

R. 30732

Caja

A-8

121

~~8=1~~ ~~7=3~~

~~1=8~~

q. m.
re h.
fuer
m.
m.
m.
m.
m.

stone.

an
im
m.
m.
m.
m.
m.
m.

an
ob
to
m.
m.
m.
m.
m.
m.

m.
m.
m.
m.
m.
m.

LS4

Elh^o V. belluga

oelimo de matri d. 19

Juefeca

ntia
comu
funt
cia

a
pque
dive

Correptione non indiget.

Johannis versoris philo
sophi preclarissimi in diui A
ristotelis philosophie libros
glosule exactissime.

Quoniam quidem intelli
gere et scire contigit circa oēs
scientias quarum sunt princi
pia cause aut elementa ex eo
rum cognitione. Tunc enim
vnumquodq3 cognoscere ar
bitramur euz causas primas
et principia prima cognosci
mus et vsq3 ad elementa.

Arca Libros

C

Philosophie natura
lis Aristotelis. Que
ritur primo.

Utrum de rebus na
turalibus sit scientia
Et arguitur q non
tribus rationibus Et
racti dicētis simpli
citer nihil posse sciri.

Qui tñ de naturalibus
et pbilicis hoc maxime asseruit. propter
earum mutabilitatē. **P**rima ratio ē. Nulla
pbilica bene sciunt nisi sciatur secundum suuz
esse et secundū id quod sunt. sed secundum id
quod sunt infinitas habent differentias. In
tellectus autem noster refugit in finituz et nullo
modo ipm comprehendit. ergo naturalia nullo
modo ab intellectu comprehenduntur et per eō
sequens non sciuntur. **S**ecunda ratio est si
de pbilicis esset scientia tunc medium esset diffi
nitio. sed diffinitio in pbilicis est particularis
vt dicit. quia si accipiatur diffinitio animalis
secundum esse pbilicum ipsa secundum vnum
quodq3 animal erit altera et altera secundum
esse cuiuslibet particularis animalis. sicut ergo
non est vnum esse plurium animalium. ita nec
vna diffinitio nisi equiuoce. medium autē equi
uocum non facit scire. ergo de talibus non pōt
esse scientia. **T**ertia ratio Entia pbilica mo
tui et mutationi subiacēt et nunq3 permanent in

eodem statu. ergo sequitur q de ipis non ē sciē
tia. cōsequētia tenet. Antecedens probatur.
quia res pbilice sunt res habentes in se naturā
Natura autem est principium motus eius in
quo est. vt secundo huius. ergo res pbilice sūt
mobiles et variables et per consequēs corrup
tibilis. scientia autē solum est de necessarius. vt
habetur primo posteriorum. Et hec ratio vt di
cit dominus Albertus videbatur ita violenta
ipsi Eraclito et suis sequacibus q cum ipsi
viderent omne quod mouetur et mutatur par
tim esse in termino a quo et partim in termino
ad quem vt viderent illos duos esse oppositos
contrarie et contradictione. quia ad motuz esse
inter bonum et malum sequitur motum esse in
ter bonum et non bonum. ideo concedebant
eamdem rem simul esse nigram et albam. albā
et non albam. et contraria et contradictoria ve
rificari de eodem. et hoc est impossibile. Sed
vt dicit Albertus mirabilis fuit de Ptholomeus
meo qui fuit vir prudēs in multis. qui propter
hanc rationem dixit de naturis non esse certam
scientiam propter sui mutabilitatem. sed tantuz
opinionem. Et signum dabat iste Ptholomeus
quia plurimi de naturis plurima opinati sunt.
omnes autem in mathematicis conformiter
et vno modo loquuti sunt. Ad oppositum
est philosophus cum omnibus suis commenta
tibus. Auerroi. Alberto. et doctore sancto.
qui de rebus naturalibus in suis libris pbilicis
scientiam nobis tradiderunt. Pro responsi
one ad questionem.

p. poster
102. 101.

ptholomeus.

Sciendum est primo q tuz

scientia sit habitus intellectus oportet omne illud
de quo est scientia esse intelligibile. Vnum
quodq3 autē est intelligibile per id q aliqualis
ter ē a materia abstractū. secundum ergo hoc q
aliqua diuersimode a materia abstrahuntur
pertinet ad diuersas scientias. Et cum scientia
habeatur per demōstrationem cuius diffinitio
est medium. oportet secundum diuersitates dif
finitionum scientias diuersificari. Pro quo.

scie distinguunt penes
diuersitates diffinitionū

Sciendum est Secundo. q

Res a natura causate de quibus est pbilica
real' communiter dicta. que scilicet sunt res nō
causate ab opere nostro tripliciter se habent ad
materiam. et secundum hoc earum est triplex dif
finitio. et secundum triplicem diffinitionem per
tinent ad tres partes ipius philosophie realis.
Sunt enim quedam res quarum esse dependet
a materia sensibili. et sine tali non possunt diffi
niri. et de istis est sciētia que dicitur pbilica seu
naturalis proprie dicta. ut si hō diffiniat qz
ut ponat' caro & ossa ex qbus corp' AA. 2
fide est.

res nalis a
reca' ab op'e
106. 107

ntia nalis diff
improca hēre
sunt q' de ipse
cia

q' quod vno
dicit

El collegio de la comp^a de Jesus de Granada

Cuius prima elementa nobis dantur in hoc li-
bro de proprio auditu. *¶* Aliæ sunt res que h-
dependeant a materia sensibili secundum esse
ita q̄ sine materia sensibili esse non possunt. in-
telliguntur tamen per primam operationem in-
tellectus nihil intelligendo de materia sensibili
in qua sunt ut sensibilis. quia ordine nature p̄-
cedunt qualitates sensibiles et sic diffiniuntur.
et de illis rebus est mathematica scientia consi-
derans quantitatem precedentem natura ipsas
qualitates sensibiles. *¶* Aliæ sunt res que nec
secundum esse nec secundum diffinitiones des-
pendent a materia. vel quia pro parte non sunt
in materia ut substantie separate que omnium
materia p̄cluduntur. vel quia vniuersaliter in
ratione formali accepte non sunt in materia. ut
substantia actus et potentia que vniuersaliter ve-
rificatur de ente communiter accepto. et de istis
sic intelliguntur qui de materia. et si quandoq̄
cum materia pro parte sui scilicet pro rebus ma-
terialibus diffiniuntur. tamen per materiam ac-
ceptam in ratione potentie et non in ratione sub-
iecti motus et mutationis perfecti. et de istis sic
consideratis est methaphisica. *¶* Et quo patet
ut habet Dominus Albertus q̄ ista entia p̄sibi-
calia sunt sensibilia intelligibilia et ymaginabi-
lia. sensibilia quia comprehendunt qualitates
sensibiles. ymaginabilia quia comprehendunt
quantitatem. intelligibilia quia comprehendunt
principia substantie quibus primo conuenit pri-
mo intelligi. Sed ea de quibus est mathe-
matica ut curuum et rectum sunt ymaginabi-
lia et intelligibilia. Ea autem de quibus est me-
thaphisica soluz sunt intelligibilia. quia ut sic so-
lum considerat quidditates simplices que solum
ab intellectu cognosci possunt. et non ymagina-
tione neq̄ sensu. *¶* Et sic patet q̄ naturalis
philosophie soluz sunt tres partes ut habet phi-
losophus sexto methaphisice. scilicet phisica que
est de rebus a natura causatis motu et mutatio-
ne. Et mathematica que est de rebus abstractis
a motu et mutatione. non tamen a quantitate.
Et methaphisica que est de reb⁹ abstractis a mo-
tu et mutatione et q̄titate. sed est de simplicia en-
titate seu quidditate oim̄ rerū. *¶* Et quo patz
q̄ cuius quidditas claudatur in rōe quantitatis.
et q̄titas in ratione entis mobilis. ex parte obie-
cti methaphisica est prior. deinde mathematica et
ultimo phisica. *¶* Patet etiam q̄ omnis sc̄ia a
liquid capit a methaphisica que cū est ratio for-
malis obiecti alicuius scientie clauditur ratio
formalis obiecti ipsius in methaphisica.

Sciendum est ultimo q̄ In
genere est duplex abstractio. Una est a materia

tam communi et particulari. vel magis abstrac-
tio prioris secundum naturam ab eo quod est
posterius licet vtrumq̄ sit vniuersale. de quo
modo prioris et posterioris facta est mentio in
quinto modo prioris quem aduenit Aristo-
teles. ut dicit in postpredicamentis. *¶* Alia est
abstractio a materia et a conditionibus indiui-
duantibus que sub intellectu non cadunt nisi
reflexe. et hec abstractio communis est omni sc̄ie
quia omnis scientia est de vniuersalibus. et nul-
la de particularibus et infinitis. Secundū autē
primam abstractionē distinguuntur inter se sc̄ie
ut predictum est. Quibus notatis sit hec.

Conclusio prima. De rebus
naturalibus est scientia. Patet quia res natu-
rales habent in se principia et causas a quibus
dependent in esse et fieri et cognoscibiles et
passiones de huiusmodi rebus demonstrabiles
per huiusmodi principia et causas. ergo. ceter.

Conclusio secunda. phisica
est pars philosophie realis contemplatiue. Pri-
ma pars patet quia est de reb⁹ a natura causa-
tis que nullo modo dependent ab opere nostro
ergo est pars philosophie realis. Sed quod sit
pars philosophie contemplatiue patet etiam ex
eodem. nam finis eius est scire et non operari
circa eius obiectum. ergo. ceter.

Conclusio tertia. Licet
methaphisica et mathematica ordine rei p̄ce-
cedant phisicam. ordine tamen doctrine et quo
ad nos phisica est prior ipsis. Prima pars
patet. nam ordo scientiarum est secundum or-
dinem obiectorum. sed obiectum methaphisice
p̄ius est obiecto mathematice et obiectum
mathematice p̄ius est obiecto phisice. quia
etiam sunt simpliciora. modo simpliciora sunt
priora. ergo prima pars vera et ceter. Secun-
da pars tamen probatur ab Alberto alias q̄
modo predicto. scilicet cognitio nostra intellec-
tua semper dependet a sensitua. modo natura-
lia sunt sensibilia intelligibilia et ymaginabi-
lia. mathematicalia sunt ymaginabilia et in-
telligibilia tantum. et methaphisicalia sunt soluz
intelligibilia. ideo promittit idem Albertus
tractando de phisica reali contemplatiua pri-
mo tractare de partibus philosophie naturalis
Deinde de mathematica et ultimo intentiones
suam finire in scientia diuina. *¶* Circa tamen
hanc conclusionem aduertendū est q̄ quia na-
turalia indigent experientia in eorum cognitio-
ne. et non mathematicalia que sunt maxime

ordo
dis

off sc̄ia
vniuers

2. pars

sc̄ia p̄m
ntia h̄
dicitur
oc̄isio
i. ali
duale
est

ob̄iecta
gordant

similia
tanta

alberti

as
lo
p̄
p̄

mā h̄t̄
potentia

conclusionem

sc̄ia reale

At q̄ metha
sc̄ia p̄m

Dū. abstractio.

nostro intellectui proportionalia. ideo quans tum ad hoc multu preponunt mathematicam philosophie. Et hoc expresse dicit Doctor Sans cus super sexto ethicorum vbi assignat ordi nem inter scientias preponendo scientias admi nicularum i quibus primo introduendi sunt iuvenes. quia tales dant modum adquirendi alia. Deinde veniunt introduendi in mathe maticis ymaginabilibus et proportionatis nostro intellectui que non indigent aliquali ex perientia.

Et postea debent imbui iuvenes in moralibus in quibus requiritur ma ior experientia. ne dum rex naturalium sed eti am propriarum passionum. Et deinde iuvenes eleuati sic scientis precedentibus tam specula tiuis et practicis debent sedari in passioni bus per moralem philosophiam. ultimo et fina liter debent methaphisicam acquirere quia tunc digni sunt circa methaphisicalia intellectum nudum ab omni passione requirerentia et etiam maxime eleuatum vacare. De huiusmodi tamē controuersia non est difficultas si consideret vtri usq; partis momentum. Et sic patet responsio ad queditum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q si opus nature esset iudicium signatum tunc ipse Eraclitus aliquid argueret. Sed infra ostenditur q opus nature est illud quod est completum in naturalibus acq; etiam essentialibus principiatu et hoc est specis de per se intentu. De per accidens autem in terdum hoc suppositum vel illud et non de p se talis autem infinitas non impedit quin de re bus naturalibus perse in vniuersali considera tis sit scientia. Ad secundā similiter dicitur q etia pbisica secundum speciem considerata ha bent diffinitiones cōuenientes vniuoce suis in diuiduis. de quibus indiuiduis non est scientia nisi forte reflexe. nec sunt etiam per se intentu q; tum ad particulares rationes ipsorum. sed so lum nature specificē in ipsis saluate. Ad 3° dicitur q mobilitas et diffinitio rei mobilis in mobiliter rei conuenit secundum q abstracta est a particulari. quia particulare secundum actum est mobile mutatione. ideo tale non est scibile et per hoc etiam patet solutio ad dictum Ptholo mei viri prudentis in aliis errant tamen mul tum in istis. Ad signum autem suum dicen dum. q natura occulte operatur in rebus. nun quā possumus enim cognoscere naturas rerum nisi per operationes per quas habemus experi entias de naturis rerum valde difficiles. ideo ni mirum si in naturalibus tanta sit diuersitas. Nec est simile de mathematicis specialiter yma ginatis. quia ymaginando de ipsis aliquoaliter

habemus experientiam.

Sequitur alia questio.

Queritur secundo. Utrum

Corpus mobile sit subiectum totius naturalis philosophie. Arguitur q non. quia est sub iectum libri philicorum que est prima pars natu ralis philosophie. ergo non est subiectum totius naturalis philosophie. Tenet consequentia. qz nichil idem est adequatum toti et parti. Se cundo arguitur. Omne corpus est mobile et om ne mobile est corpus. vt declarabitur sexto hu ius. et primo celi et mundi. ergo nugatorie addi tur mobile corpori. ymmo sufficeret dicere q cor pus sit subiectum naturalis philosophie.

Tertio arguitur. Corpus mobile est ens per accidens. ergo nullius scientie est subiectum.

Tenet consequentia. quia de ente per accidens non est scientia. vt habetur primo. posteriorum et sexto methaphisice. Et patet antecedens. quia corpus mobile est aggregatum ex diuersis natu ris ex quibus non resultat vnum per se. quia vnum non est per se propria potentia et reliquz eius proprius actus. Quarto arguitur sic. Natura est principium quietis sicut et motus. et motus est propter quietem. ergo corpus qui estabile magis debet dici subiectum philosophie q corpus mobile.

Quinto arguitur sic. Multa principaliter considerantur in naturali philosophia de quibus non verificatur corpus mobile affirmatiue. vt est anima et motores orbium celestium. ergo non est subiectum. Tenet consequentia. quia ad subiectum attributio nis omnia considerata debent habere attributi onem. ergo et cetera.

Ad oppositum ar guitur per commentatorem Auerroum. Domi num Albertum Egidium. et philosophum. et cō mentatores alios oppositam partem tenentes. Pro responsione ad queditum.

Sciendum est primo. q phi

losophia naturalis est de rebus naturalibus. naturalia autem sunt quorum natura est. princi pium. hoc est materia vel forma. natura autem est principium motus et quietis in eo in quo est.

Oporet ergo q naturalis scientia sit de his que habent in se principium actuum vel passiu um motus et quietis. materiam scilicet vel for mam.

Sciendum est Secundo q

Alia sūt q sequunt rez in vniuersali acceptam et ipsa rem i particularib⁹ consideratam. Un ea que consequuntur rem in particularib⁹ sciri nō possunt ignotis consequētibus eā vniuersaliter

ordo in aqre
dis p rigo

off scia x
vbi

2^a pars

s. ad pma. respondet
nta hālia dupli
derant vno fm esse
occurit sic sūt feb
l. alia fm esse indi
duale hōde ipso
ē est pna

im qd ne
gordant

phimur

alberh

india nō sunt
tenta a nā p se

ās rex nō vq
ostm ysi per
paturo rez quas
puntas hōm

Liber primus:

imprimis... in quodam...
possibilitate & necessaria habitudo...
intra est potissima...
entitate...
possibilitate...
f. mobilitate & corpore...
mobile.

in fine de materia
sui singulari.

in se consideratam quia uniuersale est de intel-
lectu sui singularis siue inferioris sui. Ne ergo
idem pluries repeteretur necessarium fuit esse
vnum librum in quo tractaretur corpus mobile
vel ens mobile et ipsius omniuer in quibus
qui quidem liber precederet omnes libros natura-
lis philosophie in quibus determinatur de partibus en-
tis mobilis. ne in determinatione eorum pluries
oporteat repetere ea que ipsis conueniunt ratione
corporis mobilis vel entis mobilis. Sicut enim me-
thaphisica prior est omnibus scienciis in qua con-
siderat ens in quibus ens similiter passiones et propi-
etates eius in quibus huiusmodi et de partibus eius. scilicet
de substantia et accidente de actu et potentia secun-
dum que sunt partes entis quod includitur in sub-
iecto cuiuslibet alterius sciencie. Ita est huiusmodi li-
ber in quo determinatur de ente vel corpore mo-
bili secundum se. qui dicitur liber philosophorum in quo
tractatur omnia pertinentia ad ens mobile aut
corpus in quantum mobile est uniuersaliter conside-
ratum. considerando. scilicet principia et proprietates
entis mobilis in quantum mobile est. Qui etiam li-
ber dicitur liber philosophorum. quia uniuersaliter ibi
tractantur omnia physica. vel dicitur iste li-
ber de physico auditu quia traditus fuit per modum
doctrine audientibus ut dicit Sanctus Thomas
Dicit tamen Albertus quod dicit de physico auditu quia
est de his que magis cognoscuntur auditu quam
demonstratione.

Sciendum est Tertio: quod In

Assignmente subiecti attributionis huius scien-
tie fuit controversia inter doctores solemnes.
Dicit enim Thomas in commento expresse quod ens mo-
bile et non corpus mobile est subiectum huius. et
quod corpus mobile non sit subiectum sic probat. quia
de subiecto debemus presupponere quid est et
quod est ut habetur primo posteriorum. Sed philosophus in
secto huius probat omne mobile esse corpus. et in
primo de celo et mundo demonstrat omne corpus
esse mobile. ergo corpus mobile non est subiectum
naturalis philosophie. Potest etiam probari
nam subiectum attributionis debet sub se com-
prehendere omnia principaliter considerata in
illa scientia. sed corpus mobile non est huiusmodi ut
dicebatur in argumento ante oppositum. nec eti-
am omne mobile est corpus quia materia que est
primum subiectum generationis est se transmuta-
bilis ad formas. et non est corpus. ergo corpus non
est subiectum naturalis philosophie. Et ex hoc
videtur sequi secundum hanc opinionem quod non
omnis mobilitas fluit a principis corporis in
quantum corpus est. quia aliqua mobilitas precedit
corpus in quantum corpus. scilicet mobilitas in materie
primo. Quod autem ens mobile sit subiectum
naturalis philosophie probatur tali ratione. Passio debet

diffiniri per proprium subiectum. sed motus in co-
muni diffinitur per ens mobile. et non per corpus
mobile. ut patet in 3o huius. Sed contra hanc
positionem Thome arguit Egidius de roma plu-
ribus rationibus. Prima si ens mobile esset
subiectum naturalis philosophie. sequeretur quod phi-
losophia naturalis esset pars methaphisice vel sci-
entia ei subalternata. eo quod mobilitas esset mo-
dus entis de quo consideratur in methaphisica vel
differentia accidentalis entis. Sed cuiuslibet rei
et modorum eius est eadem scientia. Secun-
da ratio. propria passio fluit ex propriis principi-
is subiecti. sed motus seu mobilitas non fluit
ex propriis principis entis. quia si sic omne ens
esset mobile. ergo ens mobile non est subiectum
naturalis philosophie. Ad rationem autem
Sancti Thome respondet Egidius dicens quod
non sequitur. et quod consequentia non valet. quia
licet in sexto huius probatur omne mobile esse cor-
pus. et in primo de celo omne corpus esse mobi-
le. ideo non probatur corpus mobile esse.

Sed contra solutionem Egidii posset dici quod
falsa est. nam licet philosophus non probet ex-
presse probat tamen implicite. Et id ad ratio-
nes Egidii dicitur primo ad primam quod mobili-
tas nec est differentia accidentalis entis nec
modus eius. sed capitur ens mobile pro ente
materiali et pro vno aggregato quorum vnum
est materiale et aliud formale. sicut diceremus quod
coloratum esset ens visibile. ideo ad circumlo-
quendum aliquid vnum assumimus illa duo.
et suo modo secundum Albertum diceretur de
corpore mobili. Et per hoc etiam patet solutio
ad secundam rationem. Egidii quia mobili-
tas non fluit ex propriis principis entis. sed ex
principis entis materialis. Sed pro declaratione
opinionis Alberti. Aduertendum quod Al-
bertus dicit corpus mobile communiter accer-
ptum esse subiectum huius sciencie. non quom-
modo modo consideratum. sed secundum quod subiu-
citur motui. Est enim dicit Albertus aliquod
corpus ante motum. quia corpus mathematicum
cum quod non subicitur motui secundum quod
mathematicum est. ab vno enim habet corpus quod
sit corpus simpliciter. et ab alio habet quod sit hoc
corpus ut puta mathematicum siue naturale.

Dabet enim quod sit corpus simpliciter ex eo quod
vbius aptum natum est quod due diametri se sec-
cent ad rectos angulos et pares. et alia superue-
niens secet alias duas diametros ad angu-
los rectos. quarum diametrorum vna est men-
sura longitudinis. secunda latitudinis. tertia
profunditatis. Si enim dicit Albertus cor-
pus haberet quod esset corpus ab actuali interse-
ctione diametrorum. oporteret quod cum cera
comprimeretur inter manus vel aliud corpus

Egidius

respondet
Egidio

All

sancti
thome de libro huius sag 0
primo
ad ens mobile
sit ab eo primo
scilicet non
est primum mobile

singulare q̄ mutaretur secundum corporeitas
tem. hoc aut̄ non est verum. Non ḡo habet cor
p̄ q̄ sit cor̄ ab actuali dimensioe sed pot̄ ab
aptitudie sic se sterfecandi inter diametros. ab
actuali at̄ trina dimensioe triū differentiar̄ ha
bet q̄ sit hoc corpus mathematicū. sed a forma
perficiente materiam sensibile in aptitudine tri
ne dimensionis existentem habet q̄ sit naturale
inquantū naturalis ē. et ab actuali trina dimē
sione materie sensibilis que a forma substantiali
perfecta est habet q̄ sit corp̄ naturale hoc vel il
lud. Sic. ḡo patet q̄ corpus absolute et simplici
ter est an̄ mathematicū et ante naturale et etiam
q̄ reducat̄ ad ens qd̄ considerat diuinus siue me
thaphisicū. corp̄ aut̄ mathematicū. considerat
geometra secundum diuersitatem figurarum
actualiter in ipso inuentarum. corpus autē. mo
bile in vniuersali est subiectum naturalis phi
losophie. corpus autem mobile ad formas vel
ad vbi est subiectum in diuersis partibus philo
sophie. Et sic patet responsio ad quesitum.

Pro concordia harū opinionū potest dici q̄ cor
pus mobile est subiectum primum. Et ens mo
bile est subiectum principale. Valentibus enī su
stinere opinionem Alberti respondendum est ra
tionibus an̄ oppō hoc modo.

Ad rationes ante oppositū

Ad primam dicitur. q̄ corpus mobile conside
ratum secundum eius cōmunem rationes et sim
pliciter est subiectum libri philicorū. sed considera
tum vt extractum ad speciales motus est subie
ctum in aliis et aliis libris partibus. vt in se
quenti questione apparebit. Ad secundam
dicitur. q̄ mobile contrahit corpus quantum
ad rationem formalem considerandi. et nō quā
tum ad supposita. ideo bene dicitur corpus mo
bile vt patuit in distinctione illius opinionis.

Ad tertiam dicitur. q̄ per corpus mobile cir
cunloquimur aliquod vnum nobis innomina
tum secundum formalem rationes. sicut dicim̄
q̄ coloratum dicitur ens visibile. et licet tale sit
aggregatum ex diuersis naturis. ratione tamen
formalis superadditi est scibile et cognoscibile p̄
se. Ad quartam dicitur. q̄ quies habet ratio
nem priuationis. ideo magis dicitur corpus mo
bile q̄ corpus quiescibile. vt dicit Albertus. Vel
possumus dicere cum ipso q̄ omne corpus phi
sicū mobile est sed non quiescibile. quia ali
quod est perpetui motus secundum naturam.
scilicet corpus celeste. Nec ē instantia de terra in
centro. quia licet nō moueatur motu locali. mo
uetur tamen motu alterationis. quia nichil est
vbi virtutes totius sperę celestis ex omni parte
eam nō contingant. oportet ideo alterari terrā
a virtutibus illis. Ad quintam dicitur. q̄
corpus mobile verificatur de omnibus illis cō

sideratis in hoc libro in recto vel obliquo. Et
hoc sufficit ad hoc q̄ sit subiectum.
Et hec de questione.

Queritur tertio. Utrum

Per diuisionem corporis mobilis seu entis mo
bilis conuenienter assignetur numerus et ordo
seu distinctio librorum naturalis philosophie.

Arguitur q̄ non. nam naturalis philoso
phia est vna scientia. ergo in vno libro debet da
ri et non in pluribus. Consequentia patet. quia
simplicitati et vnitati habitus debet correspon
dere simplicitas et vnitatis obiecti. et per conse
quens vnitatis libri declaratur p̄ vnitatem sub
iecti.

2° arguitur. In naturali philoso
phia agitur de multis que nec sunt corpora nec
entia mobilia vt ē aīa et etiā de motu orbū
celestium. de actionibus et passionibus. operatio
nibus entium mobilium. ergo et cetera. Conse
quentia patet. quia diuisum debet verificari de
membris diuisidentibus coniunctum et vniuersa
liter acceptis. ergo et d

Ad op̄
positum arguitur auctoritate Domini Alberti
tradentis nobis ordinem librorum naturalis
philosophie ex diuisione corporis mobilis.

Arguitur etiam ratione. nam scientia accipit
diuisionem et vnitatem ab obiecto formaliter acce
pto. vt habetur primo posteriorum. sed corpus
mobile vel ens mobile est subiectum totius phi
losophie naturalis. ergo per eius diuisionem po
test haberi numerus et ordo et determinatio libro
rum totius naturalis philosophie. Pro respō
sione ad quesitum.

Sciendum est primo q̄ q2

liber philicorum siue de philico auditu est pri
mus inter omnes libros naturalis philosophie
et generalis ad totam philosophiam vt dicim̄
est. ideo conueniens est causa doctrine ponere
in principio eius numerum ordinem et diuisio
nem librorum totius naturalis philosophie. vt
scire possimus quando complete et totaliter
erit nobis tradita totalis naturalis philosophia
vt etiam sciamus quis sit ordo partium eius
ad inuicem. et de quo determinatur in vnoquo
q3 libro.

Et quo ad hoc ponitur.

Conclusio Responsiua.

Ad quesitum. Scilicet q̄ per diuisionem
corporis seu entis mobilis sufficienter habetur
numerus distinctio et ordo omnium librorum to
tus naturalis philosophie. Et conclusio proba
tur per rationem post oppositum. Potest etiam
probari per distinctionem nobis traditam ab
Alberto. quia corpus vel ens mobile et ens sub

Liber primus:

iectum totius naturalis philosophie potest dupliciter considerari. Uno modo simpliciter et absolute seu in communi. et sic de eo agitur in hoc libro philosophorum. Alio modo potest considerari ut est contractus ad aliquam materiam particularem seu motum. et hoc dupliciter. quia vel est simplex vel mixtum.

Si sit simplex hoc est dupliciter. aut est mobile ad formam. et sic de eo agitur in libro de generatione et corruptione. Vel est mobile ad ubi et hoc dupliciter quia vel tale corpus est simplex secundum se et sic de eo agitur in libro de celo et mundo. vel ut habet ordinem ad corpus mobile ad formas in quo causat aliquas impressiones. et hoc dupliciter quia vel considerat habitudo que est corporis mobilis ad ubi ad corpus mobile ad formam prout secundum proprietatem et distantiam se habent ad invicem. et sic de eo agitur in libro de longitudine et latitudine terre. in libro de distinctione climatum. et in libro de locis habitabilibus in terra. vel consideratur impressio quae causat corpus mobile ad ubi. scilicet corpus celeste in corpore mobili ad formas et sic de eo agitur in libro de causis et proprietatibus elementorum et planetarum. Si vero tale corpus particulare sit mixtum hoc est dupliciter. quia vel est mixtum imperfectum tendens in naturam et speciem. et sic de eo agitur in libro methaphysicorum. aut est mixtum perfectum in natura et specie et hoc dupliciter. quia vel est inanimatum. et sic de eo agitur in libro de mineralibus. Vel est animatum et tunc quia anima est principium formale corporis animati. necesse est cognoscere animam ut perfecte cognoscatur animatum. anima autem dupliciter consideratur. quia vel consideratur secundum se et suas potencias quae ipsa est principium. et sic de anima sic considerata agitur in libro de anima. Aut consideratur anima secundum opera que exercet in corpus. et hoc dupliciter secundum quod duplex est eius opus. quoddam est quod exercet per propriam substantiam et non per potentiam distinctam ab ipsa anima. et tale opus seu actus est vita cui opponitur mors. et de tali opere sic considerato agitur in libro de morte et vita. et de longitudine et brevitate vite. Aut exercet anima tale opus per potentiam distinctam ab ea. et tale opus tripliciter variatur et hoc secundum quod triplex est potentia anime. scilicet vegetativa sensitiva et intellectiva. Opera autem vegetativa tria sunt. scilicet nutrire generare et augmentare. Et de duobus ultimis sufficienter agitur in libro de generatione. de primo opere. scilicet nutrire agitur in libro de nutrimento et nutritibili. Opus autem anime sensitivae est duplex scilicet sentire et movere secundum locum. Opus autem anime sensitivae. scilicet sentire tripliciter variatur secundum triplicem considerationem sensus. Considerat autem sensus in comparatione ad animal. secundum quod ingreditur et egreditur ipsum animal. et hoc modo

de agitur in libro de somno et vigilia. Aut consideratur sensus in ordine ad sensibile secundum se acceptum. et de tali agitur in libro de sensu et sensato. Aut comparatur sensus ad sensibile per quantum species sensibilis in sensu recepta reducitur supra rem sensatam. et hoc modo de sensu et sentire agitur in libro de memoria et reminiscencia. Aliud autem opus potentie sensitivae. scilicet movere secundum locum est duplex. Quia vel potentia sensitiva movet mutando locum. Aut movet construngendo et dilatando corpus in eodem loco. et de utroque horum sufficienter agitur in libro de motibus animalium. nam omne animal movetur a liquo illorum motuum vel utroque. Preter autem illos motus inveniuntur motus specialis in animalibus habentibus pulmonem qui sit emittendo et attrahendo aerem ad refrigerium cordis. et de tali agitur in libro de inspiratione et de aspiratione. et et ad iungitur unus libellus nominatus de differentia spiritus et anime. Opus vero anime intellectivae sufficienter tractatur in libro de anima. et in hoc excellit omnes alios libros naturalis philosophiae. cui etiam adnectitur et adimiculatur libellus de intellectu et intelligibili. In omnibus ergo istis cognitis restat in naturali philosophia inquirere corpus animatum. et omne tale autem est vegetativum tantum. et sic agitur in libro de vegetabilibus et plantis. Vel est vegetativum et sensitivum. et sic de eo agitur in libris de animalibus. Unde liber de animalibus ultimam gradum tenet inter libros naturalis philosophiae. Et omnibus istis patet numerus ordo et determinatio et etiam materia omnium librorum totius naturalis philosophiae. Et haec divisio ad tres partes principales posset reduci. quia tota naturalis philosophia vel est de corpore mobili simplici. et de tali agitur in libro philosophorum. de celo et mundo. de generatione et corruptione. de longitudine et latitudine terrarum. de distinctione climatum. de locis habitabilibus in terra. de causis et proprietatibus elementorum et planetarum. Vel est de corpore imperfecto adhuc existens in via ad mixtionem. et de tali agitur in libro methaphysicorum. Vel est de mixto completo in natura et specie tamen inanimato. et de tali agitur in libro de mineralibus. Si vero sit animatum de eo agitur in omnibus aliis libris secundum eius diversas rationes. Et per hoc patet responsio ad quaesitum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam negatur prima sequentia. et causa est. quia licet naturalis philosophia sit simplex habitus et scientia. respicit tamen obiectum huiusmodi et integralibus. et inde est quod ratio talis obiecti omnis scientia seu habitus quandam latitudinem importat et potest probari per unam et non

recapitulatio
libri

in pa
pu
al y

hom

arce

*distinctorum
quod sunt intelligendi & eius diffinitio
sed per se id sicut conclusio eius*

pro alia licet incomplete. sicut homo posset habere pulcritudinem in vno membro sed non in aliis. Ad secundam dicitur. licet motores orbium & anima & passiones corporum mobilium non sint corpora mobilia vel entia mobilia. habent tamen attributionem ad ens mobile. & hoc sufficit ad illud quod veniant ad considerationem naturalis philosophie. igitur &c

Incipit textus.

Quoniam autem intelligere et scire contingit et cetera.

Queritur quarto. Utrum

Ex cognitione causarum principiorum & elementorum contingat intelligere & scire principia causata & elementata. Arguitur quod non. quia ex cognitione effectuum sensibilium venimus in cognitionem causarum. ergo non e converso. non tenet quia alias demonstratio circularis esset possibilis. que res probatur in primo posteriorum. **2o** sic. Si hoc esset verum teneret in omni scientia. vel in aliqua & aliqua non. sed non est verum de omni scientia. nam mathematica. per solam formam demonstrat. Et similiter gramatica rhetorica & poetria non procedunt ex principis causis & elementis. sed procedunt ex aliquibus actibus vel signis facientibus fidem suspicionem abhominacionem vel delectacionem. Nec est verum de aliqua & aliqua non. quia non est maior ratio de vna & de alia.

3o sic. non contingit intelligere principia causata & elementata sed dumtaxat scire. **4o** male dicitur quod ex cognitione principiorum causarum &c. contingit intelligere & scire causata principia & elementata. Ad oppositum est philosophus in prima propositione huius libri dicendo **Quonia autem intelligere & scire contingit circa omnes scientias quarum sunt principia aut cause aut elementa ex earum cognitione. Et subdit probationem. Tunc enim opinamur vnum quodque cognoscere cum causas cognoscimus primas & principia & ad elementa.** Pro responsione ad questionem.

Sciendum est primo: quod ut

Dicit Beatus Thomas **Intelligere** in proposito refertur ad diffinitiones. ex quibus diffinitio nibus intelligitur **una** diffinitio per principia causas & elementa ex quibus constituitur diffinitiones. sed **scire** refertur ad conclusiones demonstrationum que sciuntur ex premisis constitutis ex huiusmodi diffinitionibus prius intellectis. Sic quod idem sit principium intelligendi diffinita et

sciendi conclusiones de ipsis diffinitis consideratis sub ratione subiectorum. **5o** per principia intelliguntur cause efficientes. nam causa efficiens maxime nominat & importat ordinem vni ab alio. qui quidem ordo & processus per principium designatur. Sed per **elementa** secundum Sanctum Thomam intelliguntur cause materiales. **Un** elementum diffinitur. **6o** metaphisice. quod est ex quo componitur aliquid primo in ipso existente in diuisibili specie in aliam speciem. & ista diffinitio primo conuenit materie. **Alber** tamen vult quod per elementa intelligantur cause intrinsece que sunt materia & forma que sunt due cause ingredientis essentias rerum naturalium & facientes esse phisicum. ut habet in presenti passu.

Sed per causas ipse philosophus intelligit formam & finem ex quibus res dependent secundum esse et fieri. ea enim que sunt extra rem vel etiam in ipsa re ex quibus non componitur res primo possunt dici cause. sed non elementa. **Sed** secundum Albertum per causas in proposito intelliguntur cause finales vltime propter quas omnia alia sunt. nam ut habetur. **2o** huius finis sit causa causarum ne in operibus nature aliquid est vanum. sed omnia sunt propter certum finem. sine cuius scitu non perfecte scitur natura rerum. **Et** sic patet de expositione huiusmodi terminorum secundum doctorem sanctum & Alber. & in quibus conueniunt & in quibus non. **Ubi**.

Sciendum est Secundo quod

Principium est in plus quod causa: & causa quod elementum. nam omnis causa est principium. sed non conuertitur. quia principium importat quendam ordinem alicuius processus vnius ad alium siue illud influat siue non. ideo aliquid est principium quod non est causa. quia nichil influat. **Unde** ubi incipit motus est principium motus. sed non causa. similiter priuatio est principium rei sed non causa. **Ad** rationem enim principii sufficit negatio anterioris in illo ordine in quo est principium. sed illud non sufficit in ratione cause. sed oportet quod influat. **Similiter** causa est in plus quod elementum quia efficiens dicitur causa sed nunquam dicitur elementum & similiter finis. **Sed** solum illa dicuntur elementa ex quibus intrinsece componitur res primo. **6o** per elementum ut iam patuit proprie intelligit causa materialis secundum Thomam. potest etiam **6o** alios intelligi causa formalis.

Sciendum est tertio quod phi

losophus vtitur illis nominibus. scilicet nomine principiorum causarum & elementorum disiunctive & si copulatiue. ad denotandum quod non omnis scientia diffinit & demonstrat per omnes causas. sed solum illa cuius subiectum habet omnes causas diffinit & demonstrat per omnes. & scientia cuius subiectum habet vnam causam vel plures diffinit et

Albertus.

elementa

causa.

principium.

probat

probat ad declarando

probat

in facia nra
probat ad
2o

probat
manus

Thomas.

una qd

arcto

si diffinitio

quodlibet uniusque reserit diffinitio & demonstrat eo modo
quo sibi eius h[ab]et p[ro]p[ri]a & causas: s[ed]

Liber primus.

physicus intelligit & demonstrat
omnes: n[on] a.

demonstrat per unam vel plures. & generaliter dif-
finit & demonstrat eo modo quo subiectum ei
habet principia & causas. & quia ens mobile ha-
bet omnes causas in omni motu realiter. id est ma-
teria siue subiectus. quia implicat motum esse sine
mobili propter eius successiones. requiritur etiam
forma tanquam terminus motus. requiritur effici-
ens tanquam principium unde motus. requiritur fi-
nis tanquam id propter quod efficiens movet ma-
teriam. quia efficiens non movet realiter ad for-
mam nisi premoventur a fine. Ubi.

Sciendum est quarto. quod in
Scientia naturali consideratur omnes cause. p[er]
ut referuntur ad esse & fieri rei naturalis: & etiam
ad cognoscere. scientia vero naturalis docet quali-
ter ex huiusmodi causis fit & est quilibet res natu-
ralis. Docet etiam qualiter per huiusmodi cau-
sas contingit cognoscere quilibet rem natura-
lem ipsam intelligendo in se vel de ea demon-
strando ea que per se insunt. Veritas tamen physica
considerat solum quatuor causas per attributio-
nem ad motum. ideo non considerat causas om-
nium. sed solum rerum mobilium. Mathematica
vero quia abstrahit a motu cuius subiectus est ma-
teria sensibilis. ideo non diffinit nec demonstrat
per materiam sensibilem. id est non considerat efficiens
quod est principium motus. nec considerat fines per
motum acquisibilem. sed diffinit & demonstrat
per solum formas secundum quod ab ea sumitur sim-
plex rei diffinitio. Metaphysicus vero considerat
omnes causas omnium rerum abstrahendo tamen
a motu & mutatione. sed hec referendo ad esse rei
simpliciter. ideo metaphysicus universaliori ratione
multo considerat quatuor causas & physicus.
Verbi gratia. Nam metaphysicus considerat ma-
teriam & formas in ratione potentie & actus tan-
quam principia intrinseca entis naturalis. Con-
siderat etiam primum efficiens secundum quod effi-
ciat per suas simplicem essentiam sine motu. & ipse
ultimum finem omnium rerum simpliciter propter
eius firmam bonitatem & perfectiones infinitas.
sic metaphysicus considerat efficiens omnium
& finem omnium quod non considerat physicus. quia
ipse solum considerat efficiens et finem natura-
lium rerum. Logicus similiter considerat omnes
causas non referendo eas ad esse rei. sed osten-
dendo. scilicet quomodo quilibet intrat demonstra-
tionem & argumentationes. ut habetur. 1. poste-
riorum. Ubi.

Mathe^m

Met^h

Logicus.

eade sunt p[ro]p[ri]a & a[n]di
& cognoscendi.

post maior

in fine

Accepta universaliter prout sunt in intellectu
nostro sunt principia cognoscendi res etiam uni-
versaliter consideratas. Sed ipsa eadem princi-
pia in natura accepta secundum quod sunt agen-
tia vel patientia determinata ad hoc enumeras-
ta sunt principia realia esse & fieri rerum naturalium.
Et secundum hoc Averrois ex ponit terminos
questionis dicens. quod per principia intelliguntur
ea que sunt causa cognitionis sed non ingredi-
untur demonstrationes sicut dignitates prime.
Sed per causas intelliguntur illa que demon-
strationem ingrediuntur. sed sunt inadequata ip-
si rei conduse. sed per elementa intelliguntur princi-
pia demonstrationem ingredientia propria & ad-
equata rei conduse. Prior tamen expositio est magis
conformis rationi. quia physicus considerat princi-
pia causas & elementa ut sunt essendi & fieri
di principia. et non solum ut principia cognoscen-
di. Sit igitur.

Conclusio Responsiva.

Ad questionem. Scilicet quod in scientia in qua sunt prin-
cipia cause & elementa contingit intelligere & sci-
re ex eorum cognitione principia causa & ele-
mentata. In scientia autem in qua est alterum
tantum contingit scire alterum tantum ex eius cog-
nitione. Probatur conclusio ratione philosophi
sumpta ex communi opinione hominum. Nam ut
dicebatur primo posteriorum. quod omnes arbitran-
tur se scire aliquid cum principia & causas prius
cognoscunt usque ad elementa inductive. quod con-
clusio vera. Ex hac propositione inferit philosophus
conclusionem principaliter intentam. Volentem
determinare de natura necesse est predetermi-
nare de causis & principis eius. Hec prima
conclusio huius problematis probatur per illam pri-
mam propositionem que etiam fuit probata ex com-
muni opinione hominum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur. quod ex cognitione effectuum
sensibilium venimus in cognitionem causarum a
posteriori. Dic vero est sermo de cognitione a
priori. Secunda soluta est ex dictis. Ad hoc
autem de dialectica retorica poetria. Res si capi-
antur ut videntes tunc non generant scientiam. sed
dialectica opinionem. retorica presumptionem. po-
etria delectationem vel errorem. Verumtamen
si capiatur ut sunt docentes sunt vere scientie ha-
bentes principia & causas. Ad tertiam di-
ctum est quomodo diversimode contingit intel-
ligere principia causa & elementata. igitur &
cetera. Sequitur textus.

Innata autem est nobis via etc.

Queritur quinto. Utrum

Aver

non

ostin

intenti
legere

tey. s. th. p. 89. v. 1.

Unū Uniuersalia sunt nobis notiora singularibus. Arguitur q non. qz dicit phūs primo posterioꝝ q singularia sunt magis nota quo ad nos. vniuersalia simpliciter. ergo rē. 2° arguitur. dicitur. 2° metaphisice vniuersalia sunt difficilima ad cognoscendum z a sensu remotissima. ergo rē. 3° arguitur. diffinitum est notius partibus diffiniētibz. s; ille sunt magis vniuersales. g^o rē. 4° sic quia vt habetur in textu confusa sunt nobis magis nota. s; singularia sunt magis confusa vniuersalib⁹ qz sunt magis composita. g^o rē. 5° arguitur causa sufficiens posita eo modo quo sufficit producit effectuz perfectioem quē pōt producere. s; intellect⁹ noster cū suo obiecto ē causa sufficiens distincte cognitionis. ergo producit cognitionez distinctissimam que est speciei specialissime cognitionis. z per consequens species specialissima est nobis notior genere generalissimo aut subalterno

Ultimo arguitur. Illud est magis notius nobis cuius singulare potius z perfectius mouet sensum. sed singulare speciei specialissime potius z perfectius mouet sensum q singulare. ergo vniuersale non est magis notum nobis minus vniuersali. g^o rē. Ad oppo⁹ est phūs in textu dicens. Sūt autem nobis manifesta z certa pū⁹ confusa magis. posterius et hīs autē sunt nota elementa z pū⁹ diuidentibus hec. Unde et vniuersalibus in singularia oportet procedere. z hoc dicit phūs denotando q vniuersalia sunt notiora singularibus. Pro responsione ad quēstiones.

Sciendum est primo. q post q phūs ostendit in prima conclusione huius libri determinatē de natura oportet incipere a cognitione principioꝝ causarū z elementoz. Consequēter ostendit q oportet prius magis de terminare de magis vniuersalibus inter hōdi principia. z b⁹ facit phūs in b⁹ libro phisicoz in quo dicitur de coepe seu ente mobili s; seā aliis libris determinat de partibus entibz seu corporibus mobilibus ad determinationem motus. Ideo ratione huius docet in presenti probemo a quibus incipiendum est. s. a notioribus nobis. z deinde que sūt illa que nobis sūt notiora.

Sciendum est Secundo. q In cognitione nostra intellectia duo sunt attendenda. Primuz est q cognitio nostra ortum habet a sensu. propter quod primo cognoscat intellectus noster materialia z sensibilia q immaterialia. z ex cognitione materialium z sensibilibz venit tandem intellectus noster in aliquā cognitionem immaterialiūz que tñ sunt magis nota materialibus. 2° Secunduz attendenduz in cognitione nostra est q intellectus noster in cogniti-

one nostra procedit de pura potētia in puruz actum per actus medios imperfectoz. z ratio huius est q intellectus noster in principio sue creationis est tanq tabula denudata ab omni pictura in qua nichil est depictum. vt habetur. 3° de aīa. in potentia tñ vltima ad omne intelligibile. z qz inter puram potētia z actum perfectum z determinatuz mediant actuz imperfecti potētie permixti qui. s. sunt actus respectu potētie precedentis. z sūt potētia respectu actus sequentis. Ideo vniuersalia que sunt magis confusa in potētia et indistincte continentia minus vniuersalia prius cognoscuntur ab intellectu nostro confuse et indistincte q minus vniuersalia. et ille est naturalis modus intelligendi nostri intellectus. Quare sit.

Conclusio responsiua.

Uniuersalia sunt nobis notiora singularib⁹ z minus vniuersalibus. Probatuꝝ conclusio ratione textus. qz non sunt eadez nota nobis et nature siue simpliciter. sed vniuersalia sunt minus nota nature z secundum se minus vniuersalib⁹ ergo vniuersalia sunt notiora nobis minus vniuersalibus. Minor patet. qz vniuersalia sunt magis confusa minus vniuersalibus eo q sub se comprehendūt confuse z indistincte minus vniuersalia ipsis actualiora. Unde intentio nature p prius terminatur ad species z per se qz ad quodcuqz aliud. licet producēdo prius attingatur alii gradus generalitatis ipsi nō sunt principaliter a natura intenti. Unde iuxta hoc aduertendum est q eadem dicit phūs esse eadez nature z simpliciter seu secunduz se. qz quanto aliquid magis est in actu determinato tanto magis habet vnde possit cognosci. vñ quodcuqz secundum q est in actu formali sue essentie. Sed minus vniuersalia sunt magis in actu determinato ipsis vniuersalibus z immaterialia materialibus. Ideo minus vniuersalia et immaterialia sunt simpliciter nate notiora materialibus z vniuersalioribus. Nō tamē intelligendum q natura cognoscat. sed qz secundū b⁹ magis habent vnde possint cognosci. Verumtñ Albertus in hoc passu distinguit de duplici natura. qz natura vno modo dicitur rei quiditas que est principium cognitionis ipsius rei. z hoc modo substantie separate z species specialissime que habent quiditates magis completas z formales sūt cōpletioꝝ nature materialibus z vniuersalibus. Alio⁹ dicitur natura causa efficiens que producit res effectiue. z ista natura ipsum dicitur natura naturans seu operans. et hec est duplex. nam quedaz est vniuersalis cuius mōi est celum cū suis motoribus insistentis et cōstellationibus. z hec per se intendit esse specifiuz z per accidēs indiuiduz. Alia est natura

Corro

stimmatio

maior

respondet ar. qd ar obicit.

duo in duo subiectis. Albertus. dicitur n. 1.

stent

id mōi dicitur

naturā vniuersalē id vniuersalē quā melius exprimitur qz dicitur aliud est huiusmodi

particularis que dicitur forma alicuius particu-
laris agentis. i. forma huius asini que per se in-
tendit in diuiduum hoc est intendit formam in-
determinata materia. Et hoc modo accipien-
do naturam singularia sunt magis nota. non
q cognoscat ea. sed si cognosceret prius ea cog-
nosceret. quia prius cognoscuntur fines huius que
sunt ad finem. modo natus primo r se intendit singu-
lare r ex consequenti vniuersale. Verumtamen si
capiatur natura scz celum cum sua anima meta-
phorice possumus dicere q etia cognoscat primo r
per se speciem. qua primo et per se etia intendit.
Deinde probat pbis conclusionem tribus signis
quorum primus sumitur a toto integrale sensibi-
li. r cu tale totum integrale sensibile cognitione
confusa est nobis notius q sue partes. vt prius
apprehendimus domum q determinate suas
partes cognoscimus. ergo totum integrale prius
est notum nobis suis partibus. r per consequens
confusa sunt nobis notiora. Nec valet si dicatur
q totus accipitur equiuoce r similiter cognitio.
qz totum integrale r similiter totum intelligibi-
le conueniunt in hoc q comprehendunt omnes par-
tes suas indistincte r indeterminate. mo i utroqz
cognitio confusa precedit cognitionem determi-
natam singularium partium. Secundus sig-
num est a toto integrale intelligibile quod dicitur
diffinitus. diffinitum enim prius est notus cog-
nitione confusa partibus diffiniens. vt alius
quis prius cognoscat circulum q partes ipsius dif-
finientes. ergo totum intelligibile vniuersale est
prius notum nobis confuse suis partibus. Nec
valet q partes diffinientes sunt vniuersaliores
diffinito. qz si considerentur partes diffinientes
sz q diffinientes sunt tunc habent modum di-
stinguentis r determinantis. ideo dicitur in tex-
tu q diffinitio resoluit in singula. si tamen con-
siderantur ille partes inter se sunt vniuersaliores
res r prius cognoscuntur cognitione confusa sui-
is diffinitis. Et per hoc soluitur tertia ratio ante
oppo. Tertius signum est a toto vniuersali
sensibili. qz quanto aliquid est magis vniuer-
sale inter sensibilia tanto est prius notum a sensu
r secundum tempus r secundum locum. Secun-
dum tempus patet per declarationem philosophi
pbis. quia pueri primo vocant omnes homines
patres r omnes feminas matres vocant. r post
ea adueniente vsu rationis determinant vnum
virum esse patrem. r vnam feminam esse matrem.
Secundum locum etiam patet quia quando ali-
quid videmus a remotis partibus indicamus
prius cu videmus q e aliquod corp q q sit vi-
uum. r prius q sit viuum q q sit asinus. r prius
q sit asinus q determinatus. ergo ad sensum sin-
gulare confusus est prius notum singulari deter-
minato. ergo signum est q ita sit in intellectu. *for vs*
Tunc sit.

Conclusio principalis probe

mi. q ex vniuersalibus nobis notis oportet pro-
cedere ad singularia. probatur. Nam oportet nos
procedere in cognoscendo a nobis notioribus in
minus notiora ad magis notiora tamē nature
sz vniuersalia sunt magis nobis nota suis sin-
gularibus. ergo ex cogitatione vniuersalium oportet
tebit nos procedere in cognitionem singularium.
hoc est minus vniuersalium. Et per hoc pa-
tet responsio ad questum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q aliter capitur hic singula-
re. r in libro posteriorum. nam hic capitur pro mu-
nus vniuersali r non pro singulari simpliciter sit
cut in primo posteriorum accipitur pro in diuiduo
rei materialis. Ad secundam dicitur q vni-
uersalia in causando de quibus videtur loqui
pbis ibidem sunt difficilime cognitionis sunt
liter vniuersalia in predicando distincta per dif-
ferentias ipsas distinctas sunt difficilima. sz no
cognitione confusa. Tertia soluitur in sec-
undo signo. Ad quartam dicitur. q non e
idem esse confusum r esse compositum. nam con-
fusio attenditur ex parte partium subiectuarum
compositio autē integralium. Dicitur etiam ad
rationem q prius est diffinitum cognoscere con-
fusa q ipsum explicare per sua diffinitia. vt pa-
tuit in tertio signo. licet sua diffinitia secun-
dum se considerata prius possunt cognosci. Ad
quintam dicitur. q causa sufficiens posita eo mo-
do quo sufficit producit perfectiorem effectum
q producere potest. sed producit determinato mo-
do. sed obiectum intellectus nostri naturaliter
prius respicitur r confuse qua dilicite. id est de neces-
sitate q intellectus noster pferat de cognitione con-
fusa i dilicite. Ad vltimam dicit q in diuiduum spe-
ciei fortius r perfectius mouet sensum in diui-
dum genericis puta. hoc album hoc colora-
tum. non tamen mouet per prius. r similiter de
specie r genere diceretur. nam species perfecti-
us r fortius apprehenditur ab intellectu. sed no
per prius. igitur r. Sequitur in textu.

Necesse est igitur aut vnum r.

Queritur sexto. Utrum

Philosophus naturalis habeat disputare con-
tra negantes sua principia. Arguitur q sic.
Dabet arguere contra negantes suas conclusiones.
ergo r contra negantes sua principia. qia
tenet. quia principia sunt euidetiora suis con-
clusionibus. ergo magis habet defendere sua prin-
cipia q conclusiones. Secundo sic qz natura-
lis pbis habet sustinere sua principia. sz hoc fas-
cere non potest nisi probentur et soluentur ratio-
nes que in contrarium adducuntur. ergo pbis

ad 2a q per diffinitos possit diu considerari in
sic se inuisibilis diffinito q pmpie genus. alio in
sz per diffinitos q sic diffinito e dicitur q
nobis conuenit pfecta. qz prius cognoscit diffinitos
prie esse diffinitos. qz hoc ad q sub alijs in
sz qz q genus alit se hnt in diffinitione q alit
diffinitione. qz in diffinitione genus se hnt ut
potestatum q inuisibile. per autē se hnt
q hoc e genus e notius quo ad nos qz
sed in diffinitione genus se hnt ut potest
intellektualis q pcedit ut tota q hoc modo
e notior nobis qz sit genus.

stim
q. p. b.
2.
ogen
les.
relet
p. v.
res.
q.
occi
cage

naturalis habet disputare contra negantes sua principia alias de ipsis videret dubitare. Ad oppositum est pbis in primo. Pro responsioe.

Sciendum est primo q post

q pbis ostendit in probemio q determinante de natura oportet pcedere ab vniuersalibus ad singularia. hic pnter incipit prosequi ea que pertinent ad pbiam naturalem formando de ipsis principis quinqz questiones. quarum prima est. vtrum tantu sit vnum principiu rerum naturalium aut plura. et vtraqz pars habet plures opinantes. quida eniz eoru ponunt vnu principium. quida vero multa. Secunda questio est si tantu est vnum principium vtrum ipsum sit immobile vt ait Permenides et Dellius de quoru opinionibz infra patebit. vel mobile vt quidam naturales antiqui dixerunt quoru quida ponunt aerē esse principiu omnium reru naturalium vt Diogenes quidam aquam vt Tales. quida ignem vt Eraclit. alii aliquod mediu inter aerē et aquā vt vaporem. Nullus vero eoru dicit terrā esse principium ppter eius grossitiez. Dicebant. n. antiqui hmoi principia mobilia. quia per rarefactionē et condensationem alicuius eorum dicebant alia fieri ex illis.

Si sint plura tunc insurgit alia questio. vtrum salz sint numero finita. aut numero infinita. et vtraqz pars habet opinantes. et si sint finita tunc insurgit quarta questio. Vtru sint duo aut tria. aut secundū quedāz aliu numeru finitum. Duo vt posuit permenides ignem et terrā vt dicitur. tria vt illi qui posuerunt ignez et aquam et aerē. terrā autē estumauerunt esse cōpositam ppter eius grossiticiem et densitatē. alii vero posuerunt quatuor elementa cum duobz aliis scz causitate et amicitia. Si principia vero sint infinita insurgit quinta questio. vtruz scilicet ista principia infinita sint omnia vnius generis secundū natur. ad differentia tū figura et positione et ordine. vt posuit Democritus dicens infinita corpora athomalia esse principia et omnia esse eiusdem generis. Differentia solū figura et positione et ordine. ppter quā diuersitatem ex ipsis dicebat res diuersas causari. Vt sint illa principia diuersoz generu vt posuit anaxagoras qui posuit principia nature esse infinitas partes minimas. vt minimas partes carnis esse principia carnis. et minimas partes ossis esse principium ossis. et de hoc postea videbitur.

Sciendum est Secundo q

Apud ponentes plura principia non est querendum vtrum sint mobilia aut immobilia. quia nullus ponens plura principia potuit ea ponere immobilia. cum eniz oēs ponerent contrarietatem in principis. contraria principia autē sunt

que nata sunt alterari. id in pluralitate principioru nō potuit seruari immobilitas ymo posita pluralitate de necessitate sequit immobilitas.

Sciendum est tercio. q Ut

dicit pbis eadem diuersitas opinionum est circa entia. similiter phi inquirentes de his que sunt scz de entibus querunt quot sunt. vtrum scilz sint vnus aut plura. et si multa vtru finita vel infinita. Et ratio huius est. naz antiqui phi non cognouerunt nisi causam materialē et partem aut nihil cognouerunt de aliis causis. ponebant aut formas naturales esse accidentia sicut artificialia. sicut igit tota substantia artificialiū est eorum materia. ita sequebat secundū eos q tota substantia naturaliū esset eoz materia. ideo illi qui ponebant tantu vnum principiu puta aerem putabant q omnia entia secundū suam substantiā erant aer. et similiter in aliis opinionibus. et hoc q dicit pbis cum dicit q perquirat ex quibus sunt que sunt hoc. hoc est inquirere primo de principis in cōmuni rei naturalis ex quibus entia esse dicuntur. Et quo pz q quā querunt de entibus vtrum sint vnū aut plura. eorum inquisitio est a principis naturalibus. q elementa dicuntur.

Sciendum est quarto. q

In naturali pbia supponendum est pro principio per se noto omnia aut quedam moueri vt patet ad sensum. et dicit pbis in ista suppositione aut quedā propter motores orbium qui pnt dici naturales eo q causant motū naturalem et tamen motores tales sunt immobiles. Omnia enim que sunt intra concuum orbis lune sunt mobilia et motu ad vbi et motu ad formam. sicut enim partes terre circa centrum non moueantur localiter. sunt tamen mobiles si ponantur extra locum. et quia sunt mobiles extra locum. ideo possunt etiam alterari circa centrum. Quibus notatis sit.

Conclusio responsiua ad. q.

q pbis naturalis ex proprio habitu non habz disputare contra negantem sua principia. Probatur primo. Nam geometria non habet disputare contra negantes sua principia cū hoc est alterius scie particularis. cū geometria sit alicui scie particulari subalternata sicut musica subalternat arismetice. id ad Arismetica pertinet disputare contra negantem principia musice. vel gº pertinet ad scientiā comunē scz ad logicam comunem quātum ad vsum. quia logica probabile pluribus reprobabilis habet viam ad omnium methodozū principia. vel hoc pertinet ad metaphisicā racōe formalitatis sui subiecti sic q per principia etis inqtuz ens per ptes

logica cōs est pnti. ad vsum.

stimato
q. 1.
2.
ogones
les.
relitus
puc.
respe.
q.
lite.
ocritus.
ragoras
et mo.
ho in
Finito
lize ubi
e q alio
et ut
het ut
s qz
modo

metaph. p. 1. su. f. ens in qua
ens & p. 1. su. f. ens in qua
ens & p. 1. su. f. ens in qua

Eracti opinio.

et proprietates eius habet stabilire principia of
um scientiarum particularium. cum ergo phisicus
similiter se habeat ad sua principia sicut geo
metra. sequitur q non habet disputare contra
negantes sua principia. **Secunda ratio est**
quia phisicus non habet disputare contra qualis
positionem extraneam et impabilem. vt contra
rationem Eracti dicentis nihil posse fieri eo q
omnia dicat esse in motu continuo vel contra ta
lia dicentem. Nam quolibz proferente contraria opi
nionibus sollicitum esse stultum. vt habetur p.
thopiconuz. et hoc est q dicit phis q intendit p
quirendum **Utrum ens sit vnum immobile.**
simile est ac si disputaretur contra quamlibet
aliam positionem impabilem. ergo phis ex pro
prio habitu non habet disputare contra perme
nidem et mellissum. quia posuerunt tantum vnum
principium immobile. et q negabant motum
negabant principium phisicum. **Sit.**

Conclusio secunda. q phis

cus naturalis non habet soluere quamlibet rationem
sophisticam. sed solum illam que de principis
naturalibus aliquid mentitur. Probatur con
clusio duabus rationibus phis. Prima est phis
cus in quantum phisicus non habet cognoscere de
principis aliarum scientiarum. alias assimilaret
ceco nato volenti de colubus iudicare. ergo
phisicus non habet soluere rationem sophisticam
assumentem alia principia a principis naturalis
philosophie. aut negantem principia naturalis
philosophie. ergo non habet soluere omnem rationem
sophisticam. sed solum illam que ex principis natu
ralis phisicis mentitur. **Secunda ratio est in scia**
naturali supponitur q entia naturalia mouentur.
vel omnia. vel quedam. necessarium autem est
motum supponi in scientia naturali sicut suppo
nitur natura esse intellectus in cuius diffinitione
ponitur motus. vt infra dicitur. Ponit ergo
talem rationem per similitudinem vt in geome
tria. nam geometra non habet soluere rationem
antiphontis volentis quadratum equare circu
lo per diuisionem circuli. negantis. tamen sua
ratione lineam circularis esse diuisibilem in semp
diuisibilia. sed habet soluere rationem Buisonis
volentis quadratum equale esse circulo tamen
ad hoc assumentis principium geometricum. scz
q linee ducte ab eodem puncto in idem sunt equa
les. ergo similiter phisicus habet disputare contra
sumentes principia phisica. Non habet autem
soluere negantes principia vel assumentes alia
principia. **Et pro declaratione huius rationis.**

Sciendum est quinto. q phis

subtilis ingenii ad ostendendum quadratum esse
equale circulo infra circumulum constitutebat qua
dratum. cuius latera tangebant lineam circuli

in quatuor puncta. scilicet a. b. c. d. et totum qua
dratum diuidebat circumulum in quatuor partes
et tunc faciebat talem rationem. linee ducte ab eod
dem puncto in idem punctum sunt equales. ergo
latera quadrati infra circumulum descripti sunt equa
lia circulo. et per omnia quadratum. **Utrum illud prin**
cipium habet veritatem in lineis eiusdem rationis.
cuiusmodi non sunt portiones circuli et latera
quadrati. ostendere autem quomodo ex arcu
fieret corda vel ex circumferentia sit diame
ter circuli est opus maioris inquisitionis per
tinens ad geometrias. **Sed antiphon iudis**
negando principia geometrie constitutebat vt
prius dictum est quadratum infra circumulum. et tunc
supra quodlibz latus quadrati faciebat triangu
lum secantem circumulum secundum aliquam eius
portionem. et tunc resultabat figura octo laterum.
et octo angulorum. **Et itez supra quodlibz latus cui**
libet trianguli constitutebat alium triangulum
secantem aliam portionem circuli et fiebat fi
gura sedecim laterum et totidem angulorum. et
sic faciebat donec habebat portiones omnes cir
culi diuisos. et figuram tot laterum et angulorum
q equarentur circulo. **Et tunc arguebat sic.** que
cumqz vni et eidez sunt equalia illa inter se sunt
equalia. sed quadratum circuli et circulus sunt
equalia illi figure multilaterum supra quadra
tum et infra circumulum constitute. ergo quadra
tum est equale circulo. **Ista ratio non habet**
soluere geometria. q linee negat esse diuisi
bilem in semper diuisibilia quod est principium
in geometria. et sic patet responsio ad queditum

Ad rationes ante opposituz

Ad primam negetur omnia et ad probationem
dicitur q principia sunt ita manifesta q eorum
opposita non sunt probabilia. ideo nullam habet
viam phisicus ad sua principia. Similiter dicitur
ad secundam q phisicus non habet defendere sua
principia. sed debet ea supponere. scz in quantum logi
cus vel metaphisicus potest ea defendere prop
ter bonitatem doctrine sicut facit phis. **Se**
quitur textus. **Sed conueniens est de natura etc**

Queritur septimo. Utrum

Sit vnum ens et immobile. Arguitur q sic
rationibus Permenidis et Mellissi. **Primo sic**
quod factum est huius principium. q quod non est factum
non habet principium. sed ens non est factum.
ergo non habet principium. et per consequens
neqz finem. erit ergo infinitum. quod autem est in
finitum est immobile non enim habet extra a quo
moueat. **Itez quod est infinitum est vnum**
q si essent multa oporteret aliquid extra illud
esse infinitum. infinitum autem est ens vnum infinitum
et immobile. **Itez arguitur ratione Permenidis**

posita quinto methaphisice quicquid est preter ens est non ens. sed quod est non ens est nihil ergo quicquid est preter ens est nihil. sed ens est vnum. ergo quicquid est preter vnum est nihil. ergo est tantum vnum ens. et ex hoc concludat Permenides qd esset immobile cum non haberet a quo moueretur nec extra se a quo moueretur. igitur. In oppositum est pbis in textu reprobans hmoi opiniones et soluens hmoi rones

Pro responsione ad questionem

Sciendum est primo. qd post qd pbis posuit opinioes phorum de principiis rerum. hic consequenter disputat contra opinioes falsas. et primo contra eos qui non naturaliter loquuntur. 2o disputabit contra naturaliter loquentes. et licet ex proprio habitu non teneatur disputare nec possit soluere rones no naturaliter loquentiu vt dicit. vtile tñ est ad propositum disputare de hmoi opinionibus et si n est sciētie naturalis disputare de his opinionib9. pertinet tamen ad pbiam primā. ideo in qtu methaphisicus propter bonitatem rei disputabit contra hmoi opiniones.

Sciendum est Secundo. qd

Ad disputandum contra hmoi opiniones Permenidis et Dellisi accipiēdū est vt dicitur in textu qd illud quod est. scilicet ens dicitur multipliciter. vt patet in. 5o methaphisice. Est g9

Conclusio responsiua ad. q.

Non tantum est vnum ens infinitum et immobile. Probat. quia si sit tantum vnum ens vel illud est substantia qditas vel qualitas. vel aliquod aliorum generum. si sit substantia cum substantia diuidatur in vniuersalem et particularem. in primā et secundā. et iterum substantia diuidatur in multas species. Querendū est ergo vtum dicant omnia esse ens vnum. vt hominē vnum. aut equū vnu. aut animā vnam. et sic de aliis substantiis. aut qualitatē vnam. vt calidum. aut vt album. aut vt aliquod hmoi. mltā enim differt quodcuq; istorū dicatur. oportet ergo qd si ens sit vnum oportet qd sit substantia et accidens simul aut substantia tantum vt accidens tantum. si substantia et accidens simul nō erit vnum tantū sed duo. nec differt etiam vtrū substantia et accidens sint simul in vno vel sint sicut diuersa. quia nunq; substantia et accidens sunt vnum. Si vero dicatur qd illud ens sit tantū accidens et non substantia hoc est omnino impossibile. nam accidens sine substantia esse nō potest. omnia enim accidentia dicuntur de substantia sicut de subiecto. Et in hoc dicit sanctus Thomas consistit ratio eorum. Si vero dicat qd sit tantū substantia sine accidente sequitur qd non sit qditas vel qualitas. nam qditas est acci-

dens. et hoc est contra positionem Dellisi ponentis ipm ens esse infinitum. qd considerauit ipm ens ex parte materie. quia considerabat ens secundum qd est factum vel nō factum. ideo ponebat vnum ens esse infinitum. sic ergo sequit qd non sit qtu. sequitur qd non est infinitum. quia finitum proprie loquendo est in qditate. substantia enim et qualitas. rd. hmoi nō dicitur finita vel infinita nisi per accidens. cū ergo Dellisus ponat ens vnum infinitum non pot ponere substantiā sine quātitate. sed si substantia et qditas sint simul sequitur qd non est tantū vnum ens. nullo modo. ergo non potest esse verum qd Dellisus dicit qd ens est tantum vnum et infinitū. et ista est prima pbatio quā sumit ex diuisione entis in predicamēta. Secunda rationem proponit ex parte vnius. quia si omnia sunt vniū. vel sunt vniū continueitate vt linea vel corpus. vel vniū indiuisibilitate vt punctus. vel dicuntur vnum sicut illa quoz vna ratio diffinitiuā est sicut vna et vniū dicitur vnum. quia illis tribus modis dicitur vniū. Sed nllm istorū potest dici. primo enim non potest dici qd omnia sunt vnum continueitate. quia continuū quodam modo est multa. omne enim continuū est diuisibile in infinitum. et sic continet in se diuersas partes. ideo qui ponit ens continuū quodaz multa ponit mltā. nedū ppter multitudinē priū sed etiam propter diuersitatez totius a parte et econtra. Secundo omnia non possunt dici vniū indiuisibile. quia quod est indiuisibile non est quantum. cū omnis qditas sit diuisibilis. et si non sit qtu. nō erit quale fundatu in qditate. si ergo non est qtu non potest esse infinitum. sicut dicit Dellisus. quia terminus indiuisibilis vt punctus non est finitus. nec infinitus. id habet tertius qd finitum et infinitum qditati conueniūt. Nec potest dici tertium. scz qd sunt vniū secundū rationem diffinitiuā. qd si hoc esset verū sequerentur tria maria inconuenientia. Prima est qd contraria essent vnum secundū rationem et sic eadem esset ratio boni et mali. sicut posuit Eraditus eadem rōem esse contrariorum. vt habetur. 4o methaphisice. 2o inconueniens est qd sequeretur qd esset eadē ratō boni et non boni. et quia ad malum sequitur non bonum. et sic sequeretur qd rō entis et nō entis esset. et sic sequeretur qd non omnia entia essent vnum ens vt ipi posuerunt. sed etiam essent nō ens sine nihil. nā quecuq; sunt vnum secundum rationem diffinitiuā ita se habent qd de quocunq; predicat vnum et predicatur aliud. et id si ens et nihil sunt vniū secundū rōnez sequitur qd si omnia sunt vniū ens qd oia sunt nihil quod est absurdū. 3o inconueniens est qd si diuersa genera vt qualitates et quantitates sint eadem secundū

2a. ratio supra ex pte unius.

3. acceptiones unius.

p. inguener.

2.

3.

de suple. unius s. qd h. d. con. est unius d. qd

sol. ad

et notat qd nō distinguit staz a qditate accis nō pot. ē sine sbā

rationem. et hoc est in conueniēs quod ponit. p. vt dicit sanctus Thomas cum dicit in fine capituli tali et tanto. Et pro declaratione harum duarum rationū aduertendū qd vt habet p̄b̄s 4° metha. contra negātes p̄ncipia nō possumus adducere demōstrationem simpliciter. qz ipsa sunt indēmōstrabilia. sed possumus adducere argumentationē ad cōtradiciendum que p̄cedit ex his que supponuntur ab aduersariis q̄ interdum minus nota sunt. sic philosophus in hac disputatione vtitur pluribus que sunt minus nota q̄ hoc quod est entia esse multa. et non vnum tantum.

Dubitat̄ur primo. De motu aliquorum p̄b̄orum posteriorū. qui cōturbati fuerunt p̄pter huiusmodi rationes proprias. Ad quod dubiū dicitur cū textu q̄ alii qui fuerūt posteriores p̄b̄i nesciētes distinguere vñū qui pro inueniēti maxio reputabant q̄ aliquod idē sit vñū et multa. s; ipsi cōuicti rōnibus illud tamen confiteri cogebantur. ideo dicit textus q̄ posteriores turbati sunt et in dubitationē incidunt quemadmodū Permenides et Dellissus. ideo ne forte contingeret hoc dicere q̄ idem sit vñū et multa quod et inconueniens videbatur vtriusq; ideo ponentes oīa esse vñū totaliter auferēbant multitudinem. posteriores vero multitudinem conabantur remouere ab omni illo quod posuerāt esse vñū. id Licofon auferēbat hoc verbum est et dicebat q̄ non erat dicendum homo ē albus sed homo albus. considerabat enim q̄ homo et albus essēt quodāmodo vñū alioquin albus de homine non predicaretur. ideo videbat ei et suis q̄ hec dictio est copula verbalis copularet duo. ideo ab eo q̄ est vñū totaliter volēs remouere multitudinem dicebat q̄ est non erat apponendum. Sed ab aliis videbatur ip̄fecta orō id illud volentes corrigere mutabant modum loquēdi nō dicens homo ē albus ne denotaretur aliqua multitudo. sed dicebant homo albus. qz per hoc nō denotabatur aliqua res vt eis videbatur. et nō dicebāt homo est ambulās. sed hō ambulat. et illud putabāt. nesciebant enī discernere vtrum vñū. et quis dicerentur simpliciter vel multipliciter. quod manifestū est quoniā illud quod est vñū vno modo ipsum etiam potest esse multa alio modo. sicut vñū subiecto potest esse multa ratione. puta album et musicū. ideo bene potest concludi q̄ vñū vno modo sit multa alio modo. Contingit etiā q̄ vñū in toto et actu multa sit secundum partium diuisionem. vnde totū vñū in sua totalitate habet tantum partū multitudinem in potentia. Quis ergo isti antiqui ad id quod est vñū subiecto et multa ratione aliquod medium adinueni-

rent auferentes hoc verbū est vel cū copulam tamen omnino deficiebant in toto nescientes respondere. s; itentes tamq̄ inconueniens vñū esse multa. s; qz non est inconueniens vñū esse multa quando vñū et multa non accipiunt vt opposita. vñū enim actu et multa in actu opponuntur. sed vñū in actu et multa in potentia non. ergo ceteri

Dubitat̄ur secundo: Circa

secundā rationem. scilicet vtrum totum et pars sint vñū actu vel plura. Et videtur q̄ sint plura. quia multa predicantur de toto que nō predicantur de partibus et e contra. ergo plura. Oppositū tamen videtur. quia totū nihil aliud est q̄ sue partes simul sumpte. Dicitur ad dubiū q̄ vt habet Albertus q̄ totum et pars sic se habent q̄ totum in forma totius vñit partes siue illa forma sit forma continuū siue alia sicut corporis compositi. et partibus diuisibilibus non continuū. ideo partes relate ad vñā formā vnientes eas sunt vñū in illa siue sint continue siue cōtigue aut non. Si autē partes accipiuntur secundū se diuise per sitū tantum. vel per sitū et formam partis in eo q̄ pars non est continua per situm sed solum cōtinua sicut pars cōtinua que non. secundū situm habet cum alia parte per situm autem et formam sicut partes non continue vt caro et os. et hoc respectū si consideret totum et partes simul sumpte nō sūt idem realiter. et etiā Auerrois loquendo de toto per compositionem facto sic intelligit. Posset tamen dici q̄ est verum de omni toto q̄ partes simul sumpte sunt idē cū toto. differunt tamen ratione. ideo aliqua verificantur de toto et nō de partibus simul sumptis propter diuersitatem partū inter se. si vero considerantur partes s; se differunt inter se et a toto loquendo de toto reali. et sic patet responsio ad quēsitum.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā scilicet Dellissi de qua dicit textus q̄ est magis onerosa Dellissi ratio et non habens defectum non emendans dubitationem assumit enim q̄ contrariatur naturalibus p̄ncipis. est etiam manifeste falsa. ideo hanc rōem p̄b̄s improbat q̄tum ad quatuor. Primo qz in prima p̄ntia committitur fallacia p̄ntis a destructione p̄ntis ad destructionem p̄ntis dicens quod ē factū habet p̄ncipiū. ergo q̄ non est factū non h; p̄ncipiū. Secundū in cōueniēs est q̄tum ad illationem. nō habet p̄ncipiū. ergo est infinitum. quia p̄ncipiū dicitur dupliciter. Vno mō de p̄ncipio tēporis et ḡnācōdis et sic accipitur cū dicit quod est factū habet p̄ncipiū. Alio modo vt est p̄ncipiū magis iudicis. et sic sequit̄ q̄ non habet p̄ncipiū

Conturbati & r.

Licofon

q̄ illor

ht a bitat tota

Alb

g. n. s. o.

resp. ad m. s. m. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

est infinitum. 3° improbat quatum ad illationem qua inferitur est infinitum ergo immobile. et ostendit hoc non sequi dupli primo qz aliqua particularis aqua potest moveri in se ipsa ita qz moueatur ad locum. Improbatur etiam quatum ad motum alterationis quia nichil refert infinitum alterari quo ad totum vel partes. Improbatur etiam quartam illationem quia si ens est infinitum qz sit unum. non enim sequitur qz sit vnus secundum speciem licet bene secundum materiam. Ad secundam rationem permenididis positam quinto methaphisice dicitur qz idem est modus soluendi. nam sicut ratio mellis si assumebat falsas propositiones et male concludebat sic et ratio permenididis. ostendit enim in simili qz ratio permenididis non concluderebat nisi forma argumeti non est efficax in omni materia si ens accipiamus album loco entis et ponamus qz album significat tantum vnus et non equivoce dicatur de modo istramus sic. quicquid est preter album est non album. et quicquid est non album est nichil. sed non sequitur qz album sit vnus. Primo quia non omnia alba sunt vnus conti nuus. et posito qz essent adhuc essent quodam modo multa. et facilius illud potest adaptari ad rationem permenididis.

Queritur octauo. Utrum

Sola substantia existente ipsa sit per se diuisibilis. Arguit qz sic naz qd per se habet partes per se est diuisibile sed composita substantia ex materia et forma habet per se partes. ergo per se est diuisibilis. 2° sic arguitur quicquid est causa cause est causa causate. sed substantia corporea est causa quantitatis. que per se est diuisibilis sicut quicquid conuenit cause et causate per prius conuenit cause quam causate. ergo diuisibilitas primo conuenit substantie cause quam quantitati causate. 3° sic arguitur notum est qz materia non est tota in vna substantia composita sed est partita in multis. ergo habet partes secundum se. sed quod habet partem et partem est diuisibile ergo substantia materie diuisibilis est. 4° arguitur sic subiectum nichil habet de substantia libus ab accidente. sed essentialis est materie secundum diuersas partes eius perfici pluribus formis. ergo non habet illas partes a quantitate et per consequens nec diuisibilitatem.

5° arguitur sic generationes et corruptiones sunt infinite sed hoc non videtur esse verum nisi materia prima sit diuisibilis in infinitum. 6° sequitur qz sola existente substantia siue materia sit per se diuisibilis. In oppositum est philosophus in rationibus quas adducit con

tra Permenidem et Wellisum ubi dicit qz si sola substantia esset ipsa non esset finita nec infinita cum non esset quanta ergo nec etiam diuisibilis. Pro responsione ad questionem.

Sciendum est primo. qz Utrum

habet Albertus quidam theologi hoc concedunt et dicunt Aristotelem locutum fuisse secundum sensum cum tamen secundum rationem aliter sit. qz diuisio secundum rationem vt dicunt prius est in substantia. Sed hoc dictum frivolum est quia tunc philosophus falsum diceret et suus dictum esset deceptorius et non philosophicum. Illi autem sui dicti assignant rationem aut credunt. qz dicunt homines fuisse multiplicatos ex vno materiali principio qd fuit in primo homine quod si sit paruum nunquam tamen deficiet generatio quia diuisibile est in infinitum. nec est diuisibile vt dicunt sicut quantum. quia quantum habet partem extra partem distinctam per situm. sed in substantia materie non habet partem distinctam per situm sed habet partem in parte et non extra partem et illa pars que est in parte producit in generatione sine diminutione partis ex qua educit per multiplicationem materie et partium eiusdem et sic dicunt genus humanum fuisse multiplicatum ex hoc et generatione. Sed hoc cum videtur deatur dissonum veritati. Ad aduertendum est qz vt sufficit ad propositum duplex reperitur diuisio realis. vna est in partes eiusdem rationis vt est diuisio continui cuius quelibet pars est quanta et eiusdem speciei cum alia. puta quelibet pars linee est linea et de huiusmodi diuisione est ad propositum. Alia est diuisio in partes diuersarum rationum vt diuisio compositi in materiam et formam. quia materia est pura potentia forma vero est actus. ideo habent diuersas rationes speciales. ergo diuisio substantie in tales partes vocatur resolutio. et de ista est ratio hic ad propositum.

Sciendum est vltimo. qz In

titulo questionis per solam substantiam possumus intelligere. Primo materiam acceptam per intellectum sine quacumque forma essentiali vel accidentali et illo modo magis proprie in titulo questionis capitur. Possumus etiam alio modo intelligere ipsum compositum de genere substantie comprehendens materiam et formam prescindendo quantitatem. et illo modo in tali composito non inuenitur distinctio partium actualis. secundum situm et figuram in actu quo notato sit.

lib. a. b. c. d.

Alb.

in fine

cod. que rursus
vnde in m. d. i. n.
et q. n. s. r.
negat

cod. m. d. i. n.
et q. n. s. r.
negat

reprobatur
nobis

du. e. diuisio.

Conclusio responsiva ad. q.

Sola existente substantia hoc est materia per in
 intellectum accepta sine qua unquam forma ipsa
 non est per se divisibilis. Decōclusio probatur
 nam materia sic accepta sine qua unquam forma
 essentiali vel accidentali est omnino simplex. Et
 omne simplex est indivisibile per omnem modum
 igitur. 2° probatur. quia in omni illo quod
 habet partes in quas dividitur necesse est qd partes
 inter se differant. quia alias una esset alia.
 sed partes materie secundum se considerate se-
 clusa omni forma non habent unde possunt dis-
 ferre inter se. quia non differunt in formis cum
 non habeant formas. nec in materia. quia con-
 veniunt in materia. ergo sequitur qd impossibile
 est materiā secusa omni forma habere partes.
 Unde materia si existeretur nō diceretur per for-
 mas substantiales. sed partitur in diversa sup-
 posita et in numerum limitatum per quantita-
 tem. 3° probatur quia propria passio nō
 separatur a proprio subiecto. Et divisibilitas est
 propria passio quantitatis. quia non convenit ma-
 terie secusa quantitate. ergo sequitur qd sola ex-
 stente substantia ipsa non est divisibilis. Sed
 forte diceret quis contra hanc conclusionem qd
 materia intelligitur divisibilis sicut intelligitur
 separabilis a forma. Non enim intelligitur sepa-
 rabilis a forma sic qd aliquo modo separatur ab omni
 forma. sed quia successive separatur ab hac et
 ab illa. ideo dicitur divisibilis non qd dividatur
 quando nuda ponitur qd hoc est absurdum. qd
 cum materia non sit separata ab omnibus for-
 mis hoc est propter sui imperfectionem que nō
 sufficit habere esse sine forma. sed divisio nō ac-
 cidit materie propter imperfectiones nec accidit
 ei ex aliquo alio qd ex quantitate. Si autem
 quis velit dicere etiam qd materia partitur
 per formas substantiales absqz quantitate sicut
 quidam dixerunt in substantiis separatis et anima-
 bus. Dicitur qd presuppositum est difficilius scilicet
 intelligentias et animas habere materiam qd
 id quod probare intendimus. Et ad huc si con-
 cedatur intelligentias habere materiā absurdū
 erit ponere partes materie in intelligentiis ex una
 materia esse. sed potius unaqueqz intelligentia
 erit ex sua tota materia constituta. et non redu-
 cuntur ille particulares materie in unam mate-
 riam eis communem sicut in totum integrale.
 ideo non est simile hoc posito quod est difficile
 sicut de materiis horum inferiorum.

Dubitatur primo. Utrum
Quantitas distinguat realiter a re quanta. ar.

gunt aliqui qd non. quia quecumqz sunt realiter
 distincta prima causa potest ea separare et se-
 parata conservare. ut habet articulus parisiensis
 ergo si quantitas esset realiter distincta a re quā-
 ta prima causa posset separare quantitatem for-
 tis a sorte sorte remanente in esse et in sorte re-
 manente distinctione partium secundum situm
 et figuram. Oppositum videtur veritas
 communis esse. quia si quantitas separaretur
 a sorte impossibile esset salutare situm ordinem
 et figuram in suis partibus. dicitur etiam in tex-
 tu si substantia et quantum sunt iam sunt duo
 que sunt. Ad dubium respondetur qd sub-
 stantia corporea essentialiter differt a quantita-
 te sua. Patet quia substantia corporea et quanti-
 tas ponitur in diversis predicamentis. sed essen-
 tie predicamentorum sunt impermixte. igitur.

Ad rationem dubii dicitur qd plus natu-
 ralis non habet inquirere quid prima causa de
 sua potentia possit facere quas tamē cognoscit
 esse infinitam. sed dumtaxat habet inquirere quid
 fieri possit secundum ordinem rerum quo ordi-
 ne servato quantitas non habet separari a sub-
 stantia materiali. tamen prima causa potest ab-
 solute quequid non implicat contradictionem
 quia sua potentia est infinita. ideo in infinitum
 excedit potentiam naturalem. Dicitur tamen
 qd si quantitas sortis per potentiam absolutam
 separaretur a sorte manente sorte non maneret
 in eo distinctio partium situalis. quia ista dis-
 tinctio manet in quantitate. Etiam possumus
 dicere qd licet ille articulus intelligatur de abso-
 luta et nō ordinata potentia intelligit etiā in illis
 que necessariam connexionem non habent ad
 invicem cuiusmodi non sunt substantia et quā-
 titas.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur qd quicquid provenit cau-
 se et causato formaliter prius convenit cause qd
 causato. modo non sic est de divisibilitate que cō-
 venit formaliter quantitati et causaliter et extrin-
 sece ipsi substantie. Ad secundā dicitur qd ma-
 teria intelligitur partiri dupliciter. Uno modo
 per formam substantialem et isto modo partitur
 in partes diversarum specierum. Alio modo
 per quantitatem. et sic partitur materialiter. et
 sic materia sortis partitur contra materiam a
 simi. Ad tertiā dicitur qd materia nata est p-
 fici per formam substantialem secundum eius
 essentia. et est nata etiam per ipsam partiri essen-
 tialiter. nata est etiam suscipere quantitatem ad
 quam de necessitate sequitur divisio materialis
 et illud non est essentialiter materie. sed accidentale

Propria
 pa. passio magis separata
 pprio sortis.

Art. 1.

Agg. p. qd
 g. p. p. p.

a. ca.
 i. ad. m.
 p. d. m.

5° p. m. ar. 1°

nō qd dicitur divisio qdā est in ptes eiusdē rōnis
 ut p. linea in suis ptes. alia dicitur divisio
 rōnis ut dicitur hōmō p. p. alia in mōz dicitur

omni modo manere eum qd hō partes. disting. mōz
 vel ptes dicitur rōnis p. p. mōz qd hō mōz
 & forma. vel ptes eiusdē rōnis p. p. mōz
 disting. qd hō vel in ptes dicitur rōnis p. p. mōz
 rōnis. vel in ptes eiusdē rōnis p. p. mōz

sta. rōnis nō hōt unū eē p. p.
 bene tū hōt unū esse eē.

Ad quintā dicitur q̄ generatiōes non sunt infinite ita q̄ materia partiat̄ de se. sed vt habetur 2° de generatione generationes sunt infinite q̄ generatio vnus est corruptio alterius et e contra. et ista est causa perpetuitatis ex parte materie. Sequitur textus.

Queritur nono. Utrum

Quodlibet sit in quolibet. Et arguitur primo q̄ sic rationibus Anaxagore. quarum prima sumitur ex communi opinione omnium philosophorum scilicet q̄ ex nihilo nihil fit. in hoc enim conveniunt omnes primi philosophi. ergo omne quod fit fit ex aliquo scilicet aliquo in quo preexistit in potentia. sed quodlibet fit ex quolibet ergo quodlibet preexistit in quolibet. Secunda ratio que videtur esse probatio antecedentis prime consequentie. contraria sunt ex alterutris sicut ex calido fit frigidum. ergo a fortiori quodlibet aliud fit ex quolibet alio. et cum omne quod fit preexistat in illo ex quo fit sequitur q̄ quodlibet sit in quolibet per locum a minori ad maius. quia si contraria fiant ex alterutris a fortiori et alia que non sunt contraria. nec potest dici vt dicit idē Anaxagoras q̄ illud quod fit fiat ex nō ente In oppositū est p̄b̄s i hoc impugnant Anaxagoram. Pro responsōe.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ p̄b̄s improbavit opiniones illorum de principio rerū naturalium qui de natura nō naturaliter loqui sunt quia negauerunt motum. prosequitur opiniones eorum qui de natura naturaliter loqui sūt cōcedentes motum qui est principium omnium rerum naturalium. ideo ip̄os vocat p̄b̄s philosophos et naturales. Pro quo.

Sciendum est Secundo. q̄

Isti naturaliter loquentes diuisi sunt in duas sectas. quia quidam posuerunt tantum vnum principium materiale. siue h^o esset vnū de quatuor elementis. puta ignem vel aerem vel aquā quia terrā nullus posuit solam propter eius grossiciem. siue illud principium esset medium inter ip̄a. aere densius et igne subtilius. et a tali principio dicebant multa generari secundum raritatem et densitatem. sicut qui ponebant aerem principium ex rarefactione generabatur ignis. et ex ip̄o condensato generabatur aqua. et densum sunt contraria et reducuntur ad excellē

tiam et defectum sicut ad quedam vniuersalia. nā densum est quod habet multum materia sub parua quantitate. rarum autē e contra quod habet parum de materia sub magna quantitate. ideo isti concordant cum Platone qui ponebat magnum et paruum esse principia que etiam pertinent ad excellentiam et defectum. sed isti differunt a Platone. quia Plato posuit magnum et paruum ex parte materie eo q̄ ponebat vnum principium formale scilicet ydeam. isti vero antiqui naturales ponebant contrarietates ex parte forme. q̄ ponebant p̄m^o principium vnā materiam ex qua multa constituuntur. Alii vero philosophi posuerunt plura principia materialia. et non tantum vnum inter quos Anaximander posuit omēs res preuisse in quodā chaos ex quo res abstracte sunt et segregate. et conformiter posuerunt Anaxagoras et Empedocles. sed differant in duobus. Primo quia Empedocles ponebat circulationē quādam cōmixture et segregationis. ponebat enim mundus multoties esse factum et etiā totiens esse corruptum. ita q̄ mundus corrumpebatur amicitia omnia in vnum confundente. et generabatur lite distinguente illa simul congregata. et sic confusio succedit distinctioni et separatio. S3 Anaxagoras dixit semel mundum esse factum tantum. ita q̄ in principio omnia erant commixta in vnum. Sed intellectus qui incipit extrahere et segregare nunq̄ cessabit hoc facere. ita q̄ nunq̄ erunt omnia cōfusa in vnum. Differunt secundo in hoc. quia Anaxagoras posuit principia esse partes similes et contrarias sicut posuit infinitas partes carnis et infinitas partes ossis et infinitas partes aliorum similes quorum tñ ē cōtrarietas inter se. sicut partes ossium contrariantur ad partes sanguinis secundū humidū et siccū. Empedocles posuit ista que communiter dicuntur elementa.

Sciendum est tertio q̄. Ana

goras posuit principia vniuersalium q̄ rei esse infinita. Posuit secundo quolibet rem esse in qualibet. et in qualibet segregabile. Et cum ab eo querebatur quare vna res nominatur vno nomine magis q̄ alio. Respondebat q̄ i vna quaq̄ re est aliquid superhabundans a quo res debet denominari. quia illud videbatur esse materia totius rei. Posuit etiam q̄ quodlibet simpliciter nihil aliud ponebat q̄ segregari. Et quarto ponebat quilibet sit ex similibus secundum speciem. et iuxta hoc ponuntur quatuor conclusiones que in textu sunt vna principalis.

B.B.z.

agens inuocū est quod p̄ducit effectū sibi simile in spē

agens equocū ē q̄ p̄ducit effectū sibi dissimile in spē

dens
rari

Anaximander

Anaxagoras
Empedocles.

intellectus

supponit

alia
positio casus q̄ iure

alia supponit
reco p̄m anaxag.

alia

et in

pa p̄m
debet
posuit

pa ca
p̄m
p̄m

mu
ma
vnt
p̄m
magis

Prin d nymma qda e h'm sensu u e illud qd si ultra dimidat no e p'm p'p'one a sensu
aliud p'm n'g e illud qd si ultra dimidat amittit sua p'p' n'g. aliud e h'm p'p'one sic q' no e illud
d' n'g. aliud e h'm p'p'one e illud qd si ultra dimidat no p'nt pot in p'p' op'one. Ex h'nc
d' p' q' d' dabilis nymma caro p' p'p'one a sensu qd si ultra dimidat et ultra e p'p'one. Et h'nc
e q' d' dabilis nymma caro p' p'p'one qd d' dabilis caro q' si ultra dimidat no pot plus e
re sua p'p' op'one q' e m'ere m'ere vel dim' m'ere. q' d' q' d' dabilis nymma caro p'm
n'g pot q' d' dabilis caro q' si ultra dimidat amittit p'p' n'g h' transmutat. Liber p'rimus.
in n'g r'it' c'nd' s'nto. e' d' d' d' q' no e d' dabilis caro nymma h'm p'm
t'at' q' a q' n'g. caru' data ip'a est ultra dim' d' dabilis

Libert p'rimus. nullus accens segregabile e a s'cto.

Diffi: notu'

Qua: h'nc e minima ca. ro.

q'nta pot dividi in infinita. f.

Conclusio prima. Impossibile e principia rei naturalis esse infinita.

Part' conclusio duabus rationibus tectus. Quia cognoscere arbitramur vniq' o d' q' cum cognoscimus ex qualibus sit et quantis. sed si principia alicuius compositi sint infinita impossibile est cognoscere illud copositum. Minor patet q' infinitum in q'ntu' huiusmodi est intellectui ignotum. Secundo probatur conclusio. si partes alicuius totius non habeant determinatam p'rtitatem neq' totum. quia quatitas totius est p'rtitas partium. ergo a destructione consequentis si totum habeat distinctam p'rtitatem et que libet eius pars. sed quodlibet totum naturale: ut animal et planta habet determinatam magnitudinem et paruitatem extra qua non reperit' alia: ergo quodlibet istoru' ut os et caro que sunt partes animalis sunt determinate p'rtitatis. Vt quo sequitur q' dabilis est minima caro. nec potest esse aliqua pars carnis insensibilis propter paruitatem ut dicebat Anaxagoras. et hoc considerando carnem secundum esse pbisicum. q' si divideret' caro secundum esse mathematicu' et hoc secundu' q' quantu' posset iuudi in infinitum. sed pbis considerat formam naturalem requirente determinatam materia. ut dictum est.

Conclusio secunda que ponitur in textu ut tertia ratio. Non quodlibet est in quolibet. Probatur tribus rationibus.

Prima dicitur aqua finita sicut prius dicebatur in precedenti. ergo si ab ea segregatur caro. ergo generatione facta per segregatione stabit. segregatio vel non. si stabit ergo in residuo aque non est caro. et sic habetur intentum. et cum aqua sit finita ut patebit et quodlibet finitum per ablationem finiti multotiens factam tandem consumitur finaliter. ergo stabit segregatio. et sic haberi videtur intentum. Verum tamen aduertendo q' finitum non consumitur nisi per ablationem partium equalium. ut habetur in textu non enim inconueniens est q' in aliquo finito sint infinita inequalia si attendatur ratio quantitatis. ideo si dividatur continuum in partes eiusdem proportionis et non quantitatis eiusdem processu' ibit in infinitum. Secunda ratio. dabilis est minima caro. ergo ab ea aliquid est segregabile vel nihil. si nihil habetur intentum. si aliquid cum omnis pars sit minor toto erit dandum minus minimo. ergo ex quolibet non potest fieri quodlibet. Tertia ratio si sic sequeretur q' in aliquo corpore finito essent infinita corpora ut sanguis et caro et os et in qualibet illarum partium etiam et sic essent infinites infinita et quod infinita essent equalia vni finito.

nobile limitatum sequitur d' d' p'nt' p' d' d' d' p'nt' d' d' p'nt'

Conclusio tertia. Quodlibet non est segregabile a quolibet.

Patet nam nullus accidens segregabile est a subiecto. ergo sequitur. q' cum accidens aliquo modo dicatur sed non id quod segregat. et si intellectus hoc intelligat talis intellectus est intendens impossibilia.

Conclusio quarta.

De non quodlibet sit ex sibi similibus. Probatur quia h' Empedocle videbat q' ex multis guttis fiebat torrens et ex multis aquis fiebat aqua. et ita credidit esse in omnibus. tñ in hoc no recte sentit. q' quedam h' et simili generantur et in ip'a resoluuntur ut lutum in luta. tñ non est sic in omnibus. nam quedam generantur per alterationem ex dissimilibus sicut later ex luto quedam generantur ex vnione non sibi similibus. ut domus non ex domibus. sed ex lignis et lapidibus. Et sic patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q' licet sint ex ente in potentia et non in actu: non tamen quodlibet fit ex quolibet immediate sicut ex grano frumenti non generatur oliua immediate. sed quodlibet fit ex eo q' est in potentia quale est efficiens in actu. Ad secundam dicitur q' contraria non sunt formaliter ex alterutris sed materialiter tantum. quia eorum est eade materia. Licet enim aliqui p'nt' posuerunt immediate formas oium creatas non tñ quodlibet ex quolibet fieri se' immediate. sed quodlibet ex determinata materia. ideo Albertus posuit formas inchoari in materia que per virtutem agentis potuerant in materia deduci. Sequitur textus. Omnes igitur principia contraria faciunt.

Queritur Decimo. Utrum Principia rerum naturalium sint contraria.

Et arguitur q' non. nam sunt priuatiue opposita. ergo non sunt contraria. antecedens patet nam vnum vocatur priuatio et aliud forma. 2o arguitur principia rerum naturalium sunt substantie. ergo non sunt contraria. consequentia tenet. quia substantia substantie non est contraria nec contrariatur. quia contraria sunt accidentia actiua et passiua ad inuicem. cum ergo substantia non sit actiua nec passiua sequitur q' principia non sunt contraria. 3o arguitur. contraria sub eodem genere sunt posita. sed genus est principium eorum que sub ipso ponuntur. ergo si principia rerum naturalium sint contraria sequit' q' erunt principiata q' est contra natura 4o sic. corpora celestia sunt res naturales:

Continua

frick

Sed tamen eorum principia non sunt contraria ut habetur. 2o de celo et mundo. ergo non omnium rerum principia sunt contraria. In oppositum est philosophus in primo capitulo huius libri dicens Omnes igitur principia contraria faciunt.

Pro responsione ad quesitum.

Sciendum est primo. quod post

quod philosophus posuit opiniones philosophorum de principis nature et improbat opinionem Perimenidis et Melissi solvendo eorum rationes. improbat etiam opinionem Anaxagore naturaliter loquens. Incipit hic inquirere veritatem circa principia naturalia per modum disputationis et probabilitibus procedendo. et postremo demonstrat veritatem demonstrasse. Primo inquit de contrarietate principiorum et 2o de numero eorum

Sciendum est Secundo. quod

Omnes philosophi posuerunt contrarietatem principiorum et hoc manifestat philosophus per tres opiniones antiquorum. Quidam enim dixerunt non naturaliter loquentes quod totum unum est unum ens immobile sicut Parmenides dicit quod omnia sunt unum secundum rationem. sed sunt plura secundum sensum. et in quantum sunt plura ponebat esse contraria principia. scilicet calidum et frigidum. et calidum attribuebat igni frigidum terre. Secunda opinio fuit aliorum philosophorum naturalium qui posuerunt unum principium naturale mobile et dicebant quod ex eo fiebant alia secundum densitatem et raritatem et sic ponebant rarum et densum esse principia.

Tertia fuit opinio eorum qui posuerunt plura principia inter quos Democritus posuit fieri res ex indivisibilibus corporibus quod quidem corpora ad invicem coniuncta in ipsorum contactu inter se quasdam vacuitates relinquebant. et huiusmodi vacuitates vocabant poros. ut habetur primo de generatione. sic omnia corpora ponebant composita ex fumo et mani. scilicet ex pleno et vacuo. et attribuebat plenum enti. et vacuum non enti. Licet etiam corpora indivisibilia omnia essent unius nature tamen ex eis dicebat diversa constitui secundum diversitates figure positionis et ordinis. ideo ponebat principia contraria que sunt in genere figure. scilicet rectum et angulare et circulare. Posuit etiam contraria que sunt in genere ordinis. scilicet prius et posterius de quibus tamen non est mentio in littera. Ex quibus patet quod omnes philosophi posuerunt principia contraria. De opinione autem Anaxagore et Empedoclis philosophus non fecit mentionem in isto passu. quia superius eas posuerat sufficienter et eas declaravit. Ipsi posuerunt tamen contrarietatem in principis dicentes

segregatione et congregatione que conveniunt genere cum raro et denso. Sic igitur.

Conclusio responsiva ad. quod

quod principia rerum naturalium sunt contraria. Et conclusio patet auctoritate omnium philosophorum iam declarata. et hoc tam philosophorum naturaliter loquentium quam non. Primum est ratione probabili philosophi. quia tria videntur esse de ratione principiorum. Primum quod non sint ex aliis. Secundum quod non sint ex alterutris. Tertium quod omnia alia sint ex ipsis. Sed hec tria conveniunt primis contrariis ergo prima contraria sunt contraria principia.

Et ad intelligendum quid philosophus vocet prima contraria notat beatus Thomas quod sunt quedam contraria que causantur ex aliis contrariis sicut dulce et amarum ex humido et sicco calido et frigido. et cum non sit procedere in infinitum oportet tamen devenire ad aliqua contraria que non causentur ex aliis contrariis. et hec vocat philosophus prima contraria. Dux igitur contrariis conveniunt tres predictae conditiones. ex eo enim quod prima sunt manifestum est quod non sunt ex aliis. et eo quod contraria sunt manifestum est quod non sunt ex alterutris. licet enim calidum fit postea frigidum

ipsa tamen frigiditas nunquam fit ex caliditate. ut postea declarabit. Qualiter enim omnia fiunt ex contrariis oportet ut dicit Thomas diligentissime investigare. et ad hoc ostendendum premitur philosophus quod non quodlibet natum est agere in quodlibet neque pati a quolibet. neque etiam quodlibet natum est fieri ex quolibet. et hoc primo manifestat in simplicibus. album enim non fit ex musico nisi secundum accidens in quantum musico accidit esse non album. sed album fit per se ex non albo sed non ex quocumque non albo. sed ex non albo quod est nigrum vel medio colore coloratum. similiter musicum fit ex non musico. sed non ex quocumque non musico. sed ex opposito quod dicitur immusicum quod est natum habere musicam et non habet. Eadem ratione non corrumpitur aliquid primo et per se in quodcumque aliud sicut album non corrumpitur primo in musicum nisi per accidens. sed corrumpitur in non album quod est nigrum. et idem dicit philosophus de corruptione musica et aliorum similium. Et huius ratio est. quia quod fit aut corrumpitur non est antequam fiat neque est postquam corrumpitur. ideo oportet quod illud per quod per se aliquid fit et primo in quod per se aliquid corrumpitur sit tale quod in sua ratione includat non esse eius quod fit vel corrumpitur. et illud convenit omni contrario respectu sui contrarii.

Et si quis querat cuius generis sunt ista principia. Dicitur quod sunt de genere subiecti. scilicet forma et privatio sibi opposita

oportet tamen devenire ad aliqua contraria que non causentur ex aliis contrariis.

secundum

non

de

duo requiruntur ad hoc quod unum op. alio est in se. primo quod utrumque sit in se ipsum. et non sit in alio. et non sit in eodem in eodem. sicut dicitur in eodem.

Humidum est quod male est simpliciter. et humum est pro et bene. Humum est alieno. Sic ut quod bene simpliciter est humum pro et male simpliciter est humum alieno. Calidum est quod segregat homogenea et segregat ea ab heterogeneis

1o quod non fiat ex aliis
2o quod non fiat ex aliis
3o quod omnia alia fiat ex his

non quod philosophus in tex. ubi patet quod antiqui rationes inebant et differebant in positione. sicut dicitur in unum est notum per rationem simpliciter. sicut per sensum. et quod non est unum sicut sensus non philosophus.

motu dubium

BB.3.

Libet primus:

Substantia
in fundamentis
in accidentibus
in necessis accidentium

que precedunt omnem contrarietatem accidentium et in oppositione earundem scilicet forme substantialis et privationis eiusdem fundatur omnis oppositio contraria et privativa aliorum generum quae admodum suba est fundamentum omnium accidentium. Deinde philosophus hoc idem manifestat in compositis duplicibus quod similiter se habet in compositis sicut in simplicibus. sed magis latet in compositis. quia opposita compositorum non sunt nominata sicut opposita simplicium. oppositum enim unius non est nominatum. quodlibet tamen compositum consistit in quadam consonantia et ordine partium cum consonans sit ex in consonante et e contra. et similiter consonans conuenitur in in consonans. non in quocumque. sed in sibi oppositum siue ista consonantia sit secundum ordinem siue secundum compositionem. secundum ordinem ut consonantia exercituum. secundum compositionem ut consonantia domus. Omnia ergo composita fiunt ex in compositis. et figurata ex in figuratis. Sic igitur per inductionem patet quod omnia que fiunt et omnia que corrumpuntur fiunt ex contrariis et corrumpuntur in contraria.

Ubi aduertendum est quod ut habet textus quod multi et omnes philosophi sequuti sunt veritatem vsque ad hoc quod posuerunt principia contraria. et licet hoc vere dicerent non tamen habebant ad hoc rationem. sed dumtaxat erant ab ipsa veritate coacti sic dicere. quia verum est bonum intellectus ad quod naturaliter inclinatur. Cum sicut res cognitione carentes mouentur ad suos fines absque ratione. ita interdum intellectus hominis quadam naturali inclinatione tendit in verum licet rationem veri non percipiat. Et quo patet quod philosophi etiam ponentes principia esse contraria dupliciter differunt. Primo quia quidam eorum rationabiliter ponentes accipiebant pro principis contraria priora. alii vero minus prouide capiebant posteriora. et eorum qui accipiebant contraria priora quidam accipiebant notiora secundum rationem. et quidam secundum sensum. dictum est enim quod oportet principia esse prima. Illi vero qui iudicabant prius scilicet illud quod notius secundum rationem ponebant principia priora simpliciter. et illi qui ponebant priora secundum sensum ponebant posteriora simpliciter sicut illi qui ponebant calidum. frigidum humidum et sicum ponebant notiora secundum sensum. illi vero qui posuerunt parum et imparem esse principia sicut Pythagorici existimantes substantiam omnium esse numeros posuerunt priora simpliciter. Et quo patet ulterius quomodo etiam est quedam conuenientia inter predictos philosophos. et licet diuersi diuersa ponerent contraria esse principia posuerunt tamen

quandam proportionem. et hoc tripliciter. Primo quod quaecumque principia accipiantur se habent ut contraria. et iste est vnus modus in quo omnes conueniunt. Secundo in ordine contrariorum quia quaecumque principia accipiantur ab eis semper vnus se habet ut melius aliud ut peius ut plenum et vacuum. calidum et frigidum. et huius ratio est. nam semper vnus contrariorum habet privationem admixtam. et radix huius opinionis est oppositio privationis et habitus ut patet 4° metaphisice. Conueniunt tertio in hoc quod alii secundum sensum. et cum ratio cognoscatur vniversalia contraria. vniversalia sunt notiora secundum rationem. et particularia secundum sensum. Et sic patet responsio ad questionem

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod forma et privatio considerantur vno modo secundum proprias rationes et sic priuatiue opponuntur. Alio modo quantum ad esse in subiecto. et isto modo priuatio est in subiecto sub esse forme contrarie. et sic possunt dici contraria. et quia philosophus considerat ea que considerat secundum esse. ideo dicit principia reze naturalium esse contraria. et ista est opinio Alberti. Respondet tamen sanctus Thom. et Auenaria quod cum dicitur principia esse contraria accipitur contrarietas communiter prout se extendit ad priuatiuam oppositionem. quia vnus contrariorum non fit ex altero nisi ratione aptitudinis que est de ratione priuationis. Ad secundam dicitur quod in substantia completa non est contrarietas proprie dicta. sed inter principia realia substantie est contrarietas que dicitur priuatiua oppositio scilicet forme ad priuationem eius et e contra. Dicitur etiam quod principia substantiarum sunt substantie. et principia aliorum motuum sunt de aliis generibus. Ad tertiam dicitur quod contraria conueniunt in genere tam logico quam philosophico. Et concedatur ultra quod sunt in genere philosophico scilicet materia et quod etiam principiantur a genere logico secundum rationem et non secundum rem. Ad quartam dicitur quod celum secundum quod mobile est dicitur naturale. et quia non est mobile ad formam. id est in suis principis substantialibus non habet contrarietatem. nec etiam quantum ad eius qualitates. Sequitur in textu

Conueniens autem est.

Queritur vndecimo. vtrum

Principia cuiuslibet rei naturalis sint infinita. Arguitur quod sic. nam materia est principium rei naturalis. materia autem de se est infinita. ergo ad

alii

opio magis
habenda
sicut se
et me
na. f. op
q. l. m. d.
e. exp. u
f. f. f.
f. f. f.
f. f. f.
f. f. f.
f. f. f.
f. f. f.
f. f. f.
f. f. f.

mo. e. m
uc. f. s.
g. f. c.
mo. f. i.
mo. g. i.
mo. c.
mo. l.
a. g. r. u.
de p. r. u.
p. ill.
p. r. u.
p. r. u.

poit. que
mista.

opio huius
ad hunc
se. r. o. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. m. c. o. d. s. o. t. o. s. e. l. u. s. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. e. x. t. e. r. i. o. r. u. m. 2. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. s. i. m. p. l. i. c. i. t. e. r. u. m. n. o. t. i. o. r. u. m. p. r. i. o. r. u. m. 3. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. d. i. u. e. r. s. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 4. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 5. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 6. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 7. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 8. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 9. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 10. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 11. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 12. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 13. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 14. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 15. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 16. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 17. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 18. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 19. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m. 20. o. q. u. i. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. p. r. i. o. r. u. m.

minus vnu principiu rei naturalis est infinitum.
 qz materia de se indifferens est ad oem formam
 et sic caret omni specie distincta. ergo est infinita.

2o arguitur res naturales sunt infinite. ergo
 principia sunt infinita. oñtia tenet. qz principia
 no sunt pauciora rebz principatis. igit sequit
 qz principia sunt infinita quemadmodum et principata
 Ad oppositum est phus in textu ponens
 principia esse finita de se. Pro responsione

Sciendum est primo. q post

phus equi iuvit de contrarietate principioruz
 et probabiliter ostendit qz principia rei debent
 esse contraria. oñter disputatiue inquit de nu-
 mero eorum. Utrum scz sint infinita aut finita
 et si sint finita. utrum sint duo aut tria. aut h
 aliquem aliū numerz. et in hoc terminat phus
 questiones prius factas in principio huius de
 principis rerū. Quo notato sit.

Conclusio prima. q Non est

tantum vnu principium rei naturalis. Pz nam
 principia rei naturalis debet esse contraria. sed
 nihil est sibi ipsi contrarium. ergo rerū naturalium
 non potest tantum esse vnum principium. Poit.

Conclusio Secunda. q Im

possibile est principia rei naturalis esse infinita.
 Probatz hec conclusio in textu quatuor ratio-
 nibus. Prima si principia essent infinita essent
 ab intellectu nostro incognoscibilia. et cum cog-
 nitū non cognoscatur nisi cognoscatur ea ex quibz
 et qz tis coponitur. sequit qz impossibile est ali-

quid a nobis cognosci. hoc aut in conueniens est.
 ergo illud ex quo sequitur. scz principia rerum
 naturalium esse infinita. Secūda rō est. prima
 cōtraria o3 esse prima principia. vt ostensum est
 sed prima cōtraria sunt primi gñis quod est subs-

stantia. vt ostensum est. et cum substantia sit vnus
 genns eius erit tantuz vna prima cōtrarietas. qz
 oportet prima cōtraria esse finita. et per oñs pri-
 ma principia. Tertia rō est illud qz potest fieri

per finita magis ponendū est fieri per finita qz
 per infinita. sed rō eorum qz sunt per naturam
 melius assignatur per finita qz infinita. propter
 quod dicit Empedocles melius in oibus loquē-
 do ponens principia finita qz Anaxagoras qui

posuit principia infinita. ergo principia rerum
 naturalium non sunt infinita. Quarta ratio
 cōtraria prima sunt prima principia. ergo si prin-
 cipia sunt infinita oportet omnia contraria esse

prima. sed hoc est falsum. quia nō omnia con-
 traria sunt prima. modo sola prima cōtraria sunt
 principia que contraria sunt principia. non
 debent fieri ex alterutris. sed quedā cōtraria vt
 dulce et amarum sūt ex alterutris et etiam ex
 aliis. non ergo principia sunt infinita. Ex quo

claudit phus vltimo qz principia nō sunt vni-
 tantum nec infinita. Et aduertēdū iuxta hoc
 vt dicit scūs Tho. qz phus hic disputatiue pro-
 cedit ex probabilibus assumēdo ea que plumbz
 vident que non possunt esse falsa secundum to-
 tum sed secundum partem sunt vera. verum est
 ergo qz cōtraria quodāmodo fiunt ex se inuicē vt
 supra ostensum est si sumatur subiectū cum con-
 trariis. quia id quod est album postea fit nigrū
 tamen ipsa albedo nūqz conuertit in nigredine
 sed quidā antiquorū ponebāt qz nec etiam co-
 assumendo subiectū prima cōtraria fiunt ex se in-
 uicem. Unde Empedocles negabat elementa
 fieri ex se inuicem. ideo hic phus signanter non
 dicit calidū fieri ex frigido. sed dulce ex amaro.
 et album ex nigro. Ponitur.

Conclusio tertia qz princi

pia cuiuslibet rei naturalis sunt plura duobuz
 Probatur duabus rationibus textis. Prima
 contraria non sunt nata agere aut pati ad inni-
 cem nisi sit aliquid deferens actiones et passio-
 nes eorū. vt raritas non facit densitatem nec cō-
 cordia facit discordiaz nec patitur ab ea nisi sit

aliquid deferens transmutationem talium con-
 trariorū. ergo preter duo contraria necesse est po-
 nere tertium materiale sustinens actiones et pas-
 siones contrariorum. vt caliditas non cōuertit
 frigiditātē in se ipsam. sed bene transmutat sub-

iectum frigiditatis in calorem. Secūda rō
 Primum principium non potest esse accidēs de
 subiecto dictum. cum subiectum sit principium
 accidentis quod de eo predicatur nam tale est
 prius eō. ergo si primum principium simpliciter
 diceretur de subiecto vt accidēs tūc primi prin-
 cipii esset principium. sed si ponantur sola con-

traria esse principia erunt contraria dicta de sub-
 iecto. et per consequens sequitur qz principii
 erit principium quod est inconueniens. oportet
 ergo qz preter duo principia que sunt duo con-

traria ponendū sit alterum quod sit eorū sub-
 iectum. Potest poni tertia ratio que talis est.
 Omne quod non est principium oportet esse ex
 principiis. si ergo sola contraria sint principia
 sequitur cum substantia non sit contraria subs-

stantie qz substantia sit ex non substantiis. et
 sic quod non est substantia est prius quā sub-
 stantia quia quod est ex aliquibus est posterius
 eis. hoc autem est impossibile. nam primum ge-
 nus entis est substantia que est eis per se. non

ergo potest esse qz sola contraria sint principia.
 sed oportet ponere aliquod tertium. Hanc etiā
 conclusionem probat phus testimonio omnium
 phōrum antiquorū ponentium vnum mate-

riale principiu aut plura quod vel qz ponebant
 esse subiectū vel subiecta aliquibus contrariis.
 B.B. 4.

*qz solutio dicitur in 2o
 qz in 1o qz dicitur in
 fine in 1o
 Contraria que
 dam fiunt ex
 se ipsis*

*Ad hoc nō est sibi ipsi g'nd
 In vno que est tantū vna g'vitas p.
 frust' fit qz plura quod pot' fieri p' p'mora
 qz nō agunt in se invicē in 3. d'fōris accidit corā
 Ex nō s'nt nō sit s'nt*

*lii qd
 hōi p'g
 aboia
 p' dicit
 no p' q
 ma
 a s'nt
 locat
 ex p'nt
 f'm s'nt
 th'om
 is p'm
 ma c
 om' q
 i' d'nt
 iom p
 d' d'nt
 p' d'nt
 p' d'nt*

*ma e' vna p'ma
 me: s'z p' d' vnu
 q' s'nt q' in p'm
 ma g'vitas. q'
 mg' g'vitas p'
 duo q' d' ma
 q' s'nt p' d' vna
 q' s'nt p' d' vna
 q' s'nt p' d' vna
 q' s'nt p' d' vna
 q' s'nt p' d' vna*

epilobatus

Liber primus.

et sic ponebat ad minus tria. sed differēbāt vt predictū est. nam considerantes materiaz diuersificari s^o diuersas formas posuerūt duo principia. vñ ex parte forme quod est principium agendi. et vñ ex parte materie que est principium paciendi. Alii autem non considerātes multa esse indiuidua in vna specie secundum diuisionem materie posuerunt vñ principū formale et actiū et duo materialia esse passiva.

Conclusio quarta: Scilicet
q^o principia naturalia non sunt plura tribus. p^o batur tribus rationib^o. Quarū prima ē. quod potest fieri per pauciora superfluum est fieri per plura. sed tota rerū naturalium generatio pōt compleri per vñm tātum principū materiale et duo formalia ponendo q^o ad paciendū sufficit vñm materiale principium et ad agendum sufficiunt duo contraria. Minor p^o. nam si esset quatuor prima contraria et due contrarietates oporteret vñam contrarietatem habere vñ subiectum et aliam aliud subiectum. sed positis duobus contrariis in vno subiecto res potest fieri permutationem illoz in vno subiecto. g^o alia cōtrarietas superflua. Secūda si plura sint principia q^o tria oportet esse plures primas contrarietates quod est impossibile. quia cōtrarietas prima est p^omi generis salz substantie. modo omnia contraria que sunt in genere substantie non differunt genere sed se habent sicut prius et posterius. quia in vno genere est tantum vna prima contrarietas ad quam videntur reduci omēs alie. illa autē prima contrarietas dicitur oppositio differentiarum primarū diuidentium p^omū genus. Et iuxta hoc aduertendū q^o illud probabiliter dicitur. scz q^o in substantia non sit contrarietas. et q^o in substantiis sit vna prima contrarietas. quia si accipiatur illud quod est substantia nihil est ei^o contrariū. si autē accipiant differentie formales eius ibi inuenitur contrarietas communiter dicta q^orum ad communē radicē cōtrarietatis que ē excellentia et defect^o nam vna differentiarū se habet vt defectus et alia vt excellens. Si etiam extendatur substantia ad principia eius realia inter ipa principia reperitur contrarietas. Ex omnibus istis rationibus et conclusionibus probabiliter potest concludi q^o tria sunt principia rerum naturalium. quod postea demonstratiue terminabitur.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primam dicitur q^o infinitum dupliciter dicitur. Vno modo vt est passio determinati generis puta q^oritatis. et hoc modo dicitur infinitū secundū magnitudinem multitudinē vel durationem. et hoc modo capiēdo infinitū materia est infinita. Alio mō dicitur vt est passio entis

non determinati. et hec duplex est. quia quedā est infinitas consequens formas que est sic perfecta q^o omnem perfectionem in se continet. et hoc mō sola prima causa dicitur infinita. Alia est infinitas subiectia. et sic substantie separate et dicerentur infinite suo modo. quia non determinantur ad cōditiones materiales. ideo dicitur in de causis q^o intelligentie finite sunt superius. quia habent causas sui esse distinctā ab essentia in qua recipiunt. sed sunt infinite inferius. quia nō suscipiuntur in materia. et tale infinitū cōtra formam arguit perfectionez in rebus et maxime in prima causa. Alio modo dicitur infinitum materialiter quod scilicet dicitur materiam non determinatā ad aliquā formā finientem ipam ad certam spēs. et sic materia dicitur infinita q^orum ad species. quia non habet vnde possit reduci ad species. De hac tamē infinitate transcendēti insequenti materiam vel formā non est ad propositum. sed de infinitate secundū qualitatem.

Ad secundā dicitur q^o rerum naturalium in numero cōsideratarum sunt infinita principia et numero distincta. sed in vniuersali consideratione sunt tria principia naturaliter considerata. etc.

Queritur duodecimo Utrum

Quilibet rei naturalis sint tria principia. scz materia et forma et priuatio. Arguitur q^o nō q^o quod non est nullus est principium. sed priuatio est per se non ens. ergo non est principium rei naturalis. 2° arguitur ens per accidens in nulla scientia debet tractari. sed priuatio est ens per accidens. ergo de priuatione nulla debz fieri mentio. 3° arguitur materia et priuatio sunt vnum numero. ergo priuatio non debet numerari distinctum principium contra materiam.

4° arguitur quatuor sunt cause per se cuius rei naturalis. ergo sunt quatuor principia per se vel plura. tenet cōtra. quia omnis causa est principium licet non econtra. In oppositum est p^obus. Pro responsione.

Sciendum est primo q^o post

p^obus processit disputatiue siue dyaletice ad inuestigandum naturā principiorū et numerū eorundez. in hac parte procedit ostensiuē determinando numerum principiorū ostendendo de necessitate tria principia omnium rerum.

Sciendum est Secundo. q^o

p^obus ad hoc inuestigandum ponit vñam diuisionē. quia fieri dupliciter dicitur. Vno mō dicitur quia aliquando dicimus fieri aliquid ex alio. et hoc est fieri secundum esse substantiale et simpliciter. Aliquādo dicimus alterz fieri ex altero. et hoc est fieri accidentale. propter hoc dicit p^obus

Intelli-
guntur
Formas
sunt
q^o p^obus

actus.
e.

mo q^o q^o q^o
na q^o q^o q^o

Corro

Corro

q^o q^o q^o dicit. vno ut e passio
intra alio ut e passio eno

phisicorum

mutatio habet duos terminos. sed illud con-
 venit differenter eo q terminus alicuius muta-
 tionis vel factionis potest accipi vt simplex vel
 vt compositum. aliquando enim dicimus homo
 fit musicus. et tunc duo termini factionis sunt
 simplices. et similiter dicimus non musicus fit
 musicus. et similiter non musicus homo fit mu-
 sicus homo. et vterq terminus illoz est cōposi-
 tus. Aliquādo statq alter est cōpositus et alter
 simplex. Et dicitur terminus simplex quando
 importat simplices formā vel simplicem priua-
 tionem sine materia sed dicitur cōpositus ter-
 minus quando cum forma vel priuatione im-
 portat materiam.

Sciendum est tertio. q In ex-
 plicando mutationes reruz vtimur duplici mō
 loquendi. quia vt dicit pbūs quādoqz dicim⁹
 hoc fieri hoc. et quādoqz ex hoc fieri hoc. et cā
 huius diuersitatis est. nam hęc prepositio ex im-
 portat originē motus. in quo quidem origine
 semper aliquid abicitur q est priuatio forme ad
 quam est motus et semper aliquid manet scilicet
 subiectū siue materia. idēo quando ex parte ter-
 mini a quo in signādo aliquā mutationē acci-
 pinus aliquā priuationēz tātum tunc vtimur
 illa ppositione ex. vt dicendo. ex non musico fit
 musicum. Sed qñ ex parte termini a quo ex-
 pinus subiectū sine priuatione dicim⁹ hoc fieri
 vt cum dicimus homo fit musicus. Et si aliqñ
 vtamur illa ppositione ex cum exprimimus sub-
 iectum hoc cōtingit. quia cū subiecto intelli-
 gitur priuatio. vt si dicimus ex ere fit statua nos
 intelligimus in ere priuationem infigurationis
 statue. et similiter quando dicimus siue accipi-
 mus priuationem sine subiecto et vtimur recta
 locutione hōmīnū pro qto in priuatione subiec-
 tum intelligitur. vt in musico intelligit homo.
 dicendo q immusicum fit musicum. Quando
 vero pro termino a quo accipimus subiectum
 cum priuatione contrariū vtimur vtroqz mō lo-
 quēdi. nam rōe priuationis que abicitur vtī-
 mur hac ppositione ex. et ratiōe subiecti q semp
 manet vtimur recta locutione. sicut aliquando
 dicimus ex homine immusico fit homo musicus
 Aliquando dicimus q homo immusicus fit
 musicus. Et hoc infert pbūs contra Platonem
 q licet subiectum siue materia et priuatio sint
 vnum numero. differunt tamen ratione. quod
 pbat duplici ratione. Prima est illa que sic se ha-
 bent q in termino mutationis vnum abicitur.
 et reliquū permanet distinguūtur ad minus h³
 rationem. sed sic est in materia et priuatione. vt
 cum homo immusicus fit musicus abicitur immu-
 sicū quod est priuatio et manet hō. g^o ad min⁹
 materia et priua⁹ distinguuntur ratione. Secūda

ratio est. illa que sic se habēt q diuersis mōis lo-
 quēdi vtimur eis ad minus ratione distinguū-
 tur. sed in materia et priuatione vtimur diuersimō
 de sine medio in mutationibus. quia ratione
 materie permanentis vtimur recto. sed ratione
 priuationis abiecte vtimur obliquo. vt dicēdo
 ex hoc fit hoc. ergo materia et priuatio ad min⁹
 ratione distinguuntur. Quare sit.

Conclusio responsiua ad. q.
 Quod cuiuslibet rei naturalis sunt tria princi-
 pia. Probatur conclusio. Illa sunt principia rei
 naturalis que necessario concurrunt ad esse et
 fieri eius. sed ad fieri et esse cuiuslibet rei natu-
 ralis necessario cōcurrunt illa tria. ergo conclusio
 vera. minor p⁹. quia in vnum fieri necessario cō-
 currit id q d^o determinat ipm fieri. et h^o est forma
 et id cui attribuit fieri quod est subiectum. q^o h³
 sit vnum subiecto est tamen duo secundū rōem
 vt iam probatum est. ergo in omni esse et fieri
 rei naturalis concurrunt subiectum forma et
 priuatio siue contrariū forme. et quia in contra-
 ria oppositione saluabat^r primatiua possumus
 dicere q in omni fieri tā accidentalī q essentialī
 omne quod fit fit ex priuatione. et sic priuatio ē
 principii rei naturalis. nam fieri substantiale
 proprie non est inter contraria eo q in substan-
 tia non est perfecta contrarietas. sed tale fieri ē
 inter formam et priuationem. et hoc est q dicit
 pbūs q non est necesse in omni fieri esse duo cō-
 traria. sed alterz contrarioz sufficit facere muta-
 tionem sua absentia et presentia. De autem in
 omni fieri sit subiectū. probat per rationē perti-
 nentem ad medicū. et etiam pbat^r. 7° metha⁹
 phisice. sed hoc pbūs pbat in textu per inductio-
 nem. nam dictū est q est duplex fieri. scilicet sub-
 stantiale et accidentale. accidens autē sine sub-
 iecto esse non potest. id oportet q in omni fieri
 accidentali requirit^r subiectū. similiter in omni
 fieri substantiali requirit^r subm. quia quod fit
 homo non solum prius non fuit homo sed sim-
 pliciter est verum dicere ipm non fuisse. in his
 ergo que fiunt substantialiter manifestum est q
 fiunt ex subiecto presupposito. quod declaratur
 exemplo. Videmus enīz q plante fiunt ex seie.
 et similiter aialia tanq ex materia. Hoc etiam
 ostendit pbūs per modos fieri. nam eorum que
 fiunt. quedam fiunt transfiguratione. vt statua
 ex ere. quedā ex appositione vt flumīnū et rivulū
 et quedam abstractione vt ymago mercurii fit
 ex lapidū diuisione. et quedā compositione vt
 domus. et quedā alteratione. vt cum materia
 alteratur siue per naturam siue per artem. vt
 cum ex luto fiunt lateres. et ex aqua fit aer. sed
 in omnib⁹ his modis fieri requiritur subiectū.
 Ergo in omni fieri requiritur subiectum.

In illis
 terminis
 quibus
 dicitur
 q dicitur

in re
 priuatio

in re
 re
 hali

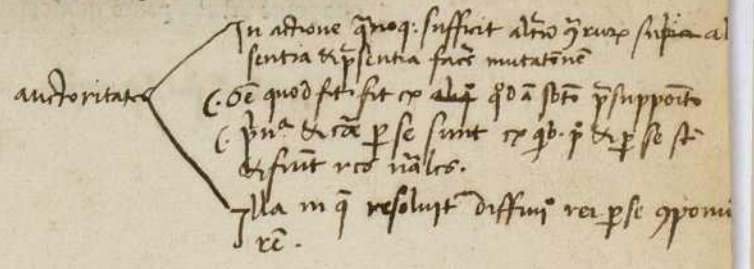
In re
 hali

metha

corro.

per modos
 aliq d fit

- Ex q fuit qdā fuit transfiguratione ut framax ere
- qdā corp ex appositione ut flumīnū et rivulū riufo.
- qdā nō abstractione ut ymago ex lapide
- qdā autē ex ppositione ut arcus
- qdā autē alteratione ut illa qz nō transmutat^r
 p se fuit sine p arte fuit ut lateres ex luto
 fuit.

defini

alia

Conclusio secunda. q materia et forma sunt principia per se essendi et fieri cuiuslibet rei naturalis. Probatur quia et materia et forma per se et primo sumpte sunt et sunt omnes res naturales eo q res naturales p se et p se resolvuntur in materiam et formam. in modo unumquodq fit ex his in que resolvitur. ergo materia et forma sunt per se principia esse et fieri rerum naturalium.

Conclusio tertia. q privatio est principium per accidens esse et fieri cuiuslibet rei naturalis. Quod sit principium patet. quia privatio non posita non fieret res naturalis. si non sit careria forme in subiecto non transmutat subiectum ad formam. eo q nihil mutatur ad illud quod habet eo modo quo habet. Sed q non sit principium per se probatur. nam privatio non influit per se in esse et fieri rerum naturalium. sed est principium per accidens eo modo quo causa sine qua dicitur per accidens. Itē materia et privatio sunt unum numero. ergo cum materia sit principium per se esse et fieri rei naturalis privatio erit solum per accidens.

Et si arguatur q privatio non potest esse principium essendi. eo q quando res est materia est sub forma. et forma non potest esse simul cum privatione. Dicitur brevitur q licet privatio determinata non possit esse simul cum forma cui opponitur potest tamen esse cum forma cui non opponitur. Et ideo illa privatio que est principium essendi non est principium fieri. quia privatio que est principium fieri opponitur forme acquirende que forma est principium rei non permissens secum privationē sibi oppositam. sed bene permittit aliam privationē alterius forme p privationem forme abiecte per corruptionē priviam.

Et hinc est q materia nunq est sine privatione. quia cum materia deperdit unam privationem per acquisitionem unius forme acquirit alterā privationē. scilicet privationem forme quā deperdit. materia enim nunq acquirit unam formā substantialem quin deperdat aliam. Et bis ob hoc patet quomodo sunt duo principia et quomodo tria et qualiter contraria. sed aliter dicitur privatione opposita. sunt enim duo principia per se et tria si numeretur principium per accidens intrinsecum. et sic patet responsio ad questum.

Ad rationes ante opposituz
Ad primam dicitur q privatio est ens per accidens. ideo etiā est principium per accidens. ē enim principium per formam et materiam. et ideo principiat etiā per illas. Ad secundā dicitur q duplex est principium per accidens. unum est quo posito vel non posito nihilominus fieret

mutatio sicut posito grāmatico vel non posito nihilominus fieret domus. et de tali principio per accidens non est dicendum in aliqua scia vel arte. Aliud est principium per accidens quo non posito non fieret res. ideo non dicitur per accidens sic q non requiratur. sed quia non influit et de tali bene est determinandum cuiusmodi ē privatio. Ad tertā dicitur q materia et privatio sunt unū numero numerositate accidētis siue subiecti. ideo non sequitur quin habeant rationē principandi diversa. Ad quartam dicitur q hic solum enumerantur principia intrinseca. modo due sunt cause extrinsece. scilicet efficiēs et finis. ideo de ipis non fit mentio. sed fiet in huius in quo determinat de quatuor causis igitur. ad. Sequitur textus.

Queritur tredecimo. Utrum

Materia generabilium et corruptibilium possit esse privationi non admixta. Augustinus q sic. nā quecumq essentialiter distinguuntur illa ab invicem sunt separabilia. sed materia et privatio essentialiter distinguuntur. ergo ab invicē possunt separari. Unum qz nam privatio contrarietatis forme et non materie. cū ergo contrarietas sit essentialis opposito sequitur q materia et privatio essentialiter distinguuntur. 2º adveniente forma abicit privatio et non materia. ergo ipsa ab invicem separant et distinguuntur. ergo materia non semp est privationi admixta. 3º licet in corpore celesti est materia et in illa nulla est privatio. 4º a simili in materia horum inferiorum non est privatio. igitur ad. In oppositū est ipsius. Pro responsione ad questionem.

Sciendum est primo. q materia

multis modis solet nominari. Quorū quedam sunt propria et quedā transumptive dicta. Propria autē sunt yle subiectuz. massa. materia. origo. et elementum. Nōsa vero transumptive dicta sunt silva mater femina. etiam transumptivā dō mores appellat. scilicet turpe et choras. Cuius cenna autē in sua phisica reddit rōez de nobis proprius. dicitur q materia nominat yle in quum indeterminata existēs susceptibilis est plurimū formarum. et hoc nomine cōiter noiat a pociis. Sed materia dicitur subiectum ex eo q sustinet formā vel motū ad formā. sed dicitur massa in quum ipsa indeterminata existēs diversificatur p diversas formas substantiales in diversas spēs. sicut vasa figuli ex vna massa luti figurantur et diversificant formis artificialibus. Sed noiat materia in quum in ipsam resolvitur res materialis sicut in alteruz cōponētuz. Noiat autē origo in quum ab ipsa est motus et ab ipsa incipit rei constitutio et ut sic est mixta privationi quā qua

mentu

silva.

mater

mina.

repsit

nos.

supponit

quod non fecit ad

in q no ē ad unū multo. ut sic dicitur yle p se.

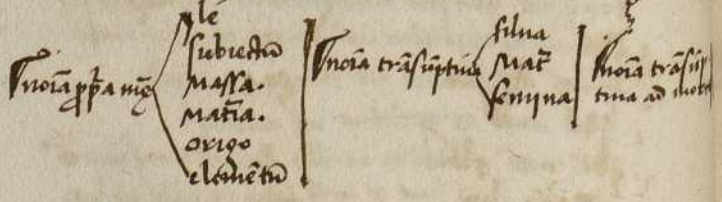
Sub

Mal

Mal
bene sci
a p se
aut ois
ibis pu

materia nunq est sine privatione

Dicitur p se per accidens.

motus in materia sine privatione forme

phificorum

to
yl
ci
nt
ti
nt
m
in
es
is

lit
ia
ui
to
ut
n
io
oz
ib
la
pe
is
o

e
a
a
e
a
s
n
r
e
t
p
r
e
t
a

mentu.

ihna.

vater

mina.

reps.

nos.

si intelligatur separata ab ipsa privatione bene est principium essendi sed non fiendi. quia nunquam est motus in materia sine privatione forme sed dicitur materia elementum. quod est primum con-
stitutione rei naturalis et ultimum in resolutione quia ipsa materia non resoluitur in aliquid aliud. Et sic patet de nominibus materie proprie dictis. Pro distinctione autem nominum transumptive dictorum.

Sciendum est Secundo. q

Materia dicitur silua per similitudinem. quia silua dolabilis est in omne edificium artificiale per diversos artifices in ipsa ponentes diversas formas artificiales. ita materia dolabilis est et disponibilis in omne artificium naturale a diversis agentibus naturalibus diversas formas in ea ponentibus. et ideo hoc non dicebant Platonicum omnium esse unam materiam sicut silua una est ex qua est omne edificium. Sed materia dicitur mater eo quod ipsa in se recipit formam et pari modo ex ipsa educitur in virtute naturalis agentis. et illud est nomen quod inter ista nomina transumptiva magis conuenit. Nominat vero femina. quia ipsa existens imperfecta perfectibilis est per formam sicut femina per virum. Unde sicut femina habet principia partus confusa que ducuntur ad terminum sic materia indeterminata ambit omnes formas naturales et explicatur per agentia naturalia. Nominat autem turpis per transumptionem ad mores. turpe. n. est quod caret aliquo ad quod est in potentia. sic etiam materia dicitur turpis. quod caret pluribus formis et actibus earum quos nata est habere. Sed appellatur chaos. quia in ipsa sicut in quodam chaos confunduntur omnes forme. Illud nomen chaos est sibi appropriatum ab aliquibus modernis nec numeratur inter cetera nomina. Et quoque materia generabilis et corruptibilis non habet potentiam ad unam formam tantum immo ad plures. Ideo ad unam formam generabilem et corruptibilem materia simpliciter et omni modo perfici non potest. quia materia de se nata est semper esse. et cum tamen forma particularis nata est esse in materia pro determinata differentia temporis. Sit ergo.

Conclusio responsiva ad. q:

Materia generabilis et corruptibilis per naturam non potest esse privationi non per mixta. Patet nam quodlibet formaeducta de potentia materie particularis est in ordine ad potentiam materie. quia omnes forme rerum generabilium educi possunt de potentia materie. ideo potentia materie ad plura se extendit et ad unam formam. ideo quando habet unam formam in ea remanet aptitudo ad aliam formam. Item materia omnium generabilium et corruptibilium est eiusdem

rationis. alias mutuo non agent et patient. ad inuicem naturalia. cum ergo ratio sumatur ex ordine ad formam sequitur quod ad quodcumque forma est in potentia materia unius rei generabilis ad eandem est in potentia materia alterius rei et per consequens sequitur quod materia stans sub forma est in potentia ad aliam formam sub una specie. et sic sequitur quod materia stans sub una forma in ea manet carentia et privatio sed aliam formam. et sic patet quod semper manet privationi admixta.

Dubitatur primo. Utrum

Materia prima per intellectum accepta ante omnem formam sit in fine simplicitatis. Videtur quod sic nam materia sit accepta caret omni parte essentiali et constitutiva. ergo est omnino simplex. Oppo enim arguitur. quia materia sic per intellectum accepta componibilis est cum forma. ergo. Dicendum ad dubium quod licet materia accepta per intellectum non sit composita nec actu habeat partes est tamen concreta quibusdam habitibus que licet non faciant compositionem realem cum materia secundum sanctum Thomam tamen in ipsa addunt secundum rationem. et non potest ab istis habitibus a forma materia separari. Prima causa autem que nec est composita nec componibilis nec componi contingens nec etiam concreta huiusmodi habitibus est in fine simplicitatis. dicit enim in libro de causis quod prima causa regit omnes res preterquam commisceatur cum eis. materia autem omnibus commisceatur. ideo substantia materie prime non est simplex sicut substantia prime cause. Et per hoc patet responsio ad rationem dubii. nam licet materia non habeat partem essentiali et constitutivam ipsa tamen componibilis est cum pluribus. Primo cum forma substantiali. secundo cum accidentali. Et per hoc etiam patet responsio ad aliud dubium. Utrum scilicet materia prima et deus seu prima causa differant inter se. Et arguebat quidam philosophus nomine David dicens quod quecumque differunt differentia differunt et sic in ipsis est compositio. cum ergo in materia prima et in deo nulla sit compositio. videtur quod inter se non differant. Sed deceptus fuit quod non est necesse quod quecumque differunt differant differentia superaddita ipsis. nam simplicia ut sunt differentie se ipsis differunt. et etiam principia differunt se ipsis et non per alias differentias. alias est abire in infinitum in differentiis. magis proprie ergo simplicia se ipsis sunt diversa et differentia. nam diversum est nomen magis absolute et differentia eo quod nullam convenientiam presupponit. differens autem sic. ergo prima causa et materia prima se ipsis differunt vel magis proprie diversa sunt. ergo et

supponit
quod in
indiv
fact 2. q.
accus
imj na d d m j
ad unam formam
m m m q r u y
us se extendit
y h i s p r s a d q r a
d.

Sab
Mal
Mal
quo
bene se q
na f r o m e a r e
ant o d o ad alia
hic p u a s i l l u y a l t r o p r o m e .

3.
3.

ant. n. u. s.
y b. m. y
ant. f. i. t.

Dubitaturo secundo. Utrum

Materia prima a deo seu a prima causa processit in esse per creationem. Et videtur q non qz quod est immediate a causa perfectissima et prima illud debet esse perfectissimum. sed materia prima est imperfectissima. ergo non processit immediate a prima causa perfectissima. **Oppo.** tamen arguitur. quia prima causa est causa totius entis. ergo produxit materiam. **Dicitur** ad dubium q h pbi non sit determinare de exitu materie in esse. sed potius ipam presupponere tamq principiu. sicut quelz scientia presupponit sua principia. verutamen ppter bonitatem doctrine ad hoc dicit Albertus q materia exiit in esse a prima causa et fit scibilis per analogiam ad formam. **Itz** fuit coproduca forme. id non potuit esse per se terminus alicuius productionis per se. nec fuit intenta per se. sicut lignum non est aliquid per se intentum. sed lignum susceptivum alicuius forme artificialis. ideo magis materia est concreatata per modum principii nec cadit in mente primi opificis nisi sub forma materiali. ideo ab ipso primo producta est p eandem ydeam. ita q in mente primi non est altera ydea materie ab ydea forme saltem h^o q ydea vocatur exemplar. **Ex** quo p q quida pbi erraverunt credentes eandem esse essentiaz materie et forme. differuntamen secundum magis et minus. quia cum materia semp maneat et circa ipam continue fiat variatio formarum oportet necessario dicere q alia sit essentia forme ab essentia materie sicut oz dicere q lignum sit aliud a figura in ligno. cum lignum maneat in diversis. et etiā locatum a loco. et sic p3 responsio ad dubium. **Ad** hoc quod obiebat dicit quod illud quod immediate a prima causa cum maxima sui similitudine fit fit h^o copletu esse h^o perfectissimum cuiusmodi est intelligentia. sed illud quod e a primo sic pductu vt fundamētum et subiectu sicut oim que produci possunt non oportet q sit perfectissimum. ideo immediate aliter producat intelligentia et materia prima a prima causa.

Ad rationes ante opposituz

Ad primaz dicit q dupliciter intelligi pot privationem essentialiter distingui a materia. vno modo sic q privatio sit pura essentia positiva. et isto modo falsum e. quia privatio nihil aliud est qua carentia forme specialiter. **Secundū** Thomā qui non ponit aptitudinem ad formā n esse in materia. **Alio** modo potest intelligi privationē distingui hoc est secundū rationem vt quecumqz distinctio rationis appelletur distinctio essentialis. et hoc modo privatio et materia essentialiter distinguunt. et cū assume

batur q privatio pstrariatur forme alias dicitur est q contrarietas accipitur vt se extendit ad privationē oppositionem. Unde secundū sanctum Thomā aptitudo privationis ad formas que dicitur materiale in privatione non distinguitur ab ipa materia. **Ad** secundam dicitur q adveniente vna forma abicitur eius privatio. sed manet in ea privatio cuiuslibet alterius forme. **Ad** tertiam neget similitudo inter materiam celestem et gñabiliū et corruptibiliū. quia materia celestis non habet privationē. eo q forma celestis eminenter est omnis forma educibilis de potentia talis materie celi.

Queritur quartodecimo.

Utrum corporeorum et incorporeorum materia sit vna. **Et** arguit q sic. quatuor rationibus Avicbron. Prima ratio est quous est reductio ad vnum genus eorum est reductio ad principia illius generis. sed corporeorum et incorporeorum est reductio ad vnum genus quod est substantia. ergo eorum reductio e ad principia. sed principia substantie sunt materia et forma. ergo in omnibus corporeis est vna materia.

Item secunda ratio vbiunqz reperitur proprietates substantie ibi reperitur materia. sed in substantiis incorporeis reperitur proprietates materie. quia ibi reperitur substare et sustinere. ergo in ipsis reperitur materia. **Quia** tenet. quia non est proprietates sine eo cuius est. **3°** sic. omne quod est determinatū et formatū presupponit ante se aliquid determinabile et formabile. sed esse corporeum et incorporeum sunt formata id est determinata. ergo presupponunt ante se formabile et determinabile. sed hoc non est nisi in materia. ergo in substantia corporea et incorporea est vna materia. **Quarta** ratio sicut se habet genus ad suas differentias. ita materia ad suas formas. sed idē genus potestate pmet has differentias scilicet corporeum et incorporeum. ergo etiam eadem materia est que in sua potentia continet formam corpoream et incorpoream. igitur. **et c.** In oppositum sunt omnes Peripatetici ponentes omnes substantias intellectuales esse immateriales. Pro responsione ad questū

Sciendum est primo q

Iste Avicbron actor huius positionis. scilz q in substantiis corporeis et incorporeis materia e vna in quodā libello quē fecit de materia et forma quem vocavit librum fontis vite. eo q ab eo sicut a quodā fonte manat vita contemplativa scilicet intellectus et vita contemplativa. distinguitur duplices formas. quedā enī sunt vt dicitur que sunt ante oē genus nō limitates materias

Albertus.

privatio
fontis vite
intellectus
vitalis

Avicbr

lib. 6. 42
ante intro.
10 est ex lib.

De h. 42

neq; ponentes ípam in aliquo determinato ge-
nere. et hñdi forme sunt entitas vnitas boni
tas veritas. et cetera forme transcendentes quas
vocauit formas non limitantes eo q; sunt trá-
scendentes et non determinantes materiã ad ali-
quod genus determinatũ. **Alie** sunt forme vt
dicit determinãtes materias ad aliquod gen^o
determinatũ. et quia materia est pars forme cõ-
posite. ideo primo recipit formam substantialem
& accidentalem. et sic inter formas limitantes
materiam ad genus determinatũ prima est sub-
stantialitas. Et hec forme sic limitãtes tãto sũt
generaliores q;to suo ambitu plura cõtinẽt. et
propter hoc materia perfecta formis tráscenden-
tibus et primis formis non limitantibus mate-
riam adhuc distinguibilis est per formas distin-
guentes ípam vt pote substantialitate. Et ad-
huc materia sic limitata distinguibilis est p; for-
mã nature corporee et incorporee. et forma nas-
ture incorporee a toto ordine est. ante formam
nature corporee et continet sua potestate totam
naturam corpoream tanq; principũ totius ac-
tualitatis. et motus in substantiis corporeis q;to
est superior tanto plura cõtinet. ideo intelligen-
tia prima cõtinet cognitiõne omnia ípam cõtinẽt
et quodammodo mouet. et sic cõtinet est in aliis
intelligentiis. sed ratio humana que est deter-
minata ad pauiora se extẽdit. **Unde** forma
nature corporee terminatur in vegetatiõne. quia
forma vegetatiua secundum suam totam vir-
tutem est corporea et corpori affixa. ideo non cõ-
prehendit alia cognitione licet moueat quodã
modo alia. et qualis est ordo in incorporeis ta-
lis est in natura corporea. Ita scilicet q; corpora
superiora quodãmodo virtute sua cõtinet in-
feriora licet ípa non cognoscant. et hoc in breui
ẽ intentio tota illius actoris in illo libello sup
hac materia sed determinare de hoc ordine ma-
gis spectat ad phísicum q; ad metaphísicum.
ideo pro presenti sufficiat scire q; non omnium
corporeorum et incorporeorum materia sit vna.
Alie enim Auicebron magis videtur esse stoicus
in positiõne sua q; ponẽdo virtutes incorporeas
in nullo corpore existentes q; Peripatheticus.
vmo quodãmodo sua dicta dissona sunt a prin-
cipiis peripatheticis. ergo contra ípam sit.

Conclusio responsiua ad .q. 3.

De non omnium corporeorum et incorporeorum
est vna materia. Patet. nam vbi non reperitur
exitus de potentia ad actũ ibi nõ reperitur ma-
teria eadem cum materia horum inferiorum.
Et si dicat q; nec hoc voluit Auicebron. naz
in illo libello distinguit quadruplicẽ materiam
Dicit enim q; vna est materia que est subiecta
quantitati motui locali et mutationi ad formã.

et hec in oibus inferioribus inuenitur. **Alia**
est materia quantitati subiecta et motui locali
sed non mutationi ad formam. et hec reperitur
in omnibus corporibus celestibus usq; ad celũ
empyreum exclusiue. **Alia** est subiecta quã-
titati et nullo modo motui. et hec inuenitur in
celo empyreo. **Quarta** materia est secundum
ípam q; nec q;titati nec motui subiecta est. et hec
vt dicit inuenitur in intelligentiis. ita vt videt
quis poneret materiam in intelligentiis non tñ
posuit ípam vnus nominis cum materia horũ
inferiorum. **Sed** ad hoc dicendũ est q; licet
poneret materiam distingui modis predictis di-
cebat tamen q; materia in omnibus q; parte sui
est vnus rationis. et contra hoc procedebat rõ

**Contra istam disunctionem materiã. Sit
Conclusio secunda. Scilicet**

De in substantiis separatis nulla est materia. Is-
tibi sit aliqualis potentia. Prima pars patet
ex nomine attributo cõmuniter ípis substantiis
quia fere ab omnibus phísicis materiales noian-
tur quod nõ esset si in ípis esset materia. **Rõ**
probatur sic. res sic se habent ad intelligi et in-
ligere sicut se habent ad separari et separatũ
esse a materia. et propter hoc res materiales nõ
sunt actu intelligibiles nec actu intellectuales.
sed tantum potentia sunt intelligibiles eo q; sũt
materiales et sunt actu intelligibiles per hoc q;
abstrahũtur a materia. si ergo in intelligentiis eẽt
materia seqret q; nõ eẽnt s; se totas itelligibiles
nec intellectuales quod falsũ ẽ. igit. rõ. **Itẽ**
omne agens nobilius est passio et debz esse actu-
tale quale intendit facere passum. sed nos vi-
demus q; intellectus agens facit res materiales
actu intelligibiles ab abstrahendo eas a ma-
teria. ergo necesse est q; intellectus noster sit sepa-
ratus a materia. et per cõsequens intelligentie
que sunt supra intellectum nostrũ sunt omnino
a materia separate. **Itẽ** si in intelligentiis po-
neretur materia vnus rationis vt posuit Au-
icebron necessario in ípis poneret quãtitas. et p;
consequẽs essent corporee. tenet cõtinẽtia. nam ma-
teria non est diuisibilis in partes eiusdem rõis
nisi per q;titatem. et sic non essent parte intelligen-
tie. nisi materia earũ diuideretur q;titate. **De**
cũda pars cõclusionis patet. quia in eis disti-
guitur essentia ab esse. ergo in ípis non est omi-
moda simplicitas.

Conclusio tertia. q; Omnium.

Corporeorum materia est vna. Probatur. nã
materia horũ inferiorũ est priuationi ad formã
admixta. materia vero superiorum non est ad-
mixta priuationi. ergo non est eiusdem ratiõis
in corporibus inferioribus et superioribus. **Se-
cũda** ratiõ. vnitas materie sumitur ex analogia

22 p. 11
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500

mã istõr inferiorũ ẽ s;ta priuationi ad hã priuationẽ mixta
q; pna est absentia s;ta in s;to apto nato

nõ q; po. mã nõ est ad reatũ supadditõ
essentia mã nõ mãz s;ta tota s;ta ẽ po.
ad esse s;tale et ista pna est vna s;ta s;ta

quãtitã patz q; semp eadẽ mãz se
q; nõ est in mãz hõr inferiorũ nõ
quãtitã pna

talis vel subiecti sine in esse est minor quā unitas specifica. Ad secundā dicitur q̄ quā materia et privatio distinguantur specificē et rōe. accipitur ratione communiter vt se extendit ad non ens. et non intelligendo q̄ privatio habeat rationem causę distinctam a materia. Ad tertā dicitur q̄ licet materia et privatio sint principia eiusdem rei in numero numerositate essentie sunt tamen principia diversarum rationum particularium inter se. et c.

Queritur sedecimo. Utrum

Materia appetat formam. Arguitur q̄ non nam materia non cognoscit formam. ergo si appetit. consequētia tenet. quia appetitus nō fert in incognitū. 2° arguitur appetitus naturalis est actus quidam cōsequēs formam virtutem inclinās ad aliquid appetendum vt graue appetit deorsum in quōm per suam grauitatem ad talem locū inclinatur. sed materia se se nō habet aliquem actum. ergo non appetit formā.

3° arguitur appetitus est quidā actus. sed ex pura potentia non egreditur actus. cum ergo materia sit pura potentia non potest formā appetere. 4° arguitur. si materia appeteret hoc esset quia careret omni forma quod est impossibile. vel q̄ appetit multas formas simul quod etiam est impossibile. vel quia falsitē de forma quam habet et sic querit habere aliam. sed hoc est vanum et ridiculosum. ergo sequitur q̄ materia non appetit formam. **Oppositū** arguit per philosophū in vltimo capitulo huius libri

Sciendum est primo. q̄ Appetitus

nihil aliud est q̄ tendētia rei in suum bonum verū vel apparens. Et diuiditur in naturalem et aiālem. Unde naturalis appetitus est inclinatio seu tendētia rei in suum bonum verum sine cognitione particulariter appetētis. licet sit cum cognitione alicuius dirigētis et ordinantis tale particulare. et quia tale dirigētis est infallibile cum sit primum. ideo appetitus naturalis semper est in verum obiectum. nec distinguitur realiter ille appetitus naturalis ab eo cuius est. sed est idem cum potentia appetente.

Sed appetitus animalis est tendētia rei in suum bonum verū vel apparens cum cognitione particulariter appetētis et secundum q̄ duplex est cognitio aiālis scilicet sensitīua et intellectīua secundū hoc est duplex appetitus ipsius scilicet intellectū⁹ qui sequitur cognitionē vniuersalem intellectīuā que nominatur voluntas et appetitus sensitīuus qui insequit cognitionē sensitīuam et particulare. et talis appetitus iterū dicitur in appetitum cōcupiscibile. et irascibile.

lem. qui sic inter se differūt. quia irascibilis tendit in bonum sensibile arduum et difficile. sed concupiscibilis fertur in bonum delectabile. De distinctione tamen horum appetituum pertinet ad moralem. Ex quo patet q̄ appetitus sensitīuus est potentia realiter distincta a potentia cognitīua cui⁹ ē appetitus. et ratio est. nam potentia cognitīua in se habet bonum appetibile spiritualiter in quod potentia cognitīua intendit realiter. ideo oportet q̄ potentia cognitīua et appetitīua sint realiter distincte. hic autem solum est ad propositū de appetitu naturali quo materia tendit i formā sine cognitione materie particulariter appetētis licet hic mentatur a primo mouente et cognoscēte. quod quidē mouens dedit ipsi materie talem naturā vt naturaliter et per se tendat in formā. Et inde est q̄ Albertus et quidā alii propter talem directionē a primo dixerunt appetitum materie magis esse intellectūalem quā naturā. quia materia dirigitur in formam a primo mouente et cognoscēte per intellectū. et ita voluerunt. isti q̄ appetitus ille sit materie tamq̄ moti directi magis q̄ subiecti. et ita voluerūt nominare tales appetitum intellectūalem et non naturalem. Et confirmā sūū dicitū per hoc q̄ dicit q̄ opus nature est opus intelligentie non errantis. Sed melius videtur esse dicendū q̄ appetitus sortitur nomen et rationem ex parte proximi particulariter appetētis quemadmodum et alie virtutes naturales nomen sortuntur a proxima causa. ideo talis appetitus non sortitur nomen ex parte proximi dirigētis et mouētis. alias cūm appetitus materialis diceretur intellectualis. cum materia sit proximum et particulariter appetētis formā quā nullomodo cognoscit id sequit q̄ ille appetitus debet dici naturalis. Ex quo patet cōtra istos q̄ hōmō appetitus non est materie solū sicut moti et directi sicut sagitta in motu directa a sagitante in signum. Sed ipse appetitus materie est ipsius tamq̄ subiecti proximi et particulariter appetētis. ideo materia non solum dicit ad formā sicut sagitta ad signum a cognoscēte sed sua natura met dicitur ad formā et inclinā sine cognitione talis forme. ideo materiam appetere formā nihil aliud est quā ipsam naturaliter inclinari ad formam tamq̄ ad naturā eius perfectionem. ita tamē intelligendo q̄ hōmō appetitus non sit aliquid distinctus naturaliter a materia. sed solum est respectus et ordo non distinctus a fundamento ad ipsam formam. et hoc insequendo sanctum Thome. nam secundū Albertum inclinatio materie ad formā est essentia forme inchoata in ipsa materia. rōe cuius materia tendit ad formam.

primū
appetitū
inimū
forma.
des.
atio

Bothus

lea.
indign
nago.

Appetitus
alioq̄ nātū
alioq̄ aiālis

alioq̄ sensitīuus
alioq̄ intellectūuus
sensitīuus

alioq̄ irascibilis
alioq̄ concupiscibilis

andrus

Sciendum est secundo qd for

ma multis modis solet nominari secundum multitudinem et considerationem eius. Nam forma potest considerari ut est terminus et finis. et hoc dupliciter. vel secundum qd est terminus motus absolute et sic dicitur quid optimum. vel secundum qd est terminus mouentis. et hoc dupliciter. scilicet sicut quod quietat eius appetitum. et sic dicitur quid appetibile. vel sicut quod intendit ab eo secundum quandam relationem ad primam causam cui aliquantulum assimilatur in esse et sic dicitur quid diuinum. Potest etiam considerari forma sicut quod dat esse. et hoc tripliciter. uno modo sicut quod dat esse simpliciter et absolute. et sic dicitur forma. vel sicut dando esse ut specificat et determinat materiam ad certum gradum entis. et sic vocatur species. vel sicut dando esse et specificando et est principium cognoscendi et sic vocatur ratio. quia hoc est ab ea sumitur ratio dicens quod quid erat esse. Item quia forma que est in materia prius est in mente artificis ut dicitur Plato dicendo quod mundus iste factus est ad similitudinem mundi eterni in mente diuina. Et hoc idem dicitur Boetius de consolatione philosophie metro nono libro tercio sic inquitens Tu cuncta superno ducis ab exemplo. Pulcrum pulcherrimum ipse mundum mente geris. similique ymagine formans. Secundum igitur quod forma est in suo exemplari vocatur ydea. si vero tale exemplar consideratur ut est rei ad similitudinem cuius sit omnis forma entis in materia dicitur paradigma. sed forma in determinata in materia pro ut est similitudo talis forme exemplaris vocatur ymago. et sic patet de nominibus forme. Et quorum nominum declaracione patet quod materia appetit formam. et quod materia per formam que sibi deo est habet assimilari primo quia ipsa forma assimilatur in esse ipsi primo quod quidem esse est vniuersaliusque summa et prima perfectio ut habet secunda propositio de causis. Dis ergo premisis ponitur.

Conclusio responsiua. quod materia

naturaliter appetit formam. probatur quia vnum quodque imperfectum et perfectibile naturaliter appetit suam perfectionem. sed materia sicut se est quid imperfectum cum sit pura potentia. et forma substantialis est eius perfectio. Item vnum quodque dissimile primo enti appetit sibi assimilari. sed materia prima cum sit pura potentia dissimilis est primo enti quod est primum actus. ergo appetit sibi assimilari. sed non potest sibi assimilari nisi per participationem essendi quam habet per formam ergo materia naturaliter appetit formam. et illud dicit philosophus quod materia appetit formam sicut turpe pulchrum et feia vix. quam locutiones Auicenna multum reprobare dicitur quod est propria locutione figurata poetis et non philosophis qui de veritate speculabilium debent loqui absque fictione aliquorum verborum Ad hoc dicitur quod tria ma

teria scilicet per analogiam ad formam solum fit scilicet id ad manifestandum nobis materiam primam omnino insensibilem philosophus conuenienter potuit uti exemplo subiecti sensibili. et sic sua locutione tantummodo est speculatio. sed magis dicitur exemplatiua locutio. Potest etiam dici quod in hoc passu loquitur per contra Plato. nullam ponentes distinctionem inter materiam et primam rationem. et quod philosophus utebatur methaphorice locutionibus assimilatis materiam seie. id contra eum philosophus videtur methaphorice ab eo sumptis. Sed tunc

Dubitatur primo. Utrum

materia appetat formam ratione priuationis Et non debet quod in intellectu priuationis duo includuntur scilicet carentia forme et aptitudo ad eam. dicitur ergo quod materia ratione illius carere non appetit formam sic quod pura carere sit per se principium ipsius appetitus sed solum per accedens. vnde hoc considerando priuationem ipsa bene habet rationem principium eo quod non est ex alio se ad alia sunt ex ipsa ut licet dicit ordinem et non casualitatem. sed materia ratione aptitudinis bene appetit formam. nec talis aptitudo proprie loquendo adueniente forma corrumpit sed magis perficit. vnde sicut saucius Thome. talis aptitudo non est aliquid reale distinctum a materia sed solum ratione. id dicitur quod materia sicut suam naturam appetit formam. Dicit etiam Aucrois quod materia suscitatur per posse. Dicit tamen Albericus quod hec aptitudo seu appetitus est habitualis inchoatio forme supradicta materie et distincta realiter a materia. quia talis inchoatio est eiusdem sentie cum forma. et est ratio ipsius materie eius forma. De ista questione sit in sequentibus locutionibus videbitur. Et si queratur utrum forma appetat materiam dicitur quod non quia forma est actus et perfectio materie modo perfectum non appetit imperfectum. nisi sicut quid et ratione alterius potest ipsam appetere non tamen per se

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur quod appetitus naturalis non est cuius cognitio et particularis appetitus. et licet materia non cognoscat formam tamen dirigatur ab aliquo cognoscente formam. et hoc sufficit. Ad secundam dicitur quod appetitus rei complete in materia et specie insequitur formam. modo materia non est res completa sed est principium. Ad terciam dicitur quod non omnis appetitus est actus. nisi forte sicut non habet modum intelligendi. et ita non oportet quod talis appetitus sequatur formam sed est idem re eius ipsa materia. Ad quartam dicitur quod materia non appetit formam sic quod crearet omni forma vel quod appetat plures formas sicut vel quia vna generet fastidium. sed quia dicitur est sub forma vna actu in ea remanet potentia ad aliam quia quilibet forma est particularis et determinans ipsam ad certum gradum entis. et ipsam facere non potest sicut totus est appetitus. sed sub ea manet in potentia ad omnes alias formas. id appetit omnes alias formas naturales ut per eas perficiatur. Sequitur textus.

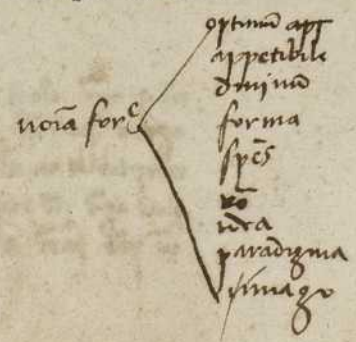
Corrumpitur autem. et cetera. L.L.I.

optima.
appetibile.
inim.
forma.
res.
ratio

Boetius

lea.
paradigma
yago.

ipm s' d' d' n' s' a pot esse in adu' r' p' o' t' e' n' a' est p' p' e' rem d' e' a' h' q' h' s' b' a' e' m' a' s' t' r' o' t' a' f' o' r' e' e' r' a' o' m' n' i' u' q' i' s' t' i' n' c' a' q' u' a' d' m' o' d' u' m' m' a' t' e' f' o' r' t' q' d' d' i' m' i' n' u' s' o' p' t' i' m' u' m' t' r' a' p' p' e' t' i' b' i' l' e' q' u' a' n' t' u' m' q' d' s' e' c' o' r' r' u' m' p' i' t'.

Queritur Decimoseptimo:

Utrum materia prima sit ingenerabilis et incorruptibilis. Arguitur primo q non auctoritate Averrois dicentis q materia est que in rei veritate generat. 2º sic arguitur ratione. alud generatur quod procedit de non esse ad esse et de esse in potentia ad esse in actu. sed sic est de materia. ergo. 3º sic materia habet aliud et aliud esse successive. cu ergo generatio sit via ad esse sequitur q materia generatur. assumptu patet. quia materia successive habet aliam et alia forma. modo alia et alia forma dat aliud esse. In oppositu est actor in fine huius primi Pro responsione ad questum.

Sciendum est primo q materia prima accepta secundum sua potentia. id est secundum suam naturam per accidens generat et corrumpitur. Patet quia materia est semper privationi admixta. privatio autem corrumpitur et abiicitur adveniente forma contraria. ergo materia faciens unum numero cum privatione per accidens corrumpit et generatur pro quo est subiectum privationis.

Conclusio prima materia

Quum ad esse in actu generatur et corrumpitur ex consequenti. sed non per se primo. Prima pars patet per ultimam rationem factam ante oppositu. nam materia ad generationem totius compositi ex consequenti generat eo q idem est esse totius et partis. et etiam ad corruptionem compositi ex consequenti corrumpit pro quo habebat esse in composito ex cuius corruptione desinit esse in illo. Secunda pars per quoniam materia non est subsistens neqz habet esse nisi per se primo est in composito cuius est pars. cum ergo generatio sit via ad esse sequit q illud quod habet esse ex consequenti et in altero generatur in altero ex consequenti et per alteru. huiusmodi est materia

Conclusio secunda. et responsalis ad questu.

Materia secundum suam potentiam siue naturam est per se ingenerabilis et incorruptibilis. Probatur. qz in omni fieri aliquid subici. illud autem quod subicitur in generatione est materia. ergo si materia generetur per se q materia subiciat generationi materie. et sic materia erit antequam fiat vel erit procedere in infinitum in materis. Et similiter arguit q sit per se incorruptibilis secundum suam naturam siue secundum suam potentiam. qz omne quod corrumpitur resolvit in aliquod ultimum quod ulterius non est resolvable in aliud. ergo si materia per se corrumpat ipsa resolvit in materiam. et sic erit materia postquam corrupta erit vel erit processus in infinitum in materis quod est impossibile. Relinquit ergo q materia secundum suam naturam est semper ingenerabilis et incorruptibilis.

Et iste due rationes fundantur in ratione siue definitione materie prime posita in textu q talis est Materia prima est subiectum unicumque primo ex quo fit aliquid cum per se insit et non habet accidentem. et si aliquid corrumpat in hoc abiicit ultimum. Per primam partem denotat q materia est primum principium in constitutione rei. et per ultimam particulam q est ultima in resolutione. et etiam per istas duas partes excluditur elementa que etiam generantur ex materia et continentur in materia. Sed per hoc quod dicitur ex quo fit aliquid cum insit per se et non habet accidentem excludit privationem que nec in re facte nec etiam ex ea sit res per se sed per accidentem solum. Considerandum autem est circa predictas rationes q solum probat materiam esse ingenerabilem et incorruptibilem per naturam materie scilicet per motum et transmutationem. sed non probat quum materia sit producibilis et producta ab aliquo per creationem. nam per virtutem primi agentis potest aliquid fieri ex nihilo et etiam in nihil redigi. eo q sua actio est sua essentia. et suum esse idem est cum sua essentia. Ideo non requirit aliquod subiectum in quod recipiat sua actio sicut in agentibus creatis actio est accidentalis et requirit subiectum in quod recipiat sua actio. id nullum agens naturale potest producere aliquem effectum nisi presupposito aliquo subiecto respectu cuius non potest habere causalitatem. cum etiam ipsa prima causa sit in finite virtutis potest attingere extrema contradiccionis inter que est infinita divinitas. et ita de nihilo potest aliquid facere simpliciter quod tamen non contingit in agentibus creatis que sunt finite virtutis. et hec materia latius declarabitur in octavo huius.

Conclusio Tertia. Forma

non est per se generabilis et corruptibilis. sed solum ex consequenti. Prima pars per se per eandem rationem per quam probatum est q materia primum ad esse non est per se generabilis et corruptibilis. qz forma non est per se subsistens loquendo de forma que est altera pars compositi. nec est ens completum et ita non habet esse per se. ergo non est per se generabilis. Item ostendit quod per se et primo generat generat ex aliquo presupposito quod generatione completa est pars illius quod generat. si ergo forma per se generaret oportet q forma esset antequam esset. vel q esset composita ex materia et forma quorum utrumque est impossibile. Secunda pars probatur. qz forma est pars essentialis compositi exstantis et habentis per se esse. ergo forma generat et corrumpit ad generationem et corruptionem presuppositi. et idem ipsa forma generat et corrumpitur ex consequenti.

Conclusio quarta Compositum

est illud quod generat per se et etiam quod corrumpit. Probatur. qz generatio est via ad esse. ergo eodem modo convenit alicui generari quod sibi convenit esse. sed ipsi composito dicit esse tanquam ei quod est per se et per se dicit forme nisi tanquam ei quod compositum est illud quod per se generat et partes eius ex consequenti generant.

si non est subsistens
habet esse per se
in composito

substantia

officium
in parte
officium

quod

quod

partem
compositi

non quod agit aliud agens sequit esse q non est primo
agens quod est primo esse. non sit receptum in
receptibile in alio sicut per se subsistens in
suo agit non regit aliud sicut in q recipiat
non potest fieri aliud in nihilo.

Compositum est quod
est finis
in parte
quod.

Item omne generans intendit facere aliquid
 tale quale ipsum est. nam omne agens agit sibi si-
 mile in quantum potest. sed generans particulare
 est compositum per se subsistens. ergo intendit ge-
 nerare compositum per se subsistens. et per conse-
 quens compositum est terminus generationis et
 intentionis generantis. **S**3 quereret aliquis
 utrum phificus debeat presupponere a metaphi-
 sico compositum substantiale esse compositum.
 Avicenna respondet qd sic et in hoc reprehendit
 ipsum Averrois. sed Albertus dicit qd sua reprehen-
 sio non caret reprehensione. nam principia cons-
 tituentia compositum que sunt materia et forma
 sua dupliciter possunt considerari. Uno modo
 in ratione actus et potentie secundum quez mo-
 dum constituunt compositum in esse substantia-
 li absolute. et hoc modo compositum pertinet
 ad metaphisicum et materia et forma ab eo pre-
 supponuntur. Alio modo possunt considerari
 materia et forma in ratione nature prout scilicet
 sunt principia motus et mutationis que requi-
 runtur uniuersaliter ad constitutionem composi-
 ti quod constituunt in esse naturali et non in esse
 substantiali absolute et hoc modo phificus ma-
 teriam et formam considerat et etiam compositum
 nec hoc modo presupponit a metaphisico com-
 positum substantiale esse compositum. Metaphi-
 sicus enim considerat compositum put ha-
 bet esse per formam absolute. nam forma est prin-
 cipium rei absolute quantum est ex parte sui. mate-
 ria autem et priuatio sunt principia rei natura-
 lis secundum que per viam motus generatur.
 Et inde est qd phisus in hoc passu non reprobat
 errores antiquorum provenientes ex parte forme
 sicut reprobat errores provenientes ex parte
 materie et priuationis. ideo dicit phisus in tertio.
 qd considerare utrum principium formale sit unum
 vel plura pertinet ad primam philosophiam. quia
 forma dat esse simpliciter rei. et metaphisicus
 esse rei simpliciter considerat. sed phisicus con-
 siderat res mobiles. ideo posterius hoc est in li-
 bris sequentibus determinabit phisus de rebus
 generabilibus et corruptibilibus et de formis
 secundum que sunt principia motus et mutationis

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur qd si Averrois intel-
 lerit materiam quantum ad eius potentiam et natu-
 ram per accidens generari et corrupti. aut quantum
 ad actum essendi generari et corrupti ex
 consequenti in hoc bene dixit. Si vero intellexit
 materiam quantum ad suam essentiam per se
 generari et corrupti. tunc auctoritas sua est re-
 darguenda. Sed verisimile est qd intellexerit ma-
 teriam corrupti et generari per accidens et ex
 consequenti ut verba sua sonant. cum dicit qd

materia in rei veritate generatur. id est in entima
 te compositi cuius est pars. quasi velit dicere qd
 generatur ad generationem compositi ex conse-
 quenti. Ad secundam dicitur qd materia non
 procedit de non esse ad esse sic qd tale esset ipse
 materie primo. sed procedit de non esse ad esse
 quod habet in composito cuius est pars. Et si-
 militer dicitur ad tertiam qd ipsa arguit pro pri-
 ma conclusione. sed auctoritas allegata est pro
 conclusione responsali.

Queritur decimo octavo.

Utum forma substantialis ante generationem
 rei cuius est forma sit in materia secundum esse
 formale formabile. Arguitur primo qd non.
 indivisibile ubi est totum est. et cum omne esse sub-
 stantiale sit indivisibile. ergo si forma substan-
 tialis que dat esse substantiale esset in materia
 ante generationem rei sequeretur qd esset ibi to-
 taliter. et per consequens ab efficiente nihil esset
 ibi ipsius forme. Sequeretur ulterius qd agen-
 tia naturalia non facerent nisi remouere contra-
 rias dispositiones ut forma que est in materia
 secundum esse occultum et latens duceretur ad
 esse manifestum et apprensibile. Ex quo sequitur
 ulterius qd nihil fieret simpliciter sed solum secu-
 dum quid et destrueretur omnino generatio sub-
 stantialis. quia generatio nihil aliud esset quam altera-
 tio. quia quicquid accidit enti in actu est accidens.

2o sic. si forma esset in materia ante generatio-
 nem rei sequeretur qd ipsa forma substantialis esset in-
 tensibilis et remissibilis. per contrarium. quia sic forma
 substantialis preesset in materia sicut esse imperfectum et
 distinctum per motum naturalem. et cum in omni motu
 naturali sit principium medium et finis sequeretur qd
 forma substantialis in principio motus haberet
 esse minus perfectum quam in medio. et in medio
 in fine. et ita interderetur et remitteretur. Ex
 hoc sequeretur ulterius qd inter duo contradictoria
 esset dare medium. scilicet inter esse simpliciter et non
 esse simpliciter. **A**d 3o arguitur primo. dicitur
 prius qd ex non albo fit albus et non ex quocumque
 non albo. sed ex illo non albo quod est in potentia
 ad albus sicut est nigrum. sed hoc non esset nisi in ta-
 li non albo esset inchoatio forme albedinis per
 quam inchoatione in illo non albo esset potentia ad
 albedinem et non ad aliam formam. si enim in mate-
 ria non poneretur aliqua determinatio indiffe-
 rens esset ad quilibet formam. ergo forma preesse-
 in materia ante generationem rei. **I**tem 2o nihil
 educitur de illo in quo non preest. sed forma edu-
 citur de potentia materie. ergo ante eius educationem
 non habebat aliquod esse in materia. **3o** nisi
 forma preesset in materia sequeretur qd ipsa forma esset
 totaliter ab extra ab efficiente quod est contra phi-
 losophos et omnes peripateticos.

ad oppositum arguit.

LLZ.

le
 is
 p
 is
 er
 u
 ia
 u
 is
 to
 it
 es
 ut
 m
 re
 in
 er
 li
 q
 ra
 m
 ea
 to
 est
 i
 cu
 m
 u
 li
 is
 de
 a
 as
 se
 sele
 rs
 et
 m
 re
 is
 21
 20
 of
 ia
 oz
 o
 pi
 l
 u
 o
 o
 n
 d
 e.

2 quod
 nigrum
 est
 simpliciter

4° sic in omni motu est aliquid fluens de termino a quo ad terminum ad quem cum motus nihil aliud sit quam fluxus inter duos terminos. ut ergo materia fluit vel forma. non materia quia tunc materie esset materia et potentie potentia et in omni motu essent duo fluxus unus ad esse materie et alius ad esse forme que sunt impossibilia. oportet ergo quod forma sit fluens de esse imperfecto ad esse perfectum et per consequens oportet ipsam esse in materia secundum esse imperfectum. 5° sic omnis motus fit ratione alicuius indigentie sed materia mouetur ad formam ergo indiget forma. indigentia autem non est nisi respectu illius quod natum est inesse. ergo forma nata est inesse materie. et non nisi per aptitudinem existentem in materia que quidem aptitudo est aliquid ipsius forme ergo et sic licet materia appetit formam et non illam quam habet sed illam quam non habet. et non illam quam non habet absolute appetit nisi in quantum apta nata est habere eam. sed talis aptitudo non est nisi per hoc quod forma aliquo modo preest in materia ergo et sic. 7° sic omnis appetitus fit ratione alicuius similitudinis. sed similitudo est relatio fundata in unitate forme. cum ergo materia appetat formam oportet aliquid preesse in materia per quod materia assimilatur forme ratione cui appetat formam. 8° sic materia est principium generationis quemadmodum mater. sed mater non concurret pure passive ad generationem ymo habet principia confusa et indeterminata que tacta per virtutem agentis ducuntur ad determinatum actum unius forme. 9° neque materia et per consequens in materia est aliquid forme. 10° sic materia appetit formam sicut turpe bonum. sed turpitudine non est causa appetendi bonitatem ergo oportet ponere in ipso turpi aliquid bonitatis ratione cuius appetat bonum. ultimo sic ex semine asini generatur asinus et non aliud. sicut ex semine oliue generatur oliua. sed hoc non esset nisi in ipsis seminibus preessent forme educende de materia per quas materia ordinatur ad illas formas et non ad alias ergo et sic. Pro responsione.

Sciendum est primo et primo erunt duo puncta. In primo ponitur positio Alberti ponentis inchoationem formarum in materia cuius opinionis apparentie tacte sunt post oppositum. In 2° ponitur opinio doctoris sancti negantis huiusmodi inchoationem formarum. et etiam soluentur rationes facte post oppositum. Pro responsione primi puncti.

Sciendum est Secundo. quod circa productionem formarum substantialium philosophi diuisi sunt in tres sectas. Quidam enim posuerunt formas substantiales totaliter esse ab

intra. Et consequenter dixerunt agentia naturalia nichil aliud facere quam remouere contrarias dispositiones ut forma preexistens in materia in esse occulto duceretur ad esse manifestum. et dabant exemplum de lapide precioso existente in luto. et de ferro rubiginoso quorum splendor occultatur per lutum et rubiginem. sed terso lapide precioso et remoto luto apparet eius splendor. et limato ferro apparet eius claritas. Primus autem huiusmodi opinionis fuit Anaxagoras qui posuit quod libet secundum actum esse in quolibet. Alii vero dixerunt formas substantiales totaliter venire ab extra ymaginantes quod agentia naturalia non faciunt nisi disponere materias ad suscipiendum formas substantiales et immediate post dispositionem materie datur formarum qui est substantia intellectualis assistens specie generabili secundum Auicennam influit formas substantiales in materia sic disposita per agentia naturalia. Plato vero dicebat quod forme substantiales deriuantur ab ydeis separatis que participatur a materia propter dispositionem factam per agens naturale. et ita huiusmodi opinionis primus auctor fuit Plato quem insequitur Auicenna pro parte. Sed peripatetici quorum princeps fuit Aristoteles mediam viam tenuere. dicentes formas partim ab extra et partim ab intra esse. quod non est sic intelligendum quod forma habeat partem et partem et quod una pars eius sit in materia et alia pars veniat a generante. hoc enim non potest esse cum forma sit simplex et indiuisibilis. sed est intelligendum quod forma est tota ab intra et tota ab extra hoc diuersa esse ipsius forme. quia secundum esse potentiale diffusum et indeterminatum ad certam speciem entis est tota ab intra sed in materia. sed hoc esse distinctum et determinatum ad certam speciem est tota ab efficiente extrinseco. Ex quo patet quod agens naturale non agit ad producendum essentiam forme: cum tota essentia eius preexistat in materia. sed agit ad educendum formam que erat in materia hoc esse diffusum et indistinctum ad esse actuale determinatum et ad certam speciem entis quod quidem esse hoc sit ipsius forme tanquam cause formalis est tamen ipsius totum. oppositum tamen eius quod est per se terminus generationis et intentionis generantis. nam generans intendit generare oppositum et non formam nisi ex nihilo. Sed pro ampliori intellectu huiusmodi positionis.

Sciendum est tercio. quod sicut est de genere et differentiis respectu specierum constitutarum sub genere ita est de materia et formis naturalibus respectu formarum generalium. Genus autem est forma generalis imperfecta et non determinata ad aliquod esse specificum. sed determinatur per differentiam sibi additam quam in differentiam pertinebat genus in diffusionem sue partium. nam in genere pertinet omnes dicitur. sed nullam pertinet actum

genus continet differentias in partibus

Albertus.

et proportionaliter in materia est forma generalis continens essentialiter in sua potentate omnes formas specificas. et tamen non est determinata ad aliquod esse specificum. sed determinatur per virtutem agentis inducentis de tali habitu confuso formam specificam determinatam tale habitum confusum ad determinatum esse specificum. et ita non est differentia nisi quia materia non est forma generalis sicut genus. sed primum subiectum formarum in quo quidem subiecto est quidam habitus confusus continens omnes formas naturales. qui quidem habitus si accipitur in prima sua potentia accipitur per modum generis remoti. et hoc modo indeterminate continet omnes formas. sicut genus generalissimum indistincte continet omnes differentias. et iste habitus confusus per dispositiones agentium naturalium distinguitur et efficitur vicinior formis specificis. et sicut genus determinatur per differentiam ad unam speciem distinctam et non ad aliam. ita ille habitus confusus per actionem agentis naturalis determinatur ad unam speciem et non ad aliam. et proprie illa forma inchoata in materia per virtutem unius agentis naturalis educi potest. ideo proprie forma asini est inchoata in semine asini et non in alia forma. et licet iste habitus confusus sit coeternus materie prime et concreatus materie nec sit generabilis et corruptibilis sicut materia. tamen essentialiter distinguitur a materia. sed non distinguitur a formis specificis per essentiam. sed solum per esse. nam talis habitus confusus non potest dare esse. sed oportet quod semper sit distinctus per aliquam formam specificam. Tunc sit.

Conclusio prima pro isto puncto. Forme non sunt totaliter ab intra. Hanc conclusionem probant argumenta post oppositum facta.

Conclusio secunda. Forme non sunt totaliter ab extra. Patet quia oportet ret omnes formas esse per se subsistentes. quia nihil est per se producibile nec potest terminare actum productionis nisi sit actu subsistens. ergo omnes forme essent in corruptibiles sicut anima rationalis quod est falsum.

Conclusio tertia. Forme naturales sunt partim ab intra et partim ab extra. Patet satis conclusio ex dictis. Nunc solvuntur de sunt rationes facte ante oppositum. Ad primam dicendum est quod indivisibile ubi est totum est. sed non totaliter. ideo dictum est quod forma est tota ab intra et tota ab extra. sed non to

taliter. et per hoc patet solutio ad alia inconuenientia. Ad secundam dicitur quod intensio et remissio sunt accidentia forme iam determinate in materia et specie. modo ante generationem rei forma existens in materia non potest esse determinata ad aliquam speciem et ita non est ibi intensio et remissio. Ultra dicitur quod generatio substantialis est permixta alterationi. et ratione alterationis ibi est intensio et remissio. et ideo intensio et remissio. et magis et minus sunt ex parte qualitatum et non sunt in formis substantialibus. Et hec de primo puncto. Quantum ad secundum punctum.

Sciendum est quarto Cum

doctore sancto in suo tractatu de materia prima et de dimensionibus interminatis quod forma tripliciter inuenitur esse in materia. Unomodo in potentia remota. ita quod in materia nihil est de ipsa forma nec de dispositionibus ad formam. sed solum est in potentia passiva materie ad formam que quidem potentia passiva dicitur habitus qui ducitur ad terminum generationis per agens et hoc modo forma ignis diceretur esse in potentia in materia aque nullo modo alterate nec disposita ad formam ignis. 2º modo forma reperitur in materia disposita ad formam per qualitates connaturales ipsi forme absque hoc tamen quod aliquid essentie ipsius forme substantialis sit in ipsa materia sine hoc etiam quod in ipsa sit aliqua vis actiua educens talem formam de ipsa materia ad actum. et hoc modo forma ignis est in potentia in materia aque calefacte. 3º modo forma inuenitur in potentia materie non solum secundum potentiam passiuam nec solum secundum dispositiones accidentales. sed etiam in potentia actiua. et hoc modo forme substantialis sunt in seminibus sicut forma oliue est in semine oliue et forma asini in semine asini. non quod in seminibus sit ipsa essentia forme educende. sed ibi solum passive et effectiue et non formaliter pro quanto in tali semine est materia apta ad formam et etiam est vis formatiua impressa ab agente que per virtutem generantis quam gerit habet vim ad educendum formam de potentia materie et ad disponendum ad talem formam et ita secundum hunc doctorem non nisi istis modis forma substantialis dicitur esse in materia. in potentia ante generationem rei cuius est forma. Est tamen aduertendum quod aliter dicendum est de formis substantialibus et accidentalibus. Nam forme accidentales per se sunt acquisibiles per motum et secundum suam essentiam sunt in principio motus et etiam in mediis usque ad terminum. motus tamen procedendo

Ter. inuenit for. in ma.

de imperfecto ad perfectum. forme vero substan-
tiales ante terminum motus non sunt essentia-
liter in motu sed solum secundum suas disposi-
tiones et incipiunt esse in termino motus.

Conclusio responsalis. Cum

doctore sancto. Forma substantialis ante gene-
rationem rei cuius est forma non est in materia
secundum esse formale formabile. Hanc conclu-
sionem probant rationes facte ante oppositum
Probatur etiam aliunde. De ratione forme sub-
stantialis e dare esse simpliciter. si ergo forma sub-
stantialis est in materia secundum essentiam se-
quitur qd ipsa dat esse simpliciter materie et per
consequens quicquid aduenit post est accidens
et ita destrueretur omnis generatio substantia-
lis. et omne fieri esset alterari et ponebant anti-
qui philosophi. Item esse substantiale est pri-
mum et perfectissimum. ergo oportet qd sit unum
et indivisibile et per consequens non potest reci-
pere variationem penes consulum et dilin-ctus
alias videretur qd inter contradictoria esset me-
dium. Item ad hoc posuit Albertus inchoa-
tionem formarum in materia vt generatio rei
substantialis sit a principio intrinseco coadiu-
vante agens extrinsecum active ad distinctio-
nem materie ad formam. sed hoc est impossibi-
le. ergo non sunt ponende inchoationes forma-
rum. Minor probatur dupliciter. Primo quia
nihil agit nisi secundum qd est in actu. modo for-
ma sic secundum esse inchoatum non est in ac-
tu completo cum tale esse sit potentiale et apti-
tudinale. ergo talis forma inchoata non potest
esse principium actuum. Secundo actiones sunt
singularium et suppositorum et substantiarum. cu-
ergo talis forma non sit subsistens sequitur qd
non potest agere circa ipsam materiam disponen-
do ipsam et educendo ipsam de potentia mate-
rie in actum. alias idem concurreret ad genera-
tionem sui ipsius quod est impossibile. Et tamen
tenendo hac opinionem solvende sunt rationes
facte post oppositum. Ad primam concedit
qd ex quocumq; non albo non fit album. sed ex
non albo quod est in potentia ad album. in po-
tentia quidem quodammodo disposita ad albu-
nam in potentia contrariorum est eadem dispo-
sicio communis ambobus contrariis quod non
invenitur in disparatis. sed tamen non oportet
in ipso non albo ponere aliquam albedinem per
quam ipsum non album sit in potentia ad al-
bum. Ad secundam dicitur qd cum dicitur
formam educi de potentia materie illa locutio
est metaphorica et sumpta ex dictis Platonis.
nam illud dicitur proprie educi de aliquo quod
prius erat in illo et ponitur in alio. non autem
sic educatur forma de potentia materie. sed educi

tur secundum quandam similitudinem prout
dicitur esse aliquid educit de aliquo qd non
est in eo eomodo quo prius erat. et ideo forma
existens prius in potentia materie passiva post
generationem actu existens in materia dicitur
educi de potentia materie. Ad tertiam nega-
tur consequentia. nam materia est in potentia
naturali ad formam. et ideo partim est ab extra
et partim ab intra pro quanto est in potentia ac-
tua agentis. Ad quartam dicitur qd in ac-
cidentaliter motu forma est in principio motus se-
cundum essentiam et fluit usq; ad terminum mo-
tus de imperfecto ad perfectum. Sed in ge-
nerationibus substantialibus forme substantia-
les non sunt nisi in termino motus quibus ha-
bitis cessat. et solum est fluxus secundum for-
mas accidentales que sunt dispositiones ad for-
mas substantiales. Ad quintam dicitur qd
materia indiget forma et apta nata est habere
eam. sed illa aptitudo non est aliquid ipsius for-
me in potentia materie. imo est idem realiter cu-
ipsa materia si sit potentia propinqua ad formam
est aliqua forma accidentalis inducta ab agen-
te. vel aliqua vis unitiva aut aliquid huius-
modi et non essentia forme. Et ex hoc patet solu-
tio ad sextam. Ad septimam dicitur qd du-
plex est similitudo vt sufficit ad propositum. que-
dam est proprie dicta que est fundata in uniti-
tate forme. et in tali similitudine non fundatur
appetitus materie. Alia est similitudo impro-
prie dicta que est fundata in unitate proportio-
nis. et appetitus materie fundatur in tali pro-
portione. nam ex eo qd materia de sua natura est
potentia substantialis habens proportionem et
analogiam ad formam substantialem que de
sua natura est actus substantialis. Ad octa-
vam dicendum est qd non est omni moda simili-
tudo inter materiam et matrem. manifestum est
enim qd mater est principium extrinsecum rei ge-
nite sicut pater. materia vero non est principium
extrinsecum. sed intrinsecum. Ad nonam
dicitur qd turpitudine non appetit bonitatem. sed
subiectum turpitudinis quod est bonum appes-
tit bonitatem. non quidem bonitatem quam
habet. sed bonitatem qua caret. Unde minus
bonum appetit minus bonum et id quod pos-
test habere appetit eam. Ad vltimam patet
solutio ex dictis. dicitur enim qd in semine a
sini est vis activa derivata a generante que ge-
nit virtutem ipsius generantis. et finaliter dispo-
nit materiam ad formam. et forma adueniente
corruptur illa vis generativa. et ita forma non
est in semine secundum suam essentiam. sed est
ibi solum in potentia passiva materie et in po-
tentia activa agentis.

Albertus.

pro intelligentia eorum qd dicitur sit hic de inchoatione forme ponende sit alij pponer sim mato s. bodono
reale sentia sui vel sue pte ad hunc idem opus dicitur alio formachiducend inchoatione materia
ante quodam oportet qd esse in ma p reale pntia e falsa. 2a pntio e qd tota entra forme
dicitur pcedit in po. ma sic effectus in sua causa sub uatana. ut hi est intelligend qd pcedat
pntio e actuali. si sim esse potentiale. ha pntio e qd essentia ma posse sumpta ut illa non sumpta
illu. tunc for. pcedit in ma no p alio sue essentia. si p causa sue essentia ut sic ma pot. ad inchoa-
to forme. h pntio pcedat qd sit inchoatio oportet qd forme. ma dicitur qd inchoatio oportet tunc p ma pars
eius. vbi inchoatio forme no tunc pars eius alio alio essentia illu p tunc fundamentu sui o e p.

Rationes facte ante oppositum sunt pro ista opinione.

Queritur Decimonono.

Utrum in materia omnium generabilium et corruptibilium, ante omnem formam, substantialem ponende sint dimensiones interminate ipsi materie prime coeternae. Et arguitur primo q non, quia si sic cum tales dimensiones essent accidentia sequerentur multa inconuenientia. Primo sequeretur q forma substantialis non esset actus primus materie. Secundo sequeretur q compositio secunda precederet primam. Sequitur q forma substantialis aduerteret enti in actu et per se esset accidens.

4.° sequeretur q forma substantialis vniret materie prime per medium accidentale. et per se esset q ex materia et forma fieret vnus per accidens. hec aut omnia sunt inconuenientia, ergo tales dimensiones interminate non sunt sic ponende.

In 2.º de aetheris i libro de substantia orbis h.º probans multis rationibus, quax alique ponunt in corpore questionis, videlicet q huius dimensiones ponende sunt in materia ante omnem formam substantialem. Pro responsione.

Sciendum est primo q qui

dam posuerant qritates in composito substantiali ratione materie tantum, ita q quantitas sequitur materiam secundum eos, et ad hoc ponendum vtebantur sufficientia predicamentorum, in qua dicit q quantitas inest ratione materie et qualitas ratione forme. Sed contra hoc arguit, q si materia esset tota causa quantitates sequeretur q quorum materia est eiusdem rationis eorumdem esset eadem qritas, cum ergo in omnibus generabilibus materia sit eiusdem rationis vt dictum est prius, sequeretur q omnia generabilia essent eiusdem qritatis quod falsum est. Item Aristoteles in 2.º de aia dicit q in omnibus viventibus positus est certus terminus augmenti et decrementi ab aia que est forma corporis, ergo materia non est totale principium qritatis. Item materia secundum se est in pura potentia, ergo ab ea immediate tanquam a totali causa non potest accidens aliquod originem trahere. Item Aristoteles dicit q ex vno pugillo terre sunt centum aeris et non nisi decem aque, sed si materia esset tota causa qritatis cum eadem sit que primo est sub vno pugillo terre et postea sub decem aque et deinde sub centum aeris, non posset assignari ratio talis diuersitatis, relinquitur ergo q hec positio est falsa.

Sciendum est Secundo q

Auicenna posuit qritatem in composito substantia

tiali sequi formas corporeitatis, non q qritas secundum esse determinatum in specie et indiuiduo sequat formam corporeitatis, sed q aptitudo ad actualem trina dimensionem sequit formam corporeitatis, et actualis trina dimensio determinata figura et in esse specifico sequit formam specificam et ipsa actualis trina dimensio determinata ad hoc esse particulare vel illud sequit esse completum indiuidui. Et posuit Auicenna formam corporeitatis communem omnibus generabilibus et corruptibilibus et esse distinctam a formis specificis, ita q secundum eum cum ex aere sit aqua vel e converso manet eadem corporeitas secundum essentiam, sed variatur secundum esse, quia aliud et aliud habet esse sub forma aeris et aque, et eum insequit Albertus in ista positione. Et q sit ponenda huius forma corporeitatis distincta a formis specificis et manens semper in materia pbatur multis rationibus.

Primo sic dicitur 2.º de anima q anima est actus corporis organici phisici, sed corpus de genere substantie non est corpus nisi per formam aliquam substantialem, ergo in animatis preter formam specificam que dat esse specificum ponenda est forma corporeitatis distincta ab ipsis et per consequens erit ponenda in aliis corporibus inanimatis. Item animal mouet se ipsam, sed omne mouens seipsum diuiditur in partem per se mouentem et partem per se motam, pars autem per se mouens est anima, et pars per se mota non potest esse materia nuda, quia vt habetur 5.º huius, materia nuda moueri non potest, ergo in parte per se mota ponenda est aliquid modo forma substantialis distincta ab ipsa anima, talis autem forma non est nisi corporeitas, ergo. Et hec positio est probabilis et rationalior prima.

Sciendum est tertio, q Auer

rois in libro de substantia orbis distinguit duplicem quantitatem siue dimensionem. Quedam est interminata ad certam magnitudinem et paruitatem et ad certam figuram, et secundum ipsam talis quantitas est propria materie prime et inseparabilis ab ea et precedit omnem formam substantialem in materia. Alia est quantitas siue dimensio terminata ad certam magnitudinem vel paruitatem et ad certam figuram, et talis determinatio quantitatis sequitur formam specificam per quam vnaqueque res naturalis determinata est ad maximum et minimum, et habet determinatam figuram, ideo videmus q ea que sunt eiusdem speciei communiter sunt eiusdem figure. Vnde magnitudo et figura maxie attestant vnitatem vel diuersitatem speciei ideo q aliquid

declarat opinionem

est scilicet

est scilicet

distinto

est scilicet

est scilicet

est scilicet

Auer

qritas in

qritas in

L. L. A.

Liber primus.

dixerunt magnitudines esse principia materialia rerum corporearum et figuras esse principia for-
malia earundem. et de ista positione Averrois. *aplicat.*
tum ad hoc quod ponit dimensiones interminatas
in materia ante omnem formam substantialem
facienda est in presenti questione disceptatio in
qua erunt quinque puncta. In primo declarabi-
tur opinio Averrois. In 2.º contra ipsam ponent
rationes eorum qui tenent positionem Avicenne
et Alberti. In 3.º secundum illos solventur ratio-
nes Averrois. In 4.º ponentur rationes quorum-
dam volentium defendere positionem Averrois
et solventur rationes eorum. In 5.º respondetur
ad quesitum secundum opinionem sancti Thomae.
Quantum ad primum ponitur.

Conclusio prima secundum

mentem Averrois. Dimensiones interminate
necessario precedunt omnes formas substantia-
les in materia generabilium et corruptibilium.

Probatur quia forme naturales dividuntur
per suum subiectum quod est materia. ergo omne sub-
iectum susceptibile formarum esse divisibile. sed
materia non est divisibilis nisi per quantitatem. *g.*
in materia ante omnem formam substantialem po-
nenda est quantitas et non terminata ut postea pa-
tebit. ergo interminata. Item una forma sub-
stantialis non suscipitur in tota massa materie:
sed in una parte materie. et ita recipitur in ma-
teria partita. materia autem non est partita nisi per
quantitatem. ergo in materia ante omnem formam
substantialem ponenda est quantitas sive dimensio.

Conclusio secunda. Dimen-

siones terminate sequuntur formas substantiales
in materia particulari. quia secundum diversitatem
specierum diversificantur magnitudines et parvi-
tates et etiam forma. ergo dimensiones terminate
sequuntur formas específicas: et quantitas termi-
nata est quantitas perfecta. sed accidens quantum
ad suum esse completum consequitur esse completum
sui subiecti. subiectum autem non habet esse comple-
tum nisi per formam substantialem. igitur.

Conclusio tertia materia non

est separabilis a dimensionibus interminatis.
quia omne quod corrumpitur a suo contrario
corrumpitur. sed dimensiones interminate nulli
contrariantur. ergo a nullo corrumpuntur. ergo
etiam. Item si forma substantialis non adue-
niret alicui parti materie et ita sequeretur quod non
esset multitudo individuum in una specie quod
sunt inconvenientia. Et illis sic determinatis
dat Averrois differentias inter formas corporum
celestium et formas generabilium et corruptibi-
lium. Prima differentia est quia forme genera-
bilium dividuntur ad divisionem materie. non autem

forme corporum celestium. **Alia differentia**
est quia forme generabilium insunt materie me-
diante dimensionibus interminatis non autem
forme corporum celestium. **Tertia differentia**
est quia forme generabilium moventur ad
motum suorum subiectorum ut anima movetur
motu sui corporis. sed forme celestium non mo-
ventur ad motum suorum subiectorum. **Ex**
istis inferuntur quod corpora celestia sunt genera-
bilia et incorruptibilia. sed corpora inferiora sunt ge-
nerabilia et corruptibilia. Et hec de isto primo
puncto in quo breviter fere continentur omnia
que dicit Averrois de dimensionibus intermi-
natis. **Quantum ad secundum punctum** sequen-
do Avicennam et Albertum. Arguitur primo sic.
contra positionem Averrois. Primum habet in pre-
dicamentis quod destructis primis substantiis im-
possibile est aliquid aliorum remanere. ergo non
possunt remanere dimensiones interminate in
materia post rerum corruptiones. 2.º sic in se-
cundo habetur quod subiectum generationis non
occupat locum. sed materia cum dimensionibus
interminatis occupat locum. ergo etiam. **Item** si
dimensiones interminate precedant formam
substantialem in materia. et dimensiones termi-
nate sequantur eam sequuntur et realiter distingun-
tur. et sic in eodem composito essent due latitudi-
nes et fieret penetratio dimensionum quod est im-
possibile. **Item** si dimensiones interminate
necessario requirerentur ad esse vel fieri rei na-
turalis deberet poni principium rerum natura-
lium quod esset contra Aristotelem. ergo etiam. **Item**
contra ipsam possunt fieri inconvenientia ante opo-
positum. et ita Avicenna voluit quod omne acci-
dens sequatur compositum et materia et forma
in generabilibus. non tamen negat quin sint aliqua
accidentia propinquiora materie et aliqua for-
me magis modo se habentia. Et hec de 2.º puncto.
Quantum ad tertium punctum solvende
sunt rationes Averrois insequendo positionem
Avicenne et Alberti. **Ad primam** conceditur
quod materia solum secundum se sumpta non est di-
visibilis. sed tamen negatur consequentia. **Ad**
secundam conceditur quod materia nuda separata a
quacunque forma non est subiectum generatio-
nis. sed materia accepta sub forma corporeita-
tis in qua est incubatio forme acquisibilis per
generationem et aptitudo ad trinam dimensio-
nem est subiectum generationis. sed tamen illa
materia non est quantitas nec occupat locum secun-
dum Avicennam et Albertum. **Aliter** tamen res-
pondetur secundum sanctum Thomam ut postea
videbitur. **Ad tertiam** dicitur quod omnes forme
conveniunt in dimensionibus ita quod omnes for-
me naturales requirant dimensionem in mate-
ria in qua recipiuntur. **Ad quartam** dicitur

non hinc de se simpliciter existendo puncta supponit per simpliciter
puncta hinc de se autem simpliciter existendo. autem modum in
magis ad sua divisione interminata est iste ut si unum
dimensionis. longitudo latitudo erit ab ipso. et simpliciter
erit in potentia quod non est dare non. et non sit tale in

primi

2.º

aplicat

g.

g.

g.

g.

g.

g.

g.

g.

g.

g.

g.

g.

g.

g.

quod licet quantitas non habeat contrarium et non
corumpatur per se corumpitur tamen ex dñi
ad corruptionem sui subiecti. et si sint aliquae a
lic rationes facilius possunt solui per ea q̄ dicta
sunt. **Quantū ad quartū punctū** est aduer
tendū q̄ quidā dixerūt cōmētatorē Aueroim
per dimensiones interminatas non intellexisse
dimensiones reales in specie et in numero exis
tes. sed dixerunt q̄ per dimensiones intermina
tas intellexit Auerois dimensiones in cōmuni
abstractas ab hac dimensiōe terminata vel illa
hoc termino vel illo. et illo modo in dimensiōi
bus sic in cōmuni acceptis cōueniunt generatū
et corruptū et omnia naturalia corruptibilia.

Et hec expositio est cōtra mentē ipsius auerois
quod p̄ per dicta ipsius in pluribus locis. **Dis**
cit enim auerois in 5° huius q̄ idē corpus in
numero manet in genito et i corrupto. ergo vo
luit dicere q̄ eadē dimensiō in numero sit ma
terie p̄me perpetua. Item in primo de gene
ratione dicit q̄ idem sensibile et corporeitas ma
nent in genito et corrupto. et in 3° de celo dicit q̄
forma celestis non vnitur materie mediantibus
dimensionibus interminatis sicut forme gene
rabiles et corruptibiles. Et quo patet q̄ illi
sic exponentes positionem auerois non loquū
tur secundum eius mentem. nam per dimensiō
nes interminatas ip̄e intellexit dimensiones rea
les et inseparabiles a materia que tamen non
sunt terminate ad certam magnitudinem et par
uitatē nec etiā ad certam figuram. Et ideo fue
runt quidā alii qui positionem eius hoc modo
expositam voluerunt defendere arguentes sic.

Si i materia non esset aliqua dimensiō insepara
bilis ab ea sequeretur q̄ augmentatio non esset
possibilis. p̄ dñtia quia in augmentatione rei
augende solum adueniret materia. sed materia
secundum se est indiuisibilis. indiuisibile autem
additū alicui non reddit ip̄m maius. ergo ma
teria adueniens rei augende non auget eam.
ideo dicit p̄bus primo de generatione q̄ aug
mentatio non fit nisi adueniente aliquo corpo
reo. 2° sic cum ex aere fit ignis forma ignis
subito et in instanti introducitur in materia. q̄
generatio substantialis est momentanea. sed in
primo instanti materia ignis est sub tota q̄tita
te ipsius ignis. ergo nisi in materia presuēt q̄ti
tas sequitur q̄ extensio q̄tatiua fieret in instā
ti. talis autē extensio est per motum locales. ergo
motus localis fieret in instanti quod est impos
sibile. 3° sic actus et potentia diuidunt ens
et quodlibet genus entis. ergo in quolibz gene
re ponendum est propriū potentiale receptiū
actuū qui sunt in illo genere. sed proprium po
tentiale receptiū actualis q̄tatis n̄ est aliud
q̄ quantitas interminata. ergo ponende sunt

dimensiones interminate in materia ad hoc q̄
recipiatur in ea quantitas actualis. et iste sunt ra
tiones aliquoz volentium defendere positionē
Auerois quas soluere non est difficile. **Ad**
rationes istas respondetur sic. **Ad** primam
dicit q̄ indiuisibile actu et potentia vt p̄ctum
additū alicui non reddit ip̄m maius. sed in di
uisibile actu diuisibile tamen in potentia addi
tum alicui habenti virtutem actuā reducendi
potentiam talem in actum bene auget ip̄m. et
ita est in augmentatione. nam materia panis
vel vini secundum q̄ est in potentia ad formā
carnis vel ossis addita viuenti habenti virtu
tem faciendi carnem vel os efficitur caro vel os
et auget. **Ad** secundā dicitur q̄ cum ex aere
fit ignis fit resolutio vsqz ad materiā primam
in illo instanti quo introducitur forma substā
tialis ignis in materia que fuit aeris. ex dñti et
concomitanter ponitur q̄tatis non per motum
localem sed per quādam resultantiā vel eductio
nem de potentia materie. nec prius recipitur q̄ti
tas in vna parte materie quā in alia. **Ad**
terciā dicit q̄ in solo genere substantie est p̄p̄iū
potentiale receptiū actuū de genere substantie
primo et per se et illud recipit formas accidenta
les ordine quodā. quia cōpositū de genere sub
stantie immediate recipit quantitatem mediante
qua recipit qualitates indistinctas. et ita in a
liis generibus a substantia non oportet q̄ sint
propria receptiua pertinentia ad illa genera. nā
vt habetur in predicamentis omnia sunt in pri
mis substantis aut dicuntur de ipsis. Si tamē
loquamur de potentia et actu solum ratione di
stantiā sicut est genus et differentia sic in quoz
predicamento inuenit potentia et actus. Et hec
de quarto puncto. **Quantū ad vltimum** in
quo respondendū est ad quesitum secundum
mentem doctoris sancti sit.

Conclusio prima. In com

posito substantiali ex materia et forma non est
ponenda forma corporeitatis distincta per esse
tiam a forma specifica dante esse specificū que
quidem forma corporeitatis manet eadem in
materia sub omnibus formis specificis. Pro
batur quia forma substantialis in hoc differt
ab accidentali. quia dat esse simpliciter. accide
ntalis vero secundū quid. forma etiam substan
tialis constituit suum subiectum in esse simpli
citer. sed forma actualis econtra cōstituitur in
esse a suo subiecto. forma enim substantialis ad
uenit enti in pura potentia. accidentalis vero
aduenit enti in actu simpliciter et in potentia
secundū quid. cum ergo forma corporeita
tis sit forma substantialis ip̄a dat esse simpli
citer et constituit suum subiectū in esse simpliciter.

*disteg int forma substā
forma accidentale.*

turam elementi predominantis. verumtamen natura animalis in quatuor animal est principium primo et per se alicuius alterius motus scilicet motus progressiui et augmentationis. **¶** Alio ponitur per se et non secundum accidens. quam particulam declarat **Ph** in tertio. quia quis medicus se ipsum sanat tamen est secundum accidens. nam accidit ei quod sanatur et sit medicus nam infirmus per se sanatur et non medicus. et ideo sanato et medicina quia coniunguntur per accidens. quandoque inueniuntur separata. sed natura et motus naturalis nunquam inueniuntur separata. ut nichil naturaliter mouetur sursum quin in eo sit leuitas et omne illud in quo est leuitas naturaliter est mobile sursum.

Sciendum est Quarto. q

Entium quedam sunt a natura ut animalia et partes eorum et plantę et corpora celestia et elementa et multa inanimata ut lapis. Alia sunt que non sunt a natura sed ab aliis causis puta arte. casu. vel a fortuna. pro quarum rerum differentia concluditur diffinitio nature. **Ponit.**

Conclusio prima. Entia naturalia differunt ab artificialibus in hoc q

naturalia habent principium sui motus intrinsicum innatum. Artificialia vero in quantum huiusmodi non. Hanc conclusionem probat **Ph** per inductionem. nam quedam mouentur naturaliter secundum locum ut leuia et graua et corpus celeste. Quedam vero mouentur naturaliter secundum augmentum et decrementum. ut animalia et plantę. Quedam autem secundum alterationem ut corpora simplicia. scilicet elementa et mixta. sed ea que non sunt a natura ut lectulus et indumentum et huiusmodi que sunt ab arte non habent in se principium alicuius motus innatum nisi secundum accidens propterea res naturales sunt materia et tota substantia artificialium. nam cunctus in quantum huiusmodi non habet in se principium motus deorsum nisi secundum quod est ferreus. **Sed alii** quis obiceret contra conclusionem. quia in generatione et alteratione corporum simplicium motus videtur esse totaliter ab agente extrinseco. ut cum aqua calefit principium calefactionis est ab agente extrinseco. ergo non videtur verum quod naturalia differant ab artificialibus eo modo quod dictum est. Propter hanc rationem **Albertus** dicit quod in mutationibus corporum simplicium principium actuum motus est in eo quod mouetur. non quidem principium perfectum sed imperfectum quod quoque modo adiuuat actionem agentis exterioris. Dicit enim quod in materia est quedam inchoatio forme que vocatur priuatio que est 2° principium nature. et ab hoc principio intrinsicis generationes et alterationes corporum simplicium

dicuntur esse naturales. **Sed hoc impugnat** **Thomas** dupliciter. Primo sic. quia nihil agit nisi secundum quod in actu. ergo predicta inchoatio forme cum non sit in esse perfecto. sed est quedam aptitudo ad actum non potest esse principium motus aut generationis. **¶** 2° quia etiam si dicitur forma illa inchoatio completa non posset agere in suum subiectum alterando ipsum. quia forma non agit sed compositum. quod etiam non potest alterare se ipsum nisi in eo sint due partes. quarum una sit alterans et alia alterata. **¶** Et ideo ad obiectionem respondet **Thomas** quod in rebus naturalibus eo modo est principium motus quod conuenit eis motus. quibus conuenit. ergo mouere in eis est principium actuum motus. quibus autem solum conuenit moueri in eis est principium passiuum motus quod est materia. que quidem materia est per se principium motus in quantum habet potentiam naturalem ad formam et motum. et ita facti motus naturales. **¶** Et propter hoc factiones artificiales non sunt naturales. quia non habent naturalem potentiam neque ordinem naturalem ad formas artificiales sicut ad naturales. **¶** Et nota in grauib; et leuib; est principium materiale et formale motus localis. sed in ipsis est principium materiale alterationis et generationis. **¶** Et conclusionem precedentem inferit **Ph** conclusionem que talis est. Natura est principium et causa. **¶** Et patet. quia naturalia differunt a non naturalibus per hoc quod naturalia habent naturam. Sed non differunt a non naturalibus nisi quia habent principium motus et quietis primum per se et non per alterum. ergo natura est principium et causa. **¶** Et sic patet quod diffinitio nature est bene assignata.

Dubitatur primo.

Quomodo diffinitum habens naturam et ens secundum naturam. **R.** quod habens naturam est compositum ex materia et forma. quod habet in se principium naturaliter motus. **Sed ens secundum naturam dicitur duobus modis. Uno modo id est est quod habens naturam. Alio modo dicitur ens secundum naturam quod immediate sequitur naturam rei ut ferri sursum conuenit igni secundum naturam eius. et ita accidentia et proprietates naturales consequentes naturas rerum naturalium dicuntur entia naturalia secundum naturam.**

Dubitatur Secundo. An

natura esse sit demonstrabile. Respondet **Ph** quod non. quia manifestum est ad sensum multa entia habere in se ipsis principium sui motus. et ita manifestum est nobis naturam esse. quia natura est principium motus. sed ridiculum est demonstrare illud quod est nobis notum. hoc enim esset signum dominis non potentis iudicare inter per se non

Albertus

um. et non per se notus quia accipit illud quod est per se notus tanquam non per se notum. et esset sicut milis ceco qui vellet aliquid sillogizare de coloribus cum tamen non possit intelligere quid rei coloris licet bene possit habere quid nominis.

Ad rationes ante opposituz

Tres prime solvuntur ex dictis. Et ad confirmationem tertie dicendum est quod quies in termino ad quem non contrariatur motui qui est ad illius terminum. modo natura est principium motus illius quietis ad quem tendit et terminatur talis motus et non quietis que erat in termino a quo qui bene contrariatur motui. Quarta etiam et quinta solvuntur ex dictis. Ad ultimam dicitur quod ibi subditur et non secundum accidens eo quod per se est equivoce. nam quandoque per se capitur prout opponitur ad per aliud. sive per alterum. et quandoque prout opponitur ad per accidens. ut scilicet per se. id est est essentialiter. et ideo ad denotandum quod in diffinitione nature accipitur per se ut opponitur ad per accidens et non ut opponitur ad per aliud dicitur per se et non secundum accidens. et ita licet et potest ibi teneri expositio.

Sequitur in textu. Videtur autem natura et substantia corporum.

Queritur secundo. Utrum

forma sit magis natura quam materia. Arguitur quod non. quia sicut est in artificialibus ita est in naturalibus. nam ars imitatur naturam in quantum potest. sed in rebus artificialibus materia est tota substantia et tota natura earum ergo etiam materia est tota substantia et natura rerum naturalium.

Ad oppositum est philosophus in 2o capitulo huius. dicens et magis hec scilicet forma natura est quam materia. et subdit rationes. Unumquodque tunc dicitur magis esse cum excellentia sit id est actus quam potentia. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post

philosophus ostendit quid est natura. consequenter ostendit quot modis dicitur natura et de quibus dicitur natura. Pro quo.

Sciendum est Secundo. quod

Antiqui philosophi usque ad cognitionem materie prime pervenire non potentes ut sepe dictum est aliqui ponebant aliquod corpus sensibile ut puta ignem vel aerem vel plura eorum esse materiam primam omnium rerum et esse ens in actu. et sic sequebatur quod omnes forme advenirent materie prime tanquam alicui existenti in actu et per consequens quod omnes forme se haberent ad materiam primam ut accidentia ad substantias et quod materia esset tota natura rerum naturalium et tota substantia. accipientes enim totam similitudinem de rebus

naturalibus sicut de artificialibus in quibus forma artificialis adveniens materie existenti in actu est accidens. et per consequens in artificialibus materia est tota substantia, et forma artis est accidens. quod ostendebat antiphon per quod dicitur signum. quia si quis piciat lectulum in terram et lectulus putrefiat et accipiat vim germinandi non generat lectum. sed lignum. cum ergo natura sit vis insita rebus ex similibus similia procreans et sit etiam ex qua pullulans pullulat. et illud quod permanet dicitur substantia rei. concludebat antiphon quod lignum est tota substantia et natura lectuli. et per hoc concludebat quod omnis dispositio sine forma que est secundum quamcumque legem rationis aut secundum artem sit accidens et illud quod manet sit substantia que continue patitur huiusmodi formarum mutationem. Et ex hoc descendebat ad naturalia quod sicut artificialia se habent ad materiam puta sicut lectulus se habet ad lignum ita naturalia se habent ad materiam puta es et aurum ad aquam et lignum ad terram. quia lignum resolvitur in terram. et aurum in aquam. ergo sicut lignum est tota substantia lectuli ita etiam aqua est tota substantia esis et aurum. et terra tota substantia ligni. Et hec est una differentia quam ponebant antiqui qui inter materiam et formam dicentes materiam et formam differre secundum substantiam et accidens. Ponebant etiam aliam differentiam. dicebant enim materiam et formam differre secundum perpetuum et corruptibile. nam ponebant unum elementum esse unum principium. et dicebant illud esse perpetuum et intransmutabile secundum se. sed omnia alia dicebant transmutari in finem circa huiusmodi principium vel principia. et ita ponebant materiam esse incorruptibile et formam corruptibile. Unde illi qui ponebant aquam esse principium dicebant eam nunquam corrumpi. sed alia ut puta es et aurum quorum est tota substantia dicebant in finem corrumpi.

Sciendum est tertio. quod Opinio

antiquorum quantum ad aliquid est vera et quantum ad aliquid est falsa. nam quantum ad hoc quod ponebant materiam esse substantiam. et naturam rerum naturalium vera est. quia materia prima intrat constitutionem cuiuslibet rei naturalis. Sed quantum ad hoc quod ponebant eam esse totam substantiam rerum naturalium et omnes formas esse accidentales falsa est. quia ut alias dictum est materia prima est pura potentia ad esse substantiale. ideo non est nisi pars substantie rei et est in actu substantiali per formam substantialem. Ex hac opinione antiquorum philosophus accipit hanc conclusionem.

Conclusio prima. Scilicet

quod materia est natura. Patet conclusio ex post.

Antiphon.

1a differentia.

2a differentia.

3a differentia.

omni qd intrat in substantia prima

illud est esse substantiale quod manet in actu

capitulum

6. 7. m.

la. m. m.

capitulum

Finis ad quem

6. 7. m.

la. m. m.

capitulum

6. 7. m.

la. m. m.

capitulum

6. 7. m.

la. m. m.

capitulum

6. 7. m.

la. m. m.

capitulum

6. 7. m.

la. m. m.

capitulum

6. 7. m.

la. m. m.

capitulum

6. 7. m.

la. m. m.

tione antiquorū que non potest esse ex toto falsa eo q̄ omnes concorditer dixerunt. non tamē in hoc q̄ dixerunt eam esse totam substantiam rerum. Item probatur conclusio ex diffinitione nature prius posita. nam materia est principiu et cā. igitur materia est natura.

Conclusio secunda. Forma

est natura. Probatur tribus rationibus textus. Prima est sicut ars est illud secundū q̄ aliquid dicitur esse secundū artem et artificiale. ita natura dicitur esse secundū quod aliquid dicitur esse secundū naturā et naturale. sed nihil dicitur esse secundū artem. et artificiale donec habeat formā artis: vt lignum dūz adhuc est in potentia ad formā lectuli non dicitur lectulus. ergo a simili nihil dicitur naturale et secundū naturā donec habeat formā nature. et per cōsequens forma est natura. Unde illud quod est in potentia caro vel os nō dicitur caro vel os donec habeat formā carnis vel ossis secundū quāz formā sumit ratio diffinitiva rei per quāz scimus quid est caro vel os. sic igitur patet q̄ forma est natura rerum naturaliu. que quidem forma lz non sit separabilis secundū esse a materia. tū ē separabilis ab ea secundūz rationem. sicut enīz p̄natio est vnum subiecto cum materia sed differtur ratione ita materia et forma faciunt vnum secundū rem. sed tamen differunt ratione. nam nisi forma distingueretur secundūz rationem a materia nō esset alius et alius modus quo materia dicitur natura et quo forma dicitur natura.

Ap.

Forma nō ē separabilis a materia
sicut esse. 17

Dubium.

Secunda rō a
lecti et non forma eius propter hoc q̄ lignūz redit per generationē et non forma. sequitur q̄ cū ex homine fit homo. et forma hominis per generationem aduenit q̄ forma hominis est natura. Et ita dicendū est de omnibus aliis formis naturalibus que adveniunt per generationem.

Tertia ratio. generatio passiva vocatur natiuitas siue naturalis. Sed hoc nomē natiuitas natura vocatur eo q̄ est via in naturam generis et cum generatio passiva sit via ad formam sequitur q̄ forma sit natura. Est aduertendum tamen circa hoc. quia differentia est inter actiones et passiones. quia actiones denominantur a principiis actiuis. Passiones vero a principis passiuis vt medicatio que est actio non dicitur via in medicinā sed dicitur a medicina. Sed sanatio que est passio est via in sanitatem tanq̄ terminū. et ideo bene dicebatur q̄ generatio passiva denominatur a termino ad quez. et cum ille terminus sit forma et hōi generatio passiva dicitur natiuitas a natura sequitur formā esse naturam.

Etur a principiis actiuis. Passiones vero a principis passiuis vt medicatio que est actio non dicitur via in medicinā sed dicitur a medicina. Sed sanatio que est passio est via in sanitatem tanq̄ terminū. et ideo bene dicebatur q̄ generatio passiva denominatur a termino ad quez. et cum ille terminus sit forma et hōi generatio passiva dicitur natiuitas a natura sequitur formā esse naturam.

Conclusio tertia. Forma est

magis natura q̄ materia. Ista conclusio probatur quia vnumquodqz dicitur magis natura secundū hoc quo aliquid est in actu q̄ secundū id quo aliquid est in potentia. Sed aliquid dicitur esse in actu per formā et solum in potentia per materiam. ergo forma est magis natura q̄ materia.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primā dicendū est q̄ non est omnino simile. quia in artificialibus materia est tota substantia. forma vero artificialis que est ab arte non est nisi accidens. ideo in ipis materia ē perfectior pars et magis dicitur substantia quā forma. sed oppositū est in naturalibus. quia materia rei naturalis secundū se est pura potentia de se nullum actū habens et forma est eius substantialis actus et essentialis perfectio. Sequitur textu. Quando autem

Queritur Tertio. Utrum

phsica differat a mathematica. Arguitur q̄ non rationibus textus. quecuqz scientie considerant eadem subiecta ille sunt eadē vel vna est pars alterius sed mathematica considerat corpora superficies longitudes et puncta et eadē considerat phsica eo q̄ corpora naturalia habent superficies lineas et puncta. modo oportet q̄ phsica consideret de omnib⁹ que sunt in corporibus naturalibus. ergo scientia mathematica et phsica sunt vna scientia vel vna est pars alterius. Secunda ratio ad quācuqz sciaz pertinet considerare substantias et naturas aliarū rerum ad eandē pertinet considerare accidentia illarū rerum. sed ad phsicū pertinet considerare substantiā et naturā solis celi et lune et aliorum astrorum eo q̄ sunt corpora naturalia ergo ad phsicū pertinet determinare accidentia per se ipsorū. sed talia accidentia sunt qualitates motus et figure de quibus considerat astrologia que est pars mathematice. ergo in phsica et mathematica eadē considerantur et persequēs non differunt. In oppositū est phsica in zca. huius secundū in quo postq̄ ostēdit quid est natura et de quibus dicitur. Consequenter ostēdit

nō de actione
et passione.

phibitorum.

de quibus considerat scientia naturalis ostendē do primo quomodo phibica differt a mathe matica et de hoc videbit in presenti questione.

Pro quo.

Sciendum ē primo q multa

sunt coniuncta secundum rem quoz vnū non b est de intellectu alterius. vt album et musicus in vno subiecto coniungunt. et vnum non est de in tellectu alterius. ideo potest vnū ab alio separa ri et hoc est vnū per intellectū ab alio abstrahi

ostendit

Ande quia posteriora non sunt de intellectu pri oris sed eōuerso. ideo superiora possunt itelligi sine inferioribus. non oportet tamen econuerso licet tamen non habeant esse nisi i suis inferiori bus. et dū aliquod superius sine inferiori intelli gatur dicit ab inferioribus abstrahi secundū in tellectum. et hoc modo dicunt vniversalia ab strahi a suis singularibus. et iste ordo obseruatur etiā in accidentib⁹ per respectū ad subiectus. vn quia inter accidentia que adueniunt substantie materiali primo inest quātitas et postea qua litates sensibiles et actiones et passionēs et mo tus qui hmoi qualitates insequuntur. ideo qti tates in suo intellectu non includūt qualitates sensibiles neqz accidentia que ipsas qualitates cōsequunt. includit tamen quantitas in suo in tellectu substantiam materialē que est prior ipa quātitate et sibi subiecta. Et quo pz q quātitas potest intelligi sine materia sensibili. non tamen sine materia absoluta. Ande sic intelligere qti tatem sine materia sensibili et motu ē ipam ab strahere a materia sensibili secundū intellectū lz non secundū esse. et vt habet text⁹. in hoc nihil differunt qti tum ad veritatem considerationis. nam licz qti tates et accidentia que ipam inse quunt per se non sunt separata a materia sensibi li. tamen bene secundū rationē. Unde abstrahē tum non est mendacius. qz non sic abstrahunt quātitatem vt eam ponant extra materiā sensu bilem. sed sic eā abstrahūt a materia sensibili q sine cōsideratione sensibilitatis ipaz cōsiderat et fit ista abstractio per primā operationem intel lectus que est simpliciu apprensio. Et illis pz q diuersimode phibicus et mathematicus quā titatē et eius per se accidentia considerant. nam mathematicus eā considerat secundū eius sim plicem essentia et formā. Phibicus vero prout est terminus corporis naturalis naturaliter ac cepti. et ita eā considerat prout est subiecta qua litatibus sensibilibus motibus actioni et passio ni. Ex quibus patet q phibicus et mathemat icus in subiecto conueniunt. Sed differunt in predicatione. Mathematicus enim de corpore inquirat an sit rotundum rectum. et sic de aliis. Phibicus vero an sit calidū frigidum. et sic de a

ostendit qz mendaciu

Coroll

lius. per diuersa etiā media ad eādē cōclusiones probandam procedit phibicus et mathematic⁹. hāc. n. cōclusionē terra est rotunda demōstrat as tronomus ex motu celi et astrozum. Phibicus vero ex motu grauius. Ex predictis excludit phūs errorem Platonis qui credebat ea que secundū intellectū possunt abstrahi etiā secundū esse posse abstrahi. propter quod posuit non solū entia mathematica esse a corporibus secundū rem et esse abstracta. vmo etiā posuit vniversalia phibica vt genera et species esse abstracta lz esse a singularibus eo q sciētia phibica est de vni uersalibus. et talia vniversalia vocabat ydeas vt alias dictū fuit. Ex omnibus dictis patet.

3^a pars mō

excludit errorem platonis de ideis.

Conclusio responsiua ad. q.

Phibica differt a mathematica. Probat phūs duplici ratione quarū prima est. Diffinitio ē medium demonstrationis que facit scire. oportet ergo illas scientias differre inter se que diuersis modo diffiniūt. sed phibica et mathematica di uersimode diffiniunt. igitur. Minor pz. qz entia mathematica vt numerus par vel impar linea rectum curuus figura et hmoi diffiniuntur sine motu et materia sensibili. Nam si materia sensi bilis in diffinitione linee vel recti poneretur vt pote lignum vel aurū talis diffinitio non cōpe teret recto et linee que essent in alia sensibili ma teria vt pote in ere vel in cupro. modo diffini tio debet competere omni cōtēto sub diffini to. sed entia naturalia vt homo equus caro es lignum lapis et hmoi diffiniunt cum motu et materia sensibili. propter quod dicit phūs in 1° sententi capitulo q phibica et mathematica differunt sicut simum et curuū. nam in diffinitione simi ponitur subiectū sensibile quod est nasus. Et enim simus nasus curuus. et id simitas nō inuenitur in alio subiecto q in naso. sed in diffi nitione curui non ponitur aliquod subiectum sensibile ideo potest inueniri curuū in quacūqz materia sensibili indifferenter. ideo curuum est cuius mediū erit ab extremis. Secunda rō scientie medie inter phibicā et mathematicaz vt sunt perspectiua et musica et astrologia dilin guntur a mathematica per hoc q conueniunt cum phibica. et a phibica per hoc q cōueniunt cū mathematica. ergo a fortiori phibica et ma thematica differunt. Sed quereret aliquis vtrum hee scientie predictę medie debeant dici magis phibice q mathematice. R. phūs q sic. nam licet demōstrent per principia mathematica. quia tamen vnumquodqz denominatur sine et habet speciem a termino ad quem. id cum hmoi scientie medie applicent entia mathe maticalia ad res naturales ideo magis debent dici naturales q mathematice. Aliqui tamen

q¹ a

q² a

q³ a

q⁴ a

q⁵ a

q⁶ a

q⁷ a

q⁸ a

q⁹ a

q¹⁰ a

q¹¹ a

q¹² a

q¹³ a

q¹⁴ a

q¹⁵ a

q¹⁶ a

q¹⁷ a

q¹⁸ a

q¹⁹ a

q²⁰ a

q sic medie sue phibice et mathi

ostendit qz mendaciu

Abstrahentis nō est mendaciu.

Albertus p^o de aia

phibicus considerat quātitatē seu sim q est quātitas s^{im} q est tempus magnitudinis augmēti & diminutionis. sub s^{im} q est diffinitio mobilis localis

distingunt dicentes q̄ ille possunt considerari ex parte principiorū et quibus demonstrant. aut ex parte generis subiecti. Primo modo debet magis dici mathematice q̄ physice. quia demonstrat per principia mathematica. Sed secundo modo debent dici magis physice q̄ mathematice.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ dicitur est q̄ licet ille scētie de eodem materialiter cōsiderent non tamen formaliter. modo formalis differentia obiecti sufficit diuersificare scientias. et sic similiter dicendum est. Ad secundā. Unde licet astrologia et physica istam conclusionem scēterra est sperata demonstrant. hoc tñ est p̄ diuersa media Sequitur text⁹. quoniam aut natura duplex est

Queritur Quarto. Utrum

Physicus habeat considerare materiā et formā Et arguitur primo q̄ non. q̄ materia et forma sunt partes entis. sed eisdē scientie est cōsiderare subiectū et partes eius. ergo debet a metaphisico considerari qui habet cōsiderare ens et partes entis. Et sic si physica consideret materiam vel considerat omnem. vel aliquā et aliquid quā non. nō omnē. q̄ dicit Auicenna q̄ physica est de materia aliqua. nec aliquā et aliquā non. q̄ ut arguit Auerrois contra Auicennā si esset vniuersalis ars mathematica ip̄a consideraret omnem materiam mathematicorum. ergo cum physica sit vniuersalis scientia omniū naturalium et per cōsequens non considerat aliquā materiā et aliquā nō. Ad oppositum est phīs in 4º capitulo primi tractatus huius secundi libri. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ phīs possunt differentia inter physica et mathematica. Consequenter circa considerationes physicas mouet duas questiones. quarū prima est. Utrum consideratio physica sit tantū de materia vel de forma tantum vel de vtroq̄. Secunda est supposito q̄ physica consideret vtrūlibet. vtrum sit eadē scientia que considerat de vtraq̄ vel vna pars scientie considerat de forma et alia de materia. Et circa has dubitationes dicit phīs q̄ si quis aspiciat ad dicta antiquorū et eis credat videbitur q̄ scientia naturalis nō sit nisi de materia. quia nihil tractauerūt de forma vel modicū sicut eam parum tetigerunt De motibus et Empedocles in q̄tum posuerant aliquid fieri ex multis secundum aliquos determinatus modū mixtionis vel aggregationis. Sicut aliter respondet Thomas ad has dubitationes

Conclusio responsiua ad. q.

Scientia naturalis habet cōsiderare materiā et

formā. Probatur duabus rationibus. Prima est. Scientia naturalis considerat de natura. sed natura dicitur de materia et forma. igit. 2º. Secunda ratio. cōsideratio naturalis differt a mathematica eo q̄ consideratio naturalis est consideratio simi. et cōsideratio mathematica est consideratio curui. sed simus materiam et formam comprehendit. ergo. 2º.

Conclusio secunda Eiusdem

scientie naturalis est considerare formam et materiam proportionatā illi forme. Probatur conclusio tribus rationibus textus quarū prima est talis. Ars imitatur naturā in q̄tum potest. sed eiusdem artis est considerare formam et materiam proportionatā illi forme. ergo a simili uerit de scientia naturali. Minore probat phīs inductive. quia medicina considerat sanitates ut forma. et coleriam fleuma et alios humores in q̄tum sunt subiectū et materia sanitatis. domesticator etiam considerat formam domus et materiā illi forme proportionatam ut sunt lateres lignum et alia hmoi. et ita est de omnibus aliis artificialibus. ergo etiā ita erit in scientiis naturalibus. Et si aliquis querat unde est q̄ ars imitatur naturam. Respondeatur q̄ causa est quia principius operationis artis est nostra cogitatio intellectiua que habet ortum a sensu et a rebus naturalibus. et ita per similitudinē rerū naturalium facimus res artificiales. Sed causa etiā potest esse quia a quodam principio intellectiua tota natura condita est per determinata media ad determinatos fines. et ita etiā est in opere artis. Secunda ratio est eiusdem scientie est considerare finem et ea que sunt ad finem. q̄ ratio eorū que sunt ad finem et fine sumit. sed forma est finis materie. igit. Minorem probat phīs. quia ad rationē finis duo requiruntur. scilicet q̄ sit quid vltimū et q̄ sit gratia cuius res fit. sed hec duo conueniunt forme in ordine ad materiam. habita enim forma cessat motus materie. et ita forma habet rationē vltimū. Sicut q̄ forma sit illud gratia cuius fit motus materie probat phīs per duo similia. Primum quia et eo q̄ vltimū omnibus artificialibus tanquā existentibus propter nos sumus quodāmodo omnium finis. sed materia est propter formam ergo forma est gratia cuius fit motus materie. et ita est finis materie. Pro secunda similitudine dicit phīs q̄ sunt tres artes. Quedā sunt factiue materie ut ars factiua aurii et argenti vel materie nautis. Alie sunt factiue forme ut nautis factiua. et quedam vsuales vtuntur re facta ut ars navigatoria. et ille vltimē artes que sunt architectonice precipiūt factiue forme q̄ ponat talem formā in materia propter talem vltimū. et

hūbus p̄sentibus in mā cessat motus

Ad h̄ q̄ aliq̄ sit finis duo requiruntur
1º q̄ sit vltimū motus
2º q̄ sit q̄ alia sunt.

similiter factiva forme precipit factive materie. ut fiat materia convenientem tali forme. Tunc arguit ad propositum. sicut usus se habet ad formam ita forma se habet ad materiam. sed versus est gratia cuius forma talis fit. ergo etiam forma est id gratia cuius fit materia. et per hoc conclusio vera. Tertia ratio eorum que sunt ad aliquid est eadem scientia et eadem consideratio. sed materia est ad aliquid scilicet ad formam. ergo est eadem scientia que materiam et formam comprehendit. Non tamen est intelligendum quod forma et materia sint ad aliquid secundum esse. sed solum secundum dici. Et predictis inferitur.

Conclusio Tercia. Forme

que sunt a materia separabiles non sunt philosophice considerationis in quantum separabiles. probat philosophus per simile. quia sicut medicina non considerat nervum in quantum nervus est. quia sic pertinet ad naturalem. sed ipsum considerat in quantum est susceptivus sanitatis. et similiter in quantum considerat ens in quantum ens. sed prout est susceptivus forme statue. ergo etiam philosophus naturalis non considerat formam secundum quod forma est. quia hoc pertinet metaphysico. sed eam considerat secundum quod est in materia in qua educitur per motum et mutationem naturalem. Ex isto patet quod cum anima rationalis sit in materia et etiam sit separabilis a materia quod ipsa est terminus considerationis philosophice naturalis et etiam metaphysici. nam propter hoc est in materia ipsam considerat philosophus et prout separabilis est a materia eam considerat metaphysicus. et quod anima rationalis sit forma in materia. probat textus. quod forma rei generate ex materia et forma est forma in materia. quia ad hoc est generatio ut forma sit in materia. sed homo generatur ex materia per hominem tamquam per causam efficientem univocam et per solem tamquam per causam efficientem equivocam. quia sicut dicit textus. Dominus enim generat hominem et sol. ergo anima rationalis est forma in materia. Ex predictis in primo patet quod quid est natura. quid est huiusmodi natura. quid secundum naturam. quod modis dicitur natura. qualiter difert philosophica a metaphysica. quia philosophica est de materia et de forma considerare. et versus ad quid se extendit consideratio philosophice naturalis. et in hoc finitur ipse primus tractatus.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod metaphysice materia et forma considerat ut sunt partes entis absolute philosophice vero considerat ipsas prout materia est transmutabilis ad formam. et ita ut sunt partes et cause entis naturalis. Ad secundam dicitur quod Avicenna distinguebat duplices materiam primam. nam secundum ipsum quedam est materia prima primo prima. que scilicet est pars entis absolute in quantum est ens et talem materiam non considerat philosophus.

Alia est materia secundo prima que scilicet est prout ens mobilis in quantum naturale mobile est ut est materia generabilis et corruptibilis sicut Avicenna non intelligit quod philosophicus non consideret materiam universalem omnium generabilium. sed intellexit quod philosophica non consideret materiam omnium generabilium ut est pars entis absolute. Sequitur textus. Determinatis autem hiis.

Queritur quinto: Utrum

Ad philosophicum pertineat considerare quatuor causas. Arguit primo quod non. quod causa est ad cuius esse se querit aliud. sed hec ratio in separatis a materia invenitur. separata autem a materia non sunt philosophice considerationis. ergo philosophicus non habet quatuor causas considerare. et sic philosophicus habet considerare de natura. sed natura solum sub se comprehendit duas causas scilicet materiam et formam. ergo philosophicus non habet considerare quatuor causas. Ad hoc est Aristoteles in primo ca. secundi tractat huius secundi libri.

Sciendum est primo quod post

philosophus in primo tractatu ostendit de quibus philosophicus siue naturalis considerat. contra in hoc ostendit ex quibus causis demonstrat. et patet manifeste stat quot sunt genera causarum rerum naturalium.

Sciendum est Secundo. quod

ut huius textus causa dicitur quatuor modis. Uno modo dicitur causa ut est id ex quo fit aliquid cum insit sicut est dicitur causa statue et argenteus phiale et etiam eorum generabilium dicuntur cause earum rerum sicut metallum quod est genus ad argenteum est causa materialis redta phiale sicut argenteum. Et dicit Aristoteles cum insit ad differentiam privationis et contrarii quod non insit rei facte sicut materia et huiusmodi materia elementa siue lettere sunt causa sillabarum et illa ex quibus fiunt artificialia sunt cause artificialium et corpora simplicia sunt cause mixtorum et pres cuius huiusmodi totius relate ad totum habent modum cause materialis respectu totius et propositiones. id est premissa sunt causa questionum et generabilium luter ostendit ex quo fit aliquid patet et resert in re facta reducitur ad genus cause materialis. (2o modo dicitur causa spes et exemplum illud causa formalis. Et sicut dicitur et circa materiam quod genus materie est causa sicut materia. ita in foris ut exemplificat. p. in quadam consonantia musice quod vocatur dyapason forma est proportio dupla et forma generabilis est proportio numeralis siue numerus. et ad hunc modum reducuntur partes diffinitionis. nam partes spei ponuntur in diffinitione et non partes materie ut habet 7o metaphysice. et similiter totum est forma suarum partium. et non oppositio compossibilium. (3o modo dicitur causa illud quod est principium motus et quietis. et hec est causa efficiens sicut consiliarius est causa consilii. et pater filii. et scimitans consiliati et faciens facti et hoc est etiam semen est causa generabilis et medicus sanitatis.

DD. I.

T. 2o

9.9

in unum motus de transmutatione materiae

distans per unum

Materiales.

distans a huiusmodi materiae

quod ipse relate ad suum huiusmodi materiae

Formalis.

Efficiens.

m. 1003
f.
au
alid
d. ubi
a.
a.
a.
a.
a.
a.
a.
a.
a.

pl. a
b
a homo.
b. loquus.

1017

pp.

Liber secundus

quod dicitur esse causa efficiens secundum Aristotelem.

Sciendum est ulterius quod ut dicitur in *Metaphysica* quadruplex est causa efficiens, scilicet perficiens, preparans siue disponens, coadiuvans et consilians. Perficiens dat complementum motui vel mutationi per formam. Sed preparans siue disponens adaptat materiam ad formam suscipiendam. Coadiuvans vero non operatur ad finem proprium sed ad finem alterius quem adiuvat. Sed consilians reperitur solum in agentibus voluntariis, et sic ille qui dat alteri formam et modum agendi dicitur consilians.

4° modo dicitur causa gratia cuius aliquid fit, et hoc dicitur causa finalis, ut sanitas est causa ambulationis, et quod finis sit causa per philosophum, quod cum propter quid sit questio causarum, id est causa quod convenienter respondetur ad questionem factam propter quid, scilicet cum querimus propter quid aliquis ambulat, respondetur ut sanetur, et sic respondentes opinantur assignare causam et tamen assignant finem propter quem ambulat, ergo finis est causa.

Et est advertendum circa hoc genus cause quod quis de ratione finis sit quod sit quid ultimum, ad hoc tamen quod aliquid dicatur causa finalis non requiritur quod sit ultimum simpliciter sed sufficit quod sit ultimum respectu alicuius, ideo dicitur textus quod quecumque sunt media inter primum movens et ultimum finem simpliciter illa dicuntur fines respectu precedentium et media ad finem respectu sequentium, sicut patet in exemplis textus, ideo dicitur philosophus quod ista intermedia differunt ad invicem in quantum quedam sunt organa id est media ad acquirendum posteriora, et quedam sunt opera id est operata et fines eorum, sicut portio est organum purgationis et purgatio est finis portionis, et similiter purgatio est organum respectu macis et macies est finis respectu purgationis.

Causa finalis.

Sciendum est ulterius quod

Causa finalis habet rationem boni et est potissima inter omnes causas, ita quod est causa causarum, ut postea patebit. Sed si contra hoc obiciatur, quod in hiis que agunt per electionem contingit quandoque finem eorum esse malum, et tamen finis et bonum convertantur. Respondit philosophus quod nihil differt an finis sit vere bonum vel apparatus, quod quod apparet bonum licet non sit vere bonum, tamen est apparatus, finis autem sub ratione mali non movet sed solum sub ratione boni.

Ex precedentibus concludit philosophus quod cause per se tot sunt quot dicte sunt et non plures, quod omne quod per se aliquo modo causare dicitur reducibile est ad aliquod predictorum quatuor modorum, et hoc ostendit philosophus per sufficientiam causarum, quod omnis causa vel est intrinseca effectui vel extrinseca, si primum vel est actu dans esse, et sic est forma, vel est potentia recipiens esse et sic est materia. Si secundum hoc est dupliciter, vel se habet ut id a quo realiter incipit motus, et sic

sufficientia ratio

est efficiens, vel se habet sicut id gratia cuius incipit motus et sic est finalis.

Sciendum est ultimo quod ut

habet philosophus tres sunt proprietates causarum consequentes species causarum. Prima est quod unus et eisdem possunt esse plures cause per se, sicut nature factor est causa efficiens statue facte, et es est causa materialis per se eisdem, et inde est quod unus rei assignant plures definitiones secundum diversas causas illius rei quibus totalis definitio et completa comprehendat omnes causas. Secunda proprietates est quod cause sunt sibi invicem cause, sed hoc est secundum diversam speciem cause, sicut ambulatio post cenam est causa sanitatis efficiens, et sanitas est causa finalis ambulationis, similiter forma est prior materia secundum rationem complementi et perfectionis, sed materia est prior quod forma generatione et tempore in omni eo quod movetur de potentia ad actum. Et quo patet quod efficiens et finis sunt sibi invicem cause et similiter materia et forma.

Tertia proprietates est quod eadem est causa contrariorum sed non eodem modo, quia unus est causa per se et alterius per accidens, sicut nauta per sui presentiam est causa salutis navis et per sui absentiam est causa submersionis navis. Dicitur notatis ponitur.

Conclusio Responsiva

Philosophus habet considerare quatuor causas. Probatur philosophus primo quod habeat considerare causas, quia hoc negotium philosophicum est gratia sciendi et non gratia operis, eo quod scire possumus res naturales non tamen eas facere, sed nos non opinamur scire aliquid nisi sciamus propter quid illud est, sed hoc est cognoscere causas eius, ergo philosophus habet cognoscere causas omnis motus et mutationis naturalis ut possit reducere omnia que sunt circa mutationes philosophicas in principia et causas. Sed quod habeat considerare quatuor causas, probatur quia philosophus habet considerare omnia que per se concurrunt in omni mutatione philosophica igitur. Maior patet, nam in omni motu necessario invenitur illud quod movetur siue mutatur quod est materia siue subiectum, et id ad quod terminatur motus vel mutatio quod est forma, et id quod est principium motus siue mutationis quod est efficiens, et illud gratia cuius sit talis motus vel mutatio quod est finis, igitur. Sed circa predicta oriuntur quedam parva dubia.

Dubitatur primo, quare

est quod philosophus magis probat de fine quod sit causa quod de aliis, cum tamen finis sit potissima causarum. Dicitur quod causa est quia causalitas finis est magis occulta quod causalitas aliarum causarum, eo

Unius rei possunt esse plures cause
 Cause sunt sibi invicem cause
 Idem est ratio quatuor unius per se
 Quatuor per accidens

phísicorum.

q omnis causa videt esse prior suo effectui. *mō* b.
 finis *q*um ad esse est vltimus in generatione
 et ita finis non videtur esse causa. vide finis *nō*
 est causa nisi secundum esse quod habet in intē
 tione agentis vt patebit in lectione sequenti.

Dubítatur secundo. vtrum

verum sit *q* partes diffinitionis reducantur ad
 genus cause formalis. *Et* videtur *q* non *q*z
 tunc materia non esset de diffinitione rei natura
 ralis tanq̄ de diffinitione essentiali eius. *Vt* *dicitur*
 dictū est *q* omnes partes relate ad suum totum
 habent modū cause materialis. Sed partes dif
 finitionis sunt partes alicuius totius. igitur.
Item in diffinitione genus habet modum
 materie et differentia modum forme. igitur.

Ad dubium dicitur *q* vt dictū est partes diffi
 nitionis ad genus cause formalis reducantur
 tūc dicitur ad obiecta. *Ad* primum dicitur *q*
 materia individualis non ponitur in diffinitio
 ne rei naturalis sicut in diffinitione hominis po
 nuntur carnes et ossa. et non hec carnes et hec
 ossa. et ideo diffinitio rei naturalis constituta ex
 materia et forma cōmuni se habet vt causa for
 malis respectu individui quod participat talem
 naturam sive essentia signatā per talem diffinis
 tionē. *Ad* secundā dicit *q* cū p̄b̄s dicit *q*
 partes diffinitionis forme sunt. ip̄e loquitur de
 partibus speciei que cadūt in diffinitione totū
 et cum dicitur *q* partes sunt materia respectu to
 tius ip̄e loquitur de partibus materie que non
 ponuntur in diffinitione totius. sed econtra to
 tum ponitur in diffinitione earum. vt arcus est
 de diffinitione semicirculi et non econtra. *Vel*
 test dicit et forte melius *q* partes que ponuntur
 in diffinitione speciei si comparentur ad indivi
 dua speciei se habent per modū forme. tamen si
 comparentur ad formā totius cuius sunt p̄tes
 habent modū materie. cuius ratio est quia *q*z
 qz partes cōparate ad suum totum se habent sicut
 aut in perfectū in ordine ad perfectū. modo imp
 perfectū habet rationem materie si ad perfectū cō
 paretur. quod debet intelligi de perfecto in for
 mante et perficente tale imperfectū. licet etiam
 genus habeat modū materie nō tamen est ma
 teria. sed est forma puta vniuersalis.

Dubítatur Tertio. vtrum pre

missa sunt materia conclusionis. *Et* videtur *q* nō
 quia materia inest rei cuius est materia. sed pre
 missa non insunt conclusioni. igitur. *Item* p̄
 missa sunt cause efficientes respectu cōclusionis
 igit. *Dicitur* ad dubium. *q* premissa dicunt
 materia conclusionis causa suorum terminorum
 ex quibus constituitur. ip̄e tamen premissa secū
 dum *q* stant sub forma et ordine propoſitiōe nō

sunt materia conclusionis. imo si considerentur
 pro q̄to vniunt per mediū formale ad inferen
 dum producendū vel demōstrandū cōclusionē
 tunc habent modū cause efficientis in ordine
 ad cōclusionē. *Et* p̄ hoc p̄ solutio ad obiecta.

Dubítatur quarto. Vtrum

Semen reducatur ad genus cause efficientis.
Et videtur *q* nō quia semen in generatione se
 habet vt materia ex qua fit res. igitur dicit *q* se
 men femelle se habet vt materia in generatiōe.
 sed semen masculi in quo est quedā vis ḡnātia
 gerens vicē et virtutē generātis principalis res
 ducatur ad causam efficientem. ratione talis vir
 tuas generans ratione materie possit dici causa
 materialis.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur *q* consideratio causarū
 ad phisicū et metaphisicū dverschimode pertinēt
 vt alias latius visum fuit. *Ad* secundā dicit
q licet natura proprie dicta dicatur de materia et
 forma tū ad complendū opus nature requirunt
 quatuor cause. *Et* hec de presenti capitulo. Se
 quitur tertius.

Queritur sexto. Vtrum

Finis sit causa causarū. *Arguit* primo cōtra
 assumptū. sc̄z *q* finis nō sit cā. qz finis nō est p̄ci
 p̄ū cuiuslibet quid vltimū. ḡ finis nō est cā. dñtia
 ē nota et aīis p̄bat. qz finis h̄z rōem terminū et
 vltimū. *Et* sic cā est ad curū esse sequit̄ aliud. h̄z
 ad esse finis nihil sequit̄ cum de rōe finis sit *q*
 sit quid vltimū. ḡ finis nō est causa. *Et* sic qd̄ ē
 causatū ab alio nō est cā. sed finis catur ab effi
 ciente. ḡ finis non est cā. *Et* si dicitur finis accep
 pius put ē in executione opis sc̄z secūdū esse est
 quid vltimū causatū et nō est cā. h̄z finis accep
 tas in intentione agētis est principiū mouēs et cā.
Cōtra hoc replicat. qz finis put ē in intentione
 agētis nō h̄z esse reale. h̄z solū intentionale. ergo
 illo mō phisica nō est sc̄ia entis realis. *¶* 4.
 illud nō est cā quod nō pōt respōderi ad questio
 nem factā p̄pter quid. sed cū querimus propter
 quid nos nō respōdemus de fine in intentione
 agētis sed de fine. put est in executione opis sicut
 cū quimus p̄pter quid iste ambulat nō respō
 demus vt intendat sanari sed vt sanet. ergo si
 nis in intentione nō est causa. *¶* 5.
 sic cōtra q̄s
 tum. esse rei magis depēdet a causis intrinsecis
 que sunt materia et forma *q* a causis extrinsecis
 quānt efficiēs et finis. ergo cause intrinsecę sunt
 priores aliis et magis cause. et cū inter oēs cās
 intrinsecas forma se habeat vt recipiēs eē sequit̄
q forma est cā causarū. *Ad* 6.
 est Aristoteles in fine primi capituli huius secūdi tractatū
 D D. z.

ad p̄. nega. anō. ad p̄b̄tōm ad d̄. a
 nō h̄z. q̄mō. cōmō. h̄tūm. d̄. h̄tūm. q̄
 finis possunt loq̄. d̄. nō. mō. de. p̄. h̄tūm. nō
 est. finis. in. int̄mō.

missa sunt sine dicitur inā conclusionis.

Pro responsione ad quesitum.

Sciendum est primo. qd Ut habet Albertus in suo commento super hoc passu quadruplex ordo potest attendi in causis. Primus ordo potest attendi in causis secundum propinquitatem ad rem causatam. et quia in naturalibus res causantur per motum cuius materia est subiectum. ideo secundum hunc ordinem materia est prima causa. et forma secunda. et efficiens tertia. et finis quarta. nam materia movetur per efficiens ad formam propter finem. Secundus ordo potest attendi in causis secundum intentionem cause ut scilicet illa causa dicatur prior cui prius competit causare. et quia materia non dicit se ipsam ad formam. sed ducitur ab efficiente. et efficiens non movet materiam nisi sit promotum a fine. ideo secundum hunc ordinem finis est prima causa efficiens secunda. tertia materia et forma quarta. Tertius ordo potest attendi in causis secundum ad esse. ut scilicet illa causa dicatur esse prior cui prius competit esse extra animam. et secundum hunc ordinem efficiens est prima causa. materia secunda. forma tertia. et finis ultima. Quartus ordo potest attendi secundum ad rationem causandi et efficiendi. et quia omne movens movet per suam formam que est principium movendi. ideo secundum hunc ordinem forma est prima. efficiens secunda. finis tertia. et materia ultima. Et illo quadruplici ordine causarum patet quod quis secundum propinquitatem ad effectum materia sit prima causa. et secundum ad esse efficiens sit prima. et secundum ad rationem movendi forma sit prima. tamen secundum ad intentionem causandi finis est prima. quia movet omnes alias causas in causando.

Sciendum est Secundo. qd finis potest dupliciter considerari. Uno modo secundum esse quod habet in intentione moventis. Alio modo secundum esse quod habet extra animam et in executione operis. Est ergo difficultas. an ratio cause competat fini secundum esse quod habet extra animam et in executione operis. aut et competat secundum esse quod est in intentione agentis. Ad quod respondet de gáduno in quodam tractatu quem fecit de causalitate finis. quod finis secundum esse quod habet in intentione moventis non habet alium modum causalitatis a causalitate efficientis. nam ut dicit cognitio sanitatis in medico facit in eo desiderium sanitatis. ad quod desiderium sequitur motus ad sanitatem et etiam operatio. et imaginatur quod finis intentus movet per modum efficientis. Et consequenter dicit quod finis secundum esse quod habet extra animam competit ratio cause propria et distincta a causalitate efficientis et aliarum causarum. Et ad hoc probandum

inducit aliquas rationes. Prima est de ratione finis duo sunt. primum est quod sit quid ultimum. secundum est quod sit quid optimum. sed hec duo competunt fini secundum esse quod habet extra animam et non secundum esse quod habet in intentione moventis. igitur. Secunda ratio illud dicitur finis proprie quo habito cessat omnis motus et omnes operationes in fine. sed habito fine esse quod habet extra animam cessant omnes motus et non cessant habito fine prout est in intentione moventis. igitur. 3o addit eodem modo loquendi. nam cum aliquis intendit aliquem finem si non consequatur eum secundum esse reale nihilominus dicitur frustrari suo fine quod habeat finem in intentione. quod non esset nisi ei competere ratio cause secundum esse reale quod habet extra animam. et sic concludit doctor iste quod finis extra animam exiles habet veram rationem cause. deceptus fuit doctor iste. eo quod nesciunt diligere intentionem finis et motionem efficientis. nam finis intentus dicitur movere efficiens. non quidem proprie et physice sic quod transmutet efficiens secundum aliquam formam sed metaphorice. quia scilicet afficit ipsum efficiens et inclinatur ad movendum. movere proprie et physice est actus efficientis. et ipsum movere efficientis non est aliud quam influere formam vel motum in patiens vel mobile. sed finis movet per modum amati et desiderati scilicet per modum tractatus et trahentis. et non per modum influentis et transientis in alterum sicut efficiens. nam appetitus fertur in rem amatam et desideratam. et ita sicut amatum et desideratum movet desiderium et amans trahentem ad se. ita finis intentus movet efficiens. sed quia non est nomen proprium impositum ad designandum modum causandi ipsius finis. ideo nos circumloquimur causalitatem finis per similitudinem ad causalitatem efficientis cum dicimus finem causare per hoc quod movet efficiens. nam illud movere est metaphorice et est alterius rationis quam movere ipsius efficientis. ideo causalitas finis distinguitur realiter a causalitate efficientis. fuit etiam deceptus doctor iste. quia nesciunt distinguere de fine ut finis est terminus et ultimus. et de fine ut causa est. modo ratio ultimi et termini convenit fini ut finis est. Et illo modo habet esse extra animam et non habet rationem cause. sed rationem effectus. sed finis ut est causa est quid optimum primum et principium preventens omnes alias causas in causando. et hoc habet prout est in intentione moventis. sic rationes istius doctoris solum probant quod finis secundum esse quod habet extra animam competit ratio finis et termini. sed tamen si finis consideretur ut est causa secundum hoc habet rationem primi. quia hoc modo prevenit omnes alias causas in causando.

finis potest dupliciter considerari.
Difficultas.

// de gáduno //

26. b. o

q. 7.

Nam hoc est generaliter verū q̄to aliquid est p̄fectus et posterius in via ḡnatiōis illud est p̄fectus in intentione mouentis et in desiderio appetitus. Et ita cum finis sit quid vltimū secundū esse et generationem et sit terminus generatiōis vltimus. q̄ in intentione sit primū et principū aliorum. His premis ponitur.

Conclusio responsiua ad. q.

Finis est causa causarū. q̄ sit causa probatū est in questione precedenti. sed q̄ sit causa causarū. Patet quia illud est causa cārum quod preueit omnes causas alias in causando et sine quo alie cause non causāt. sed sic est de fine. put est in intentione mouentis. igit. Minor patet. nam cū materia sit pura potentia nō potest se ducere ad actum qui est forma. igitur oportet q̄ ducatur ab efficiente. efficiens aut nūq̄ inchoat motū nisi sit p̄motum a fine. ergo causalitas finis p̄cedit causalitatē efficientis materie et forme. et per consequens est causa causarū. et hoc intelligit de fine prout est in intentione mouentis.

Ad rationes ante opposituz

Ad primas tres p̄ solutio et dictis. solum enim probant q̄ finis prout est in executiōe operis habet rationem vltimi et effectus. sed non probant quod finis secundū q̄ est in intentione mouentis sit principium et cā. nam efficiēs est cā finis accepti in executione operis et secundū esse prout finis est effectus. sed tamen finis in intentione est causa efficientis. Ad replicā dicitur q̄ finis in intentione moueat efficiens metaphorice tātz nihilominus ille motus si motus debeat nominari est realis. nam finis mouet efficiens per modū appetibilis et boni. res autem nō solum quiescunt in bono adepto sed etiā per desiderium et appetitū mouent vt acquirant ipm. et hoc modo efficiens mouetur a fine. Ad secundā replicā dicitur q̄ ip̄a intentio finis non est causa. sed ip̄a res intēta accepta in ratione boni appetibilis possibile esse vel fieri vel haberi ē causa mouens. et illo modo respondetur ad questionē factam propter quid. non enim respondemus cum querimus propter quid ille ambulat vt intēdat sanari. nec respondemus quia sanus est. sed vt sanetur. Utiā resoluta soluta ē et illo quadruplici ordine causarū. nam bene probat q̄ materia est prima q̄tū ad rationē causandi. sed non probat q̄ sint propinquiores q̄tum ad intentionem causandi.

Sequitur textus. Modi autē causarū.

Queritur septimo. Utrum

Agentia naturalia solum preparant materiam vt primū efficiens eā substantialiter perficiat.

As hunc quem.

Arguit q̄ sic. q̄ primū efficiens agit per suā essentiā et nō per aliquid sibi additū. igit. imediante cōiungit formā substantialē rei et esse substantiale eius. et p̄ oīs agentia naturalia non faciunt nisi preparare materiā ad formā. Sic. in efficiētibus essentialiter subordinatis secundū nō agit nisi per virtutem primū eo q̄ secundū agens habet a primo q̄ sit et q̄ efficiēs sit. igitur in oibus secundariis efficiētibus est virtus primi efficientis perficiēs materiā dando ei formā et esse. et per oīs secunda efficiētia solum preparant materiā. Sic. agentia naturalia sunt qualitates prime que sunt accidentia. sed accidens non potest attingere formā substantialem. alias ageret vltra propriū gradū sue perfectionis. igit. q̄. Sic omne calidū est a primo calido. et oē frigidū a primo frigido. ergo omē esse a primo esse. sed si primū est primi efficientis igitur oē esse est a primo efficiente. et per oīs agentia secunda non attingunt esse rei. Et q̄ sequit q̄ non attingunt formā substantialem q̄ dat esse et per oīs solum preparant materiam.

Ad oppositū arguit agens vniūcum generat sibi simile secundum speciē et formam. sed hoc nō potest facere nisi attingeret formam rei. essentiā illius forme igitur tale agēs naturale nō solū p̄parat materiā ad formā. sed etiā eā facit attingēdo formā substantialem. In questione erunt duo articuli. Primo videbit de q̄sio. 2. iuxta textū videbit de modis causarū et proprietatibus consequentibus ip̄os modos.

Quātum ad primum.

Sciendū est primo. q̄ prop

ter rōes factas ante oppositū Auicenna posuit agentia naturalia solum preparare materiā ad susceptionē forme et primū efficiēs perficere materiā sic dispositā dando ei formā et esse. Cui sententie cōtradiciūt peripatetici dicentes q̄ forme substantiales nō totaliter veniūt ab extra scilicet a datore formarū ymo etiā educūt de potētia materie per virtutē agentis naturalis. Sed Albertus nitit cōcordare vtrāq̄ opinionē dicēs q̄ vtrāq̄ opinio aliquid veritatis continet. Dicit enim q̄ virtus primi agētis potest cōsiderari dupliciter. Uno. secundū essentiā. Alio. secundū esse. Si autē cōsiderat virtū primi agētis secundū essentiā. tūc dicit q̄ virtū primi efficiētis ē vna p̄ essentiā i oibus agentibus q̄ tū primo et principio paliter ē ip̄ius primi mouētis. et hoc mō vt dicit Albertus ē intelligēda positio Auicenne. scilicet q̄ primū efficiēs perficit materiā. eo q̄ virtus mouendi principaliter est primi mouētis. Si vero cōsideret virtus primi mouētis secundū esse. sic non est eadē virtus in oibus mouētibus. q̄ variat secundū eē. q̄ secundū q̄ recipitur in diuersis mouētibus. Et dat Albertus duo exempla.

DD. 3.

Auicenna.

Albertus.

Opinio autē fuit q̄ p̄ nāros ueniūt ab ext̄ immūto q̄ agentia nāla nō p̄parant nisi disponere maḡ ad suscipiēdo formas p̄ nāros. et imediante post dispositiōē materiam dāt formā q̄ est p̄ā intellectūalis. assistit spherice q̄nabilitud̄ et receptibilitud̄ influit formas p̄ nāros i mō p̄ disposita p̄ agentia nāla

unum in natura et reliquum in arte. Exemplum in natura est ut eadez lux per essentia que diffusa est in dyaphano vocat color. et recepta in corpore terminato vocat color. et secundum diversitatez corporum terminatoz variat in diversis spes color. Exem^o in arte ut eadē est regula artificii per essentia que in aliter et aliter recipit in lignis rectis et nodosis. Simili modo dicit Albertus q^d virtus primi agentis est eadez p^r essentia in omnibus mobilibus. variat tñ s^z diversa esse p^r hoc q^d recipit in diversis. et quia agere sequit^r esse et non essentia nisi p^r esse. ideo convenientius dicit^r q^d agentia secūda non solū p^rparant materiam ymo etiā attingūt formaz et esse rei. Sed consideranduz est q^d si Albert^{us} et Avicenna voluerit dicere q^d primū efficiēs cōmunicat cū secūdis agentibus in eadez virtute agendi per essentia. ita q^d sit eadem virtus agendi in primo et secundis in hoc non sunt tenēdi. q^d primū agēs nō cōicat cū secūdis in aliquo ymoco. sed soluz habet ymitatē analogie cū ipsis. ita q^d est primū analogus entis. Sed si voluerint dicere q^d omne agēs s^z q^d habet virtutē suaz a pri^mo ita q^d virtus secūdi agentis sit virtus ipsius primi in genere cause efficiēt^r ita quod est causa efficiēs virtut^r agētis secūdi in b^o bñ dicit. sed tñ virt^{us} secūdi agētis nō pōt esse forma ipsi^{us} primi. Dis pmissis lit

Conclusio Responsiva

agentia naturalia non solum p^rparat materiam ad formā ymo p^rficiūt substāntialiter educēdo formam substāntialiter de potētia materie ad actum. p^rbatur q^d ad bonitates prime cause pertinet ut non soluz det formas rebus naturalibus quibus existant in re^m natura. sed ut rebus naturalibus det virtutes activas p^r quas possunt cōicare seipsas p^rducēdo sibi simile s^z virtutem et spēs. s^z dāns formas dat per se p^rna ad formas. s^z naturalis opacio est unū de p^r se p^rntibus formā. igit^r dāns formā dat virtutē exercēdi p^rna opacionē et naturalē. sed p^rna et naturalis opacio rei est generare sibi simile et cōicare se. p^rducēdo sibi simile s^z spēs vel virtutē. ergo agentia naturalia habēt virtutes activas per quas possunt p^rducere sibi similia s^z virtutē vel spēs. s^z spēs quidez si sint agēcia ymivoca. s^z virtutes autē si sint agentia equivoca. igit^r agētia naturalia nō soluz p^rparant materiam ymo etiā eam p^rficiūt substāntialiter. et hoc in virtute primi agētis. naz sicut agēs naturale habet virtutem et formam et esse a primo ita habet virtutem agendi.

Sciendum est ulterius pro

puncto isto q^d primum efficiens in actione cuiuslibet agentis naturalis quadrupliciter cōcurrat primo enim concurrat dando agenti naturali for

mas et virtutes agendi. 2° concurrat conservando agens naturale et virtutē eius in esse. 3° concurrat movendo agēs naturale et per eius motionem applicādo ipsum ad opus. 4° concurrat coniungendo actionez secūdi agentis suo effectui proprio. et hec de primo. Sed quātum ad 2°.

Dubitatur primo. de modo

causaz scz quot sunt. et qui reperiri possunt in qualibet spē cause non variando specie cause. Ad hoc rōdet primo ponēdo quatuor diffinitiones. Prima est q^d in eadez specie cause reperitur causa prior sine cōmuniō. et causa posterior sine propria. exemplum in causa efficiēte ut medicus est causa propria et posterior sanitatis. arufer vero est causa cōmuniō et prior. exemplum in causa formali ut proportio dupla est propria et posterior causa dyapason. sed proportio numeralis est cōmuniō et prior. et similiter possit exemplificari in aliis causis. Pro quo

Sciendum est viterius q^d causa univ^{ers}alis et particularis possunt capi secundum cōmunicatez p^rdicationis. ut patet in exemplis p^rdictis. vel secundū cōmunicatez causalitatis ut cū dicimus q^d sol est causa univ^{ers}alis caliditatis. ignis vero particularis. Secūda diffinitio est q^d in eadez specie cause reperunt^r causa per se et causa per accidens. sicut causa per se statue in genere cause efficiētis est statuefactor. sed Polidemus est causa per accidens. et similiter possit exemplificari in aliis causis. Et sicut in causis p^r se reperit causa univ^{ers}alis et particularis. ita et in causis per accidens. ut si polidemus est causa per accidens statue propria. homo dicitur causa per accidens cōmuniō. et ad hoc animal erit causa per accidens cōmuniō. Abi est considerandū q^d in causis per accidens quedaz sunt propinquiores cause per se. et quedam sunt remote. nam causa per accidens dicitur illud quod cōiungitur cause per se et non est de ratione eius. et hoc contingit propinquius vel remotius. sicut si statuefactor accidit musicum et album. musicum erit causa per accidens statue propinquior q^d album. quia musica est in eodem subiecto cū arte statuefactoria scilicet in anima. non autem albedo sed est in corpore. Tertia diffinitio est q^d in qualibz specie cause reperunt^r causa in potentia et causa in actu. ut domificator est causa in potentia domus. sed domificans est causa in actu. Et similiter potest exemplificari in aliis causis. rēct^a Quarta diffinitio est q^d in qualibet specie cause possunt accipi cause complete per se et cause per accidens. et possunt capi in complete et separatis. Et sicut iste diffinitiones date sunt ex parte causarum. ita possunt dari ex parte effectuum sicut etiam dicitur in textu.

b. sed hoc nō est solū p^rparare māz sed etiā p^rficiūt cōmuniō ipius p^r mat^rie.

Agentia naturalia.

Agentia nō solum p^rparant māz do etiā eam p^rficiūt substāntialiter a p^rmo.

Si ergo velimus reducere modos causarum ad certum numerum oportet accipere tres primas divisiones que faciunt sex modos et quibus illorum sex modorum dividere per tertiam divisionem. scilicet per actum et potentiam dividendo sic. Causarum universalium quedam sunt in actu et alie in potentia. et ita oportet dicere in aliis membris aliarum divisionum. et si in aliis ita fiat habebimus in toto duodecim modos causarum qui possunt reperiri in qualibus specie cause non variando specie cause. et ideo dicuntur modi causarum et non cause. quia non variant speciem cause.

Dubitatur secundo. De proprietatibus consequentibus modos causarum.

Ad hoc respondet philosophus quod sunt tres. Prima proprietates est quod cause in actu et in potentia sic differunt. quod cause in actu particulariter simul sunt et non sunt cum suis effectibus. Sed cause in potentia non sunt simul cum suis effectibus. sicut edificator est causa in potentia domus et potest esse sine eo quod sit vel fiat domus et potest domus manere in esse postquam facta est edificatore non existente. sed in his domificatis simul est cum domo que fit et non potest esse hic domificatis quin hec domus sit in fieri. Et illa differentia patet sicut agens inferius que sunt cause rerum quantum ad fieri omnia simul esse cum rebus que fiunt et diu fiunt. ita omnia agens universale quod est deus qui est causa omnibus efficiendi in actu sit esse in actu in qualibus rebus. id est substracta actione divina a rebus in nihilum redigeret. sicut remota presentia solis deficit lumen in aere. Secunda proprietates est quod in cognitione alicuius rei in qualibet specie cause illius rei omnia suprema causas inquirere. quod effectus non perfecte scitur nisi sciat causa illius effectus et nisi resolvaatur versus quod ad supremam causam que ita sit causa in illo genere quod non plus sit effectus in secundo genere. ut si querat quare iste edificat Respondetur quod est edificator. Et si queratur ulterius quare est edificator. Dicitur quia habet artem edificatoriam et ibi est status. Tertia proprietates est. quod semper proprie cause correspondet proprius effectus et contra. ut cause universali effectus universalis et cause particulari effectus particularis et cause per se effectus per se. Et sic discurrendo per singulos modos causarum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam concedit quod primum agens operatur per suam essentiam. et cum inferat quod immediate attingit formam rei distinguendum est. quod immediate potest dicere immediationem virtutis. et hoc modo prima causa attingit immediate quibus effectum. quia nulla causa attingit suum effectum nisi in virtute prime cause eo quod prima causa applicat quodlibet agens ad operationem. vel in immediate dicitur.

Nulla causa attingit suum effectum nisi in virtute prime cause.

mediationem supposito agenti. et hoc modo agentia particularia immediate attingunt effectum primum et non universalia agentia. Ad secundam dicitur quod si intelligatur quod in omnibus effectibus secundarius sit virtus primi agentis inherens ipsi secundarius agentibus. ita quod sit eadem virtus per essentiam primum et secundum hoc est negandum. si vero intelligatur quod in omnibus agentibus secundis sit virtus primum. id est in unoquoque sit virtus propria determinata et certa a primo efficiente que potest vocari virtus primum in genere cause efficientis hoc concedit. Sed tamen ista virtus inherens secundariis movetur non est eadem secundum esse nec in genere nec in specie cum virtute primum. nam virtus primum est infinita et est sua essentia. sed virtus agens secundum est accidentalis et infinita. Ad tertiam dicitur quod est quod qualitates per se que sunt accidentia non attingunt formam substantialem virtute propria sed solum modum sunt instrumenta agentium principalium. Ad quartam concedit quod esse cuiuslibet rei dependeat et causatur a primo sed etiam ex hoc modo sequitur quod dependeat et causetur a secundario agentibus. quia in subordinatis essentia liter unus est idem effectus secundum quod a pluribus causis essentialiter subordinatis dependet. Sed tamen secundum diversas rationes idem effectus appropriatur ipsis causis subordinatis. nam effectus universalis appropriatur cause universalissime et effectus particularis cause particulari et esse quod est effectus universalissimus et in unoquoque effectum appropriatur primo agenti. esse in corporei appropriatur intelligentie moventi celum. esse in specie determinata appropriatur celo et corpori celesti. esse particulare hoc vel illud appropriatur agenti particulari. et tamen omnes isti effectus in eodem sunt idem secundum rem. Ratio post oppositum est pro conclusione responsali.

Queritur octavo. Utrum

Aliquid possit esse vel fieri a casu vel a fortuna Et arguitur quod non quod Plato dicit in Timaeo quod nihil est ortum sub sole cuius causa legitima non precesserit sed quod hoc causa legitima non est casuale vel fortuitum. ergo nihil est a casu vel a fortuna. Et sic ostendit quod vere est et non est causa est vere certum. sed ostendit quod sit siue a natura siue ab arte est vere et non est causa. ergo est vere certum. sed vere causatum hoc vera causa. et quod hoc vera causa non est casuale vel fortuitum. igitur. Et sic sicut ostendit ens per accidentem reducit ad ens per se sic omnia causa per accidentem reducit ad causam per se. sed quod hoc causa per se non est casuale vel fortuitum. igitur. Et sic in tota natura est unum primum primum et universale regens omnes particulares causas ipsas ordinans in determinatos fines. sed quod sic est rectum et ordinatum recte et ordinate agit Ergo nihil potest fieri a casu vel a fortuna.

DD.4.

efficientibus.

in essentiali ordinatur unum de effectibus per se et pluribus causis essentialiter subordinatis dependet

Ad hoc bene.

q. 8.

Plato

quando dicitur si dicitur per causa legitima ipse intelligit causam propriam efficientem per se hoc sensu est falsum per distinctionem. a. ut in legitimum in quibuslibet modo. et in primo.

subsumpta

4. a. cobri

sub cap. p. 44.

affinit

hanc

ppitas

noh

ca. 11. 11. 11.

ppitas

3. cobri

hanc

a. cobri

noh

¶ Sic deus scit omnia euenire que euenient. ergo cum scientia dei sit infallibilis et immobilis sequitur q̄ omnia infallibiliter et immobiliter euenient. et per cōsequens nihil fit a casu vel a fortuna. **¶** Sic omnis actio naturalis terminatur aliquo fine. sed quod est terminatū non ē casuale vel fortuitū. ergo. **¶** Propter nostrā cōsiderationē non fit de non fine finis vel cōtra. sed si quis vadat ad forum vt inueniat debitorem inuentio debitoris est intentus et non est casualis. ergo etiā si vadat ad forū non gratia inueniendi debitorē. sed gratia inueniendi alium si inueniat debitore nihilominus talis inuentio erit finis et per cōsequens non erit casualis aut fortuna. **¶** In oppo^o est pbūs in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ pbūs determinauit de causis p̄ se manifestis et de proprietatibus et modis ipsarum. Cōsequenter determinat de quibusdā causis per accidēs

Pro quo.

Sciendum est Secundo. q̄

Quidā cause per accidēs et immanifeste sunt casus et fortuna. De quibus recitat pbūs primo tres opūiones antiquorū. Prima fuit quorūdam negantiū casum et fortunā esse. et ad hoc adducebant duas propositiones. Prima est qz omne quod fit habet cām determinatā. hoc de clarabant in his que dicimus esse vel fieri a fortuna vel a casu. quia si quis eat ad forū gratia emendi et emendo inueniat amicū talis inuentio amici habet causā determinatā scz volūtatē emendi. ergo talis inuentio non est casualis vel fortuna. et per cōsequens nec aliquid aliud fit a casu vel a fortuna. **¶** 2° argūit ex testis monio antiquorū pbōrum. qz nullus determinans de causis generationis rerū naturalium determinat de casu vel fortuna. si tamē aliquid fieret a casu vel a fortuna debuissent de his de terminasse. **¶** Ad hanc tñ rōez respōdet pbūs q̄ vere mirabile est q̄ nullus antiquorū fecit mentionem de casu vel fortuna. nam ipsi antiqui putauerūt casum vel fortunā esse vel non esse. Si primū tunc debuissent de ipis tractatum fecisse. Si secundū tunc debuissent ostendisse casum et fortunā non esse. et presertim cum aliqua apud eos dicerent fieri a casu vel a fortuna et aliqua non. et ita etiā si crediderunt casum et fortunā nihil esse debuissent assignare causā quare aliqua non dicuntur esse vel fieri a fortuna vel a casu. nā Empedocles posuit a casu esse q̄ aer huius mundi sit congregatus in loco in quo est et etiā dicebat partes animalium casualiter vel fortuite ita esse vel fieri sicut nunc sunt. Dicebat etiā q̄ fuerunt aliquando capita sine cruce.

sic ergo Empedocles debuisset fecisse mentiones de casu et fortuna. **¶** Secunda opūio fuit quod iudā dicentiū casum et fortunā esse in celestibus et non in illis inferioribus. et mouebantur ex hoc q̄ dicebant ortus et occasus retrogradationes et directiones planetarum et ita similiter eclipsim solis et lune non similiter fieri in omni tempore. sed econtrario videbant in illis inferioribus q̄ non ex quocunqz semine fit quodcunqz animal indifferenter. sed ex determinato semine fit determinatū animal. **¶** Sed contra hanc opūionē dicit pbūs q̄ non potest habere veritatem. quia corpora celestia sunt digniora et nature permanentioris q̄ inferiora corruptibilia.

¶ Tertia opūio fuit aliorum dicentium q̄ fortuna est quedā causa diuina immanifesta intellectui humano i cuius potestate ē felicitas. ymaginantes q̄ fortuna est quoddā diuinū numerum cui templum statuerunt et ydolum depictum in quadam rota propter volubilitatem ipsius fortune. quod quidē ydolum erat cecū propter impudentiā fortuitorum. et erat pro vna parte albi propter fortunū et alia parte nigri propter infortunium. Sed hec opūio ficta est nec etiā ei^o improbatio ad naturalē pertinet. sed magis ad metaphysicū. fuerunt autē aliqui qui posuerunt fatum impedire aliquid fieri casualiter et fortuite. et de hoc postea videbitur.

Sciendum est tertio. q̄ Ut

vult Auicenna omne quod fit potest ad duplicem causam cōparari. scilicet ad particularem et proximā. et ad causā vniuersalem. Si autē cōparetur ad causam vniuersalē tunc nihil fit casualiter aut fortuite. Sed si comparetur ad particularem potest aliquid fieri casualiter et fortuite. et ratio huius est. qz cū causa vniuersalis habeat finē vniuersaliorē q̄ cā particularis aliquid bene cadit sub ordinatione et intentione cause vniuersalis quod tamē est preter ordinem cause particularis. et ideo aliquis effectus in ordine ad cām particulare potest esse casualis vel fortuitus qui tamen in ordine ad causam vniuersalem est per se intentus. et ita in ordine ad primā causā que ē vniuersalissima nihil est casuale vel fortuitū. quia cū esse quod est vniuersalissimū sit effectus cause prime proportionatus quod aliquo mō participat esse cadit sub ordine prime cause. et quo ad hoc ponit Auicenna conueniens exemplū vt si aliquis paterfamilias habens multa pecora sciat ea in aliqua foveā cecidisse et p̄ diuersas vias dirigat duos seruos suos ad foueam illā ipis seruis ignorātibz illa pecora in foueā cecidisse. tunc q̄ se mutem in illo loco inueniant et pecora de illa fouea simul trahant hoc est fortuitum in ordine ad illos seruos quorum neuter hoc intendebat. et tñ

Auic

ca
ne
fuit

phar

finis

est per se intentum in ordine ad patrem familias qui hoc intendebat. et ita proportionabiliter est in naturalibus quod aliquis effectus productus ab aliqua causa particulari potest esse preter intentionem cause particularis. et tamen cadit sub ordine et intentione cause universalis.

Conclusio prima et respon-

sina ad questum. Aliquid est a casu et a fortuna. Patet ratio per philosophum. quia sicut est in arte ita est in natura. sed in arte patet in arte scribendi aliquid accidit quandoque preter intentionem scribentis. puta infiguratio vel protractio alicuius littere que non intendit. aut etiam macula aut aliquid huiusmodi hoc autem dicitur evenire preter intentionem nature ut sextus digitus in una manu vel aliquid huiusmodi. Quomodo autem differat casus et fortuna et quid sint et ad quam causam reducantur postea videbitur.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod Plato per causam legitimam intelligebat proportionatam effectui. ita quod unicuique competit una causa proportionata. ut effectui per accidens una causa per accidens. et effectui fortuito causa fortuita. et sic de aliis. vel potest dici quod quod est habet causam legitimam et per se. scilicet causam universalem respectu cuius nihil dicitur fortuitum eo quod nihil est quod causalitatem eius subterfugere possit. Ad secundam distinguit Albertus de vere vel quod dicit veritatem cause. secundum quem modum causa per se ordinata ad aliquem effectum diceretur vera causa ad suum effectum. et tunc falsum est quod assumitur. vel si vere dicitur proportionem cause ad effectum. et sic verum est quod assumptum est. Ad tertiam concedit quod omnis causa per accidens reducitur ad aliquam causam per se. non tamen efficitur causa per se respectu cuius erat causa per accidens licet bene sic causa per se respectu alicuius alterius. Ad quartam dicitur quod prima causa legitima omnium per regimen suum non imponit necessitatem causis particularibus quin possint impediri a consecutione suorum finium ad quos per se ordinantur. nam prima causa regit unumquodque secundum suam naturam et secundum suum modum. attingit enim a fine usque ad finem et disponit omnia suaviter. Ad quintam concedit assumptum et negat contra et hoc capiendum consequens in se et absolute. quia scientia dei non imponit rebus necessitatem eo quod non tollit proprios modos rerum immo cognoscit res evenire secundum suos proprios modos et sic necessarios effectus necessario evenire. et contingenter evenire. Ad sextam que est ratio Avicenne concedit assumptum pro prima parte. et negatur pro secunda. nam duplex est finis. scilicet intentio agens. et finis actionis et operis. nam aliter actio terminatur ad aliquem finem qui non

intendit ab agente. si ergo finis intentionis agens et finis actionis et operis potest esse casualis vel fortuitus. sed non intentus finis. Ad ultimam que est etiam ratio Avicenne negat assumptum nam in agentibus secundum propositum agens facit quod aliquis sit finis per se sue operationis per hoc quod intendit talem finem quem si non intendat ex sua operatione sequetur casuale et fortuitum. Et hoc de isto capitulo.

Queritur nono. Utrum

Casus et fortuna reperiantur in contingenti ad utrumlibet. Arguitur quod sic rationibus Avicenne qui hoc tenent. Prima est illa que subsunt voluntati nostre que libera est sunt contingencia ad utrumlibet ut ambulare et non ambulare. sed in istis aliquid accidit preter intentionem agens per intellectum et voluntatem. modo quod sic accidit dicitur casuale vel fortuitum. ergo in contingenti ad utrumlibet aliquid fit a casu vel a fortuna. Secunda est quia nisi sic Aristoteles in diffinitione fortune debuisset excludere contingens ad utrumlibet. sed hoc non facit sed excluditur ea que semper aut frequenter fiunt ut patet in diffinitione fortune. ergo in contingenti ad utrumlibet reperitur casus et fortuna. Ad oppositum arguitur ratio commentatoris tenentis partem negativam sic casus et fortuna reducuntur ad causas agentes que sunt principia unde motus ut habetur in textu. sed quando agens est indifferens ad agere et non agere non agit. alias simul ageret et non ageret ergo casus et fortuna non reperiuntur in contingenti ad utrumlibet. nam si agens existens in indifferentia ad utrumlibet agat necesse est ipsum agere opposita quod est absurdum. igitur. Pro responsione ad questum.

Sciendum est primo quod eorum

que fiunt quedam fiunt semper uno et eodem modo. ut sunt illa que fiunt a deteriorata causa et necessaria non habente aliquod contrarium per quod aliquomodo possit impediri ut consequatur suum effectum. cuiusmodi sunt ortus et occasus motus astrorum et generaliter omnia que in celestibus eveniunt. Alia sunt que frequenter uno et eodem modo fiunt. non tamen semper ut sunt illa que habent causam per se determinatam et ordinatam ad certum effectum. non tamen habent causam necessariam et immutabilem. quia illa causa per suum contrarium quandoque impediri potest ne consequatur effectum ad quem per se ordinatur. Potest etiam quandoque esse impedimentum ex dispositione materie que non est disposita ad sustinendum actum agentis. et talia que fiunt frequenter ut sunt effectus naturales regulantur ab hiis que fiunt semper. quia tamen habent materiam privationi et contrarietati admixtam. ideo non totaliter

9.9.

Avicenna.

Aut

causa
habet finem
liberum

non

multo.

2. membrum

finis.

obediunt sue regule. Sed quandoq; propter in dispositionem materie in contrariū nō insequitur suam regulā. vt hominem fieri cū quinq; digitis in vna manu frequenter fit. Et generaliter omnes effectus naturales frequenter vno et eodem eueniunt. non tamen semper. et in hoc conueniunt omnes peripatetici q; in illis duobus scz in his que eueniūt semper et frequenter nō reperiuntur casus et fortuna. ita q; effectus veniens vel semper vel frequenter non sit casualis et fortuitus. Sed preter ista quedā sunt que raro siue vt in paucioribus eueniunt vt sunt illa que nō habent causas per se determinatas siue ordinas ad ipsos effectus. sed per accidens et preter intentionem agentis illi effectus raro eueniētes terminant actionē agentis. et ita differūt ab illis qui frequenter eueniunt. et q̄tum ad illa conueniunt etiā omnes peripatetici q; sunt a casu vt a fortuna. nam contingens vt in paucioribus siue raro dicitur in ordine ad causam efficientē. quia omnis causa efficiēs est per se ordinata ad aliquē effectū. et ideo raro est et per accidēs q; alius effectus q̄ ille ad quē per se est ordinata illa causa consequatur ex sua operatione. et ita contingens raro reducitur ad causam efficientē vt postea patebit. Sed aliud est contingens ad vtrumlibet quod equaliter se habet ad esse et nō esse. sicut quātum est ex parte sui indifferens est ad esse et non esse. Ergo controuersia inter Auicennam et Auerroum. Utrū in contingenti ad vtrumlibet reperiat casus et fortuna.

Sciendum est Secundo. q;

Auicenna et sui sequaces tenent q; sic. et disputant de duplici contingenti ad vtrumlibet. nā quod dam est quod fundat et radicatur in materia q; quantū est de se indifferenter se habet ad hanc formā vel ad aliā et ad esse et nō esse alicuius effectus. sed magis determinat ad vnum q; ad aliud per actionē agentis naturalis. et ideo in tali contingenti ad vtrumlibet nō reperiuntur casus et fortuna. vt dicunt. Aliud est contingens ad vtrumlibet quod reducitur ad voluntatē. quia est indifferens ad operari vel non operari hoc vel hoc. illo modo vel hoc modo. et in tali contingenti quod subicit libertati voluntatis nostre quandoq; accidunt casus et fortuna. vt dicūt. nam illud quod est intentum a voluntate post q; se determinauit ad vnum effectum. puta ad ambulandū illi ambulationi potest aliquid accidere indifferens ad vtrumlibet. sicut inuentio micti vel aliquid hmodi. nam omnes cōcedunt q; ē aliquod contingens ad vtrumlibet. vel ergo illud sit a causa per se. vel a causa per accidens. Non a causa per se. quia illa que per se sunt eueniunt semper vel frequenter. oportet ergo q; cōtingens ad vtrumlibet habeat causas per accidēs

et per consequens q; fiat casualiter vel fortuite. Et est positio Auicenne in ista materia. Sed tenendo partē cōmentatoris potest dici q; illud quod accidit in operatione voluntatis non est contingens ad vtrumlibet. manifestū est enim q; q̄diu voluntas est indeterminata non agit. sed ante q; agat oportet q; se determinauerit ad vnum et illud quod intenditur a voluntate euenit vt frequenter. Si autē aliquid aliud accidat preter intentionē voluntatis euenit vt in paucioribus et non est indifferens ad vtrumlibet. sed magis se habet ad non esse q; ad esse. Et secundū istam opinionem ponitur.

Conclusio responsalis Cum

commentatore et pluribus aliis. Casus et fortuna solum reperiuntur in contingenti raro. ita q; ille effectus dicitur casualis quando raro euenit. et non inuenit in contingenti ad vtrumlibet.

Istam conclusionē probat rō cōmentatoris facta post oppositū. Probatur aliunde. casus et fortuna reducuntur ad causas agentes. sed contingens ad vtrumlibet reducitur ad materiam et nō ad causas efficientem. igitur casus et fortuna non reperiuntur in contingenti ad vtrumlibet. nam pluuia q̄tum est ex parte materie est contingens ad vtrumlibet. q; est indifferens ad esse et ad non esse. sed pluuia in hyeme magis se habet ad esse q; ad non esse. et hoc est ex parte efficientis. S; pluuia in estate magis se habet ad non esse q; ad esse. Ubi etiā Aristoteles exemplificat de casu et fortuna ponit exemplū in contingenti raro. et non in contingenti ad vtrumlibet. et tenendo istam opinionē possunt solui rationes ante o.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicit q; in his que subsunt libertati voluntatis nostre q; diu ipsa est indifferens ad vtrumlibet ipsa non agit preter intentionem voluntatis. quia voluntas non mouet ad aliquid fugiendū vel prosequendū q; diu est in illa differentia se habens ad vtrumlibet. sed post q; voluntas se determinat nihil euenit per actionē voluntatis nisi vt frequenter vel raro. nā illud quod est intentum a voluntate euenit vt frequenter quicquid autē euenit preter intentionē voluntatis euenit vt in paucioribus. Ad tertiā dicit q; satis excluditur contingens ad vtrumlibet propter hoc q; in diffinitionibus casus et fortune ponitur q; sunt cause agentes. Ratio facta post oppositum est pro conclusione. Sequitur textus.

Queritur Decimo. Utrum

Casus et fortuna contingant in his que sunt propter finem. Arguitur primo q; non. quia casus et fortuna sunt cause per accidēs. s; causa

Auicenna.

Duplex cōtingens ad vtrumlibet

diuisio

diuisio

diuisio

diuisio

agens propter finem determinatū est causa p se igitur casus et fortuna non contingunt in his que sunt propter finem. Ad oppositum est p̄b̄s in 2° ca. huius tractatus. Pro. R.

Sciendum ē primo q̄ philo sophus volens inuestigare diffinitione fortune ponit tres divisiones que sumuntur ex parte effectū. et vnam q̄ sumitur ex parte cause. Est igitur prima divisio q̄ eorū q̄ fiunt. quedā fiunt semp̄ vt sunt motus astrorū. quedā vero fiunt vt frequenter. sicut homo nascitur frequenter cū quicq̄ dicitur in vna manu et neutrū sit a casu vel a fortuna. Sed pater hec quedā fiunt in paucioribus sicut q̄ homo nascitur cum sex digitis vel sine oculis. et omnia h̄m̄i dicuntur fieri a fortuna. **Ex quo infert p̄b̄s contra primā opinionē de fortuna q̄ fortuna aliquid est.** Patet quia esse a fortuna et esse vt in paucioribus cōuertit̄. mō manifestū est aliquid fieri vt in paucioribus. ideo aliqua fiunt a fortuna. **Et si arguatur contra hāc divisionē.** q̄ Aristoteles dimisit ea que eueniunt ad vtrumq̄ que medio se habent inter ea que fiunt frequenter et raro. igitur divisio est insufficientis. **Patet solutio ex dictis in precedentē questione.** Dicitur enim q̄ nihil euenit ad vtrumq̄. **Secunda divisio eorū que fiunt quedā fiunt propter fines deteriorum quedā vero non.** Sed cōtra istā divisionem argueret aliquis. q̄ oē agens agit propter finem suum siue agat per naturā suā siue per intellectum. **Ad hoc respondet q̄ Aristoteles dicit non propter finem fieri illa que non fiunt propter finē deliberatū.** sicut cōfricatio barbe vel aliquid h̄m̄i quod aliquādo absq̄ deliberatōe sed sola ymaginatione mouente fiet. ideo non habent finē deliberatum. sed solū ymaginatum. **Ad respondet aliter q̄ p̄b̄s dicit nō p̄pter finē fieri ea que propter se fiunt et non p̄pter aliud. p̄ q̄to in seip̄s habent bonitatem vel delectationē propter quā secundū se ip̄s placent et non ordiuntur ad aliū finē.** **Tertia divisio est eorū que fiunt propter finē determinatū quedā fiunt ab agente secundū propositū quod est agens p̄ intellectū et voluntatē. alia vero fiunt a natura sicut ab agente naturali comprehendendo sub illo omne illud quod agit mō nature scilz non deliberando. et sic sub natura cōprehenditur aia vegetatiua et aia sensitua in brutis.** **Ex q̄o patet q̄ ille tres divisiones precedentes se inuicem includunt.** nam illa que fiunt a proposito vt a natura fiunt propter finē. et ea que fiunt p̄pter finem fiunt semp̄ aut frequenter. **Quarta divisio que sumitur ex parte cause est q̄ causarū quedā sunt per se. et quedā per accidēs.** sicut domificator est per se causa domus. sed albū musicum est causa per accidens. Pro quo.

Sciendum est Secundo. q̄

Dupliciter dicitur causa per accidens. Uno modo ex parte cause per se et non est de ratione illius respectu cuius dicitur causa per accidens. vt p̄ in exemplo tradito. Alio modo dicitur causa per accidens ex parte effectus quando scilicet aliquid accidentaliter cōiungitur effectui per se vt si diceret q̄ edificator est causa discordiē. quia ex domo facta accidit discordia. **Et hoc modo casus et fortuna dicuntur cause per accidēs.** et non p̄ modo p̄q̄to. scilz effectui per se cōiungit̄ aliquid per accidens. vt si quis fodiat sepulcrum fossio sepulcri est per se intenta. et si per accidēs iungat̄ inuentio thesauri in terra tunc fortuita sepulcri est causa per accidēs et fortuita inuentiois thesauri.

Sciendum est tertio. q̄ Sicut

effectus per se cause naturalis est qui sequitur secundū exigentiā sue forme. ita effectus per se cause agētis secundū propositū est qui cōsequitur intentionem agētis. et quicquid euenit p̄ter intentionem agentis est per accidēs. **Et hoc intelligendū est q̄ si illud quod est p̄ter intentionem raro et in paucioribus adiungatur effectui per se intento. nam si aliquid semp̄ aut frequenter adiungatur alicui effectui per se intento tunc cadit sub eadē intentione. et cum illo effectu tantum.** est enim dicere q̄ aliquis intendat aliquē effectum et ignoret illud quod vt semp̄ vel frequenter adiungitur tali effectui. sicut si aliquis velit laborare in calidibus et non velit ludare.

Sciendum est quarto. q̄ Dif

ferentia est inter causam per se et causam per accidens. quia causa per se est finita et determinata. eo q̄ omnis causa per se agit secundū vnā determinatā formā vel naturalē si sit causa naturalis. vel intellectualē si sit causa agens secundū propositū. Sed causa per accidēs est infinita et indeterminata. eo q̄ infinita sūt que vni accidit vt cadere possunt. modo quicquid accidit cōtra per se et non est de ratione eius est causa per accidens respectu cōtra per se. **Ex istis divisionibus concludit p̄b̄s diffinitionē fortune.** dicens q̄ fortuna est causa per accidēs in his que fiunt secundū propositū propter finem in minor parte. vel diceret q̄ fortuna est causa per accidēs in cōtingentibus que fiunt in minor parte secundū propositū eorū que fiunt propter aliquid. id est propter aliquē finē. **Ex quo infert p̄b̄s q̄ fortuna et intellectus circa idē versantur.** quia illis contingit agere a fortuna que agunt secundum propositū. propositū aut siue volūtas nunq̄ est sine intellectu. et quicquid solum ea que habent intellectum agant a fortuna. tamen q̄to aliquid

distinto
dicitur de causa per accidens.

declinat
propter
et pars propter
dicitur q̄ om̄i

dominio
limitat
declinat

declinat p̄ om̄i

causa per se finita
et determinata

infinita sunt q̄
accidunt.

Fortuna.

diffinitio fortune

Corru

a dicitur

divisio

divisio

divisio

divisio

subiacet intellectui tanto minus subicitur fortu-
ne. Et quo potest inferri q̄ intellectui diuino ^{Corr.}
qui omnia nouit non subicit fortuna.

Sciendum est quinto. q̄ ex
diffinitione fortune inuelligata p̄b̄s infert ra-
tiones eorum que dicuntur a fortuna in 3° ca.
huius tractatus. Et primo assignat rōem. qua
re fortuna dicitur causa manifesta. nam bec ē rō.
quia fortuna est causa per accidens. vt dictū est a
prius. inō infinita sunt que vni accidere possūt t.
Et ideo fortuna conueniēter dicitur causa incertū
ta et immanifesta intellectui humano. eo q̄ in
finitus est nobis ignotū. et secundū hoc aliquid
veritatis continebat ^{secūda} opīnio antiquorū

Et propter hoc de hīs que fiunt a fortuna
non est scientia. quia non habet causam per
se et determinatam. sed per accidens que est in-
finita et indeterminata siue immanifesta. vt si
quis vadens ad villā non intēdens inuenire a-
micā inueniat. ille effectus qui est inuentio ami-
ce non habet causam certam et determinatā. s;̄
poterat habere causas infinitas. quia infinita
mouent ip̄m ad eundū ad villam siue eo q̄ in-
tenderet inuenire amicam quorū quodlibet po-
terat esse causa per accidens inuentionis amici.
Patet igit q̄ fortuna est causa incerta et imma-
nifesta. ^{Condit} Sed est bic notandū q̄ ad hoc q̄ ad
liqua causa per accidens dicatur fortuna respec-
tu alicuius effectus oportet q̄ operetur ad esse
talis effectus. ita q̄ si non esset talis causa non
esset talis effectus. ideo quis albū et mulicum
dicatur causa per accidens domus. non tamen
posset dici casus et fortuna.

Sciendū est vltterius q̄ pos-
ibile est aliquid quod est natum esse causa p̄ se
alicuius effectus posse esse causa fortuita illius
effectus. Exēplū vt si aliquis indigens euas-
uatione a colera capiat medicinā ad hoc ordi-
natam puta scamoneā. et ignorans virtutē sca-
monee non intēdens propter hoc euacuari. tunc
q̄ talis euacuetur et sanetur hoc est a fortuna. z
tamen si hoc intentione fecisset fuisset per se cau-
sa sanitatis cum scamonea sit per se purgatio co-
lere. Et diffinitione fortune patet q̄ prima opinio
que dicit fortunam nihil esse aliquid continet
veritatis. eo q̄ fortuna nihil est simpliciter et per
se sed tantum per accidens et secundū quid est
aliquid. Vltterius ex diffinitione fortune pōt
assignari causa vulgariter quare fortuna dicitur
esse sine ratione. quia scilicet rationē assignare
non possumus nisi de hīs que fiunt semper vel
frequentē. modo ea que fiunt a fortuna non
sunt semper aut frequentē. ideo fortuna cōueni-
enter dicitur esse sine ratione.

Sciendū est vltterius q̄

P̄b̄s etiā assignat diuisionē fort. in eī bonam
et malam. nā cū fortuna sit circa q̄ est intellectus
practicus et voluntas et h̄mōi. illa que vitam
humanā concernunt. cuiusmodi sunt prospera
et aduersa circa operationes humanas et bona
temporalia. ideo conueniēter diuiditur fortuna
na in bonam et malam. et infortunū et beufor-
tunū. vt fortuna dicatur bona quando aliqd
bonum euenit alicui preter intentionem eius. et
mala quando malū. sed quia bona et mala si
variant vitā nisi quādo sunt magna. ideo p̄
prie non dicitur beufortunū; contingere homi-
nī nisi aliqd bonū cum magnitudine. eueniat.
Nec dicitur infortunū nisi aliqd malum cum
magnitudine eueniat. et quia priuari malo bon-
uum est. et priuari bono malum est. ideo tunc
dicitur contingere id est bene euenire homini
quādo bonum preter intentionē sibi euenit.
Sed etiam quādo priuatur preter intentionē
aliquo magno malo quod est prope. et eodem
modo non solum dicitur homini contingere. id
est male euenire quādo magno malū sibi eue-
nit. ymo etiā quia priuatur aliquo magno bo-
no preter intentionē quod prope est. ^{Illud autē}
quod prope est nihil aut parum vitare videtur

Et utis sequitur q̄ sicut fortuna est incerta.
ita similiter infortunū et beufortunū. eo q̄
sunt extra semper et frequentē.

Conditio responsiua ad q.
Casus et fortuna contingenter eueniunt in his
que fiunt secundum propositū. aut in his secū-
dum naturā. sed tam natura q̄ agens secundū
propositū agunt propter finem vt postea pate-
bit. ergo conditio vero. Item omnis effectus
a fortuitus sequit ex duobus per se intentis.
siue illa duo per se intenta sint a duobus agen-
tibus secundū propositum siue vnū sit intentū
ab agente secundū propositum et reliquum a na-
tura. ergo cōditio vera. Assumptū p̄ per exem-
plum. nam si quis fodiat sepulcrum vt aliquis
inhumetur et virtus mineralis produxit thesau-
rum in illo sepulcro z foditēs sepulcrum inuenit
thesaurum. inō inuenitō sequitur ad duo per se
intenta. scilicet ad fossionē sepulcri. et productio-
nem thesauri. quorū vnū est intentū; ab agen-
te secundum propositū; scilicet fossio sepulcri. et
reliquū a natura. vt productio thesauri. Si ve-
ro thesaurus fuerit ab aliquo homine ibidē ab-
sconditus. tunc inuentio casualis et fortuita se-
quitur ad duo per se intenta ab agentibus secū-
dum propositū; sicut si duo amici veniant ad
forum non intēden-tes se inuenire. sed aliquid
aliud. circa quod se inueniant est fortuna. et se-
quitur ad duo per se intenta a duobus agentib;̄
secundum propositum proq̄ntē mouebantur
ire ad forum.

Fortuna sumptū nihil est.

fortuna fm qd est
aliqua

Ad rationes ante opposituz

A primā dicitur q̄ causa agens propter finē debitum dicitur causa per se in cōparatione ad finem quē intendit. et si ex operatione sua sequatur aliquis effectus quem non intendit aut ad quem n̄ est ordinatio in natura naturaliter. tunc illa eadem causa dicitur causa per accidēs et fortuita respectu illius finis non intenti et nū q̄ diceretur causa per accidēs respectu finis nō intenti nisi per se intenderet aliquē finem. quia nihil potest dici causa per accidēs nisi in ordine ad causam per se. eo q̄ omne per accidēs reduci tur ad per se. patet hoc q̄ eadem est causa in ordine ad diuersos effectus et causa per se et per accidēs. Sequitur textus.

Queritur vndecimo. Utruz

fatum sit in rebus creatis imponens eis necessitatem. Arguitur primo contra suppositum auctoritate gregoriū dicens absit a mentibus fidelium vt fatum aliquid esse dicant. 2º sic ea que fato aguntur non sunt improuisa. quia vt ait Augustinus fatum dicimus a fando dictum. dicimus enim ea que sunt ab aliquo prelo cura non sunt fortuita nec casualia. ergo si res fato ageretur tolleretur casus et fortuna hoc aut fieri non potest. ergo fatū non est. Deinde arguitur contra primā partē quesiti. primo sic ipsa dei voluntas fatum appellatur. vt habet Augustinus. talis aut voluntas non est in rebus creatis. sed in deo. ergo fatum non est in rebus creatis. 2º arguitur sic. si fatum esset in rebus creatis esset substantia vel accidēs. et quocūqz dicitur oꝝ ipm multiplicari. ad multiplicationē rerum creatarū. cum ergo fatuz dicatur esse vñū sequitur q̄ non est in rebus creatis. 3º sic. si sit fatum esset mobile vel immobile. non primū quia dicit boetius q̄ fatum est immobilis dispositio. nec secundū quia motis rebus mouent que in eis sunt. Vltimo sic contra vltimam particulā quesiti. quia fatum est immobilis dispositio. ergo ea que fato subduntur immobiliter et ex necessitate eueniunt quare imponit rebus necessitatem. Ad oppositum pro vtraqz parte est Boetius et omnes peripatetici qui naturam fati veraciter describūt. Pro respōsiōe.

Sciendum ē primo. q̄ quia

omnes res sunt in dispositione diuina propter hoc poete ymaginati sunt q̄ diuina dispositio et futurorū determinata series esset fatum. quā quidē dispositionem dixerunt omnino esse immobilem et necessitatem rebus imponere. ideo dicit poeta loquens de fatis volentē nolentēqz trahūt. et alibi dicit. Te tua fata trahūt. nec lecta

relinquere possis. et ex eadem radice aliqui anti qui posuerunt deas fatales quas vocauerunt parcas a parco parcis per contrariū. quia nulli parcunt. et iste deo secundum eos erant tres. Prima dicebatur stoto. Secunda lathesis. et tertia antropos. prima portat futura contingēta Secunda protrahit ad hoc q̄ ponantur in presenti. et tertia distribuit in preterito. et inde orta est alia fatua opinio veterarum dicentū q̄ ille deo fatales solebant hominibus apparere et dabant omne tale q̄ aliquo modo oppositum non poterat contingere. Sed demones in effigie mulieris multis apparentes istam credulitatem hominibus dederunt. et oīa ista falsa sunt et ficta

Sciendum est Secundo. q̄

Alii antiqui phi aliter de fato locuti sunt. quidam enim dixerunt q̄ fatum nihil aliud est quā quedā connectio causarū secundarū dependēs ex prouidentia prime. Sed seneca vere dicit q̄ fatum est quedam necessitas omniū operum et actionū quam nulla vis dirumpere potest. Sicut isti in vera cognitione fati defecerunt. et ymagi nati sunt ipsam seriem fatalem oīo esse immobilē. et ea que fato subduntur immobiliter euenire. propter quod illis opinionibus dimissa insequendus est Boetius qui inter omnes verius naturam fati declarauit in 4º de consolacione. *prosa 5ª*

Scienduz est tertio q̄ Quā

doqz contingit q̄ aliquid relatū ad causas inferiores dicitur esse casuale et fortuitum. quod tamen relatū ad superiorem causam inuenit per se intentū esse. sicut exemplificatum est prius de duobus seruis patris familias. fuerunt ergo aliqui qui hmoi casualia et fortuita que accidunt illis inferioribus in nullam superiorem causam reducere voluerunt et isti negauerunt fatum et prouidentiam. Sed hec opinio manifeste falsa est. Alii reducerunt ea in corpora celestia tanq̄ in superiorem et primā causā et secundū istos fatum nihil aliud est q̄ dispositio syderū. Sed hec opinio stare non potest propter duo. Primū est quia actus humani non subduntur actioni corporū celestium nisi per accidēs et indirecte.

Secundum est q̄ fatum ad omnia que agunt per accidēs. quia illud quod est per accidēs non est proprie ens quare non terminat actionem nature. Deo dicendum ē q̄ ea que hic aguntur per accidēs siue in rebus naturalibus siue in humanis reducuntur in aliquam causam primam que est prouidentia diuina. quia solus deus immutare potest voluntatem humanā. Et istis patet q̄ omnia que hic aguntur diuine prouidentie subduntur tanq̄ ab ea preordinata et locuta. ideo in eis fatum ponere possumus.

noia parcare

Seneca

Adus humanū nō subduntur ad motū cor. celestia

Solus deus immutat per voluntate hum

Sciendum est quarto. q^o Di

uina prouidentia p causas medias siue secundas suos effectus psequit. pot igitur ipsa ordinatio causarum mediarum dupliciter considerari. Uno modo secundum q^o est in ipso deo. et sic vocat prouidentia

Differentia inter prouidentia & fatum.

aliquos deo causant pot notari fatum.

atum.

Ar q^o subdit fatum & q^o no.

Boetius.

Sciendum est ulterius q^o

fatum a Boetio sic diffinit. fatum est rebus mobilibus inherens dispositio p quas diuina prouidentia suis queq^o necit ordinibus. unde ipm fatum potest dupliciter considerari. vno p respectum ad ipsas causas secundas q^o sic ordinantur et disponunt ad suos effectus pducentes. et isto modo fatum est mobile sicut ipse cause. et multiplicatur ad multitudinem hmoi causarum. Alio modo potest considerari p respectum ad principium a quo dependet. et sic quoadaz immobilitate fortis. non quidem necessitate sed conditionate. hmo quez modum solemus dicere hanc conditionale esse veram. si deo psciunt hoc esse futurum hoc erit. ideo dicit Boetius loquens de fato q^o dicit series causarum secundarum et sic patz qualiter mobile est et qualiter imobile. Et ut sciat que subsunt fato et que non ut iam dictum est. fatum est ordinatio causarum secundarum ad effectus suos producidos. quecuq^o g^o causas secundas subdunt illa fato subdunt. sed illa que immediate sunt a deo az non subdantur causis secundis no subdunt fato. sicut est creatura rerum et talia hmoi. quia ut dicit Boetius ea que sunt propinqua per se diuinitati fatalis ordinis mobilitate excedunt. et quo sequitur quanto aliquid longius a prima causa recedit tanto maioribus fati nexibus implicat. quia magis ordinationi causarum secundarum subdit. De quo dat Boetius duo exempla. primum est de centro circuli quod immobilis pcedit circumferentia que velociter mouet. et quanto plus ab eo distat tato velocius mouet. Secundum exemplum est de tempore quod a nunc eternitatis simplicia et immobili dependet p cuius immobilitatez tempus aliquam firmitatem diuinitatis accipit. Similiter est in productione et conseruacione rerum. quia nisi effectus pfectiores et particulares in motus elementorum reducerentur et motus elementorum in motus corporum celestium

et vari motus celestium in primis motum et primus motus in prouidentia primi motoris res cito perirent. ideo necessaria est ista series secundarum causarum ad inuicem et ad prouidentiam primi motoris ut res in ordine suo saluent. que series fatum appellat. Uterius patet q^o fatum differt a prouidentia diuina quinque modis. primo quia tam necessaria q^o contingencia subsunt diuine prouidentie et ipsius fatum. sed sola mobilia subsunt fato. Secundo quia res in deo existentes p modum diuine prouidentie sunt ibi vnde simpliciter. sed in secundis causis que subsunt fato sunt particulariter et diuisim. Tertio quia diuina prouidentia est prima causa. sed fatum est in causis secundis. Quarta quia fatum ex diuina prouidentia tanquam ex causa dependet et non econtra. Quinto quia prouidentia diuina habet rationem immobilis et stabili. sed fatum cum sit in rebus mobilibus quodammodo mobile est g^o et. his notat sit ista

Conclusio prima. fatum est

in rebus creatis. Probatur conclusio. quia dicit Boetius fatum est rebus mobilibus inherens dispositio. res autem mobiles sunt res create. ergo fatum est in rebus creatis.

Conclusio secunda. Fatum

non imponit rebus necessitate. Patet. quia fatum mobile est saltem per accidens cum sit in rebus mobilibus. ergo non imponit eis necessitatem. Sed pro maiori noticia predictorum.

Dubitatur primo Quarum

contingencia rerum potest stare cum infallibilitate diuine prouidentie. Hanc dubitationem soluit Boetius quatuor declarando. Primum est q^o deus habet scientiam rerum contingentium et non opinionem. Secundum est q^o ex tali scientia infallibili non tollatur rerum contingencia. Tertium est q^o illud quod est in se contingens si referatur ad diuinam prouidentiam trahit ad se quandam necessitate. Quartum est q^o diuina prouidentia infallibilis preuenit etiam mutabilitatem omnium rerum.

Sciendum est ulterius. pro

declaratione primi. Quia presentia diuina et prouidentia differunt. nam presentia est tam respectu finis q^o respectu mediorum ad fines. Prouidentia solum est mediorum ad finem. Item presentia est in intellectu speculatiuo. prouidentia vero pertinet ad intellectum practicum

Sciendum est Ultimo. q^o

Modus cognoscendi debet iudicari ex parte cognoscentis et non ex parte rei cognoscibilis. cum deus sit eternus et eternitate mensuretur. que quidam eternitas simul permanens amplectitur presentialiter omnia que ipsi subduntur. ideo contingencia quibus secundum suam naturam sunt

phisicorum

indeterminata et in esse suo futura. tamē in eter-
nitate presentia sunt et ea deus presentialiter vi-
det. quare habet verā sciētiā contingētium q̄
secundū se sunt indeterminata. **Secundū declaratur**
sic. quia deus per suā sciētiā non tollit pro-
prios modos rerum. sed contingētia videt cō-
tingenter euenire et necessaria necessario. ideo a
rebus necessariis non tollit necessitatem nec a
contingētibus contingētiam. quod declarat
Boetius exemplo simili. nam vno et eodem ins-
titu aliquis homo potest videre hominem cur-
rere et solē eclipsari in celo vl' oriri et tamen vi-
det cursū hominis voluntarium. ortum vero
solis necessarium. nec propter ipsam visionē tol-
litur a cursū hominis contingētia nec ab ortu
solis necessitas. **Tertium declarat.** quia illud qd̄
presentialiter est quodāmodo necessarium est
ideo dicitur p̄b̄s primo per armenias q̄ omne
quod est quando est necesse est eē. futurum enī
contingens. Quis secundum suam contingētiam
futurū sit tamen relatū ad diuinā providentiam
presentialiter ē quasi quodāmodo necessariū. et
illud declarat Boetius per vnum simile. nam
illud quod sensus apparet si secundū se cōsidera-
tur singulare est. et tamen si ad rationem refera-
tur vniuersale est. **Quartū declaratur** sic. quia
tota ratio quare aliquis fallitur circa contingē-
tia est propter ipsorum infirmitatem. modo omnia
contingētia futura relata ad diuinā presentiam
presentialiter existunt et determinata vt dictum
est. Quare circa hoc diuina cognitio falli non
potest.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ illa auctoritas intelli-
gitur de fato secundū q̄ multi voluerunt intelli-
gere quādā legem in inferioribus a corporibus
celestibus procedentē obligantem ad euentus
immobiles. **Secūda ratio** soluta ē. Adpter-
tiam dicitur q̄ volūtas dei potest nominari cas-
sualiter fatum et non essentialiter. Ad quar-
tam dicitur q̄ fatum est de genere relationis et
multiplicat ad multitudinē rerū in quibus est
per relationē tamen ad principū a quo depen-
det quodāmodō potest dici vnum. Quinta so-
luta est. Ad sextā dicitur q̄ fatum nō habet
rationē cause nisi rōne cāz secundarū in quib⁹
est. et ille sunt mutabiles et impedibiles. ideo et
ipsum fatum.

Queritur Duodecimo:

Utrum casus et fortuna differant. Arguitur
primo q̄ non. quia casus et fortuna sunt cause
agentes per accidens. ergo sunt eiusdem speciei
quare non differunt. 2º si differrent maxime
esset ideo quia fortuna reperitur in agentibus

secundū propositū et non casus. s̄ hoc non. 3º
et minor patet quia lapides ex quibus fiunt
altaria dicuntur bene fortunati. sed illi qui cō-
culcantur pedibus sunt male fortunati. et tamē
lapis non est agens secundū propositum. Ad
oppositū est p̄b̄s in textu. Pro responsiōe.

Sciendum ē primo. q̄ For-

tuna et id quod est a fortuna inueniuntur in
his in quibus bene et male contingere dicitur.
quia vbicunq; fortuna est ibi potest esse infor-
tunium et eufortunium. hoc est autē illius cuius
est agere et quod habet dominū sui actus. nam
illud quod non habet dominū sui actus ma-
gis agitur q̄ agat. ergo fortuna et id quod est p
fortuna solum inueniuntur in his que habent
dominū sui actus. quia in talibus inueniuntur
operari secundū virtutē et viciū. Ex quo se-
quitur q̄ fortuna et id quod est a fortuna inue-
nitur solum in agentibus secundū propositum
quia illa sola habent dominū sui actus. et ad
huc in operationibus rationis practice.

Sciendum est Secundo q̄

Illud quod dictum est manifestat Aristoteles
quodam signo. quia fortuna videtur esse idem
q̄ felicitas vel saltem propinqua felicitati. cum
ergo felicitas sit quedā operatio que nominat
eupraxiā. id est bona operatio vt dicitur primo
ethicorū. ergo fortuna inuenitur solum in his
in quibus bene contingit agere vel impediri ab
hoc cuius sunt ea que voluntarie agunt. fortu-
na enim dicitur esse felicitas vel propinqua fel-
citati secundum opinionem vulgi. quia vulgus
bene fortunatos vocat felices. Unde secundū
illos qui credunt felicitatem consistere in bonis
exterioribus felicitas idem est quod fortuna. sed
secundum illos qui dicūt bona exteriora deser-
uire instrumentaliter ad felicitatem secundum
eos bona fortuna propinqua est felicitati.

Sciendum est tertio q̄ Cum

fortuna non sit nisi circa illa que voluntarie ag-
gunt. Ex hoc cōcludit p̄b̄s q̄ neq; inanimata
neq; bestie neq; infantes aliquid agunt a for-
tuna. inanimata et bestie non agunt voluntar-
ie. q̄ non agunt p̄ liberum arbitriū quod hic
vocatur propositum. et licet infantes habeant
voluntatem. nondū tamen ea libere vtuntur. Ex
quo sequitur q̄ in illis non potest accidere infor-
tunium nec eufortunium. nisi solum similitudinis
naris. sicut dicebat quidā. scilicet protharcos q̄
lapides ex quibus fiunt are sine altaria sunt bñ
fortunati. Ex hoc est dictū per similitudinē ad
homines in quibus honorati dicuntur bene for-
tunati. similiter illi lapides nō dicuntur bñ fortu-
nati q̄ aliquid agāt a fortuna. sed soluz passive
quia circa illos agens voluntarie operat aliquid

bona exteriora dicit
int instrumentum ad
felicitatem

Eupra

quod est simile bone fortune.

Sciendum est quarto q. La sus non solum contingit in hominibus qui voluntarie agunt. sed etiam in aliis animatis siue animalibus. Et in rebus inanimatis. Exemplum ponit philosophus. nam si aliquis equus veniens ad domum non causa salutis sanetur hoc est a casu. Aliud exemplum ponit in rebus inanimatis ut si tripod a cadat a casu et cadendo sedes apta fiat ad sedendum non tamen hac de causa ceciderit tunc a casu sit apta sedes. Ad hoc addit philosophus q. casus generaliter reperitur in omnibus illis qui fiunt propter aliud & preter illud quod enuntiat. Et hoc declarat per quoddam signum. quia vacuum siue frustra est illud propinquum casui. sed tamen illud dicitur vacuum vel frustra quod est ordinatum ad aliquem actum quem natum est consequi & tamen non consequitur hoc tamen contingit generaliter siue ab agente secundum propositum siue non. ergo etiam casus. Ubi.

Sciendum est quinto q. quamuis vacuum et frustra et casus conveniant in hoc q. fiunt in his que fiunt propter finem. Differunt tamen. quia vacuum siue frustra dicitur ex eo q. agens non sequitur finem ad quem ordinatur. Sed casus dicitur ex eo q. agens consequitur aliquem effectum ad quem non ordinabatur. et ideo in vacuo operatio cadit a fine intento & in casu a fine non intento. et ista quandoque simul reperiuntur et quandoque separata.

Sciendum est sexto q. Licet bectria nomina frustra et ociosum in greco p eodem accipiantur. tamen apud nos inter illa ponitur differentia aliquando. nam frustra communiter dicitur illud opus esse quod ordinatum est ad aliquem finem quem natum est consequi. et tamen non consequitur. Ex hoc sequitur q. si quis dicat se frustra balneasse. quia ipso balneato non deficiat sol deorsum hoc dicitur. Sed vacuum dicitur opus quod de se non est natum q. de se sit causa alicuius utilitatis vel nocimenti. sicut motus digiti sagittis preter intentionem et configurationem barbe. Sed ociosum dicitur opus monstrans vacantiam in operante.

Sciendum est ulterius q. Casus potest dupliciter accipi. Uno modo communiter. et sic in plus se habet q. fortuna. quia in quibuscumque est fortuna est etiam casus. et etiam in aliis. sed non e contra. si vero sumatur casus stricte. tunc solum casus est in agentibus secundum naturam et etiam e converso. Differunt tamen casus et fortuna. id dicit philosophus in littera q. maxima differentia casus et fortune reperitur in ope

ribus nature quando scilicet ibi accidit aliquid extra naturam ut cum nascitur sextus digitus. nam non dicimus hoc fieri a fortuna. sed a casu. Unde in textu inter casum stricte captum et fortunam assignatur duplex differentia. Prima est quia casus illo modo acceptis solus est in agentibus secundum naturam. fortuna vero in agentibus secundum propositum. Secunda est. quia eorum que fiunt a casu causa est intrinseca sicut et eorum que fiunt a natura. sed eorum que fiunt a fortuna causa est extrinseca sicut eorum que fiunt ab agente secundum propositum. Tunc sit.

Conclusio responsiva ad q.

Casus et fortuna differunt. Patet satis ex dictis

Conclusio secunda. Casus

et fortuna reducuntur ad genus cause per se efficientis. Probatur quia casus et fortuna sunt cause eorum que possunt fieri a natura vel a proposito. sed natura et propositum sunt cause efficientes. igitur. Ex hac conclusione inferunt philosophus falsitatem opinionis ponentis casum et fortunam esse causam celi et omnium mundanorum. nam cum casus et fortuna sunt cause per accidens eorum quorum natura et intellectus sunt casus per se et causa per accidens sit posterior ea que per se est. sequitur q. si casus et fortuna sint cause celi et totius universi a fortiori intellectus et natura erunt cause celi et universi. quod manifeste falsum est.

Ad rationes ante oppositas

Dicitur q. bene conveniunt in communi modo causandi. scilicet in hoc q. sunt cause agentes per accidens. sed etiam ad ea in quibus reperiuntur differunt aut tripliciter aut saltem sicut magis commune et minus commune. Secunda soluta est.

Queritur tertio decimo

Utrum philosophus habeat per se libet causam demonstrare. Arguitur primo q. non. quia demonstratio est per causam propriam propter quam res est. materia vero et causa finalis non sunt huiusmodi cum materia non habeat esse nisi solus per formam et causa finalis sit ultima in re. ergo philosophus non habet demonstrare per huiusmodi causas quare non demonstrat per quolibet. 2º philosophus est specialis scientia sicut mathematica. sed mathematica diffinit et demonstrat per solam formam 3º etiam philosophus tenet omnia per simile. 3º sic. illa scientia est certior que habetur per omnes causas quam illa que habetur per unam tantum. ergo si philosophus demonstraret per omnes causas scientia philosophus certior esset mathematica quod falsum est igitur. Ad oppositum est Aristoteles in textu. Pro responsione.

Frustra.

Vani.

Ociosum.

conmatis

Sciendum est primo: q post
phus deterioravit de causis tam per se et mani
felus q per accidēs et imanifellis. pnter in sine
huius tractatus ex prius determinatis duo con
cludit. Primū est q tot sunt cause quot prius di
cte sunt. scilicet quatuor cause.

Sciendum est Secundo q
Multoties tres predictarū carum in vnā coinci
dunt secūduz numerū. vel secūdu spēm. Un
forma et finis coincidunt numero intelligēdo de
sine gnationis. et nō de sine rei genite. nā finis
generatiōis hōis ē forma humana qua habita
cessat gnatio. sed finis boīs geniti nō est forma
eius. sed per formā sibi cōuenit opari ad fines.
et ita dicere de aliis. Causa vero efficiēs coinci
dit secūdu speciem cum forma et sine. et hoc est
verum in agentibus equuocis. Et propter hoc
dicit Aristoteles in tertiū multoties. q materia
aut nō est eadē cū aliis causis nec numero nec
spē. qz ipsa est ens in pura potētia. agens vero in
q̄tum hōis est ens in actu. forma vero vel finis
est act⁹ vel perfectio rei. Non est tñ intelligendū
q predicte cause coincidat q̄tus ad propriā rōez
causandi sed q̄tum ad id quod sunt hoc est qua
tum ad id cui conuenit ratio cause.

Sciendum est tertio q vt ha
beatur in textu quecumqz mouentia mouēt. Un
illa que mouet et mouentur pertinent ad natu
ralem cōsiderationē. sed mouētia non mota nō
sunt amplius phifice cōsiderationis. qz phica est
considerare de naturalibus. naturalia aut sunt
que in se ipsis habēt principiū mouendi. illa aut
que sunt simpliciter immobilia non sunt hōis
quare non sunt phice cōsiderationis. Et quo
patet q phicus nō habet considerare primū mo
uens simpliciter cum sit penitus immobile. si
fiat aliqua mentio de eo sicut in octauo huius
hoc nō est q principaliter cōsideretur. sed inci
dentaliter per habitudinē ad motū tanq̄ princi
piū effectuum eius. Similiter phicus nō hz
cōsiderare quacūqz formaz aut finē. sed solū
illā formā quā p motū vel mutacōz acquirat.

Sciendum est quarto q Ut
habetur in textu sicut triplex genus rez reperitur
secūdu hoc est triplex negotiū aut triplex cō
sideratio rerum. quedā enim sunt res immob
les et circa has est cōsideratio methaphisica. Alię
sunt mobiles sed incorruptibiles et circa has est
cōsideratio astrologie. Alię sunt mobiles et cor
ruptibiles. et circa has est cōsideratio phisica.
Unde qz astrologia est de mobilibus in q̄tum
mobilia sunt. ideo potest contineri sub phisica.
quare pōt dici q phisica secūdu diuersas ptes
entis versat circa duo vltima genera rerum. qz

considerat oia mobilia tam corruptibilia q in
corruptibilia. Et quo pz q quidā male intel
lexerunt Aristotelē in hoc passu volētes hec tri
plicia genera rerū ad triplicē partē phice reduce
re. scilz phicam mathematicam. et methaphisicā.
qz sicut dictū est astrologia que est de secūdo ge
nere rerū magis est naturalis q mathematica.
Sed ad videndū qualiter phiscus consideret
quatuor causas.

Sciendum est quinto q ma
teria et efficiens quandoqz sunt talis nature q
ipsis positus necessario ponuntur effectus. et tūc
in illis fit de monstratio a priori et ad posterius.
vt bene sequitur. hoc est cōpositum ex cōtrariis
ergo est corruptibile et etiā bene sequitur sol est
supra oulontē nostrā. ergo dies est. qz vero ta
lia sunt q ipsis positus nō semper ponit effectus
sed frequenter et tunc fit demonstratio ab eo qd
est posterius natura ab hoc quod est prius. vt
bene sequitur si homo debet generari necesse est
semen hominis cum virtute formatiua preexistē
te. nā tamē remouerentur omnia que possunt im
pedire nō positus materia et efficiente sequatur
effectus tunc bene fieret argumentū a priori et
necessario sequeretur effectus. et hoc mō intelli
dū est illud quod dicit phus primo posteriorum
q de his que sunt frequenter est scientia et de
monstratio acti essent semper. sed per causam
formalem fit demonstratio a priori ad posterius
quia si forma est necesse est effectū esse. De sine
vero dicit aristoteles q finis est perfectio et dig
nitas rei et natura semper de possibilibus facit
quod melius et dignius est non simpliciter sed
secūdu q conuenit nature. ideo per causam
finalem fit demonstratio arguendo sic. hoc est me
lius et dignius sic fieri. ergo a natura fiet. vt me
lius est et dignius dentes hominis anteriores
esse acutos propter diuisionem cibi. ergo sic fieri
debet. Et quo pz q demonstratio que fit per
finem est demonstratio procedens a posteriori.
Sed potest esse a priori. tamen in ratione cause.
Istis notatis sic.

Conclusio prima. Quatuor
sunt cause rei naturalis et non plures. Probat
quia cum propter quid sit questitiū cause. tunc
illud est causa et non aliud. quod ad propter
quid cōuenienter respondetur. sed ad propter
quid non respondetur nisi per aliquaz quatuor
causarū. que sunt causa materialis. finalis. for
malis. et efficiens. ergo sunt quatuor cause et
non plures. Minorem probat phus inductiue
primo de causa formali. vt si queratur propter
quid aliquis angulus est rectus. Respondetur
quia constituitur ex linea constituyente duos an
gulos equales.

regbas q̄pda.

diffinitio.

q̄pōtio

q̄bat.

q̄bat emp?

q̄bat. nō bnd dicit

q̄pōtio

q̄bat

q̄pōtio

q̄pōtio

q̄bat emp?

q̄bat. finis.

q̄bat. p. b.

q̄bat. p. r.

q̄bat. p. r.

q̄bat. p. r.

q̄bat. p. r.

q̄bat. p. r.

q̄bat. p. r.

q̄bat. p. r.

q̄bat. p. r.

q̄bat. p. r.

q̄bat. p. r.

q̄ posterior.

nā semp d possib
facit q̄d melius
bz dignius est

Corro?

EE.1.

considerat oia mobilia tam corruptibilia
q incorruptibilia.

Exemplum de causa efficiēte. vt si querat propter quid illi certant pōt rīderi quia sunt furiosi vel irati. vel pōt rīderi de sine vt ipsi dominantur. **De causa materiali.** vt si querat quare aliquod corpus est corruptibile. pōt rīderi qz ppositū est ex pparatis. et non cōtingit plurib⁹ modis rīderi ad propter quid. et ita sunt tantū quatuor cause.

Conclusio secunda. et respon

salis ad questūz. phisicus habet p̄siderare quatuor causas et per quālibet demōstrare. probat qz phisicus cōsiderat entia mobilia generabilia et corruptibilia. ergo habet p̄siderare causas generacōis et corrupcōis. sed h̄mōi sunt quatuor. qz oportet hic cōsiderare id quod post aliud fit. vt aerem post aquā et post aerem fit ignis. ergo oportet ibi p̄siderare formā per quā est id quod fit. oportet etiā cōsiderare id quod facit et illud est efficiens. et quod susinet est materia. et quia forma et finis coincidunt. ideo oportet p̄siderare quatuor causas. sed q̄ habeat p̄ quālibet demōstrare satis manifestum est ex dictis.

Ad rationes ante oppositūz

ad primā patet solutio ex dictis. Ad secundā neget p̄ntia q̄ sit simile qz mathematicus abstrahit a motu. ideo non cōsiderat causas efficiētē materialem et finalem que habēt principia per motum. sed tantūz p̄siderat formā que est causa efficiēti absolute. Ad terciā p̄cedit assumptūz si de eadez re formaliter habeat. sed non oportet si sit de diuersis reb⁹ formali sicut est in pposito.

Queritur decimoquarto.

Utrum natura agens p̄pter finem intendat mōstrūz. Arguit p̄ri⁹ p̄tra questūz qz omne agēs p̄pter finē p̄cipit illum finem et deliberat de mediis ordinatis in ip̄m. sed natura non cognoscit fines nec deliberat. ergo non agit propter finem.

2° sic natura intendit fines sui operis. s̄ mōstrum est finis operationis nature. ergo intendit monstrum. 3° sic natura intendit illud quod auget et nutrit. sed ipsa auget et nutrit monstrū. 4° ipsa intēdit monstrū. In oppo^o est tex⁹ p̄ quo

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ phis⁹ oñdit qualiter naturalis phis⁹ p̄ omēs causas demōstrat. p̄nter manifestat aliqua que in predicta oñsione supposuerat que sunt duo. P̄ri⁹ est q̄ natura agit propter finem. 2° est q̄ in rebus naturalibus necessitas nō semp̄ oritur ex causis prioribus s̄ esse. sed etiā ex causa posteriori que est causa finalis.

Sciendum est Secundo :q̄

vt dicit in textu mōstrū est p̄ctūm in natura eius quod p̄pter aliquid fit. vel est indiuiduū natūz

cum aliqua difformitate p̄ter solitū cursūz nature. Et illud pōt dupliciter p̄siderari. vno^o quā ad id quod est s̄ q̄ includit naturā sue sp̄i. et sic bñ intēdit a natura vli. et est termi⁹ opacōis nature. Alio^o formaliter p̄illa difformitate quā importat respectu debite p̄pōsitiōis mēbroz et de bue quāntitatis. et sic nō intēdit a natura vli nec particulari. nec vt sic est terminus operationis nature nisi per accidens.

Sciendūz est tercio q̄ Aliqui

crederunt naturā nō agere p̄pter finem. et hoc propter tria motiua. P̄mū est qz videbāt monstra accidere in opacōibus nature. 2° est quia credebāt ea que naturalr̄ fiūt p̄cedere ex causis prioribus que sunt materia et forma et efficiens et nō ex intētiōne finis. 3° est qz natura de suis op̄ationib⁹ non deliberat. et ipsi credebāt solum illud agere p̄pter finē quod prius cōcipit finē et deliberat de mediis ordinatis in ipsum.

Sciendūz est quarto q̄ secun

dum Albertūz quatuor assignant cause ḡniales quare fiūt monstra in rebus naturalib⁹. P̄mo fiūt propter diminuōez materie. 2° propter sup̄habundantiaz materie. 3° propter indisposicōez quatuor qualitatiū. 4° propter maliciā cōtinentis. Propter diminuōem materie contingunt triplaciter. primo quando est defectus in magnitudine solum. vt cum totūz corpus vel aliquod mēbrum est minus q̄ debeat esse. 2° quando est defectus in vno solum. vt cum deficit aliquod membrūz. 3° quādo est defectus in vtroqz siml.

Et p̄pter habundantiā materie p̄tingūt similiter mōstra tribus modis. et pōt addi alius ex parte temporis qñ scz nascit̄ aliquod membrūz añ tempus determinatū. vt si puer nasceret cuz dētib⁹ vel puella cuz vberibus pendētib⁹. Sed p̄pter indisposicōez qualitatum accidunt multipliciter. vt aliquando est maxima pinguedo propter nimium excessum frigōz. et quandoqz est nimia macies propter calōez et quandoqz complexio qualitatum est virtus sufficiens vtriqz sexui. et sic fiunt hermofrodite quādo scz nascitur homo cum vtroqz sexu. Sed p̄pter maliciā cōtinentis dupliciter p̄tingūt mōstra s̄ q̄ duplex est cōtens. quoddā est pellis secundā circūdans materiāz fetus propter cuius rupturāz contingit quandoqz defectus in vno membro. vel conglutinatio duorum membrorum in vno vel curuitas et sic de similibus. Aliud cōtens est calor naturalis habens virtutem corporis celestis. quod est primum cōtens. propter cuius maliciam fiunt quandoqz monstra diuersarum formarūz secundum speciem. et p̄ter istos generales modos sunt multi particulares reuocibiles ad istos. Istis sic positis sit ista.

M. n. i. Monstrū.

Conclusio prima. Natura

agit propter finem. Probatur quinqz rōnibus
pbi. Prima est oē quod sit naturaliter sit casua
liter vel a fortuna. qz natura semp vel frequēter
producit effectū suū. r illud quod sit a casu vel
a fortuna sit extra sp et frequēter. ergo natura
agit ppter finē. Secūda rō oē qd hz deteriatū
modū quo natū est fieri sit ppter finē. qz nisi ordi
dinaret a fine nō magis deberet fieri vno q a
lio. sed oē ens naturale hz deteriatū modū quo
natū est fieri. g. entia naturalia agūt ppter finē
Tertia rō ars pficit aliqū ea q natura nō pōt
operari. et in aliqūbz imitatur naturā in qdum
pōt. sed ars operat ppter finē. qz ordinat puora
ad posteriora. g. similiter ē de natura. Quarta
rō bunta agūt propter finē. vt yūdo facit nidū
et aranea telā. et formica in estate cōgregat vic
tum. et similiter in plāns multa fiūt ppter finē
vt folia ad tegendū fructus et rami ad sustinen
dum. et radices ad nutriendū seu ad trahendū
nutrimentū. sed ista per actionē nature fiunt. g.
natura agit ppter finē. Quinta rō natura agit
circa materiam et ipam disponit propter formam.
sed forma est finis materie. g. agit ppter finē.

Conclusio secunda. Non se

quitur naturā non agere ppter finē si in opera
tionibus nature cōtingant mōstra. Probatur
duabus rationibus. Prima ē qz ars agit ppter
finem. et tamen in operationibus artis cōtingit
fieri peccatū. sicut grāmaticus nō recte qnqz scri
bit. ergo a simili in natura cōtingūt mōstra nec
propter hoc sequit ipam nō agere propter finē.
Secūda ratio vbiqz sunt determinata princi
pia et determinatus ordo. pcedendi ibi necesse ē
esse aliqū finē propter quē alia fiunt. sed. sic ē
in naturalibus. g. quis ibi cōtingat monstra
non propter hoc est negādum naturā non agere
propter finem.

Conclusio tertia. Dicentes

naturā non agere propter finem oīno destrūit
naturā. Probatur qz illa dicuntur esse secūdu
naturā quecūqz ab aliquo principio intrinseco
cōtinue mouentur quousqz perueniūt vsqz ad
aliqū finem. non in quecūqz indifferenter sed
in determinatū finē sicut fiūt a deteriatō prin

Conclusio quarta. Inconue

niens est opinari naturā nō agere ppter finem.
eo q in suis opibus nō deliberat. Probatur qz
ars agit ppter finē. sed artifex quādo plete et
pfecte hz artē nō deliberat. sed solū quādo defi
cit a certitudine artis. ergo si natura non delibe
rat non sequitur q non agat propter finem.

Conclusio quinta. et vltima

Agens propter finem non intendit monstrum.

Patet quia monstrū est peccatū quod ppter ali
quid fit. sed nullū agens rectū et operans prop
ter dcterminatū finē intendit peccatū in sua ope
ratione licz qnqz intēdat illud cui accidit pecca
tum. g. agens ppter finē non intēdit mōstrum.

Ad rationes ante opposituz

Solute sunt ex dictis.

Queritur Decimoquinto.

Utrum necessitas in rebus naturalibus oriatur
ex parte materie vel finis. Arguitur primo
q ex parte materie. qz materia vocatur necessi
tas vt habetur 2. posterior. ergo in naturalibz
necessitas est ex parte materie. 2. sic ab eodē
res habet esse et necessitatē. sed res naturalis hz
intrinsece esse a materia et forma. ergo ab illis
sumit necessitatē. 3. generante corrupto corū
pitur causa efficiens et finis vt erat in intentiōe
ipius et tamen res generata manere potest. ergo
necessitas in eo nō sumitur ex parte finis. 4.
sic quod est nō ens nō est causa necessitatis. sed
finis est non ens vel si sit est solū secūdu quid
et intentione. ergo non est causa alicuius necessi
tatis. Ad oppositū arguit per phūm in vlti
mo capitulo huius libri. Pro responsiōe.

Sciendum est primo qz poss

phūs probauit naturā agere propter finem.
cōsequenter determinat et ostendit vnde sumat
necessitas in rebus naturalibus et circa hoc mo
uet talem questionē vtrum necessitas in rebus
naturalibus sit necessitas simpliciter et absolu
ta. aut sit necessitas ex suppositione.

Sciendum est Secundo qz

Utrum materia efficiens et forma sint cause pri
orū secūdu esse. ideo necessitas orta ex ipis est
simpliciter necessitas et absoluta sicut necesse est
et absolute animal eē corruptibile. quia compo
sitū est ex contrariis. similiter necesse ē hominem eē
risibilem. quia habet animam rationalem. sed
quia finis est posterior secundum esse. ideo nec
sitas sumpta ex fine aut etiam ex forma sumpta
sub ratione finis est necessitas ex suppositione.
sicut necesse est esse hominem virtuosum si des
beat consequi beatitudinem. et necesse est esse
materiā sic dispositam si debeat cōstitūre tal
lem formam. Ex quo patet qz idem est conue
niens an in rebus naturalibus sit necessitas ab
soluta vel ex suppositione. Et querere vtrum ne
cessitas sit sic in rebus naturalibus et oriatur ex
causis prioribus secundum esse que sunt efficiēs
materia et forma accepta sub ratione forme. vel
oriatur a posteriori causa secundum esse que est
finis et forma vt est terminus generationis.

b. suplet. a. necessitas abta sumit
ex causis prioribus sicut esse.

b. suplet. a. hū necessitas ex suppositōe
sumit ex causis posterioribus sicut esse.

delimit p exemplū

post int. qz

... dicitur... quod... modo... accipiat... imponit... in... natura...

Sciendum est tertio. q Anti

qui dixerunt tota necessitate dispositionis reru naturaliu et suaru partiu venire ex parte materie. Ubi gratia vt quia gratia nata sunt ferri deorsum et leuia de iursum. ideo dicebant q in sudameto domus necessario ponunt duri et grossi lapides. et ligna que sunt leuissima ponuntur in summo propter tale necessitate materie. et ita dicunt esse in naturalibus vt q pedes sint in feris et manus superius dicebant illa necessitate prouenire ex parte materie. scz propter grauitate et leuitate humoru complexionantium animal.

Sed cōtra hoc dicit Aristoteles q res naturales licet fiant ex necessariis principis materialibus habentibus aptitudinē ad formā et ad finem. tamen ratio necessitatis talium a fine sumitur. et sic illud quod est necessarium bene est in posētia materie. Sed rō illius necessitatis sumitur ex parte finis. Dat exemplū de ferra quā necesse est esse dentatam non absolute. sed si debeat diuidere et ad hoc q illi dentes sint apti ad diuidendum dura oportet q sint ferrei. et ita ferrū est illud q est necessarium in ferra et similiter dentes in ea sunt necessarij nō absolute sed si debeant diuidere dura. Et similiter est de materia in ordine ad formā substantialē. qz oportet materiā totaliter disponi si talis forma debeat introduci in materiam. Illis notatis sit

Conclusio prima. Necessitas

in rebus naturalibz sumitur ex parte finis. Probatur quia finis est causa causarum et preuenit omnes alias causas in causando et nisi preueniret sua causalitate alie cause non carent. ergo necessitas in aliis causis et in rebus naturalibus sumitur ex parte finis. Probatur ratione pbi quia in naturalibus et agibilibus finis se habet vt principiu in demōstratione. scz in demōstratione necessitas cōclusionis dependet ex necessitate principiorum. ergo in agibilibus et naturalibus necessitas non sumit ex parte dispositionis materie. scz ex dispositione finis. Sed ad videndum similitudinē inter finē in agibilibus et principiu demonstrationis.

Sciendum est quarto. q in

hoc est simile q qualia sunt principia necesse est conclusionē esse talem. et nō e conuerso. pōtētiā conclusio esse vera premissis existentibus. falsis. scz si cōclusio nō esset vera nec principia. ita similiter est de fine et de medijs ad finē. quia si finis est necesse est media esse vel preuissse. et non e cōuerso. nam possunt esse media ad finē sine hoc q sequat finis. sed si media non precedāt finis non erit. Sed si nos comparemus finem cōclusioni et media ad finem ipsi principis tūc e cōuerso se habent finis in agibilibus et in natura

libus et principiu in demonstratione vt facilius videri posset.

Dubitatur primo. vtrum

finis secundū q est causa sit eodem mō principium sicut principium in demonstratione. Re. Aristoteles q non quia principiu in demonstratione est tantum principiu rationationis. scz finis in naturalibus et agibilibus est principium rationationis et operationis. naz domesticat caput diffinitionē domus vt principium cognoscēdi domū. et ea que ad domū pertinet vt principium domesticandi. sed qz talis est dispositio domus. qz qz principia domus esse vel fieri ad hoc q domus fiat. et similiter medicus capit diffinitionē sanitatis vt principiu et in cognoscēdo et in sanando. et qz talis est sanitas oportet talia fieri ad hoc q aliquis sanetur. Ex dictis patet q ratio necessitatis in his que fiunt ad finem sumitur ex ratione finis. ideo dicit pbi q pbi et artifer per vtrāqz cām respondere debet. scz per materiā et finē. sed magis per finem. quia finis est causa materie. et non e contra. ideo dicit q nihil prohibet in diffinitione rei naturalis ponere quāsdam partes que se habent vt materia nō quidē individualis sed cōis. Vbi est aduertendū q triplex potest assignari diffinitio rei naturalis. quedā est vt conclusio demonstratiōis vt illa que datur per cām materialē. Aliā est vt principiu demonstrationis que datur per formā vel per finem. Tertia est cōprehendens vtrāqz que vocatur tota demonstratio positione differens et etiam illa comprehendit totū processū demonstrationis naturalis.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q materia accepta put est in vltima dispositione ad formā vocat necessitas. sed tamen ratio necessitatis illius dispositionis a fine sumitur. Ad secundā dicit q necessitas absoluta que est qz ad esse rei absolutum sumitur ex causis pōtibz. sed nō necessitas suppositionis. Similiter dicendū est ad tertā. Ad quartā dicitur q simpliciter non ens non ē causa alicuius necessitatis. sed finis est aliquo modo ens scz in intentione agentis. et hoc sufficit ad hoc q sit causa necessitatis. sed ex conditione. Et hec de secūdo pbi corum.

Sequitur liber tertius:

Quoniam autem natura est principiu motus et mutationis. scientia autem nobis de natura est. oportet non ignorare quid sit motus.

ve in syllogismo se pmissis et ne...

... necesse nō pot syllogizari falso vbi... autē nō est qz nō ē qz dicitur qz...

... falso ita falso ad uerū. scz ex uero... scz ex uero nō tūc simpliciter...

Motus sit actus Arguit primo q non quia sequeret q habes motu esset in actu secudu ipz sed hoc no qz oē quod mouet in qtu3 mouetur est i potētia. g. motus n̄ ē actus. 2. si sic motus esset actus. aut esset actus primus. aut secū dous. nō prim⁹. qz nō est forma substantialis. nec secū dous. qz nō ē opatio sequēs formā. 3. sic oē perfectibile bz rōem potētie. s3 motus ē per fecū b3 per suū terminū ad quē. ergo mot⁹ bz rō em potētie. et ita nō est actus. Ad oppo est phūs in p. ca. hui⁹ tertū. vbi postq ostēdit q ad phūcū pūnet p̄siderare de motu p̄nter in qui rit diffinitionē motus. ponēdo tres diuisiones.

p. diuisio

2.

Quatu prima ē entis p potētia et actū. q̄ distictio nō distinguit gna entū. qz potētia et actus inueniunt in quolz gne. et in hac diuisione cadit motus. qz ē act⁹ vt infra dicit. Secūda diuisio ē entis i actu s3 diuersa gna. et in hac diuisione cadit mot⁹. qz vt dicit in textu motus nō est p̄ter res ad quas est motus que quidem res habēt esse de gne substantie vel q̄tatis vel qualitatit vel vbi. Solū enim ad ista quatuor p̄dicamenta est per se motus.

Solu ad p. diuisio c. p. se motus.

Sciendum est primo. q. Quis

Motus sit actus imperfectus. et oē quod est iperfectū cadit sub eodē gne cū perfecto. n̄ sic spēs sed reductie. sicut materia prima ē reductie in genere substantie. id̄ necesse ē q mot⁹ non sit p̄ter gna rerū in quibz cōtingit esse motū. quod probat. qz si motus esset p̄ter gna rerū. vel esset aliud quod ex tranēū illis generibus. vel aliquod cōe vniocū ad illa gna rerū. nō primū. qz gna susficiēter diuidūt ens. nec 2. qz nihil est cōe vniocū ad illa gna. sed soluz cōe analogū. 3. qz motus solum reperiat in illis quatuor. Probat sic Aristoteles. qz mot⁹ nihil aliud est q̄ exitus de potētia ad actū. siue de esse ip̄fecto ad esse p̄fectū. sed i illis reperit aliquid quod se bz vt forma vt p̄fectū. et aliquid se habēs vt potētia vt imperfectū. ergo sequit q in istis gñibus reperit motus. Id̄ dicit phūs q motus et mutationis tot sunt spēs sicut entis acquiribilis per motū.

Sciendum est Secundo q.

Mot⁹ quodā mō videt p̄tinere ad rōez in qtu3 mouēs ad mobile referet per motū. id̄ tertia diuisio quā ponit phūs ē ip̄ius ad aliquid q̄ talis ē q̄ relatiouū quedā sunt p̄ sup̄abundantiā et defectū vt sunt illa q̄ fūdant sup̄ q̄tate. et p̄cipue supra numerū cui cōpetit prima rō mēsurē. vt sunt duplū et dimidiū. idēz vero simile et equale sup̄ vnitare fūdant q̄ est p̄cipiū numeri. sed qz hec sunt relatiua equiparātie. et nō dicuntur secū dū sup̄abundantiāz et defectū. ideo Aristoteles nō facit hic mentionē. qz isto mot⁹ qua mouēs p̄paratur ad mobile est rela⁹ ex sup̄abundante z. deficiente. z nō equiparātie. qz oē

3.

mouēs prestātius ē mobili. Alia vero sunt relatiua q̄ fundant sup̄ actū e et passione. et hoc vt secū dū actū vt calefaciēs referet ad calefactū. vel super hoc q̄ est egisse vt pater referet ad filiu3 qz genuit ip̄m. vel s3 potētia agendi. sicut dñs referetur ad seruū. qz pōt ip̄m cohercere. et in hac diuisione cadit mot⁹. qz per motū referet mouēs ad mobile sicut actū ad passiū. Ex dictis patet q̄ ex prima diuisione sumit q̄ motus ē actus. et ex secūda q̄ ē secū dū aliquid. qz secū dū substantiā q̄tate qualitātē z vbi. et ex tertia q̄ est aliquid scilicet mobilis a motiūo.

Sciendum est tercio q. Du

plex est actus. quidā est actus perfectus nō permixtus potētie sicut est actus termini ad quē. et talis ē entis p̄fecti et denoiat illud in quo est eē in actu et simpliciter. Alius est actus imperfect⁹ et permixtus potētie. vt actus qui est ad huc in fieri. et talis nō denoiat illud in quo est esse in actu simpliciter. s3 per talē actū subiectū eius est partim in actu et partim in potētia. et motus solam ponitur talis actus. Unde mobile anteq̄ moueat est in potētia ad talē duplicē actū. s3 tū mouet solū est in potētia ad actū completum vt aqua ante calefactionē tota simul est in potētia ad calefieri quod est act⁹ imperfectus. et ad esse calidum quod est esse perfectum.

Sciendum est quarto. q. Ali

quis actus potest dici primus dupliciter. Uno via gñationis et tēporis. z hoc mō erit rei de potētia in actū dicere actus primus. z forma substantialis capta vt terminus illius erit dicere actus secū dous. et isto mō motus est actus primus. sed talis actus primus ē imperfectior q̄ secū dous. Alio dicit actus primus p̄tate actus essendi. et hoc mō forma substantialis est actus primus. et forma accidētalis act⁹ secū dous. et hoc mō motus pōt esse actus primus et secū dous secū dous q̄ potest esse ad substantiā vel actū dens. Tercio mō pōt dici actus primus p̄tate cause formalis ad suū actū. sicut aia dicitur actus primus corporis aīati. et viuere actus secundus. et motus isto mō nec est actus primus nec secundus. Diis notatis sit.

Conclusio prima. motus est

actus. Probat qz motus est aliquid vt dictū est. ergo ē potētia vel actus. sed nō est potētia. qz secū dū motū aliquid formaliter et actualiter denoiatur moueri quod erat prius in potētia ad motum. ergo motus est actus.

Conclusio secunda. motus

n̄ ē aliquid cōe vniocū ad spēales mōs mot⁹. Pz qz motus n̄ est p̄ter res ad quas est mot⁹. s3 h̄mōi res sunt i diuersis p̄dicamentis quibz n̄ ē aliquid cōe vniocū. g. rē. Ex h̄ p̄s R. ad. q.

Ad rationes ante opposituz

due prime solute sunt ex dictis. Ad tercia dicitur q motus vno pot comparari ad subiectuz in quo est et sic habet rationes perfectionis. Alio pot comparari ad terminum ad quem. et sic habet rationes perfectibilis et potencie. et sic secundum primam comparationem motus bene habet rationem actus. Sequitur textus. diffinitio autem.

Queritur tercio vtrum mo

tus sit in eodem predicamento et eiusdem essentie cum suo termino ad quem. Et arguitur q non quia calefactio dicit motum ad calorem qui est de genere qualitatis. calefactio vero de genere actionis vel passionis g. 2. minor probat q calefacere est de genere actionis g. calefactio. 2. si motus sit eiusdem essentie cum suo termino ad quem vel ille terminus ad quem est in eo quod mouet vel in alio. si prius non acquirat per motum. si secundum essentialiter distinguitur a motu cum motus sit in eo quod mouet. ergo non oportet q sint in eodem predicamento. 3. sic medium inter aliqua extrema differt essentialiter specie ab extremis sicut medium inter extremos colores est alterius essentie ab extremis. sed motus mediat inter terminum a quo et terminum ad quem. ergo specie differt a suis terminis et est alterius essentie ab ipsis. 4. sic quia motus attingit ad terminum ad quem non amplius est. ergo non est idem cum termino ad quem. 5. sic per motum acquirat terminum ad quem. sed acquisitum per motum non est motus. g. motus non est idem cum termino ad quem. 6. motus nihil aliud est q id quod fluit ab agente in patientem. sed nihil fluit ab agente in patientem nisi actio agentis. g. motus est actio. et sic terminus ad quem est alterius predicamenti quia ad actionem non est per se motus. 7. sic motus est actus cuius agentis et patientis. s. nihil est eodem agente vel patiente nisi quod fluit ab agente in patientem quod est actio agentis. g. motus est actus. 8. motus est aliquid receptum in mobili a mouente. sed quod recipitur in mobili est passio cum sit affectio ipsius mobilis per hoc q afficitur alicuius forma vel specie agentis. ergo motus est passio. 9. sic motus semper aliquid abicit a mobili et semper aliquid inducit. hoc autem est natura passionis. ergo motus est passio. Ad oppositum est. p. in textu sic dicens non est autem motus propter res ad quas est motus. Pro ratione.

Sciendum est primo q iuxta

motiua tacta ante oppositum quinqs fuerunt opiniones de natura et quidditate motus. Quidam enim considerauerunt per comparationem ad ipsum mobile s. esse receptum quod habet in mobili. et illi dixerunt motus esse in genere passionis quo

rum sunt due vltime rationes facte a se oppositu

Alii vero considerauerunt motus per comparationem ad mouens a quo procedit tanq actus mouentis. et illi dixerunt motum de genere actionis quorum etiam posite sunt due rationes ante oppositum.

Alii vero considerauerunt motum non per habitum diuinem ad mouens vel mobile. sed considerauerunt ut est quidam fluxus de esse imperfecto ad esse perfectum et isti diuisi sunt. quia quidam dixerunt huiusmodi fluxum esse distinctum per essentiam a forma que acquirat. sed isti adhuc diuersificati sunt. nam quidam dixerunt ipsum fluxum quous per essentiam distinguatur actus motus non esse in predicamento eo q non est ens perfectum in genere neq in specie. cuius opinionis vt dicit Albertus fuit Auicenna. Alii vero dixerunt q ille fluxus in communi consideratus est genus et predicamentum per se ad speciales modos motus. et motiua istar duarum opinionum quantum ad hoc q dicunt motum esse fluxum essentialiter distinctum a forma acquisita tacta sunt ante oppositum. Alii vero dixerunt q huiusmodi fluxus non differt a forma ad quam tendit nisi s. magis et minus. ideo est in eodem genere cum illi forma. et hoc opiniois fuit Auerois.

Sciendum est secundo q Ut

dicit Auerois ille modus qui posuit motum in predicamento passionis est famosior inter alios et magis probabilis. ideo dicit Aristoteles in predicamentis. vbi probabiliter locutus est posuit istum modum. In isto vero passu s. veritate loquitur de naturis rerum. et dicit q motus nihil aliud est q terminus ad quem. et non est preter res ad quas est motus. et hec opinio est vera et conformis dictis Aristotelis in hoc passu quia loquitur de motu s. vera naturam motus s. id quod est res secluso respectu ad agens et patientem s. quos respectus ipsi motui accidit ratio actionis vel passionis actionis quidem si consideret motus put est ab agente in patientem. passionis vero si consideret put fluit ab agente in patientem. et de hoc latius videbitur. Istus sic notatis sit ista.

Conclusio responsiua ad. q.

motus s. id q est est in eodem predicamento et eiusdem essentie cum termino ad quem. patet q forma mixta potentie et forma pura non differunt penes essentiam sed solum per esse. sed motus secundum id quod est non est aliud q forma per mixta potentie et terminus eius est eadem forma depurata a potentia et priuatione. ergo non differunt per essentiam. sed res reponuntur in genere per suas essentias. ergo conclusio vera.

Est tamen aduertendum q motus non est per se in predicamento tanq genus vel species. quia dicit ens perfectum in genere vel specie. s. solum ponit in genere reductiue tanq via ad rem alio generi.

E. E. A.

2. opinio

3.

4.

5.

6.

7.

a

b

subsumpta

6. nobis

7. per

no q motus ne id adfert. in ipso ad finem nullo quod dicitur. sed non autem quod ad finem forte s. quod ad illius huiusmodi ad posse procedit ex adno sequi quas importat in obliquis

res reponit in genere per suas essentias

2. opinio
3.
4.
5.
6.
7.
a
b
subsumpta
6. nobis
7. per

Ad rationes ante opposituz

Ad primaz dicit q̄ calefactio. vno modo capit prout dicit fluxū calous a calefaciēte. vel receptionē eius in patiente. et sic idē est cum calefacere et calefieri. et sic est actio vel passio. Alio modo vt dicit fluxū calous de termino a quo ad terminū ad quē siue de imperfecto ad perfectum. et sic est motus. et sic est eiusdē essentie cum calore solum differēs ab eo secundum esse. et isto modo non est actio vel passio. Ad secundā dicitur q̄ anteq̄ motus terminet terminus ad quē motus est in mobili secundū esse imperfectū. sed in fine motus ē sub esse perfecto et depurato a prauatione. Ad terziā dicitur q̄ duplex reperit mediū inter extrema. quoddā est in se ens cōpletum et perfectū nō tendens ad vltiorē actum siue perfectiorē. et tale specie differt ab extremis et hoc modo reperit mediū in coloribus. Aliud est quod non est in se completum sed tendens ad vltiorē perfectionē. et sic nō distinguitur per essentiā a termino ad quem ē. et tale mediū est motus. Ad quartā dicitur q̄ motus quum est ad id quod est et secundū essentiā saluatur in termino ad quem. sed non sub esse motus. vno sub esse termini. quia per esse differt a termino. Ad quintā cōcedit q̄ per motum acquiritur terminus ad quē. sed talis terminus est idem per essentiā cū motu differens solum per esse. et illud quod est idem secundū essentiā et differēs per esse bene ē in via ad seipm. Ad sextā dicitur q̄ in actione duo sunt. scilicet materia le et formale. Materiale est id quod est motus. Sed formale vltra motū dicit respectū seu operationem agentis ad patientem. et per idem potest solui septima ratio. Ad octauam dicitur q̄ passio vno modo capit materialiter pro illo quod reperitur. et sic motus bene est in passio et econtra. Alio modo formaliter solum pro receptione que fit in patientem ab agente. et hoc modo motus et passio essentialiter et genere differunt. Et per idē soluitur nona ratio.

Queritur quarto. Utrum

Motus bene diffiniatur cum dicitur motus ē actus entis in potentia secundū q̄ hōi. Et arguit q̄ non quens in actu non mouet. ergo si motus sit actus mobilis cum mobile est in in actu non mouetur. et sic habens motū non mouetur quod est falsum. 2º sic omne quod mouetur semper alio et alio modo se habet. ergo motus est alteritas et similiter omne quod mouetur magis ac magis accedit ad terminū. ergo motus est inequalitas et per dñs non est actus entis in potentia. 3º sic. motus est actus entis

in actu cum motus sit actus saltem motus ad quantitatem qualitatem et vbi. ergo motus non est actus entis in potentia. 4º sic. motus est actus entis secundū q̄ est in actu per motum. ergo male dicitur secundū q̄ in potentia. Ad oppositū arguitur per philosophū ponentē predictam diffinitionē. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ An

tiqui motum diffinierūt dicētes q̄ motus est exitus de potentia in actū non subito. Sicut isti de fecerunt primo. quia exitus est spēs motus. genus. autē non habet diffiniri per suam speciem. 2º quia subitū in sua ratione recipit tempus. Est enim subitū quod fit in indissolubili tempore. sed tempus diffinitur per motū. quare in conuenienter diffinit motus per subitū.

Sciendum est Secundo q̄

Actus et potentia sunt de primis differentis entis. ideo sunt naturaliter priores ipso motu. ideo per eas cōuenienter diffinit Aristoteles motus. Unde aliquid est in actu tantū. et illud nō mouetur. quia mobile in termino ad quē nō plus mouetur. Aliquid vero est in potentia tantū. et tale iterum non mouetur. quia mobile in termino a quo nondū mouetur. et aliquid mediū se habet inter purā potentiā et actū purū quod partim est sub potentia termini a quo et partim sub actu termini ad quē. et solū tale quod sic se habet mouetur. ideo in ratione motus includit aliquid de potentia et aliquid de actu que sūt prime differentie entis.

Sciendum est Tertio. q̄ hic

diffinitur motus per subiectū eius quod est ens mobile. et illud subiectū ad duo potest comparari. scilicet ad motū et ad terminū cōpletum ipsius motus. et respectu cuiuslibet dicitur esse in potentia que cōuenienter explicant in predicta diffinitione. quia cum dicitur q̄ motus est actus entis in potentia importatur potentia ad actū primum qui est motus. sed cū subiungitur et secundū q̄ in potentia est denotatur potentia respectu termini motus. Unde sit.

Conclusio prima. motus est

actus. Probatur quia illud quo existens in potentia fit in actu est actus. sed motus est hōi. Minor patet quia edificabile quod dicitur potentiam ad aliquod reduatur in actum quando edificatur. sed hoc fit per edificationem que est motus. ergo per motum existens in potentia fit in actu et similiter exemplificat in aliis motibus.

Conclusio secunda. motus

est actus entis in potentia. Patet quia omnis actus est actus illius in quo semper inuenit. sed

motus semper inuenitur in ente in potentia. qz licet idem quandoqz sit in potentia et in actu. tamen non secundū idem. vt puta actu calidus est in potentia ad frigidum. tamen motus non inest tali enti secundū qz est in actu. sed secundū qz est in potentia.

Conclusio tertia predicta definitio motus est bene assignata. Patet per declarationē suarū partū superius positā. posset etiā probari per cōditiones bone definitionis sibi conuenientes.

Conclusio quarta. motus

non est alteritas et inequalitas aut non ens. Patet quia cuiūqz inest motus illud necessario mouetur. sed non ē necesse omnia que sunt altera inequalia vel nō entia moueri. ergo motus non est alteritas. inequalitas. aut non ens.

¶ 2° sic motus non est magis ad alteritatem inequalitatē aut ad nō ens qz ad sua opposita. nec est magis ex illis qz ex suis oppositis. ergo motus non magis deuet dici alteritas qz similitudo. et sic de aliis. ¶ Aduertendū tamen est quidā pitagorici ad ponendū motum esse non ens mouebantur. quia videbant motum nō esse puram potentiā nec purū actum. et non percipiebant mediū inter purāz potentiā et purū actū. ideo posuerunt motum in genere priuationōis in quo ponebant decem in genere mali. scilicet infinitum. multitudinē. similitrū. par. feminā. motus obliquū. tenebrā. malū. triangulum altera pte longiorem. in ordine vero positiozū ponebāt ista decem in genere boni. scilicet. finituz. impar vnum. dextrum. masculum. quietē. rectū. lumen bonum. et triangulū equilaterū. Sed ad illud motuum dicit phīs qz propter illud difficile est cognoscere quid sit motus propter mixtionem actus et potentie. non tamen est impossibile motum esse talem actum qualis dicitur est. scilicet actum permixtū potentie. nec potest motus reponi in alio genere entis nisi in genere actus imperfecti habentis ordinē ad vltiorē actum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur qz licet existens in actu puro non plus moueatur. tamen existens in actu p mixtum potentie vt est mobile sub motu vnde mouetur. Ad secundā dicitur qz si capiatur alteritas pro quocunqz diuerso modo se habēdi. et inequalitas generaliter pro quocūqz excessu vel defectu sic in motu reperitur quedam alteritas et inequalitas. sed si capiuntur proprie vt alteritas est diuersitas in quantitate. sic non semper in motu reperuntur. ideo motus non dicitur alteritas aut inequalitas. Ad tertiam dicitur qz licet motus quādoqz sit i ente in actu

non est tamen actus eius in qtu est in actu. sed in qtu est in potentia ad vltiorē actum. et per idem soluetur quarta ratio. Et sequitur textus. ¶ Mouetur autem.

Queritur Quinto. vtrum

Motus sit in mobili subiectiue. Arguitur qz non. quia actus est in eo cuius est actus. sed motus est actus mouentis vt habetur in littera ergo motus est in mouente subiectiue et non in mobili. 2° sic motus est in eo quod mouet subiectiue. sed omne mouens mouetur vt dicit in textu. ergo motus est in mouente subiectiue.

3° sic aliquid est motus ad substantiam qui est etiā substantia. sed substantia non est in aliquo subiectiue. ergo non semper motus est in mobili vt in subiecto. Ad oppositum est phīs. in. t. Pro responsione.

Scienduz est primo. qz post

qz phīs posuit et declarauit definitionem formalem motus. hic consequēter inquit cuius motus sit actus. et circa hoc inquit primo definitionem materialem motus. Secūdo ostendit qualiter motus est in mobili vt in subiecto et est actus mobilis. Tertio ostendit qualiter idem motus qui est actus mobilis et etiā actus mouentis. Pro quo.

Sciendum est Secundo. qz

Omne mouens mouendo mouetur. quod dicitur intelligi de mouente pure phīsico. Docet phīs dupliciter. Primo qz omne illud quod est quādoqz in potentia et quādoqz in actu secundū aliquā formā mouetur. sed omne mouens phīsicu quādoqz est in potentia et quādoqz in actu. ergo sic cuiuscūqz immobilitas est quies illius tmo actus. cum motus et quies priuatiue opponant. et priuatiue opposita habent fieri circa idem. sicut immobilitas mouentis dicitur quies. mouens autem quando nō mouet dicitur quiescere. sicut cuiuslibet mouentis phīsici est motus.

Scienduz est tertio. qz Licet

Omne mouens phīsicum mouēdo moueatur nō. tamen sibi cōuenit moueri in qtu mouens. sicut sibi accidit secundum qz habet rationē mobilitatis. Cuius ratio est quia omne tale agens cōdicat in materia cum mobili et tangit ipm tactu. pprie dicto et ab illo tangitur et habet ad ipm contrarietate. quāre in mouendo mouetur. sed hoc est ratione materie sue que est in potētia ad formā patientis. sed mouet rōe sue forme. Quia vnus quodqz agit secundū quod est in actu. Unde mouere est in plus qz agere. nam omne agens mouet. sed non econtra. sicut intelligentia dicit mouere celum. et non dicitur agere in celū. illud

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including 'b. a', 'p. 10', and various other scribbles.

enim proprie dicitur agere quod per eius actionem habet passum ad propriam naturam agentis et agit per actum.

Sciendum est Ultimo. q

Ad tactus tria requiruntur. Primo requiruntur q tangencia sint corpora habentia vltima simul. defectu cuius intelligentia mouens orbem non proprie tangit ipsum. Secundo q conueniant in materia eiusdem rotis. defectu cuius celum non proprie tangit ista inferiora. Tertio q habeant conuenientiam ad inuicem. defectu cuius duo orbis celestes contigui non se proprie tangunt. Sed ille tres condiciones simul conueniunt agentibus corruptibilibus. quare mouent et mouentur. moueri tamen accidit eis proprio mouent per contactum quod probat philosophus. quia omne mouens mouet per formam per quam est in actu. vt homo exiens in actu facit ex homine in potentia hominem in actu. et omne quod mouetur in quantum est in potentia. sed idem simul et secundum idem non est in actu et in potentia. ergo mouens in quantum mouens non mouetur. sed secundum q habet rationem mobilis. Tunc sit.

Conclusio prima: motus

conuenienter potest diffiniri q est actus mobilis in quantum mobile est. Probatur quia motus est actus aliquis et cum hoc non conuenit moueri in quantum est mouens. sed in quantum mobile est. et dicitur hec diffinitio materialis. quia datur de motu per comparationem ad suum subiectum quod est mobile. sed prius posita potest dici formalis. quia de motu datur per comparationem ad terminum ad quem unde capit speciem. ideo motus secundum diversas considerationes diffinitur istis diversis diffinitionibus. et posset hec diffinitio materialis demonstrari per formalem. omnis actus entis in potentia in quantum habet mobile est actus mobilis in quantum mobile est. sed motus est habet mobile. ergo. etc.

Conclusio secunda. motus

est in mobili subiectiue. Probatur quia omne quod est actus mobilis vt cause materialis in qua est in materia subiectiue. sed motus est actus mobilis vt cause materialis. vt patet per diffinitionem positam. ergo est in mobili subiectiue.

Dubitatur primo. vtrum

Motus sit actus mouentis et mobilis. Pro dubio est sciendum q moueri et motus sic differunt quia motus dicit fluxum forme de esse imperfecto ad perfectum siue de termino a quo ad terminum ad quem. Sed mouere dicit eundem fluxum vt procedit a mouente in ipsum mobile. Sed moueri dicit illum secundum q recipitur in mobili a mouente.

Ex quo sequitur q illa tria distinguuntur per rationem formalem dicentem quod quid erat esse

Sequitur etiam q motus se habet ad illa duo sicut materiale. Et tunc sequitur responsio ad dubium q motus est actus mobilis et mouentis. vtriusque est idem motus materialiter. probat quod dicit secundum potentiam et actum oportet q habeat aliquem actum sibi correspondentem. sed sicut mobile dicitur secundum potentiam vt antequam moueatur et secundum actum quando actu mouetur. similiter mouens quando dicitur in potentia cum dicitur posse mouere et tamen non mouet et quando in actu quando actu mouet. ergo est aliquis actus mouentis sicut mobilis et ille est motus. et q sit vnus et idem probat philosophus. quia sicut est idem spatium vnus ad duo. et duorum ad vnum. et etiam ascendens et descendens habens tamen diuersas rationes formales. sic est idem actus qui fit a mouente et a mobili. et etiam mouentis et mobilis secundum diuersas rationes. vt patet dictis.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur q motus dicitur actus mouentis non vt subiecti. sed vt cause efficientis. sed est actus mobilis vt subiecti. Ad secundam dicit q non omne mouens vniuersaliter mouet sed solum mouens particularem quod adhuc non mouet in quantum mouens. sed in quantum mobile et in potentia ad alium. Ad tertiam dicit q motus ad substantiam non est in subiecto q sit eius completum vt est subiectum accidentis. sed est in materia que est pura potentia et habet modum subiecti accidentis. Sequitur textus.

Queritur Sexto. Vtrum

Actio et passio sint vnus motus in mobili existens. Arguit q non. quia proprius actus vniuersalis debet esse in eo cuius est actus. sed si actio et passio sint idem motus existens in mobili proprius actus cuius non erit in vno quoque quod est inconueniens. tenet sententia. quia actio agentis non erit in agente. sed in paciente. 2o si sic sequitur q diuersorum secundum speciem erit vnus et idem actus quod videtur inconueniens. quia agens et patiens distinguuntur. ergo si actio et passio sint vnus motus sequitur predictum inconueniens. 3o si sic sequeretur q actio esset idem cum passione et doctio cum doctrina et agere cum pati que omnia sunt falsa. ergo actio et passio non sunt vnus motus. 4o si actio et passio essent vnus motus sequeretur q omne docens doceret et omne agens pateretur. omnis est falsum. ergo actio et passio non sunt idem motus. 5o sic motus est quitas qualitas vel vbi. sed actio et passio ab his essentialiter distinguuntur cum sint diuersa predicamenta. Ad oppositum est philosophus in textu.

Pro responsione ad questum.

Sciendum est primo q post

et phis offendit q motus est actus mobilis. et etiam motui. consequenter circa hoc dubitacione mouet de qua est questio. et prouenit hec dubitatio. quia dictu est q aliquis actus est actiui et aliquis passiu. actiui quide vocatur actio. passiu vero passio. quod pbat phis. quia illud quod est finis et opus agentis est actio. et patientis passio. ergo actio dicitur actus agens et passio patientis. ideo cōsurgit dubitatio vtrū actio et passio sint idē motus vel diuersi.

Sciendum est Secundo q

Ens diuiditur in decem predicamenta non vni uoce sicut genus in species. sed secundū diuersos modos essendi. et a diuersis modis essendi sumunt diuersi modi predicandi. ideo decē genera inter se distinguuntur per diuersos modos predicandi proportionabiles diuersis modis essendi. ideo generatio actio et passio secundū rem dicuntur vnus et idem motus. tamen dicunt diuersos modos essendi et predicandi. ideo sunt duo pdicamēta distincta. Pro cuius intellectu.

Sciendum est tertio q mo

bus predicandi de prima substantia secundum quem sumitur distinctio predicamentorum in generali est triplex. Primus est quādo predicatur id quod pertinet ad essentia eius secundū quā accipitur predicamentū substantie. Alius est quū predicatur aliquid sibi inherens. quod fit dupliciter. Aut illud inheret rei respectiue per cōparationē ad alterū. et sic sumit predicamētū relationis. aut n inheret rei respectiue. et bō est dupliciter. Aut insequitur primā substantiam gratia materie. et sic est quāntitas. aut gratia forme. et sic est qualitas. Tertius modus predicandi ē quū aliquod extrinsecū non inherens predicatur per modū denoiationis. quod fit dupliciter. Aut talis denoiatio generaliter inest oibus corporibus. aut specialiter inest hominibus. Si primū vel talis sumitur rōne cause. aut mensure. Si primū cum sint quatuor cause. et due illarū sint partes essentie que sunt materia et forma. ideo predicatio secundū illas causas pertinet ad predicamentū substantie. vt si dicatur homo est corporeus vel rationalis. Causa vero finalis nihil causat seorsum ab efficiente. id remanet sola cā agens a qua fit denoiatio sicut ab exteriori. et ergo q aliquid denoiatur a causa agente. est predicamentū passionis. et secundus q denoiatur ab effectu cause agentis sumitur predicamentū passionis. sed si fiat denominatio mensure. que quidem mensure sunt intrinsece. vt longitudo. latitudo. et profunditas. tunc ab istis non fit denominatio. sicut ab extrinseco. sed illa pertinet ad predicamentū quātitatis. Si denoiatio fiat a mētura extrinseca hoc duplici vlt fit a tēpore.

et sic est qu. vel fit a loco. et sic est vbi. vel etiam situs qui supra vbi addit ordinē partū in toto et in loco. Si aut fiet illa denoiatio in hominibus. est predicamentum habitus.

Sciendum ē quinto. q

Ma tura dedit aliis animalibus ab homine omia que pertinent ad cōseruationē vite. vt cornua ad defendendū. coruus grossum et pilosus ad repellendum frigus. ideo non indigent habitu exteriori a quo fiat denoiatio habitus. ideo cū dicitur bos est cornutus vel pilosus est predicatio substantie. vt si diceret homo est capitatus vel pedatus. sed talia non poterant homini dari a natura. Primo quia nō cōueniebant subtili cōplexioni eius. et propter necessitatē operū que hōi cōueniūt in q̄tum est rōalis. propter q homo habet sibi preparare exteriora ad cōseruationē sui corporis. ideo cū dicitur homo est armatus vel velutus denoiatur ab extrinseco non inherente. secundū quā denoiationē sumit predicamentū habitus. et si quqz talis denoiatio reperiat in aliis ab homine hoc est solū in q̄tum veniūt in vsum humanū. vt dicendo equus est armatus vel faleratus. vel baculus est ferratus. vel gladius est vaginatus. Ex predictis patz q h motus sit vnus secundū rem. tamen predicamēta que sumunt secundum motum sunt diuersa secundū q a diuersis rebus exterioribus sumit denominatio predicamentalis. nam alia res est agens a qua per modū denoiationis sumitur predicamentū passionis. et alia est res patiens a qua secundū denoiationē sumitur predicamentū actionis. ideo actio et passio sunt duo predicamenta realiter distincta. quia vbi fit denoiatio ab exteriori sufficit distinctio rerū a quibus fiūt denoiationes ad hoc q sit distinctio realis modorum eēndi a quibz sumūt mōi pdicādi de vno.

Sciendum ē quinto q Ratio

motus non solum completur per illud quod est de motu in rerū natura. sed etiā per illud. quod circa ipm rō apprehendit. quia de motu in rerū natura nihil aliud est q actus imperfectus qui est quedā inchoatio actus perfecti in eo quod mouetur. Sed ad hoc q illud imperfectū habeat rationē motus vltterius requiritur q illud intel ligatur vt quoddā medium inter duo extrema. quorū precedens ad ipm cōparat. sicut potētia ad actū. Unde motus dicitur actus. quādo vō cōsequit ad ipm cōparatur sicut actus ad potētia. q̄tum ergo ad id quod ē de motu in rerū natura ponitur reductiue in genere sui termini ad quez sicut imperfectū reducitur ad perfectū. sed q̄tum ad id quod ratio cōprehendit circa motū. scilicet q est mediū inter duos terminos et fluit a cā agēte que reducat aliquid de potētia.

Ap eōnē ordinē pdicamentorū. in isto 3o nobili.

pp̄o
declinat
infert
pbat
sub ante
p. b.
pp̄o
ar. ti
Corro.
b. sup̄ p̄ a.
Actio et passio sūt duo pdicamēta realiter distincta. qz ubi ē denoiatio ab exteriori sufficit distinctio rerū a quibus fiūt denoiationes.
p. b. & a.
b.
concludit
alia pp̄o
p. p. p. p. p. p.

In actum vel s^o q^o recipit in paciēte pertinet ad
p^odicamentū actionis vel passionis. Tūc ponit.

Conclusio responsalis ad. q.

actio et passio sunt vnus motus materialiter.
addunt tamē supra motum aliquid s^o rationē
formalem dicentem q^o quid erat esse. p^o vnus p^o
q^o idem motus est actus agentis et patientis. s^o
actio est actus agentis secundū q^o fluit ab agen
te. et passio est actus patientis. ergo actio et pas
sio sunt idem motus. **V^o** probat q^o motus s^o
suam propriam rationē est actus imperfectus h^o
ordinem ad vltiorem p^ofectionē. sed actio dis
cit illum actum vt procedit ab agente in passum
et de suo formali dicit fluxum causatum ab agē
te. passio vero dicit ipsum vt recipit in paciēte et
de suo formali dicit illam receptionē et motū de
suo materiali. Sed alia est ratio formalis actus
s^o q^o est alicui^o vt in hoc. et alicui^o vt ab hoc. g^o
actio et passio supra motū addūt aliquid disti
ctum formaliter et s^o rationē. non soluz s^o rōz
rōcinantes. sed etiā s^o rationē rei formale qua
ab ipso motu differt. id formali iter se distinguūt

Et prima parte conclusionis sequitur q^o actio est
in patiente et non in agente vt in subiecto. quia
actio et passio sunt vnus motus materialiter. s^o
motus est in mobili subiectiue. vel in paciēte
quod debet intelligi de actione transeunte in al
terum. non autem de actione immanente. **Et**
omnibus p^odictis de motu manifestum est quid
sit motus in v^o. ex quo faciliter potest acapi dif
finitio cuiuslibet sp^oi motus. nam sicut dicimus
q^o motus est actus entis mobilis inquātū mobi
le. ita possum^o dicere q^o alteratō est actus altera
bilis inquātū alterabile. et descēdendo ad spe
cialissima dicit^o q^o sanatio est actus sanabilis in
quātū sanabile. **U^o**terius patet q^o motus est
actus mouentis et mobilis. et ideo dicit p^ob^os q^o
motus potest diffiniri p^o cōpacionem ad mouēs
et mobile ducēdo q^o motus est actus actui et pas
sui inquātūz h^odi. et cōtrahendo illaz diffinici
onem possent diffiniri species motus in speciali.

Ad rationes ante opposituz
ad primaz dicit^o q^o non oportet semper actum ali
cuius esse in eo subiectiue. sed sufficit q^o sit in eo
vt in causa efficiēte. **Ad secūdas dicit^o q^o diuer
sorum s^o sp^om non est idem actus s^o rationem
formalem. sed quāq^o est idem s^o rem. differēs tū
secundū rationē formale rei. **Ad alias tres solu
cio patet ex dicitis. sequit^o textus. Quōz autē dicit****

Queritur septimo. vtrum

ad naturalem p^ob^om p^oteat considerare de infi
nito. Arguit^o q^o non quia de non ente non est sci
entia. sed infinitū est non ens vt inferius dicitur
ergo infinitū non est de consideratiōe p^ob^oi. **z^o**
sic omnes passionēs entis sunt de consideratiōe

metaphisici. sed esse finitū v^o infinitū est passio
entis in cōi. nam d^one ens est finitū vel infinitū.
ergo rō. **z^o** sic passionēs quātūtatē sunt de cō
sideratiōe mathematici qui cōsiderat quātūtatē
in cōi. sed finitūz vel infinitūz de quibus est hic
ad propositum sunt passionēs quātūtatē. ergo
infinitum non est de cōsideratiōe p^ob^ois. **Ad op
positum est Aristo. in textu. Pro responsione.**

Sciendum est primo q^o post
q^o in tractatu primo hui^o libri p^ob^os determina
uit de motu consequēter in hoc secundo tracta
tu determinat de infinito quod est passio intrin
seca ipsius motus vt dictum est prius. est etiā
passio magnitudinis et temporis. ideo conueniē
ter post tractatūz de motu sequitur tractatus de
infinito. in quo primo ostendit^o qualiter infinitū
p^oinet ad p^ob^oicā cōsiderationēz. et consequēter
determinat. Pro quo.

Sciendum est Secundo q^o

antiqui omnes tam naturaliter loquētes q^o nō
naturaliter diceūt. infinitum esse quoddaz prin
cipiū entium. sed diuersificati sunt. quia Plato
et Pitagoras posuerūt infinitū esse substantiam
per se existentem et non accidens alicui^o alterius
nature. et hoc cōueniebāt eoz opinioib^o. qui
ponebant numeros et quātūtates esse principia
rerum. cum ergo infinitūz sit in quātūtate. habes
b^o b^o ponere infinitum esse sicut substantiam p^o se
existentem. **U^o** tū in duobus differebant. primo
q^o Pitagoras posuit infinitū soluz in sensibili^o.
et quia sensibilia que sunt infra celū sunt finita
ideo posuerūt infinitū solū esse in sensibilib^o. id
opināt^o est ipm esse extra celūz. Plato v^o posuit
infinitūz tam in sensibilib^oz q^o ydeis separatis.
tū non posuit infinitūz extra celūz. q^o dicit nihil
esse extra celum. et q^o ydee nul^oz sunt. **z^o** differēs
bant quātūz ad radicē infiniti. naz Pitagoras
ponit numerū parē esse radicē infinitatis. Plato
vero ponit magnūz et paruum se tenere ex parte
materie cui competit infinitas.

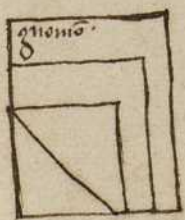
Sciendum est tertio. q^o

Pitagoras ponit numerū parē esse principiu
infinitatis. illud ondebāt rōe et signo. Ratione
sic quod ab alio cōcludit^o et terminat^o est de se in
finitū. sed numerus par cōcludit^o et terminat^o sub
impari. q^o numer^o par vndiq^o diuisibilis appar
ret et addita vnitate reduc^o ad impares. et con
sequitur in diffinitiōe acti par sub impari con
tineat. ergo numerus par est per se infinitus et in
omnibus aliis radicē infinitatis. Signo probat
sic q^o si primo numero scz vnitati que est quadra
tum in virtute inquantūz semel vnus est vnūz
addat^o prim^o numer^o impar scz ternari^o p^ostituit^o
quaternarius qui est quadratū binariū. et si qua
drato addat^o sequēs numer^o impar scz quinari^o

hoc debet intelligi de actione
transeunte in aliu nō autē
de actione immanente

T. 2us de infinito.

quomō est suplemētū nō alterat q^odratū sed autē
diminuit in numerū sic in magis huiusmodi

constituitur nouenarius qui est quadratum ter
narij. quia ter tria sunt nouem. et sic ascēdendo
nunq̄ variatur figura. sed si non est de numero
pari. quia si unitati addatur primus numerus
par scz binarius constituitur ternarius qui est fi
gure equilaterē. et addito cum ternario consti
tuitur alia figura numeri. et hoc est signū q̄ uni
tas et finitas pertineant ad numerum impares
diformitas autē et infinitas ad numerū parem.
Unde simile ē de numeris imparibus additis
circumpositis unitati et de gnomonibus. quia
sicut gnomō circumpositus quadrato constituit
quadratum augendo ipsum et nunq̄ variat fi
guram. Similiter ē de numeris paribus. et dicit
gnomon quadratum supra dyametrum consis
tens cum duobus supplementis. Et sic patent
opiniones antiquorū nō naturaliter loquentū
de infinito.

Scienduz est quarto. q̄ Na

turaliter loquentes de infinito posuerunt infini
tum nō esse per se existens. sed esse accidens ali
cuius nature sibi supposite. et istorū quidam po
suerunt tantū vnum principū omnium rerū de
numero elementorum siue non dixerunt illud eē
infinitū. sed illi qui posuerunt plura elemēta eē
principia in numero infinito non posuerunt alia
quod illorū esse infinitū in magnitudine. quia
vnum solum replet totū locum. et sic alia non
haberent locum. sed illi qui posuerunt infinita
principia naturalia secundū numerū. sicut Ana
ragoras ponens infinitas partes ad inuicē cō
mixtas. et Democritus ponēs infinita principia
atbomalia differentia secundū diuersitatē figu
rarum dixerunt ex oibus illis fieri quoddā infi
nitū per contactum et aggregationem ad inuicē
et opūiones istorum satis declarate sunt in pri
mo libro.

Sciendum est Ultimo. q̄

Omnes antiqui supradicti quatuor conditōes
attribuerunt infinito. Prima est q̄ infinitum est
principiū et non principiātū. qz infinitū si sit non
est frustra. ergo habet rationē principii vel prin
cipiati. non principiati. quia tunc haberet princi
piū. et per consequens haberet finem. et sic eēt
finitū. Secūda cōditio est q̄ infinitū est ingeni
tum et incorruptibile. quia si esset genitū habes
ret principiū. et si esset corruptibile haberet finē.
et sic esset finitum. Tercia cōditio est q̄ infinitū
omnia continet et gubernat. et ista sequitur ex
duabus predictis. Quarta est q̄ infinitū est quā
dam diuinuz ex quo omnia gubernat et cōtinet.
Quibus positis sit bec.

Conclusio responsiua ad. q:

Ad phísicū pertinet considerare de infinito si ē
aut non est. et si est quid est. Patet per phúm

ratione et signo. Ratione sic. quia scia de nasa
est circa magnitudines motū et tēpus. s3 quod
libet istorū necesse est infinitū vel finitū eē. licet
non omne ens vniuersaliter sit finitū vel infini
tum. sicut est de puncto vel de simplicibus et pas
sionibus. ergo conclusio vera. Signo sic omnes
qui aliquo modo philosophā tractauerūt fecerūt
mentionem de infinito vt patet per opinionēs
antiquorū prius positas. ergo phicus habet cō
siderare de infinito. Est aduertendū tamen q̄
finitum et infinitum dupliciter accipi possunt.
Uno mō generaliter vt sunt passiones entis in
q̄m ens. et sic pertinent ad methaphisicū. Alio
modo vt sunt passiones q̄tatis et hoc du
pliciter. Uno mō vt sunt passiones q̄tatis se
cundū se cōsiderate. et non vt est dispositio rez
naturalū. et sic pertinet ad mathematicū. Alio
modo vt sunt passiones q̄tatis considerate p
ut est dispositio rerum naturalū. et sic hoc mō
intelligitur cum dicitur q̄ sunt de considerandē
phísicā.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ licet nō sit infinitū actu
tamen est in potentia et illud est sensibile imper
fecte sicut habet esse. Ultra dicitur q̄ dato q̄
nullo mō sit de eo adhuc eēt sciētia non positia
sed priuatiua ostendendo scilz quid est infinitū
et quid non. Ad alias duas patet solutō ex
dictis. Sequitur textus. **Esse inquit aut
infinitum.**

Queritur octauo. Utrum

Infinitū sit. Arguit q̄ sic. rationibus tertus.
quia tempus est infinitū. quia nunq̄ incepit eē
nec vmq̄ desinet esse. quia omne quod incipit
esse et desinit incipit vel desinit in tēpore et sub
tempore. ergo aliquid est infinitum. V2^o sic.
magnitudo est diuisibilis in infinitū et numer^o
etiam angularis. ergo infinitū est. an̄s apparet
qz mathematici in diuisione magnitudinis et in
appositione numeri vtuntur infinito. V3^o sic.
generationes et corruptiones sunt motus. et sūt
infinite et perpetue. sed hoc non posset esse nisi
esset vnū materiale principiū infinitū. igitur. et c̄
V4^o sic. omne finitū finitur per aliquid extra
ipm a quo includitur. ergo oportet dare corpus
infinitū quod a nullo includatur vel erit proce
dere in infinitū. ergo infinitū est. V5^o sic. omne
illud est verū quod apparet intellectui vel yma
ginationi. cum intellectus et ymaginationis ap
pensio causet a rebus. sed intellectus noster cō
cipit infinitū. qz dato quolibet numero adhuc
potest cōcipere maiorem numerum. similiter ex
tra celum ymaginatur esse spatium infinitū. g^o
est plenum vel vacū. si primum non potest re

supra b.
finitū in infinito possidē. accipi dē

A scibile.
de infinito dato q̄ nō sit
est dicitur sicut p̄dicta

augmentabilis.

In perpetuis nihil differt esse et posse.
 In perpetuis nihil differt esse et posse.
 In perpetuis nihil differt esse et posse.

In perpetuis nihil differt esse et posse.

pleri nisi corpore infinito. si secundum cum nihil aliud sit vacuum et locus non repletus corpore potest tamen repleti. et in perpetuis non differt esse et posse. sequitur ergo quod talis locus tam repletus est corpore. Ad oppositum est probatum in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post quod philosophi ostendunt opiniones antiquorum de infinito et ostendit infinitum esse de consideratione philosophica. consequenter persequitur suam determinationem de ipso. et primo ponit tres rationes probantes infinitum non esse. et circa hoc consequenter determinat veritatem ostendendo qualiter infinitum est vel non est. et quid sit infinitum. et secundo soluit rationes adductas probando infinitum esse. Primo ostendit quod non est infinitum in actu a sensibilibus separatum. sicut platonici posuerunt de quo videbitur in presenti questione. postea vero videtur quod sit actu infinitum sensibilibus coniunctum.

Sciendum est Secundo Quod ut dicitur in textu magna est dubitatio circa infinitum verum sit vel non sit. quia multa impossibilia sequuntur ponentibus infinitum omnino non esse ut patuit ex predictis rationibus. etiam multa sequuntur ponentibus infinitum esse in actu ut patuit in sequentibus. Idem esset dubium si ponatur infinitum actu cuius nature sit. et similiter si infinitum sit per se subsistens ut substantia quedam. sic posuerunt platonici et Pitagoras. vel sicut alii quod accidens conueniens alicui nature ut posuerunt naturaliter loquentes.

Sciendum est tertio quod ut dicitur in textu infinitum dicitur quinque modis. Primo modo prout siue negative quod non est natum pertransiri. eo quod non est in genere transibulum sicut punctus. ut dicitur eodem quod vox est inuisibilis. Secundo modo potest dici quod ipsum est de se potest pertransiri. non tamen a nobis propter aliquod impedimentum ut profunditas maris dicitur infinita. Tertio modo dicitur infinitum quod potest pertransiri. tamen cum magna difficultate sicut iter usque ad indiā diceretur infinitum. Quarto modo quod habet transitum in consuminabilem propter eius extensionem infinitam. ut si esset aliqua magnitudo carens terminis. et sic proprie dicitur infinitum. Quinto modo dicitur infinitum secundum diuisionem versus magnitudinibus. aut secundum appositionem. ut in numero aut utroque modo ut in tempore. Tunc sit.

Conclusio prima. Nullus est actu infinitum separatum a sensibilibus per se existens ut substantia quedam. Probatur tribus rationibus philosophi. prima est quia vel esset substantia

vel accidens. si substantia cum substantia sit per se indiuisibilis eo quod omne diuisibile est magnitudo vel multiplicatio tale infinitum erit indiuisibile. ergo non erit infinitum nisi primo modo de quo non intendebat Plato nec Pitagoras. nec de illo est ad propositum. si sit accidens non est principium eorum que sunt. sed illud cui accidit quod est contra ipsos. sicut licet vox sit principium locutionis et sit indiuisibilis. tamen inuisibile non est principium locutionis. Secunda ratio patet non est separabilis a suo subiecto. sed infinitum est passio magnitudinis et numeri que non separantur a subiecto. ergo nec infinitum. Tertia ratio si hoc modo ponatur infinitum. aut esset partibile. aut imparabile. Si imparabile non erit infinitum eo modo quo antiqui ponebant infinitum. si vero sit partibile cum ab eis ponatur esse primum principium oportet quod sit substantia simplex non composita ex partibus dissimilibus. ergo est eadem ratio totius et partis. et cum totum sit infinitum sequitur quod quelibet pars eius est infinita. quare sequeretur quod ex multis infinitis fieret unum infinitum. quod est impossibile. cum unum infinitum totum locum occupet et non potest alia secum permittere. ergo non est ponendum infinitum a sensibilibus corporibus separatum. Verum est tamen ut dicit philosophus quod ista questio utrum infinitum sit in quantitatibus mathematicis et in rebus intelligibilibus magnitudinis carentibus pertinet ad vniuersaliorē sciētiā et sit presens philosophia. quia in presenti scientia solū est consideratio de rebus sensibilibus de quibus est scientia naturalis. ideo hic perferendum est utrum sit aliquod corpus sensibile actu infinitum ut de ipso dicitur inferius.

Ad rationes ante oppositum Ad primam dicitur quod tempus incipit esse ex principio non per naturalem generationem. sed per creationem sicut et motus. nam simul creata fuerunt celi motus eius et tempus quod est mensura motus celestis. ideo tempus non est infinitum in actu et uis dicitur infinitum in potentia secundum diuisionem et secundum appositionem. Ad secundam dicitur quod in diuisione magnitudinis et in appositione numeri est infinitum secundum potentiam. sed non est infinitum actu. A tertiam dicitur quod generationes et corruptiones non sunt perpetue sic quod sit unum materiale principium ex quo res generatur sed per circūuolutionem et reciprocationem generationis et corruptionis. quod semper generatio unius est corruptio alterius et e contra. Ad quartam negetur antecedens. quod licet tactum importet respectum ad aliquod tangens tamen finitum esse seu fieri non importat respectum ad aliquod finiens extrinsecum. sed possibile est aliquod corpus terminari suis propriis terminis

et dimensionibus sicut est de primo celo. ^{scilicet} Ad quintam dicit Aristo. Intelligentie credere est inconueniens. et capit intelligentiam per ymaginacione. i. ymaginacione vel intellectui uerso ad fantasiā vel ymaginacionem qz non oportet omne illud esse uerū quod uidet sic. i. ab intellectu nostro. alias contradictoria essent siml vera. ideo dicit phis q si capiamus aliquā magnitudinē maiorez vel minorem q sit talis abundantia/ talis defectus erit in nobis z nō in re ipsa. et id nō oīz q si ymagi apprehēdat infinitū spaciū extra celū q ppter ea ita sit qz bec ymaginaō est ex pte ymaginātis et non ex parte rei ymaginate. Sequitur textus. **Rationabile quidem speculantibus.**

Queritur Nono. Utrum sit

aliquid corp^s sensibile actu infinitū. Arguit q sic qz motus infinitus supponit mobile finitū. sed motus celi est infinitus cū h^{ic} natura careat principio et fine. g^o celū est infinitū. 2° sic in corpore celesti reperit infinitū h^{ic} potētiā et diffinitionē cū sit quātūz et cōtinuū. g^o ibi est infinitū actu. cōtra tenz qz in ppetuis nō differūt esse et posse. 3° sic infinitū et finitū hnt fieri circa idem. sed finitū reperit actu sub corpore sensibili. g^o similiter pōt reperiri cor^p actu infinitū.

In oppo^o est Aristoteles in textu. Pro ratione.

Sciendum est primo. q post

q Aristoteles improbat opinionēs antiquoz ponent^{es} infinitū esse substantiam p se extētem qui non naturaliter loquebant de infinito. hic cōter ponit rōes ad probandū non esse actu infinitūz sicut accūs alicui nature sensibili/ sicut aliqui magis naturali loquētes posuerūt infinitū. ubi

Sciendum est secundo. q fuit

opinio cōis tempore Aristotelis celum esse de natura quatuor elemētoz. et q ipse nō dūz probauit celūz esse alterius nature a quatuor elemētis. ideo in suis rōibus pcedit ac si non esset aliud quod corpus sensibile extra quatuor elemēta. s^z postq in p^o de celo probauit celū esse alterius nature ab elemētis. ad maiorē certitudinēz ueritatis reiterat cōsideracōem de infinito oīdendo u^{el} q nullum corpus sensibile est infinitū h^{ic} diuincta corpora sensibilia. z sic cōsidera^o ibi trahita de infinito est uniuersalior quantū ad extēsiōnez q cōsidera^o hic habita in isto tercio. tū nō est uniuersalior secundum rationem generalem formālē generis scilicet. Tunc sit illa

Conclusio prima q non est

ponendū actu infinitū accidēs alicui nature sensibili. probat qz uel illud esset in corporibus cōtinuis uel numeris. non p^o qz nullum sup^o facie determinatū est infinitūz. sed de rōe corporis est

q sit sup^o facie determinatū. sicut de rōe lineae est q sit inter duo puncta. z superficiē q sit inter duas lineas. ergo non est actu infinitūz nec in corpore sensibili nec intelligibili. Nec pōt dici 2° q nullum infinitū pōt mutari cū non possit pertrāsiri sed omnis numerus uel habēs numerū pōt mutari. et p cōs ptransiri. ergo nullus numerus est infinitus. Et ista rō cōpōndit duas rōes que sunt logice sed non demōstratiue. qz ex cōibus probabili^o et non necessariis procedunt. Sed li aliquis ponens corpus infinitūz negaret q sit de rōe corporis esse determinatū sup^o faciebz. etiā si aliquis poneret actu infinitū i numeris negaret q sit de rōe q libet numeri actu posse mutari sed quia ista dicta sunt famosa. ideo philosoph^o arguit probabiliter ex ipsis.

Conclusio secunda. Nullum

est corpus actu sensibile infinitū. probat p phis quinqz rōibus. Prima est que pcedit supponēdo elemēta esse finita h^{ic} multitudinēz. et arguit sic. si esset aliquid cor^p naturale actu infinitūz uel esset compositū uel simplex. non p^o qz cum elementa ponant finita in multitudine. non possent cōponere infinitū nisi aliquod illoz esset infinitū in quātitate. uel ergo vnū tantū esset infinitū uel omnia. non vnūz tantū. qz cum in maiori corpore sit semper maior uirtus. in infinito esset uirtus infinita. ergo destrueret alia elemēta nec posset esse nec durare illud cōpositū qz elemēta nō essent in eo adēquata. nec possent esse omnia infinita. qz vnūz infinitum vndiquaqz distans est. qz est corpus habens oēs dimensionez z protendit in infinitū. ergo non possent esse plura in eodem. cum vnūz occupet totum locum. uel oporteret duo corpora simul esse in eodē loco quod est impossibile. si autē illud corpus esset simplex uel esset vnūz corpus pcedens quatuor elemēta uel aliqui posuerūt uaporem ex quo h^{ic} ipsos elemēta cōponunt. uel esset de quatuor elemētis. non p^o qz tale cor^p non est ponendūz pcedere quatuor elemēta. qz vnūquodqz resoluatur in ea ex quibus cōponit. sed elemēta non resoluunt in tale cor^p. ergo nec ex ipso cōponunt.

Nec pōt esse vnū de quatuor elemētis. qz si sic cum esset infinite uirtutis cetera cōueteret in sui naturā et iaz essent uersa. quod est inconueniens.

Secunda rō est p qua phis pmitit tres suppositōes. Prima est q omne cor^p naturale habet naturalez indinatōem ut sit in aliquo loco. Secūda est q alicuius corpori naturali cōuenit aliquis locus determinat^{us} in uniuerso. Tercia est q est idem locus naturalis totius et partis. sicut totius terre et vnus glebe. et totius ignis et vnus sanille. cuius signum est qz in quacūqz parte loci totū cor^p ponat pars corporis que sit in illo loco. Tunc arguitur sicut esset corpus sensibile. uel esset homogeneū et esset eiusdēz spē

pbat b. p simple
g dicit
numerari
mutari
numerari
mutari
Supp pma ratio.
a sup^o b. s. multitudine
p b. b
a sup^o b. s. uirtute
p b. b. aut
qz
p b. pma
m
p b. aut
a. p. uel
p b. a
p. a
p. a. sup^o b.
p b. s. aut
p b. aut
g
a
a
p b. s.
p b. s. g
homogeneū.

p quod nō hē locū ext^o ipso ad quod possit mouēri ē imōs sūm lōd sū p
ponat cor^p sensibile infinitū ipso nō hēbit lōd ext^o ad quod p possit mouēri
uēri rō si pbat cor^p sensibile infinitū ipso sūm lōd ext^o imōs sūm lōd
qz si pbat cor^p sensibile infinitū ipso sūm lōd ext^o imōs sūm lōd
uēbit qz vnūz quiescat uel qz sūm lōd ext^o imōs sūm lōd
eius moueat. ad nō sit maior rō q moueat ad vnū lōd q ad aliū
cādē rōe in qndēz fuerit ad hūc mouebit ad aliū hūc sūm mouebit.
Et qnō sit maior rō q moueat ad vnū lōd q ad aliū p^o qz ubi est
lōd totūz qz p^o q lōd totūz est infinitū. rō nō ē minor rō q ad
vnā p^o lōd infinitū qz ad aliū qz qz hēbit p^o lōd infinitū est qz hēbit
lōd sūm ext^o qz ita si aliq mouebit sūm mouebit. et sūm sit qz qz sit
sūm quiescat.

in omnibus suis partibus vel etherogeneum. Si primū sequitur q̄ quelz eius pars temp̄ mo- uetur. aut semper quiescat utriq̄ est impossibile et destruit rationē nature. q̄ si semper moueret natura non esset principium quietis. et si semper quiesceret non esset principium motus. p̄ tamen d̄ntia. q̄ cum quelz pars esset in loco totius nō magis haberet inclinationē ad vnaz partē illi loci quā ad aliam. et sic vel semper moueretur ad qualz partem illius loci vel non moueret. si esset etherogeneū vel esset ex finitis specie vel ex infinitis speciebus. si primū oportet sp̄z aliquā esse infinitā in quantitate. et tunc corrumperet alias. si ex infinitis sp̄ibus. cum quelz pars habeat locū naturalē sibi determinatū sequeretur q̄ essent infinita loca naturalia determinata h̄o sp̄ca. q̄d est falsum. Et circa istam rationem dicit Anaxagoras assignans rationes quietis in finitū q̄ se ip̄m sustinet et sustentat eo q̄ est in se ip̄o et non in alio. Quā rōez improbat p̄b̄s dupliciter. Primo q̄ solum dicit quare non mouetur et non quare non est natum moueri. sicut terra quiescit in medio. sed hoc non est q̄ sit in se ipsa. sed quia habet grauitatem. Secunda rō si infinitum quiesceret quia est in se ip̄o eadem ratione quelz pars eius semper quiesceret eam esset in se ipsa. Tertia ratio omne corpus sensibile est graue aut leue. si primū naturaliter fertur ad mediū. si leue naturaliter fertur sursum a medio. ergo si sit aliquod corpus materiale infinitum ōz q̄ in eo sint sursum et mediū. sed non est possibile in infinito dare mediū et sursum. igit. Quarta rō est ōz corpus sensibile est in aliquo loco. sed tātum sunt sex differentie loci in vniuerso quarū quelz est determinata et finita. ergo ōz corpus sensibile est actu finitū et determinatum. Quinta ratio si esset corpus sensibile infinitum haberet locū infinitū. sed hoc est impossibile. cū de rōe loci sit circūdare et continere locatum. ergo nullum est corpus sensibile actu infinitū.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ licet motus celi sit infinitus duratione secundū potentia: non tamen extensione quā habet a suo mobili. ideo non ōz celuz in extensione esse actu infinitum. Ad secundā cōceditur q̄ celi est diuisibile in rōe q̄tatis scilz mathematicē secundū ymaginationē aut super naturaliter. sed non per actionē nature. et neget d̄ntia. et ad probationem dicitur q̄ illa auctoritas intelligitur de potentia ad esse q̄ non differt ab actu secundum durationem. et nō de potentia ad operari. Ad terciā dicitur q̄ non oportet semper priuatione opposita actu reperiri in rerum natura vel in suo subiecto. sed si vnū est actu sufficit reliquū esse in potentia. 21.

ideo loca p̄mū mundi s̄t distimilia
mūdo q̄t etherogeneū cor. tunc
ex ist loca p̄mū sunt distimilia
p̄tes s̄t infimū g. b. loca

Etherogeneū.

Anaxagoras.

2.
3.
4.
5.

qui intelligit illa in d̄ntia
in perpetuis nō differt

Queritur decimo. Utrum

Infinitū secundum potentiam in rebus natura- libus reperitur. Arguitur q̄ non. ois potētia est reducibilis in actum alias esset frustra. h̄ infinitū nunq̄ est in actu. ergo neq̄ in potētia. 2o licet ena naturalia sunt determinata ad maximū et minimū secundū actū et potētia vt dictū est in p̄b̄uis. ergo infinitū secundū potētia non reperit in rebus naturalibus. 3o sic si reperiret infinitum maxime esset in diuisione magnitudinis. sed hoc non. igit. Vltimoz patet quia ōz infinitū per ablationē finiti tandem cōsumitur. ergo in diuidendo magnitudinem non est processus in infinitum. Ad oppo arguit per p̄b̄m in tertio. Pro responsione.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ p̄b̄s disputatiue inquisit de infinito ostēdendo q̄ sit et etiā q̄ non sit. hic cōsequenter de clarat veritatē. In primo ostendens quō mō est infinitū. et quō mō non determinādo questio- nem si est. Secūdo ponēs diffinitionem infiniti determinādo questioē quid est. Et 3o assignās rationē aliquarū passionum infiniti sicut deter- minando questioē q̄ est et propter quid est. et de primo istorū videbitur in presenti questione.

Sciendum est Secundo q̄

Multa impossibilia sequuntur si ponatur actu in- finitum vt dictū est. et etiā multa sequunt si po- natur non esse omnino. Primū erit q̄ tēpus ha- bebūt principū et finem. quod reputatur in cōue- niens apud ponētes eternitatē mundi. Secūdū est q̄ quelz magnitudo nō est diuisibilis in infi- nitum. Terciū est q̄ numerus nō est in infinito angibilis. et q̄ illud non est ponendū ad quod sequunt multa impossibilia. ideo cōcludit Ari- stoteles q̄ infinitū aliquo mō est et aliquo mō non est. Sed ad videndū qualiter est.

Sciendum est tercio. q̄ Ut

habetur in textu aliquid dicitur esse dupliciter. Vno mō in potētia. alio mō in actu. et in potētia aliquid ē iterū dupliciter. Vno modo in po- tentia ad actum cōpletū et perfectū. ita q̄ alii quando totum in actu est simul existens sicut es dicitur in potentia ad formam statue. Alio mō aliquid dicitur esse in potentia ad actū imper- fectū semper potentie permixtum sic q̄ nunq̄ est simul in actu existens. sed cum hoc est in fieri et semper est in potentia ad vltiorem perfectionē. et isto mō infinitū in potētia reperitur in tēpore in generationibus rerum sibi inuicem succeden- tibus in diuisione magnitudinum. et in appo- sitionibus numerorū et ibi nō est in finitū in po- tentia primo mō. q̄ nunq̄ ibi reperitur totum simul et in actu perfecto.

q̄ n̄s̄m̄d̄ r̄p̄t̄ in vniuersū
p̄mū m̄d̄
p̄mū est p̄mū ad actū cōpletū vt p̄mū quō actu h̄m̄o m̄h̄al p̄mū
p̄mū est in pot̄ sed istud est d̄ntia ad actū ut lapis est in po-
p̄mū id est t̄m̄p̄ ad actū cōpletū q̄ nō s̄r̄a id est h̄t̄ m̄h̄al
de tota p̄mū id est. Alia est pot̄ ad actū m̄d̄p̄l̄d̄ q̄ h̄m̄o
veniret pot̄ ad id illū actū s̄r̄ t̄m̄p̄o p̄mū h̄m̄o
p̄mū t̄m̄p̄o totū simul pot̄ redire in actū: s̄r̄ semp̄ ad m̄h̄al
actu alia est in pot̄ntia d̄. q̄ ut ad d̄nt̄ cr̄astina ueniret
in actu: d̄nt̄ aut̄ p̄mū exit in pot̄. Et ad vna partē n̄m̄
fuerit diuisa veniret alia partē i pot̄. ad diuisiōē ad
q̄ om̄e p̄tes sint simul in actu diuisē n̄ ḡm̄m̄ d̄nt̄
de ind̄iuisibilibz quod est impo

Sciendum est quarto. q. In

infini in potetia in predicis inuenit quodamod
similiter et quodamod dissimiliter. similiter in h
q in oibus illis reperit sp aliud et aliud accipi
endo secundu quada; successioez. ita tñ q illud
acceptu in actu est totu finitu lz sic alteru et al
teru et semp in potetia ad alteru accipiendū. id ē
infinitu ad posterius accipiendū q nō est actu. et
id nō o; accipere finitu sicut aliquid perma
nens vt domū vel hominē. lz sicut successiuū vt
dies vel agō id est ludus agonialis. sed ē diss
similiter in illis. qz i tēpore et in gnationibus re
rū illud finitu acceptū de infinito nō perma
net sed recedit. sed in diuisione magnitudinis et
in appositione numeri acceptum est permanēs.

Sciend uz est quinto. q. infi

nitum per diuisionē et finitu per appositionē
habēt cōueniētā et differētā. tñ diuisio magni
tudinis pōt fieri dupliciter. Vno mō seruando
eādēz proportionē. sed nō eādēz qritatē partis
accepte. vti de linea decē pedū primo capie me
dietas et secūdo mediū medietatis. et sic finitu
tū semp manebit proportio eadē scz dimidiū ad du
plū. lz variat qritas. Alio mō pōt fieri seruādo
eādēz qritatē. sed nō eādēz proportionē. vt si
a linea decē pedū subtrahatur vn⁹ pes. deinde
mai⁹. seruabit eādē qritas sed nō eādēz propor
tio. in minori enim pportione se habebit pū
pes ad decē q ad nouē secundus. et illo mō diu
sio cōtinuū nō vadit in finitu. qz oē finituz
ūlo mō cōsumit quocūq; finito semp accepto
sed primo mō vadit i finitu. et q. ad hoc bz
cōueniētā cū infinito i appositionē. et quicquid
accipit per diuisionē potest apponi alteri. et ideo
vtrūq; finitu est in potetia solum et in fieri. et
semp ē aliquid ipius extra accipere. sed habēt
differētā. qz finitu per appositionē non ex
dit in maius oēm magnitudinē finitaz et deter
minatā. sed finitu per diuisionē excedit i min⁹
oēm determinatā qritatē. Rō patet. qz nullū
est actu corpus finitu ex cuius ablatione fiat
appositio in finitu alteri magnitudini. qz ta
lis appositio procedit ad totū quod habet rōez
forme. Rō etiā ē qz diuisio procedens a puo se
tenet ex parte materie que sub quantitate semp
in potetia est ad diuidendū. Et predictis patet
falsitas opintonis Platonis ponentis duo infi
nita. scz magnum quo ad finitu secundū appo
sitionē. et parū quo ad finitu secundū diuis
sionē. qz vt dictū est nō est finitu per apposi
tionē secundū magnitudinē in cōtinuis nec ac
tu nec potetia. quia non cōtingit excellere per
appositionem quacūq; magnitudinē finitam
Nec pōt dici q illud finitu per appositionem
sit in numeris qz secundum ipm numerus non

augetur nisi vsq; ad decē. et semper sit regressus
ad vnitatem.

Conclusio prima. In rebus

naturalibus reperitur finitu in potetia vltio
modo capta. Patet quia finitu aliquomō
est vt ostensum est. alias sequeretur in cōuenien
tia iam allegata. cum ergo actus et potetia di
uidant ens et quodlibet genus entis. oportet q
sit actu vel potetia. sed non est finitu in ac
tu vt ostensum est per predicta. ergo oportet q
finitu sit in potetia. non tamen ad actum
completuz. sed ad actū incōpletuz et pōtione
permixtuz. Et sic patet responsio ad questū.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q aliquid eo mō quo ē
in potetia eo modo reducitur ad actum. et qz
finitu solum est in potetia ad actum incō
pletum ideo reducitur in actu per ipsum. Ad
secundā dicitur q licet res naturalis qritum ad
esse naturale alicuius determinare speciei sic des
terminata ad maximum et minimum. tamen se
cundū esse qritum quia non abstrahit ab esse q
to non est determinata ad maximum. Tercia
soluitur ex dictis. Sequitur textus. **Ac
cidit autem contrarium.**

Queritur vndecimo. vtrum

finitu bene diffinitur sic. finitu est cuius q
ritatē accipiendū semp ē aliquid extra accipe
re. Arguit q nō. nā si sic ois magnitudo esset in
finita. qz accepta quacūq; pte magnitudinis
cōtingit aliā partē extra accipere. hoc aut videt
esse falsuz. qz tunc aliquid finitu ex infinitis cō
poneret. 2o sic quantitas finitu est finita
ergo nō potest accipi. qz finitu est incōprehēsi
bile. et per oīs male dicit cuius qritatē accipie
tibz. 3o sic illius extra quod nihil est nō cō
tingit aliquid extra accipere. sed extra finitu
nihil est sed oia cōtinet. ergo male ponitur illa
particula diffinitionis. Ad oppositū arguit
per pbūm ponentē predictam diffinitionem.

Sciendum est primo. q. post

q Aristoteles ostēdit quo mō est finitu. et q.
mō non. hic cōter ostēdit quid ē ponēdo eius
diffinitioē propriā et remouēdo falsaz descrip
tionē eius positā ab antiquis. et cōter ex diffini
tione predicta positā assignauit rōem aliquarū
passionum finitu.

Sciendum est Secundo q

quidam antiquoz sic diffiniunt finituz dicens
tes q finitu est extra quod nihil est. et sic autū
buerunt infinito rationē totā. vñ dixerūt q oia
pctinet finitu. in seipso oia hñs. lz vt dicit Ar.
ff. i.

Infinitū.

Nō q infini fin appōitē et infini fin diuisione quacūq; ter. p
qz infini fin appōitē ē q dā nō infini fin diuisione. qz infini fin
appōitē sit q infini fin diuisione qz quod diuidit ab vna magni
tū appōitē alī. 2o quicūq; qz sit diuisio magnitudinis pōt fieri in
infinitū in pte eius pportione. ita appōitē pōt fieri in infini
3o quicūq; qz sit diuisio magnitudinis in pte eius pportione nō
pōt fieri in infini vñ nō. in appōitē. Ex quo scit q sit diuisio
magnitudinis est sola infini in pte. sit dicit qz agō et etiam
appōitē magnitudinis est in pte infini. Sed diffinit qz diuisio
magnitudinis sit pōt fieri in infini qz q nō q. magnitudinis data cōtingit
dare mōdū. sed appōitē magnitudinis nō sit pōt fieri qz q nō q.
magnitudinis data cōtingit dare mōdū.

adus & potetia dimidiū
ens & quodlibet gny ent

Ascriptio antiqua

regula

unus ppe linc no pperat est quidem
reptitur in rebul abhadis a hia b qutitate ind pmo
k unum q multatudo q pleg dnyfione for no
demy nabo p dca: p pte esse in one hie ut dno dno
peli. k ni p dca mcho qutitudo ut dno dno 3. all dno
ad d: q pleg dnyfione dno dno e in dnyfione p dca

9. ppetates infiniti

Toti
pfectum

nullu no hns fine
est pfectu

oppo^o oim illor^z est veruz qz infinitum est cui⁹
semp est aliquid extra accipere. Et magis habet
rōez ptis q totu⁹ et ptiē⁹ q dūnetis⁹ et materie
q forme. Et circa hoc ponunt^r due cōclusiones.

Conclusio prima. diffinitio

infiniti posita ab antiquis est insufficientis. nam
illa est diffinitio toti⁹. totū enī ē cui nihil deest
sej de requisitis ad suā perfectionē. s; totū et per
fectū idē sunt. infinitū aut nō est perfectū. quia
nullū nō habens finē est perfectū. ergo illa diffi
nitio que est totius et perfecti male data est de
infinito.

Conclusio secunda. Infini

tum nō cōtinet oīa s; magis h; rōem contenti.
Probat^r qz infinitū h; rōem imperfecti cū sit in
potentia. s; illius quod est in potentia magis est
cōtineri q cōtinere et h; rōem partiu. ergo infi
nitū magis habet rōem cōtenti q continentis.

Conclusio tertia et responsa

lis. Predicta diffinitio est sufficienter assignata
Probat^r signo Aristotelis. nā dicit^r aliqui anu
los esse infinitos propter circulationē in qua cō
tingit semp aliquid extra sumere. ergo si ppter
hoc anuli dicātur infiniti sequit^r q infinitus est
cuius qtitatē accipiētibus semp ē aliquid extra
sumere. Est tamē aduertēdū q anuli secūdū
circulationē nō dicunt^r ppe infiniti s; tātū per
similitudinē. qz nō semper cōtingit in illis acci
pere aliud ab oibus ptibus acceptis. s; tātū a
parte preaccepta immediate. in infinito autē cō
tingit accipere semp aliud ab oibus prius accep
tis. Et predictis p; quid sit et quid non sit in
finitū. Sed circa predicta oriunt^r quedā dubia.

Dubitatur primo. Utrum

Infinitū secūdū appositionē et diuisionē eodē
mō reperiat^r in magnitudine et numero. Pro
dubio ē sciendū q sicut dicit^r est in questione p
cedētī sic inueitur infinitū in magnitudibus qd
per appositionē nō excellitur quecūq; deteriorata
magnitudo in maius. s; diuisio infiniti sic est in
magnitudie q diuidēdo trāsitur quecūq; qti
tas in minus. Cuius rō est qz cū infinitū habeat
rōez materie cōtinetur intus sicut materia. illud
aut quod cōtinet ē forma vt dicit^r ē in 2° eo q
habet rōez forme et cōtinentis.

Sciendum est tercio q In nu

mero inuenit^r aliquis termi⁹ in min⁹ que nō pti
git trāsire in diuidendo. s; vnitas indiuisibilis.
sed nō inuenit^r aliquis termin⁹ in pl⁹. qz quolz
numero dato ē inueire maiore p appositionē tā
tū s; nō secūdū diuisionē. in magnitudine aut ē
euerfo. Rō aut quare i numero nō ē infinitū
in minus. dicendū ē qz vnū in qtum vnū est in
diuisibile vt vnus hō est indiuisibilis. sed oīs b.

numerus pponit^r et vnitatib; ergo pcedēdo per
diuisionē est status i vnitatib;. Rō aut quare
apposi⁹ vadit in nuēris in infinitū ē ista. quia
numerus cōsurgit ex diuisione cōtinui et magni
tudinis. et qz illa diuisio pcedit in infinitum sic
est etiā de appōne i numeris. Et qz infert pbus
q numer⁹ qui ē angibilis in ifinitū nō est sepa
a magnitudinibus sine a rōe magnitudinis.

Sciendum quarto q ibi est

duplex diuisio. quedā est formalis q fit p oppo
sita. Alia est secūdū quātitatē. prima cāt multi
tudinē q est trāscedēs secūdū quā ens diuidit^r
per vnū et multa. s; diuisio quātitatis cōtinue
causat numerū. igit^r ē spēs quātitatis et talis est
angibil^r in ifinitū. sed multitudo q sequit^r diuisi
onē formale nō multiplicat^r in infinitū. qz sunt
determinate species rerū sicut est determinata q
titas vniversi. Tunc respōdet^r q ecduerso se ha
bēt appositio r diuisio i magnitudie et numero.

Dubitatur secundo. vtrum

Infinitū eque p⁹ sit in motu tēpore et magnitu
dine. Dicit^r q nō. cuius rō est qz infinitū sequit^r
qtitatē et cōperit illis tribus secūdū prius r po
steri⁹. s; qz cōueit illis rōe cōtinui. s; cōtinuus
reperit^r in illis secūdū prius et posterius. qz cōue
nit motui per magnitudinē supra quā sit mot⁹
et tempori per motum.

Dubitatur tercio. vtrum iRe

motio infiniti in actu tollat cōsiderationē ma
themathicor^z. Dicit^r q nō qz mathemathicus n
vrit^r magnitudie in actu ifinita. sed vrit^r aliqua
magnitudie finita tāta quāta est sibi necessaria
vt ex ea possit extrahere quā voluerit vel adde
re qd voluerit. et ad h⁹ sufficit magitudo finita.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicit^r q h; magnitudo sit infinita
secūdū potētā diuisiōis qz est pposita ex indiu
sibilib;. iō nō pōt diuidi in idiuisibilia. s; sp p
diuisibilia. tū nō est infinita secūdū actū necle
cūdū potētā qz ad extēsiōē qz extēsiō magni
tudis sequit^r formā rei q est principii augmēti r
finite virtutis. Ad secūdā dicit^r q ifinitus qti
tas accepta finita ē secūdū actū et de illa intelli
git^r q pōt accipi. sed nō qtitas que semp relia
t accipiēda est h; potētā. Ad aliā p; solutio
dicit^r. Et sic est finis huius terti pbiicorum.

Sequitur liber Quartus.

**Similiter autē necesse est phi
sicum et de loco sicut et de in
finito considerare si est.**

ad unū infinitū requit^r dno qd nouis
p q qm: p dca accepta semper
sit aliud tē accipe. 2 qd id
quod est p accepto est nō accipi
at^r hie hie p nō est infinitū in
anulis.

Cfrica quartum libruꝝ
phiscozum queritur
primo: Utrum.

Locus sit. Arguitur q̄ non sex rationibus q̄
ponuntur in textu. Prima est. locus habet tres
superficies seu dimensiones scilicet longitudinē. la-
titudinem et profunditatem. sed omne habens
tres dimensiones est corpus. ergo si locus sit erit
corpus. et iterum sequit̄ q̄ idem esset locus et lo-
catus et per om̄s duo corpora essent in eodem
quod falsum est. Secunda ratio ē si corporis sit
aliquod receptaculum quod sit locus eadē rōe
erit locus superficies et puncti. quia sicut in loco
aque recipitur aer. ita vbi erat superficies aque
recipitur superficies aeris. sed punctus locati nō
realiter differt a puncto qui est in ip̄o loco. quia
secundū se totū tangit suū proprium locum cū
sit indivisibilis punctus. quia duo indivisibilia
quātitatis cōiuncta non sunt nisi vnū. ergo si
militer loc⁹ corporis nō differt realiter a corpo-
re. Tercia rō omne quod est vel est elementum
vel ex elementis. sed nō illosum est locus. ergo
locus non est. minor patet q̄ omne elementum
vel ens ex elementis est corpus. sed locus non ē
corpus. igitur. Quarta rō oē quod est in natu-
ralibus est causa alicuius. sed locus nō est cā se-
cundū aliquē modorū cause. igit̄. Minor appa-
ret q̄ cū locus sit extrinsecus locato nō est mate-
ria neq; forma. neq; finis. quia locus est. ppter
locata magis q̄ e contra. Nec est efficiens quia
habet rationē termini ergo non est cā movens.
Quinta rō omne ens est in loco. ergo si locus
sit erit in loco. et sic erit processus in infinitum.
Sexta rō locus est equalis locato. ergo si locus
sit necesse ē q̄ augmentato locato augetur locus
sed hoc videtur impossibile cum locus sit immo-
bilis. ergo locus non est. Ad oppositum ar-
guit per phūm in primo huius quarti.

Sciendum est primo. q̄ post
q̄ phūs determinavit in tertio libro de motu et
de infinito quod cōpetit motui intrinsece. n̄ter
in isto quarto determinat de accidentibus ip̄i
motus que sibi extrinsece cōveniunt. et quia lo-
cus est mensura mobilis. et tempus est mensura
motus. ideo prius agitur de loco q̄ de tempore.
et quia locus dicitur positivē. vacuus vero pri-
uative. ideo prius agitur de loco q̄ de vacuo. et
per hoc apparet ordo huius libri ad precedentes
et etiam ordo determinandorū in isto quarto.

Conclusio prima. Ad phisi-
cum pertinet cōsiderare de loco sicut de infinito
Probat̄ tribus rationibus phī. Prima est q̄

illud quod est cōe omnibus naturalibus est o
consideratione phī. sed locus est h̄mōi. De sic. p̄ b̄ t̄c̄ m̄c̄
batur rōe antiquorū. quod non est nisi q̄ est vt
nisi q̄ est tragellaphus. ergo oē quod est alicubi
est. et p̄ om̄s locus ē cōis entibus. z quis hoc ar-
gumētuz simpliciter sit sophistici valz tñ gratia
materie secundū opinionem antiquorū qui cre-
debant nulla esse entia nisi corporalia et sensibi-
lia. q̄ nihil aliud cognouerunt. et nō posuerunt
metaphisicā eē distinctā a phisicā. Secūda rō
phisicus h̄z principaliter cōsiderare de motu loca-
li qui ē maxie cōis naturalib⁹ q̄ cōuenit celo
cui nō cōueniūt alii motus. ē etiā magis pro-
prius aliis. q̄ est p̄petuus et continuus. Sz ad
cognoscēdū motū localem oꝝ cognoscere locū ḡ
phisic⁹ h̄z cōsiderare de loco. Tercia rō de illo ē
a sapiētibz determinādū de q̄ sunt magne du-
bitationes in sua scia. sz sic est de loco in phica
q̄ n̄ ad quid ē si ē. et harū dubitationū tāgit
phisicus duplicē cām. Prima ē ppter diversas pro-
prietates loci q̄ nō vident̄ ducere in eadē sciaz
de loco. Secūda cā est q̄ antiqui nō bene du-
bitauerūt neq; bene inquisierūt veritatē circa
locū. id difficile est nobis determinare de loco.

Conclusio Secunda Locus

ē aliquid. Probat̄ secundū phūz triplr. Primo
illud ē aliquid i quo corpora q̄ trāsmutant suc-
cessivē recipiunt. sz locus dicit̄ illud in quo cor-
pora trāsmutabilia successivē recipiūt. vt vbi nūc
ē aqua aqua recedēte aer dicit̄ recipi in eodem
loco ḡ loc⁹ ē aliquid p̄ter corpora q̄ trāsmutat̄
Uñ sicut i trāsmutatioe formaz requirit̄ vnuz
cōe subiectū sub vtraq; manēs. ita i trāsmuta-
tioe locali requirit̄ vnū cōe receptacūm corporū
q̄ mouēt. sz i trāsmutatioe formaz dicit̄ nos ad
cognitionē materie. ita mot⁹ localis corporū dicit̄
ad cognitionē loci. Secūda rō illud ē aliquid z
cū hoc h̄z q̄daz potētiaz vel virtutem ad quod
corpora phica naturalr mouent̄. sz oē corp⁹ phic⁹
cū naturaliter fert̄ i suū locū nō phibitū vt leuia
mouent̄ sursum. et graua deorsuz. et hec differē-
tie positiois z similiter alie vt dextrū similtū aq̄
et retro sunt determinate in vniuerso a parte rei
et non solū quo ad nos. q̄ quocūq; vertamus
semp remanēt̄ in eodē situ. et in his vbi solū de-
terminatur quo ad nos secundum determina-
tionem nostrā idem multociens sit. sursum et de-
orsum. Tercia ratio. arguit̄ p̄ter dicta antiquo-
rum. Primo quia quidā posuerunt vacuum eē.
sed si vacuum sit est locus corpore priuatus. ḡ
locus est aliquid. Quarta ratio quia dicit̄ De-
siodus poeta q̄ ante corporum productionē
erat vacuū chaos receptaculum omnium corpo-
rum. postea dicit̄ terrā fuisse formatā latā et spa-
ciosam tamq̄ receptaculū corporum minorum.
f. f. z.

Hesiodus.

Libert quartus.

ergo locus h³ ipsum aliquid est. et etiam est mirabilis virtutis q³ est p³ncip³ sine quo nullū alioz est. et illud potest esse sine aliis. et quamuis illud non sit simpliciter verū tñ facit ad pbandū locū esse in ordine ad ponentes ipsam positionem.

Ad rationes ante opposituz

Ad primaz dicit q³ licet locus dicat habere tres dimensiones quantū ad p³ncipia q³ cōtinet locatum h³ omnes dimēiones ei³. tñ non h³ nisi duas essentialiter cuz sit superficies corporis p³ncip³is. ideo non est corpus. Ad secundā dicit q³ non est simile de corpore superficie et p³ncipio. q³ superficies et puncta cum sint accidētia quedam corporum solum habent locum rōe corporū in quo sunt et non h³ se. q³ non oportet vt dicat inferi³ q³ cuilibet p³ncipio locati correspondeat vna p³ncipia distācie loci. Ad terciā negat maior q³ illa distācie est substantiarū solum. modo locus est accidens.

Ad quartam dicit q³ locus respectu locati h³ modum cause finalis q³ locatū mouet ad locū tanq³ ad finē sui motus. h³ etiā modū efficiētiū cum sit generatiū³ et conseruatiū³ locati. Ad quintā dicit q³ non omē ens vlt³ est in loco. verū tamē locus bene est in aliquo non vt in loco sed vt in subiecto. Ad sextā dicit q³ locus quātū ad suū materiale moueri pōt per accidens. licet quantum ad suū formale sit immobilis. recet. Sequit³ textus. Quomā autem aliis quidez.

Queritur secundo. Utrum

locus sit forma vel materia alicuius corporis. Et arguit q³ sit forma quia forma continet et terminat id cuius est forma. sed locus est termin³ locati cum sit p³ncipiu³ p³ncipiens vñū quodq³ corporū locatoz. ergo locus est forma cum sibi cōueniat p³ncipietas forme. 2° sic illud est materia quod formaliter terminat p³ncipia aliā. sed locus est h³ d³. quia sicut tres dimensiones corporum formant³ et terminant³ sub plano vel superficie et sunt materia corporū. ita tres dimensiones loci formant³ et terminant³ h³ q³ sunt in superficie corporis p³ncip³is ergo locus est materia. 3° sic materia est receptaculum forme et illoz que sequunt³ ad ipsaz. et tunc similiter locus est recepti³ oim corporū. et sic loco p³ncipiūt p³ncipietates materie. ergo ē materia. Ad oppositū arguitur per philosophū in textu Pro responsione.

Sciendum est primo q³ post

q³ p³ncipia disputatiue inquisiuit de loco vtrum sit p³ncipie disputatiue inquit quid sit locus pbād o ipsūz p³ncipio non esse materiā nec formā. Quidā enim antiquoz dixerūt locus esse formā. et libet corporis locati. Alii vero materiā. Et alii quodam spaciū inter latera p³ncip³is habens tres di-

mensiones distinctas a dimētionib³ corporū cōtinentis et etiā p³ncipie. et de ista opinione videbit³ inferius. et in presenti de duabus p³ncipia.

Sciendum est Secundo. q³

ponentes locū esse formas mouebant³ p³ncipie hoc q³ sicut entium quodda³ est p³ncipie et quodda³ per accidens. ita etiā circa locū reperit³ p³ncipie locus in quo res dicit³ p³ncipio et per se esse. et locus cōis in quo res dicit³ esse per accidens. sicut dicim³ forte esse in celo q³ est in aere. et eq³ est in aere q³ est in terra. et dicit³ esse in terra q³ est in vna determinata parte terre que p³ncipie ipsūz et nihil aliud. et sic ille locus est p³ncipie et per se termin³ rei. et q³ forma est per se termin³ vniuscuiusq³ q³ p³ncipie formam terminat³ materia et libet ad p³ncipie esse. idē p³ncipie debant q³ forma et libet sibi erat locus proprius quorum est vna ratio ante oppositum.

Sciendum est tercio. q³ aliqui

antiquoz crediderūt totum locum esse spacium quod est inter terminos rei cōtinentis habēs tres dimensiones. non tñ h³ d³ i spa³ dicebat³ esse idē cuz aliq³ corporū locatoz q³ recedētib³ et aduenientib³ diuersis locatis remanet idē spacium. vnde videbat³ eis q³ loci essent dimētionēsepa te. et ex hoc p³ncipiebat Plato locū esse materiā. q³ illa distācia sepata a terminis dimētio³ est de se indeterminata. et quod est indeterminatum videtur esse materia quia habet rationem infiniti. Nam Plato posuit vniuersaliter omnia corpora naturalia materialiter componi ex dimētionib³ mathematicis. In h³ tñ laudat Aristo. Platonē quia licet multi dixerint locus esse aliquid. solus aut³ Plato conatus est assignare quid est locus. Et dicit³ inferi³ q³ difficile est cognoscere quid sit locus. si sit materia siue forma. quia taz materia et forma habent difficile speculationem. et nō est facile vnum cognoscere sine alio. Contra tñ dictas opiniones sit illa.

Conclusio prima. locus non

est materia nec forma alicuius corporis. probatur quinq³ rationibus philosophi. Prima est q³ materia et forma nunq³ separantur a se cuius sunt. sed locus separatur a locato. quia illud in quo prius erat aqua postea fuit aer. ideo locus se habet ad locatum sicut vas. licet differant. q³ in hoc. vas enim est transmutabile. locus autē est immobilis. sed vas potest separari a corpore contento. ergo etiam locus. et sic non est materia nec forma. Secunda ratio est omne quod est in loco est in aliquo quod est extra seipsum. ergo sequitur q³ locus est extra locatum. sed materia et forma non sunt extra compositum. ergo locus non est materia nec forma dato q³ nunq³ separatur a locato.

nō q³ for³ ut d³ ab informando nō pot³
cognosci sine materia: s³ s³ se bene pot³
cognosci s³ m³.

Tertia ratio arguēs cōtra Platonem. Idee et numeri secundum ipm participantur et recipiuntur in materia. ergo cū locus sit materia vel forma sequit̄ q̄ numeri et ydec erunt in loco. quod est contra ipm. q̄ ydec nulli sunt. Quarta ratio ē quā docū q̄ mouetur cōpositum simul cum eo mouetur materia et forma eius et in eodem loco reperiunt̄. ergo si materia v̄l forma locati sit locus sequit̄ q̄ locus erit in loco. et iterū argueretur de illo loco vtrū sit in alio. et sic erit processus in infinitū. Quinta rō corrupta re. corripitur terminus siue partes eius scilicet materia et forma. q̄ debet intelligi de materia non secundū eius essentia. sed vt prius dictū est. sed corrupto locato nō corripit̄ locus. sed remanet locus compositus corruptis. ergo locus non est materia vel forma alicuius corporis. Aduertendū est tñ q̄ cōclusio d̄ intelligi de forma substantiali corporis et non de accidentali. q̄ locus est bene forma accidentalis corporis locati. si ibi inherens cū sit superficies cōcaua eius. non ē in forma substantiali neq̄ accidentali ipsi locati.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicit̄ q̄ forma cōtinet et terminat rē tamq̄ terminus intrinsecus et essentialis eius sed locus cōtinet et terminat extrinsece et accidentaliter. id̄ ibi est equiuocatio de hoc q̄ est cōtinere et terminare. quia ibi est fallacia accidentis et etiā p̄ntus arguēdo ex puris affirmatiuis i secūda figura. Ad secundā dicit̄ q̄ dimēiones locati non sunt materia eius q̄ nō est verum q̄ naturalia corpora ex lineis et superficiebus cōponant̄ vt ymaginabat̄ Plato. et vltra dicit̄ q̄ corpus nō ē tres dimēiones alie a dimēionibz locati sic q̄ sit spaciū dimensionatū realiter distinctū a corpore locatē et locato. Ad terciā similiter dicitur sicut ad primā q̄ materia recipit intrinsece formā sub propria eius potentia. locus vero extrinsece recipit locatū. Sequit̄ textus. Post hec aut accipiendū est.

Queritur tercio. Utrum

Aliquid idē sit in se ipso. Arguit̄ q̄ sic. omē corpus ē in loco aut ḡ quodlibz corpus ē in loco ab eo separato. et sic erit p̄cessus in infinitū. aut erit deueniēdū ad vnū corpus quod amplius nō est in alio et ita oportebit illud esse in se ipso. 2° sic totū est i partibus et partes sunt i toto. ḡ totū est in toto. q̄ quicquid cōtinet cōtinēs cōtinet et cōtentū. ergo idē erit in se ipso. 3° sic animal est in homine et econtra et tñ animal et homo idem sunt. ergo idem erit in se ipso secundū aliquid quē modū essendi. Ad 4° est. p̄būs in. t.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ Aristoteles disputatiue inquisiuit de loco an sit et quid sit. p̄nter intēdit determinare veritas

tem. tñ prius premitit quorūsdā dubiorū solutionē necessariā ad hōmī veritatē inquisitionez nam vt dictū est in 3° Pictagoras ponit infinitū quiescere q̄ est in se ipso. et propter hoc vult Aristoteles ostendere qualiter aliquid possit dici esse in se ipso. et qualiter nō. vt etiā videatur qualiter modus essendi locati i loco distinguat̄ ab aliis modis essendi in. Ubi.

Sciendum est Secundo. q̄

Octo modis aliquid dicitur esse in alio. Primo modū sicut q̄ pars integralis in suo toto. 2° modū sicut totū integrale in suis partibus. q̄ dicit̄ in. t. totū nō est p̄ter suas partes. id̄ o3 ipm esse in suis partibus. 3° sicut inferius in suo superiori. vt hō in animal. 4° sicut totū vniuersale vel superius in suis inferioribus seu partibus subiectiuis. 5° sicut q̄ forma est in sua materia siue sit substantialis siue accidentalis. 6° sicut quilibz effectus in sua cā efficiente et econtra. 7° sicut quodlibz dicit̄ esse in suo fine. 8° sicut locatū in suo loco ad quē modū reducit̄ modū essendi in. quo aliquid dicit̄ esse in se ipso. q̄ sicut locus est mēsurā extrinseca mobilis. ita tempus est mēsurā extrinseca motus.

Sciendum est Tercio. q̄ Sic

potest probari distinctio istorū modorū. q̄ ois modus essendi in. se t3 in habitu dīne p̄tis vel totius vel cause vel effectus. Si primū hoc est dupliciter. aut in habitu dīne totius et partis secundū rē. et sic sumunt̄ duo primi modi. Aut in habitu dīne cause et effectus hoc ē dupliciter. aut in habitu dīne cause intrinsece. et sic ē quātus modus. vel cō extrinsece. et hoc ē dupliciter. v̄l cāe efficiētis v̄l cāe formalis. si primū sic ē sextus modus. si 2° hoc ē dupliciter. aut cāe aliquo modū intrinsece. et sic ē septimus modus. aut totaliter extrinsece. et sic est octauus modus quo locatū est in loco. et de isto octauo modū p̄ prius dicit̄ esse in. et cōnter de aliis secundū q̄ magis accedūt ad ipm.

Sciendum est quarto. q̄ ali

quid esse in se ipso hoc pot̄ intelligi dupliciter. Vno modū q̄ aliquid sit in se ipso secundū alterum id est secundū p̄tem. Alio modū q̄ idē sit in se ipso primo hoc ē secundū totū. Vñ illud dicitur ē in se ipso secundū alterū cuius vna pars ē p̄tines aliā partē. et sic totū gratia vni⁹ p̄tis dicitur p̄tines et gratia alterius p̄tis dicitur esse cōtentū. q̄ totū quāq̄ recipit denoiationē a suis partibus. vt homo dicit̄ albus q̄ corpus ē albu. et iterū corpus dicit̄ albu q̄ eius superficies est alba. et similiter hō dicitur scīs q̄ aīa eius est scīs iterū ēē in se ipso primo potest itelligi dupliciter. Vno q̄ sit in se ipso p̄ et p̄ se. ita q̄ imēdiatē cōtineat se ipm et secundū totum contineatur.

Alio modo quod idem sit in se ipso primo et per accidens ut si unum corpus sit in alio et illud aliud iterum sit in primo primum dicitur esse in se ipso primo et per accidens. quia capitur ibi esse in primo ut idem est quod esse totum. Quibus suppositis sit.

Conclusio prima. Idem potest esse in se ipso secundum alterum. Per secundam rationem autem oppositum. Per etiam aliam rationem. quia illud dicitur esse in se ipso per alterum cuius una pars est continens aliam partem. scilicet alicuius totius una pars continet aliam quamquam ut amphora vini est quoddam totum cuius partes sunt amphora et vinum. sed amphora continet vinum. ergo illud totum est in se ipso secundum alterum. scilicet gratia partem secundum quod una est continens aliam et alia est contenta.

Conclusio secunda. Impossibile est idem esse in se ipso primo et per secundum aliquem modum essendi in. Probatur inductive in illis modis. quia idem non est pars integralis respectu sui ipsius. nec idem est totum integrale sui ipsius. et si militer per in aliis. 2. per rationem. quia si idem esset in se ipso haberet rationem continentis et contenti. quod implicat contradictionem. 3. igitur tenet. quia totum secundum qualem partem esset continens et secundum qualem esset contentum a se ipso. et sic idem respectu sui ipsius haberet rationes continentis et contenti.

Conclusio tertia. Impossibile est idem esse in se ipso primo et per accidens. Probatur quia illud dicitur esse in aliquo primo et per accidens quod secundum se totum est in aliquo extrinseco et illud extrinsecum iterum est in alio. ut si homo sit in navi et navis in mari homo dicitur esse primo et secundum accidens in mari. modo si hoc modo idem esset in se ipso sequeretur quod duo corpora simul essent in eodem. scilicet illud corpus extrinsecum mediante quo idem esset in se ipso per accidens. et illud quod esset in se ipso. sed hoc est impossibile. quia sequeretur duo corpora esse in eodem et esse unum corpus. Est tamen advertendum quod quamquam aliquid dicitur esse in se ipso non affirmative intelligendo sed negative. ut esse in se ipso non sit aliud quod esse in alio. Et dicitur ipsorum modorum essendi in soluit philosophus rationem antiquorum dicentium quod si locus sit aliquid erit in aliquo. quia nihil prohibet locum esse in aliquo primo non tamen sicut in loco. sed ut accidens in subiecto. Alterius infert philosophus quod locus non est aliquid ipsius locati. quia semper continens est alterum ab alio quod continetur cum idem non possit esse in se ipso. Tertio infert quod locus non est materia nec forma. quia utrumque est aliquid ipsius compositi.

Ad rationes ante oppositum
Ad primam dicitur quod est aliquid corpus non contentum ab alio sicut prima spera. sed non se

quitur inde quod sit in se ipso affirmative intelligitur sed bene negative. Ad secundam per solutionem dicitur. Ad tertiā dicitur quod licet homo et animal sint idem secundum rem differunt tamen secundum rationem rei secundum quam differentia unum potest esse sine alio. Sequitur textus. Quia autem

Queritur quarto. Utrum

Locus sit equalis locato. Arguitur primo quod non. quia locus est superficies et locatum est corpus. sed superficies non ad equat corpori cum habeat tantum duas dimensiones. corpus vero tres. ergo. 2. sic omne continens est maius contento scilicet locus continet locatum et non e contra. igitur locus est maior locato. 3. sic impossibile est secundum Euclidem circa idem centrum describere plures circulos equales quorum unus contineat alterum ergo superficies contenta loci et superficies contenta locati cum sint circa idem centrum non possunt esse equales sic quod una contineat alteram. Ad 2. est philosophus sic dicens. amplius nec maiorem vel minorem esse locum locato. Ubi postquam ostendit quot modis aliquid est in alio et quomodo contingit idem esse in se ipso que requiruntur ad cognitionem nature loci. prout prosequitur determinando veritatem de ipso loco per ponens quatuor proprietates loci valentes ad inquirendum veritatem eius. nam accidentia propria magnas partes conferunt ad cognoscendum quod quid est. ut habet primo de anima. Prima proprietas est quod locus continet locatum. ita quod nihil est ipsius locati. et per hoc excludit contenta forme. quia forma est aliquid rei. Secunda est primus locus et primus in quo aliquid est primum. et non per alterum non est maior neque minor loca. sed sibi est equalis. Tercia proprietas est quod locus non deficit locato. ita quod omne locatum semper est in aliquo loco. non tamen oportet quod semper in eodem loco. quia locus bene est separabilis a locato. Quarta est quod in loco inveniunt differentie positionum et natura rei distincte secundum quas omne corpus naturale movetur ad suum locum naturalem. et in eo quiescit.

Sciendum est primo. quod post

illas proprietates loci philosophus subiungit quatuor conditiones diffinitionis loci que debent generaliter inesse omnibus diffinitionibus. et ita sunt in hac notanda. Prima est quod bona diffinitio loci debet ostendere quid sit locus. quia diffinitio debet ostendere quid sit res. Secunda est quod per tale diffinitionem solvantur quamquam possunt obici contra diffinitum. quia veritatis cognitio est dubitandum solutio. Tercia est quod per tale diffinitionem possint manifestari proprietates que insunt diffinito. quia diffinitio est medium ad ostendendum passiones de diffinito.

Quarta est q per talem diffinitionē possunt con- cordari disconueniētie siue discordie que possūt accidere circa diffinitū et diuersitate opinionum que de ipso habent. Si enim iste cōditiones cui liber diffinitioni cōueniāt tūc pulcherrime vnū quodqz diffinit. Unde poterit videri an diffin- tio loci postponenda sit sufficiens. vbi.

Sciendum est secundo q po.

litis predictis conditiōibus phūs premitur qua- tuor preambula siue quatuor suppositiones va- lentes ad inuelligandū diffinitionē loci. Prima est q nō querret locus nisi esset aliquis motus localis siue secundū locū. propter hoc enīz neces- se fuit ponere locū aliud a locato. qz in eodem loco inueniuntur plura corpora successiue. et simili- ter idē corpus in pluribus locis. Nū taliū mo- tuū secundū locū quidā est per se primo secundū locū. scz loci mutatio. Et alius est qui fit secundū accidēs et ex pñti secundū locum vt augmētatio et diminutio. nam cū res plus auget maiore lo- cum obtinet. Secunda suppositio eorū que mo- uentur localiter. quedā per se mouent localiter et in actu sicut corpus cōpletū. Quedā vero se- cundū accidēs. et hoc dupliciter. quia quedā mouent per accidēs que possunt moueri per se. vt partes corporis cū sint in toto mouent per ac- cidēs ad motū totius corporis. sed si a corpo- re separent poterunt per se moueri. Alia sunt q mouent per accidēs que nullo possunt moueri per se vt albedo et scia. et qz locus querit ppter motū vt dicitur. id est istis tribz mōis aliquid pōt esse in loco. Tertia suppositio est q nihil proprie dicitur esse in loco cōi nisi qz est in loco ppo qui ipm cōtinet. Quarta est q locus est diuisus a lo- cato et non sibi continuus. patet quia si esset cō- tinuus locato semp moueretur ad motū locati qz cōtinua sunt quorū est vnus motus. hoc autē nō oīz. qz homo potest moueri in nauī sine hoc q nauis moueat. Item si locatū nō esset diuisū a cōtinente tūc esset in eo sicut pars in suo toto. quod falsum est. qz pars in toto nō diuisa non mouet in eo secundū actū nec est in loco nisi se- cundū potentiā. Quibus notatis ponit.

Conclusio responsalis ad. q.

Locus proprie dicitur est equalis locato. Patet qz locus ppo est qui cōtinet propriū locatū et nihil amplius. ergo nō est maior vel minor loca- to. alias esset locus vacuus vel corpus sine lo- co. quorū vtrūqz est impossibile. S; aduertē- dum q hec equalitas loci et locati possunt tri- pliciter intelligi siue secundū tria. Primo qz ad continentā scz q totus locus proprius sit cō- tinens totū locatū et nihil amplius. Secundo qz ad dimensiones sic qz dyametri pcedētes a centro loci ad latera cōtinentis et dyametri p-

tense per centrū locati ad eius superficiem cōuerā sint equales. Tertio qz ad mēsurā superficiē sic q superficies cōuerā locati et superficies cō- uerā locantis que dicitur locus sint equales. et q sibi inuicē supra posite se inuicē nō excedant. et vtroqz mō locus est equalis locato vt possit inductiue probari. tū est hic magis ad propo- sitiōē de totalitate loci et locati secundū primū mōz

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicit q licet superficies et corpus nō possint adequari secundū essentiā tū possūt secundū cōtinentiā. qz locus secundū suā essentiā que ē superficies habet tātum duas dimen- siones. scz longitudinē et latitudinē. Corpus vero cōtentiū tres. sed rōe continentie bene ad- equatur locato. Ad secundā dicitur q licet continens quod per modū suppositi sit maius cōtento: tū cōtinens quōd ē per modū pncipii formalis cuiuscūqz est locus nō debet esse mai- or cōtento. Ad terciā dicit q in eadē superficie non possunt describi supra idē centrū duo cir- cūlī equales quorū vnus cōtineat alterū. sed bene contingit in diuersis superficieb;. ideo simul in diuersis corporibus possunt esse simul due sup- ficies equales supra idem centrū. Et sic est de lo- co et de superficie locati. Sequit textus. Jā autem manifestū est ex hiis.

Queritur quinto. Utrum

Locus sic bene diffiniatur. locus ē terminus cor- poris cōtinentis immobilis pñmū. Arguitur pū q nō. qz terminus corporis cōtinentis est su- perficies eius. sed locus nō est superficies. qz oīz cōtinere locatū nō secundū superficiē tātum sed secundū totā qritatē eius. ergo nō est terminus corporis. 2. sic loci et locati partes ad eundē terminū copulantur. sed hoc stare nō pōt de su- perficie corporis cōtinentis. igit. 3. sic quodlibz elementū est cuius alteri cōtrariū. ergo superficies vnus nō potest esse locus alterius. et cū elemē- ta contineat se inuicē sequit q locus nō est ter- minus corporis cōtinentis. 4. sic oīs termi- nus corporis est mobilis scz ad motū sui subiec- ti. cum oē corpus sit mobile. ergo si locus sit ter- minus corporis cōtinentis. sequit q nō est imo- bilis sed mobilis. et sic diffinitio est insufficiēs.

Ad oppositū arguit per pbūm in. t.

Sciendum est primo q post

q phūs premisit proprietates loci et conditiōes diffinitionis que debent dari de loco. et etiam quatuor suppositiones valentes ad inuelligan- dum diffinitionem. hic consequenter incipit istā inuelligationem. Et primo inquirat genus loci. Secundo differentiam. et tercio concludit dicitā diffinitionem.

margin notes on the left side of the page, including 'cōtinens', 'pū', 'qz', 'nō', 'est', 'mobilis', 'scz', 'ergo', 'si', 'tūc', 'igit', 'et', 'etiam', 'quatuor', 'diffinitionem', 'hic', 'consequenter', 'incipit', 'istā', 'inuestigationem', 'Et', 'primo', 'inquirat', 'genus', 'loci', 'Secundo', 'differentiam', 'et', 'tercio', 'concludit', 'dicitā', 'diffinitionem'.

9 9.

Et quarto ostendit ea bene assignatas. et inquirendo genus loci concludit q oportet locum esse unum de illis quatuor que sunt forma vel terminus vel materia vel spaciū dimensionatum inter latera continentis separatum a magnitudine corporū inter extrema continētis. Quoposito sit.

Conclusio prima. Locus

non est forma nec spaciū dimensionatū inter extrema cōtinentis neq; materia. prima pars patet. qz lz locus videat' forma eo q ta forma q locus sunt termini. nō tñ sunt termini eiusdē ymo forma est terminus rei locate. et locus est terminus corporis cōtinentis. Secūda probat' qz licet locus videatur esse tale spaciū medium eo q corpus cōtentūz transfertur manente eodē continente. tamen locus non est tale spaciū separātū quod sit realiter distinctū a dimensionibz locati. quod probatur duplici ratione. Prima quia si locus esset tale spaciū sequeretur q similes essent infinita loca. nō est impossibile. et p' p'ntia. qz secundū illā positionē dū aliq corp' ē totū in loco ibi sunt alie dimensiones spaciū separate a dimensionibus ipsius corporis. cum ergo ois pars cōtineatur a toto sicut locatūz a loco. nisi in hoc q pars non est diuisa a toto et locatū est diuisum a loco. sequit' q si pars diuidatur a toto q sunt alie dimensiones spaciū cōtinentis penetrantes dimensiones illius partis preter dimensiones illius corporis. et sic cum sit accipere in aliquo toto partes in infinitū cōtinentes se inuicem. sequit' q in spacio alicuius corporis sunt infinita spacia actu diuisa propter infinitas partes corporis. et sic erunt infinita loca simul. Nec valet dicere q diuisio corporis cōtenti faciat ibi de nouo aliquas dimensiones spaciū continentis. et ita sicut corpus nō est actu diuisum in infinitas partes. ita nec sunt ibi infinita loca. non enim valet hec obiectio. qz diuisio corporis cōtenti non causat de nouo dimensiones separatas illius spaciū. sed tantum diuidit dimensionē corporis locati. Nec ad diuisionē dimensionū locati sequit' diuisio dimensionum loci cum ille ponant' separate. ergo cū pars esset diuisa a toto oportebat q in spacio totius essēt infinite partes dimensionū preter dimensiones totius penetrantes dimensiones ipsius corporis. et sic cum in locato possint accipi infinite partes sequitur q in spacio totius erūt actu infinite dimensiones. Secūda ratio si locus sit tale spaciū cū corpus cōtinentis transmutetur localiter oportet q hūi spaciū transmutetur cum corpore continente. cum ergo cōtinentis transmutetur in aliquē locū secundū illam positionē recipitur a dimensionibus loci in quem transmutatur. et

ita sequit' q spaciū erit spaciū et loci locus. et q multa loca erunt simul. q oia sunt impossibilia ergo impossibile est locū esse tale spaciū. quia lz locus et materia cōueniāt. qz sicut materia manēs eadem recipit successiue diuersas formas. sic et locus manēs immobilis successiue recipit diuersa corpora. tñ materia non est diuisa a locato nec continet ipm. locus autē est diuisus et continet locatū. ergo locus non ē materia.

Conclusio secunda. Locus

est terminus corporis cōtinentis. Probatur qz oportet locū esse formā vel materiā vel spaciū separātū vel terminūz corporis continentis ut supponit' et prehabitis. sed locus non est materia nec forma nec spaciū separātū ut p' per cōclusionē precedentē. ergo est terminus.

Conclusio Tercia: locus est

immobilis ita q de natura et aptitudine locū immobilitatis. et sicut vas est locus transmutabilis. ita locus est vas in mobile. Probatur qz quando corpus contentū mouetur secundū motū cōtinentis sicut nauis in parte fluminis et vinū in dolo. illud cōtentum dicitur esse in eo vt in vase et non vt in loco. sed locus et vas differūt specie sicut mobile et immobile. ergo signum est q ad rationē loci requirit' q sit immobilis. quo sequit' q totus fluuius magis debet dici locus nauis quā hec aqua vel illa circūdans latera nauis. quia totus fluuius est immobilis. sed quia fluuius est locus cōtis nauis et non continet nisi per locū propriū. ideo oportet accipere locum propriū nauis in aliqua parte fluminis. hūm' habet situm et ordinē immobilē ad totū fluuium. et non oportet capere locū nauis in aqua fluente secundūz hanc aquā vel illam que fluit. sed secundū sitū vel ordinē quē habet hec aqua fluens ad totū fluuium. qui quidē ordo siue situs idem remanet in aqua succedente. quo patet q licet locus sit ad suū materia le quod est superficies concaua continentis sit p accidens mobilis ad motū corporis continentis. tamen situm ad suū formale quod ē certus situs et ordo respectu centri et poloru mūdi ad superficiē primo locantis locus est simpliciter immobilis tā per se q per accidens. sicut licet superficies aeris que circūdat aliquā turrē per accidens moueatur. illa tamen turris tñ habet de terminatū sitū et ordinē ad centrū et ad polos mundi vt ad totā superficiē celi non mouetur. sed iste ordo et precedēs ordo corrumpunt. et sequens succedit in illa parte superueniente. et sic locus secundum illud formale est simpliciter immobilis. Itē si locus esset semp mobilis sequeret' aliquod corpus quietū nō motum ab aliquo principio motiuo mutaretur localiter de loco ad

*no q vas in quodlibet corpore mouet' locū in hō
loco nō habet' transmutat' id est nō ē loq nō sūmpt' sed
lz loq dī nō ē mobile qz loq nō mouet' hōc uel nō
qd mouet' ipso ut hō dō dū ad iūct' dō qz o' re hō
hōc immobilitate id sit nō ē loq hōc immobilis qz
mobile loq sū loq' uag' hōc qz ē nō hōc dō dō
no ē ordinē hōc hōc. vñ loq ipō nōm' sū hōc
aq' q fluit sū q hōc aq' si sū ordinē uel sitū quē hōc
ad hōc fluyū q' q' ē ordo uel sitū remanet ad aq' sū
et hōc aq' mobile fluit tñ sū q' hōc rōne hōc
rat' in tali uel tali ordinē ad hōc fluyū nō mouet'*

b. locum sed hoc est impossibile.

Conclusio quarta. locus sic

bene diffinitur q est terminus corporis continens immobilis...

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicit q corpus est totum in loco...

Queritur sexto. Utrum

Ultima sphaera sit in loco per accidens...

mouentur localiter nisi quia totum est in loco... ad oppositum arguit per pbam...

Sciendum est primo q post

pbis diffinit locum dicitur ex eius diffinitione ostendit quid dicatur esse in loco...

Sciendum est secundo q

diuisio q est esse totum in loco due ponuntur diuisiones...

Sciendum est tercio q de

ista dubitatione licet multe fuerint opinionones pbis...

no q motu localis e motu in ubi et ad ubi sic motu alterationis...

eo m q alq res mouet localiter est in loco...

Marginal notes on the left side of the page, including 'vlla co hanc locum' and other small annotations.

Vertical marginal notes on the right side, including 'continetur', 'pbat', and 'dubid'.

Liber quartus

quia oē quod habet fixationē per alterū dicit esse
per accidēs in loco per illud per quod sic figuratur
quod est in loco per se. p̄ de clauo in nau. sed
corpus circulariter motū habet fixationē per imo-
bilitatē sui centri circa quod mouet. ergo vltia
spera dicit esse in loco per accidēs p̄to centru
circa quod vtriusq; habet per se esse in loco. q̄ aut
inferiores partes sperē habeant locū per se quo
cōtinentur a superioribus hoc sibi accidit ex or-
dine earū ad inuicē. q̄ nō est necesse nec de rōe
corporis circulariter motū q̄ habeat locū in quo
moueat. sed solū circa quē vt dicit Auerrois.
Et si quis dicat si vltimū centru est per accidēs
in loco sequit̄ q̄ mouetur per accidēs. et ita mo-
tus per accidēs est prius motu per se. quod ē in-
conueniens. Respondet Auerrois q̄ in motu cir-
culari non requiritur q̄ corpus mobile circulari-
ter sit per se in loco licet hoc bene requiratur ad
motū rectū. et ratio huius est q̄ motus circula-
ris non est ad locū sicut est rectus. sed est circa lo-
cum. Sed hec opinio videt̄ esse cōtra distinctionē
nē p̄bi quā prius posuit de hoc q̄ est esse in loco
per accidēs. quia solū aliquid dicitur esse in lo-
co per accidēs vel sicut pars in toto. vel sicut
accidēs in subiecto. et nō per hoc q̄ aliquid ex-
trinsecū rei sit per se in loco. cū ergo centru vltie
sperē sit oīo extrinsecū. sequit̄ q̄ vltima spera nō
dicitur esse in loco per alterū siue per accidēs p̄
sui centru. Alia est opinio Themisti dicentis
vltimam speram esse in loco per suas partes. Et
hanc opinionem prosequitur doctor sanctus.

Pro cuius declaratione.

Sciendum est quarto. q̄ vt

prius dictum est non queretur locus nisi propter
motum. idē demonstrat Aristoteles locū esse per
hoc q̄ corpora sibi inuicē succedūt in eodē loco.
et ita licet locus non sit de necessitate corporis
in q̄tum corpus est. est tamen de necessitate cor-
poris in q̄tum localiter mouetur. ergo alicui cor-
pori localiter moto necesse est assignare locū eo
mō quo in motu cōsequit̄ successio diuersionū
corporū et in eodē loco. et ideo in hiis que mo-
uentur recte q̄ duo corpora succedūt sibi inuicē
in eodem loco secundū totū ergo necesse est cor-
pus quod mouetur motu recto q̄ sit secundum
se totum in loco. sed in motu circulari licet totū
mutet locum ratione. non tamen subiecto. nam
totum permanet in eodē loco subiecto. sed mu-
tat locum ratione tantum. vt dicitur in 6° huius
sed partes mutant locum subiecto et ratione. idē
in motu circulari attenditur successio i eodē loco
non totoū sed partium eiusdem corporis. ergo
corpori moto circulariter non debetur locus ex
necessitate secundū se totum sed secundum pars
tes. Tunc sit.

Conclusio prima. Vltima

spera non est per se in loco. Patet q̄ solum illud
est per se in loco cui conuenit aliquod corpus q̄
tra se continens. sed extra vltimā sperā non est
aliud corpus continens. ergo. et c.

Conclusio secunda. vltima

spera est per accidēs in loco. id est per alterum et
per suas partes. Probatur q̄ partes vltime spe-
p̄to circulares sunt cōtinent oēs se inuicē licet
q̄ vna cōtinet inter duas partes. et similiter de
qualibz alia q̄nis nō sint actu diuise a toto. q̄
secundū tales partes prima spera ē in loco
omne corpus eo mō est in loco quo mouet loca-
liter. sed prima spera cū moueat circulariter nō
mutat locū subiecto secundū se totam sed secū-
dū suas partes solū. ergo sibi cōuenit locus s̄
suas partes. et hoc est esse in loco per alterū
predictis p̄ q̄ celum motum circulariter non est
secundū se totū motum in loco. cum nō habeat
aliquod extra cōtinēs ip̄m. sed oē in ip̄o cōtine-
tur. et p̄pter hoc centru dicit̄ oē siue vniuersum.
verū tamen celū nō est locus sed cōcauum ei.
quia locus ē terminus corporis cōtinentis imo-
bilis. et p̄pter hoc terra dicit̄ esse in aqua. q̄ est
in cōcauo eius et aqua in aere et aer in igne et
ignis in celo et celū nō amplius in alio. Et dicit̄
in diffinitione loci infert̄ p̄bus solutiones
quarūdam rationū prius ordinatarū ad probā-
dū locum nō esse de quibz prius patuit. In feri-
p̄bus insuper cām proprietatū loci. quarū prima
est q̄ rōnabiliter oē corpus naturale mouet ad
suum locum. cuius cā est p̄pinq̄tas nature q̄
est inter corpus cōtinēs et contentū. quia talis ē
ordo corporū naturalū secundū naturā qualis
est ordo secundū situm. ita vt p̄pinq̄iora s̄
naturā sint magis p̄pinq̄a secundū sitū in ele-
mētis q̄tum ad suas formas substantiales quas
habent ex influentia primi locantis. q̄ q̄tum ad
qualitates actiuas et passiuas nō habent p̄-
pinq̄itatē. sed magis cōtrarietatē. Secūda p̄p̄ie-
tas est q̄ rōnabiliter vnūquodq; corpus natu-
raliter quiescit in suo proprio loco. rō huius
est quia corpus contentum se habet quodā mō
ad continens sicut pars ad totum vt aqua se h̄
ad aërem ad modum partis et non solum secū-
dum ordinem cōtinendi. sed etiā secundū gra-
dum nature. quia aqua se habet tāq̄ materia
respectu aëris. et ita se habet in ratione partis
aer vero respectu aque habet rationem totius.
et cōtinentis. et pars naturaliter quiescit in suo
continēte. Et predictis p̄ q̄ locus est. et quid
est. et que sunt proprietates eius. et etiam patēt
rationes suarū proprietatum.

Ad rationes ante oppositū

b̄ sup̄t̄ nō est vltima
spera mouet
s̄ suas partes

Clepedra.

Ad primam dicitur quod licet celi per se moueat localiter sic quod mutet locum per suas partes. non tamen sic quod mutet locum subiecto sed se totum. et ideo non oportet quod se totum sit per se in loco. Ad secundam dicitur quod licet presertim non diuisa a toto non sint actus in loco. sunt tamen secundum potentiam in loco. pro quantum presertim est diuisibile. Ad tertiam dicitur quod licet celi secundum se esse naturale non sit diuisibile sic quod actu per actionem nature possit diuidi. tamen secundum quod est quantum et continuum dicitur esse diuisibile.

Sequitur textus. Eodem autem modo.

Queritur septimo: utrum

ponendum sit vacuum in rerum natura. Et arguitur quod sic quia motus localis est ergo vacuum est. contra tamen quia quod mouet localiter recipit in loco pleno vel vacuo. si enim habet intentionem. si per duo corpora erunt in eodem loco. pari ratione tria vel quatuor. et in paruisimo loco poterit esse maius corpus quod est impossibile. igitur etc. **V2:** sic condensatio est possibilis. ergo vacuum est ponendum. contra tamen quia in condensate partes coherent ad inuicem quod non potest fieri per plenum. ergo fiet per vacuum. an sicut patet quod dolium tantum recipit de vino cum vitibus quantum sine vitibus. et hoc est propter vinum in contactu ad vitres. condensatur et precipue si vitres sunt subtiles. **V3:** sic augmenta sunt adueniente aliquo corpore quod recipi non potest in plenum. quia duo corpora simul essent. ergo recipit in vacuo. **V4:** vas plenum cinere vel farina tamen recipit de aqua quantum si non essent cineres. quod non fieret nisi si essent aliquae vacuitates inter partes cinere. ergo vacuum est. In oppositum est Aristoteles in textu per quo

Sciendum est primo. quod post

quam philosophus determinauit de loco contra determinat de vacuo. quia secundum ponentes vacuum idem sunt subiectus locus et vacuum. et ratione differunt. Et hanc considerationem de vacuo oportet incipere ut philosophus habet primo accipiendo rationes affirmantes vacuum esse que iam posite sunt. et accipiendo rationes negantes vacuum esse. et accipiendo contra opiniones de significacionibus huius nominis vacuum. per cuius declaracione

Sciendum est Secundo quod

antiqui philosophi noluerunt ponere vacuum. et defacto posuerunt non esse. sed in hoc peccabant. quia non arguebant vel contra positiones ponentium vacuum esse sed solum particulariter ostendendo quod aer aliquid est. et per contra plenum aere non est vacuum. et licet hoc sit verum. tamen contra ponentes vacuum per hoc sufficeret non posset concludi vacuum non esse. quia non sequitur plenum aere non est vacuum. ergo vel vacuum non est. ideo debuissent ostendere vel quod non sit aliquid quod spatium sine sensibili corpore. Quod autem aer aliquid sit immo quod sit fortis sic ostendebatur duplici experientia. Prima est. nam cum videmus vitres aere

repleri magnam pondus sustinet. quod non esset nisi aer aliquid esset et esset fortis. Secunda experientia est de clepedra aqua repleta cuius si obstruat foramen non cadet aqua per foramina inferiora. et huius causam dicebant esse aerem interius exites et aquas sustentent. et sic concludebatur quod aer aliquid est et fortis. ergo plenum aere non est vacuum. Et ex principio vel concludebatur vacuum non esse quod tamen ex hoc sufficere non concluditur. sed ponentes vacuum pro maiori parte estimabant aerem nihil esse que quidem estimant maxime eos induxit ad ponendum vacuum.

Sciendum est tercio quod ponentes

vacuum esse reduci possunt ad tres opiniones. Prima est ponentium vacuum esse quoddam spatium inter latera continetis separatum a corporibus et receptum corporum. Et per istam opinionem est prima ratio an oppositum. Etiam aliud motum erat quia isti credebant aerem nihil esse. Secunda fuit ponentium vacuum esse spatium inibitum corporibus naturalibus ad modum paruorum foraminum sicut spatium gratia vel pumet. Et sic posuerunt Democritus et Leisipus. Ponebat enim Democritus ponere corpora ex multis atomis et intermedia illorum atomorum dicebat esse quasdam vacuitates quas poros appellabat. ideo dicebant omnia corpora componi ex pleno et vacuo. et sic posuerunt vacuum corporibus inibitum ad saluandum rarefactionem condensacionem augmentacionem et diminucionem et nutricionem secundum tres ultimas rationes an oppositum. Tercia opinio fuit pictagoricorum non naturaliter loquentium de vacuo qui dicebant vacuum esse spatium magnum infinitum ultra celum quod credebatur esse magnum animal quod suo anhelitu vel respiracione tale vacuum trahit et ex suo flatu corpora huius mundi ad inuicem distinguit et separat. ita ut vacuum sit que dam distinctio et separatio partium vniuersi. et hec distinctio non potest fieri per plenum quia ille partes essent continue. ideo oportet quod sit quoddam vacuum. et quia prima distinctio secundum pictagoricos inuenitur in numeris. ideo ponebant primo vacuum in numeris distinguens vnam unitatem ab alia ut numerus sit continuus. sed quia isti non naturaliter sed equiuoco locuti sunt de vacuo appellantes ream distinctio nem vacuum. ideo hanc opinionem inferius non prosequitur Aristoteles. sed tantummodo duas primas. per quod

Sciendum est quarto quod ad videndum

significationem huius nominis vacuum. aliqui antiqui ipsum sic diffinierunt. vacuum est in quo nihil est. et quia secundum eos omne ens est corpus. ideo concludebatur quod vacuum est in quo nullus est corpus et quia tamen credebant omne corpus esse tangibile et omne tale esse graue aut leue. ulterius sillogisant quod vacuum est in quo nihil est graue aut leue. sed quia secundum istas descriptiones oporteret procedere pun

Eadem est materia quod dicitur

omne quod est in actu fit ex eo quod est in potentia.

tum esse vacuū. qz in puncto nihil est graue aut leue id superaddit locū illis descriptionibus dicens qz vacuū est locus nō replet⁹ corpore apt⁹ natus tamen repleri. Et si queratur si in aliquo spacio sit color vel sonus et nō aliud corpus an sit vacuū. R. phūs qz si illud spaciū possit recipere corpus adhuc est vacuū. et si nō minime diceret⁹ vacuū. Alia fuit descriptio vacuū secū dum Platonē qz vacuū est in quo non est hoc aliquid nec aliqua subltātia corporea. qz secū dum ipm materia est locus forme. ideo materia siue forma que quidē forma dat eē hoc aliquid debet dici vacuū. sed hec opinio improbat⁹. qz materia nō est separabilis a rebus. sed ponētes vacuū requirunt ipm sicut aliquid separabile illis notatis sit.

Conclusio prima: Ad phīsi cum pertinet considerare de vacuo si est aut nō est. et si est quid est sicut de loco. Patet qz illa q̄ habēt similem credibilitatē et fidem essendi et nō essendi pertinent ad eandem scientiā. sed secū dū ponentes vacuū locus et vacuū sunt binōi. qz ponunt vacuū esse quēdā locū vel vas quod quādo cōtinet corpus cuius dicit⁹ receptiuū dicit⁹ plenuū. et quando est priuatiū corpore dicit⁹ vacuū. et sic secū dū ipos idem sunt subiecto vacuū plenuū et locus. sed differunt secū dū esse et rationem.

Conclusio secunda: Non est ponendum vacuū in rerum natura. Probat⁹ quia si esset ponendum vel esset spaciū a corp⁹ a poribus separatiū vel spaciū corporibus imbitum. vel spaciū infinitū extra celū. sed nullum istorum est dicendum. qz si ponatur vacuū erit locus priuatus corpore. locus autē est terminus corporis continentis. et non est spaciū nec separatiū nec inseparabile vt prius ostensum est. 2° qz videmus ad sensum corpora huius mūdi naturaliter refugere vacuū. Videmus etiā de scendere graua et leuia ascendere vt vacuū nō sit in vniuerso. 3° qz videmus corpora huius mundi in digent⁹ necessario corpore celesti ad suā cōseruationem. sed hec virtus cum sit accidens non est sine subiecto. ergo oportet illa corpora ad inuicem esse contigua et sine interpositione vacui.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicit⁹ qz mobile localiter recipit in locum plenuū. sed cum ingreditur locum corp⁹ preexistens cedit et etiā quādoqz fit condensatio. Unde sicut isti arguebant ex ista cōdictionali si motus est vacuū est a positione anti⁹ ad positionem anti⁹ vacuū esse. ita ex eadē destructione consequētis ad destructionē antecedētis Mellissus arguebat motū non esse si motus est

locus est. sed vacuum non est. ergo motus non est. et similiter de motu vniuersali nō habet app⁹ parentiam. qz contingit plenuū alterari. nec etiā ad saluādū motū localem oportet ponere vacuū vt dictū est. Ad secundā dicendū ē qz ad saluandum rarefactionē et condensationē non oportet ponere vacuū. qz fiunt per quādam alterationē per quā materia sit sub maiorē vel minorē q̄titate q̄ prius fuit. Ad terciā dicit⁹ qz augmētū nutrimentū in augmentatione primo recipitur in locum plenuū. sed corpus preexistens cedit in aliū locum vel condensatur. et in termino augmētū fit extensio partium formalium quando conuertitur nutrimentum in substantiam aliti ideo non fit augmētatio sine alteratiōe. Ad quartā dicit⁹ qz vas plenuū cineribus tantum recipit de aqua q̄tum sine cineribus. sed non est propter vacuū ibi existens. sed propter tres cās que cōiter assignantur. Prima ē subtilitas vtriusqz ex qua sumitur subtilis cōmixtio et facilis Secūda est porositas aeris repleta que recedit Tercia est qz propter siccitatem cinerū magna pars aque consumitur. ideo si cōprimatur cinis non tantum erit de aqua q̄tum absorbit.

Sequitur textus.

Queritur octauo. Utrum

Ad saluandum motū ponendum sit vacuū.

Et arguit⁹ qz sic locus est causa motus naturalis. sed non est causa eius in q̄tum plenuū ē quia corpus preexistens in loco non dat sibi rōem cause motus. ergo in q̄tum est vacuū. et p̄ nōs vacuū est causa motus. ergo ad saluandū motū ponendū est vacuū. 2° sic sicut se habet carentia forme in materia respectu mutationis formariū. ita se habet carentia corporis in loco respectu mutationis corporis que succedunt in eodem loco. sed carentia forme in materia est cā mutationis formariū quia sine ipa non fieret mutatio. ergo similiter carentia corporis in loco est causa motus corporū. sed illa carentia est ip̄s vacuū. ergo vacuū est causa motus. Ad oppositū arguit⁹ per phūm in textu. Pro. R.

Sciendum est primo. qz post

qz phūs posuit opinionem antiquorū de vacuo et quid noie vacui significatur. p̄nter inquit veritatem improbando opiniones ponentium vacuū esse. et primo improbat opinionem ponentium vacuū esse spaciū a corporibus separatum. et deinde illam que dicebat vacuū esse corporibus imbitū. et qz ponentes vacuū esse spaciū separatiū ad ponendū hoc mouebant vt esset causa motus localis tanq̄ illud in quo et per quod posset fieri motus eo qz vacuū ē

dit et non resistit mobili. ideo Aristoteles hanc opinionem destruit primo ex parte motus. 2º ex parte velocitatis et tarditatis in motu vt videtur in sequenti. Transit

Conclusio prima. Vacuum

non est causa motus nec ad saluandum motum ipm est ponendum. Probatur sic sex rationibus textus. Prima est si vacuū sit causa alicuius motus maxime est causa motus localis. vt ergo ipsi dicebant erit principium motus localis. sed hoc non. qz oē corpus naturale habet motū naturalem ad aliquē determinatū locū secundū propriā naturā. vt ignis sursum et terra deorsum ergo natura cuiuslibet corporis est cā sui motus localis et nō vacuū. Secunda rō ē omne corpus naturale mouetur naturaliter ad suū locū naturalem. et naturaliter in eo quiescit propter naturalem cōuenientā quā habet cū ipso. et recedit a loco nō naturali propter discōuenientā. sed vacuū cuius sit eiusdē rōis in oibus suis partibus si ponatur non habet aliquā naturam per quā possit conuenire aut discōuenire cū aliquo. ergo corpus in vacuo positū non mouebit. vel si moueatur oportebit q̄ simul ad quālibet partē vacui moueatur. cum non magis conueniat cum vna parte q̄ cū alia. sed hoc est impossibile. igit. 2 ista eadem rō valet cōtra illos qui ponunt locum esse spaciū separatum. Tercia rō si vacuū sit eiusdē potentie et virtutis in omnibus suis partibus. ergo mobile in eo positū equaliter ab omni parte vacui trahetur. et per dñs oportet q̄ perpetuo maneat immobile. et etiā ista rōe alii qui assignant cām quietis terre in medio mūdi quia ab omni parte equaliter ad centrū trahit.

Quarta rō omnis motus est naturalis vel violentus. et qz omnis motus violentus est declinatio a motu naturali et fit in mobili cōtra inclinationem ad motū naturalem. sequit q̄ si in vacuo non possit esse motus naturalis. ergo neqz violentus. Adior p̄ quia oīs motus naturalis est ad aliquā differentā positionis. 2 diuersorum corporū motus naturales sunt ad diuersas partes loci naturalis. sed in vacuo non est aliqua naturalis differentia positiois partū ad inuicem. ergo non pōt esse cā motus naturalis sed magis destruit motū. sicut enim in infinito si esset non esset sursum deorsum neqz mediū vt dictum est p̄. ita neqz in vacuo. aliter tamē essent ista in infinito et in vacuo. qz in infinito ista nullo mō reperiunt distincta nec ex natura rei nec quo ad nos. sed in vacuo si esset spaciū infinitum illa reperirentur distincta quo ad nos. sed nō ex natura rei. qz vacuū habet rationem privationis et non entis. modo non entis nulla est differentia. ideo in vacuo non reperitur sursum deorsum

et mediū ex natura rei differentia. Quinta rō si vacuū esset sequeretur q̄ proiecta post recessus a primo proiciente non moueretur. dñs ē fallū et cōtra experientā. et patet cōsequentia qz cā motus projectorū post separationē a primo proiciente secundū aliquos est antiparistesis hoc est repercussio mediū ad mediū. qz mediū primo percussum a primo proiciente vt ymaginatur pellit mediū sibi propinquū et illud pellit aliud et sic cōsequēter quousqz cesset virtus violentie medio impressa. Et secundū alios causa illius motus est mediū primo percussum a primo proiciente cui est impressa virtus violentie a primo proiciente quod mediū assistit defectū dō ipm percussum motu velociori q̄ sit natū moueri secundū naturā. id impellit motus naturalē percussi. sed si esset vacuū nullo istorum modorum posset dari causa motus projectorū. qz i vacuo non esset mediū. ergo si esset vacuus non esset causa motus. Sexta rō si poneretur vacuū non esset assignare causam quare mobile magis moueatur ad vnā partē quā ad aliā. nec etiā quare magis quiesceret in vna parte quam in alia. ergo si quiesceret vbiqz quiesceret. 2 si mouetur vbiqz mouebitur. quod est impossibile. añs cōfirmatur qz antiqui dixerunt vacuū esse cām motus quia vacuū cedit ipsi mobili 2 nullo mō resistit. ergo cū secundū quālibet partem equaliter cedat sequitur q̄ si mobile incipiat moueri secundū quālibet partem simul mouebitur vel simul quiesceret. quod est incōueniens. ergo vacuū cum non debet poni causa motus. Et quo sequitur q̄ non est ponendum vacuum. qz destruitur causa. destruntur effectus. sed causa quare antiqui ponebant vacuum esse est ad saluādū motum et vt esset causa rei. sed non est causa rei vt dictū est. ergo vacuū non est ponendum.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicitur q̄ locus nō est causa motus naturalis quia est plenus vel qz sit vacuum. sed quia mobile habet naturalem cōuenientiam cum loco naturali qui est generatus et cōseruatus locati. Ad secundā dicitur q̄ carentia forme in materia non est causa mutationis formarū quia nihil influit ad talem mutationē sed bene dicit principium vt dictū est in primo. Dicitur vltra q̄ vacuum non est solum carentia vnus corporis in loco. quia sic oīs locus esset vacuū. sed dicitur vniuersaliter carentia cuiuslibet corporis. modo cum locus caret vno corpore est repletus alio.

Queritur nono. vtrum

Si esset vacuū graue vel leue simplex in eo possum succelline et in tempore moueretur.

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including the number '7' at the top and various symbols and abbreviations.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including the number '2' at the top and various symbols and abbreviations.

Et arguitur q sic. quia omne corpus dum mouetur localiter prius transit spacium minus se q̄ equale et equale q̄ maius. s; si esset vacuū ibi esset spaciu equale et maius q̄ graue in eo positum. ergo graue ibi positum prius transiret spacium equale q̄ maius. ergo successiue moueret et non instanti. 2° sic prius et posterius in motu causantur ex priori et posteriori in spacio per quod fit motus. sed si esset vacuū in eo esset prius et posterius. et per dñs successio. 3° sic si ponatur. totum vacuum spacium inter ceum et terrā et esset lapis in concauo celi v; ibi quiesceret vel descenderet. non prius quia tunc graue existens sursum et non prohibitum ibi quiesceret quod est contra eius naturam. ergo lapis mouebitur deorsum. et non in instanti. q; tunc equeretur q̄ in eodem instanti esset in puncto sursum et in puncto deorsum et in quolib; puncto in termedio quod est contra ymaginationem. ergo mouebitur successiue. et detur vltimum instans ipius sursum et primum instans in quo est deorsum vel ergo sunt idem instans vel diuersa. si idē sequeretur inconueniens illatum. si diuersa cum inter quecumq; diuersa instantia sit tempus in termediū sequitur. q̄ mouebitur in tempore et successiue. 4° sic in motu celi est successio et tamen non mouetur per mediū. ergo etiā sublato medio et posito vacuo poterunt moueri successiue graua et leuia simplicia. 5° sic dentur duo corpora rectarū superficietum secundū oēm partem cōiuncta et subito distinguantur secundū quālib; partem. aut ergo subintrabit aer omnem partem eque primo aut prius veniet ad vnam partem q̄ ad aliam. non prius. q; omne corp^o prius est in loco propinquo q̄ in distanti. ergo oportebit dicere secundū. scilz q̄ in illo vacuo successiue moueatur. igitur **Ad oppositum arguit per pbūm in textu.** Pro responsione.

Sciendum est primo q̄ post Aristoteles improbavit opiniones antiquorum ponentū vacuū esse spaciu ex parte motus dñter improbat eandē positionem ex parte velocitatis et tarditatis in motu. et gratia huius primo assignat duas causas propter quas alio quod corpus velocius mouet. Prima in raritate propter differentiam mediū et densitate. vt si sint duo mobilia equalia in grauitate. q̄ritate et figura et vnum moueatur per aerem et aliud per aquā. prius mouebitur alio in illa portione in qua aer est subtilior aqua. Alia causa est propter differentia mobilis scilicet in grauitate vel magnitudine vel figura. Circa primam causam dicit pbūm q̄ mediū quando fertur cōtra mobile maxime impedit motū eius vt patet de motu ascendēte in finio si etiā quiescat medium abuc impedit. sed si moueatur cū mobili

tunc iuuat motū mobilis sicut flumini qui fert namem inferius. sed inter ea que impediunt motum illud mediū quod est grossius et non facilliter diuiditur. magis ipedit. Illis notatis sic

Conclusio prima. Si esset

vacuum et successio in motu veniret ex existentiā mediū vt antiqui posuerunt graue vel leue simplex in eo positum non moueretur successiue sed subito mutaretur. Probatur rōnibus pbū. Prima ē. talis est proportio motus ad motū in velocitate et tarditate qualis est proportio mediū ad mediū in densitate et raritate supposita equalitate mobilis in q̄ritate figura et virtute vt patet per primā cām maioris velocitatis motus prius positam. sed spaciu vacui ad plenum nulla est proportio secundū quā vnum excellat aliud. ergo motus facti per vacuum ad motum factum per plenum nulla est proportio. sed omnis motus factus per plenum fit in tempore. et omne tempus ad aliud habet certam proportionem. ergo motus factus per vacuū fiet in non tēpore et subito. Maiorem huius rōis probat pbū per primam cām maioris et minoris velocitatis in motu prius positam. Minorem sic probat quia omē excellēs aliud cōtinet illud quod excellit et illud in quo excellit ipm. id non dicimus q̄ quatuor excellant nihil. quia tunc continerentur nihil sed bene excedunt duo vel tria. sed vacuum nō cōtinet plenum nec e contra. ergo vacui ad plenum nulla ē proportio secundū quā vni excellat v; excellatur ab alio. Aliter formatur ista rō arguendo ad impossibile. quia si motus factus per vacuum habeat proportionem ad motū factum per plenum sic q̄ in vtroq; fiat motus in tempore. tūc cum omē tēpus habeat proportionē ad aliud sequitur q̄ in equali tempore fiet motus per plenum et per mediū vacuū. ymo adhuc in minori per plenum q̄ per vacuū. dñs est impossibile. et patet cōtra quia detur tempus motus facti per plenum et motus facti per vacuū. et cum ista duo habeant certam proportionē et ponatur q̄ tēpus mensurans motum in pleno excedat alterum tēpus in certa proportione vt puta in medietate subtilietur tunc mediū plenum in illa portione tunc in illa portione velocitabit motus per plenum. ergo in eadē portione diminet tēpus et per dñs in equali tempore fiet motus per plenum et vacuum. et si adhuc subtilietur illud medium secundum medietatem. sequitur q̄ in minori tempore in duplo fiet motus per plenum q̄ per vacuū. Sed contra istas rationes sunt tres difficultates. Prima est quia omnis motus h; velocitates determinatā ex portione portione motus ad mobile et si nullum sit impedimentum ex parte mediū. ergo si mot^o fiat per vacuū adhuc habebit proportionem in velocitate ad

nam

Co.

motum qui fit per motu plenum. An̄s patet du-
 pliciter. primo sic qz motus celi a nullo impedi-
 et tñ in ipso est determinata velocitas s̄q̄ deter-
 minatur tempus. 2º patet p̄ rationē qz ex hoc q̄
 in spacio per quod fit motus est rep̄e prius et
 posterius ita et in motu. Et quo sequit̄ motum
 esse in determinato tpe. S̄ bene ver̄ est q̄ huic
 velocitati determinate ex p̄porcione virtutis mo-
 toris ad mobile p̄t̄ aliquid subtrahi ex aliquo
 impetu. ergo non oportet q̄ p̄porcio motus ad
 motum in velocitate sit sicut p̄porcio impedi-
 entis ad impeditū ita q̄ si non sit aliquid impedi-
 mentū q̄ fiat motus in n̄o tpe. sed solum s̄q̄ il-
 lam p̄porcionem impediētis et impediti sumit̄
 retardacōis p̄porcio ad retardatū. 3º posito q̄
 sit motus p̄ vacuū non sequit̄ q̄ ille motus n̄o
 habeat p̄porcionē in velocitate naturali ad mo-
 tum qui fit per plenu. Ad hanc rationem m̄dit
 Auerr̄ q̄ velocitas et tarditas motus bñ d̄sur-
 git ex p̄porcione motus ad mobile. sed oportet
 mobile esse resistēs motu. sicut patēs est contrariū
 agenti. Dec aut̄ resistentia potest esse ex tribus.
 Primo ex parte situs mobilis quod est in vno situ
 habet repugnātiā ad simul esse in alio situ. 2º
 ex natura mobilis. 3º ex parte medii. Et hec tria
 sunt accipiēda simul vt vnum resistens. Potest
 ergo inueniri resistentia mobilis ad motorem ex
 parte situs mobilis sicut est in corporibus celesti-
 bus. vel ex parte mobilis et medii simul. sicut est
 in corporibus aīatis. sed in grauib⁹ et leuib⁹
 simplicibus subtrahit̄ illo quod habet mobile a
 mouente sc̄ ipsa forma que est principiū motus
 quas dat generās quod est mouens remanet so-
 la materia ex pte cuius nulla est resiliētia ad mo-
 uens. 3ḡ relinquit̄ q̄ in talibus tota resistentia
 est ex parte medii. Sic ergo in corporibus celesti-
 bus est differētia velocitatis motus s̄q̄ p̄porcio
 nem motoris ad mobile et ad mediū resistens. et
 sic in talibus procederet obiectio p̄dicta sc̄ q̄ re-
 mota retardacione que est ex parte impediētis
 adhuc remaneret determinata quātitas temporis
 in motu s̄q̄ p̄porcionē motoris ad mobile. sed
 in grauib⁹ et leuib⁹ non p̄t̄ esse retardatio ni-
 si s̄q̄ resiliētia medii. id̄ in ipsis vt dicit Auerr̄
 bñ procedūt rōes Aristo. Sed hec respōsio non
 valet. quia in illis simplicibus remota forma
 quam dat generās adhuc remanet p̄ intellectus
 corpus quātu. quod ex pte sui situs habet resiliē-
 tiam ad motorem sic q̄ non p̄t̄ esse simul in con-
 trariis sitibus. Ideo aliter dicendū est secundum
 Auerr̄. et doctorem sanctum q̄ rōnes Aristo.
 non sunt intelligēde simpliciter tanq̄ demōstrā-
 tes q̄ in vacuo nihil possit moueri successiue. sed
 solum probant q̄ in motu p̄ vacuū nulla sit suc-
 cessio aut retardatio causata ex resiliētia medii
 impediētis. Unde dicunt q̄ duo sunt que caus-

ant velocitatē et tarditatem in motu. Primū est
 p̄porcio virtutis motoris supra ipsum mobile.
 et velocitas causata ex ista p̄porcione est natu-
 ralis. Alia est dispositio medii qd̄ s̄q̄ maiorē vel
 minorē densitatez p̄t̄ magis vel minus retar-
 dare motum et velocitatem naturalez. et sic p̄por-
 cio medii ad mediū non est p̄porcio motus
 ad motum. sed soluz retardacōis ad retardacio-
 nem. remoto ergo medio remouet̄ tarda. ex pte
 medii. sed adhuc remanet velocitas naturalis
 ex determinata p̄porcione virtutis motoris ad
 mobile. (Est tñ aduertendū s̄q̄ sanctū Thomā
 q̄ rōes p̄bi non sunt demōstratiue simpliciter. s̄
 solum inductive ad contradicendū positioni anti-
 quoz qui hac de causa ponebant vacuū vt non
 impediret̄ motus. Secūda difficultas est qz si
 mediū plenu impediāt motuz vt dicit p̄b̄s se-
 quit̄ q̄ in hoc mundo inferiori nullus esset motus
 pure naturalis. eo q̄ plenu non esset natura-
 le mediū motus. sed magis vacuum quod non
 est impeditū eius. R̄ndet̄ q̄ om̄is motus natu-
 ralis incipit a loco non naturali et tendit in locū
 naturalem. ideo quousqz perueniat ad locū na-
 turalem non est inconueniēs si aliquid non na-
 turale ei coniungat̄ a quo tñ paulatim recedit̄
 mediū plenu quodāmodo impedit̄ motū et
 quodāmodo iuuat. Impedit̄ enī p̄pter eius den-
 sitatem quia resistit sue diuisioni. et propter con-
 trarietate quā habet ad mobile p̄ quā debilitat̄
 virtus motiua mobilis. Sed iuuat p̄ h̄ q̄ quod
 dāmodo est p̄naturale mobili. et quāto mobile
 plus accedit ad locum naturalem tanto mediū
 est sibi magis p̄naturale et magis iuuat motum
 eius. ideo motus naturalis semper in fine inten-
 ditur. Tercia difficultas est qz in corporib⁹ na-
 turalibus est rarissimū corpus vt ignis vel celus
 ergo non semp̄ contingit accipere corpus rari⁹
 s̄q̄ quamlibet p̄porcionē temporis ad tempus.
 quod tñ supponit dicta rō. R̄ndet̄ q̄ non est de
 natura corporis mobilis in cōi q̄ in corporibus
 sit determinata raritas. sed solum ex natura for-
 marum naturalium que requirunt in sua mate-
 ria determinatā raritatem et densitatem. et quia
 in hoc libro considerat̄ de corpore mobili non con-
 tracto. id̄ p̄b̄s vti illa suppositio que n̄o repu-
 gnat corpori mobili vt hic considerat̄. Secūda
 ratio que sumit̄ ex causa velocitatis et tarditatis
 in motu s̄q̄ venit ex parte mobilis. qz p̄ equa-
 le spaciū mobile graui⁹ velocius mouet̄ ceteris
 partibus. et in habentib⁹ requalē contrarietate illud
 quod est maioris quātitatis adhuc veloci⁹ mo-
 uetur. quia citius diuidit mediū. et in habentib⁹
 equalem quantitatez et grauitatem illud quod
 habet figuram magis dispositaz ad diuidendū
 motum vtputa rotundam vel acutam velocius
 mouet̄ eo q̄ velocius diuidit mediū. ergo in va-

pporho

pporho

nobile

supplet b. in phore falso
ois motus nalis incipit a loco no
nali et tendit in locu nate.

nobile

b.

g.

a.

a.

b.

resistentia
pot addi q̄
resistentia

supp

supp

supp

quo si esset nullus esset medium quod divideret. et sequeret q si fieret motus in illo omnia corpora indifferenter mouerentur per ipsum eque cito qd est contra ymaginationem. Et dicitur est manifestum q non est ponendum vacuum ad saluandum motum. et probat d est ex parte motus et ex velocitate et tarditate in motu. Tercio idem probat phis ex parte vacui absolute considerati tribus rationibus. Prima est si hoc modo ponatur vacuum spaciuz separatu sequeret q duo corpora possent esse simul et q penetratio dimensionum esset. pntia patet. qz si illo modo ponatur vacuum non poterit cedere corpori ingredienti idz quia si cederet hoc esset per motum. et nihil mouetur nisi corpus. ergo dimensiones vacui penetrarentur a dimensionibus corporis ingredienti. et cum duo corpora non habeant repugnantiam ad simul esse in loco nisi ratione suarum dimensionum. sequit q si dimensiones corporis et vacui possint esse simul sequitur q duo quelibet corpora poterunt esse simul et etiam tria. nec valet si dicatur q dimensiones vacui et corpus naturale ingrediens non habet repugnantiam secundum qualitates contrarias sicut alia corpora per suas passiones et passibiles qualitates habent repugnantiam. ideo non est simile de vacuo et corpore sicut de duobus corporibus vel tribus. Decimatio nihil valet. quia corpori non debetur locus ratione suarum qualitatum nec sue nature nisi secundum q continetur sub suis dimensionibus et ideo q corpora non possint esse simul non est ratione suarum qualitatum sed ratione suarum dimensionum non potest esse diuersitas. si sunt simul in eodem situ. ideo cum vacui habeat tres dimensiones sicut corpus sensibile tunc si duo corpora sensibilia non possint esse simul ita nec corpus sensibile potest esse simul cum vacuo. Secunda ratio o corpus naturale habet suas proprias dimensiones. ergo ponendo vacuum modo predicto cum dimensiones vacui penetrarent dimensiones corporis et sint simul. et per consequens ab eis non distinguit. sequitur q propter dimensiones vnus cuiusqz corporis non erit necesse ponere locum tanq aliud a locato. Tercia ratio si vacui esset alibi in vniuerso deberet apparere. sed nusqz apparet vacuum. ergo non est ponendum. et maxime a phico qui nihil considerat nisi cum motu et materia sensibili. Nec valet dicere q aer nihil est et q locus aeris sit vacuum. quia lz aer non percipiatur visu tamen percipit tactu.

Ad rationes ante opposituz

Ad vltimam dicit q posito casu illo non esset possibile illa duo corpora ad inuicem separari eque primo secundum qualz parte. sed oz ea separari primo secundum vnā partē et aerem ingredi.

et sic aer non subito intraret sed successiue. vbi dicitur q non contingeret illa adinuicem separari. Alie solute sunt ex dictis.

Queritur Decimo: vtrum

Sit ponendum vacuum corporibus imbibitum naturaliter. Arguitur q non. qz necesse est condensationē et rarefactionē fieri in corporibus sed non potest fieri rarefactio nisi per interpositionem quarundā vacuitatuz per quas magis distant ad inuicem partes plene q ante. nec potest fieri condensatio nisi per ingressum aliarū partium in quasdam vacuitates corporis. ergo. Maiore probat phis ex parte motus localis. quia nisi fieret condensatio sequeretur q moto vno corpore localiter totū vniuersum moueret et sic fieret accumulatio celi. pntia quia cum aliquid corpus tendit in aliquē locū nisi fiat condensatio corpus preexistens cedit in alius locū et corpus exiens in alio in alium. et sic ad motum cuiusqz corporis oportebit celum turbari. Secundo probat eā ex parte generationis. quia cum ex aqua fit aer. aer genit⁹ est decuplo maior erat aqua. ergo nisi alitubi fiat condensatio oportet tantū de aere cōverti in aquā aut q totum vniuersum augeatur. et ista sunt impossibilia. ergo impossibile est condensationē fieri. 2o sic in corpore raro partes prius ad inuicē distant q ante. et non per plenus. ergo per vacuum. ergo ponendum est vacuum corporibus imbibitum.

Ad oppositū arguit per phum in textu.

Sciendum est primo. q post

q phis improbanit opinionē ponentū vacuum esse tanquā spaciū separatum a corporibus receptiū corporis que mouentur. pnter vmpbat opinionē ponentū vacuum corporibus imbibitū. Primo ponendo rōem motiua illius opinionis que tacta est ante oppositū. et secundo eandem opinionē. et tercio soluendo rōem eorū. vbi ostēdit qualiter sit condensatio et rarefactio non ppter vacuum sed propter alterationē materie per quā mutatur de minori quātitate in maiore vel eōtra fit. Ubi.

Sciendum est Secundo: q

Ponentes vacuum corporibus imbibitū dupliciter diuisi sunt. Quidā enim posuerūt infra corpora quasdam vacuitates loco et situ distinctas a partibus plenis ad modū paruorū foraminū quas poros appellabant per quas dicebant nutritionē. augmentationē. rarefactionē. et cōdensationē fieri. et hūmōi opinionis fuerunt Democritus Zancos et Leucippus. Alii vero ponentes vacuum corporibus imbibitum non posuerunt tales vacuitates loco et situ distinctas

probat nō ēe rancid. et pte ipsius vacui absolū considerati.

nihil considerat a phico nisi cum motu et materia sensibili.

a partibus plenis sed posuerit vacuū esse qual-
dam dimensiones quas dixerunt penetrare et
continere dimensiones corporis que sunt secun-
dum ipsos cause motus localis corporis. non
eo mō quo posuit prima opinio scilicet q̄ vacuū
sit in quo et per quod corpora mouentur. sed per
hunc modum q̄ tale spaciū sic imbibitū defert
corpus in quo est ad modū quo secū deferunt
vires corpora quibus replentur. *Sed cōtra*
primā hanc opinionē ponitur.

Conclusio prima. Non est

ponendū vacuum corporibus imbibitum loco
et situ distinctū a partibus plenis. Patet quia
hoc modo ponere vacuum idēz est sicut ponere
vacuum a corporibus separatū. q̄ in illo po-
nuntur quedā parua spacia loco et situ distinc-
ta a partibus plenis. ergo si non est ponendum
vacuum a corporibus separatū vt prius pro-
batū est. sequitur q̄ non est ponendum vacuū
in corporibus loco distinctū a partibus plenis
vt scilicet in corpore possint subingredi aliquę
partes in illas vacuitates.

Conclusio secunda. Non est

ponendū vacuum corporibus imbibitum dis-
tinctū a partibus plenis vt sit causa motus lo-
calis vt antiqui posuerunt. Probatū qua-
tuor rationibus phi. Prima est si hoc mō ponat-
ur vacuum sequit̄ q̄ non erit causa omnis mo-
tus localis. ergo illi non sufficienter assignant
causam cuiuslibet motus. añs probat̄ q̄ vacuum
secundū ipsos est causa raritatis. sed omne rarū
est leue. et omne leue solū sursum mouetur. ergo
vacuum solum erit causa motus sursum. Secū-
da ratio vacuū secundū ipsos non est causa mo-
tus sicut in quo et per quod aliquid mouetur.
sed quia vacuum intrinsicē corpori secum des-
fert ipm. ergo oportet vacuū hoc modo positū
moueri ad motū corporis. et omne localiter mo-
tum recipitur in loco. ergo sequitur q̄ vacui in-
terioris quod mouetur deferendo corpus erit
vacuū exterioris in quo mouetur. et cum vacuū
sit locus sequitur q̄ loci erit locus. quod est in-
conueniens. Tertia ratio. si vacuū sit causa mo-
tus sursum per hoc q̄ secum defert corpus
in quo est sequitur q̄ non erit assignare causam
quare grana deorsum mouentur. Quarta rō
si vacuum sit causa motus sequitur q̄ q̄to ali-
quid erit magis vacuum tanto velocius moue-
bitur. ergo si totū sit vacuū velocissime mouebi-
tur. sed hoc est impossibile. quia quod est oīno
vacuum moueri non potest. quia nulla est pro-
portio motus pleni ad motū factum per vacuū

Conclusio tertia. condensa-

tio et rarefactio non fiunt per additionem aut

subtractionē materie. sed per alterationem qua
mouetur de minori quātitate ad maiorem vel
econtra. Pro cuius probatione ponit phūs qua-
tuor suppositiones. Prima est q̄ est eadem ma-
teria contrariorū. quia contraria nata sunt fieri
ri circa idēz. Secunda omne quod est actu per
se fit ex eo quod est in potentia. Tertia. materia
nunq̄ separatur ab vtroq̄ actu cōtrariorū. licet
secundum rationem alia sit ab ipsis. Quarta
eadem materia in numero successiue sit sub am-
bobus contrariis. Tunc arguitur sic. mater-
ria est eadem contrariorū. sed magnū et parū
sunt contraria circa quantitatem. ergo est eadēz
materia magni et parui. sed cum materia ma-
neat eadem numero sub eisdem cōtrariis sequit̄
q̄ est eadem materia numero que unūctatur de
minori quātitate ad maiorem. et sustinet rare-
factionem. et econtra. ergo non fit condensatio
partium per ingressum nouę materie per vacui-
tates corporis. Nec rarefactio per abstractionē
quarundam partium ab aliis. sed per alteratio-
nem. Secūdo probat phūs per tria signa. Pri-
mū est si ex aqua fit aer/aer genū maioris q̄tatis
q̄ esset aqua et ibi fit rarefactio. sed hoc non cō-
tingit per additionem aut subtractionem par-
tium materie. sed quia materia existens sub mi-
nori quātitate erat in potentia ad maiorem. et
fit actu sub maiori. et econtra. quādo ex aere fit
aqua. Secūdo est quādo ex minus calido
vel ex minus albo fit magis calidū vel magis
album. hoc non est quia in minus calido fue-
rint aliquę partes non calide. vel per additio-
nem partū calidarum. sed per alterationē qua
omnes partes ducuntur de potentia ad actum
maioris caliditatis. Tercium est cum ex maiori
circulo fit minor circulus. et ex minus curuo fit
magis curuum. non fit per hoc q̄ in maiori cir-
culo essent aliquę partes recte. sed quia partes
curue erant in potentia ad maiorem curuitatez
quam recipiunt sine additione nouę materie.
ergo similiter cum ex denso fit raram et ex paruo
magnum non est per hoc q̄ in denso sit aliqua
pars non quāta. vel quia apponitur noua ma-
teria. sed quia materia condensata existens sub
parua quātitate erat in potentia ad maiorem
et econtra est in condensatione. Tercia patet q̄
condensatio et rarefactio fiunt per alterationē
et effectibus eorū. q̄ ad rarum sequit̄ molle et
leue que causantur per alterationē. sed ad den-
sum sequitur graue et durū. ergo signum est q̄
rarefactio et condensatio fiunt per alterationē
qualitatum naturalium. Sed si queratur
an rarefactio et condensatio sint motus. Dicit̄
q̄ non sunt motus per se. sed bene per accidens
pro quanto annectuntur alterationi.

*matia eadē numero manet
sub diāsis p̄ijs.*

ḡ p̄nt.

explorat

dubiu

ff. 5.1.

Liber quartus.

Rarefactio enim et cōdensatio per se sunt ad raritatem et dēnitatē q̄ sunt qualitates quarte sp̄i vel sunt positiones. et nec ad qualitates de quarta specie nec ad positiones potest per se esse motus vt inferius videbitur.

Dubatur primo. Utrum rarefactio sit augmentatio. et cōdensatio sit diminutio. Dicitur q̄ non. primo qz augmentatio et diminutio per se terminant ad q̄ritatē. sed rarefactio et cōdensatio terminant ad qualitatem vel positionē. 2° in augmentatione proprie dicta additur noua materia. sed hoc non fit in rarefactione. sed solum partes variantur in suis positionibus et qualitibus. 3° augmentatio et diminutio sunt per se motus. non aut cōdensatio et rarefactio.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicitur cōcessa maiore negando minorē q̄ sit cōdensatio et rarefactio per extractionē partū ad inuicē vel per subingressum eaz̄ quasdam vacuitates. sed per alterationem que immutat. qz mutatur materia de minore q̄ritate ad maiorē. Ad secundā dicitur q̄ in raro partes plus distant q̄ ante. sed distantia maior non est per interpositionē vacuitatis. sed per extensionē materie. Sequitur textus.

Consequens autem dicitur

Queritur vndecimo. Utrum

Tempus sit. Arguitur q̄ non rōnibus tertiis quia impossibile est aliquid esse cōpositum ex his que non sunt. sed tēpus cōponitur ex his que non sunt s̄z ex p̄terito quod non est plus et ex futuro quod nondū est tēpus. Secūda ratio. cuiuslibet diuisibilis necesse ē oēs partes aut aliquas esse. sed tēporis nulla pars est nec p̄teritū nec futurū. ergo tēpus non est. Nec valet dicere q̄ nunc sit pars tēporis quia oīs pars ē mēsurans totū vt binarius senariū. v̄l est cōponēs tātum vt quaternarius respectu senariū. sed cū nunc sit indiuisibile non potest mēsurare tēpus quod est diuisibile. nec est pars cōponens eius quia nullum cōtinuū cōponitur ex indiuisibilibus. Tercia rō. si tēpus est vel est idē nunc in toto tēpore vel alterū et alterū. non secūdam qz due partes temporis non possunt esse simul nisi vna contineat aliam sicut mensis cōtinet diem et dies horā. ergo cū in ipso nunc nihil cōtineatur quia est indiuisibile sequitur q̄ duo nūc nō possunt esse simul. ergo si sit alterū et alterū nunc in tēpore o3 adueniēte vno nūc q̄ p̄cedens corripatur. sicut ergo in se ipso corripitur et sic siml̄ esset et non esset. aut corripitur in nunc p̄cedē

te. sed hoc non quia illud non prius est. aut in posteriori et tunc vel corripitur in mediato vel in immediato. non secūdū. quia nunc non sit in mediato tēpore. nec primū. qz cū inter quos duo nunc sit tēpus mediū. et cū in quolibet tēpore sint infinita nunc o3 primū nunc esse cū illis infinitis quod est impossibile. ergo non ē alterū et alterū nūc in toto tēpore. Nec potest dici q̄ sit idē quia cuiuslibet diuisibilis finiti oportet ad minus esse duos terminos. sed nūc est terminus tēporis et potest accipi aliquod tēpus finitū. ergo sunt plura nunc in tēpore. Item probat q̄ non sit idē. illa dicunt esse simul secūdū tēpus q̄ sunt in eodē nunc. si ergo sit idem nunc manens in toto tēpore sequit̄ q̄ ea que fuerunt vltra mille annos simul sunt cum illis que fuerunt hodie. sed hoc est falsum. ergo nō est tantū vni nunc in toto tēpore. Ad oppositū arguit̄ per p̄b̄s in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ p̄b̄s in secūdo tractatu huius quarti deters̄ minauit de vacuo quod ab antiquis ponebat esse propter motū. p̄nter in hoc tercio p̄b̄s agit de tēpore quod ē mēsurā motus extrinseca. et l̄ satis manifestū sit tēpus esse. qz cū motu qui est sensui manifestus simul percipit̄. tamen secūdū tradita ab antiquis nō est manifestū que sit natura tēporis. ymo secūdū dicta ipsorū non solū dubitare cōtingit quid sit sed etiā vtrū sit ens. ideo bene se habet apponere si est vel nō est per extraneas rōnes et sophisticas ab aliis positas et etiā ad inquirēdū quid sit tēpus. et tales rationes ad inquirēdū quid sit tēpus posite sūt ante oppositum.

Sciendum est Secundo. q̄

de tempore antiqui diuersimode oppinati sunt. nam quidam dixerūt q̄ tempus est motus celi qui circulatio dicitur. et mouebantur. quia videbant tempora quadam circulatōe reiterari sicut motum celi. Alii dixerūt q̄ tēpus est prima sp̄a celestis. quia omnia sunt in tempore. et omnia in prima sp̄a celesti. quia celum omnia continet ergo sp̄a celestis est tēpus. Alii dixerunt q̄ tēpus idem est q̄ motus seu mutatio. et mouebantur. qz non percipitur tempus sine motu. ymo simul cum motu percipitur. ergo tempus est idem cum motu. et in presenti non ponit Aristoteles differentiam inter motū et mutationē. sed illud terminabit in quinto. Illis notatis sit.

Conclusio prima. Ad philo

sophum pertinet determinare de tempore. Pars quia ad p̄b̄m pertinet determinare de motu. sed tempus est mēsurā motus. igitur et.

Conclusio secunda: tempus

non est motus qui dicitur circulatio. Probat^aur duplici rōe pbi. Prima est quelibet pars tempo^aris est tempus. sed quelq pars circulationis ce^blestis non est circulatio. igitur. Secunda ratio motus multiplicatur ad multitudinē mobilium^a cum sit imobili vt in subiecto. ergo si essent plu^ares primi celi secundū ponentes esse plures mū^ados sequerēt q̄ essent plures primi motus. ⁊ per consequēs essent plura tempora simul quorum vnū nō esset pars alterius. sed hoc est extra natu^bram temporis. quia non possunt esse plura tēpa simul nisi vnū sit pars alterius.

Conclusio tertia: Tempus

non est sphaera celestis. Patet q̄ oēs partes sphae^are celestis sunt simul permanentes. sed partes tēporis non simul permanent. ergo tēpus nō est sphaera celestis. nec valet rō istorum. quia cōmittūt fallaciā equiuocationis. nam res sunt in sphaera celesti vt in loco. sed sunt in tēpore vt mensura motus et durationis ipsarū. cum p̄ntia arguendo ex paris affirmatiuis in secūda figura n̄ valeat

Conclusio quarta: tempus

non est idē q̄ motus seu mutatio. Quis inter cetera hoc magis posset verificari. Probat^aur in textu primo sic. omnis motus est in mobili et vbi est mobile. et ideo multiplicatur motus ad multitudinem mobilium. sed tempus est vnum et idem vbiq̄ et apud omnia. ergo non est motus.

⁊ sic omnis motus est velox vel tardus. sed tempus non est bimōdi. quia velox et tardum tēpore diffiniuntur et terminantur. Dicitur enim velox quod in paucis tempore multum mouet. Et tardū per contrarium. sed tempus nec secūda suam quantitatem nec qualitatem tēpore determinatur. cum idem non sit mensura sui ipsius.

Conclusio quinta tempus

non est sine motu. Probat^aur quia tēpus nō percipitur sine motu. et cum motu percipitur non est sine motu. aīis probat p̄būs. q̄ cum homines non percipiunt motum et mutationem. nec in rebus exterionibus nec in suis corporib⁹ nec in sua imaginatione non videtur eis q̄ trāscat aliquod tēpus. sicut patet de his qui in Sardo sūt que est ciuitas Asiae qui fabulose dicuntur dormire apud heroas. id est apud deos Animas enim deorum defunctorum heroas vocabant et quasi deos colebant. vt animam herculis vel bachi. ⁊ per incantationes in tali cultu aliqui insensibiles reddebantur et tunc dicebatur dormire apud heroas. et ipsi excitati multa mirabilia et futura pronuntiabant. tales autē ad se redeuntes non percipiebant tēpus quod preteribat. sed copulabant primum instans in

quo inceperant dormire cum vltimo in quo excitabantur. non percipientes tēpus mediu⁹. quia non percipiebant motum. neq̄ in aliis neq̄ in se ipsis secundum corpus vel secundum animam. ergo tempus non percipitur sine motu.

Conclusio sexta Tempus est

aliquid ipsius motus. Probat^aur quia tempus non est motus neq̄ sine motu. et simul cum eo percipitur. ergo est aliquid ipsius motus. Et quo sequitur correlarie q̄ tempus est. patet q̄ motus est. et tempus est aliquid ipsius motus. igitur rō. qualiter autem se habeat tempus ad motum videbitur inferius.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur et ad secundam q̄ licet partes temporis non sint in esse permanenti sic q̄ vna sit cum alia. tamen sunt in esse successiuo. Et hoc sufficit ad esse rei successiue. cuius esse cōsistit in quadam successione suarum partium.

Ad tertiam dicitur q̄ in toto tēpore est vnū et idem nunc secundum substantiam. alterum autem et alterum secundum esse. Et hoc magis declarabitur in octauo.

Queritur duodecimo. Utruz

Tempus habeat esse extra animam et non solū in anima. Arguitur q̄ non. prius ⁊ posterius in tempore non sunt simul secundum actum in re ipsa sed solum in acceptione nostra. sed tēpus cōstituitur ex priori et posteriori simul continua eis. ergo tempus solum est in anima. ⁊ sic tempus est numerus. ⁊ causa numeri est materia numerabilis vel anima numerans. sed materia numerabilis per tempus non est nisi prius et posterius in motu. ⁊ ista non sunt in re extra animam ergo tēpus quod est numerus solum est in anima numerante. 3° nos non percipim⁹ tēpus vt habetur in textu nisi percipiēdo motū in mēte vel in anima. hoc autē nō esset nisi tēpus p̄sequeret motū aīe. ergo tēpus est in aīa. 4° si tēpus insequitur motum celi et esset in celo mediante motu eius tūc eodē mō esset tēpus in celo. igit motus celi est in ipso. sed motus celi est in celo subiectiue secundū omnes eius partes. q̄ oēs eius partes simul mouentur. ergo plures partes tēporis simul essent. 5° sic rōe Galieni. q̄ si tēpus p̄sequit motū celi et nihil perciperetur de motu celi etiā nihil perciperet de tēpore. p̄būs est falsum. q̄ multi sunt nihil percipiētes de motu celi qui tamen percipiunt tēpus eo q̄ percipiūt se mutari vel secundum corpus vel secundum ymaginationem. vel secundum intelligentie virtutem. ergo tēpus non est in re extra animā. sed solum in acceptione nostra.

Ad oppositum arguitur. quia tempus est mensura motus. sed motus habet esse extra animam in esse successivo. ergo tempus secundum suum esse successivum habet esse extra animam.

Pro quo.

Sciendum est primo. quod propter

rationes factas ante oppositum multi solennes philosophi videntes quod tempus non est ultima sphaera nec motus eius veriprobatus est. dixerunt quod tempus solum habet esse in anima dicentes quod cum mobile est in transitu spatii de prioribus ad posterius anima capit ipsum secundum quod est ante et secundum quod est post comparando ante et post ad invicem. Et sic ante et post in re non simul remaneant. tamen in anima comparante unum ad alterum. et haec comparatio qua anima commensurat transitum mobilis de prioribus spatio in posterius dicitur tempus. et sic tempus secundum istos solum habet esse in anima. Ultra dicebant quod tempus non est aliud quam congregatio plurimum momentorum se habentium ad invicem secundum quandam successivam id dixerunt tempus non habere veram continuitatem sed modum continuum propter illam congregationem facit anima simul accipiens illa momenta et comparans unum ad alterum. nam huiusmodi momenta in re ipsa non simul permanent. et sic congregatio ipsorum solum est in anima.

Sciendum est Secundo quod

Averrois et sui sequaces dixerunt tempus in primo mobili esse extra animam. sed solum hoc est in potentia. sed complementum et suam actualitatem capit ab anima et in anima. ita quod tempus in rerum natura non habet actualitatem essendi. cum sit constitutum ex praeterito et ex futuro. et cum praeteritum non sit in actu fuerit. et futurum nondum sit in actu sed solum in potentia. nec potest aliquis ymaginari aliquid existens in rerum natura de tempore nisi ipsum nunc temporis indivisibile quod non est tempus nec pars temporis. id dicunt isti quod tempus non debet dici ens in rerum natura nisi in potentia. et si habeat aliquam actualitatem hoc est ab anima simul concipiende praeteritum cum futuro et continuante ipsa ad invicem eo modo quo in continuo nature permanentis dicitur esse. et haec sententiam insequitur doctor sanctus de cuius modo loquendi in hac materia videbitur in fine huius tractatus. Sed communior est opinio Avicenne et Alberti dicentium quod tempus habet esse in rerum natura in actu entis successivi qui est esse in fine secunda operatione anime et consideratione. Quibus notatis sit.

Conclusio prima. Tempus habet esse extra animam in rerum natura secundum

actum successivum qui solus est in fieri et quantum ad suum actum. Primum probatur primo manifestum est ad sensum motus esse extra animam. quia si nulla esset anima adhuc posset esse motus. et tempus consequitur motus ut numerus eius. ergo tempus est extra animam. **2°** sic illud quod est vera veritas continua non solum est ens in anima sed est ens reale extra animam. tempus est huiusmodi igitur. **3^a** Tercia ratio si tempus esset in anima solum tunc esset passio anime et non motus philosophi. quia talis motus in anima intellectiva non reperitur. et per omnes motus proprietates et passiones continui et discreti non participat.

4^a sic numerus formalis quo res numeratur est in ipsis rebus praeter considerationem anime. ergo cum tempus sit numerus sequitur quod est in rebus secunda consideratione anime. si enim anima non numerat nisi per unitates formales quas reperit in rebus. similiter si anima nunquam numeraret adhuc numerus esset in tempore. quia in motu pars precederet praeter et in ipso reperiretur unde posset fieri distinctio inter partes. unde pars contra partes posset numerari. **5^a** Quinta ratio prius et posterius numerata in motu sunt ipsum tempus. si tempus ergo esset in anima motus philosophicus esset in ea. ergo anima moveret motu philosophico. **6^a** Sexta ratio possunt esse diverse anime numerantes simul. ergo si tempus esset in anima in quantum numerat motum sequitur quod essent plura tempora simul. **7^a** Septima ratio cum anima similiter se habeat ad omnem motum considerandum sequitur quod etiam tempus similiter se haberet ad omnem motum. sed hoc est falsum. quia tempus primo est mensura motus primi mobilis et per ipsum est mensura aliorum.

Conclusio secunda Tempus

Quantum ad actum secundum eius qui est numerare motum eius. et quo ad esse simul sub modo permanentis. et quantum ad esse notum est in anima. Probatur quia solum anima intellectiva numerat. ergo tempus quantum ad hoc quod est numerare actu solum est in anima. et etiam tempus non habet modum permanentis nisi in quantum praeteritum retinet cum futuro. et ununtur simul per modum continui. et hoc solum fit in anima. quia tempus in rebus habet esse successivum. etiam non est notum nisi per hoc quod est apprehensum ab anima tantum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod prius et posterius temporis vel motus non simul sunt in esse permanenti extra animam. sunt tamen simul in esse successivo que similitas in hoc consistit quod una pars temporis alteri succedit sine interruptione.

Sicut enim ad esse rei permanentis requiritur quod sue partes simul permaneant. sic ad esse rei successive requiritur et sufficit successio partium ad partes sine interruptione. verum est tamen quod esse rei successive potest dici potentiale quia semper est in potentia per mixtum et suum esse et suum fieri et una pars eius est in potentia ad successionem alterius. Ad secundam dicitur quod duplex est numerus scilicet numerus effectivus et hoc est ipsa anima. et numerus formaliter et hoc modo tempus est numerus motus formaliter quia est numerus quo anima numerat partes motus ideo anima non est causa temporis nisi quantum ad esse notum et ad numerare in actu. Ad tertiam dicitur quod cum motu percipimus tempus sed hoc non contingit quia tempus sequitur motum anime nisi quantum ad apprehensionem. Ad quartam dicitur quod motus duplex habet partes. quaedam enim habet a magnitudine mobilis quia motus est divisibilis sicut et mobile. et de istis partibus sequitur quod simul sunt. alias habet partes ex priori et posteriori in spacio per quod fit motus que sunt partes durationis. et harum partium tempus est mensura et sic ille sunt simul successive. Ad quintam dicitur quod motus celi uno percipitur in se. alio in suo effectu. unde motus celi quia est prior est causa aliorum motuum. et si non esset non essent alii motus. ideo motus celi in quolibet alio motu percipitur. et ad talem perceptionem requiritur collatio effectus ad suam causam. et hoc in carcerari percipientes quemcumque motum cum illo quodammodo percipiunt motum celi et est tempus. sequitur tertium **Accipiendum autem.**

Queritur Tredecimo. Utrum diffinitio temporis sit bene assignata. in qua dicitur tempus est numerus motus scilicet prius et posterior. Arguitur quod non quia tempus est quantitas continua. ergo tempus non est numerus cum sit quantitas discreta. 2o sic prius et posteriori diffiniuntur per tempus. ergo male diffinitur per ipsa. patet contra quia videtur committi circulatio in diffinitionibus. Ita oppositum est probatum in 2o capitulo huius tractatus. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post quod probatum diffinitio processit querendo de tempore an sit et quid sit. contra veritatem determinat in vestigando veram diffinitionem temporis. per cuius inquisitionem dicitur probatum quod volentibus accipere quid sit tempus accipiendum est quid sit motus causam subiungit quia simul cum motu percipimus tempus. quare sequitur quod tempus est aliquid motus. Circa quod.

Sciendum est secundo quod licet tempus sit mensura cuiuslibet motus philosophici non tamen eque primo. sed tempus est in primo mobilis mediante motu eius. et sic primo et per se est mensura motus primi mobilis. et quia huiusmodi motus in omnibus motibus percipitur sicut causa in respectu

ita etiam precepto quocumque motu percipitur tempus ideo tempus est mensura omnis motus mediante motu primi mobilis.

Sciendum est tertio quod omne quod movetur ex quodam termino movetur in quemdam terminum et quia motus localis prius est. ideo sequitur quod motus localis est ex quodam loco in quemdam locum secundum quandam magnitudinem. Ex quo ulterius sequitur quod sicut magnitudo scilicet quanta sit motus localis est continua. ita et motus factus scilicet ipsam est continuus. et quantum est motus tantum tempus esse videtur. sed quia tempus sequitur motum. ideo ex continuitate motus causatur continuitas in tempore.

Sciendum est quarto quod non omnis motus habet continuitatem a magnitudine spaci eo quod non omnis motus fit scilicet tale magnitudinem sed solum motus localis. sed omnis motus continuitatem habet ex fluxu forme non interrupto scilicet quod est motus. Ex quo sequitur quod motus localis continuitatem habet ex duobus. Primo ex fluxu non interrupto ipsius ubi scilicet renovationes fit. et illud est proximum et intrinsecum continuans. Aliud est principium licet non sit proximum. et illud est continuitas spaci. nisi enim spaci esset continuus fluxus ipsius ubi interrupteretur. et illud est secundum fundamentum quod premititur probum ad venandum quidditatem temporis. scilicet quod motus localis continuitatem capit a magnitudine secundum quam fit motus. et tempus quantitatem capit a motu. et primum fundamentum ponitur in primo notabili scilicet quod tempus est aliquid motus quia simul cum eo percipitur.

Sciendum est quinto. quod magnitudo secundum quam fit motus localis est de numero habentium positionem in partibus. ideo cum motus localis fiat secundum magnitudinem de priori in posterius necesse est habere motum prius et posterius. et quia tempus et motus se invicem consequuntur. ideo etiam tempus habet prius et posterius.

Sciendum est sexto quod prius et posterius possunt dupliciter considerari. Uno modo secundum id quod sunt. ut scilicet stant sub forma magnitudinis. et sic non habent ad invicem distinctionem nec numerantur magnitudinem. Alio modo considerantur formaliter. scilicet sub forma prioris et posterioris. et sic capiuntur ut numerata et distincta. et sic numerantur magnitudinem. et sic accipiuntur sub diversis unitatibus ad minus secundum intellectum. nam partes linee non intelliguntur ad invicem distincte ut partes linee nisi quasi intelligatur terminata duobus terminis sicut partes linee prioris. inter que partes continentur linee. et cum sic accipitur linea accipitur per modum discreti

Solum motus localis est continuus a magnitudine continua super se fundatur.

2o fundamentum

licet simpliciter sit continua. et ita etiam dicitur
est de partibus motus temporis et magnitudinis
et sic patet quod nihil differt aliquid simpliciter esse
continuum. et tamen accipi per modum discreti:
et illud est tertium fundamentum positum ad ve
nandum diffinitionem temporis.

Sciendum est ulterius quod 13

pius et posterius in motu et motus idem sint
subiecto. differunt tamen ratione ab eo. quia de
ratione motus est quod sit actus entis in potentia
secundum quod habet. et habere prius et posterius sibi
conuenit ex priori et posteriori. Et
tamen aduertendum quod tempus non consequitur motum
in quantum motus est absolute. sed ratione prius
et posterioris. quod sic declarat Aristoteles. quod
ratione illius tempus sequitur motum quo percepto
percipitur ipse tempus. et quo non percepto non
percipitur. sic est de priori et posteriori motus. et
hoc fit capiendum unam partem motus ut priorem.
et aliam ut posteriorem terminando ipsas partes
terminis inuisibilibus distinguendis partem
a parte. igitur. Unde ut dicit textus si capiamus
unum et idem nunc in tempore siue accipiat ut
siuens siue stans eum tamen non discernimus
partem a parte per prius et posterius non percipi
mus tempus. imo etiam si diuersa nunc acciperentur
et nihil perciperetur medium inter ipsa. quia
non perciperetur. unum non esset prius alio. Si
etiam capiatur aliquod nunc ut finis partis pre
cedentis et initium sequentis. et ut continuans
illas partes et non ut distinguens partem a parte
et priorem a posteriori non percipitur tempus.

Unde sequitur quod partes motus sic accepte proue
stant sub forma prioris et posterioris capiuntur
ut distincta ad inuicem et ut stant sub forma cu
iusdam numeri. et hec forma numeri adherens
partibus motus sub forma prioris et posterioris
tis acceptis. et accepta ut sic inherens est verissi
ma natura temporis. et ita tempus est numerus
motus secundum prius et posterius. et quia omnis
numerus ex aliquibus unitatibus causatur. omnis
quod unitas ex quibus causatur numerus qui est
tempus sunt unitates prioris et posterioris motus
ita ut tempus sit numerus acceptus a priori
a posteriori. Istis notatis ponit.

Conclusio responsiua ad .q:

Diffinitio temporis est bene assignata. iam satis
patet conclusio ex dictis. et iterum ea probat
a signo. quia illud est numerus alicuius per quod
iudicamus ipsum plus vel minus. sed totum mo
tum iudicamus plurem vel minorem per tempus

Unde est sciendum cum Aristotele quod duplex
est numerus. Quidam est materialis. qui est res
numerata siue numeralis. ut cum dicimus duos
vel tres equos. Alius est numerus formalis quod

numeramus ut duo tria. dicit igitur philosophus quod tempus
non est numerus pure formalis. quia nume
rus cuiuslibet rei posset dici tempus. et esset de
genere discretorum. sed est numerus numeratus.
quia est numerus applicatus priori et posteriori
motus. ideo etiam quia tempus applicamus
ipsi motui numerando motum secundum prius
et posterius. ideo etiam est quodam modo nu
merus quo numeramus. Et ideo dicit Alber
tus quod est numerus quodam modo medians in
ter numerum pure materiale et pure formalem
ideo quia non est numerus pure materialis non
diffinitur per esse numeratum. sed per hoc quod
est numerus. et quia non est numerus pure for
malis ideo etiam non dicitur numerus absolu
te. sed numerus applicatus motui. ideo saluatur
esse tempus continuus. Pro quo.

Sciendum est ultimo. quod mo

tus non in quantum motus est continuus. quia omnis
motus esset in genere quantitatis continue. igitur
motus continuatus est a continuitate entis flue
tis post ens fluens siue forme post formam secti
dum generationem talis entis. et hec quantitas
numerata est tempus. et ideo tempus per se qua
tum est continuus. quia cum in tali successione
continui exitus prius et posterius non diuiditur
ideo tempus est vere continuus. et habet modum dis
creti in eo quod numerat. et sic discretio est sibi for
malis. et continuitas materialis est numerus par
tium continui. ideo melius diffinitur tempus per dis
cretum quod per continuus. etiam tempus cum siue conti
nuitatis habet ex eo quod causatur tempus ex conti
nuo fluxu ipsius.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod non dicitur quod tempus sit nu
merus simpliciter. sed est numerus motus. ita quod
illud totum ponit per modum generis. nam tempus ad
id quod est simpliciter continuus est. sed tempus ad ac
tus habet modum discreti. Ad secundam dicitur
quod prius et posterius temporis tempore diffiniatur
et ut sic non ponant in diffinitione temporis. tamen
prius et posterius motus secundum quod a magni
tudine causantur et non secundum quod sunt nu
merata per tempus ponuntur in diffinitione tempo
ris. ideo dicit Aristoteles quod prius et posterius sunt
in magnitudine. deinde in motu ultimo in tpe.

Sequitur textus. Et sicut motus.

Queritur Decimo quarto.

Utrum nunc sit numerus eius quod fertur secti
dum quod fertur. Arguitur quod non. omnis nume
rus est diuisibilis nunc est indiuisibile. ergo
sic illud quod fertur siue mobile est quantum et di
uisibile. ergo ipsum nunc indiuisibile non est nu
merus siue mensura eius.

Tempus no consequitur motum in quantum
motus est absolute sed ratione prioris et posterioris

confermat
propositionem

to. motus

13

3. sic mobile p suuz motuz tpe mēsurat. sed nūc non est tpus nec ps tps. g. nō mēsurat ipō nūc
4. sic mensura rei t̄p̄alis est quātitas. sed nūc non est quātitas. p̄tinua nec discreta. g. nō nūc est mensura mobilis vel eius quod fert s̄z q fertur
In oppo arguit sicut se habet mobile ad motū ita se habet nūc ad tpus. g. p locū a trāsmutat ta proportione sicut se habet ip̄ ad motū ita se habet nunc ad mobile. sed tpus est numer⁹ motus. ergo nunc est numerus eius quod fert s̄z q fertur. Pro responsione.

Sciendum est primo q post q̄ p̄b̄s oñdit quid sit temp⁹. hic p̄nter determinat de ip̄o nunc temporis. oñdendo qualiter se habet nūc ad ipsuz temp⁹. et s̄z hoc assignādo aliquas proprietates ipsius nunc. Unde dicit q̄ ipsuz nūc est quodāmodo idē in toto tempore z quodāmodo diversus. vnde est idē subiecto et s̄z essentiaz. et s̄z esse successivū eius est alterz alterū. quod p̄bat sic qz sicut mot⁹ insequit ma gitudines ita t̄p̄ insequit motū et in vtroqz reperitur prius et posterius ei⁹. Et sicut se habet mobile ad motum ita nunc ad temp⁹. sed mobile quod fertur est vnum et idē subiecto in toto motu sive sit punctum quod fluxu eius causat lineam vel lapis vel aliquid aliud. et tamen est alterum et alterum rationē et secundum rem. sicut dicimus coriscuz esse alterum in teatro et alterum in foro. ergo aliter nunc in tempore est vnum et idē secundum essentiam. diversum tamen secundum esse inquantum fluxit de priori in posterius eius secunduz renouationē situs ipsi mobilis.

Sciendum est Secundo q per ipsuz nunc habet mensurari z cognosci ipsuz temp⁹. ratio est qz vñ quodqz habet mēsurari et cognosci per illud quod est maxime notuz sui generis. sed nunc est maxime notum in tempore ergo per ipsum nunc habet notificari temp⁹ et mensurari. etiā motus habet notificari per ipsuz mobile vt loci mutatio per id quod fertur. mobile est enim hoc aliquid. motus autem non mobile est notus ip̄o motu et habet notificare motum et est causa motus per hoc q̄ supra magnitudinem continue renouat situm de priori in posterius.

Sciendum est tercio q illud quod fertur potest dupliciter considerari. Uno modo secundum q̄ est sub prima forma eius. Alio modo prout est agens motum per hoc q̄ fertur in spacio de priori in posterius et stat sub forma motus. primo modo non mēsuratur ip̄o nunc sed sua entitate accepta sub ratione vnita

substantia
tis. Secundo modo adhuc potest dupliciter considerari. Uno modo secundum q̄ est idē subiecto in tota renouatione situs. Alio modo secunduz q̄ variatur continue secunduz esse siue secundum rationem de priori parte spaci in posteriozem. primo modo mensuratur vnitate mobilis inquantum mobile est que manet eadem in toto motu secunduz substantiaz. et talis accepta formaliter est ipsum nunc temporis. sed 2. mensuratur tempore.

Sciendum est quarto q sicut se habet ad motuz illud quod fertur in eo quod fluxu suo causat motum veniens de priori in posterius in spacio et distinguit partem motus precedentes a sequente. et ita se habet nunc ad ipsuz temp⁹ quia fluxu suo per hoc q̄ est adiacens ei quod fertur inquantum huiusmodi distinguit partes temporis scilicet preteritum a futuro. sicut enim punctus causat lineam fluxu suo et manet idē secunduz substantiā licet varietur secunduz esse ita similiter nunc respectu temporis. Illis sit notatis sit ista

Conclusio prima. nunc est numerus ei⁹ quod fertur secunduz q̄ fertur. Illa conclusio satis patet per rationem postionem. non tamen est intelligendum q̄ ipsum nunc sit numerus qui est de genere discretorum. sed ibi capitur numerus pro mensura eius quod fertur habet tamen modum pluralitatis secundum q̄ est alterum et alterum. Et illo modo accipitur sub ratione temporis. et tunc sit ista

Conclusio secunda si non sit temp⁹ non erit ipsum nunc. et econtra si non sit nunc non erit temp⁹. probatur per simile quia si non sit mot⁹ non erit illud quod fertur secunduz q̄ fertur. et econtra si non sit illud quod fertur non erit loci mutatio. quia simul sunt motus et mobile inquantum fertur. et ipsum nunc se habet similiter in tempore vt mobile in motu. z sicut vntas in numero. ergo simul sunt nūc z temp⁹.

Conclusio Tercia. temp⁹ continuatur et habet diuidi per ipsum nunc. patet quia motus continuatur per ipsum mobile inquantum manet idē subiecto in toto motu. et diuiditur per ipsum inquantum variatur s̄z suuz esse renouando situm de priori in posterius. ergo similiter nunc continuatur et diuidit temp⁹. Item punctus continuatur lineam inquantum est principium vnus partis linee et finis alterius et etiam diuidit secundum q̄ variatur secundum esse. ergo similiter nunc respectu temporis. Est tamen dissimile de puncto. et denunc in hoc q̄ punctus est permanens. ideo contingit vt vno

proportione

Continuo

postionem

alio p. a

pl. a. b.

io. nicha. e

substantia

pp̄o

mobile

Ar. l. 1. p. 1. 1. 1.

pp̄o

numerus caput pro mensura.

pp̄o

pl. a.

pp̄o

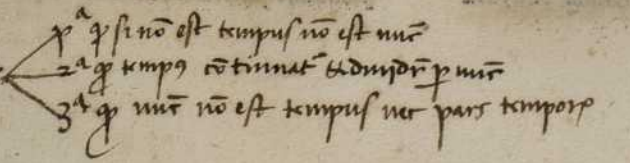
ante

pp̄o

suppletur. a. q. e. sic se h. t. n. u. n. p. e. d. i. t. p. o. n. t. p. r. p. u. n. d. y. r. e. s. p. i. d. u. l. i. n. e. e.

pp̄o

pp̄o

Liber quartus.

puncto vt duobus bis accipiendo ipsum. h3 nunc
non est permanens. ideo nō contingit vt vno nūc
vt duobus bis accipiendo idem nunc. qz tempus
fluit. Et predictus p3 etiā differentia inter nūc
et vnitatem. qz nunc continuat tempus vnitatis ve
ro nō cōtinuat numerū.

Conclusio quarta. Nunc

nec est aliqua pars tēporis nec est tēpus. Pro
batur sicut se habet punctus ad lineā ita nunc
ad tēpus. sed puncta non sunt partes linee. ergo
nunc nō est pars tēporis. et hoc capiēdo ipm
nunc vt est terminus indiuisibilis ipius tēporis
Sed si caperet nunc vt est fluxus et numerat mo
tum illo mō est tēpus et dicitur tota substātia tē
poris. Et istis tribus vltimis cōclusionibus
patent tres proprietates ipius nunc assignate
in textu et etiā rationes illarū.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā p3 solutio ex dictis. Ad secūdā
dicit qz h3 mobile quod fertur secundū se sit q̄tum
et diuisibile. tamen si capiat vt non variatum
per prius et posterius in motu. sic h3 rōem indi
uisi. et illo mō mensurat nūc indiuisibili. Ad
terciā p3 solutio ex dictis. Ad quartā dicitur
qz licet non sit q̄tatis in actu est tamē principiū
q̄tatis continue et est in potentia q̄tatis.

Queritur Decimoquinto.

Utrum tempus mensuret motu. Arguit qz
non. qz motus mensurat tēpore. ergo nō ecōtra
p̄ntia t3 qz tunc idē esset prius et posterius no
tius et ignotius cū mensurās debeat eē prius et
nocius mensurato. 2o sic. rō mensure q̄tati
congruit. et sic sibi soli cōuenit. sed motus non
est quantitas. ergo non pōt mensurare tempus.

3o sic tēpus est mensura motus. sed. mensu
re non est mensura alias esset procedere in infi
nitum. ergo tēpus nō mensurat motu. Ad 4o
arguit per pbūm in textu dicentē. nō autē solum
tēpore metimur. sed motu tēporis. Pro R. ne

Sciendum est primo qz post

q̄ pbūm ostendit quid est tēpus ostendendo dif
finitionē eius. et etiā quid est nunc in tēpore et
posuit proprietates eius. hic p̄nter ex diffinitio
ne tēporis assignat rōes quarūdā proprietatuz
que tēpori attribuunt. Inferens primo ex diffi
nitione tēporis qz tēpus q̄tus ad actū eius qui
est mensurare motū est quoddā discretum. qz in
mensurando motū habet modū discreti. id dicitur
qz tēpus est numerus. et quia non est nume
rus simpliciter. sed numerus numeratus appli
catus motui in quo partes simpliciter sunt cōti
nue et diuise secundū quid. ideo tēpus simplici
ter est cōtinuū. habet tamen modum discreti in

mensurando. ideo secundū quid est discretum.
et ideo passiones discreti et cōtinui sibi attribuunt

Sciendum est Secundo. qz

In discreto est dare numerū minimū. et h3 dupli
citer vel minimū simpliciter. et ē vnitatis. vel mi
nimū in genere numeri habēs rōem numeri. vt
dualitas. sed non est dare minimū quod sit in
genere cōtinui et habēs rationē cōtinui. cū cō
tinuum sit diuisibile in infinitū. id in tēpore in
q̄tum discretū est potest dari minimū simpliciter
scz vñū tps et minimū in gñe numeri vt duo tē
pora siue due partes. et illo mō non est dare in
eo maximū. sed in tempore in q̄tum continuū ē
non est dare minimū propter diuisibilitatē in in
finitū. et hec est prima p̄prietates tēporis. Secun
da p̄prietates est. tēpus dicitur esse breue et longū
in q̄tum ē continuū. qz breue et longū sunt pas
siones cōtinui. etiā qnqz dicitur multū et pau
cum et hoc sibi cōuenit vt discretū est. qz ille sūt
passiones discreti. sed nunqz dicitur veloci vel tar
diuz propter rōem prius habitā. Tertia p̄prie
tas. tēpus simul est idē numero vbiqz id est re
spectu omniū que mouent. qz non diuersificatur
secundū diuersa mobilia. est tamen diuersum se
cundū diuersas ptes eiusdem motus secundum
quas accipiunt prius et posterius in tēpore. id
tēpus prius et posterius non sunt idē. Causa
primi ē qz primus motus cuius tēpus est primo
principaliter numerus est vnus. ideo tempus est
vnū. Ratio secūdi est qz pars illius motus que
iam facta est est altera. ab illa que futura est qz
similiter tēpus preteritū ē alterū a futuro. et hoc
ideo est. qz tempus nō est numerus simpliciter.
sed numerus alicuius rei certe et numerate scz
prioris et posterioris i motu. et huic numero mo
tus sicut et motui semp accidit alterū esse prius
et alterū esse posterius. propter hoc qz ipa nunc
secundū qz se habēt secundū prius et posterius sp
sunt altera et altera. si enim tēpus esset numerus
simpliciter tunc esset idē tēpus respectu motus
preteriti et motus futuri. sicut est idem numerus
simpliciter diuersorū numeratorū. vt centū equo
rum et centū hominū siue simul existant siue suc
cessiue. licet numerus numeratus sit diuersus. vt
centū equi aliud est a centū hominibus. Quar
ta p̄prietates est. sicut contingit reiterari vnum
et eundem motū in specie. ita contingit reiterari
vnum et idem tempus. et qz non reiteratur idē
motus in numero. sed in spē ita non reiteratur
idem tēpus in numero. sed secundū spēm tātum
sicut vnus et vnus. Quinta p̄prietates est qz non
solum numeramus motum per tēpus. sed etia
tempus per motus propter hoc qz ad inuicem p
cipiunt oportet accipere q̄tatem vnus secundū
q̄tate alterius. Unde qz tēpus mensuret motū
probatū. qz est numerus eius vt prius dictum

est. sed & e contra motus mensuret tēpus Pñs probat dupliciter. Primo ex rōe numeri et numerali. qz quādoqz numerū formalem per numeralia cognoscimus. vt numerū equorū et ecōtra. Similiter est in tēpore et in motu. quia qñ ē nobis nota certa q̄titas tēporis et motus q̄titas est ignota tunc tēpore mensuramus motus. sed ecōtra dñ q̄titas motus est nota et q̄titas temporis ignota tunc motu mensuramus tēp. 2º probat ex similitudine magnitudinis mot⁹. qz sicut motus insequit magnitudinē in q̄titate cōtinnitate et diuisibilitate. ita tēpus sequit motum. sed magnitudinē mensuramus per motū et motū per magnitudinē mēsuram⁹. vt si motus fuerit multus dicitur viam fuisse multam et ecōtra. ergo a simili per tēpus mēsuramus motū et per motū tēpus dicitur tempus fuisse multum si motus fuerit multus. et motū fuisse multum si tēpus fuerit multū.

Conclusio prima: Tempus

mensuratur motu a posteriori tantum. et motus mensuratur tēpore simpliciter et a priori. Prima pars patet ex dictis. Et secunda p3 qz mensurare simpliciter et a priori cōuenit illi quod habet rationē quantitatis per se. sed tēpus est per se quātitas vt insequit ipm. ergo mensurat ipm a priori

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur qz idē pōt esse notus et ignotus alteri secundum diuersas rōes. ita etiaz tēpus mensuratur motu tanq̄ a notiori quo ad nou et motus mensuratur tempore tanq̄ a priori et notiori simpliciter. Ad secūdā dicitur qz licet motus non sit per se q̄titas sed per accidēs est q̄titas et pōt sua q̄titas esse notior ex parte q̄titoris magnitudinis quā insequit q̄ sit quātitas tēporis. Ad terciā dicit qz mēsure acceperte materialiter q̄tum ad id quod est potest esse alia mensura. Sequitur textus. Quid aut tempus.

Queritur Decimosexto.

Utrum tempus sit mensura motus et quietis mobilium et quiescibilium. Arguit qz non. qz q̄ non sunt n̄ mensurant tēpore. sed quies non est cum sit priuatio motus. ergo non mensurat tēpore nec est in tēpore. 2º sic si tempus esset mensura mobilium vel esset aliquorū tātum. vel omnium. nō primū qz non est maior rō de vno q̄ de alio. nec secundū. qz corpus celeste cū non excellatur a tempore neqz sub tempore ponatur non est in tēpore. Ad opposituz arguitur p pbūm in textu. Pro respōsione.

Sciendum est primo qz post

q̄ pbūs ostendit que sit natura tēporis et etiam que sit natura ipius nunc et assignauit rōnes

proprietatū vtriusqz determinando de ipis absolute. hic cōter agit de ipis per cōparationem ad ea que sunt in ipis ostendendo quid sit esse in tēpore et quo mō motus et alie res a motu differēter dicuntur esse in tempore et que non.

Sciendum est Secundo. qz

Tempus sic mensurat motū qz primo mensurat vnā partē eius et per ipam mensuratā mensuratur totus motus. quia vt dicitur in 4º metha phisice oportet vnūquodqz mensurari per aliū quid sui generis sicut per tēpus vnus hore mēsuramus motū factū in hora. et per ipm sic mensuratum mensuramus motus diurnū. per quem mensuratū mēsuramus motū vnus anni. sicut per quātitates vnus vline mensuramus vnā vlnam panni. et per illā mensuratā mensuram⁹ totam quātitatē panni. et sic male dixerunt antiqui dicentes qz totus motus celestis mensuratur toto tempore. qz quātitas totius tēporis est nobis eque ignota sicut quātitas totius mot⁹.

Sciendum est Tercio qz. Tē

pus aliter mensurat motum et alia tēporalia. qz tempus est mensura motus et quātuz ad id qd est et quātum ad suū esse. hoc est quātum ad suā durationē. 2 ideo dicit textus tēpus est metrum motus et eius quod est moueri. Sed alie res a motu dicunt in tempore esse et mensurari tempore quātum ad suū esse et durationē. et nō quātum ad id qz sunt. sed quātum ad id quod magis mensurantur nunc tēporis. Et illis p3 qz motū esse in tempore est ipm et suū esse tēpore mensurari. Patet secundo qz alias res esse in tēpore est ipas secundum suū esse tempore mensurari. Patet tertio qz esse in tempore vniuersaliter nihil aliud est qz quādā parte temporis mensurari. Et sic pbāt pbūs qz esse in tēpore solum potest intelligi duobus modis. Vno mō vel qz potest esse quādo tempus est. vel esse in tempore vt in numero. et hoc dupliciter. qz vn omō aliū quid dicit esse in numero quod est aliquid ipi⁹ numeri vel principium vel pars vel passio eius vt vntas par et impar. et similia dicunt esse in numero. Alio mō aliquid dicitur esse in numero vt in quodā numerante et mensurante quātitatē eius. sed primo mō res nō possunt dici esse in tempore. qz sequeretur qz quelz res esset in qz libet et celum esset in grano milii. qz celū est qñ granum milii est. Item accidit alicui rei esse in tēpore qñ alia est. sed tēpus non accidit motui. ymo necessario ipm sequit. ergo esse in tēpore non est ipm esse quādo tēpus est. Nec potest dici secundū. quia illo modo prius et posterius sunt in tēpore. sed motus 2 alie res dicuntur esse in tempore non qz sint aliquid ipius temporis. ergo relinquatur terciū. scz qz proprie esse in tēpore est esse in eo vt in numero mensurante esse ve

Liber quartus.

durationem rei temporalis. et hoc modo res mobiles secundum quod referuntur ad motum sunt in tempore. quia secundum quantitatem motus earum tempore mensurantur. Tunc sit.

Conclusio prima. **Necessaria** et ea que semper sunt in quantum semper sunt non sunt in tempore. pro cuius probatione ponuntur due suppositiones. Prima est oportet omne quod est in tempore contineri et excelli a tempore secundum utramque sui extremitatem. quia esse in tempore est esse in eo ut in numero numerante. sed in omni illo quod est in numero potest accipi numerus maior. ergo potest accipi tempus omnino maius eo quod est in tempore. Secunda suppositio oportet ea que sunt in tempore aliquid pati ab ipso. probatur per philosophum et eodem modo loquendi. quia consuevimus dicere quod tempus tabefacit omnia et omnia sub tempore senescunt et in tempore fit obliuio. Et causa est quia tempus est numerus motus. sed motus facit distare rem a distinctione in qua primo erat. ergo tempus per motum magis est causa corruptionis quam generationis. et obliuionis quam scientie. Et ne credatur quod contraria horum conueniunt tempore. Dicit philosophus quod nullus didicit. nec nouum factum est. neque bonum propter tempus. Tunc probatur conclusio quecumque sunt in tempore continentur et exceduntur a tempore et aliquid a tempore paciuntur ea que semper sunt secundum durationem eorum cum illa sint infinita non exceduntur a tempore nec paciuntur sub tempore: quia nihil amittunt per preteritum. nec aliquid acquirunt pro futuris. ergo illa non sunt in tempore.

Conclusio secunda. **tempus** est mensura quietis et quiescibilium. Probatur quia non est necesse moueri omne quod est in tempore cum tempus non sit motus. sed numerus eius. Sed contingit esse in numero motus non solum illud quod mouetur sed etiam quod quiescit. ergo non solum ea que mouentur actus sunt in tempore. sed etiam ea que quiescunt. Item non omne immobile quiescere dicitur. sed solum illud quod est priuatum motu et potest moueri ergo esse quiescentis est esse rei mobilis. cum ergo esse rei mobilis sit in tempore et mensuretur tempore sequitur quod esse rei quiescentis mensurabitur tempore. et per consequens tempus non solum est mensura motus et mobilium. sed etiam quietis et eorum que quiescunt. motus tamen de per se et quietis de per accidens. nam quiescens mensuratur tempore. non in quantum quiescens. sed in quantum mobile. Est etiam tempus mensura mobilium et quiescibilium. non in quantum sunt equi homo vel lapis. sed in quantum mouentur vel quiescunt. nam illa mensurantur tempore

quod tempus non sit motus
sed numerus eius.

Secundum quod quantitas aliqua percipitur. sed per tempus accipitur quantitas motus et quietis. et non quantitas hominis vel equi. ergo tempus non mensurat illa nisi in quantum mouentur vel quiescunt. Et dicitur inferri per philosophum quod quecumque non mouentur nec quiescunt. ut substantie separate non sunt in tempore cum tempus non sit mensura nisi illorum que mouentur. ut motus et quietas. 2° inferri quod entia impossibilia non mensurantur tempore. sicut neque sua opposita que sunt necessaria. quia illa non mouentur neque quiescunt. quia non contingunt aliter se habere. 3° inferri quod generabilia et corruptibilia sunt in tempore. quia exceduntur a tempore et aliquid patiuntur sub tempore. 4° inferri quod non entia que sunt possibilis sunt in tempore. quia ipsorum aliqua fuerunt in preterito. ut Omnis. et quedam in futuro erunt. Et per hoc patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod licet quies non sit ens posituum est tamen ens priuatum et mensuratur per accidens secundum mensuram sui habitus. quia est eadem mensura oppositorum unum per se et alterius per accidens. Ad secundam dicitur quod tempus est mensura cuiuscumque mobilis corruptibilis et quantum ad durationem et ad motum eius. sed mobilis in corruptibilis tempus non est mensura quantum ad durationem neque ad quid est. sed quantum ad motum localem eius sic quod quantitas sui motus tempore mensuratur. Sequitur textus. Item autem nunc.

Queritur Decimoseptimo.

Utum tempus sit magis causa corruptionis quam generationis et obliuionis quam scientie. Arguitur quod non. quia sicut aliquid in tempore constituitur. ita in ipso aliquid generatur. ergo tempus est causa generationis sicut et corruptionis. 2° sic generans per motum intendit ducere formam in mobili. et per actionem eius. nec intendit formam ab eo remouere nisi per accidens. cum ergo tempus sit numerus motus sequitur quod est magis causa generationis quam corruptionis. 3° sic sapientia et prudentia requirunt magnam experientiam. sed illa multo tempore indiget. ergo tempus est magis causa sapientie et prudentie. et debet dici prudentium sapientium sicut pictorici dicebant erit non erit magis causa obliuionis quam scientie. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod postquam determinatum est de tempore per respectum ad ea que sunt in tempore. hic consequenter per philosophum

determinat de ipso nunc dicendo significatiōes eius et etiam ostendendo significatiōes alii quorum que ipso nunc determinantur. et dñter ostendit veritatem duorum que prius supposuerat. scilicet quomōdō tēpus sit causa corruptionis et q̄ ois motus vel mutatio est in tēpore.

Sciendum est Secundo q̄

Ip̄m nunc potest dupliciter accipi. Uno modo proprie put est quōdāz indivisibile tēpōis. et hoc modo est continuans partes tēpōis et secūdum potentiā est dividens. alia tamen rōe cōtinuat et alia dividit. quia put accipitur vt vnū quod est finis preteriti et incium futuri sic continuat. et cum accipitur seorsum vt finis vnus partis et postea vt principium alterius non cōsiderando ip̄m vt est vnū et idē sic dividit. et tñ idem est nūc indivisibile secundum substantiam quod continuat preteritū cum futuro et dividit. 2° mō capitur ip̄m nunc vulgariter scilz pro paruo tempore propinquo presenti nunc in diuisiui siue in preterito siue in futuro. vt dicitur venit nunc quia venit hodie. et nunc veniet qz hodie veniet. sed non dicimus qz diluuium veniet siue sit factū nunc. et sunt idem realiter nunc et instans. sed differunt ratione. quia nunc nominat ip̄m indivisibile tēpōis absolute. instans vero nominat ip̄m prout est in continuo fluxu. ideo dicitur instans quasi non stans.

Sciendum est tercio q̄ Tunc

significat tempus determinatū per aliquod nūc prius presenti. et sic importat tempus preteritū siue sit propinquū ip̄i presenti nunc siue remotū vt dicimus tunc destructa est troia. Sed tamē dicit tempus propinquū presenti nunc siue preteritū siue futurū. vt dicimus iam ibit. vel iam iuit. sed non dicimus iam destructa ē troia. S; modo dicit tempus preteritū propinquū presenti nunc. vt dicimus iuit modo. Sed olim dicit tempus preteritū remotū a presenti nunc. S; repente dicit tempus insensibile propter sui paruitatem.

Sciendū ē quarto q̄ Tam

generatio & corruptio fiunt in tempore. ideo quidam pictagorici attribuerunt generationes rerum ip̄i tempori et disciplinā dicentes tēpus esse sapientium. quia generatio fit in tēpore et etiam scientia. Sed quidā pictagorici nose parit dicit e contra tempus penitus esse indisciplinabile et q̄ est magis causa corruptionis & generationis. quia per longum tempus accidit obliuio. nam de recenti cognoscimus in memoria manente et ppter diuurnitatē temporis a memoria elabuntur. Unde quia nullus efficiat sciens propter tempus. ideo dicit Aristoteles q̄ patis rectius dixit aliis. Ideo sit.

Conclusio prima. Tempus

est magis causa per se corruptionis & generatio nis. et obliuionis & scientie. Probatur primo ratione. quia tempus est numerus motus. sed omnis motus et mutatio facit rem distare a suo principio. et sic remouet eam a naturali dispositione in qua prius erat. ergo motus est per se destructiuus et corruptiuus rei et non generatiuus nisi de per accidens. quia quod acquiratur alii qua dispositio per motum non est ratione motus in se est motus. sed solum q̄tum est finis intentionis agentis propter finem. ideo corruptio magis per se attribuitur motui & generatio. et per consequens tempori. S; generatio et esse magis attribuntur generanti. 2° patet a signo quia nihil videtur fieri quin appareat aliquod agens extrinsecum. et tamen aliquid videtur corrumpi nullo apparente corrupente extrinsecō. et tunc talis corruptio tempori attribuitur. vt cum aliquis senescit. cūz ergo in generatione sit aliquod agens extrinsecum generatio nō attribuitur tempori. sed generanti. Sed in corruptione corrupens non semper est manifestus. ideo corruptio attribuitur tempori non q̄ tempus faciat corruptionem. sed vt dicit Aristoteles quia corruptio fit in tempore et latet corrupens.

Conclusio secunda Omnis

motus vel mutatio est in tempore. Probatur duabus rationibus. Prima est omne motus velox et tardum sunt in tempore. sed in omni motu et mutatione reperitur velocius vel tardius moueri faciendo tamen comparationes motus in velocitate et tarditate secundum motum eiusdem speciei. ergo omnis motus est in tempore. Secunda ratio ad omnem motum vel mutationem sequitur prius et posterius. quia omne mobile variatur de priori dispositione in posteriorē siue secundum generationem forme siue secundū renouationem situs. sed omne prius et posterius sunt in tempore. quia sumuntur per distantiam ab ip̄o nunc quod est in tempore. tamen e conuerso sumuntur in preterito et in futuro. quia in preterito dicitur prius quod est longius a presenti nunc et posterius quod propinquius est. et e contra est in futuro. ergo omnis motus et mutatio est in tēpore. Sed contra de gñatiōe substantiali et de illuminatiōe mediū. que sunt mutationes et non sunt in tempore. R. q̄ sicut terminus temporis non est tempus nec pars eius. ita est de termino motus. et si capiatur generatio proprie non est motus nec pars eius. et sic nō est in tempore nec in parte temporis. et similiter de illuminatione mediū que sequitur motum localem corporis luminosi. Si vero capiatur generatio secundū esse vt est admixta alterationi

hic est successiva et est in tempore sicut alteratio.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur qd licet aliquid in tēpore generetur hoc tamen non est ex parte motus sed ex parte generantis. ideo tempus non dicitur p se causa illius generationis sicut et corruptionis que per se sequitur a motu quem per se insequit motus tempus. Ad secundaz et tertiam si militer patet solutio ex dictis.

Queritur Decimooctavo:

Utrum tempus multiplicetur ad multitudinem temporalium. Arguitur qd sic quia tēpus est numerus omnium motuum et mobilium. sed numerus multiplicatur ad multitudinē numerabilium. ergo tempus multiplicatur ad multitudinē motuum mobilium. 2° sic tempus insequitur motum vt passio et mensuratio eius. sed passio multiplicatur ad multiplicationem sui subiecti. ergo tempus multiplicatur ad multiplicationē tēporaliū. Ad oppositū est p̄b̄s i vltimo caplo huius quarti. vbi postq̄ ipse determinauit de tēpore et nunc et de proprietatibus eorū 2 de huius que ipis mensurantur. hic p̄nter mouet et soluit tres dubitationes. Pro quo.

Scienduz ē primo qd prima harum dubitationuz est de natura temporis in omnibus rebz quare scilicet tēpus videtur ē vbiqz. videlicet in celo in terra in mari 2 in oibz que in eis sunt. Cuius rei rationē reddit p̄b̄s quia tempus est passio vel habitus motus cuz sit numerus eius. sed hec omnia mouentur potentia vel actu eo qd sunt in loco. ergo oportet qd in eis sit tempus. quia simul sunt tempus 2 motus tam motus in actu qd motus in habitu et secundū potentiam. Secūda dubitatio vtrū si non sit anima erit tempus. Arguit Aristoteles qd non. quia si impossibile est numerantem esse impossibile est numerabile esse. et p consequens ipm numerū. sed nihil potest numerare nisi aia et adhuc anima intellectiua. ergo impossibile est tempus esse si non sit anima. Hanc dubitationē soluit Aristoteles dicens qd si non est anima nō est tempus. vlti est vt quodcūqz ens. puta est si contingat motum esse sine anima. quia si sit motus erunt prius et posterius in motu. sed ista secundum quod sunt numerabilia sunt tēpus. quod exponit sanctus Thomas. tēpus est sine anima vt quodcūqz ens. id est tempus extra animam habet esse secundum quid et imperfectum. aut extra animam in actu de tempore non est nisi ipm nunc indivisibile quod non est tēpus neqz pars tēpous. sed totalitates suā dicit tēpus accipere per operationem anime numerantis. vñ sicut res numerate dependent a numerante sic et

numerus eorum. sed prius et posterius motus qd sunt numerata per tempus non sunt in re extra animam. sed de motu extra aiam non est actu nisi vnum indivisibile continuans partes motus ad inuicem. sed motus suam totalitatem percipit per comparationem anime comparātis priorē dispositionem mobilis ad posteriorē. Et quis hec positio sit multuz probabilis tamē comuniter tenetur positio Auicenne quam insequitur Albertus de modo essendi temporis extra que prius fuit recitata. Unde secundum eos qd numerare tria eriguntur. scilicet materia numerata. numerus formalis. et aia effectiue numerans. et si non sit anima numerans adhuc erit numerus formalis secundum esse formale. et materia numerata. et ad esse rei non erigitur in se nisi materia et forma. modo materia et forma temporis sine anima reperiuntur. ergo ad esse temporis in se non erigitur anima. s; bene verū est qd anima ipa per actum numerandi causat tēpous apprehensionem et effectiuam numerationem. et quo ad hunc actum non est tempus extra animam. et hoc modo vt dicitur intellectit Aristoteles suum dictum. scilicet si non esset aia nō est tempus. vel est vt quodcūqz ens. Tercia dubitatio cuius motus tempus sit numerus. Respondebant antiqui qd tempus est primo numerus motus cuiuslibet. Nam omne quod sit in tēpore sit. et quod augmentatur in ipso augmentatur. et sic de aliis motibus. Sed esse in tēpore est numerari tempore. ergo vt dicebant tēpus ē numerus cuiuslibet motus. Sed hoc improbat quia si tempus sit numerus cuiuslibet motus sequitur qd duorum motuum simul existentium sit alicuius et alterum tempus. et vltra qd duo tēpora equalia sint simul. et hoc est impossibile. quia omne tempus quod est simul est tantum in numero vnum. et illud quod non ē simul nō est vñ in numero. sed in specie. quod patet per simile. quia sicut duorum numeratorum equalium vt septem canū vel septem equorum ē vnus numerus. sic et motuum simul terminatorum ē idem tempus et equale. sed septem hominum et septem equorum est idem numerus licet non sit idem septenarius. quis non differunt per differentias numeri sed per differentias septenarii. Sed pro vera solutione huius dubitationis ponunt tres suppositōes. Prima est motus localis prius est omnū motuū. 2 inter omnes motus locales motus circularis qui regularis et vniformis est simpliciter prius. Secunda est. vñ quodqz mensuratur vno quodā proprio sui generis. vt vnitas vnitate. et plures equi per vnum equum. Tercia est qd tēpus mensuratur motu et eōtra. motus mensuratur tempore. Tunc sit.

Conclusio prima. motus

Thomas.

circularis qui est regularis est mensura omnium aliorum motuum. Probatum quia primum in quo libet genere est mensura omnium sequentium per secundam suppositionem. sed motus circularis qui est regularis est prius et notissimus omnium motuum per primam. ergo ille est mensura unigena aliorum motuum.

Conclusio secunda. tempus

est per se primo mensura primi motus circularis et per ipsum est mensura omnium aliorum motuum. Patet quia quidam dixerunt tempus esse motum circulem celi. et hoc est quod est mensura celi. et per ipsum mensurantur omnes alii motus. etiam aliqui dicunt res humanas habere quendam circulum. et hec omnia in tempore iudicantur. et accipiunt finem et principium secundum quadam circulationem quare tempus videtur quidam circulus quod non est nisi quia tempus mensuratur per motum circulem et ex consequenti per secundum motum tempus est mensura omnium aliorum motuum.

Conclusio tertia. tempus non

multiplicatur ad multitudinem motuum et mobilium. Probatum conclusio. nam nullus accidens multiplicatur numeraliter nisi solum ad multitudinem sui subiecti. sed tempus solum est in primo mobili mediante motu eius ut in subiecto. In aliis autem est ut in numeratis et mensuratis non immediate sed mediante motu primi mobilis. ergo cum non sint plures primi motus sequitur quod est tantum unum tempus. Item si tempus multiplicetur ad multitudinem motuum cum simul sint plures motus equales quorum unum non est pars alterius sequeretur quod simul essent plura tempora equalia quorum unum non esset pars alterius quod prius improbatum est.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod tempus non est primo numerus omnium motuum sed tantum primi motus. quare non oportet ipsum multiplicari ad multitudinem motuum et mobilium. Et similiter dicitur ad secundam.

Queritur Decimonono.

Utrum eternitas que est mensura esse diuini bene diffiniatur. eternitas est interminabilis vite tota simul perfecta que possessio. Arguitur per contra suppositum. quia esse diuini est infinitum ergo est immensurabile. 2º sic quia mensura certificatur quantitate mensurati. deus autem non habet quantitatem. ergo id. 3º sic mensura differt realiter a mensurato cum certificet quantitatem eius. sed eternitas non differt realiter ab eterno quod essent plura eterna quorum neutrum esset ab alio. 4º si esset mensura esse diuini mensuraret ipsum sicut

tempus motum et nisi illud quod fertur. sed hoc non. quia eternitas est unum indivisibile et uno modo manens. ergo eternitas non est mensura esse diuini.

Deinde arguit contra quesitum. quia eternitas est quid positum. ergo male diffinitur per primam rationem cum dicitur interminabilis vite. 2º sic duratio magis refertur ad esse rei quam ad operationem ergo male ponitur vite. 3º sic omne totum habet partes. sed in eternitate non sunt partes. ergo male dicitur tota. 4º sic plures dies nunquam simul sunt. sed in eternitate dicuntur esse dies. ergo ponitur male simul. 5º sic totum et perfectum idem sunt. ergo superflue additur perfectum. Ad omnia arguitur per Boetium ponentem illam diffinitionem.

Sciendum est primo quod peri-

patetia non inveniunt aliquid determinasse sed certitudinem de eternitate. Quis quibus mentionem fecerint de ipsa. nam de re qua sepius utebantur debuissent tractatum fecisse. sed forsitan tractatus eorum de ipsa ad nos non peruenit. ideo difficile est de ipsa determinare. quia tamen eum ab eterno et tempus ab euo fluit iuxta illud Boetii. Qui tempus ab euo ire iubet. conveniens sicut ut dicit Albertus quod post tractatum de tempore aliquid qua mentio fieret de eternitate ut sciretur quid est eternitas et quid sit radix temporis.

Sciendum est Secundo. quod

eternitas dicitur multis modis. Primo modo dicitur spatium carens principio et fine non habens in se prius et posterius nec aliquam successione et eo quod non mensurat illud quod mutatur. sed potius quod stat uno et eodem modo nihil amittens in preterito et nihil acquirens in futuro et hic est proprius modus eternitatis de quo est ad propositum. 2º modo minus proprie dicitur eternitas spatium rei immensurabilis siue immutabilis secundum omnem speciem motus et mutationis licet habeat principium sui esse. et hoc modo necessaria dicuntur eterna. 3º modo dicitur eternitas adhuc minus proprie spatium variatum quod non habet principium neque finem et hoc modo a quibusdam mundus dicitur eternus. licet secundum veritatem sit temporalis. quia corpora que in ipso sunt moventur et mutantur in tempore quo habent prius et posterius. ideo per impossibile si mundus careat principio et sine adhuc esset temporalis. 4º modo dicitur eternitas non spatium alicuius esse vel substantie. sed potius delectatio et possessio vite interminabilis que secundum imperfectissimum esse in de reperitur.

Sciendum est tertio quod secun-

dum primam acceptionem eternitatis Isaac phibitus irabelita sic diffinit eternitatem. quod est spatium

stiniū non interceptus q̄ suus totum esse simul habz et p̄fecte. p̄ stinitatem intelligit indeficiētiā eternitatis. et per non interceptus intelligit negationem prioris et posterioris et successionis. Sed Billibertus porretanus dicit eternitatē moram stiniā non interceptam: et si vocetur mora non debet intelligi q̄ sit mora temporis vel momentu. sed vocat̄ mora p̄pter permanentiā eius que est indeficiēs. que mora dicit̄ spaciū s̄ q̄ ambit totus esse indeficiēs. et hoc spaciū stiniū dicit̄ non q̄ habeat partes sicut quantitas continua sed quia nunq̄ deficit nec deest neq̄ deerit sed semper est stans in cōmutabiliter in seipso. et dicitur non interceptam q̄ nihil amittit in toto p̄terito nec aliquid acquirit in futuro. ideo non est ibi interceptio vel divisio p̄teriti vel futuri sicut in tempore. sicut dicit Boet̄ q̄ nunc stans et non mouens se facit eternitatē. Et sic patet q̄ diffinitiones Isaac et Billiberti non differunt nisi secundum vocem. q̄ primus vocat eternitatem spaciū. secundus vero moram.

Sciendum est Quarto q̄ eternitas non habet prius et postea sed est tota simul et indiuisibilis. vnde aliqui dubitauerunt qualiter deo qui est eternus attribuuntur verba p̄terita et futura. Ad quod dicēdus est q̄ talia deo attributa denotant coexistētiā eternitatis ad tempus. vt cum dicitur deus est. sensus est q̄ deus nullo tempore p̄teriti deest. deus fuit. i. nulli p̄terito defuit. deus erit. i. nulli futuro deerit.

Sciendum est vltterius q̄ eternitas dicitur habere suum esse simul et p̄fecte propter quasdam substancias que licet habeant simul suum esse tamen in hoc q̄ aliquid possunt volunt vel intelligunt non habent p̄fecte ipsum simul. non enī p̄sentia omnia sunt intellectibz intelligētiā ad que extendi potest intellectus eaz. sed potius stinū illuminant a prima. intelligētia. ideo vices quasdam habent. s̄ suum posse et s̄ intelligere. Unde licet eueritum s̄ id quod est sit simul. tamē non possidet suus esse simul ita p̄fecte sicut eternum. sicut omnia sunt p̄sentia quo ad esse viuere velle et intelligere et illa non p̄fecte obumbrantur. nec recipit transmutationes vel vicissitudines. sed ea que sparsa sunt in toto tēpore que ab ipso eterno fluit simul p̄sentia sunt. propter quod omnia p̄uidet et p̄scit anteq̄ fiant. Et istas p̄fectiones eterni considerans Boet̄ eternitates diffiniuit melius omnibus aliis dicēs. Eternitas est interminabilis vite tota simul p̄fecta q̄ possessio. Ideo cum ipso Boecio sit hec

Conclusio prima. diffinicio eternitatis posita a Boecio est sufficiens. patet p̄ particulas eius. naz quia eternitas est simplex

indiuisibilis. et simplicissima non cognoscimus nisi p̄ abnegationes cōpositoz. et indiuisibilia p̄ abnegationē partium. vt dicimus punctus est cuius pars non est. ideo in diffinitione ponitur interminabilis. Unde interminabiles dicuntur in quoz duratione non est finis neq̄ principiu et tale est eternum quod dicitur extra terminos positus. Deinde ponitur vite quia duracio quo ad nos magis ad operationes refertur q̄ ad esse. Et ponitur tota simul ad excludendum tempus quod non est totū simul. neq̄ dicitur tota q̄ habeat partes sed quia nihil sui est extra ipsam. Et additur p̄fecta eo q̄ ipsum eternus est p̄fectus in esse posse et operari que omnia simul habet. Et dicitur possessio quia illud p̄prie dicit̄ possessum quo aliquis ad nutum suum vtitur. et sic est de eterno et de vita eius. quibz notatis sit

Conclusio secunda et responsalis. Eternitas est mēsurā esse diuini. ista conclusio satis patet ex diffinitione Boecii immediate declarata. Etiaz probatur quia mēsurā ad mēsuratum dicitur esse proportio. sed eternitas simul est s̄ esse posse et agere. cuiusmodi est ipse deus igitur. zc.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ licet esse diuini vt caret principio et fine sit infinitum. est tamen finitissimū per hoc q̄ est simplicissimū et simul sic q̄ nihil sui est extra ipsuz. et hoc modo est mēsurā eternitatis

Ad secundam dicitur q̄ licet deus non habeat quantitates magnitudinis habet tamē maximā quantitates virtutis qua se cōtinet et nunq̄ aliquid sui extra extendatur. et hec in deficientia sui stans iuxta se mēsuratur eternitate. Ad terciā q̄ non omnis mēsurā realiter differt a mēsurāto. aliquando enim mēsurāmus totam quantitatem per partes eius que simul accepte ab ea non differunt. ideo sufficit q̄ differant ratione. et hoc modo eternitas differt ab eterno in quantum habet rationem more vel spaciū indeficiētis et eternum habet esse stans et totum simul. Ad quartā dicitur q̄ eternitas nō mēsuratur eternus eo q̄ nec eius recipiat variationem sicut nec tempus. sed mēsuratur per moduz vnitatis stans in mobiliter. ideo non eodem modo mēsuratur eternum sicut tempus rem temporalem. vel sicut nūc illud quod fertur s̄ q̄ fertur. et hec de questiōe

Queritur vicesimo Utrum

tantum sint tres mēsurā durationis realiter distincte scz eternitas eueritatis et tempus. Arguitur q̄ non quia due forme distincte non possunt simul esse. sed iste tres mēsurā sunt simul. q̄ non sunt distincte. zc. sic eueritatis habet p̄teritū et posteriū vel non. si sic tunc non differt a tempore. si non tunc nō differt ab eternitate. g. non

sunt tres mensurae distinctae. 3° sic nunc eternitas et nunc temporis sunt idem nunc. ergo eternitas et tempus idem sunt. aⁿs patet. q^uo^d ut dicit Boetius sicut nunc fluens facit tempus. ita nunc stans et permanens eternitatem. sed idem est subiecto nunc stans et nunc fluens. ergo eternitatis et temporis est idem nunc. Ad oppositum arguitur per Boetium et ceteros expositores peripateticorum ponentes illas tres mensuras realiter distinctas. Pro responsione.

Sciendum est primo: q^{uod} praedictae mensurae in ordine ad mensurata se habent in aliquo similiter et in aliquo dissimiliter. Et enim proportio in hoc q^{uod} sicut eternus est totum simul secundum esse posse et agere nihil amittens in praeterito et nihil acquirens in futuro. ita eternitas est tota simul ut patuit ex sua definitione. Similiter sicut eternus est totum simul secundum esse. et non secundum posse et operari ymo acquirit per vicissitudinem in actionibus suis aliquas perfectiones quas prius non habuit. ita euiternitas secundum aliquid est tota simul et secundum aliquid habet prius et posterius simul iuncta. Similiter sicut temporale non simul participat totum suum esse posse vel agere. ita tempus nunquam totum simul est secundum rem. et ita sicut eternitas est mensura adaequata eterno. ita euiternitas euiterno. et tempus temporali. et in hoc habet proportionem istae mensurae ad mensurata. Sed dissimiliter se habent in hoc. quia esse in tempore est quadam parte temporis mensurari. sed esse in eternitate non aliqua parte videtur mensurari. quia non habet partes. Item omne quod mensuratur tempore excellitur a tempore. quod vero est in eternitate non excellitur ab ipsa. sed sibi est penitus adaequatum. euiternus autem secundum aliquid est simul et secundum aliquid non est simul id secundum aliquid eum excellit euiternus et secundum aliquid sibi adaequatus. secundum q^{uod} excellit vocant eum tempus. sicut dicit Augustinus. quia rationalis creatura propter vices suae voluntatis et intellectus mouetur per tempus et non per locum. corporalis vero mouetur per locum et per tempus.

Sciendum est Secundo q^{uod} triplex distinguitur eternum. Quoddam est vere eternum quod est totum simul secundum esse posse et operari. et hoc modus est unus solum scilicet prima causa quae deus est. Alia dicuntur eterna solus per participationem aliquam veri eterni. ut sunt intelligentiae et anime beatae quae contemplantur verum eternum et gloria sibi influente immutabiles efficiuntur et haec propria natura sunt mutabilia. diuina tamen voluntate sunt immutabilia. et sic sufficit eternitas. qui quidem diuini ordines aliquid partis

participantes in hac vice contemplatione eterna supra tempus quodammodo efficiuntur. ita q^{uod} non participant motum nec mutationem naturalem. Hoc etiam modo necessaria dicuntur eterna siue sint incompleta ut caelestia corpora. siue necessitate habeant ex habitudine incompletorum ad inuicem ut prime dignitates. Alia dicuntur eterna non quia participant aliquid immutabilitatis quae eternitati proprium est. sed quia habent similitudinem cum eternitate in carere finis. ut motus dicitur eternus ab his qui ponunt mundum eternum. et pene infernales dicuntur eterne. sed eternitas solus vere conuenit illi quod est primo modo eternus.

Sciendum est tercio q^{uod} eternitas est causa exemplaris euiternitatis et temporis nam sicut euiternus ab eterno dependet et temporale ab ambobus. ita euiternitas ab eternitate dependet. et tempus ab utraque. Et hoc sic dicit Boetius. O qui perpetuus mundum ratione gubernas. Terrarum celiq^{ue} sator. qui tempus ab eo Ire iubes stabilis quae manens das cuncta moueri. Cuius dat exemplum. nam sicut ens frequenter sub eo quod est semper. currit et ab eo deficit et id quod est raro ab eo quod est frequenter. ita euiternitas sub eternitate currit ab ea deficit et tempus sub euiternitate currit et ab ea deficit. Unde eternitas est mensura illius qui semper uno et eodem modo et immutabiliter penitus se habet. quod vero immediate ab eo dependet per hoc deficit ab eo quod distat. et hoc est euiternus cuius esse quod est stabile. habet tamen vices in suis potentis et actionibus sicut intelligere et velle. quae autem ab eo plus distat ab eo plus deficit. ut est temporale. cuius nec esse nec posse nec agere stabile est. Tunc sit.

Conclusio prima. Tantum sunt tres mensurae durationum realiter distinctae. probatur quia omnis talis mensura mensurat esse alicui rei. vel ergo illa res est tota simul sicut posse esse et agere. et sic est eternitas. vel est tota secundum esse et non sicut posse et agere et sic est euiternitas. vel non est tota simul in esse nec sicut posse nec sicut agere et sic est tempus. Vel sic omnis res vel caret principio et fine et sic est eternus vel habet principium et non finem et sic est euiternum. vel habet principium et finem et sic est temporale. Nec tamen distinctio est magis per accidens quam per se. quia dato q^{uod} mundus non incepisset nec haberet finem adhuc esset temporalis et non simpliciter eternus.

Conclusio secunda. eternitas est mensura eterni euiterni et temporalis. et euiternitas euiterni et temporalis. tempus vero temporalis tantum patet quia quicquid est mensura su

periorum est mensura inferioris. sed non e contra ergo conclusio vera. Verum in eternitas non est adequata mensura euiterni et temporalis sed est excedens. nec euiternitas temporalis. Et dicitur mensura adequata duz est proportio mensurati ad esse mensure vt prius dictum est motum tempore mensurari et ipsum et esse eius quia successuum est sicut tempus. Et illa comparatione eternitatis ad tempus pringit per accidēs. eternitatem diuidere et ipsaz habere partes. non q̄ huiusmodi partes ipsius sunt sed spaci quod est sub ipsa. vt quandoqz dicitur mille annis fuisse deus et q̄ anni eius non deficiēt. non q̄ in eternitate sint dies menses et anni. sed quia eternitas continet tempus cuius dies mensis et annus dicunt esse partes.

Conclusio Tercia. Nunc eternitatis differt realiter a nunc euiternitatis et tempore. quia nunc eternitatis est aliquid ipsius. et nunc euiternitatis est aliquid eius. et similiter de nunc tempore ad tempus. sed ille tres mensure sunt realiter distincte. ergo etiam nunc ipsarum. Item nunc tempore est numerus eius quod fertur s̄ q̄ fertur et non s̄ q̄ substantia eius est in se permanens sed s̄ q̄ fertur. ergo nullam habet ydempnitatem ad nunc quod est in seipso permanens cuiusmodi est nunc eternitatis. Item sicut eternitas precedit tempus ita nunc eternitatis precedit nunc tempore. ergo realiter distinguuntur Et similiter argueretur de nunc euiternitatis.

Conclusio quarta: nunc eternitatis ab eternitate differt ratione tantum. probatur quia dicitur nunc s̄ q̄ adiacet vni indivisibili instanti nihil amittenti in preterito nec aliquid acquirenti in futuro. sed eternitatis dicitur spacium sine mora inefficiencie eius. ergo ratione differunt.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ due mensure eiusdem generis non possunt esse simul nisi vna sit pars alterius. sed mensure diuersoz generaz cuiusmodi sunt iste bene possunt esse simul. Ad secundā dicit q̄ euiternitas s̄ esse est tota simul. habet tamen prius et posterius sibi adiecta s̄ q̄ in actionibus euiterni sunt prius et posterius. Ad terciā dicit q̄ non precise differunt nunc eternitatis et nunc tempore quia vnum est stans et aliud fluens. sed quia sunt principia mensurarum diuersorum generum. Et hec de questione. et per consequens de toto quarto phisicorum.

Sequitur tertus quinti libri phisicorum.

Transmutatur autem transmutans omne: aliud quidem secundum accidens. vt cum dicimus musicum ambulare.

**Intra quintum Uli
bzum phificorum
Queritur primo.**

Utrum motus siue mutatio sint subiectiue in specie vel in forma secundum quam fit motus. Arguitur q̄ sic quia motus est fluxus quidam sed fluxus est in forma fluente. ergo motus est subiectiue in forma vel in specie. Secundo sic motus est subiectiue in eo qd̄ mouetur. s̄ forma est id quod mouetur quia est id quod continue variatur de esse imperfecto ad esse perfectum. ergo motus est subiectiue in forma secundum quam est motus. Ad oppositum arguitur p̄ pb̄m in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post quam determinatum est de motu secundum communem rationem eius et de his que insequuntur motum ut sunt infinitus locus et tempus. Consequenter de ipso philosophus determinat ipsius diuidendo in partes subiectiuas in isto sc̄o In quo principaliter tria facit. Primo enim diuidit motum in suas species ostendendo in quibus predicamentis est per se motus et in quibus non. Secundo ponit rationes quorundam dubiorum siue quarundam intentionum que sunt viles ad ea que postea dicentur. Tercio agit de contrarietate et varietate motuum. et quia motus per accidens non habet diuidi in suas partes subiectiuas quia infinitis modis variatur. sed tamen motus per se illo modo habet diuidi. ideo antequam diuidat motum per se in suas species distinguit motum per se a motu per accidens reiciendo motum per accidens a sua consideratione.

Sciendum est Secundo. q̄

Tripliciter contingit aliquid mobile moueri. Primo modo aliquid mouetur secundum accidens ut dicimus musicum ambulare quia subiectum musicæ ambulat. Secundo modo aliquid mouetur secundum alterum in gracia partitis ut corpus dicitur sanari quia oculus eius vel torax. i. pectus sanatur. Tercio modo dicitur aliquid moueri per se primo sic q̄ non per accidens nec gracia partitis ut alterabile in motu alterationis. Et similis est distinctio ex parte mouentis nā aliquid mouet secundum accidens ut musicus edificat. et aliquid mouet secundum alterum et gracia partitis ut homo percutit quia

manus eius percutit. et aliquid mouet per se primo ut medicus sanat primo per se. Et ad videndum quomodo est similis distinctio ex parte termini ad quem.

Sciendum est tercio. q̄ In

omni motu quinqz requiruntur. sc̄z mouēs mobile et tempus in quo est motus et duo termini motus. sc̄z a quo et ad quem. quia omnis motus est a quodam in quoddam. q̄ autem mobile sit alterum a termino a quo et a termino ad quem ut q̄ lignum quod calefacit sit alterum a calido et a frigido sic probat Aristoteles. quia motus est in ligno ut in subiecto et non in aliquo termino. qd̄ p̄ qz motus est in illo ut in subiecto quod mouetur. sed lignum est id quod mouet et non terminus a quo nec terminus ad quem qz species siue forma neqz mouet neqz mouetur. ergo sequitur q̄ mobile est alterum ab utroqz terminorum motus. et sic t̄az ex parte mobilis q̄ ex parte terminorum potest sumi diuisio motus. s̄ qz magis terminatur a termino ad quem q̄ a termino a quo eo q̄ per motum acquiritur terminus ad quem et auferitur terminus a quo. ideo motus habet diuisiōem ad quem et repugnāciam cum termino a quo. ideo magis sumitur diuisio ex parte termini ad quem q̄ a termino a quo. Quia etiam tempus est extrinsecus motui. ideo ex parte temporis nō sumitur prædicta diuisio. ideo requiritur q̄ tantum sumitur ex parte termini ad quem sc̄z ex parte mobilis mouētis ad terminum ad quem. Et si queratur ex quo forma vel species vel passio nō est id quod mouetur utrius possit dici motus. Dicit pb̄m q̄ non qz cuius forma species vel passio sit terminus motus sequitur q̄ ad motum fieret motus qd̄ postea probatur. ideo forma puta albedo nō est motus. s̄ albefactio est motus et albedo est terminus eius. Tunc sit.

Conclusio prima. motus suffi-

ficienter diuiditur in motum per accidens in motum per alterum et motum per se primo. probat conclusio ex parte mobilis. qz illis tribus modis aliquid dicitur moueri. et ex parte termini ad quem qz motus quando terminatur ad aliquid per accidens ut albatio ad id quod intelligitur qz accidit albatu itel ligi. s̄ terminat ad colorē s̄ alterum qz albedo est pars coloris sed per se terminat ad albus colorem.

Conclusio secunda. motus

non est subiectiue in specie vel forma secundum quam est motus sed in mobili. Probat quia motus est ut in subiecto in illo qd̄ mouetur. sed ipsius mobile mouet et nō species vel forma ḡ

maior patet q: illud soluz mouetur cui cōuenit esse tāq id qd est. s; forma nō ē nisi tāq id qd est. g: motus ē in mobili subiectiue et nō i forma.

Conclusio Tercia. mutatio

per accidens non est diuidenda in suas partes subiectiuas siue sumatur ex parte mobilis vel mouentis vel termini ad quem. Probatuz q: talis mutatio infinitis modis variatur eo q in finita vni accidunt et indifferenter est in omnib; corporibus. sed infinita non cadunt sub arte cū indeterminata sint ergo.

Conclusio quarta: motus

per se habet diuidi in suas species. patet q: motus per se non est in omnibus indifferenter. sed tantum in contrariis quo ad motum successiuū vel in contradictorius quantum ad generationem et corruptionem. sed contraria et contradic toria sunt dilincti termini. ergo motus per se le cunduz illos terminos potest diuidi in suas spe cies et potest cadere sub arte. et quia medium ē quodāmodo extrema in quantum participat vtrumq; et comparatum ad vtrumq; habet v; trusq; rationē vt fuscum comparatur ad albu; et sic habet rationem nigri. et comparatum ad nigrum habet rationem albi. Ideo vniuersaliter dici potest q: omnis motus est inter contrari a vel contradictoria.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q fluxus motus nō differt essentialiter a forma secundum quā mobile mo uetur. ideo ille fluxus est subiectiue in mobili quod mouetur sicut forma fluēs. mobile autē variatur secundum illam formam de dispositio ne in dispositionem. et dicitur forma fluens non q sit ad quod fluit. sed quia secundum ipsam mobile fluere dicitur de non esse. Ad secun dam dicitur q forma non est id quod variatur de esse imperfecto ad esse perfectum. cum esse nō sit ipsius forme tanquam eius quod est. sed mo bile est quod variatur de esse imperfecto ad esse perfectum illius forme secundum quam est mo tus de esse imperfecto ad esse perfectum et.

Queritur secundo. vtrum

Sola mutatio q est de subiecto in subiectuz sit motus proprie dictus. Arguitur q non q: in omni motu debet manere idem subiectum sub vtroq; terminorum. alias motus non esset vnus. et si semper maneat idem subiectuz sequi tur q talis motus non est de subiecto in subiec tum. Et per consequens mutatio de subiecto in subiectum non est motus. Secundo sic gene ratio est de non subiecto in subiectum et corrup

tio e contra. et tamen generatio est motus. cum sit actus generabilis in quantum generabile et si militer corruptio ergo. Tercio sic sicut se ha bet subiectum ad subiectum ita non subiectum ad non subiectum. ergo si sit motus de subiecto in subiectum erit motus de non subiecto in non subiectuz. ergo non sola mutatio de subiecto in subiectum erit motus. Ad oppositum argu itur per Philosophum in textu. Pro Res ponsione.

Sciendum est primo q post

quam philosophus distinxit motuz per se a mo tu per accidens et remouit motum per accidens a sua consideratione. Consequenter incipit determinare de diuisione motus per se in suas species et quia mutatio accepta in communi se habet vt quoddam superius ad motuz proprie dictum. ideo postquam diuidit motum proprie dictum diuidit mutationem per se in communi. et postea ostendit que mutationes non sunt mo tus et postea que mutationes sunt motus proprie dictus.

Sciendum est Secundo. q

omnis motus siue mutatio fit ex quodaz in qd dam vt satis manifestat nomen mutationis q: connotat aliquid esse post aliud et aliquid prius et aliquid posterius et ita mutatio semper est in ter duos terminos. vnde secundum illoz termi noz variationē pōt intelligi mutatio fieri qua duplitem. primo de subiecto in subiectū. i. de ter mino affirmato in terminū affirmatū. 2: de subiecto in non subiectū. 3: de nō subiecto in subiectū. 4: de non subiecto in nō subiectū. et vt habet phis dicitur hic subiectū quod ē affir matue demonstratū. et illud est ens in actu com pletū per formā substantialem. vt cū dicitur hic ho mo vel equus. et cū hoc accipitur sub aliqua for ma accidentali q affirmatiue designatur tale es s completū put est sub illo esse accidentali potest mo ueri ad aliud esse accidentale et ita dicitur muta tio fieri de subiecto in subiectum. Ex quo p; q materia in proposito non est subiectum ymo magis dicitur non subiectum accipiēdo eam cum priuatione. vt cum dicitur q aliqua muta tio est de non subiecto in subiectum.

Conclusio prima. Et non

subiecto in non subiectum nulla est mutatio per se licet bene p accidens. Prima pars p; q: omnis mutatio p se ē iter contraria vel iter contradictoria. Sed non subiectum ad non subiectum nullam habet oppositionem siue capiatur non subiectū vt dicit simplicem negationem siue vt dicit pri uationem quia negatio negationi non opponi tur nec priuatio priuationi nec potentia potentia

tie nam negationes simul de eodem subiecto verificari nō possūt. vt idē lapis nec est sanus nec eger nec cecus nec videns. Secunda pars p3 quia cum ex albo fit per se nigrum fit per accidens ex non nigro non album. pro quanto priuatio semper saluatur in forma contraria. h3 id quod est per accidens in aliquo genere nō pōt esse species eius. ideo ex non subiecto in nō subiecto non est aliqua species mutationis per se.

Conclusio secunda. Tantuz

sunt tria genera mutationis per se. patet q3 diuisio mutationis secundum variationem suoz terminoz penes affirmationē et negationem attenditur. sed tales termini solum variātur quatuor modis et secundum vnum modum non potest fundari per se mutatio sc3 de non subiecto in non subiectum. ergo erunt soluz tria genera mutationis sc3 de subiecto in subiectum. et de non subiecto in subiectū. et de subiecto in nō subiectū. Sed ad sciendum que istaz mutationuz sit motus. Aduertendum est q3 mutatio de nō subiecto in subiectum dicitur generatio cuius alia est generatio simpliciter que fit de non esse simpliciter ad esse simpliciter. sc3 ad esse substantiale. alia est generatio secundum quid q3 fit de nō esse secundum quid sc3 de non esse accidentali ad esse accidentale vt de non albo in album. et talis generatio secundum rem est alteratio vel motus proprie dictus. sed secundum moduz designatur ad modum generationis. h3 illa mutatio que est ex subiecto in non subiectum dicitur corruptio. cuius quedam est corruptio simpliciter. Alia est corruptio secundum quid queinadmodum dicitur est de generatione.

Conclusio tertia. generatio

non est motus. patet duabus rationibus phi. Prima est illud qd non est simpliciter non pōt moueri neq3 quietere. sed id quod generatur simpliciter est non ens. ergo non potest moueri et per cōsequens generatio non est motus. pro declaratione maioris supponit philosophus q3 non ens dicitur tripliciter. Primo modo dicitur non ens secundum compositionem et diuisionem et hoc modo non ens idem est q3 falsum quod opponitur enti quod est verum. sed hoc modo ens et non ens solum in mente sunt ideo tale ens non potest moueri. Secundo modo dicitur non ens quod non est ens in actu per quācumq3 formam sed est in pura potencia. et tale non ens non potest moueri sed est principium generationis simpliciter vel terminus corruptionis. Tertio modo dicitur non ens secundum quid et ratione oppositionis quaz habet ad aliud prout prima saluatur in forma contraria vt album dicitur non nigrum et tale non ens contingit mo-

ueri per accidens. sed id quod nō ē ens simpliciter et simpliciter generatur nullo modo contingit moueri. Secunda ratio omne quod mouetur est in loco. sed quod generatur simpliciter non est in loco ergo quod generatur non mouetur. Maior patet quia motus localis est prius omnium motuum. et destructo priori destruantur posteriora. ideo si aliquid non sit mobile localiter nec etiam alio motu. sed omne mobile localiter est in loco. ideo necesse est quod mouetur esse in loco.

Conclusio quarta. Corruptio

simpliciter non est motus. patet quia motui nichil est contrarium nisi motus aut quies. sed corruptioni generatio contrariatur que non est motus aut quies vt probatum est. ergo corruptio non est motus et licet due species mutationuz prius posite non sunt motus. ex quibus inferet.

Conclusio quinta. et respon-

sua ad quesitum. Sola mutatio de subiecto in subiectum est motus proprie dictus. patet quia motus proprie dictus est aliqua mutatio quia in tali motu fit aliquid post aliud. et non est mutatio de non subiecto in subiectum nec econtra. ergo cui non sunt nisi tres species mutationis sequitur q3 est mutatio de subiecto in subiectum et ipsa subiecta sunt contraria vel media vel includunt priuationem que ponitur vt vnum contrarium in quantum affirmatiue monstratur vt nudum vel obscurum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q3 in pposito nō solū capitur subiectū pro illo qd subicit motui. h3 capitur pro illo qd subicit iquātū stat sub aliquo termino affirmato et hoc modo fit mutatio de subiecto in subiectū. h3 mobile quod subicitur motui idē remaneat. Ad secundā dicitur q3 si capiatur motus in ppositū vt capitur in presenti et in 3o huius. videlicet vt dicitur actus entis in potētia nō distiguēdo ipsuz ptra simplicē mutationē sic generatio et corruptio dicerētur motus. h3 nō capiēdo ipsuz specialiter vt fit de ppario in ppariū et inter formas positivas. et isto modo accipitur hic.

Ad terciā dicit q3 subiectū et nō subiectū pueniūt in negatione sicut duo subiecta in affirmatione. h3 ē dissimile in hoc q3 nō subiecta dicuntur aliquid quas duas negatiōes q3 nullā habēt oppositiōnē et inter subiecta q3 differūt p formas positivas pōt ēē pparia oppō. idē in ipsis pōt fieri motus et qd

Queritur Tertio. Utrum In

substantia et ad aliquid sit p se motus. Arguitur q3 sic q3 forā substantialis prius iducit in vna pte materie quam in alia ergo non est possibile materiam secundum quamlibet sui partem subia-

equaliter virtuti agentis. ergo generatio est mutatio successiva et ita est motus. Secundo sic arguitur. in substantia est contrarietas. ergo etiam est motus. Antecedens patet quia in vnoquoque genere est tantum una contrarietas prima. Item ignis contrariatur aque ut dicitur in 2° de generatione. et si dicatur quod hoc est ratione. Quod litatus ex hoc inferitur quod ignis secundum suam substantiam contrariatur aque quia proprie passionibus habent proprias causas. et ita cum caliditas et frigiditas sunt in subiectis ignis et aque sequitur quod ille substantie sunt contrarie. Tertio sic arguitur quod in ad aliquid sit motus. quia per dealbefactionem fit aliquid simile. sed dealbatio est motus. et similitudo est relatio. ergo per motum acquiritur relatio in aliquid et per consequens in ad aliquid est motus. Quia oppositum est probatum in textu qui postquam diuisit mutationem per se in tres partes siue species. scilicet in generationem corruptionem et motum proprie dicitur. Consequenter inquit diuisionem motus proprie dicitur in suas species. et quia diuisio et distinctio motus proprie dicitur sumitur secundum distinctionem termini ad quem quia motus non est preter res ad quas est motus. ideo ad inquirendam illam diuisionem vel distinctionem inquit ad que predicamenta est per se motus et ad que non. Et primo ostendit quibus predicamentis non est per se motus et inter cetera primo ostendit hoc de substantia et relatione.

Sciendum est primo. quod motus

esse per se in aliquo predicamento nichil aliud est quam formam illius predicamenti acquiri per se in aliquo subiecto per motum et esse per se terminum illius motus. cuius ratio est quod motus est actus imperfectus tendens ad ulteriorem perfectionem et terminus ad quem cuius est forma perfecta et perfectio ad quam tendit ratio motus non est preter res ad quas est motus. vno est in eodem predicamento cuius termino ad quem. ideo dicitur per hoc esse in illo predicamento cuius est forma per se fluens in illo motu.

Unde patet quod si per motum vnum plures forme acquirantur ut per albefactionem acquiratur albedo et similitudo. motus est per se solum ad illam formam que per se fluit in illo motu. et ad alias est per accidens nam in vno fluxu per se fluit tantum vna forma.

Sciendum est secundo. quod

cum omnis motus sit quidam fluxus continuus alicuius subiecti existentis in actu substantiali et in potentia accidentali de vna forma contraria in aliam secundum remissionem vnius et intensiorem alterius. ideo oportet quod ad hoc quod in

aliquo predicamento sit per se motus requiratur quod in illo predicamento reperiantur forme contrarie ad inuicem secundum perfectam et completam rationem contrarietatis.

Sciendum est tercio. quod ad

hoc quod in aliquo genere reperitur talis contrarietas due condiciones requiruntur ut dicit doctor sanctus in hoc passu. Prima est quod in eo reperiantur termini maxime distantes inter quos cadant omnia illa illius generis sic quod ab vno non deueniatur ordinate in alterum nisi per media. et propter defectum huius conditionis in numeris non est completa contrarietas quia licet ibi sit minimum non tamen ibi reperitur maximum. Secunda condicio est quod inter illas formas sit aliqua contrarietas secundum quas de vna in aliam continue deueniatur secundum intensiorem vnius ad remissionem alterius.

Ita autem condiciones desunt formis substantialibus. primo quia licet in genere substantie reperiantur difference contrarie apprehendentes omnia que sunt illius generis. tamen cuiuslibet contrarietas differenciarum solum excedat penes communem radicem contrarietatis que est excellentia et defectus pro quanto scilicet est nobilior altera. sicut contingit in numeris et secundum propriam rationem specificam huius forme et illius ideo tales forme non sunt secundum se contrarie nec etiam deueniunt de vna in aliam per media vno dum existit vna forma ipsa potest in differenter quancumque aliam recipere quantum est ex parte sui ut dicitur 2° de generatione. ut cum ex terra fit ignis non oportet quod sit transitus per formas elementorum mediocum. sed ex quo liber elemento immediate potest fieri quoadlibet

Secundo quod esse substantiale consistit in diuisibilitate. ergo inter formas substantiales non potest esse continuitas sic quod fiat motus continuus de vna in alteram secundum remissionem vnius et extensionem alterius. et in substantia non est perfecta contrarietas que requiritur ad motum.

Sciendum est quarto. quod

Secundum Albertum quatuor condiciones requiruntur ad completam et perfectam contrarietatem que ad motum sufficit que virtualiter continentur in duabus primis. Prima est quod tales forme sunt virtualiter actiue et passiue ad inuicem vel per se ut sunt qualitates prime. vel in alio et sic per alterum ut sunt qualitates secundarie de causate a primis. Secunda est quod tales forme non sunt simpliciter simplices. sed in maiori maiores et in minori minores existentes. Tercia est quod inter ea sit medium per quod fit transitus de vna in aliam.

Quarta est q̄ tales forme se expellant ab eodẽ subiecto actione propria. Unde iste conditiones forme substantialibus deficiunt non enĩ sunt formaliter actiue et passiue. et tante sunt in maiori quantitate quante et in minore et etiam inter eas non est medium. nec etiam se expellunt ab eodem subiecto actione propria. Iñtis notatis sit.

Conclusio prima. In substantia nō est per se motus. probatur quia omnis motus est de vno contrario in contrarium. s; in substantia nō est contrarietas requisita ad motum. ergo ibi nō est per se motus et hec est ratio probi. Item subiectum forme substantialis est ens in pura potētia. s; ens in pura potētia nō potest moueri. et ita patet due cause quare in substantia nō est motus. sc; propter defectum subiecti mobilis. Item si ibi esset motus tūc esset generatio et corruptio. s; hec nō sunt motus vt prius dictum est et probatum est ḡ.

Conclusio Secunda. In aliquid nō est per se motus. probatur prius In illo non est per se motus cuius natura de nouo inuenitur in aliquo subiecto non mutato sed sic est de relatione ergo. Maior patet quia terminus motus acquiri non potest nisi per motum prius quia via prior est termino sibi essentiali et intrinseco. minor patet quia sorte existēte albo et platone nigro sortes nō est similis platoni sed platone mutato ad albedinem factus est sortes similis platoni. ergo similitudo de nouo reperitur in sorte sine mutatione facta in eo. Pro cuius intellectu. Sciendum est q̄ hec regula in quibusdam relationibus non habet difficultates. Sunt enim triplices relationes quidam sunt relationes rationis in vtriusque extremis vt relatio ydemptutatis. alie vero sunt quarum vna est realiter in vno extremo et alia tantum secundum rationem in altero. sicut sciencia refertur ad scibile. scibile autē refertur ad scienciam nisi quia sciencia refertur ad ipsum vt dicitur s̄ metaphisice. alie sunt relationes que realiter sunt in vtroque extremo vt equalitas vel similitudo. In illis ergo que non ponūt aliquid nisi in vno extremo facile est intelligere q̄ mutato extremo in quo relatio realiter existit de nouo dicatur aliquid relatiue de altero sine sui mutatione cum nichil ei realiter adueniat. s; in illis que sunt realiter in vtroque extremo difficile est intelligere q̄ relatio in vno est sine mutatione illius cui aduenit. sed solus cum mutatione alterius cum nichil de nouo reale adue-

niat alicui sine mutatione illius cui aduenit vt innuit vnus articulus parisiensis. Ad hoc respondet doctor sanctus q̄ si aliquid per suam mutationem michi fiat equalis me non mutato prius erat in me quodam modo scilicet in sua radice in qua habet suum esse. ex eo enim q̄ habeo talem quantitatem competit michi q̄ si equalis omnibus qui talem quantitatem habent. Cum ergo aliquid de nouo accipit. illam quantitatem illa radix communis equalitatis que fuit in me determinatur ad illum et ideo nichil reale aduenit de nouo michi cum incipio alteri esse equalis per eius mutationem.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ forma eque primo inducitur in omnem partem materie determinate ad susceptionem forme substantialis. et si generatio est aliqua successi ob hoc est per accidens scilicet ratione alterationis quare generatio inmixta est. Ad secundam dicitur q̄ contrarietas differentiarum primo diuidentium aliquod genus non est completa contrarietas quia non semper attenditur secundum propriam rationem huius forme vel illius. sed solum secundum rationem dicez contrarietatis. et secunda sufficit ad hoc q̄ in illis formis causentur passionēs vere contrarie quia non requiritur diuersitas tanta in causis quanta in effectibus reperitur. Ad tertiam dicitur q̄ relatio extrinseca ex consequenti solum acquiritur per motum. de albo enim per se et intrinsece terminatur ad albedinem ad q̄ ex consequenti sequitur aliqua relatio vt dissimilitudo aut similitudo. sicut etiam ad motum in quantitate potest sequi equalitas vel inequalitas. sed primo modo per se nulla relatio potest terminare motum. Sequitur textus.

Queritur Quarto. Utrum

Ad actionem et passionem sit per se motus. Arguitur q̄ sic vbicunq; est contrarietas potest reperiri motus. sed in actione et passione reperitur contrarietas vt patet in predicamentis ḡ.

Secundo sic ad omnem motum sequitur quidam affectio causa in mobili. sed talis affectio est passio quedam. ergo ad passionem est per se motus. Tertio sic si ad actionem et passionem non esset per se motus hoc esset quia motus non esset motus. sed hoc non. nam omne quod de nouo et successiue acquiritur in aliquo subiecto acquiritur per motum. sed motus de nouo et successiue acquiritur in subiecto. ergo ad motum sit motus. Ad oppositum arguitur per probum in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo q post

q phus ostendit q ad substantiam z ad relationem non est per se motus. Dic consequenter ostendit q non est per se motus ad actionem z passionem. in qua ostensione supponit q licet actio z passio differant a motu ratione formali dicente quod quid erat esse. motus enim secundum propriam rationem eius est actus entis in potentia tendentis ad ulteriorem perfectionem. z est reductivus in eodem predicamento cum suo termino ad quem. actio autem z passio ultra motum diversas habitudines includunt. tamen actio z passio idem sunt subiecto cum ipso motu z vnu non potest esse sine alio nec e contra. ideo ad probandum q in actione z passione non est per se motus sufficit probare q motus non est motus nec generationis generatio.

Sciendum est Secundo. q

dupliciter potest intelligi q motus sit motus v mutationis mutatio. vno modo q motus sit motus tanq subiecti sic q motus secundum aliam motum moueatur vt q augmentetur vel diminuat. alio modo q motus sit motus tanq termini ita q vnus motus terminetur ad alium motum z hoc iterum potest intelligi dupliciter. vno modo q per accidens ad motum sit motus vt si contingat vnā mutationem fieri ad aliam. alio modo q ad motum sit motus per se tanq ad terminum intrinsecum z essencialem motus Tunc sit.

Conclusio prima. motus

non est per se motus nec tanq subiecti. nec tanq termini. Prima pars patet quia motus z mutatio non sunt de natura subiectorum cuius neutrum sit substantia actu ens nec ens permanens qd permanere possit sub motu. ergo motus non est motus tanq subiecti.

Secunda pars patet septem rationibus. Prima est omnis motus e de vna specie in aliam speciem. vt inter contraria vel contradictoria si sit mutatio simplex. g. si motus sit motus tanq termini sequeretur q mobile simul moueretur de vna specie in aliam speciem vt ex sanitate in egritudinem. z ex ipsa secunda in prima z ex hac in alia. sed hoc est falsum. qz

in termino motus semp contingit mobile qui esse in forma acquisita per motum.

Secunda ratio omnis motus vel mutatio est ex opposito in oppositum contrarie aut contradictorie. ergo si motus per se terminetur ad motum z mutatio ad mutationem tunc ille motus sit inter motus oppositos. z quia mobile in motu partim est in termino a quo z partim in termino ad quem g. oportebit q in isto motu qui sit inter motus contrarios simul sunt in fieri illi duo motus contrarii z

q vterqz motus sit simul in fieri. ergo idem subiectum simul mouebitur ad opposita z idem simul generabitur z corrumpetur vel simul sanabitur z egrotabitur. Tercia ratio si mutatio nis esset mutatio p se z generationis generatio tunc alicuius particularis generationis esset iterum alia generatio per se cuius esset terminus. z iterum illius esset alia generatio z sic in infinitum a parte ante q a parte post. ergo non esset dare primam generationem nec ultimam. z per cose quens nichil repiretur factus. quia si sit aliquid genitum oportet dare generationem immediatam ipsi genito que tamen non esset dabilis cum alibi dependeret ex infinitis generationibus pre cedentibus z ex infinitis sequentibus. Quarta ratio eiusdem subiecti sunt motus contrarii vt qui es contrariatur motu. sed generatio z corruptio contrariantur. ergo si generationis sit generatio sic q generetur sequitur etiam q corrumpetur. sed hoc est impossibile quia oportet illud esse quod corrumpetur z quando corrumpitur. sed esse generationis est suu fieri. ergo oportebit q qdo generatio q fiet corruptio fiet z nec prius neqz post. z sic idem simul generabitur z corrumpetur. erit et non erit. Quinta ratio in omni generatione esse materia ex qua fit illud qd generat q subiciatur motu z i qua acquiratur forma geniti. z iterum requiritur aliquis terminus qui sit hoc aliquid. s. generatio non habet materia ex qua sit nec est hoc aliquid ergo ipsa non potest generari et sic generationis non erit generatio. Sexta ratio sicut se habet genus ad generationem ita species ad speciem. s. doctrina q est qda generatio non est generatio alterius doctrine. g. nec generationis est generatio. neqz motus est p se motus. Septima ratio triplices sunt spes motus scz ad quantitates. qualitates. z vbi. g. si motus sit p se motus oportebit vnus illorum esse ad alterum z hic loci mutatio alterabitur. vel alteratio augebit qd est impossibile. Est tamen aduertendum q tripliciter contingit aliquid moueri scz per accidens s. partem. z per se primo. z s. motus non sit motus p se tamen potest esse per accidens vt si quis sanus currat sanatio mouebit per accidens s. de illo motu non e hic ad oppositum.

Conclusio secunda. Ad acti

onem z passionem non e p se motus. probat qz actio z passio sunt idem subiecto cum motu. sed motus non est motus ergo etc.

Dubitatur primo. vtruz Ad

quoniam situm z bitum sit p se motus. R. q non p primo de quoniam quod debet esse in tempore s. tempus est mensura motus g. eadem ratione qua non est motus ad actionem z passionem eo q pertinet ad motum et sunt qda successiua. nec eadem ratione in quando. z. p. de situ qz si esset motus in situ ille esset s. locum

Motus est mutatio de se in se

ant ergo ille motus eque primo terminabitur ad vbi et situm. vel ad vnu per prius et ad reliquū per posterius. non primū quia idē motus nō potest immediate terminari ad diversos terminos. si secundū vel prius terminabit ad vbi et ex p̄nti ad situm. et sic ad situm non erit p se motus. vel primo ad situm et ex consequēti ad vbi ergo ad vbi soluz erit motus per accidens et non per se quod est contra omnes phōs ponentes q ad vbi sit per se motus g ad situz sit per se motus quia in mobili prius acquirit esse in loco q̄ ordo partiu ad totuz et ad locuz. nō situz solum p accidens acquiritur per motum. Tertio patet de habitu q̄ habitus dicit quādam habitudines corpous ad hoc q̄ sibi adiacet ergo eadez ratione qua in relacōe non est per se motus nec in habitu.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicit q̄ in actione et passione non est per se primo motus contrarietatis. quia due forme non sunt actiue et passiue inter se s̄ rātuz per alterz et ex consequēti s̄z ratione qualitat̄ a quibus fiunt. vt calefactio et frige factio rōe caliditatis et frigiditatis. Ad secundaz dicit q̄ s̄z ista affectio immobili causata sequat̄ motuz s̄z naturaz vt effectus eius. non tñ s̄z ip̄ et p̄ moduz termini motus sed siml̄ fiunt et desinunt esse motus et talis passio. Ad tertiā dicitur q̄ motus non acquirit̄ in subiecto tanq̄ id quod acquiritur sed solum tanq̄ id quo ali quid acquiritur et de tali non oportet semp q̄ acquirat̄ p̄ motū. alias esset p̄cessus i infinitū.

Sequit̄ tertius. Quoniā aut̄ neqz suba r̄q.

Queritur Quinto Utrum

soluz ad tria p̄dicamenta scz quantitatē qualitatem et vbi sit p se motus. Et arguit q̄ non q̄ in quantitate non est contrarietas vt dicit̄ in p̄dicamentis ḡ neqz motus. 2o sic disticte sp̄s quantitat̄ in indivisibili consistunt ergo s̄z quantitatē discretā non est motus. s̄z quātitas continua est in infinitū diuisibilis. ergo non est in ea bare minimuz et p̄ consequens non est ibi contrarietas quia contraria maxime distare debent ergo s̄z quantitates continuas non est p se motus. 3o in vbi non est contrarietas ḡ neqz motus. añs patz qz si sic maxime videret̄ contrariari concavum celi ex vna pte concavo eiusdez et altera pte dyametrally opposito cū illa duo vbi maxie a se inuicē distet. s̄z duo vbi nō strariant̄ n̄z sit motus de vno in aliud ḡ in vbi nō est strarietas. In oppo est. p. in textu

Sciendum est primo q̄ post

q̄ phūs oñdit ad q̄ p̄dicamēta non est p se motus. bic p̄nter oñdit ad q̄ et quot p̄dicamēta sit

motus ad hūduz diōnes ei. vñcū motus bic inquirunt sp̄s sit de strario in strariū muta q̄ est de subo in subm ad h̄ q̄ in aliq̄ genere reperiat̄ talis motus oportet q̄ in illo reperiant̄ contraria habētia p̄ditiones supradictas. et qz de ratione contrariōz est adinuicē maxime distare oportet q̄ in tali genere sint reperibiles termini maxime distantes inter quos cadat mediū per quod possit fieri motus de vno in alterum. Est tñ aduertendum q̄ non est necesse h̄mōi distāciā terminōz simpliciter vel absolute sp̄ accipere. quia hoc fit soluz in genere qualitat̄ s̄z sufficit q̄ sit maxia distācia in ordie ad aliq̄ naturā distictā et determinatā phificā vt i quātitate p̄tinua. aut ad aliq̄ extrinsecū vt in vbi.

Sciendum est Secundo. q̄

Quantitas p̄tinua p̄t duplr̄ considerari. vno s̄z se et absolute. alio s̄z vt est terminus corpous siue corpouz naturalis. primo s̄z considerat̄ a logico et mathematico. licet ad huc diversimode. et isto s̄z in quantitate nō reperit̄ strarietas. 2o considerat̄ a phifico. et isto s̄z in quātitate reperit̄ strarietas et maxia distācia terminōz strariōz. non tamen simpliciter et absolute sed in ordine ad aliquā naturā determinatā que sibi determinat̄ i materia maxie in quantitate quod transcendere non potest. et minimū a q̄ deficere non potest. ideo hoc s̄z in quantitate est strarietas sufficiens ad motum. Et quo p̄tz q̄ in quantitate non reperitur contrarietas s̄z p̄prias rationes suaz specieruz p̄vt continent̄ sub genere quātitatis. et propter hoc motus ad quātitatem non habet vnum cōmune nomē secundū genus sed habet nomen secundū suas species. put in quantitate reperit̄ cōtrarietas q̄ est imperfecta ad p̄fectū secundū vnam et eandē essentia quātitat̄. et ita motus qui est ad p̄fectā p̄tate dicit̄ augmen. si vō ex hac decemē

Sciendum est tercio. q̄ In

genere vbi non reperit̄ contrarietas secundum proprias rationes aliquaz suaruz specieruz. nec etiam s̄z aliquod quod sit aliquo s̄z pertinens ad ip̄as sp̄s. sed dumtaxat in ordine ad motū grauium et leuiū corpouz reperunt̄ in vbi duo termini maxime distantes. si enim vt arguit̄ añ oppositū in vbi attenderet̄ contrarietas s̄z maxiam distāciam simplr̄ et absolute tunc magis contrariaret̄ concavū concavo celi dyametrally opposito q̄ concavū medio mundi. quia ergo in vbi attendit̄ contrarietas p̄ habitudines ad aliquid quod est extrinsecū ipsi graui vbi non nominal̄ motus ad vbi nec s̄z genus nec s̄z speciem. licet s̄z aliquos vocetur lacio sed hoc nomen non est satis cōmune quia soluz ferri dicunt̄ illa in quoz potestate nō est stare siue cessare motū qz scz a seipsis nō mouēt̄ s̄z ab aliis.

Sciendum est Quarto q

in genere qualitatis reperiuntur aliquae species ad invicem contrariae s^z suas proprias rationes secundum quas reponuntur sub genere qualitatis ideo motus ad qualitatem habet nomen commune sumptum secundum genus qualitatis s^z nomen alterationis quod huic generi qualitatis alludat. nam proprie illa alterari dicuntur que differunt secundum qualitatem. et hic capit qualitas non per differentiam substantiali que in quale praedicatur. sed solum pro qualitate que nata est inferre passionem vel inferri a passione. quia ut postea videbitur s^z qualitatem de tertia specie solum est alteratio. Et si queratur qualiter vocetur motus qui est s^z eandem specie qualitatis de magis in minus vel e contra quia posset credi quod referretur ad motum augmenti vel decrementi. Respondet Aristoteles quod vocatur alteratio quia omnis motus de contrario in contrarium s^z qualitatem est alteratio. modo talis motus est de contraria qualitate in contrariam sed non simpliciter sed in respectu et secundum quid. quia in qualitate causatur ex permixtione contrarii et magis ex separatione a contrario. ideo quod ad magis s^z qualitatem accedit recedit a contrario. quod vero ad minus tendit in contrarium. Ex quibus patet qualiter denominentur motus qui sunt ad illa praedicamenta. Et tunc sic ponitur conclusio.

Conclusio prima q Solum

ad quantitatem qualitatem et ad ubi est per se motus proprie dicitur. patet quia in illis generibus reperitur contrarietas sufficiens et requisita ad motum et solum in his ut patet ex precedentibus quia in aliis septem generibus non reperitur ergo solum ad illa tria est per se motus.

Conclusio secunda Tantum

sunt quatuor species motus proprie dicitur. patet quia omnis motus vel est ad formam vel ad ubi si ad ubi non habet nomen impositum nec s^z generis nec s^z speciei. sed vocatur loci mutatio quia non proprie dici debeat motus ad locum quia locus est extrinsecus mobili et etiam locus est immobilis. Si ad formam hoc est dupliciter. vel ad substantialem vel accidentalem. non ad substantialem quia in substantia non est per se motus si ad accidentalem vel ad respectivam vel ad absolutam. non primum quia ad aliquid non est per se motus. Si absolutam. vel fit ad qualitatem et sic est alteratio. vel ad quantitatem et hoc dupliciter vel ad perfectam et sic dicitur augmentatio vel ad imperfectam et sic dicitur diminutio.

Dubitatur Quot modis

dicitur immobile quia cum mobile immobili op

ponatur et oppositorum sit eadem disciplina. convenienter agitur de modo immobilis sicut de modo mobilis et motus. Respondetur quod immobile dicitur tripliciter. vno modo per negationem actus et potentiae quod s^z omnino impossibile est moveri ut deus est immobilis et sonus est invisibilis quia non est de genere visibilium. 2° dicitur immobile quod vix aut tarde movetur. sive postquam incepit moveri ut claudus. sive quod vix incepit moveri ut mons vel saxum. 3° dicitur immobile quod natus est non moveri. et hoc solum immobile dicitur quiescens. ex quo patet quid sit quies. est enim in privatio motus in mobili ubi quando est s^z quod natum est moveri. Ex iam habitus in hoc libro patet quid sit motus. quid sit quies et quot sunt species motus. et quot mutationis et quales et quot sunt modi immobilis. Rationes ante oppositum iam solute sunt et dicuntur. Sequitur textus Post haec autem dicamur. ad

Queritur sexto. Utrum

omnia continua sint tangencia et tangencia consequenter se habentia et non e contra. et arguitur quod non quia non omnium continuorum ultima sunt unum et tangencia ultima sunt simul. s^z illa quae sunt unum non dicuntur simul ergo continua non sunt tangencia. 2° sic omnia consequenter se habentia se habent sicut prius et posterius. sed in tangencia unum non est prius alio cuius tangencia sunt simul ergo non omnia tangencia sunt sequenter se habentia. ad oppositum arguitur per primum in textu. Pro responsione

Sciendum est primo q post

quod prius in precedenti tractatu inquisitum de divisione motus et mutationis in suas species contra in hoc tractatu 2° agit de unitate motus et de contrarietate motus ad motum et ad quietem et quietis ad quietem. et quia ad cognoscendum unitatem motus et etiam multa que in sexto libro dicuntur necesse est cognoscere intentiones sicut rationes quarundam intentionum que sunt simul s^z locum extractum sive separatim tangere medium consequenter habitum et continuum ideo prius permittit definitionem istorum. ubi

Sciendum est Secundo q

simul secundum locum dicitur quocumque sunt in uno loco primo. unde ad hoc quod aliqui sunt sicut s^z locum non sufficit ea esse in eodem loco cum aliis oia que sunt in mundo eadem sicut s^z oia ea esse in eodem loco proprio non quidem proprio vni quia tunc esset penetratio dimensionum et duo corpora essent unum corpus sed in loco proprio ambobus. et per oppositum simul separatim s^z locum dicuntur quocumque sunt in alio et alio loco. sed tangere.

vel tangentia dicuntur quoz vltima sunt siml
p carentiã cuiuscunq; medii. que alio nomine
dicuntur contigua quasi simul tangentia.

Sciendum est Tertio q
mediũ dici in quod aptum natuz est prius
pertinere s; naturam continue mutans q in
vltimuz quod mutat. i. in quod mutatur quia
omnis motus est de termino in terminuz p me
diũ. et in medio est motus et non in termino
quia in vltimo est finis motus et in primo inci
pit. et vltimũ in motu est contrarium primo. et
dicitur aliquid continue motũ cum nichil aut
paucissimũ deficit rei z nõ tẽporis. vnde omis
interruptio temporis interruptit continuitatẽ
motus. s; nõ õnis interruptio rei. i. spaci in q
est motus. si enim polt ypatum. i. primã cordam
citbare tangatur vltima dum tñ sonus vltime
tangatur sono prime non sit interruptio soni s;
aliquo modo rei supra quam fit motus. simlur
supra lapides separatos potest aliquid moueri
continue. Et quia dicitur est q vltimuz in motu
est contrariuz primo quod posset esse dubium de
motu locali. id diffinit aristoteles cõtraria s;
locum sunt que secũduz rectitudinẽ plurimũ di
stant. et dicit s; rectitudinẽ quia inter duo pũ
cta sola linea est certa quia inter ipsa non põt
fieri nisi vna recta tantũ et pñt fieri infinite cur
ue. modo omnis mẽsura debet esse certa et fini
ta. et debet attendi contrarietas loci non secun
duz simplicẽ essentia loci. sed p habitu dinẽ ad
mouentia et mobilia que mouentur secunduz
q ibi est maxima distãtia respectu virtutis mo
uentis vel nature mobilis. vt centz et concavũ
celi maxime distant quo ad mouẽtia naturalia

Sciendum est Quarto q
consequẽter dicitur quod est post primũ positio de
vel specie sine medio eiusdem generis. vt vna li
nea sequens aliaz psequenter se habet ad ipsaz
et vnitas ad vnitatẽ et domus ad domum qñ
non est mediũ vel si sit non est eiusdem generis
vnde ad cõsequenter requiritur q sit posterius
quia prius non dicitur pñter ad posterius. nec v
num nõ est pñter duobus s; e contra. 2º q ñ
sit mediũ eiusde generis. sed habitum dicitur
quod est pñter cum tangit aliud. vnde habi
tum est species consequenter quia secludit omẽ
mediũ tam eiusde generis q alterius ab hũs
que habita dicuntur. Ex dictis infert pbũs q
omne mediũ est inter contraria quia mediũ
est per quod fit motus sed omnis motus est in
ter pñtra vel cõtradicoria et in pñdicoria
nichil est mediũ gº est in contrariis.

Sciendum est Quinto q
continua sunt quoz vltima sunt vnuz pñtinũ

hoc autem sonat nomen continui quia dicitur
a continendo. i. simul tenẽdo quod tñ fieri non
posset si vltima essent duo. vnde eo modo quo
vltima possunt fieri vnuz eodẽ modo illa dicitur
tur continua. si enĩ illa vltima fiant vnuz sim
pliciter sit continuuz simpliciter. et si fiat vnuz
colligatione vel tactu sic fiet continuũ capien
do large continuũ. put se extendit ad contiguũ
sed ad continuuz simpliciter oportet q vltima
sint vnuz simpliciter. Tunc sit

Conclusio prima q Diffini
tiones intentionuz pñctaruz prius posite sunt
sufficenter assignate. probatur quia sufficenter
explicant naturam suorum diffinitorum.

Conclusio secunda. omnia
tangentia consequenter se habent et omnia cõ
tinua sunt contigua sed non est e contra. primũ
patet quia in separatis a materia z in numeris
reperit consequenter. sed non reperiuntur tan
gentia. sed semper in tangentibus vnuz sequit
aliud et non habent mediũ eiusde generis. se
cunda pars patet quia quorumcunq; vltima
sunt vnuz etiam illa vltima sunt simul cũ idẽ
non sit separatu; a seipso sed non e contra. ergo
omnia continua sunt contigua sed nõ e contra
Et quibus infert pbũs contra Platonẽ q si v
nitas z punctus essent separata a rebus sensibi
libus vt Plato posuit adhuc vnitas non esset
punctus. patz quia punctus esset de genere illoz
que se tangunt scz de genere magnitudinũ. vni
tas vero non. licet sit de genere illoruz quibus
est consequenter scz numeroz. 2º patet quia in
ter quecũq; duo pũcta cadit linea intermedia
et sic inter pũcta cadit mediũ. s; inter quascunq;
q vnitates non semper cadit mediũ. sicut nõ
est mediũ inter dualitates et vnitates et sic vni
tas non est punctus.

Ad rationes ante opposituz

Ad primaz dicitur q si capiatur simul vt dicit
habitudines aliquoz distinctoz in actu sic vl
tima pñtinorũ non sunt simul. sed si dicat habi
tudinẽ distinctoz in potentia vel eiusde ad se
ipsum vt capitur in pposito illa vltima sunt siml
Ad secundaz dicitur q licet tangentia sint simul
in loco pñtio ambobz non tamẽ in loco pñtio
vni eoz. ideo secundũ loca propria cuilibet pos
sunt dici prius et posterius. ideo respectu diuer
sionz dicuntur simul esse habere consequenter.

Queritur septimo: vtrum

Ad vnitatẽ motus requiratur vnitas mobilis
vnitas termini ad quem et vnitas temporis.
Arguitur q non quia si canis vnuz cadat de

omne me. est int gria.
ois interruptio tpo r impedit g tunitate
motu s; nõ ois interruptio spaci

orsum et cadendo deorsum movetur totus ille motus est unus et continuus et tamen mobile non est unum in toto motu. igitur. 2° sicut si alius quis post cursum incipiat febricitari id est erit instans quod erit finis cursus et principium febricitationis. ergo cursus et febricitatio erunt un^o motus continuus et tamen ibi non erit unitas termini ad quem. ergo. 3° sic tempus est extrinsecum motui. ergo unitas simpliciter motus non requirit unitatem temporis. ergo. 2°. Ad 6° arguitur per philosophum dicentem. Tria enim sunt secundum naturam 3° que dicimus motum unum. quod. in quocumque quando. Pro responsione.

Sciendum est primo quod positis rationibus quarundam intentionum valentibus ad unitatem et diversitatem motus cognoscendas. contra philosophum determinat de unitate et diversitate motus. Et primo de unitate et diversitate motus secundum substantiam. Et secundo de quibusdam modis unitatis et diversitatis motus secundum accidens. et contra de quadam specie diversitatis scilicet de contrarietate motus ad motum. Et in presenti questione solum videbitur de unitate et diversitate motus 3° substantiam.

Sciendum est Secundo quod motus secundum substantiam tripliciter dicitur unus sicut et ipsum unum 3° genere specie et numero. nam unitas motus vel sumitur ab esse motus et sic est unitas numeralis. vel ab essentia et hoc dupliciter. quia vel a parte essentie et sic est unitas 3° generis vel a tota essentia et sic est unitas 3° speciei.

Conclusio prima quod illi motus dicuntur unus 3° generis qui terminantur ad formas eiusdem generis predicamentalis. et sic omnes motus locales sunt unus in genere. sed motus localis et alteratio differunt genere probatur quia motus distinguitur 3° distinctione sui termini ad quem. et ab illo termino capiunt unitatem et diversitatem. ergo illi motus qui sunt ad eundem terminum in genere sunt unus 3° speciei.

Conclusio Secunda. unitas motus ad motum 3° speciem sumitur ab unitate forme ad quam est motus secundum speciem indivisibilem in alias species. Probatur sicut precedens. Unde omnis dealbatio omni dealbationi est una specie. sed dealbatio et denigratio specie differunt. Ex quo sequitur quod si aliqua forma sit species et genus. motus convenientes in illa forma sunt unus in specie non simpliciter sed secundum quid. Sed argueret quod si conclusio sit vera magis videretur quod motus qui fuerit ad eundem terminum in numero essent unus motus in specie. cum igitur ad eundem locum

in numero possint fieri plures motus per cordam et per arcum. sequitur quod motus circularis et rectus essent unus motus secundum speciem Respondet aristoteles quod ad unitatem motus 3° speciei non est solum attendenda identitas sive unitas termini ad quem motus. sed etiam spaci vel medii in quo fit motus. cum ergo rectum et circulare secundum speciem differant illi duo motus de quibus est facta mentio sunt differentes secundum speciem.

Conclusio Tercia Ad unitatem numeralem motus que est unitas simpliciter requiritur unitas mobilis temporis et termini ad quem. Probatur quia unum simpliciter vel dicitur unum indivisibilitate vel continuitate. sed motus non dicitur unus indivisibilitate cum omnis motus sit divisibilis. ergo dicitur unus continuitate. et per consequens motum esse unum simpliciter est ipsum esse continuum. sed ad unitatem motus illa tria requiruntur. ergo ad unitatem numeralem motus. Minor probatur. nam continua sunt illa quorum ultima sunt unum sed diverse forme secundum quas est motus non possunt esse una. et ad unitatem motus requiritur quod forma secundum quam forma est motus sit una et eadem. similiter omnis motus habet principium medium et finem in tempore et est proportio temporis ad motum in substantia et esse ut dictum est in 4° ergo ad unitatem motus requiritur unitas temporis. et hec unitas temporis attenditur quando non interruptitur tempus in quo fit motus per quietem intermediam. deficiunt enim tempore necesse est mobile quiescere. similiter quia omne accidens numeratur a numerositate sui subiecti. ideo ad unitatem numeralem motus requiritur unitas mobilis quod est subiectum eius. et non sufficit unitas mobilis secundum accidens tantum. ideo dealbatio que est in consco non est una secundum numerum cum de migratione que est in consco albo. quia consco albus est tantum unum mobile secundum accidens Nec sufficit unitas mobilis secundum speciem vel secundum genus quia possibile est duos homines eadem sanatione secundum speciem sanari. non tamen eadem sanatione secundum numerum. ideo requiritur unitas mobilis simpliciter et per se secundum numerum. Sed hic secundum Aristotelem.

Dubitatur. si Socrates prius alteretur aliqua alteratione et postea cesset. et deinde reincipiat alterari eadem alteratione in specie. utrum posterior alteratio sit una in numero cum prima. R. quod si possibile sit corruptum idem in numero reiterari erit una cum prima. si vero non sit possibile non erit una modo secundum naturam non est possibile corruptum idem

motus distinguitur secundum destinationem sui finem ad quem
 habet illa ratio unitatis et diversitatis.
 Et ratio spei non possunt ad unum terminum

numero reuerti ideo ille alterationes non erunt
vna alteratio secundum numerum.

Dubatur Secundo. vtruz
sit eadem sanitas in homine de sero que fuit
in mane supposito q nō veniat egritudo. Si di
catur q sic euz substantia hominis sit in cōtinuo
fluxu in cōtinua mutatione tunc pari ratione
posset dici q sanitas amissa per egritudinem et
iterum recuperata esset vna sanitas in numero.
Et similiter itineratio interrupta per quietē.

Doc dubium non soluit Phūs in hoc passu qz
questiones de eodē r diuerso ad methaphisicū
pertinent. S; eam soluit Albertus distinguens
de duplici subiecto sanitatis. quoddaz cōmune
r mediatum secundum partes materiales corpo
rales de quibus veruz est q cōtinue fluunt r re
fluūt. Aliud est propriuz r immediatum secundū
partes formales corporis r sic non sunt in conti
nuo fluxu. ideo bene est eades sanitas in nume
ro demane r sero si non interuenierit egritudo.
Nec sequitur q sanitas amissa r recuperata sit
vna numero. quia per cōtrariū sēluz per egritū
dinem interueniētem interruptum est esse sanita
tis. Nec sequit q alteratio prior r posterior sint
vna si fuerit interruptio per quietē. quia per ta
lem quietē interueniētem est actualiter diuisa
alteratio prior a posteriori. Nec autem dubita
tio ortuz habet ex dicto Eracti ponentis omnia
naturalia esse in continuo fluxu r mutatione et
nichil in ipsis esse permanens. ex quo inferebat
q de naturalibus non est sciētia. sed hec positio
est falsa. vt patuit in primo libro.

Ad rationes ante opposituz

Ad primaz dicitur q aliqui antiqui dicunt q
canis nō mouetur deorsuz in quātum canis. s; z
secūdam q est corpus graue. r licet corumpatur
canis manet tamen idē corpus graue. r sic ma
net idem subiectum proprium motus. Ideo di
cunt illum motum esse cōtinuuz. Sed hec respō
sio improbat quia licet nō moueatur deorsū
vt est canis sed vt corpus graue. tamen duz cor
rumpitur canis nō manet idē corpus graue nu
mero ideo nō potest esse idem motus numero
ppter qd dicitur q mot⁹ canis viuentis r mo
tus canis mortui nō sunt vnus motus numero
nec est motus cōtinuus simpliciter sed soluz est
continuitas ex parte temporis sed illi motus di
cūtur habit⁹ vel consequenter se habentes.

Ad secundaz dicitur q licet idem instans tēpo
ris sit finis temporis mensurātis cursum r punc
tum alterius q mensurat febricitationē. tamen
nō est idem terminus itrisecus cōmunis respec
tu cursum r febricitationis si vnum statim incipi
at post alteram. Ad terciam dicitur q tēpus
non est penitus extrinsecum omni motui quia

idem secundum substantiam causat motum et
tempus. Nam vnitas primi mobilis agit motū
r vnitatem motus r consequēter agit tempus et
vnitatem temporis. est etiam proportio tempo
ris ad motum r quātum ad substantiam ad eē
ideo tempus mensurat motum secundum id qd
est secundum durationem eius. ideo ad vnitatez
numeralem eius aliquid facit vnitas temporis
r quia primus motus est in omnibus aliis vt
causa in effectū. ideo tempus non est oino extri
secum aliis motibus. ideo ad vnitatem nume
ralem motus facit aliquod tempus r non soluz
vt significatuz vt aliqui voluerūt dicere r d.

Queritur Octauo: vtrum

Sit possibile aliqua specie differentia ad inui
cem continuari. Arguitur q sic. albedo r nigres
do specie differunt r tamen ad inuicem conti
nuātur quando sunt in eodē subiecto continuo
ergo r d. 2º sic. forme substantiales differen
tes secundum speciem continuantur vt virga p
media parte viridis r p media parte crocea gº
differentia specie possunt ad inuicem continua
ri. Ad oppositum arguitur per pbūm dicentē
motus specie differentes ad inuicem continua
ri non possunt. quia differentia specie nō possūt
facere vnum. Pro Responsione.

*differentia spē nō
possūt facere vnum.*

Scienduz est primo. q Con

tinuitas primo r per se quātitati conuenit. r si i
aliqua re alterius generis reperitur hoc est per
accidens quia essencie predicamentorum sunt i
permixte. quia si albedo vel aliqua alia forma
dicatur continua vel extensa hoc erit solum per
accidens videlicet ad continuitatem vel extensi
onē matere in qua est. quare dicit Aristoteles
q ad inuicem aliqua continuari non posse contin
gere potest duplici de causa. nam cum continuū
sit cuius vltima sunt vnuz ad hoc q aliqua po
ssint continuari oportet q habeant vltima quod
nō contingit in iduisibilibus nec qualitatib⁹
aut formis substantialibus nisi per accidens.
2º requiritur q illa vltima sint vniuoca id ē no
mine r ratione genericis ita q sunt eiusdem spe
ciei quia alias ex ipsis non posset fieri vnuz sim
pliciter. ideo dicit textus q linea r ambulatio
tinuari nō possūt s; habeāt eadē vltima qz nō
sunt vniuoca. sed que habēt eades vltima si ge
nere aut specie differant illa possunt esse habita
vel consequenter se habencia sicut cursus r fe
bricitatio qui sunt motus genere differentes
Tunc sit.

Conclusio prima. Differen

cia specie non possunt ad inuicēz per se cōtinua
ri r simpliciter sed tantuz per accidens r secundū

*Audito
Impoē ē motu regularē sicut sup magnū. r irritare.
Sic se hēt ad ad esse p dū vna adesse vnum
Contrarietate ē oppositio p formā r spēm.*

quid. Primum patet quia continua sunt quorū ultima sunt unum. modo diversorū secundum speciem ultima non possunt esse unum simpliciter. Secunda pars patet per rationes ante oppositum. albedo enim et nigredo essentiales in uno subiecto continuo licet per se non continuē quia non habent per se ultima. tamen continuantur per accidens ratione sue extensionis que convenit eis ad extensionem subiecti et sic albedo et nigredo non faciunt unum simpliciter.

Sed tantum faciunt unum per extensiones earum quas habent et per accidens sunt indivisibile sicut et extensio subiecti. et similiter forme substantiales specie differentes non sunt per se continue. sed secundum extensionem earum quas habent per accidens possunt esse continue quando sunt adeo imperfecte quod una non distinguit naturam quam informat proprius terminus a materia alterius. S; circa textum.

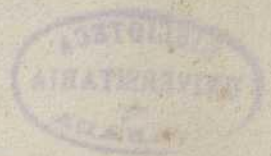
Dubatur primo. utrum motus irregularis sit unus. Arguitur quod sic quia contingit aliquem motum irregularem esse continuum ergo similis unum. Pro responsione. Sciendum est quod aliqui ponunt differentiam inter motum uniformem et regularem per hoc scilicet quod uniformis attenditur ex parte mobilis. quando scilicet omnes partes mobilis equa velocitate moventur. ideo dicunt quod impossibile est aliquod corpus sphericum moveri uniformiter quia partes propinquas polis semper tardius moventur quam remotiores. sed regularitas in motu attenditur ex parte temporis in quo fit motus quando scilicet motus est eque velox in una parte temporis sicut in alia. S; Aristoteles in presenti capitulo nullam facit mentionem de differentia inter uniformitatem et regularitatem. sed dicit quod uniformitas et regularitas in motu ex duobus attendi possunt scilicet ex parte magnitudinis supra quam est motus et hoc in motu locali. et secundum hoc dicit quod impossibile est motum regularem fieri supra magnitudinem irregularem. et dicitur magnitudo regularis cuius omnes partes se invicem consequuntur secundum eandem dispositionem ut est magnitudo pure recta aut pure circularis. et per oppositum dicitur magnitudo irregularis ut est magnitudo reflexa vel obliqua. Alio modo attendi potest irregularitas in motu ex parte mobilis secundum quod potest velocius vel tardius moveri et secundum hoc motus regularis dicitur cuius est eadem velocitas in toto motu. et irregularis per oppositum. et hoc modo attendendo regularitatem in motu in omni specie motus reperiri potest regulare et irregulare

Sciendum est secundo quod Dubatur

pler potest attendi unitas in motu scilicet secundum substantiam motus. secundum quam motus dicitur unus genere specie vel numero ut visum est in questione precedenti. Alio modo potest attendi unitas secundum aliquod accidens consequens motum et sic contingit motus qui est unus secundum substantiam habere in se ipso aliquam diversitatem accidentalem.

Respondetur ergo ad dubium quod licet aliquis motus irregularis sit unus secundum substantiam in quantum est continuus et habet omnia requisita ad unitatem motus. est tamen minus unus quam regularis. probatur quia motus irregularis habere potest in suis partibus aliquam diversitatem accidentalem pro quanto in una parte est velocior et in altera tardior. et hoc modo attendendo irregularitatem secundo modo vel etiam pro quanto in una parte est rectus et in alia reflexus vel obliquus attendendo irregularitatem. Primum modo scilicet quantum habet de diversitate tantum deficit ab unitate. ergo motus irregularis est minus unus quam regularis quia regularis est unus secundum substantiam et accidens. alius vero secundum substantiam tantum. Ex dictis inferitur quod motus primi mobilis est maxime unus quia regularissimus est utroque modo attendendo regularitatem. et etiam perfectissimus. ergo est maxime unus. consequenter tenet quia ut dicitur in textu. sicut se habet aliquid ad esse perfectum ita ad esse unum. ideo si aliquis motus sit imperfectus quis sit continuus. tamen non est unus simpliciter. et secundum hoc attenditur tertius modus unitatis motus secundum substantiam. Ex conclusionem patent duo modi unitatis in motu qui sumuntur secundum accidens. Ex istis inferitur Aristoteles duo correlaria. Primum est quod velocitas aut tarditas non sunt species aut differentie motus. quia in omni specie motus possunt reperiri velox et tardum modo species et differentia alicuius generis non reperuntur in specie alterius generis. ergo non sunt species nec differentie motus. sed sunt quidam modi accidentales seu passionem motuum consequentes. Secundum est quod velocitas et tarditas non sunt gravitas et leuitas. quia velocitas et tarditas reperuntur in omni motu. sed gravitas et leuitas ad determinatos motus se habent ut satis notum est. scilicet ad motus gravium et leuium. Ex omnibus istis patent modi unitatis et diversitatis motus tam secundum substantiam quam secundum accidens. Ad rationes ante oppositum Patet solutio ex dictis.

Queritur Nono: utrum

Motus contrarietur motui et quieti et quies
quieti. Arguitur q non quies est privatio mo-
tus. ergo non contrariatur motui. 2º sic tan-
tum unum vni contrarium est. ergo si motus p-
trarietur motui non contrariatur quieti. 3º
sic. quies est privatio. sed privatio privationi
non contrariatur. ergo quies non est contraria
quieti. Ad oppositum arguitur per pbuz in
textu. Pro responsione.

Sciendum est primo. q post
q Aristoteles tractavit de unitate et diversitate
motus. Consequenter agit de contrarietate mo-
tus ad motum et quietis ad quietem et quietis
ad motum. et hoc facit quia contrarietas est que
da in species diversitatis.

Sciendum est Secundo. q
Contrarietas motuum potest quinque modis
maginari. Primo q illi motus dicantur con-
trarii quoz vnus est ab vno termino et alter est
in eundem terminum vt motus qui est de sanita-
tate contrariatur illi qui est in sanitatem. Se-
cundo modo q illi sunt contrarii qui sunt ex ter-
minis contrariis vt qui est ex sanitate illi qui e-
st ex egritudine. Tercio modo q illi sunt contra-
rii qui sunt ad terminos contrarios vt qui est in
sanitatem illi qui est in egritudine. Quarto
modo vt illi contrarietur qui sunt de vno con-
trario in aliud contrarium vt qui est in sanita-
te et qui est in egritudine. Quinto modo q
illi contrarietur qui sunt de terminis contrariis
in terminos contrarios. vt qui est ex egritudi-
ne in sanitatem et qui est ex sanitate in egritudi-
nem. vnde solum his quinque modis potest
maginari contrarietas motuum. Tunc sit.

Conclusio prima. motus
non habet contrarietatem eo q sit de termino
contrario ad terminum contrarium. patet quia
sic vnus et idem motus sº rem esset sibi contra-
rius. consequentia tenet quia vnus et idem motus
secundum rem est de contrario in contrarium ter-
minum. licet sit alius secundum esse secundum q
est a termino a quo et secundum q est in termi-
num ad quem. ergo motus non possunt dici p-
trarii quia terminus a quo vnus contrariatur
termino ad quem alterius.

Conclusio Secunda. motus
non debent dici contrarii eo q sunt ex terminis
contrariis. probatur quia motus tendentes in
eundem terminum non contrariantur. sed motus
qui sunt ex terminis contrariis vt ex albo et ni-
gro quandoq tendunt in eundem terminum
vt in rubeum. ergo et. 2º in omni motu abi-
ciatur terminus a quo et acquiritur terminus ad

quem. ergo motus incipientes a terminis con-
trariis sunt destructivi huius contrarietatis. 2º
non debent dici contrarii propter contrarietatez
terminoz a quibus sunt. 3º contrarietas e-
oppositio secundum formam et speciem. sed ad
speciem requiritur terminus a quo et terminus
ad quem simul quia fit de subiecto in subiectum.
ergo ad contrarietatem motuum non sufficit q
sint a terminis contrariis. et sic quartus et secun-
dus modoz predictoz non causant contrarie-
tatem motuum.

Conclusio tertia. primus et
tercius modus valet ad sumendum contrarie-
tatem in mutationibus. primus valz in mutati-
onibus que sunt ad substantiam quia in muta-
tione que est secundum substantiam non possunt
reperi duo termini positivi ad invicem contra-
rii. ergo ad habendam contrarietatem mutatio-
nis in substantia sufficit q sit recessus ab vno
termino in vna mutatione et accessus ad eundem
in alia. vt generatio que est ex non esse contrari-
atur corruptioni que est ad non esse. Sº tercius
modus non valet ad sumendum contrarietatez
in mutationibus rex habentium contrariuz. pº
quialm talibus mutationibus termini a quibz
sunt semper sunt negativi vt ex non albo fieri al-
bum et ex non nigro fieri nigrum. ergo contrarie-
tas cum sit inter positiva non attenditur ex par-
te terminoz a quibus sunt sed ex parte termino-
rum ad quos sunt. et q secundum illos modos
non dicantur motus contrarii patet quia om-
nis motus est de termino a quo in terminum ad
quem quia non semper reperitur accessus ad v-
num terminum et recessus ab eodem. nº semp re-
peritur quomodo termini a quo sunt contrarii.

Conclusio quarta. Solum
illi motus sunt contrarii qui sunt a terminis co-
trariis in terminos contrarios. probatur sillogis-
mo sic. contrarietas que est oppositio secundum
formam et speciem sumenda est in motibus penes
illa a quibus sumitur completa ratio motus: sº
illa sumitur ex parte vtriusq terminoz qº motus
est mutatio de subiecto in subiectum. ergo con-
trarietas motuum debet attendi ex parte vtrius-
q terminoz. 2º patet inductive quia sanari
contrariatur ei quod est egrotari et hoc quia sunt
ex contrariis in contraria. et similiter addiscere
et decipi et moveri sursum et moveri deorsum con-
trariantur et similiter in omnibus motibus con-
trariis reperitur q fiunt ex contrariis in contras-
ria. et si arguatur de motibus qui sunt ab eodez
medio colore in extremos colores scilicet in albu-
m et nigrum illi sunt contrarii et tamen non sunt a
terminis contrariis. Respondet Aristoteles q

pº q illi motus dicuntur contrarii q sunt ab aliq termino in alio eundo
2º q illi motus dicuntur contrarii q sunt a terminis contrariis
3º q illi motus dicuntur contrarii q sunt ad terminos contrarios
pº q illi motus dicuntur contrarii q sunt de vno termino in alio terminum
qº q illi motus dicuntur contrarii q sunt de terminis contrariis in terminos contrarios.

sunt a terminis contrariis non simpliciter sed secundum quid quia medium quodammodo participat rationem utriusque extremorum. ideo a medio fit motus in ambo extrema tanquam ex contrario in contrarium.

Conclusio quinta. Quies contrariatur motui. probatur nam quies est privatio motus. sed privatio est quodammodo contraria habitui ergo quies contrariatur motui. Aduertendum est tamen quod hic capitur contrarietas communiter prout se extendit ad privatiuam oppositionem. quia in contrariis semper unum se habet ad alterum in ratione privationis. si tamen capiatur quies non secundum suam simplicem et propriam rationem. sed secundum suum esse quod habet in mobili quia omne illud quod quiescat sub aliqua forma quiescat que est contraria motui qui fit ab illa forma in oppositam hoc modo quies non solummodo opponitur motui privatiue sed etiam contrarie. Et est sciendum quod non omnis quies indifferenter omni motui contrariatur. sed determinata quies determinato motui. ut quies secundum locum motui secundum locum. Aduertendum est insuper quod quies in termino ad quem non contrariatur motui qui est ad illum terminum quia talis quies est complementum et finis illius motus. sed quies in termino a quo contrariatur motui qui est ab illo termino.

Conclusio sexta. Quies contrariatur quieti. Probatur nam in omni motu terminus a quo est contrarius ad terminum ad quem. ergo quies in termino a quo. est contraria quieti in termino ad quem.

Conclusio septima. Quies non contrariatur mutationi que est secundum substantias. probatur quia talis mutatio est subitanea. quies vero est temporalis et successiva sicut motus ut demonstratur in 2° b^o. sed in tali mutatione est processus de non subiecto simpliciter in subiectum. sed non subiectus simpliciter non contingit quiescere sicut neque moueri.

Item si quies ut ait philosophus esset contraria mutationi sequeretur vel quod non omnis quies esset contraria motui. vel quod generatio et corruptio essent motus quod prius improbatum est.

Conclusio octava. Immutatio contrariatur mutationi. patet quia immutatio ad mutationem se habet ut quies ad motum sed quies contrariatur motui. ergo immutatio contrariatur mutationi. Unde non contingit non subiectum simpliciter quiescere. sed bene contingit ipsum non mutari. ideo immutatio bene opponitur mutationi sed non quies. quia contra-

ria habent fieri circa idem subiectum. et hic capitur contrarietas communiter sicut dictum est de motu et quiete. Et dictis apparet qualiter est accipienda contrarietas inter duos motus. inter duas mutationes. inter motum et quietem. inter duas quietes. et inter immutationem et mutationem. Ad rationes ante oppositum. Solutur ex dictis.

Queritur decimo. Utrum

Quies violente sit aliqua generatio. Arguitur quod sic. quia omne quod quandoque est et quandoque non est generatio. sed nullum violentum semper est. ergo quietis violente est aliqua generatio. Secundo sic. sicut se habet motus naturalis ad quietem naturalem ita motus violentus ad quietem violentam. sed motus naturalis est generatio quietis naturalis quantum ad ultimam partem eius quia mobile dicitur stare ergo etiam motus violentus est generatio quietis violente. Ad oppositum est philosophus in ultimo capitulo huius quinti. qui postquam determinauit de contrarietate essentiali motus ad motum et motus ad quietem et quietis ad quietem. Consequenter circa determinata mouet tres dubitationes quarum. Prima est an sit in motu locali reperitur oppositio motus naturalis et violenti ut terra naturaliter mouetur deorsum et violente sursum an ita reperitur in omnibus aliis motibus. Arguit philosophus quod non quia una alteratio non est magis secundum naturam et alia ut sanatio et egrotatio quia principium utriusque est ab intellectu. similiter augmentum non est plus secundum naturam et decrementum quia uterque motus est a principio intrinseco. nec generatio est magis secundum naturam et corruptio non solum est via in corruptionem quod tamen est. Pro solutione huius dubitationis.

Sciendum est primo. quod motus dicitur secundum naturam qui fit a principio intrinseco passo sferente vi. et violentus per oppositum est qui fit a principio extrinseco passo non sferente vi. unde etiam potest dici aliquid naturale uno modo sicut completa ratione naturalis. sicut a principio intrinseco passo sferente vi secundum ordinem et tempus et alias circumstantias quibus natura particularis inferior apta est moueri a superiorum ita quod deueniat tamen secundum cursum nature vniuersalis et particularis. et innaturale in omnibus illis deficiens est innaturale simpliciter. et simpliciter violentus. Alio modo dicitur aliquid naturale non secundum completam rationem naturalem sed in aliqua parte deficit. puta quod eueniret secundum cursum et sicut ordinem nature vniuersalis et non particularis particulariter accipere quod in alio

quo deficit in omnibus a naturali supradicto
 ut est corruptio. si enim consideretur natura propria
 eius quod corrumpitur secundum quod est ordinata ad
 bonum et conservationem eius tunc non est sibi natura
 realis. si tamen consideretur in quantum est pars totius
 universi sicut quoniam modus nata est obedire superio
 ri motui et sic hec corruptio est naturalis.

Tunc respondetur ad primam dubitationem. dicitur
 quod sicut reperitur aliquis motus localis sicut natura
 et aliquis propter naturam. sic et reperitur in aliis
 motibus ut augmentatio tritici nimis velox propter
 humorum superabundantiam est propter naturam. et
 quandoque etiam augmentatur secundum naturam. et
 similiter de diminutione. et etiam aliquis dimittitur
 a febre in die critica et talis sanatio est sicut natura
 ram. si vero dimittatur non in diebus criticis est
 propter naturam. Similiter generatio que fit secundum
 solitum cursum nature est sicut natura que autem ge
 neratur propter solitum cursum nature horum generatio
 o est contra naturam. similiter eius aliquis tenio de
 ficit naturaliter corrumpitur. et violentum gladius
 puniunt. sic in omni specie motus reperitur oppo
 sitio naturalis et inaturalis. cum talis oppositi
 o reperitur inter motum et quietem. quies enim ter
 re sursum opponitur motui terre deorsum non solum
 oppositio. neque est secundum commanem rationem que
 tus et motus sine privationis et habitus. sicut etiam op
 positione que est naturalis et innaturalis. et quies
 terre deorsum opponitur quieti terre sursum ea
 dem oppositione. Et si queratur cum ignis mo
 ueatur secundum naturam sursum et extra naturam de
 orsum. Utrum motus ignis sursum opponatur
 motui eius deorsum aut motui terre. Respondet
 philosophus quod utriusque sicut diversimode quia opponitur
 motui ipsius ignis deorsum sicut naturale inatu
 rali. et opponitur motui terre deorsum sicut natura
 le naturali. et sic patet quod in motibus dupliciter est oppo
 sitio. scilicet essentialis que sumitur ex oppositione ter
 minorum motus de qua dicitur est in questione prece
 dente. et accidentalis que sumitur secundum quosdam
 modos accidentales motus qui sunt ex se secundum
 naturam et extra naturam de qua est hic ad pro
 positum. Secunda dubitatio est de qua est
 hic titulus questionis. pro qua sit hec conclusio
 Quietis violente non est aliqua generatio per se.
 est tamen aliqua eius causa vel generatio per ac
 cidens. Primus propter nam quies violente per
 se opponitur motui naturali quod motus natura
 lis et generatio quietis ad que est sunt idem subiec
 to. quod finis motus naturalis est esse in loco natu
 rali. sicut si esse naturale et quietere idem sunt sub
 iecto. ergo motus naturalis et generatio quietis
 naturalis. sed quies violente non per se genera
 tur a motu violento quod quod per se generatur ab
 aliquo est finis et perfectio eius. sicut quando aliquid
 plus accedit ad finem suum et perfectionem tanto

magis intenditur. ob hoc motus naturalis velo
 cior est in fine quam in principio. ergo si motus vio
 lentus esset per se causa quietis violente tunc es
 set velocior in fine quam in principio vel medio cu
 ius oppositum patet per sensum. Secunda
 pars patet nam quies violente causatur per ac
 cidens a virtute mouentis violente secundum quod
 illa virtus est deficiens. unde virtutis huius est
 quadruplex status scilicet generatio. augmentatio.
 et diminutio. et cessatio. et secundum ultimum statum
 est causa quietis violente que scilicet non plus suffi
 cit mouere ipsum mobile. sufficit tamen ipsum te
 tinere per aliquod tempus contra inclinationes
 ad motum naturalem eius et tunc mobile quies
 cit quiete violente. Tercia dubitatio est
 circa id ante dictum. scilicet quod quies in termino a
 quo contrariatur motui qui est ab illo termino
 si ita sit cum illud quod mouetur non recedat su
 bito a termino a quo nec subito acquirat termi
 num ad quem. sed quod diu est motus habet aliquid
 quid de termino a quo et aliquid de termino
 ad quem. videtur quod idem quiescat et moueatur
 et quod opposita sint simul in eodem. Respondet
 philosophus quod non est inconueniens contraria secundum
 esse imperfectum se compati simul in eodem sub
 iecto. quia omne quod mouetur habet aliquid
 de termino a quo et aliquid de termino ad quem
 qui termini sunt contrarii. sicut nec totaliter est in ter
 mino ad quem. similiter nec est inconueniens in
 dem mobile simul esse quod quanto durante
 motu manet aliquid de termino a quo et moue
 ri pro quanto tendit in terminum ad quem. sed
 debet simpliciter moueri et quietescere secundum quod
 Ex quo infert philosophus quod motus magis est contra
 rius motui quam quies motui quod duo motus con
 trarii non se spatiuntur simul in eodem quod tamen
 contingit de motu et quiete. Et dictis patet
 de contrarietate motus ad motum et motus ad
 quietem et quietem inter se tam secundum sub
 stantiam quam secundum accidens. Ratio
 nes ante oppositum soluantur ex dictis. Et
 sic est finis huius quinti.

Sequitur Liber Sextus.

Si autem est continuum et
 quod tangit et consequenter
 sicut diffinitus est prius et cetera.

¶ Irea sextuz libruz
philicorum Que
ritur primo.

Utrum sit possibile aliquod continuum ex indiuisibilibus componi. Arguitur primo q sic vt habetur primo posterioruz q substantia linee ex punctis ut g^o 2° 2° sic in omni continuo est necesse esse aliquod primum continuans partes eius. sed primum continuans non potest esse diuisibile. ergo in omni continuo oportet esse aliquid indiuisibile continuans partes eiusdem. 3° sic perfecte spericum supra perfecte planum scilicet daret ipsum in indiuisibili alias rectum curuaretur vel rectum fieret curuum. ergo si moueretur supra ipsum motu suo faceret lineam ex indiuisibilibus constitutam. Ad oppositum arguitur per philosophum in primo Capitulo huius sexti. Pro responsione.

Sciendum est primo. q postquam philosophus in quinto determinauit de diuisione mutationum et motus in suas species subiectiuas. Consequenter in hoc Sexto philosophus determinat de diuisione motus in suas partes integrantes. et quia motus est de genere continuoꝝ ita antequam agatur de diuisione motus ostendit nullum continuum posse componi ex indiuisibilibus. presupponendo diffinitiones continuoꝝ et congruientiu et consequenter se habentiu. ex quibus presuppositis diffinitionibus arguit ad suam conclusionem. et quia in ordine continuoꝝ linea est primum. ideo conclusionem suam manifestat philosophus in linea et puncto ostendens nullam componi ex punctis. et simili ratione probatur de aliis continuis vt de tempore et de motu superficiei et corporis. Tunc sit hec.

Conclusio prima. Impossibile est aliquod continuum ex indiuisibilibus componi puta lineam ex punctis. Probatum nam si ex punctis componeretur linea. vel illa puncta essent continua contigua vel consequenter se haberent. non primum quia continua sunt quorum ultima sunt vni. m. sed indiuisibile non sunt ultima quia que habent ultimum habent ipsum ultimum et illud cuius dicitur esse ultimum. ergo omne quod habet ultimum est diuisibile. et similiter ostenderetur q non essent continua quia tangencia sunt quorum ultima sunt simul. Sed hoc aliter probat philosophus quia si punctum tangeret punctum vel totum tangeret totum vel partem vnius partem alterius. vel pars tangeret totum. non possunt dici duo ultima quia punctus non habet partem cum sit indiuisibile. neque primum quia si totum tangeret totum tunc illa duo non

essent duo sed vnum cum inter ea nulla esset distinctio aut separatio ordinis et situs. Adodo de ratione continui est habere partes situ et ordine distinctas. id si totum tangeret totum tunc ex illis punctis non constitueretur aliquod continuum. nec potest dici tertium membrum prime diuisionis. nam illa consequenter se habent inter que non est medium eiusdem generis. modo inter quecumque duo puncta mediat linea et per consequens mediat punctum. et inter quecumque duo nunc mediat tempus et sic mediat nunc quod ostendit Aristoteles nam cum duo puncta se tangere non possunt vt probatum est oportet q inter ipsa mediet aliquid. vel ergo illud medium est indiuisibile et sic cum non possit tangere puncta inter que mediat oportet iterum dare medium inter ipsum et illa puncta et sic procederetur in infinitum si vero illud quod mediat sit diuisibile. vel est diuisibile in indiuisibilia et sic argueretur de medio illoꝝ vt argumentatum est de principali. vel mediu et sic cum tale est diuisibile in diuisibilia cum iter duo puncta non possit capi aliud a linea. nec inter duo nunc aliud a tempore sequitur q inter quecumque duo puncta mediat linea et inter duo nunc tempus et sic non possunt consequenter se habere duo puncta in linea. Secunda ratio est quia si aliquod continuum constitueretur ex indiuisibilibus oportet q diuideretur in indiuisibilia quia vnumquodque diuiditur in ea ex quibus componitur sed consequens est contra diffinitionem continui in qua dicit q est diuisibile in infinitum et in semper diuisibilia. Unde q nullum continuum sit diuisibile in indiuisibilia. probat Aristoteles alia ratione quia sic sequitur q duo indiuisibilia se tangerent in continuo ad hoc q possent constituere continuum. et eius impossibile sit duo indiuisibilia se tangere vt probatum est sequitur q impossibile est continuum diuidi in indiuisibilia.

Ad rationes ante oppositas
Ad primam dicitur q in illa auctoritate philosophi accipitur substantia pro diffinitione sic q sensus est q de diffinitione linee sunt duo puncta cuius ratio est quia punctum in linea intelligitur se habere vt principians continuans et terminans que omnia sunt actus forme et ideo intelligitur punctus ad lineam se habere vt forma. ideo bene dicunt antiqui q punctus est pars essentialis linee sed non quantitativa. nec inde sequitur q punctus de linea predicetur quia forme vt forma est non conuenit priori sed secundum q est determinata ad esse completum generis aut speciei. Ad secundam dicitur q primum continuans partes continui debet capi ab intellectu vt aliquod indiuisibile. quoniam si acciperetur vt diuisibile iam haberet partes continuatas et sic non esset

primum continuans. dicitur tamen q̄ indiuisibile continuans non habet esse actu tale in continuo. sed soluz secunduz potencias nec est pars continui. Ad terciam dicitur q̄ illud spericuz tangeret rectum in indiuisibili secunduz profundum. sed non est indiuisibile simpliciter.

Queritur secundo. vtrum

Si magnitudo componatur ex indiuisibilibus sit necesse motum factum super eam et tempus in quo sit ex indiuisibilibus componi. Arguitur q̄ nō. q̄ possibile est spacium aliquod esse quantum motu facto per ipsum existente non quanto. ergo magnitudo per quam fit motus et ipse motus non similiter se habent ad esse quantum. et per consequens neq̄ componi ex indiuisibilibus vel diuisibilibus. Antecedens patet per illud comune dictum quod dictum est in quarto. q̄ si esset vacuum secundum ymaginationem ponentium vacuum separatum per ipsum fieret motus in indiuisibili temporis cuiuscunq̄ distacia esset vacuum. Ad oppositum arguitur per phisicū dicentem eiusdem rationis est et magnitudinem et tempus et motum ex indiuisibilibus componi et diuidi in indiuisibilia aut nichil.

Pro Responſione.

Sciendum est primo q̄ quia

demonstrationes posite in precedenti questione manifestiores sunt de continuis habentibus positionem quia in ipsis est proprie contactus. ideo conuenienter ostendit phisicū q̄ similis est ratio de aliis continuis scilicet de motu et tempore et primo de motu. dictuz est eniz in 4.º q̄ hec tria se inuicem consequuntur. scilicet magnitudo motus et tempus. nam prius et posterius in motu causatur ex priori et posteriori in magnitudine. et tempus capit ipsa a motu. scilicet prius et posterius. ideo hec tria similiter se habent ad componi vel non componi ex indiuisibilibus et diuidi in indiuisibilia vel diuisibilia.

Conclusio prima Si magni

tudo sit composita ex indiuisibilibus. motus factus per ipsam componeretur ex indiuisibilibus vt sit magnitudo. a. b. c. supra quam mouetur o. et motus sit. d. e. 3. dicitur ergo q̄ si ille tres partes magnitudinis date sunt indiuisibiles. ita ibi le tres partes motus. pro cuius probatione ponit phisicū duas suppositiones. Prima est q̄ presente aliqua parte motus necesse est per ipsum motum aliquid moueri et econuerso. si aliquid moueatur necesse est q̄ sit aliquid motus quia causa formalis et suus effectus simul sunt et nō sunt vt albedo et esse album. Secunda suppositio est q̄ impossibile est aliquid simul moue

ri ad aliquem terminum et iam esse motum in illo termino. vt impossibile est aliquid ire simul thebas et iam esse ibidem. Tunc arguitur sic. ad conclusionem si. o. moueretur supra magnitudinem datam et motu pprie dicto. aut ergo prius mouebitur supra vnā partē magnitudinis et vnā parte illius motus q̄ supra totā magnitudinem et toto motu. aut prius moueretur supra totā magnitudinem et h̄ nullā partē magnitudinis prius mouebatur. Si dicatur primū tūc vel simul moueretur secunduz. a. et iam motus est in. a. vel prius mouetur 2.º. a. q̄ sit motus in ipso. nō prius quia hoc est cōtra secundā suppositionem. nec potest dici 2.º quia tunc oporteret in. a. esse aliquid secundum quod prius mouebatur anteq̄ esset motus. et aliquid aliud secundum quod motus esset in. a. et ita. a. iam esset diuisibile quod est cōtra suppositum. ergo ipsum. o. non potest moueri per. a. et per consequens prima pars motus que est correspondens prime parti magnitudinis que est. a. non est motus. alias presente motu alicui illud non moueret quod est contra primā suppositionem. si ergo partes magnitudinis sunt indiuisibiles oportebit partes motus esse indiuisibiles et ita non erit motus. Si vero dicatur q̄. o. mouetur prius secundum totam magnitudinem sic q̄ secundum nullam partem eius prius mouebatur. tunc sequitur q̄ motus erit cōpositus ex momentis q̄ est impossibile vt probatur. et patet consequentia quia vel prima pars motus scilicet d. est motus vel non. non prius quia tunc oporteret secundum ipsum mobile moueri in prima parte magnitudinis quia partibus motus correspondent partes magnitudinis. modo iam dictum est q̄ secundum impartibile nichil potest moueri. Si vero dicatur q̄ non sit motus quia erit simile de aliis partibus sequitur q̄ motus erit cōpositus ex non motibus scilicet ex momentis secundum que momenta aliquid dicitur esse motum sicut secundum motum aliquid dicitur moueri. sic enim se habent momenta ad motus sicut punctus ad lineam et nunc ad tempus.

Conclusio Secunda. Impos

sibile est motum esse cōposituz ex momentis. Probatur conclusio ducēdo ad aliqua scōuenientia. quorum. Primum est q̄ aliquid esse motus in aliquo termino qd̄ tamen prius non mouebatur ad ipsum qd̄ est impossibile. sicut impossibile est aliquid esse preteritum quod nunquam fuit presens. Et patet consequentia quia si motus. d. e. 3. esset sic cōpositus ex illis tribus tanquam ex momentis tunc ipsum. o. per. d. motus est in. a. et tamen prius nō mouebatur alias oporteret ipsum. a. esse diuisibile vt probatum est.

Secundum in conueniens est q̄ aliquid simi

moueretur et quiesceret secundum aliquam magnitudinem. Probatur quia omne quod natum est moueri et non mouetur quiescat. sed ipsum. o. natum est moueri et non mouetur secundum aliquam partem magnitudinis. a. b. c. ergo secundum illas partes quiescat. sed quod quiescat secundum omnes partes totius quiescat per totum ergo. o. quiescat per totam magnitudinem et tamen ponebatur moueri per totam. ergo et c.

Tertium inueniens est quod motus esset compositus ex non motibus quod non est possibile propter easdem rationes quibus demonstratum est quod impossibile est lineam componi ex punctis. et patet consequentia quod si ille partes. d. e. f. essent motus oporteret quod secundum eas. o. moueretur per partes magnitudinis que sunt indiuisibiles quod iam probatum est. et ita oporteret dicere quod non fuit motus et per consequens quod motus sit compositus ex non motibus sed hoc est impossibile. ergo impossibile est motum componi ex momentis quod sequitur ad hoc quod est magnitudinem componi ex indiuisibilibus. de continuitate autem temporis ad motum et ad magnitudines videbitur in sequenti lectione.

Ad rationes ante oppositum

Alias ostensum est in 4° ubi determinatum est secundum opinionem sancti Thomae quod si poneretur vacuum eodem modo quo ymaginabatur antiqui et remota suppositione scilicet quod vacuum sit tota causa motus ad huc fieret motus in vacuo per tempus propter ordinem situs ad situm partium mobilis et spacium. sed si capiatur cum ymaginatione eorum illa suppositio scilicet quod necesse est poni vacuum ut sit tota causa motus tunc fieret subito motus per vacuum. et quia hoc est impossibile ideo infert Aristoteles quod impossibile sit esse vacuum ut sit tota causa motus.

Sequitur textus.

Queritur Tertio. Utrum

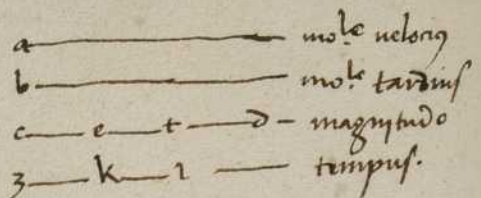
Magnitudo et tempus consimiliter diuidantur. Arguitur quod non quia in tempore est dare minimum et non in magnitudine. ergo magnitudo et tempus non similiter se habent ad diuisiones. Ad oppositum arguitur per philosophum dicentem eiusdem namque diuisionis magnitudo et tempus sunt. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post

philosophum ostendit magnitudinem et motum consimiliter se habere ad diuisionem. Consequenter in Tertio capitulo primi tractatus huius sexti. idem ostendit de magnitudine et tempore scilicet quod si magnitudo sit diuisibilis per indiuisibilia sic et tempus. et si per diuisibilia tempus etiam diuiditur in semper diuisibilia.

Conclusio prima et respon-

salis ad quesitum. Magnitudo et tempus consimiliter se habent ad diuisiones. Probatur per philosophum tribus rationibus quarum. Prima sic formatur assumendo duo mobilia eque velocia. Et secundo assumendo duo mobilia unum velocius et aliud tardius. Et tertio accipiendo unum mobile eque velociter motum. Prima ratio si duo mobilia eque velociter mouerentur si unum pertranserat aliquod spacium in aliquo tempore reliquum minus spacium in minori tempore transibit. alias non essent eque velocia. ergo in eque velocibus condiuiditur magnitudo et etiam tempus. et cum augetur magnitudo et etiam tempus augetur et per consequens duorum motuum eque velocum magnitudo et tempus consimiliter diuiduntur. Pro secunda ratione ponuntur tres suppositiones. Prima est omnis magnitudo est diuisibilis in magnitudines quia impossibile est continuum ex atomis componi. Secunda est quod de ratione mobilis velocius tria sunt. scilicet quod in equali tempore transit maius spacium. in minori maius et in minori equale. Primum probatur sic sumatur duobus mobilia. scilicet a. velocius et b. tardius et pertranserat. a. totam magnitudinem. c. d. in tempore. 3. i. cuius ergo. a. venit ad punctum. d. in tempore. 3. i. ad ipsum punctum non dum pertingit. b. alias eque velociter moueretur. ergo. b. pertingit versus ad aliquod punctum inter. c. et d. illud sit. e. tunc arguitur sic. a. in tempore. 3. i. transit totam magnitudinem. c. d. in eode tempore. b. transit magnitudinem. c. e. f. c. d. est maius quod. c. e. quod totum maius est sua parte. g. a. i. equali tempore pertransit maius spacium quod. b. erat primum probandum. Secundum probatur retento eodem casu et diuidatur eadem magnitudo inter. e. et d. in puncto. t. ita quod. c. t. sit maius quod. c. e. et minus quod. c. d. tunc arguitur sic. a. pertransit totam magnitudinem. c. d. in tempore. 3. i. ergo cuius idem mobile equaliter motum pertranserat maiorem magnitudinem in minori tempore. a. pertransibit magnitudinem. c. t. in minori tempore quod. 3. i. diuidatur illud tempus in puncto. h. ergo. a. in tempore. 3. i. quod est minus quod. 3. i. pertransibit. c. t. f. c. t. est maius quod. c. e. g. a. in minori tempore pertransit maius spacium quod. b. Deinde probatur tertium retento eodem casu nam cum. b. pertranserat totum spacium. c. e. in tempore. 3. i. vel ergo in eodem tempore. a. pertransit idem spacium vel in maiori vel in minori non in equali quia tunc eque velociter moueretur. neque in maiori quia tunc. a. tardius moueretur. ergo relinquatur quod in minori. et sic mobile velocius in equali tempore pertransit maius spacium et in minori maius et in minori equale. Tercia suppositio est quod omnis motus est in tempore. et in omni tempore possibile est aliquid moueri. et in equali tempore conuenit aliquid tardius et velocius moueri.

Sed tunc obicit Alexander de motu primi mobilis q̄ non est dare velociorez. Ad quod dicitur q̄ licet secundum materiam non sit motus velocior: eo. tamen non est determinata velocitas aut tarditas motus in communi. Est ergo secunda ratio pro qua sumantur duo mobilia vt prius. a. velocius. b. tardius. et trāseat. b. totam magnitudinem. c. d. in tempore. 3. i. cum ergo velocius in minori tempore transeat equale spacium sequitur q̄. a. transibit magnitudinem c. d. in tempore minori quam. 3. i. sit ergo illud minus tempus. 3. d. tunc conuertatur argumentum. a. velocius in minori tempore scilicet. 3. d. transiit totum spacium. c. d. ergo. b. tardius in illo tempore. 3. d. non pertransibit nisi partes magnitudinis. c. d. quia tardius in equali tempore minus spacium transit. sit ergo illa. c. e. et iterum conuertatur argumentum. b. tardius in tempore. 3. d. transibit magnitudines. c. e. ergo. a. velocius transibit eandem magnitudinem in minori tempore. et sit illud tempus. 3. l. et iterum conuertatur argumentum vt prius. cum ergo sit conuersio tardioris et velocioris et secundum velocius semper diuidatur tempus/ secundū vero tardius magnitudo. sequitur q̄ tempus et magnitudo consimiliter diuisibilia sunt. Tercia ratio est quia si aliquod mobile equaliter motum transeat aliquod spacium in aliquo tempore tunc in medio temporis transibit mediū spacium et in medio medietatū transibit mediū medietatis et sic deinceps. ergo secundum motum eiusdem mobilis equaliter moti consimiliter diuiduntur magnitudo pertransita et tempus mensurans motum quo pertransitur. et sic patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante opposituz

Dico q̄ licet in tempore eo modo quo est distinctum et discretum sit dare minimum. tamen vt est continuum non est dare in eo minimum secundū rem sicut nec in magnitudine. sed solum in potentia et secundum rationem sicut datur punctus in linea et esse in tempore.

Sequitur tertius.

Queritur quarto. vtrum

Magnitudo et tempus consimiliter se habeant ad esse finitum et ad esse infinitum. Arguitur q̄ non quia tempus est infinitum. vt probatur in 8° huius. sed nulla magnitudo est infinita vt probatur est in tercio. ergo non similitur se habent magnitudo et tempus ad esse finitum et infinitum. Ad oppositum est ph̄s in tercio capitulo primi tractatus. qui postq̄ ostendit magnitudinem et tempus consimiliter diuidi. Consequenter ostendit q̄ similitur se habent ad fini-

tatem et infinitatem. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ infinitum vt ad propositum sufficit dicitur dupliciter. Vno modo dicitur aliquod infinitum secundum vltimum vt si esset magnitudo carēs terminis. Alio modo dicitur aliquod infinitum secundum diuisionem sicut continuum est infinitum secundū potentiaz. et ita primus modus infinitatū sumitur ex terminis. secundus vero a medijs quia cadit in aliquo puncto inter medio. Dicit ergo Aristoteles q̄ si magnitudo est infinita secundum vltimum ita et tempus mensurās motū q̄ transitur. et si tamen secundū diuisionem magnitudo sit infinita ita et tempus Et quo pot̄ remoueri ratio Zenonis qua nitebatur probare q̄ impossibile est transire de loco ad locum quia inter duo loca est distantia. et sunt infinita puncta intermedia. cum ergo in finita finito tempore trāsiri non possint et quod libet tempus sit finitum sequitur q̄ impossibile est aliquid transire de loco ad locum. Hanc objectionem soluit et destruit Aristoteles dicens q̄ licet inter duo puncta distantia sunt infinita intermedia secundum potentiam diuisionis et magnitudinis et non secundum actum ita tale spacium pertransitur in tempore infinito secundum potentiam diuisionis. et distantia que est inter duo loca est finita in vltimis.

Conclusio responsalis ad. q.

Magnitudo et tempus mensurās motum quo pertransitur consimiliter se habent ad esse finitū et infinitum. Hanc conclusionem probat Aristoteles probando duo. Primū est q̄ magnitudo finita trāsiri non potest in tempore infinito. Secundum est q̄ magnitudo infinita trāsiri nō potest in tempore finito. Primum probatur sit magnitudo finita. a. b. et tempus infinitum. g. q̄ cuius sit vna pars finita que sit. g. d. Tūc arguitur sic. si tota magnitudo finita. a. b. transeat in toto tempore finito. g. q̄. sequitur q̄ in parte temporis que est. g. d. transitur vna pars magnitudinis. a. b. cum ergo sic se habeant partes temporis ad totum tempus intransmutabili in quo transitur tota magnitudo sicut partes magnitudinis ad totam magnitudinem. et pars magnitudinis que sit. b. et trāsita in parte temporis aliquociens data mensuret totam magnitudines vel excedat vel deficiat. sequitur q̄ pars temporis scilicet. g. d. in qua transitur illa pars magnitudinis etiam aliquociens sumpta reddit tempus totum in quo transitur illa magnitudo. a. b. ergo illud totum tempus non erit infinitum quoniam infinitum per resumptionem aliquius partis finite quocienscumq̄ sumpte nunq̄ redire potest infinitum.

capite a vltimo que
non ea quanto que

Ergo si magnitudo est finita debet esse tempus finitum. nec differet in proposito si pars magnitudinis data sit pars mensurans vel deficiens vel excellens totam magnitudinem quia mobile equaliter motum in equali tempore pertransit equaliter magnitudinem. Et quod aliquis posset dicere quod sicut tota magnitudo finita. a. b. transitur in tempore infinito et ita quelibet eius pars. Contra hoc arguit philosophus ponendo secundam rationem ad conclusionem quia manifestum est ad sensum quod aliqua magnitudo transitur tempore finito. licet ergo illa magnitudo. b. c. que in eadem proportione se habeat ad magnitudinem. a. b. sicut prius se habebat excepto quod prius sumebatur ut pars eius. modo vero non. Tunc arguitur sic magnitudo. b. c. transitur tempore finito. sed tamen magnitudo aliquo acens sumpta reddet totam magnitudinem. a. b. aut excedet aut deficit ab ea. ergo tempus in quo transitur tota magnitudo. b. c. aliquo acens sumpta redderet etiam totum tempus in quo transitur tota magnitudo. a. b. aut excedet ipsum aut deficit et per consequens totum illud tempus infinitum esse non potest. quia infinitum sumptum finitum non reddit infinitum. et sic patet primum probatum. secundum eodem modo demonstraretur capiendum unam partem magnitudinis finitae si ut accepta est una pars magnitudinis finitae ut argutum est. Ex istis et precedentibus inferit philosophus correlatum quod impossibile est aliquod continuum ex indivisibilibus componi. Probat dicens ad hoc impossibile quod indivisibile divideretur. Pro cuius probatione primo supponitur quod in omni tempore contingit aliquid tardius et velocius moveri. Secundo quod velocius transit maiorem magnitudinem in equali tempore. Tercio quod in velocitate contingit aliqua mobilia se habere secundum multiplicem proportionem ut secundum proportionem duplam qua unum alio velocius movetur in duplo. aut secundum proportionem hemioliam in qua maius continet minus et dimidium maioris. et dicitur ab hemi quod est dividuum et oleum quod est totum ut sicut se habent tria ad duo. Dentur ergo duo mobilia in velocitate et tarditate se habentia secundum proportionem hemioliam scilicet. a. velocius et. b. tardius. transeat. a. magnitudinem. b. c. d. compositam ex tribus indivisibilibus. b. b. c. e. d. et cum tempus dividatur sicut magnitudo ut iam demonstratum est. sequitur quod tempus in quo pertransitur alia magnitudo compositum est ex tribus indivisibilibus que sunt. h. l. l. m. m. n. cum ergo. b. tardius secundum proportionem hemioliam moveatur quod. a. sequitur quod in illo toto tempore pertransit magnitudinem constitutam ex duobus indivisibilibus que sunt. z. e. z. e. i. et per consequens

transibit unum illorum indivisibilium in uno indivisibili tempore cum dimidio. et per consequens indivisibile divideretur quod est impossibile ducendum. Unde ipsum. b. non potest transire unum illorum indivisibilium magnitudinis in uno indivisibili tempore quia tunc equae velociter moveretur sicut. a. nec etiam in duobus quod tunc non se haberet. b. ad. a. in proportione emolia sed in proportione dupla. oporteret ergo quod pertransiret unum indivisibile magnitudinis in uno indivisibili tempore cum medio alterius. et sic indivisibile esset dividibile quod est impossibile. ergo illud ex quo sequitur est impossibile scilicet a liquod continuum ex indivisibilibus componi.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod procedit de magnitudine non resumpta que quidem finita est. et etiam tempus mensurans unam circulationem celi est finitum. sed quod in motu celi una circulatione completa resumit motum et tempus et hoc modo motus celi infinitus est et magnitudo semel sumpta finita est et una circulatio et etiam tempus mensurans ipsam.

Sequitur textus.

Queritur quinto. utrum

In nunc contingat aliquid moveri. Arguitur quod sic quia in presenti tempore aliquid movetur. sed presens dicitur nunc. ergo. Secundo sic generatio et corruptio et illuminatio medu sunt motus. et tamen fiunt in nunc. ergo. Tercio sic motus et quies contradictionem includunt circa mobile. sed necesse est alterum contradictorum esse verum. ergo necesse est aliquid in nunc moveri aut quiescere. Ad oppositum arguitur per philosophum in hoc quinto capitulo primi tractatus huius sexti in quo postquam ostendit nullum continuum ex indivisibilibus componi neque indivisibile esse. ex quo sequitur motum esse dividibile cum sit de genere continuo. Consequenter autem agat de divisione et modo divisionis ipsius motus premitit aliqua necessaria ad motus divisionem. scilicet quod in indivisibili tempore non potest fieri motus neque quies. et quod indivisibile moveri non potest de quo videbitur in sequenti questione. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod in

omni continuo necesse est esse aliquem terminum copulantes partes eius ad invicem sic se habentem quod extra ipsum nichil sit partem precedentem. nec infra ipsum aliquid partem sequentem. ex quo sequitur quod necesse est huiusmodi terminum indivisibilem esse. Ultra sequitur quod necesse est ipsum esse unum et eundem terminum scilicet partem cum ergo

tempus sit continuum cuius sunt preteritum & futurum necesse est preteritum & futurum esse unum tale terminum qui dicitur nunc. & sic necesse est nunc esse indivisibile. & si est indivisibile oportet quod sit unum & idem preteritum & futurum. & si est unum & idem preteritum & futurum oportet quod sit indivisibile. Ita quod hec duo ad invicem se consequantur. et hic est sermo de ipso nunc quod non secundum alterum sed per se & primo dicitur nunc. quod si totum simul existit nichil sui habens in preterito nec aliquid in futuro. & hec est propria acceptio ipsius nunc. Alia est acceptio vulgaris que non dicitur secundum se & primo sed solum secundum alterum. ut esse tempus cuius una pars preteritum & alia futura est sic tamen quod habeat partes proprias sunt presenti nunc. Tunc sit.

Conclusio prima. Idem est nunc preteritum & futurum. scilicet finis preteritum & incipit futurum. Probatur quod si sit alterum & alterum vel sunt immediata vel mediata. non immediata quod tunc continuum componeretur ex indivisibilibus quod improbatum est. nec mediata quod vel inter ea medietate nunc vel tempus. non nunc quod illa duo nunc non se habent consequenter. cum inter ea esset medium eiusdem generis & tamen se deberent habere consequenter sicut preteritum & futurum quorum termini consequenter se habent. nec medietate tempus quod inter preteritum & futurum non intelligitur medium nisi ipsum nunc. si ergo medietate tempus non esset aliud quam nunc. & cum tempus sit indivisibile quod est impossibile. ergo non potest esse alterum & alterum nunc preteritum & futurum nisi ponatur nunc esse divisibile. ideo sequitur si est idem nunc preteritum & futurum ipsum est indivisibile.

Conclusio secunda. Ipsum nunc est indivisibile. patet quia si divideretur in preteritum & futurum divideretur. & cum ipsum nunc sit terminus preteritum & futurum. & terminus sit in eo cuius est terminus. sequitur quod aliquid preteritum esset in futuro & aliquid preteritum in preterito quod est intelligibile. Secundo si divideretur cum divisio uniuscuiusque continui sit secundum aliquod indivisibile. sequeretur quod ipsum nunc quod divideretur non esset nunc secundum se ipsum sed secundum alterum. scilicet secundum illud indivisibile secundum quod fieret eius divisio. & sic nullum esset nunc secundum se ipsum sed omne nunc esset secundum alterum. si nunc esset divisibile. Tercio si divideretur nunc eius divisio esset in preteritum & futurum. sed preteritum non plus est & futurum nondum est. ergo tale nunc non esset totum simul existens quod est contra rationem ipsius nunc. Quarto si nunc esset divisibile haberet partes ad invicem continu-

atas per aliquid. vel ergo illud continuum esset divisibile vel indivisibile. si indivisibile haberetur intentum quia non esset aliud quam nunc. si esset divisibile argueretur ut prius. & sic esset processus in infinitum nisi primum continuans partes continui esset indivisibile.

Conclusio tertia Impossibile

est in nunc aliquid moveri. Probatur quia in omni eo in quo contingit aliquid moveri contingit aliquid velocius & aliquid tardius moveri sit ergo ipsum nunc. i. in quo aliquid velocius motus transeat magnitudinem. a. b. dicitur. ergo aliquid tardius motum. sequitur quod non transibit in illo nunc nisi partem illius magnitudinis per definitionem tardioris. & sit illa pars. a. g. tunc arguitur sic. tardius motus transit. a. g. in nunc ergo velocius transit. a. g. in minori mensura quam ipsum nunc per definitionem velocioris. quare oportebit ipsum nunc esse divisibile si in ipso fuerat motus. sed ut probatur ipsum nunc est indivisibile ergo.

Conclusio quarta. Impossibile

est in nunc a quid quiescere. Probatur nam quies est privatio motus in mobili ubi quando & secundum quod ipsum natum est moveri. sed nichil natum est moveri in nunc ut ostensum est ergo neque quiescere. Secundo sic probatur si aliquid moveatur per aliquod totum tempus preteritum & quiescat in toto futuro sequenti. cum idem sit nunc quod est terminus utriusque. si in ipso nunc aliquid quiescat ita & movebitur. quare idem simul quiesceret & moveretur. Tercio illud quiescere dicimus quod secundum suas partes & secundum se similiter se habet nunc & prius. sed in ipso nunc non est dare prius & posterius cum sit indivisibile. ergo in nunc nichil potest quiescere.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod presens tempus non dicitur esse nunc per se primo. sed per alterum. Ad secundam dicitur quod si illa capiatur secundum suas proprias rationes non sunt motus nisi capiatur motus per mutationem in communi. sed sunt termini motuum vel non sunt in tempore sed in termino temporis. Ad tertiā dicitur quod hitus & privatio includunt contradictiones circa susceptibile hitus. & ad conditionem in hitus requisitis. modo in nunc mobile non est natum moveri ideo nec quiescere. Sequitur textus.

Queritur sexto utrum omne

quod mutatur sit divisibile. Arguitur quod non quod mutabile & mutatio per se habet ad divisionem. sed aliquid sunt mutationes indivisibiles ut generatio & corruptio substantialis & illuatio medii. ergo non de quod mutatur est divisibile. 2. si sic hoc esset quod dicitur

quod mutatur partiz est in termino a quo et partim in termino ad quem. sed hoc non est necesse.

Tum primo quia illud quod mutatur se totum potest esse in nunc et potest esse in medio sine hoc quod aliquid sui habeat in altero extremo. Tum secundo quia hoc quod mutatur per alterationem non secundum se totum simul alteratur et non una pars post aliam. Ad oppositum est probatum in litera. Pro responsione.

Sciendum est primo: quod post ostendit Aristoteles nullum motum posse fieri in indivisibili temporis. ex quo iam sequitur quod omnis motus est divisibilis. Consequenter ostendit quod omne mutabile siue mobile est divisibile et iterum ex divisione mobilis procedit ad divisionem mutationis.

Sciendum est Secundo. quod omnis mutatio est ex quodam termino in quendam terminum. sed quilibet illorum terminorum potest esse duplex scilicet propinquus et ultimus. unum terminus ad quem ultimus simpliciter est quo habito cessat motus. propinquus est quo acquiritur ultimus. ut cum aliquid mutatur de nigro in album ultimus terminus est album. propinquus vero est fuscum. et similiter terminus a quo primus est a quo simpliciter incipit motus sic quod ante non erat. sed terminus a quo propinquus est qui propinquior est ultimo termino. unde loquendo de istis terminis propinquis mediis inter terminos extremos et non de extremis simpliciter intelligitur quod in motu permixti sunt termini quoniam in medio inter duo extrema rationes habet utriusque termini quia utrumque participat.

Conclusio prima: Omne quod mutatur est divisibile. Probatur quia omnis mutatio fit ex quodam in quoddam. scilicet cum id quod mutatur secundum se totum et omnes suas partes est in termino a quo non dum mutatur. quod quod similiter se habet secundum se totum et secundum suas partes quiescere dicitur. similiter quod se totum et omnes suas partes est in termino ad quem est mutatum. ergo non mutatur. Nec potest dici quod illud quod mutatur secundum se totum et suas partes sit simpliciter in utroque termino. quia cum in omni mutatione termini sunt contrarii vel contradictorii sequitur quod idem secundum se totum et omnes suas partes esset sub duobus contrariis aut contradictoriis. et ita sequitur quod idem se totum et omnes suas partes simul esset in duobus locis. Nec potest dici quod in neutro termino sit quod id quod mutatur puta in motu locali non recedit subito a termino a quo. scilicet pars post partem. ut cum una pars egreditur a termino a quo ingreditur eandem aliquid terminum ad quem. et hoc intelligit

do de termino ad quem non ultimo simpliciter. quod omne mobile dum mutatur partem est in termino a quo et partem in termino ad quem. scilicet quod habet partem et partem divisibile est. ergo omne mobile est divisibile. Sed circa hanc rationem dubitat Averrois an de mutabili secundum quolibet mutationes intelligatur. Si dicatur quod non tunc de monstratio est artificiosa quia particularis. nec potest dici quod sic quod quedam sunt mutationes indivisibiles inter quorum extrema non cadit medium quare in illis presens demonstratio locum habere non potest.

Ad hanc dubitationem ponit Averrois plures responsiones. Prima est Alexandri dicens. quod nulla mutatio est indivisibilis. aut in non tempore. scilicet hoc est contra commune dictum Aristotelis et aliorum peripateticorum. Secunda est Themistii dicens. quod si sit aliqua mutatio in non tempore tamen hec nos latet. modo Aristoteles solum loquitur de eo quod manifestum est.

Tercia est Avenpeche dicens. quod hic non intendit Aristoteles de divisione mutabilis secundum partes quantitativas. sed de divisione qua dividitur subiectum per accidentia contraria quorum mutatur in alterum ut cum mobile cut aqua mutatur de frigido in calidum.

Quarta est propria responsio Averrois quod in le mutationes que sunt in non tempore sunt termini quorundam motuum divisibilium. ideo accidit illis mutationibus esse in non tempore pro quanto accidit motui in instanti terminari. et quod id quod est per accidens pretermittitur in demonstrationibus. ideo ratio Aristotelis procedit ac si omnis mutatio esset divisibilis et in tempore. Sed ut dicit Thomas predicta obiectio de mutationibus indivisibilibus non est ad propositum quia hic Aristoteles non intendit ostendere divisionem mutabilis ex divisione mutationis. sed contra ex divisione mutabilis divisionem mutationis quia divisio prius est in mobili quam in motu. Unde si ex divisione mutationis vellet hic ostendere divisionem mutabilis et postea contra committeret circulationem in demonstrationibus. dicit ergo sanctus Thomas quod omne mutabile secundum quolibet mutationem est divisibile et partem habet in termino a quo et partem in termino ad quem. sed hoc est diversimode in diversis mutationibus. quia in illis inter quarum extrema est aliquod medium mutabile partem est in uno termino et partem in alio scilicet ipsa sunt extrema. In his vero ubi non cadit medium partem est in uno termino mutabile et partem in alio. non quidem secundum ipsa extrema sed scilicet aliquid eis adiunctum ut puta dum materia transmutatur de privatione ad formam ignis dum est in ipso mutari est sub ipsa privatione scilicet non

secundum se ipsam sed partim est sub forma ignis
 no secundum se ipsam sed secundum dispositi
 onem quam necesse est materiam habere ante
 quam formam ignis recipiat. et sic omne muta
 bile in qualibet mutatione oportet esse diuisibi
 le. quia quauis mutationes sunt indiuisibiles.
 tamen adiunguntur motui successiuo et diuisibi
 li. sic intelligitur quod infra dicit Aristoteles. quod o
 nis mutatio est diuisibilis et quod id quod generatur
 et quod corrumpitur prius corrumpitur. et hoc mo
 do forsaz intellexit Alexander omnes mutationes
 diuisibiles esse scilicet vel secundum se ipsas vel secundum motum si
 bi adiunctum. Sed aliud dubium est an hec opo
 nio secundum quod diuiditur quod mutabile partem est in ter
 mino a quo et partem in termino ad quem sit accipi
 enda secundum partes integrales mobilis aut secundum par
 tes terminorum motus. Et respondet Auepeche quod
 accipienda est secundum partes terminorum motus ita quod
 cum aliquid calefit non est intelligendum quod aliqua
 pars quantitatiua eius sit calida et alia adhuc frigi
 da ymo totum calefit. et quod in minus calido est p
 rimo frigiditatis. ideo dicitur mobile esse par
 tem in vno termino et partem in alio secundum partes ter
 minorum motus. quod probat quod dicitur in de sen
 su et sensato quod non similiter se habet mobile in al
 teratione et latone quod in alteratione totum simul
 alteratur et recessio ab vno termino accedit ad
 alterum. sed in latone pars post partem mouetur ita
 quod prima pars mobilis prius ingreditur terminum
 ad quem est secunda. Sed hanc probationem seu re
 sponsum Thomae improbat quod non esse videtur
 secundum opinionem Aristotelis sic concludens in ter
 tu. Necessario est ergo hoc idem aliquid in hoc esse a
 liud vero in altero. ex quibus verbis apparet. quod
 hac diuisione attenditur secundum partes quantita
 tuas mobilis. ideo resp. det Thomas quod in hoc
 sexto agitur de motu secundum quod est continuus. et quod co
 ntinuitas primo et per se tantum reperitur in motu
 locali qui potest esse solus continuus et regularis ut
 patet in 8. Libro. ideo diuisiones Aristotelis
 sic posite hic pertinent simpliciter ad motum localem.
 ad alios vero motus non totaliter sed secundum
 quod aliquid continuitatis et regularitatis partici
 pat. modo clarum est quod mobile secundum locum pri
 us ingreditur locum in quem tendit secundum partem
 quod secundum totum et secundum vnam partem est secundum
 aliam. in alteratione etiam alterans alterat per con
 tactum. sed agens per contactum prius et fortius a
 git in propinquum quam in distans. ideo prius alterat
 vnam partem mobilis quam aliam. Sed contra hunc mo
 dum arguit Egidius nam quod alterans prius al
 terat vnam partem quam aliam hoc est per accidens
 vel quia non omnes partes equaliter subdunt
 virtuti alterantis vel quia virtus alterantis for
 tius attingit vnam partem quam aliam et quia hoc
 est per accidens. et demonstratio Aristotelis debet p

cedere ex his que sunt per se. ideo non debet in
 telligi de diuisione mobilis secundum partes quod
 titatiuas. Item licet in alterationibus que sunt
 ab extrinseco dicitur Thomas habeat veritates
 non tamen in his que sunt ab extrinseco ut esset
 in aqua se reducete ad frigiditates. in tali eni
 alteratione omnes partes mobilis equaliter sub
 duntur virtuti alterantis ideo non plus alteratur
 vna pars quam alia. ideo dicit Egidius quod hec diu
 sio est attendenda ex parte terminorum motus
 ut dicebat Auepeche. sed in motu locali sume
 da est secundum partes quantitatiuas mobilis
 Similiter quod omne quod mouetur quocumque
 motu etiam mobile est localiter. vnde vniuersa
 liter concludere potest Aristoteles si omne mo
 bile localiter sit diuisibile quantitate quod omne mo
 bile est diuisibile ideo illa demonstratio principaliter
 concludit de mobili localiter et per consequens
 de alio pro quanto omne mobile pro quocumque
 motu est mobile localiter. Sed hoc bene
 vult Aristoteles quod illud dicitur scilicet quod omne mo
 bile partem est in termino a quo et partem in ter
 mino ad quem et quod vna pars prius venit ad ter
 minum quam alia et absolute verum est in motu lo
 cali qui primo est per se continuus sed in motu
 alterationis etiam aequaliter verum est secundum
 modum iam explicatum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur est quod ille mutationes secun
 dum se capte indiuisibiles sunt. tamen secunda
 esse quod habent in mutabili adiuncte sunt in
 tibus successiuus ut generatio et corruptio altera
 tionis et illuminatio medii motui locali. Ad
 secundam dicitur est quod cum dicitur quod mobile
 partem est in termino a quo et partem in termino
 ad quem non est intelligendum de extremis sim
 pliciter sed de propinquis quod sic inquit Aristote
 les. dico autem in quo mutatur primum sed non
 mutationem ut de albo in fuscum et non in nigrum
 non enim necesse est id quod mutatur esse in quo
 cumque vltimorum. qualiter autem de alteratio
 ne alterabile partem sit in termino a quo et partem
 in termino ad quem.

Sequitur textus.

Queritur Septimo vtrum

Ita quinque similiter conuidentur scilicet n. o
 bile. motus. tempus et ipsius moueri et id in quo
 est motus. Arguitur primo quod non quia mo
 tus solum est diuisibilis dupliciter scilicet ad diuisio
 nem temporis et mobilis. ergo non conuidentur
 tur hiis quatuor. Secundo sic omnis mo
 tus est diuisibilis sed non omne illud in quo est
 motus est diuisibile ut patet de qualitate.

Tercio sic ille quinquaginta non est eadem quantitas ergo neque eadem diuisio et per consequens non diuiduntur. Ad oppositum est probum in primo capitulo secundi tractatus sic dicens in isto sexto libro. Necessario est easdem diuisiones esse temporis motus ipsius moueri et quod mouetur et id in quo est motus. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post quod probum premisit ea que sunt necessaria ad diuisionem motus in partes quantitativas accipiendum. Consequenter agit de ipsa diuisione motus ostendendo quot modis diuiditur et que sunt illa que motum diuiduntur.

Sciendum est Secundo. quod omne diuisibile in partes quantitativas oportet esse quantum et extensum per se vel per accidentia unde ad extensionem alicuius forme requiritur quod secundum aliam et aliam partem sit in alia et alia parte. materie et non tota simpliciter in qualibet parte sicut in aliquo subiecto alio alia est pars albedinis in una parte subiecti et alia in alia parte. 2° requiritur quod extensio talis forme sit equalis extensioni sue materie. Ex illis sequitur quod anima rationalis non est forma extensa quia tota est in toto corpore et tota in qualibet parte sed quilibet motus est forma extensa quia non est una pars motus in qualibet parte mobilis ymo in alia et alia parte mobilis est alia et alia pars motus et extensio motus est equalis extensioni mobilis.

Sciendum est tercio quod Ut dicitur in textu motus diuiditur dupliciter.

Uno modo secundum tempus quia omnis motus in tempore est. 2° diuiditur secundum partes mobilis et hoc diuisio dupliciter intelligi potest. vno modo sic quod una pars mobilis post aliam moueatur et hoc modo non potest intelligi in vno mobili quod simul secundum se moueatur nisi attendere prioritas motus vnius partis mobilis ad motum alterius in ordine ad aliquod signum ad quod prius pertingit vna pars mobilis et alia. Alio modo intelligi potest huiusmodi diuisio secundum extensionem motus quod habet ad extensionem sui mobilis ita quod sicut totus motus est totius mobilis sic etiam cuiuslibet partis mobilis est aliqua pars motus. et hoc modo intelligitur probum motum diuidi ad diuisionem mobilis quando distinguit diuisionem motus sumptam ex parte mobilis a diuisione motus sumptam ex parte temporis. Tunc sit.

Conclusio prima. motus conuinditur mobili. probatur quia sicut totus motus est totius mobilis ita partes motus

sunt partes mobilis. Verbi gratia. sit mobile. a. c. cuius partes sunt. a. b. et c. et totus motus sit d. 3. cuius partes sunt. d. e. et c. 3. sicut ergo totus motus. d. 3. est totius mobilis. a. c. ita prima pars motus. d. e. est partis mobilis. a. b. et alia pars e. 3. est alterius partis. b. c. ergo motus conuinditur mobili. 2° quia omnis motus est alicuius mobilis. ergo totus motus. d. 3. est alicuius mobilis et non est alicuius partis. a. c. quia tunc illud totum mobile moueretur ad motum vnius partis et sic non moueretur per se primo sed secundum alterum. oportet ergo vice e quod totus ille motus est totius mobilis. et per consequens partes illius motus sunt partes mobilis quod non potest dici quod vna pars moueatur motu alterius partis eo quod omni illi quod mouetur necesse est adesse aliquem motum ut alias dictum est.

3° vel totus motus adequatur partibus mobilis vel excedit eas vel excedit ab eis. si prima haberetur intentum. si secundum tunc capiatur illud quo excedit. ergo secundum. illud nulla pars mobilis mouetur quia neque totum. et per consequens esset alius motus huiusmodi quem nichil moueretur quia non potest dici quod secundum illud excellens aliud mobile moueatur quia totus ille motus intelligitur esse continuus quare non posset esse diversorum mobilium. Si vero dicatur tertium cum totum mobile supponatur moueri aliqua pars excellens mouebitur et tamen sibi non adest motus. sed hoc est impossibile sed aliquid moueri sine motu. sicut impossibile est aliquid esse albus sine albedine. necesse est ergo dicere quod sicut aliquod totum mobile mouetur toto motu. quod etiam partes eiusdem mobilis moueantur partibus illius motus et quod motus diuidatur ad diuisionem mobilis.

Conclusio secunda: motus conuinditur tempore. patet nam sicut totus motus est in aliquo toto tempore ita partes illius motus sunt in partibus temporis. ergo conclusio est vera.

Conclusio Tercia. motus et moueri similiter conuinduntur. patet quod sicut totus motus toti mobili attribuit moueri ita et partes motus tribuunt motus partibus mobilis. alias sequeretur quod nichil secundum aliquam partem motus moueretur vel quod aliquod moueret sine motu. Si queratur qualiter differant motus et moueri dicitur quod differunt quia motus dicitur fluxum forme ad esse perfectum et moueri dicitur receptionem illius forme fluxus in subiecto et impletur passionem.

Conclusio quarta: motus illud in quo est motus similiter diuiditur et per illud in quo est motus intelligitur forma et

dispositio secundum quam est per se motus. probatur quia si aliquod mobile in toto motu tráseat aliquod totum spacium tunc secundum partem illius motus transibit partem illius spacii & similiter riceretur de motu secundum qualitates.

Est tamen differéncia in hoc quia ut habet tres aliqua eorum secundum que est motus sunt partim per se diuisibilia ut in motu secundum quantitatem & secundum locum. alia vero per accidens ut in motu secundum qualitates. Et si ágratur cuiusmodi primo cõpedit diuisio. Respondet phísicus quod ipsi mobili quia primo & per se generatum et alia ab eo accipiunt quantitatem quare et diuisione & etiam finitatem & infinitatem. et si ultra queratur an sit eadem diuisio qua diuiditur motus illis quatuor. Respondet phísicus quod si sit eadem quantitas erit eadem diuisio. sin autem nequaquam modo manifestatum est quod non est eadem quantitas quia quantitas extensionis quod habet motus a mobili secundum extensionem est permanens eo quod omnes partes mobilis simul mouentur. sed quantitas quod habet a tempore est successiua & sic non est eadem diuisio qua conuididitur motus ad diuisionem mobilis & ad diuisionem temporis.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur quod in genere duplex est diuisio motus quia in omni diuisione. motus vel partes motus sunt simul & hanc diuisionem capit ad extensionem mobilis. vel succedunt sibi ad unam & hanc diuisionem capit a tempore. & hec duplex diuisio conformiter reperitur in moueri et in eo cuius est motus. Ad secundam & tertiam per solutionem per dictis. Sequitur textus.

Queritur octauo. Utrum

In motu sit dabile primum mutatum esse. Arguitur quod sic quia ubi phísicus demonstrat donec mobile esse diuisibile ipse sic dicit. dico autem primum in quod mutat secundum mutationem. ex quibus uerbis uidetur dicere quod in motu est dabile id in quod mutatum est primo mobile. Secundo sic dabile est primum non esse motus a parte post sed tale non esse est primum mutatum quia tunc non mutatur mobile & ante mutatur. ergo in motu dabile est primum mutatum esse. Tercio sic mutatum esse est terminus ipsius mutari. sed dabile est prima pars motus. ergo dabile est primum mutatum esse. Ad oppositum est phísicus in litera ubi postquam determinauit de diuisione motus. Consequenter agit de ordine partium motus inquirendo scilicet utrum in motu sit dare primum mutari sine primum mutatum esse. & primum supponit quod omnis motus est ex quodam in

quoddam & terminus a quo semper abicitur et terminus ad quem semper acquiritur.

Conclusio prima. Necessesse

est omne mutatum esse quando mutatum est esse in termino ad quem. Pro probatione huius conclusionis supponit phísicus quod mutari & distare siue deficere idem sunt subiecto. & similiter mutatum esse & defecisse. differunt tamen ratione quia mutari dicitur per respectum ad terminum ad quem sed distare dicitur per respectum ad terminum a quo. Probatur ergo conclusio quia sicut est in mutatione secundum contradictionem ita est in aliis mutationibus. sed in mutatione secundum contradictionem quia termini sunt immutati cum sint contradictorii defecisse ab uno termino est esse in alio. cum ergo mutatum esse sit idem quod defecisse a termino a quo sequitur quod mutatum esse est in termino ad quem. & per consequens ita est in aliis mutationibus. Item cum aliquid mutatum est vel in termino a quo vel in termino ad quem vel in aliquo intermedio. non in termino a quo quia mutatum esse est defecisse a termino a quo. nec intermedio quia in eo mutat a termino ad quem. sed impossibile est aliquid si mutari & mutatum esse ipsum. ergo mutatum esse est in termino ad quem. Ex hac conclusione Sequitur primo quod omne factum quando factum est & quod corruptum est non est. patet quia terminus ad quem factio est esse & corruptio nis est non esse. Sequitur secundo quod mutatum esse supponit mutari sicut terminus ad cuius est terminus. Tercio sequitur quod sicut in motu est duplex terminus ad quem scilicet ultimus simpliciter quo habito cessat motus. & propinquus qui non est ultimus simpliciter sed solum respectu partis precedentis. ita etiam dabile est primum mutatum esse scilicet perfectum & imperfectum. & hoc scilicet imperfectum est in aliquo intermedio inter terminum a quo primum & terminum ad quem simpliciter secundum. & tale mutatum esse in completo non est secundum actum in motu sed solum secundum potentiam. & sunt infinita talia mutata esse in motu secundum potentiam sicut quilibet motus est diuisibilis in infinitas partes loquendo de partibus eiusdem proportionis & non quantitatis.

Conclusio secunda mutatum

esse est in diuisibili temporis. patet quia si non sit ita detur tempus diuisibile in quo aliquid mutatum est & sit. a. c. cuius una pars sit. a. b. & alia sit. b. c. aut ergo id quod mutatum est in tempore a. c. mutatum est in qualibet parte eius aut in neutra. vel in una mutatur & in alia mutatum est si primum sequeretur quod mutatum est prius in

hoc non quia tūc in eodē nūc esset in .a. et in .b. qđ ē impossibile. g. in alio et i alio nūc ē i .a. et i .b. Sed inter quecunq; duo nūc mediat tempus. ergo dum mutatum est in .b. prius mutabatur i illo tempore intermedio. quare ante omne mutatum esse in .b. erat mutari. et cum tempus ad huc intermedium diuisibile sit. et diuisio temporis fiat in nūc sequitur qđ ante mutatum esse in nūc distinguente partes illius temporis ē mutari in parte precedenti. et cum non sit dabile primum nūc anteqđ sit aliqua pars temporis sequitur qđ non est dabile mutatum esse nisi ante ipsum sit mutari. Et si arguitur de generatione et corruptione que non mensurantur tempore et sic non videtur qđ ante genitū esse sit generari. Dicitur qđ generatio et corruptio si sumantur secundum suas rationes mensurantur in instanti temporis. et ita generari et genitū esse similesunt. si tamen capiantur secundum esse qđ habēt in materia secundū quem motum habent altera rationem sibi adiūctam sic tempore mensurantur et hoc modo intelligit pbūs cum dicit. omne qđ genitum est prius generabatur et qđ prius corruptum est prius corrumpebatur. quia omne quod alteratur alterabatur prius. qđ hoc modo capit generatio non solum pro receptione forme i materia iam disposita. sed pro tota transmutatione ad formam que includit dispositiones materie.

Secundo patet conclusio ex parte magnitudinis quia omnis magnitudo est in infinitum diuisibilis et sic nō est in ea dabilis pars prima. ergo nec potest dari prius mutari in motu. et si militer ostenderetur conclusio in aliis motibus. Synoq; ostenduntur iste conclusiones in motu facto supra magnitudinem qđ magnitudo est p se diuisibilis. qualitas autem per accidens solum. unde ut ait pbūs iste conclusiones in aliis principis fundantur qđ impossibile est in continuo diuisibile esse indiuisibile immediate coniunctum. et hoc modo omne continuum in infinitum est diuisibile. cum ergo motus quilibet continuus sit in infinitum diuisibilis et sic nō est dabilis prima pars motus. ideo nec terminus prime partis quare non est dare primum mutari nec prius mutatum esse. et per consequens ante mutari est mutatum esse et contra.

Ad rationes ante oppositū

Ad primam conceditur qđ potest dari prima medietas extra qđ totum nichil est de motu diuidēdo motum per partes eiusdem quantitatis. sed illa medietas non est simpliciter prima pars qđ diuisibilis est et sic dabilis est pars prior ipsa. primo quacumq; parte data in motu dabilis ē prior. Ad secundam dicitur qđ in motu a parte ante non est dabilis terminus positius in quo sit verū dicere qđ mobile primo mouetur in quo

mutatus est. licet sit bene dabile nunc quod est a parte ante terminus temporis mensurantis. s; in illo nunc mobile nec mouetur nec mutatum est sed incipit moueri. Ad terciā dicitur qđ conceditur qđ mutatus esse est terminus illi; mutari qđ est via ad ipsū. nec precedit illud mutari. sed quia illud mutari est diuisibile. ideo mutatum esse quod est terminus partis precedentis mutari precedit sequentem illius mutatum esse. Sequitur textus.

Queritur decimo. vtrum

Magnitudo et mobile motus et tempus consimiliter se habeant ad esse finitum vel infinitum. Arguitur qđ non quia motus celi est infinitus tempore. et tamen tam mobile. scilicet celum qđ spaciū transitum finita sunt ergo. Secundo qđ sic hoc dicit qđ mobile in maiori tempore maius spaciū transit. sed hoc non est verum ut patet in diuersis mobilibus quoz vnus alio velocius mouetur. et similiter in eodem mobili moto per diuersa media in densitate et raritate. Tercio sic ista quatuor sunt ad inuicem separata et distincta. ergo ad finitatem et infinitatem vnus non sequeretur finitas vel infinitas alterius. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu. Pro Responsione.

Sciendum est primo qđ post

qđ pbūs determinauit de diuisione motus et eorum que motui similiter conuidentur. Cōsequenter ostendit qualiter motus et ea que sibi conuidentur similiter se habeant ad esse finitū et infinitū premittens duas suppositiones. Prima est qđ omnis motus est in tempore. Secunda est qđ idē mobile regulariter motus in maiori tempore maius spaciū transit. et debet intelligi de spacio non resumpto. licet enim celum tempore infinito moueatur hoc tamen contingit qđ reiterat spaciū quod prius transiit. debet etiā intelligi vbi minor spaciū est pars maioris sic qđ nō differt ab eo per rationem et sensum. sed solus per magis et minus et per hoc solvuntur due prime rationes ante oppositum. Tunc sit.

Conclusio prima. Tempore

infinito transiri non potest magnitudo finita. nec magnitudo infinita tempore finito quare si vnus est infinitum et reliquum et si vnus est finitum et reliquus. hanc conclusionem diffuse deducit Aristoteles in presenti capitulo et cum prius posita fuerit pro nunc dimittitur repetitio probationis conclusionis.

Conclusio secunda: Tempore

et magnitudine finitis necesse est mobile esse

finitum. Probatum quia cum mobile non transit subito magnitudinem sed successiue sequitur & prima pars mobilis prius transit vnam partem magnitudinis & secunda & secunda & tertia & sic deinceps. ergo cum totum mobile tempore finito pertranseat primam partem magnitudinis. sequitur & ipsius mobilis non possunt esse partes infinite & per consequens neque mobile potest esse infinitum. Si enim partes mobilis essent infinite non possent transire primam partem magnitudinis tempore finito quia cum illa transeant ab eadem transeuntur. modo magnitudo infinita tempore finito transiri non potest. vt dicitur prima conclusio. sic ergo tempore & magnitudine finita necesse est mobile finitum esse. Et eodem modo probaretur sua conuersa. scilicet mobili existeret finito necesse est magnitudinem & tempus esse finita. nam hoc est vna regula & si vna magnitudo infra aliam moueatur sic & alia quiescat eque cito se inuicem pertranseunt ille due magnitudines ita & si magnitudo mota pertranseat quiescentem in aliquo tempore in eodem tempore ab eadem pertransitur. si ergo mobile sit finitum & magnitudo infinita ponatur ergo ipsum mobile quiescere & magnitudo moueri infra ipsum tunc fieret argumentum sicut factum est nunc. Item cum mobile pertranseat aliquam magnitudinem. prima pars mobilis prius attingit terminum magnitudinis & secunda & secunda & tertia. & sic deinceps. ergo si totum mobile pertingit ad terminum magnitudinis tempore infinito. sequitur & prima pars mobilis prius pertingit ad eundem terminum tempore finito. & sic argueretur de secunda & tertia & sic deinceps. oportet ergo si totum mobile pertingat ad terminum magnitudinis tempore finito & eius partes mobilis sint finite vt supponit conclusio que ponit mobile esse finitum. sequitur etiam & partes temporis quibus omnes partes mobilis huiusmodi terminum attingunt erunt finite. & per consequens tempus quo totum mobile pertingit ad terminum erit finitum. sed si tempus est finitum necesse est magnitudinem esse finitam. vt dicebat prima conclusio. si ergo mobile est finitum necesse est magnitudinem & tempus esse finita.

Conclusio tertia. mobile siue finitum siue infinitum tempore infinito moueri non potest. patet satis de mobili finito in ratione immediate facta. sed de infinito patet quia nunquam completer suum motum. modo quod impossibile est factum esse impossibile est fieri. & sic impossibile est mobile infinitum tempore infinito moueri.

Conclusio quarta. Tempore

& mobili existentibus finitis necesse est motum finitum esse. Probatum quia magnitudo & motus consimiliter se habent ad esse finitum & infinitum quia quantum est spatium pertransitum tantum oportet esse motum. ideo dicit Aristoteles quod nichil differt motum aut magnitudinem infinitam facere. sed magnitudo ad esse finitum vel infinitum consimiliter se habent ad tempus & mobile vt probatum est. ergo etiam motus consimiliter se habebit. Ex quo patet conclusio responsio sua & illa quatuor consimiliter se habent ad esse finitum & infinitum.

Ad rationes ante oppositu

Ad primam et secundam patet solutio ex dictis. Ad tertiam dicitur quod quibus illa quatuor sunt realiter distincta. tamen quantum ad esse quantum et continuum habent necessariam connexionem et habitudinem ad inuicem quia motus suam continuitatem capit a magnitudine et tempus a motu vt dictum est in 4. ideo etiam quo ad esse diuisibile et quo ad esse finitum et infinitum habent ad inuicem connexionem et habitudines.

Sequitur textus.

Queritur vndecimo. vtrius

In statu et quiete datur primum. Arguitur quod sic. quia dabile est primum non esse motus a parte posit. sed in illo instanti mobile non mouetur & a parte ante mouebatur. ergo in illo instanti primo ita et quiescat ergo in statu et quiete potest dari primum. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post

Aristoteles egit de diuisione motus et ortu in e partium eius. Consequenter agit de diuisione in statum et quietem et de diuisione partium eorum tandem

Sciendum est Secundo. quod

per statum in proposito non intelligit quies sed generatio quietis siue tendentia ad quietem. in communi vsu dicimus hominem stare quia relictus est et non sedentem aut iacentem. Verumtamen motus et status sic differunt quia motus dicit respectus ad quies. status vero dicit respectum ad quietem in illo termino. Item motus importat respectus ad illud quod adhuc est acquirendum quia nichil mouetur ad id quod iam habet. sed status dicit habitudines ad id quod iam habitum est quia importat habitudinem ad quietem. & autem quiescit quiescit sub iam habito et non habendo. sic ergo motus et status idem sunt realiter. differunt tamen ratione & hoc est quod dicitur est in fine quinti libri. & generatio

sunt due magnitudines mote contra se inuicem
 z tercia quiescens. modo regula est si aliqua. du
 q contra se inuicem moneantur citius in duplo
 se inuicem absoluunt q si vnum moueretur z a
 liud quiesceret z hoc supposita equali velocitas
 se. Ad quintaz respondet Aristoteles q mo
 bile dum mouetur secunduz se totum est in neu
 tro terminoz. quia cum omne quod mouetur e
 diuisibile secundum vnam partez est in vno ter
 mino z alia in alio. sed hec responsio est ad ho
 nozem quia contingit aliquod totuz simul mu
 tari de vno termino in alteruz z non partez post
 partem. Ideo in 8° huius aliter soluit p^his di
 cens q in mutatione secundum formam que est
 inter extrema inter que non est medium instans
 mutationis attribuendum est posteriori mutati
 oni hoc est termino ad quez. sicut in mutatione
 secundum substantiam res dum generatur est.
 et dum consumitur non est. sed in generatione
 secundum quid vt cum aliquid mutatur de n^o
 albo in albus. si consideratur talis mutatio sub
 ratione mutationis z non motus etiam instans
 mutationi attribuendum est posteriori mutatio
 ni tamen quia talis mutatio realiter e motus.
 nec est simpliciter inter contradictoria ymo inter
 contraria inter que est medium. ideo quod mu
 tatur tali mutatione dum mutatur est realiter in
 medio inter terminum a quo z terminum ad qz
 quod quidem medium participat naturaz vtr
 usqz termini. Ad sextaz dicitur q celum secu
 dum se totum non mutat locum subiecto sed ra
 tione tantum. tamen quelibet pars subiecto et
 ratione mutat locum. non quidem locum totuz
 sed partis zc.

Queritur tridecimo vtrum

impartibile possit moueri. Arguitur q sic qz
 sortes per se est vnum indiuisibile. z potest per se
 moueri ergo. zc. Secundo sic puncta sunt in
 diuisibilia z tamen mouentur motis corporib⁹
 in quibus sunt z similiter albedo z nigredo. z a
 nima rationalis que omnia sunt indiuisibilia z
 tamen mouentur motis corporibus in quibus
 sunt ergo. Tercio sic intellectus noster moue
 tur de ignorantia ad scienciam z voluntas nos
 tra de viciis ad virtutes z tamen indiuisibiles
 sunt ergo. Ad oppositum est p^his in textu.

Pro Responsione.

Sciendum est p² imo. q post

q Aristoteles remouit errorem Zenonis solu
 do rationes eius. Consequenter procedit cōtra
 democritum ponentem athomos posse moueri
 z demonstrat impartibile non posse moueri. Et
 deinde contra Heraclituz qui posuit corpora p^hi
 sica esse in continua transmutatione. demōstrat

etiam nullam transmutationem esse infinitam.

Sciendum est Secundo. q

Aliquid contingit esse impartibile se i indiuis
 bile dupliciter. Uno modo secundum species
 z formam. licet diuisibile sit secundum quantu
 tatem vt sortes. Alio modo dicitur indiuis
 bile secundum quantitates vt punctus vel vni
 tas z de tali hic loquitur p^his.

Sciendum est tercio q

Aliquid dicitur moueri dupliciter. Uno modo per
 se vt quodcumqz corpus p^hsicum. Alio modo
 per accidens et hoc dupliciter. Uno modo alu
 quid mouetur per accidens quod tamen est per
 se natum moueri vt partes integrales alius
 corporis. Alio modo aliquid mouetur per acci
 dens quod tamen non est natum per se moueri
 vt albedo nigredo z cetera qualitates et forme
 substantiales linee superficies puncta z huius
 modi que non sunt partes actu integrales sine
 integrantes aliquod totum integrale. zc.

Conclusio prima. Indiuis

bile secundum formam z speciem. z indiuisibile
 secundum quantitatem per se mouetur qz
 conclusio per primaz rationem ate oppositum.

Conclusio secunda. Indiuis

bile secundum quantitatem per se moueri non
 potest. licet bene per accidens. Probatur tribus
 rationibus p^hi. Prima est si impartibile po
 sset moueri tunc moueretur ex. a. b. in. b. c. vel ex
 go cum moueretur est totum in. a. b. vel totum i
 b. c. vel habet partem in. a. b. et partem in. b. c.
 non potest dici tertium quia indiuisibile esset
 diuisibile. nec secundum quia dum mobile secun
 dum se totum est in termino ad quem non plus
 mouetur sed motus est. nec primum quia dum
 aliquid secundum se totuz est in termino a quo
 nondū mouetur sed quiescit. nec differt i propo
 sito an. a. b. z. b. c. captantur vt loca distincta in
 motu locali vel vt quantitas in augmento z de
 cremento vel vt quantitas vt in alteratione. quo
 nam similiter in omnibus ratio procedit.

Secunda ratio impossibile est in motu loca
 li mobile transire spacium maius se quam p^his
 transeat equale sibi vel minus. sed indiuisibile
 non potest transire minus se quia iam esset diu
 sibile. ergo si moueatur localiter transibit equa
 le sibi. z si moueatur per aliquas totam lineam
 motus erit equalis linee quia numerabit z me
 surabit totam lineam per puncta indiuisibilia z
 per consequens linea erit composita ex punctis
 quod est improbatum. nō potest ergo indiuisibile
 moueri localiter. ergo nec alio motu. Tercia
 ratio omne quod mouetur in tempore mouet
 sed in omni tempore in quo aliquid mouetur e

oare maius in quo etiam maius mobile primo peringit ad signum quam ipsam totum suppo-
 sita equali velocitate. sicut videmus partem ali-
 cuius totius prius peruenire ad aliquod signum
 quam ipsum totum. ergo si indivisibile mouea-
 tur cum moueatur in tempore erit dare minus a
 liquo impartibile quod prius pertingeret ad
 terminum ad quem quam totum. et sic erit mi-
 nus indivisibili et minimo. vel dicetur indivisi-
 bile non est minimum et sic erit divisibile. ergo si
 possibile est indivisibile per se moueri. nec potest
 dici q moueatur in nunc quia oporteret tempus
 componi ex ipsis nunc et motum ex momentis.

Secunda pars p3 ex dictis. Sed contra
 Eractum iterum dicendum q mutatio aliqua
 potest dici infinita dupliciter. Uno modo se-
 cundum speciem quia sc3 non fit infra presens
 et determinatos terminos nam motus capit spe-
 ciem a terminis. sed alio modo potest dici infini-
 ta secundum tempus et hoc dupliciter. Uno
 modo q sit vna et eadem mutatio in numero z
 secundum rationem sit infinite durationis.

Alio modo quia mutatio sit infinita per conti-
 nuam successione plurium mutationum distic-
 tarum aut secundum speciem aut secundum nu-
 merum. Uterius est sciendum q mutatio-
 nes sunt in duplici differencia quedam sunt ad
 formam vt que sunt ad substantiam quantita-
 tem et qualitates. Alie sunt mutationes ad
 vbi et sic differunt quia omnis mutatio ad for-
 mam est inter certos terminos secundum natu-
 ram. ideo est inter contradictoria aut contraria
 simpliciter. sed in motu locali etiam reperitur i
 quibusdam maxima distancia secundum natu-
 ram vt in motibus naturalibus grauium et les-
 uium. ideo est ibi contrarietas simpliciter quia
 non mouentur secundum vltimum sui posse. s3
 in motibus voluntariis z violentis non reperi-
 tur maxima distancia simpliciter inter terminos
 illorum motuum. sed solum secundum quid sc3
 secundum q vult aut non potest mouens moue-
 re ad maiorem distanciam. ideo ad ostendendu
 finitatem in illis motibus alia ratione videtur
 Aristoteles quam in aliis. Tunc sit

Conclusio prima. Contra-
 Eractum omnis mutatio ad formam finita est
 secundum speciem. Probatum quia omnis ta-
 lis est inter contraria vel inter contradictoria. s3
 contradictio vel contrarietas est inter terminos
 determinatos et non inter quoscunq3 indifferē-
 ter seu indifferenter. ergo omnis mutatio ad for-
 mam finita est et secundum speciem. Et eodē me-
 dio sequitur q est finita secundum durationem
 quia inter contraria vel contradictoria est maxi-
 ma distancia. ergo finita est. ergo omne mobile

ad formam tempore finito transit de termino a
 quo ad terminum ad quem.

Conclusio secunda. Contra-
 Eractum impossibile est motus naturales esse
 infinitos secundum speciem vel durationem.

Probatum vt precedens. quia tales sunt inter cō-
 traria vel inter contradictoria simpliciter et secu-
 dum naturam.

Conclusio Tercia. Impossi-
 bile est quemcunq3 motum localem esse infinitum
 secundum speciem sine secundum durationem z
 hoc loquēdo de vno motu in numero. patet qz
 si aliquis talis motus esset infinitus numquam
 mobile haberet mutatum esse. sed quod impossi-
 bile est factum esse impossibile est fieri quia fac-
 tum esse est finis ipsius fieri. modo si finis est im-
 possibilis ea que sunt ad fines sunt impossibilia
 ergo vnus motus in numero non potest esse in-
 finitus.

Conclusio quarta: mutatio-
 nes possunt esse infinite secundum tempus per
 successiones plurium mutationum sine distincta-
 rum secundum speciem vt generationes et cor-
 ruptiones perpetue possunt esse infinite. siue sc3
 numerus vt completa vna circulariōe celestis sibi
 subseruit alia tamen circulariōe vna infinita est.
 nulla etiam generatio aut corruptio est infinita
 secundum tempus quare conclusio vera est.

Ad rationes ante opposituz
 Ad primam et ad secundam patet solutio ex dic-
 tis. Ad terciam dicitur q illi non sunt mor-
 nisi metaphorice dicti. z hic intelligitur de mo-
 tu proprie dicto qui est phificus siue sit motus si-
 ue mutatio. Et hec de toto sexto phificorum.

Sequitur liber Septimus.

Omne autem quod moue-
 tur necesse est ab aliquo mo-
 ueri. et cetera.

Intra septimum
Librum phisico-
rum Queritur
primo. Utrum
Omne quod mo-
uetur ab aliquo
moueat. Et

arguitur primo quod non animata mouentur a se ipsis nisi per hoc distinguitur ab inanimatis. g. 2. r. d.

Secundo sic graue sursum supra trabem delectum gravitate sua frangens trabem mouetur deorsum et non ab alio. ergo a se ipso. Ad oppositum arguitur per Aristotelem in primo capitulo primi tractatus huius septimi phisicorum. Pro Responsione.

Sciendum est primo quod postquam philosophus determinauit de motu secundum se et consequentibus motum ipsum. et de suis partibus tam subiectiuis quam integralibus. Consequenter in hoc septimo tractat de motu in comparatione ad mouentia et mobilia ostendendo quod non est procedere in infinitum in motibus et mouentibus et motis. sed est dare primum motorem. primum mobile et primum motum. et quia ad determinationem huius ostendere an aliquid a se moueatur aut non. ideo hac questionem primo terminat Aristoteles. et quia illa que sunt unius ordinis comparabilia sunt ideo ob hoc in secundo tractatu huius libri agit de comparatione motuum. et deinde ostendit in octauo quis et qualis sit primus motus et primum motor. et hec est intentio residui huius operis

Sciendum est Secundo. quod circa hanc questionem contradicere voluit Galienus Aristoteli in quodam tractatu ubi dicit animal a se et per se moueri quoniam mouetur a calore naturali qui est aliquid de substantia animalis. sed quod ab aliquo sue substantie mouetur a se et per se mouetur. et sic concluderat animal a se et per se moueri. sed deceptus fuit Galienus in equiuocatione huius quod est per se. Opponitur autem per se ad per accidens et sic est idem per se quod essentialiter. et isto modo verum est animal a se et per se moueri. opponitur etiam per se ad per aliud ut idem sit per se quod primo et sic non mouetur animal a se et per se sic quod primo

Sciendum est Tercio. quod

ut dicit philosophus in hiis que mouentur ab aliquo extrinseco sicut sunt violenter mota in hiis facile est videre quod ab alio moueantur. sed in hiis que habent in se ipsis principium mouendi intrinsecus difficultas est. quoniam in ipsis difficile est videre partem mouentem et partem motam. et per hoc decipiuntur opinando talia moueri a se ipsis per se primo. Et simile est ut dicit Aristoteles ac si diceremus totum mobile d. e. z. cuius una pars scilicet. d. e. aliam mouere ad per se primo moueri. cum tamen ita non sit licet ita oppuniari contingat. quia ut dictum est quandoque pars mouens non percipitur distinguere a parte mota. sic enim contingit decipi in animatis corporibus que ab aliquibus creduntur a se primo moueri quia non percipiunt distinctionem partis mouentis a parte mota cum tamen inter illas partes sit distinctio. ideo non mouetur totum animal a se ipso. sed denominatur mouere se ratione unius partis et moueri a se ratione alterius. ideo non mouetur a se primo. Tunc sit.

Conclusio prima. Licet

aliquid mouetur a se per accidens siue per alterum. tamen nichil mouetur per se a se primo. pro cuius probatione ponit philosophus duas suppositiones. Prima est quod si aliquid a se ipso primo moueatur nullo modo pausabit. i. quiescet altero quiescente in causando alterum. quia quod conuenit alicui primo non conuenit sibi per alterum. ideo per ablationem cuiuscumque alterius non potest ab eo auferri. Ex hac suppositione sequitur alia que sumitur a destructione consequentis prime suppositionis ad destructionem antecedentis scilicet quod si aliquid quiescit altero quiescente illud non mouetur a se per se primo. Tunc arguitur sic nichil quod pausat ad quietem alterius mouetur a se per se primo. sed omne mobile quiescit altero quiescente scilicet aliqua parte eius que est altera a toto. ergo nullum mobile mouetur a se per se primo.

Minor probatur quia ponatur aliquod mobile a se et per se primo moueri et sit. a. b. et datur per. c. nam omne mobile est diuisibile. vel ergo parte. b. c. quiescente totum. a. b. quiescat ut non. si dicatur quod non tunc totum non mouetur primo sed solum gracia partis. ergo. b. c. quiescente oportet totum. a. b. quiescere. sed. b. c. est alterum a toto quia pars est altera a toto. ergo totum. a. b. quiescat altero quiescente. et per consequens non mouetur a se primo et per se. Et si militer arguitur de omni mobili quod omne mobile est diuisibile et parte quiescente necesse est totum quiescere

quia si dicatur ad hoc totum moueri vna parte
quiescente de c erit ratione vnius partis. g^o nō
mouetur primo a se ipso.

Dubitatur primo.

An

demonstratio dicta sit a priori. Respōdet
cōmentator et Auicenna q̄ non. sed solum vt
dictum est demōstrō a signo. aliquid enim quiesce
re ad quietem sue partis non est causa q̄ non
mouetur a se primo. sed est signū huius. S; vi
datur dicere sanctus Thomas q̄ sit demonstras
tio a priori assumens causam huius quod est
nō moueri a se primo. Ubi est aduertendū
q̄ aliquid mouere se primo est ipsum esse per se
primo sibi causam motus. quod autem est per
se causa alicuius oportet q̄ illud primo sibi con
ueniat. quia primum in quolibet genere est cau
sa omnium eorum que sunt post. vt ignis qui si
bi et alius est causa caloris est primo calidus. In
secto autem huius ostensum est. q̄ in motu nō
est dabile primum nec ex parte temporis nec ex
parte magnitudinis nec ex parte mobilis prop
ter eorum diuisibilitatem in infinitum. ideo nō
est dabile primum mobile cui primo conueniat
motus. quia motus totius descendit a motu
partium que sunt priores toto. et quia non est da
re priorem partem mobilis. ideo non est dare a
licuius cui primo conueniat motus. Sic ergo os
tendit Aristoteles nichil mouere se primo quia
non est dabile primum mobile cui primo. conue
niat motus. sicut diceremus q̄ nullum mobile
est primum ens quia esse totius dependet ex par
tibus que sunt priores toto. ideo Aristoteles po
nit hanc conditionalem q̄ si pars non mouere
tur totum non moueretur. sicut hec conditiona
lis esset vera si pars non esset alba nec totum.
quare est argumentum a causa ad effectum cui
arguitur. sic parte cuiuslibet mobilis quiescente
totum non mouetur. ergo nullum mobile moue
tur a se ipso primo. Ob hoc licet Plato posuerit
animam a se primo moueri cum se amat aut in
telligit tamen posuit nullum corporeum a se ip
so posse primo moueri. nec contradicit Aristote
li ponendo animam a se moueri quia Plato d
nem operationē a se vt velle et intelligere vocat
motum. sed in presenti capit Aristoteles motum
proprie vt ipse est actus entis in potencia.
Sed contra demonstrationem Aristotelis argu
it Auicenna dicens q̄ procedit ex quodam im
possibili quia ibi supponit Aristoteles q̄ cuius
libet mobilis aliqua pars quiescere potest q̄ est
impossibile de celo. Respondent aliqui q̄ licet
parti alicuius mobilis secundum q̄ est determi
nate speciei et nature repugnet quiescere. non ta
men repugnat parti alicuius mobilis secundum
q̄ mobile est in communi quia mobili secundum

q̄ mobile est non repugnat quiescere. licet ei re
pugnet secundum q̄ est tale mobile. Sed repli
cat Auicenna quia si predicatum alicuius p^o
positionis repugnet subiecto ratione forme speci
fice quantum non ratione generis nichilomin^o
illa est falsa et impossibilis. vt hec ē falsa homo
est irrationalis quantum homini secundum q̄ ē
animal non repugnet esse irrationalis. Ideo ali
ter respondet Auicenna q̄ aliqua condicionalis
est vera et necessaria cuius tamen antecedens et
cōsequens sunt impossibilia. vt illa si homo est
asinus homo est irrationalis. modo vt patet in
textu demonstratio non ponit partem cuiuslibet
mobilis posse quiescere. sed conditionaliter lo
quitur dicens equialenter q̄ si pars alicuius
mobilis quecumq; sit illa quiescat necesse est to
tum quiescere sic q̄ totum non mouebitur. nam
si vna pars quiescat iam totum non mouebit
tur.

Ad rationes ante oppositū

Ad primam patet solutio ex dictis. Ad
secundam dicitur q̄ illo casu graue mouetur a
se secundum accidens in quantum accidit sibi
met remouere prohibens s; per se mouetur a ge
nerante vt in octauo patebit.

Sequitur textus.

Queritur secundo. Utrum

In mouentibus et motis sit processus in infini
tum. Et arguitur primo q̄ sic quia omne
mouens phisicum mouetur quia mouentia nō
mota non sunt amplius phisice consideratio
nis. sed omne quod mouetur ab alio mouetur
vt ostensum est. ergo in mouentibus et motis
phisicis est processus in infinitum. Secundo
sic generationes et corruptiones sunt infinite.
ergo generata et generantia corrupta et corrup
tenta erunt infinita et per consequens mouen
tia et mota. Ad oppositum arguitur per
philosophum in secundo capitulo primi tracta
tus huius septimi sic dicentem. quoniam anteq
omne quod mouetur ab alio mouetur vt mo
uens. ergo ab alio quoniam est et ipsum moue
tur. et dico tamen ab altero non autem in infini
tum abibit sed stabit alicubi et sic erit aliquid
quod primo erit causa motus.

Sciendum est primo q̄ post

quam Aristoteles demonstrauit omne mobile
ab alio moueri. Consequenter ostendit sibi
principale intentum videlicet q̄ in ordine mobi
lium deueniendum est ad vnum primum et sumi
liter in ordine motuum. ergo in ordine mouenti
um erit vnum primum mouens.

Sciendum est Secundo^o q

aliter ostendit Aristoteles esse statum in causis mouentibus hic et in secundo methaphisice. nā hic agit de ipsis secundum ordinem quem habent ad motus quantus ad principia eius. ideo ex parte motus concludit huiusmodi statum ostendendo q est vnum primum mobile. vnus primus motus. et vnus primus motor. sed in secundo methaphisice considerat causas efficientes in ratione efficientium absolute. et ideo statum concludit in quantum sunt efficientes tali medio. quia si non est dare primum efficiens cū secundum non efficiat nisi in ratione siue virtute primi sequit q nō efficeret. et hoc habet veritatem in essentialiter subordinatis in quibus secundum habet a primo q sit et q sit efficiens. ergo cessante primo cessat secundum licet non e conuerso. s; in accidentaliter subordinatis istud non est verus quia secundus non habet a primo q sit et sit efficiens. ideo potest causare non cessante primo. ideo secundum istud dicitur q in causis accidentaliter subordinatis nō repugnat processus in infinitum. sed aliunde repugnat. qz que sunt accidentaliter subordinata in vno ordine. essentialiter ordinantur in alio. et secundū hoc repugnat eis abire in infinitum. et q dicitur de efficientibus potest dici de aliis causis.

Tunc sit.

Conclusio responsalis ad. q:

In mouentibus et motis non est processus in infinitum. sed dandum est vnum primum mobile et vnu primum mouens intelligendo in essentialiter subordinatis. Pro cuius probatione supponit pbis q si aliquid mouetur ab aliquo p hoc q ipsum mouens mouetur tunc motus eoz erunt siml. vt si. a. moueretur a. b. per hoc q motus. b. mouetur illi motus erunt siml. Probatur ergo conclusio. quia si non concedatur et detur oppositum et ponatur q. a. moueatur a. b. et b. ab ipso. c. et. c. ab ipso. d. et sic in infinitum. de inde accipiatur motus cuiuslibet et sit motus. a. b. e. et motus. b. i. et motus. c. d. sunt. 3. e. quia ergo ipsum. a. finitum est motus eius est finitus et licet ponantur infinita mobilia quodlibet tamen est finitum. et sic motus cuiuslibet est finit^o ergo erunt in tempore finito vt probatum est in sexto. sit ergo tēpus in quo mouetur. a. 3. b. tunc arguatur sic per suppositionem factam. cum motus ipsius. a. simul est motus ipsius. b. et sic de aliis omnibus que infinita sunt. ergo cum motus ipsius. a. sit in tempore finito quod est. 3. b. sequitur q in illo tempore finito est infinitus motus illorum infinitorum mobiliū. nec differt an motus eorum sint eque veloces vel non. S; quia hec deductio cōcludere videtur q mo-

tus infinitus sit in tempore finito. non tamen propter ea que in ea expresse posita sunt efficaciter concludit. sed solum efficaciter videtur concludere q in tempore finito erunt infiniti motus infinitorum mobiliū quod non videtur inōueniens nec reprobatum est in sexto huius. sed solum q in tempore finito non potest esse infinitus vnus motus. ideo superaddit Aristoteles id vnde efficaciaz habeat dicta de eo scz q omne mouens simul est cum moto. quare si sunt infinita mouentia et mobilia sic ordinata vt suppositum est possunt ad inuicem cōtinuari. ergo ex ipsis fiet vna magnitudo infinita. et ex motibus eorum fiet vnus motus infinitus et continuus qui erit in tempore finito. et quia hoc est impossibile sequitur q impossibile est esse infinita mouentia et mobilia essentialiter subordinata. Sed contra istud superadditum obiatur. si essent infinita mouentia et mobilia essentialiter subordinata adhuc specie different ad inuicem. ergo cōtinuari non possunt quamuis vnum alteri esset contiguum. Respondetur q licet illis mouentibus et mobilibus ratione suarum formarū specificarum repugnet continuari et facere vnu. tamen in quantum mobilia ipsis non repugnet. Et hic agitur de mobili in communi et non contracto ad aliquam speciem. et ibi demonstratur de mouentibus sub ratione communi eorum et non sub rationibus cōtractis. quare in ipsis nō est procedere in infinitum. ideo ponit Aristoteles accipere illa infinita mobilia et mouentia ad inuicem posse continuari. quo supposito sequitur impossibile illatum. Et cum possibili posito in esse nullus sequitur impossibile. tunc illud impossibile illatum non sequitur ex illo contingenti posito in esse scz q illa mouentia et mobilia continuantur. et licet sequatur ex illo assumpto scz q sunt infinita. ergo impossibile est q sint infinita mouentia mobilia. et sic patet qualiter ex parte motus concludit Aristoteles status esse in mouentibus et motis essentialiter subordinatis. Et si in eis est status ita et in aliis. nam licet si vnus mouens accideret et ordinaretur accidentaliter ad aliud vt vnus est generans ad alius. tamen que habent accidentalem ordinem inter se habent essentialiter ordinem ad ali quod mouens vt quilibet homo generans ad solem. Unde vniuersaliter concludi potest q in mouentibus et motis non est processus in infinitum. Sed iterum potest argui contra illud quod dicitur q in per se ordinatis cessante primo cessat secundum. Nam vt narrat Albertus visus est aries qui post decisionē capitis cessante siue quiescente adhuc modicum ambulabat cum tamen in illo capite sit principium motus. Rectat etiam de acada que post decisionem

capitis modicum cantavit. Respondetur qd in illis mouentibus quandoq; bene unpuntur a illa virtus per quam moueri possunt quiescente primo. nunq; tamen incipiunt moueri nisi per virtutem mouentem primi.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā conceditur qd omne mouens pbi sicum mouetur. nec inde sequitur qd in mouenti bus pbi sicis procedatur in infinitum quia da tur vnum primum mouens mobile. quod lz nō moueatur a se primo. tamē mouetur a se per als terum et illud est celum. sed primū mouens sim pliciter non mouetur a se nec ab alio nec per se nec per accidens et illud est considerationis pbi fici in ratione mouentis acceptum. Ad secū dam conceditur qd generationes et corruptiones suā in infinite non simul sed per successiones pluri tum individuorum accidentaliter et essentialiter subordinatarum. ideo in ipsis bene est infinituz non secundum actum sed secundum potentiam successi onis.

Queritur Tercio. Utrum

Omne mouens simul sit cum eo quod mouetur Et arguitur qd non quia celum mouet hec in teriora et tamen non est simul cum ipsis ergo.

Secundo sic color mouet visum et tamen non est simul cum visu ergo qd. Tercio sic quidam pñcis stupor vocatus stupescit manum piscatoris quauis rebe interponatur et sic nō est simul. ergo non omne mouens est simul cum moto. Ad oppositum est Aristoteles sic di cens. Primum autem mouens non sicut quod cuius est causa. sed vñ pñcipium motus simul est cum eo quod mouetur.

Pro responsione.

Sciendum est primo. qd post

quam Aristoteles ostendit esse statum in mouē tibuz et motis. Dic consequenter ostendit vnum quod in illa probatione supposuerat scz qd omne mouens simul est cum moto. supponen do tamen qd duplex est mouens. nam quoddaz est metaphonicuz vt est finis. et tale quandoq; distans est ab eo quod mouetur nec propter hoc impeditur motio eius. et de tali non est ad pro positum. Aliud est mouens proprie dictum qd est principium vnde motus. quod est duplex. Nam quoddam est immediatum et de isto intel ligitur hic. Aliud est remotum et de isto non in telligitur. ideo dicit textus. Primum autem mo uens. i. proximum non sicut cuius causa. i. non sicut finis. sed vt vnde principium quod est effi ciens simul est cum eo quod mouetur sine sint q dam que sint in eodem loco adequate aut sunt

secunduz tempus sed sic sunt simul quod nichil mediat inter mouens et motum sed sunt coms posita.

Sciendum est Secundo. qd

tantum sunt tres species motus proprie dicti vt habetur in Quinto. scz motus ad quantitatem motus ad qualitatem et motus ad vbi qui di citur loci mutatio. De generatione autem et cor ruptione ad presens non fit mensio quia nō sūt proprie motus sed termini motus scz alteratio nes. ideo dum probatum fuit qd in alteratione alterans simul est cum alterato sufficienter probatum est in generatione et corruptione qd scilz generans simul est cum genito et corruptens cum corrupto. et quia motus localis est primus omi num motuz vt probatur in octauo. ideo Aristo teles primo probat propositum suum in motu locali.

motus localis.

Sciendum est tercio qd omis

motus localis aut est a principio intrinseco ita qd illud quod mouetur a se ipso mouetur lz non primo. aut a principio extrinseco ita qd mobile a principio extrinseco mouetur et omnes motus lo cales qui sunt a principio extrinseco tantum sūt quatuor. scz pulsio. tractio. verio. et vertigo. et omnes alii motus locales ad istos reducuntur. Pulsio autē sic diffinitur qd est motus a mouē te aut ab aliquo quo tamen vñtur mouēs vt se ipso ad aliud. vel sic pulsio est motus violentus quo violentatum a violentante recedit. et diui ditur per impulsione et expulsiōem. Impulsiō est quando mouens ei quod mouetur non des ficit sed semper est cum eo simul. Expulsiō est qñ mouens deficit ei quod mouetur ita qd ipsum non semper concomitatur vsq; ad finez motus.

Tractio vero est motus violentus quo vio lentatuz a trahente vel intentione trahentis mo uetur. et opposito modo se habet ad pulsione et differt ab ea quia in pulsione mouens se ha bet ad mobile vt terminus a quo motus. sed i tractione se habet vt terminus ad quem.

Sciendum est quarto. qd Du

plex est tractio. quedaz fit a trahente quod est si cut finis lz illud virgili in bucolicis. Trahit quemq; sua voluptas. et sic potest dici qd locus trahit id quod naturaliter mouetur ad ipsum. Alia est tractio que fit a principio vnde motus quod potest esse dupliciter. Uno modo quā do tractum a trahente primo alteratur vt ad ip sū moueatur et hoc modo magnes dicitur attri here ferri. et qd ibi sit alteratio p; qd nō et qua cūq; distancia trahit vt locus locatū et hoc mō

Handwritten notes and diagrams at the bottom of the page, including phrases like 'alig e mitta... ut fup', 'alig ad qd trahit', 'alig a puo eff...', and 'alig a mouente volutario'. There are also some small diagrams or arrows connecting these notes.

generans quod dat formā ad se trahit genitus.

Alio modo fit tractio non alterando sed tamen mouendo localiter vel ad se ipsum vt in motib⁹ nō volūtariis. vel alterū vt i volūtariis trahens enī volūtariū pōt vti altero q̄ se ipso. Et de prima tractione non est hic ad propositūz quia potest esse trahens distans a tracto r pōt trahere sine eo q̄ moueatur. Similiter ne qz de secunda que non est simplex tractio. sed sequitur alterationez. ideo cum probatum erit de alterante q̄ est simul sufficienter probat de tracto r trahente secundum istum modum. Unde tractio sic diffit. Tractio est cuz ad seipsum vel ad alterum velocior fit motus trahentis non se paratus ab eo quod trahitur. vnde patet quid sit pulsio. quid tractio. r omnes alii mot⁹ q̄ ad istos reducuntur sicut respiratio ad expulsio r generaliter omnis motus qui est emissiuus vt receptiuus corporis. emissiuus quidem ad pulsionem r receptiuus ad tractionem. Ad illos etiaz reducuntur spatensis et carquesis. vnde spatensis est motus factus cum ense pellendo. r carq̄ sis est motus factus cū istrumēto tertoris quod dicitur radius. Similiter cōgregatio r disgregatio seu sinesis r dienesis ad istos reducunt. r cū omnis motus localis sit congregatio aut disgregatio sequitur q̄ est pulsio aut tractio. Ad istos etiaz reducitur vertigo qui est motus violentus compositus ex tractione et pulsione vt est motus rote aut mole. et etiam vortio qui est motus violentus quo aliquid in se quiescens mouetur ad motum alterius. quia omne quod vebit vebit trahendo vel expellendo r q̄.

Scienduz est quinto q̄ omis alteratio fit secundum aliquam passibilem qualitatem vel aliquam passionez. et omnis passio fit secundum aliquam passibilem qualitatez secundum quas passibiles qualitates ad inuicez distiguntur corpora sensibilia r iter se agunt r patiuntur. vnde iste passionez possunt dupliciter considerari. Uno modo secundum esse reale qd̄ habent in natura et materia et isto modo secundum istas fit alteratio naturalis et p̄sica. r per istas patiuntur tam animata quam inanimata licet hoc magis lateat in corporibus animatis. vt cum fit alteratio secundum partes insensibiles. Alio modo considerantur iste qualitates secundum esse intentionale quo diffundunt per medium et sunt forme simplices et sic solum ab ipsis patiuntur animata corpora secundum potencias sensitivas. ideo dicit philosophus q̄ non secundum hec omnia patiuntur inanimata. Tunc fit.

Conclusio prima. Omne

mouens proximum et immediatum simul est cuz eo quod mouetur. Probat philosophus in ductiue. Primo in motu locali. quia omnis talis vel est a principio intrinseco et sic manifestū est q̄ omne mouens simul est cum eo q̄ mouetur. vel est a principio extrinseco et tunc vel est pulsio vel tractio. si primum hoc est dupliciter vel est impulsio et sic est manifestum per definitionem eius q̄ mouens simul est cum moto. vel est expulsio et tunc licet mouens primum non simul sit cuz eo quod mouetur. tamen mouens proximum scz virtus ipsius mouentis semper ē cum eo quod expellitur quamdiu expellitur. et vt dicit textus quando virtus expellentis deficit et virtus expulsi vel proiecti fortior est tunc mouetur secundum propriam naturam. sed prius velocius mouebatur quam secundum naturam propriam. si motus ille sit tractio per definitionem patuit q̄ mouens est simul cuz eo qd̄ mouetur. Secundo manifestum est de alteratione quia omnis alteratio est realis et p̄sica vel intentionalis. r in omni tali alterans proximum semper est simul cum alterato. Tercio similiter manifestum est de augmento et decremento. quia augmentum fit per appositionem alicuius quātū quod in substantiā augmentati conuertitur et sic agens simul est cum eo quod augetur. Sed decrementum fit cum aliquid auferatur ab aliquo. modo quod auferatur ab alio quo simul est cum eo a quo auferatur. ergo i decremento motus simul est cum eo quod mouetur. et sic patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante opposituz Ad primam dicitur q̄ licet celum non simul sit cum istis inferioribus. tamen virtus eius que ē mouens proximum simul est. Ad secundam dicitur q̄ licet color in esse reali non simul sit cū visu. tamen species eius intentionalis que est mouens proximum simul est cum visu. Ad terciam dicitur q̄ stupor non simul est cum manu piscatoris secundum locum. tamen virtus eius simul est. Et si arguitur q̄ rethe magis stupefcit quia omne agens fortius agit in proximum quam in distans. dicitur q̄ rethe talem motum non potest suscipere. et auctoritas intelligitur q̄ proximum est susceptiuum talis operationis sicut distans. propter hoc etiam sol non calefacit corpora celestia adueniente suo lumine sicut corpora inferiora.

Sequitur textus.

Queritur quarto. vtrum Ad solam terciam speciem qualitatis fit per se alteratio.

Et arguitur q non. nam habitus et dispositi ones forme r figure de nouo acquiruntur in ali quo subiecto et etiam remouentur. sed hoc non fit nisi per mutatonem. omnis autem mutatio ad qualitatem dicitur alteratio ergo. Secū do sic durus et molle sunt de secunda specie qua litatis. sed aliquid transmutatur de vno in alte rum. ergo secundum naturales potencias vel in potencias est alteratio. Tercio sic ira timor z cetere passiones anime sunt de tercia specie qua litatis. et tamen secundum eas non est alteratio ergo non secundus omnes qualitates tercie spe ciei qualitatis est per se alteratio. Minorem pro bant nominales. nam ira et timor respectum im portant. homo enim iratus dicitur et non lapis quod non esset nisi ira haberet respectum ad ho minē. s; in ad aliquid non est per se motus. ergo neq; in istis qualitibus. Ad opposituz ar guitur per pbūm dicentem. quoniam autē que alterantur a sensibilibus alterantur et solum ho rum est alteratio. Pro responsione.

Sciendum est primo q post Aristoteles ostendit q mouens proximum si mul est cum moto et omne alterans cum altera to. Consequenter in hoc capitulo ostendit v num quod in illa probatione supposuit scz q so lum ad qualitates tercie speciei et non ad alias est per se alteratio.

Sciendum est Secundo q istarum qualitatum quatuor sunt principales r prime. inter quas primo r principaliter est alte ratio et etiam contrarietas. s. calidum. frigidū. humidum. r siccum. r iste sunt cause aliarum et dicuntur prime. alie vero secunde. Et si obicīat de sono qui solum videtur causari a sonante s; uel percussione r percussio. Dicitur q si sonus con sideretur per comparisonem ad medium in q^o causatur r secundum cuius proportiones fit cō trarietas et diuersitas in sonis. tunc patet cla re q ab istis qualitibus causatur puta secun dum diuersam proportionem humidū cum sicco aut calido fit diuersitas in sonis.

Sciendum est Tercio. q hic Aristoteles non facit mentionem de naturalib⁹ potenciis vel impotenciis. quia naturales potē cie vel impotencie sunt pncipia agendi vel pas tendi. et cum res agant per suas formas substā ciales et patiantur per suas materias. et natura lis potentia oriatur ex victoria forme supra ma teriam. naturalis vero impotentia ex victoria materie supra formam. et inmediate fundantur in pncipiis naturalibus et substancialibus rei non posset fieri permutatio secundum natura les potencias vel impotēcias quin fieret in sub

stantialibus rei. et quia non fit in substancialibus. ideo nec in illis qualitibus. Unde dicitur q ille qualitates per generationem insunt ab instanti naturitatis.

Sciendum est quarto q Duplex est terminus generationis. quidam est pri mus et principalis. ad quem primo terminatur generatio scz forma substancialis que per genes rationem acquiritur. Alius est secundarius sequens primum terminum. et sic naturales po tencie vel impotencie per generationez acquirū tur scz ex consequenti et non primo. et sicut dicitur est de naturalibus potenciis ita dicendum est de forma et figura. nam ille psequuntur for mam substancialem ideo non posset in eis fieri mutatio quin fieret in substancialibus rei. et idē inter cetera accidentia forma et figura que con sequuntur formam substancialem maxime indu cunt nos in cognitionem formarum. specificarū et inde est q in quibusdam animalibus et plan tis vbi non cognoscimus formam specificam iudicam⁹ de diuersitate specieruz per diuersitatem formarum et figurarum et etiam potius quam per diuersitatem colorum et alioz accidentium. Illis notatis sit.

Conclusio prima. Ad quali tates secunde speciei non est p se alteratio. patet a quia alteratio est quando subiecto manente eo dez in substancialibus fit mutatio in aliquib⁹ b qualitibus. sed secundus qualitates secunde c speciei que sunt naturalis potentia vel impoten cia non potest fieri quin sit in substancialibus d rei. ergo in ipsis non est per se alteratio. Item e qualitates que ab instanti naturitatis insunt p generationem non possunt acquiri per alteratio nem subiecti. sed naturales potencie vel impotē b cie sunt huiusmodi. ergo r. Item inter istas g⁹ qualitates nō est contrarietas. ergo nec alteratio.

Conclusio secunda. Ad qua litates de secūda specie qualitatis non est per se alteratio. Probatur vt precedens. Et etiam pro batur duabus rationibus phi. Prima ē. qua litates ad quas est per se alteratio sunt que p alteratioez in subiecto acquirūt r i recto de subiec to p dicitur r e dūerso. sicut dicim⁹ hō ē alb⁹ et albū ē homo. s; forme r figure i recto nō p dicit⁹ ē de subiecto. vt nō dicim⁹ q ē sit figura v l ecō tra. s; solū p dicit⁹ de nomiatiue vt es ē figurat⁹ vas ē lineatū r extra. g⁹ s; ipas nō ē p se alte ratio. Secūda ratio ridiculū ē dicere aliquid alterari quando r pficitur. s; qn acquirūt formā b v l figurā pficit⁹. g⁹ s; forme r figuraz nō ē p se alteratio. Et hec conclusio manifestā sit in figurā q per se r inmediate insequuntur formam rei. r

nāly pōā inst ab instā ti naturitatis

du. tūm g nōis.

Asformā r figurā. s; sequi formā stabēz.

q sunt q lites ad quas est p se alteratio.

nō q nāly pot. orit⁹ ex victoria fore sup māz. nāly v impo⁹ ex victoria mā sup formā.

33.4. Duplex sit adus rōi. rōi ut sūm⁹ hō iōdo. rōi ut sūm⁹ hō iōdo. rōi ut sūm⁹ hō iōdo. rōi ut sūm⁹ hō iōdo.

Non tamen est manifesta in figuris accidentibus que mutari possunt sine hoc q̄ res mutetur substantialiter. sicut est in figura que per rarefactionem et condensationem acquiritur. ideo in talibus probatur conclusio quia tales figure simpliciter et non per se acquiruntur per alterationem. sed solum ex consequenti. et sunt termini mutationum que fiunt secundum alias qualitates vel insequuntur motui localem. et q̄ non sit alteratio ad habitus et dispositiones videbitur in sequenti questione.

Conclusio tertia. et responsa

lis ad quesitum. ad solam tertiā sp̄m qualitatis ē per se alteratio. Probatur quia qualitates de tertia specie qualitatis sunt vere contrarie et per se intensibiles et remissibiles et extrinsecus subiecto aduenientes. ergo ad ipsas est per se motus. et cum omnis motus ad qualitatem sit alteratio. sequitur q̄ ad ipsas est per se alteratio. et solam ad ipsas quia non fit in alius ut dictum est.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur q̄ habitus et dispositio acquiruntur et perduntur non sine mutatione. sed dicitur q̄ illa mutatio non per se terminatur ad huiusmodi habitus et dispositiones. Sed primo terminatur ad aliquas qualitates ad quas ē per se alteratio que sunt quodammodo cause aliarum. ideo. mutatione facta in ipsis sequitur mutatio ex consequenti in aliis facta. Ad secundam dicitur q̄ si durum et molle considerantur secundum q̄ causantur a siccitate et humiditate extrinsecis nō sunt naturales potencie. sed si considerentur in quantum ab humiditate et siccitate intrinseca causantur. sunt naturales potencie. et de ipsis dicitur ut de habitibus q̄ nō primo per alterationem acquiruntur. sed solum ex consequenti. sicut sanitas et egritudo consequuntur mutationem qualitatum primarum siue humorum ex quorum proportione vel inproportione causantur.

Ad tertiā dicitur q̄ secundum sententiam commentator super illud dictum Aristotelis q̄ in sensibilibus qualitatibus et in sensibili parte anime solum est per se alteratio. per sensibilia intelliguntur qualitates sensibiles que sunt obiecta sensuum. et per sensibilem partem intelliguntur passionem que sunt in parte sensibili anime. s. in appetitu irascibili et concupiscibili. et eodem modo exponit sanctus Thomas. Ideo dicendum q̄ non secundum qualitates que sunt obiecta sensuum exteriorum est alteratio. sed etiam secundum passionem appetitus irascibilis et concupiscibilis siue secundum obiecta ipsarum. et cum dicitur batur sunt ad aliquid negetur. et ad probationem dicitur q̄ homo dicitur iratus et non lapis. sed hoc non est q̄ ira importet respectum ad hominem.

sed quia lapis non est susceptivus ire aut gaudi. Sequitur textus.

Queritur quinto. vtrum

Ad habitus et dispositiones sit per se alteratio.

Et arguitur primo q̄ sic. sanitas est habitus corporis. et tamen ad sanitatem est per se alteratio. ergo et cetera. Secundo sic virtutes morales sunt in parte sensitiva anime in qua est per se alteratio. ergo ad huiusmodi virtutes est per se alteratio. Tercio sic cum aliquis procedit de ignorantia ad scientiam mutatur. et non alia mutatione q̄ alteratione. ergo et cetera. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu. Pro Responsione.

Sciendum est primo q̄ Du

plices sunt habitus. nam quidam sunt corporis ut sanitas. pulchritudo. macies et huiusmodi. alii sunt anime et isti sunt duplices. nam quidam sunt mobiles et isti sunt in parte appetitiva ut fortitudo temperantia et cetera huiusmodi. Alii sunt intellectuales ut que sunt in intellectu ut scientia et de his omnibus siue sunt boni siue mali intelligitur presens questio.

Sciendum est Secundo. q̄

Omnis habitus est virtus vel malicia. Omnis autem virtus et malicia sunt ad aliquid. est enim alicuius vel aliquorum ad aliquid. Declarat philosophus de habitibus corporis ut sanitas et caliditas vel frigiditas et eorum que sunt circa corpus siue infra commensuratio. et est ad aliquid sed ad continens hoc est ad totum corpus animalis nam commensuratio humorum que in homine est sanitas. in leone non est sanitas. et similiter turpitudine et macies corporis alicuius est ad aliquid. et ita de omnibus aliis habitibus. nam et omnis virtus est dispositio perfecti ad optimum hoc est ad finem rei que est eius operatio. si ergo in ad aliquid non est per se motus tunc sequitur q̄ nec etiam ad habitus et dispositiones non erit per se motus. verum tamen per accidens et ex consequenti acquiruntur aut remouentur per motum. sicut relatio etiam ex consequenti in aliquo acquiruntur aliquo fundamento in eo acquisito. sed nunquam aliquis motus terminatur per se ad aliquam formam relationis. sed ad aliquem terminum ad quem sequitur relatio. ut per alterationem que terminatur ad caliditatem vel frigiditatem qua reducuntur qualitates ad temperamentum bene in aliquo ex consequenti acquiruntur sanitas. Tunc fit.

Conclusio prima. ad habi

tus corporis non est per se alteratio. licet bene ex consequenti. Probat philosophus quia tales habitus sunt ad aliquid. in ad aliquid autem non est p

se motus. ergo etc. Non tamen debet intelligi quod tales habitus quantum ad id quod sunt sunt ad aliquid quia tunc essent de genere relationis. sed dicitur ad aliquid dici eo. scilicet quod eorum rationes a relatione dependent. Secunda pars conclusionis per in ultimo notabili.

Conclusio secunda. Ad virtutes morales non est per se alteratio.

sequitur tamen ad alterationes que est in parte sensitiva secundum passiones eius. et probat philosophus quia ille virtutes sunt quedam perfectiones. cum omnis virtus sit perfectio quedam. modo unumquodque perfectum dicitur cum attingit virtutem per quam potest in suum opus. perfectum enim secundum naturam dicitur quod habet proprie forme specificae virtutem per quam possit in opus sue nature. ut perfectum unumquodque dicitur cum potest facere alterum tale quale ipsum est. Et similiter perfectus dicitur aliquis moraliter cum attingit virtutem moralem per quam prompte moraliter operatur. sic ergo omnis virtus est quedam perfectio et malicia corruptio. modo inconueniens est dicere quod aliquis alteretur dum perficitur. Secunda pars probat philosophus dupliciter. Primo per dictum huiusmodi qui nominabant virtutes impassibilitates quia tollunt omnem motum passionis et dicebant malicias esse passibilitates quia sunt abilitates ad consequendum omnem motum passionum. Aristoteles vero dicit virtutes consistere in quadam temperata moderatione passionum. ideo ponit virtutes morales esse medium duarum passionum. cum ergo secundum passiones que sunt in parte sensitiva sit per se alteratio et ad remotiores huiusmodi passionum acquiruntur virtutes. sequitur quod ad alterationes partis sensitivae sequuntur huiusmodi virtutes.

Secunda ratio omnis virtus moralis circa delectationem et tristitiam consistit. ut iustus gaudet de iustis operationibus et tristatur de iniustis et ita est de opposita malicia virtuti. sed delectatio et tristitia non est sine motu facto in parte sensitiva. sicut dum aliquis actu apprehendit aliquod delectabile aut tristabile aut remiscitur alicuius vel de aliquo sperat. ergo omnis virtus moralis et etiam malicia consequitur ad aliquem motum factum in parte sensitiva.

Conclusio Tercia. Ad habitus intellectuales non est per se alteratio.

possit probari conclusio sicut precedens. sed aliter probatur. nam sciens maxime dicitur ad aliquid et etiam scientia ad aliquid dicitur. sed ad aliquid non est per se motus. ergo neque per se alteratio ad habitus intellectuales. licet aliqui eorum consistantur aliquem motum factum in parte sensitiua

tiua et non intellectiva. Item illud non aduenit alicui per motum quod in eo acquiritur per quietationem et quietationem omnium passionum corporis. sed sic est de scientia et aliis habitibus intellectualibus. quia sedendo et quietando efficitur anima prudens et sapiens. ergo ad habitus intellectuales non est per se alteratio. Minores probat textus. nam infirmus ebrius aut dormiens habens scientiam in habitu per motum cerebri vel perturbationem organorum sensuum et per consequens in ordinationem fantasmatum impeditur ab usu scientie sue. et postea sedatis illis passionibus et solutis sensibus virtus scientia et potest acquirere scientiam de nouo. ergo scientia de nouo acquiritur per quietationem passionum et motuum corporalium nulla facta mutatione in parte intellectiva. Item declarat philosophus de puero in acceptione scientie. nam propter humidum habundans et calidum faciens fluere ipsum humidum quia puer etiam est de facili sectator passionum. ideo impeditur ne fantasmatum reze sensibilium possit ordinate recipere mediis antibus quibus fantasmatibus in intellectu retinentur species intelligibiles. sed sedatis huiusmodi passionibus et fluxibus humorum vel per naturam vel per voluntatem ordinate agit hinc accipit fantasmata et acquirit scientias. nec propter hoc est mutatio facta in intellectu. sed solus est in parte sensitiva. ergo scientia acquiritur in intellectu sine motu facto in ipso sed per sedationem perturbationum que sunt in parte sensitiva. Sed contra Aristotelem arguitur quia videtur favere positioni Platonis ponentis scientias non de nouo acquiri in anima nostra. sed a principio haberi per participationem ydearum separatarum et cum anima nostra recipitur in corpore obliuiscitur eorum que prescunt. sed sedatis motibus et sedatis passionibus partis sensitivae anima remiscitur eorum que prescunt. Possit dici quod Aristoteles nondum reprobaui hanc opinionem ideo more suo potest uti ipsa. Sed tamen ad veritatem rei est intelligendum quod receptivum ad receptibile potest se habere tripliciter. Uno modo in ultima dispositione ad receptibile sine impedimento nec in se nec in alio et tunc tale receptivum reducitur in actum per presentiam proprii actui. sicut aer lucidus efficitur per presentiam corporis luminosi. Alio modo se potest habere sicut quod est indispotum per aliquam dispositionem contra riam receptibile et tunc antequam ipsius recipiat necesse est ipsum. per alterationem disponi. sicut est de materia existente sub forma aeris antequam possit recipere formam ignis. Tercio modo se potest habere receptivum in ultima dispositione ad formam ita quod in eo non est impedimentum. est tamen impedimentum in altero quo mediante

positio plurimorum ponit
scilicet non de nouo acq
si in anima nostra

omnis habitus est usus vel malicia
omnis habitus est dispositio per se ad optimum
In sedendo et quiescendo fit anima prudens.

oportet ipsum recipere formam et receptibile venire ad ipsum. et illo impedimento remoto efficitur receptivum in actu per presenciam eius quod recipi debet sine mutatione facta in ipso. sed solum fit mutatio in illo in quo erat impedimentum. sicut domus illuminatur per aperitionem fenestre sine facta mutatione in medio illuminato. solum in eo in quo erat impedimentum. Et hoc modo se habet intellectus noster ad scienciam. enim in ultima dispositione quantum est de se ad receptionem forme intelligibilis et ad acquisitionem sciencie. sed quandoque impeditur propter indispositionem partis sensitivae in qua oportet motum fieri ut disponatur. sed ipsa disposita et fantasmatibus in ea receptis per virtutem intellectus agentis statim sine alteratione relucet species illorum fantasmatum in intellectu et efficitur intellectus sciens. et sic non fauet positioni Platonis. unde patet quod non fit alteratio nisi ad qualitates de tertia specie. Tunc respondetur.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod sanatio dupliciter consideratur. Unomodo secundum rationem propriam eius et sic non est motus sed terminus morbi. Alio modo secundum esse et sic est motus qui ex consequenti ad sanitatem terminatur et non per se. Ad secundam dicitur quod virtutes ex consequenti acquiruntur et remouentur per motum qui per se terminatur ad passiones circa quas est virtus moralis. Ad tertiam dicitur quod ibi non est proprie motus dicitur. sed tantum mutatio spiritualis. non successiva nec mensurata tempore. sed est de genere quantitatis. nam intellectus noster est immaterialis et incorporeus. ideo moveri non potest motu proprie dicto. et in hoc finitur primum tractatus huius septimi.

Queritur Sexto utrum

Omnis motus omni motui sit comparabilis secundum velocitatem et tarditatem. Arguitur quod sic. omnis motus est in tempore. sed in quolibet tempore contingit aliquid velocius et tardius moveri. ergo omnis motus est omni motui comparabilis. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post

quod Aristoteles probavit quod in inouentibus et motis est status. Consequenter quod illa que sunt unitus ordinis comparabilia sunt agit de comparatione motuum ad invicem.

Sciendum est Secundo quod

duplex est comparatio. quedam est proprie dicta. alia est improprie dicta. unde ad comparationem

proprie dictam requiritur univocatio comparabilium in natura secundum quod fit comparatio ita quod illa natura in comparatis per ipsam sit secundum eandem rationem et non equivoce. et illud est primum quod ad comparationem proprie dictam requiritur.

Sciendum est tertio quod Aliqua

bene dicuntur univoca secundum simplicem et absolutam considerationem logici que tamen non sunt univoca secundum considerationem concretam philosophi. univoca enim dicuntur quorum ratio est una et quia logici et philosophi diversimode differunt. ideo diversimode aliqua sunt univoca secundum logicum et secundum philosophicum. logicus enim definit per intentiones communes et absolutas id ad hoc quod secundum ipsum aliqua sint univoca sufficit convenientia ipsius forme abstracte et absolute considerate. sed philosophus ea que considerat concrete et secundum esse considerat. ideo definit per motum et materiam sensibilem. quapropter ad univocationem forme secundum philosophicum requiritur quod illa forma sit una secundum esse naturale quod habet in materia. et quia ad univocationem forme in esse naturali requiritur unitas primo et per se susceptivi. ideo requiritur primum et per se susceptivum. et tertio requiritur quod forma sit una unitate specifica in divisibili specie in alias species. Ista philosophus probat. nam de effectu prime conditionis unum vox et silus non comparantur in acutie quia in ipsis acutum non est eiusdem rationis. et tamen ultima corda citare et penultima secundum magis et minus comparantur in acutie quia acuties in ipsis est eiusdem rationis. Secundum declarat quia equus et canis in magnitudine comparantur quod in ipsis est unitas primi et per se susceptivi quod est substantia corporea. et tamen vox et aqua in magnitudine non comparantur. quia licet magnitudo sit in ipsis univoca. tamen primum susceptibile in ipsis non est eiusdem rationis. nam in aqua susceptivum magnitudinis est substantia eius. in voce vero sonus est susceptivum. Tertium etiam declarat quia equus et canis in colore non comparantur. Quis color sit eiusdem rationis in ipsis et non dicat equivoce de ipsis et licet sit etiam unitas primi et per se susceptivi quod est superficies tamen comparantur in albedine. et hoc ideo est quia albedo est una unitate specifica indivisibilis in alias species. color vero non est una forma et parte rei ideo inter colorata unum non dicitur magis coloratum altero secundum comparationem proprie dictam. Et sic patet quod ad comparationem tria requiruntur. 1. univocatio forme in qua est comparatio. 2. unitas primi et per se susceptivi. 3. unitas ipsius forme secundum speciem specialissimam. Et

illis conditionibus et maxime et tertia sequitur
 quod genus non est simpliciter aliquid unum. speci-
 es vero est aliquid unum simpliciter. nam ut dic-
 tum est illa que sunt unius generis non possunt
 ad invicem comparari. et tamen dictum est quod ad
 comparationem proprie dictam requiritur unitas
 nature specificæ. si ergo secundum genus non po-
 tuit fieri comparatio sequitur quod genus secundum
 se non est aliqua una natura. cuius ratio est quod
 species sumitur a forma ultima que est una in
 re natura. genus vero sumitur ab aliqua na-
 tura que non est una in re natura sed solum se-
 cundum rationem. non enim est alia forma a qua
 homo est homo et a qua est animal. et similiter
 de equo. sed ab eadem forma habet homo re-
 aliter quod sit homo et quod sit animal. et similiter es-
 quis. cum ergo non sit una forma generis pu-
 ta una anima que constituat hominem et equum
 preter illam que constituit hominem et equum
 et alium. sequitur quod genus non est aliquid unum
 secundum naturam. sed si esset una natura
 generis qua homo esset animal et etiam equus
 alia a formis specificis tunc secundum genus fi-
 eret comparatio sicut secundum speciem specia-
 lissimam. unde licet genus non dicat unam for-
 mam secundum rem. tamen illa forma unitatem
 habet secundum communem rationem acceptam
 per ablationem siue abstractionem a formis spe-
 cificis. ideo diverse species in re natura existen-
 tes unius generis recipiunt predicationes. ideo
 genus est unum secundum unitatem logicalem
 et non secundum unitatem philosophicam. ideo dicit
 philosophus quod in genere latent multa. quod solet com-
 munitate dici quod in genere latent equivoctioes.

Sciendum est quarto. quod que

dam sunt equivoctioes maxime distantes. scilicet
 quando est solum convenientia secundum nomen
 ut in cane latrabili et sidere celesti. Alie sunt que
 sunt secundum quandam similitudinem. sicut bo-
 mo dicitur equivoce de homine viuo et de ho-
 mine picto. Alie sunt equivoctioes proxime
 et hoc potest esse etiam aut propter convenientiam
 in genere logico. ut si corpus dicitur de celo
 et de corpore corruptibili quia conveniunt in gene-
 re logico. et propter istam convenientiam multa
 videntur univoca que tamen sunt equivocta.
 etiam quedam videntur comparabilia que tamen
 non possunt ad invicem comparari. aut potest
 esse quia proxima sunt propter aliquam propor-
 tionem ut ille qui preest in scolis dicitur magis-
 ter et etiam ille qui preest in domo. ubi est equi-
 vocatio propinqua secundum similitudinem. quod
 quilibet est rector unius tamen scoliarum et alter
 domus. et est equivoctio secundum analogiam.

Sciendum est quinto quod ut

ad propositum sufficit triplex est analogia. Quod
 quedam est secundum intentionem tantum sicut
 sanum secundum intentionem in multis est et so-
 lum habet subiective esse in uno scilicet in animali.
 Alia est secundum esse et non secundum intentio-
 nem sicut in genere logico. intentio enim seu ra-
 tio est eadem et esse est aliud et aliud. Alia est
 secundum intentionem et secundum esse sicut in
 tentio entis et etiam esse a quo sumitur respectu
 substantie et accidentis. quia nec esse nec ratio
 entis eodem modo convenit substantie et accidē-
 ti. et sic patet quod multiplex est analogia vel equi-
 vocatio. patet etiam quid impedit comparationem
 et quid non. et quod una equivoctio potest magis
 impedire quam alia. quia maior convenientia minus
 impedit comparationem. sed tamen quando fit com-
 paratio in analogia fit solum per magis et mi-
 nus. et quando est convenientia in genere logico
 comparatio fit per equale. Tunc sit.

Conclusio prima. non omnis

motus omni motui est comparabilis. patet quia
 quidam sunt motus genere differentes ut altera-
 tio. loci mutatio. ergo ad invicem comparari non
 possunt. consequentia tenet per conditiones prius
 positas. Item si alteratio et loci mutatio in equa-
 litate compararentur cum equale sit quod in eo-
 dem tempore equale spacium pertransit sequere-
 tur quod passio esset equalis magnitudinis. Item velo-
 citas non secundum eandem rationem convenit
 alterationi et loci mutationi quia loci mutatio-
 ni convenit secundum renovationem situs. et al-
 terationi secundum intentionem et remissionem for-
 me. ergo loci mutatio et alteratio in velocitate
 comparari non possunt.

Conclusio Secunda Non

omnis motus localis omni motui locali est com-
 parabilis. patet nam aliqui motus locales sunt
 specie differentes ergo etc. Item si sic sequeretur
 quod magnitudo recta esset equalis magnitudini
 circulari. consequens est falsum. ergo. Nec valet
 si dicitur quod ratio bene probat quod in equalita-
 te non possunt comparari. tamen secundum ma-
 gis et minus bene possunt comparari. Contra
 hoc replicat philosophus quia si sic esset sequeretur quod in
 equalitate compararentur. Probatur consequentia
 quia velocius est quod in equali tempore ma-
 ius spacium pertransit et in minori equale. si ergo
 motus circularis sit velocior motu recto ut pu-
 ta motus qui fit supra circumulum sit velocior illo
 qui fit supra lineam rectam. tunc pars circuli erit
 equalis magnitudinis recte que est linea. per sic quod
 mobile in aliquo tempore pertransit magnitudi-
 nem rectam. ergo mobile velocius motum in par-
 te temporis partes circuli pertransit et quia velo-
 cius motum in equali tempore maius spacium

Irea octauum Li
brum phisicorum
Queritur primo.

Utum prima causa que deus est precesserit mū
dum eternitate sue durationis. Arguitur q̄
non quia bonum est sui ipsius diffusiuus vt Dy
onisius dicit. ergo maxime et infinite bonum est
maxime et infinite sui ipsius diffusiuum. ergo ē
maxime et infinite sui diffusiuus. sed non maxi
me se diffundit nisi producendo eternitatem in
infinite et ab infinito tempore. ergo mundus
debit ab eterno produci. Secundo sic si de
us precesserit mundum tunc fuit ante mundum
et cum ante importat tempus vel aliquid tem
poris. ergo sequitur q̄ ante mundum fuit tem
pus. Tertio sic deus in tempore mundum p
durit secundum potentiam que infinita est. sed
potencia infinita producit infinitum effectum
et infinite durationis. ergo deus mundum pro
durit ab eterno. Quarto sic si deus a deter
minato quodā temporis principio mundum p
durerit sic q̄ ante non fuerit cum agat per volū
tatem sequitur q̄ eius voluntas in mundi pro
ductione fuisset dilatoria q̄ non est dicendum.

Ad oppositum arguitur secundum plures
pb̄s et secundum fidem nostram secundum q̄
primo respondebitur et secundo ponentur moti
ua quorūdam qui voluerunt reprobare creatio
nem rez ex nichilo et mundi inceptionem.

Pro Responsione.

Sciendum est primo. q̄ om
nes pb̄i per nomen dei intellexerunt vniuersalē
prouisorem et gubernatorem omnium rerum a
quo omnia reguntur et ordinantur in suos fines
debitos. a quo vt dicitur primo de celo. de uas
tū est omib⁹ esse et vivere hīs quidem clarius
hīs autem obscurius. quem autem principē ap
pellat pb̄s in fine vnde cum methaphisices cū
dicit q̄ enca non volunt male disponi sed plu
ralitas principatus mala. vnus ergo princeps
sed per nomen mundi intelligitur tota enca
vniuersitas excepto primo prouisor.

Sciendum ē secundo q̄ illud
dicitur precedere alterum quod suum esse secun
dum aliquam durationem habet ante alterū.
per quod tamen ante vel precedere non intelli
gitur in proposito aliquod tempus continuum
quo deus precesserit mundum. sed solum preces
sit ipsam eternitate que est indivisibilis et tota
simul. sed per ante intelligitur ordo eternitatis
ad tempus et esse efficientis ad suum effectum.
vnde dicunt aliqui q̄ ordo cause efficientis ad

suum effectum erigit vt ipsa causa aliqua dus
ratione precedat suum effectum. ita q̄ impossibi
le est secundum eos aliquid esse ab alio effectus
ue et sibi esse coeternum. dicentes hoc implicare
contradictionem. ideo dicunt q̄ non potuisset de
us mundum ab eterno producere quia non pos
teli facere aliquid quod contradictionem impli
cat. omne autem aliud facere potest. nec est prop
ter hoc intelligendum in deo esse aliquam im
potentiam. sed hoc rebus ipsis repugnat infinite
agi eo q̄ omnis res facta agit secundum aliquā
finitam formam per quā finitur et determinatur
secundum esse et virtutem et secundum durati
onem. et ideo ad extra non produxit deus aliquē
effectum sibi vniuocum. quia non producit ef
fectus vniuocus ab aliquo agente nisi ipse effec
tus actum agentis recipiens possit recipere totā
virtutem ipsius. ideo dicunt isti causam quam
quidam assignant de dilatione dei in producer
one mundi esse frivolum hoc esse ne mundus si
si deo coequaretur in duratione. hoc tamen est
impossibile secundum eos sc̄ q̄ mundus deo ce
quetur. ideo propter hoc non debuit. Unde vi
rum est q̄ non fuit dilatio. quia dilatio solum ē
respectu futuri. sed in eternitate qua deus mun
dum precessit non est preteritum nec futurum. et
hec est opinio multorū sc̄ quod implicat contra
dictionem mundum ab eterno esse productum
quare necesse fuit deus precedere mundum et mū
dum incepisse. Alia est opinio dicentium q̄
non implicat contradictionem aliquid esse pro
ductum effective ab alio et esse sibi coeternum. ex
emplum dant de pede et de vestigio pedum in ci
nere et de corpore luminoso et lumine egrediente
ab eo. et ita secundum eos non implicat contra
dictionem mundum esse productum ab eterno
quare deus potuisset ipsius producere ab eterno
cum non implicet contradictionem. Quare autē
hoc non fecit dicunt quia non agit modo natu
re sed voluntarie. ideo non produxit mundū ita
cito sicut potuisset nec quēcumq̄ et quālibet
potuisset. sed quātum et quales et quando volu
it. Et si queratur quare deus non voluit mū
dum semper esse ab eterno. Dicit Thomas q̄ si
cut deus res propter se ipsum fecit vt in eis simi
litudinis sue bonitatis manifestaretur. ita nō vol
uit res semper esse vt sua sufficientia manifes
taretur in hoc sc̄ quia rebus existentibus in se
ipso habet omnem sufficientiam beatitudinis ma
gnitudinis et virtutis ad rez productionem. et
hoc dicit Thomas secundum q̄ humana ratio
de diuinis capere potest saluo tamen diuine sa
pientie secreto quā nobis apprehendi non pot.
et quicquid sit de isto problemate. an mundus
potuit ab eterno produci vt non. tamen confor

miter ad fidem nostram in cuius obsequium in
tellectum quisq; captiuare debet. Tunc ponit.

Conclusio prima. Deus pre-
cessit mundum. Probat auctoritate fidei et sic
probant illi de prima opinione. quia nulla res
adequari potest ipsi deo nec in esse nec in virtus
te. ergo nec in duratione. et per consequens oportu
it deum precedere mundum. Item omne quod
ab alio producit effectiue producit de non
esse ad esse. sed in omni eo quod sic producit
in esse secundum aliquam durationem precessit
esse alias idem esset simul et non esset ut argutus
est. ergo oportuit deum precedere mundum.

Conclusio secunda: Deus

non precessit mundum duratione temporis. patet
quia deus est ante eum et tempus. quia duratio
eius eternitate mensuratur que est tota simul.

Item mundus non fuit ante tempus quia simul
fuit creata celum et motus eius et tempus. Ex
quo sequitur quod deus precessit mundum sue du
rationis eternitate. nam precessit mundum ut dic
tum est. et non tempore neque eum quia non mensu
ratur illis mensuris. ergo precessit mundum eter
nitate que est eius propria mensura.

Deinde pro secunda parte illius positionis in qua ponit
de sunt conclusiones sine ratione quorundam si
dei aduersarium. Est aduertendum quod ex hac

suppositione Aristotelis inferitur quod in omni mo
tu et mutatione necesse est subiectum siue mobilis
le et etiam mouens esse prius saltem secundum na
turam. qua suppositione Aristotelis in hoc libro
ad probandum mundum non incepisse cepit Auer

ro occasionem loquendi contra id quod secun
dum fidem de reze creatione tenemus. Primo

sic arguens. omne fieri est mutari quoddam. sed
omnis mutatio prequitur subiectum ut dicit il
la suppositio Aristotelis. 6. quod quod nichil potest fieri
ex nichilo quare creatio est impossibilis. Se

cundo sic cum dicimus aliquid fieri ex contrario
vel ex opposito ut album ex nigro aut non albo
hoc solus fit per accidens. sed omne per accidens

reducitur ad aliquid per se. ergo in omni fieri ne
cesse est presupponere aliquid subiectum intras

substantiam rei facte ex quo fiat per se quicquid
fit et per consequens est impossibile aliquid ex ni
chilo fieri et ita mundum creari. Tercio sic

ad hoc adducit omnium naturalium opinio
nem dicentium quod ex nichilo nichil fit. Quar

to ad sue positionis confirmationes adducit du
as causas ex quibus repugnat illam positionem
esse veram et ex nichilo aliquid fit. Prima

causa est quia vulgus non reputat entia nisi que
sunt visu apparecia. quia ergo vulgus videt a
liquod factum visibile quod prius visibile non

erat. ideo reputat id fieri ex nichilo. Secunda

causa est quia vulgus ex diminutione virtutis
agentis credit provenire quod idigeat materia sub
iecta ad agendum cum tamen ex hoc non prove
niat. sed ex ratione motus qui de sua natura re
quirit subiectum. quia ergo prima causa nullam
virtutis diminutionem patitur dicit vulgus ab
ea ex nichilo aliquid fieri. Sic ergo propter has
causas dicit Auerrois positionem hanc quod ex ni
chilo aliquid fit a vulgaribus sumpsisse exordi
um. Si quis recte consideret ut dicit Thomas
ex simili causa videbitur Auerrois fuisse decep
tus et qua credidit nos deceptos fuisse. deceptus
enim fuit ex constitutione sola particularium quod
enim virtus actiua particularis agentis subie
ctum aliquid presupponit quod subiectum non agit
sed tale subiectum subicitur actioni. sed agens v
niuersalius agit siue operatur sicut artifex qui
materia vititur quam natura facit. quia natura
producit ferrum quo vititur faber in sua operati
one. Opinatus est Auerrois primum et vniuer
sale agens quod est causa totius entis in actio
ne sua presupponere aliquid quasi ab eo non cre
atum. et in hoc deceptus fuit nec est hoc secundum
mentem Aristotelis 2. metaphisice dicens id
quod est maxime verum et maxime ens esse cau
sam essendi omnibus aliis. Ex quo sequitur
etiam quod illud esse potentiale quod habet mate
ria derivatum est a primo essendi principio
quare non oportet siue actioni aliquid presuppo
nere ab eo non productum sicut in actione agens
tis particularis. sed quia omnis motus presup
ponens est subiectum ut dicit philosophus in suppositi
one premissa. ideo bene sequitur quod vniuersalis
reze productio non est motus neque mutatio. sed
est quedam emanatio reze a principio essendi pri
mo. et ita fieri et facere equivoce dicuntur in vni
uersali reze productione et in productione parti
cularis agentis. Ex quo patet quod non est con
tra fidem quod omnis motus subiecto presupposi
to indigeat quia vniuersalis reze productio non
est motus neque mutatio eo quod in motu vel in mu
tatione necesse est aliquid quod nunc aliter se ha
beat quod prius. Et per hoc soluitur prima ob
iectio Auerrois. Ad secundam dicitur quod cum
dicimus aliquid fieri per accidens ex opposito
et ex subiecto per se hoc habet veritatem in facti
onibus particularibus in quibus requiritur sub
iectum ab agente particulari non productum. sed
hoc non oportet esse verum in vniuersali rerum
productione. vmo ibi est impossibile. unde si po
namus mundum ab eterno fuisse productum si
cut ponunt Aristoteles et multi philosophorum impossi
bile est huic productioni aliquid presupponi a pri
mo non productum. alias primum non esset cau
sa totius entis. Similiter ponendo mundum
secundum fidem fuisse ab eterno productum

*1. in fuit dicitur a uerois
in mundi creatione.*

2. metaphisice

*vniuersalis reze productio
no est motus nec mutatio*

*Suppositio
Auerrois*

non est necessarium ymo impossibile est huic pro
 ductioni supponi aliquod subiectum ab eterno
 non producentur tunc non esset vniuersalis toti
 entis productio. et hoc consonat quidam dicto
 Aristotelis in primo huius ubi dicit qd si fiat hoc
 animal in quantum hoc animal tunc et non as
 nim ali non fiet in quantum animal. s; fiet et no
 animal. vt puta equus et hoc non animal qd
 est equus. sed si fiat animal in quantum animal
 oportet qd fiat et non animal. ergo a simili si fi
 at ens in quantum ens vniuersaliter oportet qd fi
 at vniuersaliter et non ante. et sic nichil in tali fi
 eri presupponi potest. Et p hoc patet quid sit di
 cendum ad commune dictum omnium naturali
 um dicentium qd ex nichilo nichil fiat. naturales
 enim pbi solas causas particularium factionum
 considerauerunt. et ad huc pium solum conside
 rauerunt mutationem accidentium dicentes fie
 ri nichil aliud esse quam alterari. Alii vero con
 siderauerunt causas mutationum substantiarum
 particularium. Plato vero et Aristoteles consi
 derauerunt causam vniuersalem totius entis. et
 per ista entia patet qd nos non ponimus aliquid
 ex nichilo fieri quia sola visibilia credimus etia
 esse vt nobis imponit Auerois. sed non solum
 consideramus particulares productiones que
 sunt ab agentibus particularibus sed vniuersa
 lem rerum productionem que est ab vniuersali
 et a primo simpliciter essendi principio. Nec poni
 mus ex nichilo aliquid fieri quia credimus qd i
 digere materia ad agendum pueniat ex imperfec
 tione agentis deficientis s; in virtute naturali
 vt nobis imponit Auerois. sed quia ponimus
 hoc venire ex imperfectione agentis naturalis
 particularis qd dicimus habere virtutes determi
 natam et particularem respectu agentis vniuers
 salis ideo non potest esse causa totius entis. sed
 sine actioni semper aliquid presupponit. ideo p
 qd rationes Auerois non improbant creationem
 et per consequens neq; inceptionem mundi.

vult facere nisi quis expectatur aliquid in futu
 ro quod nondum est in presenti. si ergo deus post
 posuerit facere mundum sequitur qd expectabat
 futurum tempus quod nondum erat in presenti
 et si ita sit oportuit qd ante mundi productionem
 fuisset aliqua productio per quam id quod no
 dum erat presens expectabatur vt efficeretur pre
 sens. Dicitur qd hec replica tantum procedit de a
 gente quod tantum agit tempore presupposito
 quia tale habet considerare determinatas habi
 tudinem eorum que sunt in tempore ad hoc tempus
 vel illud vt melius fierent in illo tempore quas
 in alio. s; non procedit de agente vniuersali qd
 tempus et omnes res simul producit in esse post
 qd non fuerant. Nec est intelligendum quod dicitur
 mundum non semper fuisse ab eo productum qd in
 finitum tempus precesserit ante mundi inceptionem
 per quod deus cessauerit agendo et postea mun
 dum producere cepit. sed intelligendum est qd de
 us mundum et tempus simul in esse produxit. sic
 in omnia voluntate non restat considerandum
 cur voluerit res producere non tunc sed postea
 quasi tempore preexistente ante mundi produc
 tionem. sed solum restat considerandum quare res
 et durationes earum in esse voluit producere post
 in illo non fuerant. Et si queratur quare tunc
 voluit producere et non ab eterno. Respondetur
 in primo puncto questionis dupliciter secundum
 duplicem sectam. prima qd insequitur Albertus
 secunda qd insequitur Auerois.

Ad rationes ante oppositas
 Ad primam dicitur qd secundum Albertum deus
 quantum est de se maxime se comunicat. s; qd ab
 eterno extra se non comunicauerit hoc prouenit
 ex parte rerum et non ex parte ipsius quia ipse re
 bus communiter repugnat produci ab eterno. Se
 cundum Thomam dicendum est qd bonum se
 diffundens et comunicans per naturam se diffu
 dit et comunicat quod potest. sed non aliud quod se
 comunicat per intellectum et voluntatem quia ta
 le se diffundit quod dicitur in quantum intelligit. et
 vult ea que ordinantur ad finem sine comunica
 tionis et diffusionis. Ad secundam dicitur qd
 ante non importat tempus in tali locutione sed
 solum ordinem eternitatis ad tempus. Ad
 tertiam dicitur similiter sicut ad primam. Ad
 quartam negatur qd propter hoc voluntas debet
 erit dici dilatata quia non precessit mundum cu
 ratione temporis sed eternitatis que est diuisibi
 lis et tota simul. Sequitur tertus.

Queritur secundo. Verum
 motus non inceperit nec desinet esse. Argu
 itur qd non inceperit rationibus pbi pro quibus
 prima supponit qd si motus est necesse est mobile

qd ducendo sit ad illud
 ex nihilo nihil fit.

plato & aristoteles considerant
 vniuersalem causam

indigere materia ex ipso
 ne agentis.

obicitur qd pda p hanc ar.
 qd mundi creatione.

Respondeo qd si primum agens ageret per na
 turam tantum et non per intellectum et volunta
 tem ratio de necessitate concluderet. sed quia a
 git per voluntatem eternam ideo potest producere
 effectum non eternum. sicut potest intellectu e
 terno intelligere rem non eternam. nam forma in
 tellectiva in agentibus per voluntatem est prin
 cipium actionis sicut forma naturalis in agenti
 bus naturalibus. Sed replica ipsi qd non videtur
 qd voluntas postponit aliquid facere quod

potest intelligere in agentibus
 per voluntatem et per naturam
 v
 replica

preexistente secundum naturam vel secundum
 tempus. quam suppositionem probat per defini-
 tionem motus. est enim motus actus mobilis.
 sed actus presupponit id cuius est actus. probat
 etiam ex consensu omnium dicentium qd nichil
 mouet nisi possibile fuerit moueri. g^o i omi mo-
 tu oportet mobile preexistere et etiam mouens a-
 foriori. Tunc arguit sic Aristoteles si motus in-
 ceperit esse tunc deur primus motus. ante quez
 no fuerit alius motus. necesse e ergo mouens et
 mobile preexistere. vel ergo perpetuo precesserit
 vel quandoqz facta sunt. si quandoqz facta sunt
 cum necesse sit vnunquodqz fieri seu generari
 antequam moueri inceperit. sequitur qd ante mo-
 tum qui ponebatur prius fuerunt mutationes
 scz generatio mouetis et mobilitas que non possunt
 esse sine motu. ergo ante primum motum fuisse
 motus. Si dicatur qd perpetuo precesserunt
 sine motu hoc est irrationabile. et maxime cum
 mouencia et mobilita naturalia sint. ergo non
 poterunt esse sine motu. Itz si perpetuo pre-
 cesserint sine motu tunc quiescebant. sed quies
 est priuatio motus. cuius priuationis oporteret
 esse aliquam causam ex parte mouentis vel mo-
 bilis vel vtriusqz. et hanc causam oportuit aus-
 ferri antequam mobile inceperit moueri. quia si
 semper mansisset causa illius priuationis semper
 fuisset priuatio. oportebit ergo antequam mo-
 ueri et moueri inciperent preexistere aliquez mo-
 tum vel ex parte mouentis vel ex parte mobilis
 vel vtriusqz per quem remoueret causa quietis
 ergo ante primum motum fuit motus. etiam in
 his que sunt ad aliquid de nouo oportuit hoc
 fieri per mutationem vnus vel amorum. ergo
 si ab eterno fuerit mouencia et mobilita sine mo-
 tu et postea inceperit motum necessario facta
 sunt in aliqua habitudine in qua prius non e-
 rant. quod non potuisset fieri sine mutatione ali-
 cuius illius. Sed pro secunda ratione sup-
 ponit Aristoteles duo. Primum est qd prius et
 posterius non sunt sine tempore qd patet. qz pri-
 us et posterius numerata in motu sunt ipsum te-
 pus. Secundus est qd tempus non est sine mo-
 tu quia tempus est numerus et passio motus.
 Tunc arguitur sic tempus non est sine mo-
 tu. sed tempus semper fuit nec incepit esse. ergo
 motus semper fuit. Minorem probat ex testimo-
 nio omnium phoz qui omnes dempto Plato
 ne tempus ingentum esse dixerunt. sed Plato
 solus generauit tempus sicut et celum. Item
 de ratione ipsius nunc est qd sit medietas duoz
 temporum. scz finis preteriti et incium futuri.
 ergo non potest dari primum nunc. et per conse-
 quens neqz incium temporis. Et si dicatur qd
 bene datur primum punctum in linea. ergo etia
 potest dari primum nunc in tempore. Contra

arguit Aristoteles per primam suppositionem
 quia si datur primum nunc. cum primum sit an-
 te quod nullus. tunc sequitur qd erit tempus pri-
 us illo nunc. sed prius et posterius non sunt sine
 tempore. ergo illud nunc precessit tempus et per
 consequens non erit primum nunc. Et illis
 rationibus quibus probat Aristoteles motum
 non incepisse eisdem rationibus concludit seu
 concludi potest qd nunquam deficiet. quia si fi-
 at motus et deficiat motus alicuius mobilis
 necesse est prius deficere motum quam corrup-
 pi mobile vel mouens. et ita sicut arguitur ex par-
 te inceptiois qd ante primum motum esset mo-
 tus. ita ex parte deficiationis potest concludi qd post
 vltimum motum esset motus vel qd mouens et
 mobilia naturalia perpetuo manerent simul si-
 ne motu qd est irrationabile. Similiter sicut per
 illam rationem argutum est. qd ante primum nunc
 esset aliud nunc si incepit tempus. ita arguere
 tur ex parte deficiationis qd post vltimum nunc es-
 set aliud nunc quod est inconueniens. ergo no
 incepit nec finem habebit. Ad oppositum
 arguitur per philosophum et vt tenetur secundum
 fidem. Pro responsione ad quesitum.

Sciendum est primo. qd post
 quam Aristoteles monstrauit in septimo qd nec-
 esse est dare primum mobile primum motorem
 et motum primum. Consequenter in hoc li-
 bro inquit quis sit primus motus qualis sit
 primus motor. et quale sit primum mobile. et qz
 in acquisitione istorum necessario oportet prece-
 re an motus sit perpetuus vel non. Dicit ta-
 men Auerois qd non intellexit de motu in com-
 muni. sed de motu primo ita qd querit Aristote-
 les an primus motus sit perpetuus aut non. sz
 oppositum videtur ex verbis philosophi vbi no
 loquitur de primo motu. sed de motu in commu-
 ni cum dicit. vtrum factus sit aliqui motus cum
 non prius esset et corrumpitur iterum sic qd nichil
 moueri possit. Secundo motus est apud phi-
 losophum deuenire ex premissis ad propositum
 suuz. sz rationibus itz factis nichil ponitur ma-
 gis proprium primo motui quam aliis motibz
 ergo ad. Tercio quia postquam concludit Ari-
 stoteles in principio huius libri motum esse per-
 petuum inquit de modo per quem perpetu-
 tuatur. an scz per hoc qd est vnus et idem motus p-
 petuus. vel quia sunt infiniti motus sibi inuice
 succedentes vt in sequenti questione videbitur
 et tamen hoc inquit phis si iam concludisset
 primum motum esse perpetuum. ergo hic Aristo-
 teles inquit de motu in communi. Et huius que-
 stionis determinatio utilis est vt doceat non so-
 lum ad cognitionem veritatis in sciencia natu-
 rali. sed ad scienciam de primo rerum principio
 que tractatur in metaphisica. nam si ponatur

supposit.
2. 70

Si motus sit necesse est mobilia et mouentia
 prius existere non sunt sine tempore
 Tempus no est sine motu.

2. 7. 1.
 nihil debz a na prius existere
 nihil debz dari phis sine vno

¶ motus sit perpetuus necesse est q̄ sit vnum p̄m
mum p̄m̄cipium quod sit perpetuum ⁊ penitus
immobile. et etiam si non ponatur motus pepe-
tuus nichilominus oportet p̄m̄cipium
esse perpetuum et immobile quia si res inceperit
esse oportet q̄ ab aliquo esse inceperit. vnde si
ue motus sit perpetuus siue non oportet p̄m̄cipium
p̄m̄cipium esse perpetuum et immobile.

Sciendum est secundo q̄ Li
cet Aristoteles incipiat determinare de motu
quodammodo applicando ad res mobiles cum
inquirat an semper sit motus vel non. tamē hic
non habuit inuelligare an motus habeat esse q̄
illis aliqui negauerint motum. Causas assignat
quia omnes qui de natura aliquid dixerunt af-
firmauerunt motum esse. Philosophi enim plus
res dixerunt mundum esse factum per generatio-
nem et deficere per corruptionem quod non po-
tess fieri sine motu. ideo omnes naturaliter lo-
quentes posuerunt motum esse in rebus. tamen
de duratione huius tam a parte ante quam a
parte post diuersimode locuti sunt. Democritus
enim posuit motum semper esse ponendo mun-
dum fieri per aggregationem atomalium et cor-
rumpi per disaggregationem et ponit plures mun-
dos fieri et corrumpi. Sed Anaxagoras et
Empedocles oppositum dixerunt scz mundum
nō semper esse. differunt tamen quia Anaxago-
ras posuit per infinitum tempus omnia p̄teriste-
re in vnum cabos p̄ter intellectum agentem ⁊
post mundum intellectus agens in aliqua par-
te temporis incepit ipsa segregare et mundum
cōstituire ⁊ motum incipere. et postea nunquā
deficiet quia intellectus nunquam cessabit se-
gregare. ⁊ sic posuit tempus non consequi motū
sed sequi illud cabos quod precessit motum et
mundum. sed Empedocles posuit mundum et mo-
tum pluries fieri et pluries corrumpi. ideo adue-
niente vniuersali amicitia ponit elementa con-
gregari et mundum corrumpi et postea vniuersa-
li adueniente inimicitia ponit elementa segrega-
ri et mundum generari et corrumpi. ⁊ quibusdā
temporibus intermediis ponebat motum deficere
esse et elementa quiescere. et sic patent oppo-
niones de inceptioe motus. Et quia opinio
democriti ponit motum semper esse. ideo illam
non repbat Aristoteles sed soluz alias que nō
ponunt motū semper esse. Juxta quod sit.

Conclusio prima: positio

Anaxagore est nobilior et rationabilior quam
Empedoclis. Probatur quia cum natura sit p̄m̄-
cipium ordinationis in rebus nichil in natura
debet a philosopho poni inordinatum. sed infu-

riti temporis quod precessit motum ad infinitū
tempus quo durauit motus postquam incepit
esse nulla ratio est. quare neqz vllus ordo. quia
omnis ordinatio est ratio quedam. ergo ⁊c.

Item assignari non potest ratio quare intel-
lectus magis nunc quam prius vel posterius in-
cepit segregare res ab illo cabos et mundum et
motum cōstituire. cum tempus precedens incep-
tionem mundi et tempus sequens sint eiusdem
rationis. ergo et cetera.

Conclusio secunda. positio

Empedoclis est irrationabilis. Probatur quia
philosophus ponens aliquod p̄m̄cipium debet
illud manifestare a priori per rationem. vel a po-
steriori per inductionem. sed Empedocles ponēs
litem ⁊ amicitiam eē p̄m̄cipia aggregationis ⁊
disgregationis elementorum et per hoc generate
et corrumpere mundum per diuersa tempora nul-
lo modo manifestat. ergo ⁊c. Quamuis enī
manifestaret q̄ lites et amicitia sint p̄m̄cipia ag-
gregationis et disgregationis per hoc q̄ vide-
mus homines congregari per amicitiam et per
litem disgregari. tamen non manifestauit quare
amicitia plus est p̄m̄cipium congregationis in
vno tempore quaz in alio. ⁊ lites disgregationis.
neqz manifestauit quare per equale tempus sit
congregatio et manent elementa congregata et
etiam disgregatio ⁊ manent disgregata. Nec va-
let quod dicebat ita fuit. ita est et erit. ergo hoc
est necesse et eternus. ergo nō erit querenda cau-
sa. Contra arguitur. quia similiter se habent
res ad esse ⁊ ad veritatem. sed sunt aliquę pepe-
tue veritates vt triangulū habere tres angulos
que tamen in se veritatis causam habent. ergo
si aliqua sint necessaria vel eterna non propter
hoc sequitur quin habeant causam et posset eo-
rum causa inquiri. ideo licet dictum Empedo-
clis sit necessarium vel habeatur tanq̄ dignitas
prima. debuit tamen manifestare illud a posteri-
ori per inductionem. vel si non est p̄m̄cipium de-
buit manifestare a priori naz illo modo bene ha-
bet causas sue veritatis. Ex hac ratione ma-
nifestare potest Aristoteles q̄ licet posuerit mo-
tum et mundum et tempus fuisse ab eterno ⁊ ha-
bere p̄m̄cipium sue durationis. voluit tamen q̄
haberet p̄m̄cipium sui esse. quia secundum ipsū
nichil phibet aliquid esse eternus et habere cau-
sam sui esse. Unde patet qualiter impugnā-
tur oppiniones istoruz que a philosopho figmē-
ta dicuntur quia dicunt sine ratione. Dimissa
tamen ratione Aristotelis sit.

Conclusio Tercia: Firmā

fide est tenendum mundum incepisse per creatio-
nem. ⁊ simul cū mundo incepit motus ⁊ tempus.

Democriti opinio

anaxagoras.
Empedocles.

nihil ap̄to in nā abz ponj inordinatū

Dee conclusio pbatione nō indiget qz auctoritati
diuine credēdū est q̄ m̄l̄io, v̄z rōe cuiuscūqz p̄bi.
Ideo si eum reputari non debet. auctoritati
eius diuine credimus mirabiliter approbata. 1. o
peribus que solus deus facere potest. Est ad
uertendum tamen q̄ licet conclusio Aristotelis
sc̄z q̄ motus non incepit nec desinet esse quantū
ad vnā partem fidei nostre repugnet sc̄z quan
tum ad hoc q̄ ponit motum semper fuisse. nichil
enim ponitur secundū fidem semper fuisse nisi
solus deus qui est perpetuus immobilis. nisi di
uinum intelligere vocetur motus q̄ diceretur es
quiuoce. nec de tali motu est hic ad propositum
tamen quantum ad illam partē que ponit mo
tum nunq̄ deficere non est fidei nostre contrari
a. quia vt dictum est hic non loquitur Aristote
les de motu celi. sed de motu in communi. Sed
ponimus secundū fidem substantiam mundi ī
cepisse r̄ q̄ nunq̄ deficiet. r̄ etiam ponimus mo
tum infinitum r̄ semper esse in hominibus qui
erunt corruptibiles vitam miserā habentes vel
beatam. Unde aliqui frustra ponentes Ari
stotelem non fuisse locutum contra fidem Dixe
runt q̄ non voluit asserere q̄ motus sit perpetu
us. sed tamē voluit rationes adducere ad vtrā
qz partem quasi ad rem dubiā. sed istud in suo
modo precedenti app̄z formaliter. nam perpetu
itate motus r̄ temporis pro medio vtitur ad p
bandum primū principium esse perpetuum. in
illo octauo r̄ duodecimo methaphisice. suppo
nēs illud medium esse probatum tanq̄ verum.

Sed si quis suas rationes consideret recte
videbit q̄ fidei veritas illis impugnare non po
test. sunt enim efficaces ad probandum q̄ mot⁹
non incepit per viam nature vt ab aliquibus in
cepisse dicebatur. sed q̄ non incepit quasi reb⁹
de nouo productis a primo principio essendi il
lis rationibus probari non potest. Ad illas
rationes respondetur cum queritur si motus nō
semper fuit sed incepit. vel mouentia et mobilia
semper fuerunt vel incepserunt. Dicitur q̄ primū
mouens semper fuit r̄ cetera mouētia r̄ mobilia
incepserunt esse ab vniuersali causa. r̄ alii motus
incepserunt per creationē que simplex emanatio
dicitur. r̄ non motus vel mutatio. nisi equiuoce
diceretur. ideo non sequitur q̄ ante primū mo
tum fuerit motus. sed bene sequitur si ab aliq̄
agente particulari incepisset quia agit necessari
o aliquo subiecto presupposito q̄ ab eo trāsmu
tatur de nouo esse ad esse. vel de p̄inatione ad
formam. Et si dicatur primū mouens semper
fuit in eadem dispositione. ergo semper debuit
producere mundum. r̄ si non fuerit in eadem dis
positione sequitur saltem q̄ mutatio que est ex
parte ipsius fuerit prior motu qui ponitur pri

mus. Responsum est in precedenti questione.

Ad secundam dicitur q̄ solum probat tem
pus non incepisse ab aliquo particulari agente
quod est agens in tempore. sed non cōcludit q̄
non incepit ab agente vniuersali. quia tempus
r̄ alias res simul in esse producit. et cum arguit
q̄ non est dabile primum nunc. negatur illud. su
it enim dabile primum nunc qd̄. sic fuit primum
principium temporis q̄ non finis alicuius pre
cedentis. Et cum arguebatur quia primum
est ante quod nullum tempus est. sed ante dicit
tempus r̄ cetera. dicitur q̄ ibi ante non signat a
liquod tempus in natura existens quod prece
serit illud primum nunc. sed solum signat tempus
secundum ymaginationem. sicut dum dicitur q̄
extra celum sunt encia immaterialia. extra dicit
locum ymaginātū esse. S̄ circa illud dictum
Aristotelis in prima ratione eius q̄ nichil quie
scens incipere potest de nouo moueri nisi aliquo
alio motu preueniente ab aliquo exteriori agen
te mouente. Obicit ipsemet Aristoteles de a
nimali quod a seipso mouetur. r̄ sic videtur in
cepisse moueri nullo alio motu precedente. Re
spondetur q̄ in animali duplex reperitur motus
sc̄z naturalis et animalis. et naturalis est duplex
quidam sit penitus ab extrinseco continente sic
ut ab aere continente r̄ corpore celesti. vt cum
per frigus exterius vel calidum animal altera
tur. Alius est motus naturalis qui sit ab intrin
seco. et dicitur naturalis eo q̄ non est per appeti
tum sequentem apprehensionē. sed est per vires
potencie vegetatiue. et adhuc in tali motu con
currit mouens exterius quo inuatur vel impedi
tur calor naturalis intrinsecus per continens ex
terius. motus enim animalis dicitur progressi
uus in quo videtur animal per se moueri maxi
me. sed tamē adhuc ille motus presupponit mo
tum factum ab exteriori mouente. quia propter
aliquam passionem in corpore factam et per cō
sequens in potencie sensituius que organice sūt
inducatur appetitus animalis ad prosequendū
vel fugiendum motu progressiuo illud quod ap
prehensum est et est causa talis passionis. Hoc
etiam declarat de somno in quo videtur mari
me quies in animali. postquam tamen non ince
pit a se moueri animal nisi motu aliquo facto
ab aliquo mouente per quem remouetur causa
talis quietis puta per calorem naturalem r̄ ige
rentem et consumentem huiusmodi que sunt cau
sa somni vel per aliquod pellens dormientem
per cuius pulsū incitatur. Ideo bene dicebat
Aristoteles q̄ nichil quiescens prius postea in
cepit moueri nisi aliquo motu exteriori facto per
quē tollit causa quies. nō t̄ p̄pter hoc sequit
conclusio Aristotelis v̄z q̄ aū primū motū fuerit

5° 2^e cōmp. aristotelis.

Ad rōem
aristotelis.

motus vel mutatio. quia vt dictum est mouentia et mobilia dempto primo mouente non sunt ante inceptionem motus. dictum est etiam qd inceptum non per motum et mutationem sed per creationes. Ultra obiit Aristoteles contra conclusionem suam per determinationes factam in septimo huius. cum omnis motus sit ex quodam et quoddam nullus motus potest esse infinitus in. per consequens non potest dici qd motus sit perpetuus. Nec obiectio animalis soluta est in sexto. Sequitur tertius. *Principium.*

Queritur Tertio. Utrum

Omnia semper quiescant. vel semper moueant. vel aliqua semper quiescant. et aliqua semper moueant sic qd nihil quandoq3 moueat et quandoq3 quiescat. vel omnia quandoq3 moueant et quandoq3 quiescant. vel aliqua semper sunt immobilia et aliqua semper moueantur et aliqua quandoq3 moueantur et quandoq3 quiescant. Arguitur primo sic. qd hec diuisio non sit sufficiens quia non est bimebris. Secundo sic quia primum membrum destruit motum. et secundum destruit quietem. et tertium destruit generationes et corruptionem et omnem motum violentum. et quartum destruit necessitates aliquorum motuum. et quintum committit negationem ponendo quoddam entia immobilia et omnia quiescibilia. In oppositum arguitur per philosophum in textu.

Pro Responsione.

Sciendum est primo qd post

q3 pbis probauit motum in communi non inceptis neq3 defecisse. Consequenter inquit modus quo perpetuatur motus. an sc3 q3 omnia entia semper moueantur. vel per hoc q3 aliqua semper moueantur. vel per hoc q3 infiniti motus sibi inuicem succedunt. vel per hoc q3 aliquis vnus motus semper fuit et erit. et hoc modo perpetuas motus vt ostenditur infra. quo ostenso ostendetur quis et qualis sit motor primus a quo est ille primus motus. et etiam quale sit mobile cuius est. et hec est tota intentio huius negotii.

Sciendum est Secundo. qd

licet in predicta diffinitione sint quinque membra tamen possunt reduci ad bimebrem diuisionem. quia omnia entia sunt vnus dispositio vel plurimum. Si vnus hocq3 tripliciter vel omnia semper quiescant et sic est primum membrum. vel omnia semper mouentur et sic est secundum. vel omnia quandoq3 mouentur et quandoq3 quiescant et sic est quartum membrum. Si sint plura dispositio hoc est dupliciter vel diuersificantur s3 dupliciter dispo3 et sic est tertium membrum. vel s3 tres et sic est quintum membrum quod ponit aliqua

semper immobilia vt sunt intelligentie. et aliqua semper moueri vt sunt corpora celestia. et aliqua quandoq3 moueri et quandoq3 quiescere vt sunt generabilia et corruptibilia. Et notat in hoc membro ponitur. quedam semper immobilia et non dicitur quiescibilia quia illa solum quiescere dicuntur que nata sunt moueri. et istorum quinque membrorum solum quintum habet veritatem. ideo posito et probato soluerentur omnes dubitationes de primo motu et de primo motore et de primo mobili ad hanc scienciam pertinentis. Sed in presenti questione reprobabuntur tria prima membra et in sequentibus videbitur de aliis quia reprobatio quarti ex aliquibus determinandis dependet. Sit ergo.

Conclusio prima. Dicere omnia

semper quiescere et nichil moueri est irrationabile. Probatur nam manifestum est ad sensum aliqua moueri. modo querere rationem contra iudicium sensus est infirmitas seu debilitas intellectus vt dicit in textu. ideo dicitur 1o Thopico rum qd contra indigentem sensu non est disputandum ergo etc. Item quia sic dicere est dubitare non de vno particulari ente. sed de toto ente et est inducere errorem contra omnes sciencias. nam omnes sciencie quodammodo motu videntur patet in sciencijs practicas que dirigunt aliquos motus. patet etiam de pbis que naturam motus speculatur. et etiam mathematica aliquo entis motu videntur. vt cum dicit ex fluxu ymaginato puncti causare lineam. etiam dyalectica et rethorica videntur oppinionibus et oppiniones iudicant. sed oppinio est quidam motus vt non est sine motu. ergo negans motum errorem inducit contra omnem scienciam et dubitationem de toto ente. sed talem errorem improbare speculat ad methaphisicum et non ad pbisicum. g.

Tercio nullus specialis artifer habet disputare contra negantes sua principia. sed motum esse est principium in pbisica. nam pbisicus supponit naturam esse principium motus. Quare ita dicentes vt fuit Melissus ponunt motus saltem in anima. quia licet dicant motum non esse realiter. tamen dicunt ipsum esse secundum opinionem et fantasiam. sed oppinio est motus rationis ex aliquibus exterioribus proueniens. et fantasia est motus a sensu secundum actum factus ergo sic negantes motum ponunt motum esse.

Conclusio secunda. Dicere

omnia semper moueri et nichil quiescere est contra naturalem philosophum. Patet quia ad sensum manifestum est aliqua quiescere. Item natura est principium motus et quietis. ergo quies naturalis est. et per consequens omnino negare quietem est dicere contra principia pbisice

Arad. qd rone q3 indiuu sensus e infirmitas motu.
Omnes s3g utunt motu.

in
napu
m
qz
getr

Verum est tamen q natura prius est princi-
pius motus q quietis. ideo hec positio est min-
irrationalis q precedens. etiaz qz sunt aliqui
parui motus latentes z sic dubitamus aliqua
quiescere que tamen mouentur. quia tamē Era-
clitus non determinauit qui motus nos latent
z qui non. sed dixit vniuersaliter omnem motus
nos latere. ita qz omne ens continue z semp mo-
uetur z nichil quiescit. id in hoc irrationaliter
locutus est. Et hoc improbat phis. Primo
de augmento z decremento in quibus magis
aufert. Eraclitus suam positionem. dicit enim
omne quod augetur continue augeti secundum
qualibet partes proportionabile tēpori in quo
augetur. qd ostēdit Aristoteles esse falsū per du-
o exēpla. nam si multitudo guttarū cauet lapis-
dem non oportet quālibet guttarū aliquid remo-
uere de lapide. sed bene disponit ad cauationes
z tota multitudo cauat. Similiter si arbor na-
scens inter lapides per aliquod tempus diuidat
lapidem non oportet qz in qualibet parte tēpori
aliquid diuidat. s; bene disponit ad diuisio-
nem z in toto diuiditur. ergo similiter si aliquid
in aliquo augetur secundū quantitatem digi-
talem non oportet qz augetur in qualibet par-
te proportionali illius anni secundum partem
illius quantitatis. sed bene in qualibet parte vl-
disponitur vel augetur. Similiter idem ostendit
de alteratione. nam si aliquid alteratur in aliq-
toto tempore quamuis illud quod alteratur di-
uisibile sit in infinitum non tamen oportet qz se-
cundum quālibet partem proportionalem illi-
luis quod alteratur diuidatur alteratio ita qz in
prima parte proportionali alteretur prima pars
corporis z in secunda parte alia pars z sic in in-
finitum. potest enim alteratio esse ita velox qz o-
nes partes alterabiles simul alterantur vt in cō-
gelatione aque. Et si arguatur qz dictū est in sex-
to qz motus cō diuiditur mobili tempore z rei se-
cundū quā est motus. Respondetur qz in sexto
agitur de motu in cōmuni non applicando ad
aliqua particularia mobilia. ideo ibi dicta sunt
de motu quantū ad ea que sibi nō repugnant
secūdm cōmunes rationes motus. Dic autem
agitur de motu ipsius applicando ad aliqua spe-
cialia mouencia z mobilia quibus repugnat
semper z cōtinne moueri. qd satis patet per du-
as rationes postas in septimo. Item cuz ali-
quid sanatur tendit ad sanitatem z non ad ali-
ud. ergo cuz ad eam peruenit necessē est quiesce-
re. nā vt dicitur in sexto. mutatio inter cōtraria
non potest esse infinita. Similiter dum lapis i-
duratur non semper fit durus s; terminatur mo-
tus. ergo illud quod alteratur non semper z con-
tinne alteratur. Ides patet ex parte motus vio-
lenti quia nullus motus violentus perpetuo du-

rat. Item omne corpus habet locum natu-
lem vel proprium in quo dum est quiescit. et a-
quo non remouetur nisi per violentiam. sed ma-
nifestum est ad sensum aliqua corpora esse in su-
is locis naturalibus. ergo manifestum est ipsa
quiescere. ergo irrationabile est dicere omnia sem-
per moueri z nichil quiescere.

Conclusio Tercia. Irrationa-

bile est dicere omnia que mouentur semper mo-
ueri z que quiescūt semper quiescere. Patet pri-
mo ex precedentibus. quia sensus iudicat oppos-
situm. Item sic dicens destruit augmentum. qz
si ita esset oporteret augmentationem esse quan-
tatem infinitam. et etiam destruit motum loca-
lem violentū. destruit etiam generationes z cor-
ruptiones. nam generatio est motus de non esse
ad esse sed corruptio per oppositum. ideo quod
corripitur per precedens tēpus fuit ens. z qd
generatur per aliquod tempus fuit non ens. sed
quod per aliquod tempus est ens vel non ens
quiescit vniuersaliter loquendo de quiete. ergo
si est impossibile omē quod quiescit moueri. erit
impossibile aliquid generari vel corrumpi. z cuz
i omni motu sit generatio z corruptio vel simpli-
citer vel secundum quid. sequitur qz sic dices de-
struit motus. z vt habet phis querere rationem
contra illud quod patet ad sensū est signū ho-
minis non potentis discernere inter melius z pe-
ius. z credibile z incredibile. z picipiū z nō picipi-
piū. manifestū z nō manifestū. ideo dicit. p. qz p-
cedens conclusio z ista vna cuz fide probari nō
possunt. qd patet ad sensū. Nec oportet omnia qz
mouentur semper moueri. nec omnia quiescencia
semper quiescere. sed manifestum est aliqua qz
qz moueri z quando qz quiescere. z sic tria mens-
bra predicte diuisionis dici nō possunt. Quat-
rum membrum improbat posterior. et vt dicit
phis coincidit. cum positione Empedoclis pri-
us improbata de vniuersali amicitia et inimici-
cia.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam patuit solutio qualiter illa diuisio
est reducibilis ad bimēbrem. z etiaz auctoritas
illa intelligitur de diffinitione data per opposi-
ta et non per modos diuersos vt est presens.
Ad secundam patet etiam solutio ex dictis. qz
quatuor prima mēbra sunt irrationabilia. z ad
hoc qd dicebatur contra quantum dicitur qz im-
mobile et quiescens non conuertuntur. sed imo
bile se habet vt superius. Sequitur textus.

Queritur Quarto. Utrum

Omne quod mouetur moueat a motore distincto
s; esse z diffinitionē vel s; diffinitionē zātū.
h. h. 3.

Ad hanc nō qz s; ad moueat aliq motu z angmēti
nec auctōris qz in qzlibz pte illuz impo-
tionabilis moueat s; pte s; aliq diffinitionē.

Arguitur q̄ non quia animata mouentur a se ipsis per se et naturaliter. ergo in ipsis mouēs non diligitur a moto nec secūdu rem nec secūdu diffinitionem: Ad oppositum arguitur per ph̄m in secundo capitulo secūdi tractatus huius octauī. Pro responsione.

Sciendum ē primo. q̄ post

q̄ Aristoteles improbauit tria prima mēbra diuisionis posite in questione precedenti. Consequenter manifestat aliqua necessaria ad probationem quarti mēbri et ad probationem quinti mēbri in quo ut dicebatur stat tota intentio residui huius operis. sc̄z in demōstrōe q̄ i ordine encium est dare aliquod omnino immobile et a liquid qd̄ sepe mouetur et a liquid qd̄ quādoqz quiescit et quādoqz mouetur. ad cuius demōstrōez oportet p̄cognoscere q̄ d̄ne quod mouetur ab alio moueatur. et licet in septimo quadaꝝ ratione cōmuni sumpta ex parte motus in cōmuni et absolute cōsiderari illud probatum fuerit. quia tamen in hoc libro iam incepit agere de motu per cōparationem ad mouencia et mobilia. ideo merito ostendit Aristoteles illam cōclusionē esse veram vniuersaliter in omnibus mobilibus et mouentibus. Pro cuius ostensione in litera ponit tres diuisiones mouentium et mobilium. Prima. mouentium et mobilium quāda mouent et mouentur per se. quēda vero per accidens. vnde per accidens mouere vel moueri contingit dupliciter vt patet in principio quinti. Secunda diuisionis eorum que mouentur quēdam mouentur a se ipsis vt animata. quēdam vero ab aliis vt in animata. Tercia diuisionis est eorū que mouentur quēdam mouentur secundum naturam. quēdam vero extra naturam et violente. et hanc diuisionem manifestat Aristoteles in huius que a se mouentur et in huius que ab aliis mouentur. cum omnis motus naturalis sit a principio intrinseco. ea que a se ipsis mouentur manifestus est naturaliter moueri vt sunt animalia que mouentur ab anima que est eorū natura et forma intrinseca. verū est tamen q̄ si referatur corpus animalis ad animam que est forma totius animalis sic motus ab ea sibi influxus est naturalis. quia vnumquodqz naturaliter mouetur ab eo ad cuius actum est in potencia naturali. si vero referatur corpus animalis ad quatuor elementa cōponencia ipsum tunc moueri potest secundum naturam et violente. nam si in eo dominetur terra naturaliter deorsum mouetur et violente sursum.

Sciendum est secundo q̄ pre sens diuisionis repperiri potest i partibus aialium secundum diuersas dispositiones et modos motuum ipsarū partium. homo enim naturaliter flectit brachia anteriora et tibias posterius. equus vero tibias anteriores flectit posterius. et posteriores flectit

anteriora. et si cōtrariuz accideret in istis partibus hoc fieret violēte. In huius vero que ab alio mouentur manifeste repperitur presens diuisionis vt terra naturaliter mouetur deorsum et violēte sursum. et sic patet q̄ naturale et violentum repperitur in aliquibus que per se mouentur siue a se siue ab alio moueatur. Dilectio ergo q̄ in omni motu tam naturali q̄ violento mouens diligitur a motu vel secundum diffinitionem vel secūdu esse. vel secundū esse et diffinitiones simul ostensū est sufficienter q̄ omne quod mouetur ab alio mouetur. de huius vero que per accidens mouentur non fit mensio quia talia non mouentur nisi quia quēdam mouentur per se. Est tamen aduertendū q̄ mouens diligitur a moto s̄p̄ diffinitionem tantum quādo cōiuncta sunt s̄p̄ esse mobile et mouens. tamen illius quod mouet et illi quod mouetur rationes formales sūt diuerse sicut de anima et corpore. sed diligitur secundum esse et diffinitiones quando separata sunt mouens et mobile loco et subiecto et rationes eorum sunt diuerse. Tunc sit.

Conclusio prima: ea que mouentur violente mouentur a motore distincto secundum esse et diffinitiones. patet per diffinitionem motus violenti. violentus enim dicitur cuius principium est extra non conferente vni passo.

Conclusio secunda. Ea que naturaliter et a se ipsis mouentur mouentur a motore distincto secūdu diffinitionē tantū. p̄ q̄ in talibus mouēs est ipsa aia et motū est corpus. s̄ rationes eorū sunt alie et alie. ergo cōclusio vera. Utrū autē anima vniatur corpori vt forma vt vt motor mobili vt nauta in nauī videbitur in libro de anima. sed pro p̄nti sufficit q̄ in aia mouēs diligitur a moto ratione. et sic manifestū sūt duo mēbra diuisionis. s̄ de tercio. s̄ de motu naturali inaiatorū grauium et leuium vt dicit Aristoteles est maius dubiū an a se vel ab alio moueantur. pro quo sit.

Conclusio Tercia. grauiā et leuiā simplicia in suis motibus simplicibus nō mouentur a se ipsis. Probatur quatuor rationibus ph̄. Prima est mouere se pertinet ad rationem vite et est p̄prium aiatorū quia motu et sensu animatus ab animato diligitur. s̄ grauiā et leuiā simplicia nō sunt aia ergo. Secūda ratio d̄ne mouēs se ipsū localiter potest sibi ipsi esse causa status et quietis. vnde sicut animalia per appetitum suum moueri incipiunt ita et quiescunt. sed grauiā et leuiā et simplicia nō possunt sibi ipsis esse causa quietis. nā ipsa existēcia extra locū naturālē nō quiescunt nisi ab extrinseco detineantur q̄ a se ipsis nō mouentur.

*auditor q̄cūq; mouet a p̄no m̄b̄ro n̄ potest moueri
Mouere se ē p̄p̄m aiatorū d̄p̄t̄m ad v̄nū m̄b̄
Mouēs se ipsū localit̄ pot̄ sibi et r̄a q̄t̄
Nullū nō q̄t̄ mouet a se ip̄o s̄ ab alio.*

Tercia ratio irrationabile est dicere ea que a se ipsis mouentur moueri tantum ad unam differentiam ponis. quia ab ea non determinatur eius motus. sed ad motum se ipsa determinat. id hoc modo vel alio moueri possunt. ergo si graua et leuia simplicia moueantur a se ipsis mouentur secundum plures differentias positionum quod falsum est ergo. Quarta ratio nullum vere continuum secundum quantitatem et formas quod est penitus eiusdem rationis in omnibus suis partibus moueri potest a se ipso. sed graua et leuia sunt huiusmodi ergo. Maior probat philosophus quod mouens se habet ad mobile ut agens ad patiens. agens vero est quodammodo diuersum seu contrarium ipsi passio. ergo ea que sunt penitus eiusdem dispositionis in se inuicem agere non possunt. ideo animalia que a se ipsis mouentur magis dicuntur contacta quam continua propter diuersitatem dispositionum partium animalium ut si graua et leuia in suis motibus naturalibus non mouerentur a se ipsis. aquo vero moueantur videbitur in sequenti questione. Ex ista conclusione sequitur quod mixta inanimata non mouentur a se ipsis. patet quod non habent motum nisi virtute elementi predominantis.

Ad rationes ante oppositum.

dicuntur est de se per se. quod vel accipitur ut opponitur ad per accidens tantum et sic animata mouentur a se ipsis et per se. vel accipitur ut opponitur ad per accidens et per alterum ut idem est per se et essentialiter et primo. et sic non mouentur animata a se et per se sed secundum alterum. Sequitur textus.

Queritur Quinto. Utrum

Graua et leuia simplicia per se moueantur a generante et per accidens a remouente prohibens. Arguitur quod non graua possunt moueri a generante corrupto. ergo ab ipso non mouentur. Secundo sic motus naturalis est a principio intrinseco. sed generans est extrinsecum genito. ergo non. Contingit graue sua grauitate moueri prohibens puta frangere trabem. cum ergo grauitas sit per se principium generis sequitur quod in illo casu graue per se mouetur a remouente prohibens. Ad oppositum est philosophus in littera. Pro Responsione.

Sciendum est primo: quod post

quod philosophus probauit graua et leuia non moueri a se. Consequenter ostendit a quo moueantur. Pro quo sciendum est quod sicut mobilium quedam mouentur secundum naturam et quedam extra naturam. ita est de mouentibus. unde illa mouentur secundum naturam que suas formas imprimunt

mobili naturaliter susceptiuo ad quas naturaliter sequuntur tales motus naturales. sicut actum calidum mouet potentia calidum. sed extra naturam mouent illa mouentia que non imprimunt mobili formas naturales ad quas sequuntur naturaliter tales motus. sicut corda arcus mouet sagittam. unde patet quod illud dicitur violente moueri cuius motus est extra naturalem potentiam eius sicut graue quod mouetur sursum. sed secundum naturam dicitur moueri quoniam mouentur in proprios actus ad quos sunt in potentia secundum naturam propriam. Ex quo iterum patet quod ad hoc quod aliquis motus sit naturalis oportet quod in ipso mobili sit potentia naturalis ad talem motum. Nec sequitur quod in se habeat principium actuum illius motus sed sufficit passiuus inclinatum naturaliter ad talem motum. Tercio patet quod cum omne quod mouetur sit in potentia et in actu sequitur quod nichil a se per se primo mouetur. quare sequitur quod graua et leuia et generaliter omne quod mouetur ab alio mouetur.

Sciendum est Secundo. quod

aliquid dicitur esse in potentia dupliciter. siue in potentia essentiali sicut ad actum primum qui est forma. et in potentia accidentali siue ad actum secundum qui est operatio consequens formam. aliter est enim in potentia ille qui addiscit et non dicitur habet scientiam. et aliter ille qui habet habitum scientie sed non considerat. Similiter in physicis aliter est in potentia ad calidum quod est actu frigidum. et aliter id quod habet actu formam calidam et non calefacit. Similiter in proposito aliter est in potentia leue illud quod est actu graue. et aliter illud quod habet iam formam leuis sed non mouetur sursum. Unde de prima potentia nichil reducitur ad actum nisi per presentiam agentis extrinseci quod est actu tale quale est alterum in potentia. Sed de potentia secunda aliquid reducitur per se ipsum in actum nisi sit aliquid in pediens. ut nondum habens scientiam non acquirit eam nisi per aliquod generans ipsam. sed dum habet habitum scientie dicitur statim considerat nisi aliquid impediatur. Similiter in proposito quod nondum habet formam leuis per se ipsum non acquirit formas. quia de prima potentia nichil potest se reducere in actum. sed oportet quod efficiatur in actu per generans aliquod quod est actu tale. et quia dans formam dat per se consequentiam ad formas ut sunt motus et locus statim dum aliquis habet formam leuis mouetur sursum nisi aliquid impediatur. unde patet causa quare graua et leuia mouentur ad propria et determinata loca. huius enim causa est natura eorum quia natura grauis est esse deorsum et natura leuis est esse sursum. Tunc sic.

quod sit per Naturalem motum a se moueri.

quod dat formam

Conclusio prima. grauia et leuia simplicia in potencia essentiali mouentur ad formam grauis et leuis a se et per se in genere cause materialis. sed non in genere cause formalis vel efficientis. Primum patet. quia in se habent materiam que est in potencia naturali ad formam grauis et leuis. Secundum probatur quia nichil de pura potencia potest se reducere ad actum. ergo talia non mouentur a se ipsis ad formam effectiue aut formaliter.

Conclusio secunda. grauia et leuia simplicia in potencia accidentali mouentur a se et per se in genere cause formalis et materialis. patet quia in se habent formas ad quas se quantur naturaliter tales motus. habent etiam naturaliter inclinationes ad talem motum.

Conclusio Tercia. grauia et leuia simplicia in potencia accidentali per se mouentur effectiue a generante et per accidens a remouente prohibens. Prima pars patet quia dans formam dat consequentia ad formam. s; generans grauia dat eis formas. ergo dat eis etiam motus consequentes ad tales formas. ergo effectiue per se mouentur a generante et non a se quia a se ipsis non habent formas grauis et leuis cum nichil det sibi ipsi formam. Ex quo patet quod non mouentur a se in genere cause finalis. quod finis non mouet nisi secundum quod est in efficiente. Secunda pars patet quia remouens prohibens ipsum remouendo non imprimat graui aut leui formam aliquam ad quam per se sequatur talis motus. ergo non mouet per se sed per accidens tantum. Unde dicit textus quod est simile sicut de motu spera repercusse a pariete. paries enim non imprimat aliquem impetum ipsi spera. s; impetus impressus a primo prohibente impedit. ideo facit speram moueri in motum oppositum et sic mouetur spera a pariete per accidens. Sed contra predicta arguere quia sicut materia est principium agendi. ergo cuius graue existens in actu primo habeat materiam et formam grauis sequitur quod mouetur a se passiuè ratione materie et actiue ratione forme. Respondetur quod sicut actio et passio bene sunt idem subiecto sed differunt formaliter. ita idem materialiter secundum diuersas habitudines potest habere principium passiuum et actiuum alicuius motus. forma enim grauis et leuis relata ad generans cuius est effectus et instrumentum per virtutem generantis in ea impressam et conseruatam per virtutem superiorum et vniuersalis generantis bene est principium actiuum motus sub motione vniuersalis generantis et non aliter. hoc modo grauitas et leuitas bene dicuntur qualitates actiue et passiuè. ideo generante particulari corrupto adhuc mouentur gra

patendi
for. p. 1. ad

aud. 120

Deus p. 1. dat et cetera ad p. 1.

uia et leuia. sed forma grauis et leuis accepta s; gradum proprie perfectionis relatum ut actu sibi inherens est principium passiuum motus. et motus eius se habent solum per modum inclinantis materiam ad talem motum. et hoc modo intelligitur dictum p. 1. quod grauia et leuia habent principium motus non mouendi. nec agendi sed patiendi tantum. et sic grauitas et leuitas non sunt qualitates motiue. sed in ordine ad motum grauis et leuis reducuntur ad genus cause materialis tanquam dispositiones et inclinationes materie ad talem motum. et istam imperfectionem s; virtute propria non sunt propria principia motus habent propter materialitatem illarum formarum sunt enim tam vicine materie prime quod penitus sunt immerse materie non habentes eleuationes sufficientem supra materiam ut in ea possint esse principia alicuius motus. formale enim actiuum principium alicuius motus est in aliqua materia eleuatum et habet dominium supra materiam quia agens est nobilior et prestantius suo passio. unde omnis anima eleuata est supra materiam suam. ideo potest esse principium alicuius motus in materia siue forma. Ex quibus patet quod si perflue dixerunt nominales aliquid moueri a se dupliciter. Uno modo quod est diuisibile in parte per se mouentes et partes per se motam et sic grauia et leuia non a se ipsis mouentur. Alio modo dicitur aliquid a se moueri quia potest incipere suum motum et sic grauia et leuia mouentur a se.

Unde patet quod grauia et leuia per se mouentur a generante. et quod eorum motus est naturalis. et per accidens mouentur a remouente prohibens. et si sua grauitate frangit detinens ut arguebatur ante oppositum adhuc mouet se per accidens quod sibi accidit in quantum mouetur quod grauitate sua frangit detinens. nam quod per se frangit trabem non requirit sibi aliquam formam ad quam sequatur talis motus. Ex dictis in precedenti conclusione et in ista patet conclusio hic principaliter interta s; quod omne quod mouetur siue naturaliter siue non mouetur a motore distincto vel secundum diffinitionem tantum vel secundum esse et diffinitionem simul. Rationes ante oppositum solute sunt. Sequitur textus.

Queritur Sexto. Utrum

Omne mouens moueatur. Arguitur quod sic quia omnis actio in motu firmatur. ergo et omne agens et per consequens omne mouens mouetur. Secundo sic actio et passio sunt idem subiecto sed omne patiens mouetur. ergo et omne agens. et per consequens omne mouens. Ad oppositum arguitur in litera. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post ostensum est quod omne quod mouetur ab alio

mouetur siue ab extrinseco siue ab intrinseco.

Consequenter ostendit Aristoteles q̄ est deueniendum in ordine mouentium ad aliquod primum quod est immobile. vel si moueatur nō tamen ab alio sed a seipso mouetur. et dicitur illud non moueri ab alio quod mouetur a moto re intrinseco. Pro cuius declaratione ponit Aristoteles hanc divisionem mouentium. quia contingit aliquid esse mouēs dupliciter. Uno modo non propter se ipsum. i. virtute propria. sed in quantum mouetur ab aliquo alio mouente.

Alio modo aliquid mouet propter se ipsum. i. propria virtute ita q̄ non habet virtutem mouēdi per se q̄ ab alio mouetur. exempluz de primo vt baculus mouet lapidem per hoc q̄ a manu mouetur que etiam mouetur ab homine. homo autem mouet non q̄ ab alio moueatur. ideo dicitur mouens propter se ipsum. et tale debet dici mouens primum qd̄ quādoq; mouet per plura media vt homo potest mouere lapidem per manum et baculum. quādoq; autem per vnicuz medium vt homo sola manu potest mouere lapidē. et hec mouēcia media que virtutem mouēdi non habent nisi per hoc q̄ ab alio mouentur sunt mouēcia secunda. ideo vocantur instrumenta. et id primum mouens magis mouet q̄ ista secūda. hō patet duplici ratione textus. Prima quia primum mouens mouet secunduz et non eōtra. ergo et c.

Secunda quia secunduz non potest mouere sine primo a quo habet virtutem mouēdi. hō primum potest mouere sine secundo. Tunc fit.

Conclusio prima. In ordine

mouentium necesse est vnu esse quod non moueatur ab alio et sic oportet vel q̄ sit immobile vel q̄ a se ipso moueatur. Patet nam si omne mouens ab alio moueretur sic q̄ nullum mouēs moueret nisi per hoc q̄ ab alio moueretur sequeretur q̄ in mouentibus esset processus in infinitum et sic non esset dare primum mouens. et sic primum mouens non moueret nec etiam secunduz ergo nichil mouebit. ergo vniuersaliter tolleretur motus quod est impossibile. ergo est impossibile omne mouens moueri et ab alio moueri. ergo oportet q̄ sit aliquod mouens immobile. vel si moueatur a se ipso necesse est q̄ in ordine mouētuz que mouentur illud sit primum. qd̄ patet qz causa per se prior est ea que est per aliud. ergo illud quod mouet per hoc quod mouetur a se primo est illo quod mouet per hoc quod mouet ab alio. et illud quod mouet per hoc q̄ a se mouetur a se habet virtutem mouēdi. illud vero quod mouet per hoc q̄ mouetur ab alio habet virtutem mouēdi ab alio.

Conclusio secunda. Si in or

dine entium mouentium dabile sit vnum quod non mouetur ab alio sed a se ipso hoc est primum mouens in genere phisco. tamē necesse est preter illud dare vnum mouens quod non moueatur nec a se nec ab alio. et sic non omne mouens mouetur. Patet conclusio quia si omne mouēs mouetur sic q̄ nullum mouens moueret nisi motuz vel veniret omni mouenti moueri et non mouere nisi motum per accidens aut per se. Si per accidens cum id quod cōuenit alicui per accidens sibi cōiungenter et non ex necessitate cōueniat sequitur q̄ poterit non cōuenire. S; possibili posito in esse non sequitur impossibile. ponatur ergo aliquod mouens quod nō moueatur. sequitur q̄ adhuc mouebit. ergo non omne mouens mouet per hoc q̄ mouetur. Vel si dicatur oppositum sequitur hoc impossibile scilicet q̄ non mouebit. ergo non erit motus. ergo incōueniens ē dicere omne mouens moueri et non mouere nisi per hoc q̄ ab alio moueatur cū per accidens hoc sibi cōueniat. Secundo quādoq; aliqua duo sibi accidunt si vnum repperiatur sine alio ita et alterum sine illo dum tamen vtrunq; vtriusq; accidat. quod dicitur ppter materialē formā substantiam et accidens. si ergo mouere et moueri sibi inuicem accidunt poterit dari mouens in mobile. Tercio patet testimonio Anaxagore ponentis intellectum agentem impassibilem vt omnia moueret et inmixtuz vt imperaret. Si vero dicatur secundum membrum predicte diuisionis scz q̄ omne mouens per se moueatur. et necessitate sequitur multa incōueniencia. primo vt mouet et mouetur eadem specie motus vel secundum vnam mouebit et secundum aliam moueretur. Si dicatur primum tunc descendendo vsq; ad species specialissimas motus sequeretur q̄ docens geometricam addisceret geometriam. et sanans sanaretur et prohibiciens probiceretur que omnia sunt incōueniencia. Nam de ratione docentis est habere scienciam q̄ docet. et de ratione addiscētis est non habere illam. Item nichil mouet nisi secunduz q̄ est in actu. et nichil mouetur nisi secundum q̄ est in potencia. sed impossibile est idem esse in actu et in potencia. ergo impossibile est idem mouere et moueri per se secunduz eandem species motus. Si vero dicatur secundum membrum scz q̄ secunduz vnam species moueat et secunduz aliam moueatur cum non sint infinite species motus sicut nec infinite species rerum secunduz quas est motus sequitur q̄ tandē deueniretur ad aliquod mouens quod non moueretur secunduz aliqua; speciem motus. et sic haberetur mouens immobile et non omne mouens per se de necessitate mouetur. Nec valet dicere q̄ cum deficerent omnes species motus fieret re ditus ad primam vt si primum motum moueat

localiter distributis omnibus speciebus motus p̄ diversos motores motor qui erit residuus mouebitur iterum motu locali. Contra hoc replicat Aristoteles quia sic idem est dicere ac si diceretur idem mouere et moueri secundum eandem speciem motus. quia vt prius dictum est primus mouens magis mouet q̄ secundus et ita vltimus magis mouet in virtute primi q̄ proximus. et tamen sic capiendo primus mouens moueretur secundus eandem speciem motus qua aliquod eorum mouetur. ergo moueret et moueretur secundus eandem speciem motus qd̄ est idem dicere ac si diceretur docens addiscere et sanans sanare et edificans edificare q̄ est impossibile. ergo non omne mouens per se mouetur nec semper mouet p̄ hoc q̄ ab alio mouetur. ergo impossibile est omne mouens mouere per hoc q̄ mouetur eo q̄ per accidens sibi conuenit. et sic aliquid potest mouere absq̄ hoc q̄ moueatur. ergo potest dari mouens immobile.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ omnis actio firmatur sicut causa in effectu in motu mobilis. sed non firmatur in motu mouentis. Ad secundam conceditur q̄ actio et passio sunt idem subiecto. sed illud subiectum est motus qd̄ est in mobili et non in mouente. Sequitur textus necessē.

Queritur septimo. Utrum

Omne mouens se ipsum diuisibile sit in partem per se mouentem et in partem per se motam. Arguitur q̄ non. celum mouet seipsum et tamen non est sic diuisibile ergo. Secundo sic homo est mouens seipsum et tamen non sic diuiditur cum anima sit tota in toto et tota in qualibet parte.

Tercio sic elementa diuiduntur in partem mouentem et in partem motam sc̄z in materia et formam et tamen non mouent seipsa. ergo id.

Ad oppositum arguitur per philosophum in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo: q̄ post

q̄ prius in ordine mouentium et mobilium ostendit q̄ non est procedere in infinitum. sed deueniendum est ad aliquod principium mouens qd̄ vel est immobile vel solum mouetur a seipso.

Consequenter ostendit q̄ licet omne mouens primum moueatur a se ipso tamen primus mouens simpliciter est immobile ad minus per se. quia in eo q̄ dicitur mouere se ipsum. licet totum dicatur mouere se ipsum tamen in eo est dare partes mouentem immobilem per se et partem per se motam que non mouet. et sic totum non est primus mouens. sed illa pars que mouet. Tunc sit.

Conclusio prima. Omnemouens

seipsum est diuisibile in partes per se mouentem et in partem per se motam. patet quia si aliquis moueat se ipsum vel totum primo et per se mouet totum. vel vtraq̄ pars mouet aliam reciproce. vel quelibet pars mouet se ipsam. vel vna pars mouet et non mouetur. et alia mouetur et non mouet. nullum priorum trium potest dici. ergo relinquatur quartum membrum. nec oportet huiusmodi diuisioni addere hec duo membra sc̄z q̄ totum moueat partem vel pars totum quia improbatum primo et tercio membris satis improbatum hec duo. pars enim non potest mouere totum nec totum partem quin vna pars moueat seipsam. Improbatur ergo primum membrum. Primo sic cum addeat sit actus in numero mouentis et mobilis. si totum primo et per se moueat totum illud secundum eundem motum in numero moueret et moueretur puta idem secundus eandem sanitatem sanaret et sanaretur. et idem secundus eandem scientiam doceret et doceretur qd̄ est inconueniens quia mouens et motum quadam oppositiones important sibi habent. ideo si aliquid mouet et moueatur necessario oportet q̄ illius sit alius motus numero quo mouet et alius quo mouetur sicut est alius motus numero quo baculus mouet lapidem et quo mouetur a manu. Secundo sic. omne mobile mouetur secundus q̄ est in potencia. cum ergo nichil reducat se de potencia in actum oportet mouens esse in actu quodammodo secundus id ad quod mouet mobile et ad quod mobile est in potencia. sed nichil idem in quantum idem est in actu et in potencia. ergo nullum totum potest per se mouere seipsum. Dicitur autem mouens esse in actu quodammodo quia aliter est in actu mouens vniuocum in quo est forma secundus eandem rationem que recipitur in mobili et aliter mouens equiuocum in quo non est forma secundus eandem rationem vt recipitur in mobili sed secundus quandam virtutem superiores. Nec potest dici secundum membrum. patet primo quia si vtraq̄ pars animalis moueat reciproce vna pars non est magis mouens q̄ alia. et tamen primum mouens magis mouet q̄ secundum et ibi non erit dare primum mouens ergo nec secundum. et per consequens mouens seipsum non esset propinquius primo principio motus q̄ illud quod mouetur ab alio. et tamen prius dicebatur q̄ mouens seipsum est primum in ordine mobilium. Secundo si mouentis seipsum pars que mouet ab alia moueatur moueri non potest sibi conuenire nisi per accidens. quia si per se sibi conueniret tunc non moueret nisi per hoc q̄ moueretur. sed quod mouet per hoc q̄ mouetur virtutem mouendi habet ab alio tantum. et ita

sequitur q̄ idem per se moueret ⁊ moueretur e-
odem motu qd̄ improbatum est. si ergo pars mo-
uens moueatur ab alia parte hoc sibi nō conue-
nit nisi per accidens. ergo potest non in esse. ⁊ sic
mouentis se ipsum esset pars tantum mouens et
pars mota tantum. Tercio si mouentis se ip-
sum pars que mouet ab alia moueatur sic q̄ nō
moueat nisi in quantum mouetur. cum moueri
sibi conueniat per accidens ⁊ sic posset non mo-
ueri. sequitur etiam q̄ poterit non mouere et sic
penitus tolleret motus quod est impossibile.

Quarto quia sequeretur q̄ idem moueret et
moueretur secundum eandem motum. ut predic-
tus est. Nec potest dici tertium membrum. primo q̄
si aliquid totum moueat se ipsum vel mouere si-
bi attribueretur ratione alicuius partis que se
ipsam mouet ⁊ sic totum non esset mouens se ip-
sum sed illa pars sola. vel sibi conueniret ratione
totum ⁊ sic nulli parti conueniret mouere se nisi
per accidens. quare cum in ipso toto sit aliqua
pars que moueat ⁊ alia que moueatur cum illa
que mouet non moueat se nisi per accidens se-
quitur q̄ est per se immobilis. Secundo si mo-
uentis se ipsum quolibet pars se ipsam moueat vel
vna pars sequitur q̄ ipsum totum non erit primum
mouens se ipsum ymo illa pars tantum. ⁊ cum in
mobile se ipsum totum non moueat totum ut dictum
est. oportebit in illa parte dare vnam partem que
moueat ⁊ non moueatur. ⁊ sic erit procedere in in-
finitum. ergo in omni mouente se ipsum est pars
mouens ⁊ immobilis et pars mota que non de ne-
cessitate mouetur ⁊ sic sequitur quartum mem-
brum diuisionis. Si obicitur contra hoc qd̄ dictum
est in vltima ratione. scilicet q̄ mouente se ipsum est
dare partes per se mouentes ⁊ partes per se motas
que non mouet. nam animal se ipsum mouet ⁊ ta-
men in eo est aliqua pars mota que etiam mouet
ut nervi ⁊ musculi quibus mediantibus anima
corpus mouet. Respondet Aristoteles q̄ licet
in aliquo mouente sunt tres partes modo predic-
to. tamen in primo mouente se ipsum sunt tantum
due quare vna mouet tantum ⁊ alia mouetur tan-
tum ita q̄ nichil mouet qd̄ sit pars totius mouen-
tis licet possit mouere aliquod extrinsecum. Pro-
batur quia si totum. a. b. c. sit mouens se ipsum ita
q̄ a. moueat tantum et b. moueatur tantum et c.
moueat ⁊ moueatur. tunc remoto ipso. c. adhuc
a. b. mouebit se ipsum. quare hoc totum. a. b. c. nō
erit primum mouens se ipsum. sed hoc totum. a. b.
cuius pars mouens non mouetur ⁊ pars mota
nō mouet. ergo in primo mouente se ipsum sunt
due partes tantum. vna mouens et alia mota tan-
tum. Sed contra obiceretur q̄ in celo quod
est indiuisibile secundum naturam nec motus est
extensus ad extensionem mobilis ⁊ sic non est di-
uisibile. detur primum mouens se ipsum. ⁊ etiam

in animalibus imperfectis que animalia dicuntur
in quibus pars mouens quodammodo est
continua extensa et diuisibilis sicut ipsum mobile
videtur q̄ ibi non possit dari primum mouens se
ipsum. nam pars separata a toto adhuc se ipsum
mouet. cum sit prior toto et diuisibilis in infinitum
ergo ibi non potest dari primum mouens se
ipsum. Dicitur q̄ in talibus est tantum vnum pri-
mum mouens se ipsum secundum actum. sed sunt
plura secundum potentiam. Dicitur vltra q̄ ibi
mouens est continuum et extensum sicut mobile
licet in quantum continuum sit diuisibile in infini-
tum quia per diuisiones auferri non potest na-
tura continui. tamen in quantum naturale repu-
gnat scilicet cum quolibet virtus naturalis ad exerci-
cium sui operis in materia requirat determina-
tas quantitates a qua si deficiat non plus habe-
bit suam operationem in materia. Et si que-
ratur cur ex mouente et moto fiat quodammodo
vnum qualiter in mouente se ipsum se habeant
ille partes. Respondet philosophus q̄ ex ipsis non po-
test fieri vnum continuitate. quia mouens ⁊ mo-
tum non possunt esse vniuersalis dispositionis.
sed fit vnum per contactum. qd̄ contingit dupli-
citer. quia vel ambo corpora sunt ⁊ sic mutuo se
tangunt. vel mouens est incorporeum quia mo-
tum semper est corpus ⁊ sic pars mouens tangit
partem motam tactu metaphisico scilicet virtute q̄
influit naturaliter ⁊ non tactu proprie dicto.
Et predictis patet q̄ hec diuisio mouentis se ip-
sum in partem per se mouentem ⁊ in partem per
se motam non debet attendi secundum partes
titatas mobilis. quia tales quantum est de se
continue sunt ⁊ vniuersalis dispositionis. sed at-
tenditur secundum partes essentielles.

Conclusio secunda. Necessesse

est primum mouens esse immobile saltem per se. Patet
quia in mouentibus non est procedere in infini-
tum. sed deueniendum est ad primum mouens qd̄
vel immobile est penitus ⁊ sic habetur intentum
vel mouetur non ab alio sed a se ipso. sed in mo-
uente se diuisibilis est prima pars que primo mo-
uet ⁊ est immobilis per se. ergo in ordine mouen-
tium necessesse est primum mouens penitus esse in
mobile vel esse mouens per se.

Ad rationes ante oppositum

Prima secunda et tertia bene probant q̄ nō
est sermo de diuisione in partes quantitativas
sed tamen ad tertiā dicitur q̄ licet elementa di-
uidantur in materia et formas. non propter hoc
diuiduntur in partem per se mouentem et in partem
per se motam propter causam prius assump-
tam siue assignatam.

Queritur Octauo. Utrum

Necesse sit esse vnu primu mouens perpetuum et immobile per se et per accidens. Arguitur q non quia quicquid potest virtus inferior potest virtus superior. sed aliqua mouencia secunda se ipsa mouent. ergo primus potest mouere se ipsu.

Secundo sic primus mouens intelligit et vult et intellectus nature. ergo ab intelligibili et appetibili mouetur. ergo non penitus est immobile. Tercio sic q sunt plura mouencia prima quia melius est perfectiora et meliora encia multiplicari q imperfectiora et minus bona per se primo. ideo videtur q melius sit esse multo plura mouencia. Ad oppositum arguitur per pbis in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo: q post

q pbis in principio huius libri probauit de motu in communi q semper fuit et semper erit. Ad sequenter etiam ostendit q omne quod mouet ab alio mouetur. et postea q in his que ab alio mouentur non est procedere in infinitum. sed desinendum est ad aliquod immobile vel saltem quod mouet se ipsum. et postremo q in mouente se ipsum necessario est vna pars immobilis et sic vtriusq accidit q est aliquod primu mouens immobile. Consequenter ostendit q in mouente se ipsum licet pars mouens sit immobilis per se tamen mobilis est per accidens. restat videre q est aliquod primus mouens immobile per se et per accidens perpetuum et vnus tantum. Ex quo sequitur q est vnus primus mobile quod semper mouetur. et ita est vnus primus motus continuus et perpetuus. quo probato probatur quartum membri diuisionis prius posite esse falsum in quo dicebatur q omnia quandoq mouentur et quandoq quiescunt. probate etiam erunt due partes quinti membri illius diuisionis. et tertia pars est per se manifesta et superius probata. scilicet aliqua quandoq moueri et quandoq quiescere. hoc etiam ostenso patebit modus quo perpetuatur motus. Tunc sit hec.

Conclusio prima. Necessesse

est esse aliquod mouens perpetuum. immobile per se et per accidens. quod est vnus tantum. Prima pars patet quia mouencia se ipsa que apud nos sunt inanimata quandoq sunt et quandoq non sunt et generantur et corrumpuntur. q generationis et corruptionis eorum oportet esse aliquas causas. cum omne quod mouetur habeat causam sui motus aliam a se. Insuper generationes et corruptiones eorum perpetuantur. ergo sicut propter generationes et corruptiones ponitur aliqua causa distincta ab ipsis. ita perpetuitatis generationis et corruptionis necesse est esse aliquas causas que non potest esse aliquod eorum que

quandoq sunt et quandoq non sunt. quia effectus perpetui oportet causas esse perpetuas. nec talis causa eorum potest esse plura eorum sibi inuicem succedentia. quia talia infinita sunt. nec sunt simul. sed vnus effectus ex infinitis causis non potest dependere. etiam cause que simul non sunt directe vnus effectus cause esse non possunt. hanc causarum que simul non sunt vna possit disponere ad effectum primus et perpetuum quod sit causa perpetuitatis generationis et corruptionis mouentium se ipsa et eorum omnium que quandoq sunt et quandoq non sunt. Secunda pars conclusionis patet quia in mouentibus se ipsa est pars mouens que mouetur per accidens ad motum totius et non semper se habet in eadem dispositione ad mouendum. ideo talia non semper mouentur sed quandoq quiescunt. quare oportet illud mouens quod est perpetuum et est causa perpetuitatis motus generationis et corruptionis esse immobile per se et per accidens et perpetuum. Tercia pars probatur scilicet quia tale mouens sit vnus tantum. quia sicut rationalis est ponere mouencia finita et infinita. ita rationabilius est estimare primus mouens esse vnus q plura. quia melius saluatur perpetuitas et continuatio generationis et corruptionis per vnum motorem immobilem q plures. Secundo licet perpetuentur motus huiusmodi inferius propter successionem plurium motuum. tamen oportet vnus motus esse perpetuum qui sit continuus sub quo continuantur alii motus qui incipiunt et deficient. sed vnus motus continuus est vnus mobilis et ab vno mouente. ergo primus mouens est tantum vnus. Ex hac conclusione sequitur alia.

Conclusio secunda: Necessesse

est esse vnus primu continuum et perpetuus. Patet quia est vnus primus motor et immobilis et perpetuus. Et si arguatur quia Aristoteles ex perpetuitate motus conclusit perpetuitate primi motoris. nunc autem ex perpetuitate primi motoris concludit perpetuitate primi motus et sic videtur circulatorio. Dicitur q ex perpetuitate motus in communi probata in principio huius libri pbis concludit perpetuitatem vnus primi motoris. Nec autem conclusio ex eo inferit q in ordine motuum oportet q sit vnus motus continuus et perpetuus immediate procedens ab illo motore perpetuo. et hoc iterum concludi potest sicut probatum est ex parte motuum qui quandoq sunt et quandoq non sunt ut sunt generationes et corruptiones quas oportet contineri infra vnus motum continuum et perpetuum. qui quidem vnus motus propter diuersitatem quas habet in suis partibus secundum appetitum quo ad nos est

De quod mouet hanc ratiōem sicut motus alia esse effectus perpetui q ratiō esse perpetua
De effectus non potest a ponere et plures ratiōes
Insuper quod sunt simul.
Melius saluatur perpetuitas generationis et corruptionis
q prima.

causa quo determinato tempore incipiunt generationes et corruptiones et determinato tempore deficient. quia vero est ab vno motore immobili semper vno et eodem modo se habente est causa indeficientie generationum et corruptionum. Et istis patet quare aliquid est quod semper mouet et aliquid quod semper mouetur. quia scilicet motor est perpetuus et penitus immobilis. et in mobile semper manet in eadem dispositione ad motum. 2° patet quare quedam quandoque mouentur et quandoque non. quia quedam sunt que mouentur per accidens mouendo. ideo non semper mouent nec sua mobilia semper mouent. Et hec est prima intentio Aristotelis in hoc libro. Posset etiam ostendi quod in ordine entium est aliquid quod semper est in potentia cui solum conuenit moueri et aliquid quod quandoque est in potentia. et quandoque in actu cui quandoque conuenit mouere et quandoque moueri. ergo est aliquid quod est primus actus cui conuenit moueri et non moueri. Et sic patet quintum membrum huius diuisionis verum esse.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur quod quicquid perfectionis potest virtus inferior potest virtus superior. sed moueri non dicit perfectionem. ideo non oportet quod si conueniat secundo mouenti quod etiam primo. sed mouere dicit perfectionem non tamen essentialem ideo potest conuenire primo mouenti quod tamen non semper mouet ut tenetur secundum fidem. Ad secundam dicitur quod primus mouens non accipit scientias a rebus sicut nos facimus. ideo non mouetur ab intelligibilitate et appetibilitate. Item intelligere et appetere non sunt motus proprie dicti. Ad tertiam dicitur quod pluralitas entium eiusdem speciei solum est. id est illa que in vno individuo perpetuari non possunt perpetuantur secundum luccessionem plurimum individuorum. et ideo quod sit vnum suppositum alicuius speciei et quod sit perpetuum importat perfectionem.

Sequitur textus

Queritur nono. Utrum

Motus localis sit primus omnium motuum. Arguitur quod non. quia talis est ordo motuum qualis est ordo terminorum cum motus capiat speciem a termino. sed motus generationis est prior termino motus localis cum substantia sit prior accidere. igitur. 2° sic. in his que generantur prius est aliquid generari et post alterari et augeri. et ultimo moueri motu locali. ergo motus localis non est prior aliis motibus. Ad 3° arguitur per philosophum in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post
 quod philosophus ostendit quod necesse est esse vnum primum motorem perpetuum et immobilem a quo egrediat vnum primum motus qui est perpetuus et continuus. consequenter inquit quis et qualis sit ille motus perpetuus. Ad cuius inquisitionem ostendit quod inter omnes motus motus localis est primus de quo videbitur in presenti questione.

2° ostendit quod inter omnes motus motus localis potest esse continuus et perpetuus.

Et 3° quod inter motus locales solus circularis. Quibus habitis habetur quis et qualis sit primus motus. Et quo patebit quale sit primum mouens. Tunc sit.

Conclusio prima. motus localis est primus omnium motuum.

Pro cuius probatione supponit Aristoteles quod tantum sunt tres motus. scilicet motus ad qualitatem. ad quantitatem et ad vbi. Motus ad qualitatem qui est alteratio. Ad quantitatem qui est augmentatio et diminutio. et secundum locum qui dicitur loci mutatio. Hoc supposito probat conclusionem. Primo ex proprietate et conditione motuum. 2° ex parte modorum priorum et posteriorum. Et 3° ex ordine mouentium et mobilium. Primo arguitur sic. alteratio est prior augmentatio et motus localis est prior alteratione. ergo motus localis est ceteris motibus prior. Maior probatur quod augmentatio fit adueniente nutrimento quod primo est dissimile et contrarium alito et efficitur simile. sed fieri simile non est nisi per alterationem. ergo augmentatio presupponit alterationem. Minor probatur dupliciter. Primo in omni alteratione requiritur alterans quod facit potentia actu tale. sed huiusmodi alterans non semper eodem modo se habet secundum propinquitatem et distantiam ad id quod alteratur. quia sic semper vno et eodem modo alteraret quod ad sensum videtur falsum. efficitur quod quicquid ei propinquius et quicquid longius secundum quod alteratur. sed hoc non fit sine motu locali. ergo alteratio presupponit motum localem. Secunda ratio alteratio fit secundum passibiles qualitates inter quas secundum antiquos raritas et densitas sunt priores. nam alie secundum istas distinguuntur. sed raritas et densitas secundum istos sunt congregatio et disgregatio. secundum autem congregationes et disgregationes fiunt generationes et corruptiones substantiarum. sed in congregatione et disgregatione necesse est motus localis. ergo motus localis precedit generationes et corruptionem que secundum eos priores sunt talibus motibus. Et circa hanc rationem est aduertendum quod si attendatur ordo passibilium qualitatum ex parte materie. verum est nunc quod rarum et densum priores sunt. Si vero attendat

In omni alteratione alterans facit potest adu tale
 Nam si possibile semper facit quod in his et dicitur 2° in h.
 Non est quod mouet localis vniu alijs motibz sed si pot mouet alijs motibz
 qui sit motus localis
 Propter hoc si in motu prius est non propter hoc
 prius in materia generis sui posteriora in materia passibilium.

et parte agentis calidum et frigidum sunt prio-
res. Aduertendū est secundo q̄ generatio et
conruptio non sunt secundum aggregationem et
disgregationem. sed hac opinione tanq̄ proba-
bili vtitur ph̄s vsq; eam reprobauit in libro
de generatione. Aduertendū est tercio q̄ con-
gregatio et disgregatio sunt motus locales vel
saltem sunt secundum motus locales si sint cor-
porum existentium actu. sed si capiuntur congre-
gatio et disgregatio pro rarefactione et condensa-
tione. hoc modo non sunt motus locales vt
dicitur est in principio huius nisi forte per acci-
dens sicut de augmento et decremento dices-
retur. 2° patet conclusio ex parte modorum
prioris et posterioris. Tripliciter enim aliquid
dicitur prius altero. Primo modo a quo non
conuertatur subsistēdi consequentia quo scilicet
non existente alia non sunt. sed ip̄m est sine aliis

2° modo aliquid dicitur prius secundum tē-
pus quod scilicet remotius est a presenti nunc
in preterito vel propinquius est in futuro. 3°
modo dicitur prius secundum substantiam hoc
est secundum perfectionem et completum sub-
stantie. et sic act^o prior est potentia p̄fectū imp-
fecto. Probatur q̄ motus localis sit prior aliis
illis modis. et primo de primo modo. quia ne-
cesse est motum esse. vel ergo perpetuatur quia
semper est vnus et idem motus continuus. vel
quia sunt infiniti motus consequenter se habē-
tes inter quos non est medium. sed primum. est
dignius. q̄ continuum est perfectius q̄ conse-
quenter. sed natura de possibilibus facit quod
dignius est. ergo magis accipiendū est motum
perpetuari per vnum primum motum continuū
q̄ per plures consequenter se habētes. sed solus
motus localis potest esse perpetuus et continu⁹
vt postea probabitur. ergo motus localis
prior est aliis primo modo. Item non oportet
illud quod localiter mouetur moueri alio motu
sed nihil mouetur alio motu nisi p̄existēte mo-
tu locali. ergo. 2° patet de secundo modo
quia perpetuum prius est non perpetuo. sed so-
lus motus localis potest esse perpetuus. ergo.

Sed contra obiceretur vt arguitur ante op-
positum. Ad quod respondet ph̄s q̄ licet in
vno et eodem motus localis sit posterior tempo-
re aliis. tamen simpliciter loquendo est prius.
quia impossibile est omnia mobilia esse genera-
bilia. supposito q̄ motus semper sit. et quia si
omnia essent h̄mōdi contingeret motum deficere
ergo oportet aliquod mobile esse ingenerabile
et incorruptibile. g^o salterabile et augmētabile.
cum motus semper sit et sit causa generationis
et corruptionis omnium generabilium et cor-
ruptibilium. et talis non potest esse alius q̄ mo-
tus localis. 3° probatur q̄ sit prius tercio

modo prioris. Nam priora via generatiōis sunt
posteriora via perfectionis. quia generatio pro-
cedit de imperfecto ad perfectum. sed motus lo-
calis est in vno et eodem posterior vt dictū est.
ergo posterior est via generationis. ergo oportet
aliquid primo fieri deinde alterari et augeri et
vltimo moueri localiter. ergo motus localis est
perfectior omnibus. Item ille motus est per-
fectior qui solum cōuenit perfectus. sic est de mo-
tu locali. nam videmus q̄ plante que sunt imp-
fectiores animalibus non mutant locum. et ad-
huc inter animalia illa que sunt imperfecta pro-
pter indigentiam organorum non mouentur lo-
caliter nisi per accidens proquāto augentur et
diminuantur. et animalia perfecta mouentur lo-
caliter. ergo motus localis conuenit solum per-
fectis. ergo. Item ille motus est prior et perfec-
tior qui nihil variat de substantialibus. sed hoc
solum conuenit motui locali. ergo. Ultimo
probatur conclusio tercia via. quia vt probatū
fuit in ordine mouentū que motu mouent mo-
uens se ip̄m est primum. sed mouenti se ip̄m ma-
xime conuenit mouere se motu locali. ergo ille
motus est prior omnibus aliis.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicitur q̄ si capiuntur illi termi-
ni simpliciter et absolute. put vn⁹ est substantia
et alius accidens tunc terminus generationis
prior est termino motus localis. sed si capiuntur
in ordine ad mouentia et mobilia quorum sūt
sic terminus alius motus localis. puta sub-
stantie ingenerabilis et incorruptibilis qui quidē
motus est a mouente immobili est prior termino
generationis. nam motus localis secundum q̄
est talis mobilis et a tali mouente est causa for-
marum substantialium in illis inferioribus.

Ad secundā patet solutio ex dictis. Sci-
quitur textus.

Queritur decimo. vtrū Ali-

quis mot⁹ vel mutatio ali⁹ a locali possit esse cō-
tinuus et perpetuus. Arguitur q̄ sic. q̄ gene-
rationes et corruptiones sunt perpetue vt habz
videri primo et secūdo de generatione. 2° sic
cum aliquid mouetur ad locum dum] peruenit
ad terminū separatim potest mutari ad magiū
et sic in infinitū reflecti. ergo alius motus a lo-
cali erit perpetuus. Ad oppositū est ph̄s in
secundo capitulo secūdi tractatus huius libri

Pro responsione.

Sciendum est primo: q̄ post
q̄ ph̄s ostendit motum localem esse primum
omnium motū. consequenter quia necesse est
primum motum qui est a primo mouente imer

diate procedit semper esse continuum cum sit a
 mouente penitus immobili inquit Aristoteles
 quid sit ille motus qui vnus et idem existens
 semper est continuus. nam illo habito habebit
 primus motus simpliciter. et ad hoc deueniens
 dum ostendit qd nullus motus alius a locali po
 test esse semper continuus nec etiam mutatio. p
 cuius probatione pbūs primo supponit qd ois
 motus vel mutatio est ex opposito in oppositū.
 siue contrarie siue contradictorie. vt termini ge
 nerationis et corruptionis sunt esse et non esse.
 Alterationis vero sunt qualitates contrarie.
 Augmenti. et decrementi vero magnitudo per
 fecta et imperfecta. sed a gñalitate huius propo
 sitionis soluz excluditur aliquis motus localis
 qui non est inter opposita nisi secundum quid
 vt patuit in fine sexti. 2º supponit qd motus
 capit speciem a termino ad quem. 3º illi motº
 sunt contrarii qui sunt a terminis contrariis in
 contrariis vt patuit in quinto huius. et simili
 ter suo modo dicendum est de mutationibus.

Conclusio prima. Nullus

motus preter motum localem vnus et idem exi
 stens potest esse semper continuus. et similiter de
 mutationibus. Patet quia contraria simul eidē
 in esse non possunt. ergo nec motus contrarii.
 vt cum aliquis mouetur ad album motu deal
 bationis. illud non mouetur ad nigrum motu
 denigrationis. quod autem prius existit per ali
 quod tempus et non mouetur motu quo natū
 est moueri. illud quiescit quiete. opposita illi mo
 tu. ergo cum aliquis mouetur motu dealbatio
 nis quiescit quiete. opposita motui denigratio
 nis. ergo motus denigrationis non potest semp
 esse. et cum motus contrarii sunt eiusdem nature
 si vnus non possit semper esse nec etiam alius.
 quare sequitur qd nullus motus qui est de con
 trario in contrarium vnus et idem existens pos
 test semper esse continuus et perpetuus. et simi
 liter dicere de mutationibus. Nec valet dicere
 contra rationem qd mutationes non sint contra
 rie. quia sunt opposite secundum contradictionē
 quia ratio capit fundamentū in hoc quod im
 possibile ē non solū cōtraria vno etiā quecūqz
 vera opposita eidem simul inesse. Unde sicut ē
 impossibile idem simul esse album et nigrum.
 et dealbari et nigrari. ita impossibile est qd idēz
 simul sit ignis et non ignis. et etiam mutari ad
 esse ignis quod est generari et ad non esse quod
 est corrumpi. Sed obiceretur quia quies nō
 opponitur mutationi. ergo nō potest esse cum ali
 quid nō mutetur aliqua mutatione qd quiescat
 quiete que esset opposita illi mutationi. Dicitur
 qd nihil differt ad propositū. sed sufficit qd simul

secundum tempus non mutetur mutationibus
 oppositis. sed qd inter duas mutationes opposi
 tas necessario sit tempus medium siue in illo tē
 pore dicatur mutabile quiescere siue non muta
 ri. Unde dictū est in quinto qd mutationi oppo
 nitur immutatio et non quies. Iterum ar
 gueretur qd motus non contrarietur moti quia
 opponitur quieti. modo vnum vni tantum est
 oppositum. Dicitur qd non est inconueniens ali
 quid duobus opponi vni quidem directe et al
 teri indirette. Unde motus directe contrariatur
 motu. sed indirette quieti. 2º sicut probatū
 est in fine sexti. omnis oppositio sumitur inter p
 fixos terminos et determinatos. ergo omnes mu
 tationem que est inter opposita contingit simpli
 citer terminari. ergo nulla talis potest esse conti
 nua et perpetua.

Conclusio secunda. motus

vel mutationes que sunt inter opposita conti
 nuari non possunt per successionem sic qd dum
 aliquis mouetur ad vnum terminum statim et
 sine tempore intermedio possit moueri aut mu
 tari in terminum oppositū. Probat pbūs. quia
 sicut contingit in generatione et corruptione ita
 et contingit in aliis motibus. nā quod est phi
 sicum similiter se habet in omnibus. sed irratio
 nabile est dicere qd generationi immediate succe
 dat corruptio. puta cum aliquid generatum est
 statim corrumpitur. quia tunc frustra generatū
 esset. ergo etiam ita est in ceteris motibus. 2º
 idem est motus et motus vnus continuus. sed
 motus qui est de albo in nigrum et eōtra non
 est vnus motus cum sint contrarii et specie dis
 ferant. ergo non sunt vnus motus continuus.
 quare oportet qd intercedat quies intermedia.
 nec possunt tales motus continuari cum differ
 rant specie. 3º cum necesse sit primum motus esse
 continuum. sequitur qd motus localis solum est
 primus et potest esse continuus. Et sic patet res
 sponso ad questū.

qd e phisica similiter se habet in oibz

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur qd generationes et cor
 ruptiones sunt perpetue non sic qd sit vna ge
 neratio aut vna corruptio semper existens. aut
 etiam qd corruptio succedat generationem prop
 ter causam dictam. nam si esset eadem genera
 tione continua idem generaretur et corrumpere
 tur. Ad secundam dicitur qd non est possibi
 le cum per motus aliquid sit albū qd statim fiat
 nigrum sic qd dealbatio et denigratio sint vnus
 motus continuus cum sint contrarii motus.

Sequitur tertius.

Quod autem contingit.

*motus nō ē qd sit a medio in medio
 motus mixtus dicitur qd gōtū ex utraqz
 motus mixtus ē qd sit circa medium
 sine p̄paratōne a seorsū v̄ d̄struōne*

Queritur vndecimo. Utrum

Omne quod reflectitur necesse sit in puncto reflectionis quiescere. Arguitur q non. si paruus lapis proiectus sursum obuiaret molari cadenti deorsum reflectitur sine quiete. alias oporteret molare quiescere qd falsus est. ergo. 2º sic si lapis sursum proiectus quiesceret sequeretur q graue calkens sursum et non prohibutum quiesceret. consequens est impossibile. ergo. 2d. Ad oppositum arguitur per phm in tercio capitulo huius tractatus. Pro responsione.

Sciendum est primo q post

q phus ostendit q motus localis est primº motus et q nullus ab eo potest esse continuus. consequenter ostendit q solus motus circularis potest esse continuus. Ubi.

Sciendum est Secundo q

Motus localis non est nisi triplex. scilicet rectus circularis. et compositus ex his. vt si aliquid moueretur per cordam et arcum. quod autem ostenditur non conuenire simplicibus satis ostenditur de compositis. ideo sufficit inquirere an motus simplex rectus aut circularis possit esse continuus. et in presenti questione videbit vtrº aliquis motus rectus possit esse cõtinuus. et in sequenti videbitur de circulari.

Sciendum e tercio q motus

rectus est qui fit supra magnitudinem rectam. sed omnis talis finita e vt dicitur in tercio huiº et omnis magnitudo finita tempore finito transiit vt patuit in sexto. quare oportet omnes motum rectum tempore finito peruenire ad terminum magnitudinis supra quam fit motus. 7 ita terminari. ergo nullus talis est infinitus. nisi dicat quis q dum peruenit continue ad terminum magnitudinis sine quiete continue recedat a principio et ita deinceps vt motus rectus 7 reflexus sunt vnus motus. Unde solis hoc modo posset perpetuari motus rectus. si ergo probatum fuerit q motus reflexus et primus non sint vnus motus continuus satis probabitur. quia impossibile est aliquem motum rectum semper esse cõtinuum. Tunc sit.

Conclusio prima. Impossibile est motum reflexum cum primo continuari

Probatu rationibus naturalibus. et deinde rationibus logicalibus et communibus. Prima ratio. impossibile est contraria ad inuicem continuari. sed illi motus sunt contrarii. ergo. Maior patet quia ad continuitatem motus tria re-

quiruntur. scilicet vnitas temporis. vnitas mobilis. et vnitas forme secundum quam est motus. sed contraria specie differunt. ergo est impossibile contraria ad inuicem continuari. Minor probatur nam motus contrarii sunt quorum termini sunt contrarii. sed motus reflexi et primi motus termini sunt contrarii. nam in locis sunt sex differentie positionum ad inuicem contrarie scilicet sursum deorsus. 2d. modo omnis reflexio fit supra aliquam illarum differentiarum vt si motus procedens erat sursum reflexio erit deorsum. et sic termini illorum sunt contrarii. Itz probat philosophus a signo. nam illi motus se inuicem impediunt et cessare faciunt siue sint supra lineam rectam. siue in circulo. ergo contrariantur. Non est tamen intelligendum q motus circulares proprie contrariantur. quia quis essent a terminis contrariis non tamen sunt secundum lineam breuissimam. sed magis debent dici repugnantes. cum mutuo se impediunt. Secunda ratio. illi motus non sunt contrarii inter quos mediat quies. sed inter primum motum et reflexum mediat quies in puncto reflectionis. Pro declaratione minoris supponitur primo q tria sunt in magnitudine. scilicet p. in principio. mediu et finis. 2º supponitur q licet mediu sit vnus numero. tamen est duo secundum rationem. scz finis precedentis et principium sequentis. 3º supponitur q aliud est esse in actu et aliud esse in potentia. ideo cum dicitur aliquid continue moueri ab extremis in extremum magnitudinis medium magnitudinis non est principium neqz finis motus in actu. sed in potentia solum ideo in alio medio mobile non est in actu. sed in potentia solum. Nec dicitur ibi accedere vel recedere nisi in potentia. quia non est ibi per aliquod tempus sed solum per nunc temporis. quod quidem nunc adhuc non idem se habet in actu. sed vt in potentia. sed cum erat mobile in principio alius magnitudinis quia tale principium est in actu et actu principium magnitudinis et motus tunc ibi erat actu. et similiter dicendum est cum est in alio extremo. quia tale extremum est finis actu et ibi est in nunc actu. si ergo in medio magnitudinis finiatur motus procedens secundum actum. et ibi incipiat alter motus secundum actum. tunc medium actu habet rationem principii et finis. modo sic est de puncto reflectionis. nam ad ipsum actu finitur motus procedens. et ab eo actu incipit motus reflexus actu. Tunc arguitur sic. vel est hodie nunc in quo mobile ad idem punctum reflectionis actu accedit et in quo mutatus e respectu motus precedentis cu illo nunc in quo actu recedit ex illo puncto. vel e aliud ab eo

3. requirunt ad obitum
tardum motu.

multo
cõtra spe differunt
Int qbz duo mº mediat tº
Dn ad mouet a pu suu motu
semp dr moui ad ultima suu motu

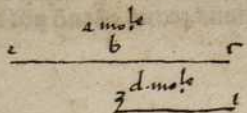
non potest dici q̄ sit idem. quia tunc in eodem
dem nunc mobile esset in actu et non esset in il-
lo puncto. quia cum accedit ad illud punctum
ibi est. cum vero recedit non amplius est. ergo ē
aliud et aliud nūc. s; inter quecūq; duo nūc me-
diat tempus. ergo mobile per aliud tempus in
ipso puncto permanet. sed q̄ per aliud tempus
manet in puncto secundum se totum quiescat.
ergo necesse est omne quod reflectitur in puncto
reflectionis quiescere. ergo motus reflexus et pre-
cedens nō sunt vnus motus. Deinde arguitur
rationibus logicis. Prima ratio. dum aliquid
mouetur a principio motus semper dicitur mou-
eri ad vltimum terminū sui motus. ergo si nō
sit quies in puncto reflectionis sequitur q̄ idem
simul mouebitur motibus contrariis. verbi gra-
tia si aliquis ascendat sursum et post contra ca-
dat deorsum si illi duo motus sint vnus dum
mobile incipiebat ascendere dicebatur moueri
ad vltimum terminum sui motus scilicet deorsum.
ergo simul conuenit ascendere et descendere.
2° si ita esset sequeretur q̄ aliquid moue-
retur ad aliq̄ terminū ab aliquo termino in
quo nondum fuit. patet quia in casu posito dū
mobile incipit ascendere iam dicitur moueri de-
orsum. et tamen nondum fuit sursum. Tercia
ratio. simul corrumpitur non album. et generat
album. cum ex non albo fit album. et similiter
corrumpitur album cum ex albo fit nō album.
ergo si motus reflexus cum primo possit contine-
ri in omni genere sequitur q̄ erit motus idem
quo ex non albo fit album et quo ex albo fit nō
album. ergo simul generabitur album et corū-
petur quod est impossibile. Alie rationes satis
patent in textu. Sed circa dicta in secunda
ratione conclusionis monet phís tria dubia et
solut. pro quorum primo ponantur due magni-
tudines. vna ē. e. b. c. et secūda. 3. i. r. fit vltia ps
per se puta. b. c. equalis toti. 3. i. deinde ponan-
tur duo mobilia equaliter mota puta. a. et. d. et
moueat. a. continue a puncto. e. vsq; ad punctum.
c. d. vero tunc recedat a puncto. 3. et tendat
ad punctum. i. cum. a. accedit omne. b. si ergo a
liud sit nūc in quo. a. accedat ad. b. et ab eo re-
cedat. sequeretur q̄. d. prius veniret ad. i. q̄. a.
ad. c. quia prius recessit a puncto. 3. q̄. a. ad. b.
Doc autem videt in cōueniens cū equaliter mo-
neantur. et magnitudo. b. c. sit equalis magnitu-
dini. 3. i. ergo videtur falsum quod dictum est in
secunda ratione. scilicet q̄ est aliud instans in q̄
mobile ad aliud punctum accedit et in quo re-
cedit ab eodem puncto. Respondet Aristoteles q̄
argumentum habet apparentiam si. a.
esset actu in. b. ita q̄. b. esset actu medium mag-

nitudinis et haberet actu rationem. finis et ra-
tionem principii. sed non est ita cum. a. ponatur
continue moueri a puncto. e. vsq; ad punctum.
c. et ideo. a. non est in. b. nisi per instans et ē idē
instans in quo accedit et in quo recedit ab ipso
b. modo non est ita in reflexione. quia punctus
reflectionis ē actu finis primi motus et actu prin-
cipium secundi. quia ille punctus est actu. ideo
non posset esse idem instans quo mobile actu
accedit ad ipsum et quo recedit ab eo. et sic pa-
tet solutio prime dubitationis. Ex hoc patet
etiam solutio secunde dubitationis que est ratio
5enonis qua nitebatur improbare motum loca-
lem propter puncta infinita exsistentia inter extre-
ma magnitudinis que impossibile est pertransi-
re vt ipse arguit. sed prius responsum est ad ra-
tionē eius. ideo pro nunc dimittitur. Tercia
dubitatio est cum aliquid sit per aliquod tem-
pus non est et per aliud est. cum igitur ista tem-
pora sint ad inuicem continuata per instans du-
bium est vtrum in illo instanti copulante esse et
nō esse sit vel non sit vltroq; modo se ha-
beat. et hoc est q̄ sub aliis verbis queritur vtrum
instans naturalis transmutationis sit attribue-
dum posteriori passioni. Respondet Aristoteles
q̄ attribuendum est posteriori vt cū aliquid
generatur in instanti terminante generationem
dicitur esse. Similiter cum aliquid dealba-
tur in instanti terminante dealbationem est al-
bum. patet q̄ cum aliquid dealbatur vel in vlti-
mo transmutationis est album vel non album
si sic habetur intentum. si non tunc cum ex non
albo non fiat album nisi per transmutationes.
sequitur q̄ instans datum non erit vltimus ter-
minus transmutationis quod falsum est per ca-
sum positum. Et si arguatur iterum cum ali-
quid dealbatur in toto tempore dealbationis
est non album. ergo in quolibet instanti illius
temporis. Respondet Aristoteles negando
consequentiam. sed accipiendum est vltimum
terminum illius temporis in quo primo est al-
bum. Tunc respondetur.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ in illo casu proiectum
reflectitur non per se. sed pure per accidens. et id
in illo casu contingit ipsum non quiescere et etiaz
est continuitas per accidēs et conclusio in tellis
gitur de mobili reflexo per se. Ad secundam
dicitur q̄ licet virtus violentie qua lapis moue-
tur sursum licet in termino motus non sufficiat
amplius mouere. tamen sufficit detinere mobile
contra motum suum per aliquod tempus et ha-

Ad. 1.

bet rationem prohibentis. et sic graue quiescens
sursum determinatur a virtute violentie.

Sequitur textus.

Queritur Duodecimo.

Utrum motus circularis possit esse perpetuus
et continuus. Arguitur q non. quia si sic
esset infinitus. sed hoc est impossibile quia ois
motus est inter terminos finitos. modo nullus
motus qui est inter terminos finitos potest esse
infinitus. 2º sic. si motus circularis esset con-
tinuus et perpetuus oporteret perpetuitate siue
continuitatem fieri per quandam reflexionem.
et tunc argueretur sicut de questione preceden-
ti. 3º sic. motus conuincitur mobili vt pa-
tuit in secto. sed nullum mobile est infinitum.
ergo. r. Ad oppositum est pbsis in littera.

Pro responsione.

Sciendum est primo: q post
q probatum est q necesse est esse vnum primum
motum continuum et perpetuum procedentem
ab vno motore perpetuo penitus immobili. et
ostensum est q motus localis est primus oium
et deinde q nullus alius a locali potest perpe-
tuari et vltimo q motus rectus non potest ppe-
tuari siue esse vnus et continuus. Consequenter
ostendit philosophus q motus circularis potest
esse continuus et perpetuus qui procedit a pri-
mo motore simpliciter. qui quidem motus de
necessitate est causa omnium aliorum motuum
et si talis motus possit esse continuus et perpetuus
necessario est talis. quia in perpetuis non differ-
runt esse et posse. Tunc sit.

**Conclusio prima motus cir-
cularis potest esse continuus et perpetuus.** Pro-
batur illud est possibile quo posito in esse nul-
lum sequitur impossibile. sed si ponatur motus
circularis continuus et perpetuus nullum sequi-
tur impossibile. ergo. Minor patet quia illud
impossibile quod sequebatur ponendo motum
rectum esse continuum et perpetuum erat q mo-
tus contrarii essent vnus et continuus motus.
sed hoc impossibile non sequitur ponendo mo-
tum circularē continuum. qd ostenditur. primo
quia in motu circulari illud quod mouetur ab
aliquo puncto redire potest. ad idem punctum
secundum eandem dispositionem partium mo-
bilis. ita q pars que in exitu a puncto erat pri-
or erit prior etiam in reditu ad ipm punctum. et
sic non erit contrarietas in dispositione partium
mobilis. quod non contingit in motu recto vno
pars que erat prior in primo motu in reflexione

fit posterior. 2º sic contrarietas inter duos ter-
minos solum attenditur inter lineam rectam
per quam solum potest mensurari maxima distan-
tia inter duo puncta secundum quam distan-
tiam in loco attenditur contrarietas. et q non
mensuretur talis distantia per lineam circularē
patet quia inter duo puncta describi possunt in
finite linee curue. sed vnica recta describi potest
ergo illa maxima distantia solum mensurari ha-
bet per lineam rectam. ergo motus qui sit secun-
dum lineam circularē non contrariatur. 3º
partes motus circularis non sunt contrarie. q
in motu circulari fit reditus ab eodem in idem
nō p idē mediū. sed per aliud et aliud sit exitus
ab vno puncto et reditus in idem. modo de ras-
tione oppositorum est q circa idem considerentur
ergo possibile ē aliquid moueri circulariter sine
oppositione motuum. quare motus circularis
potest esse continuus et perpetuus quod nō cō-
tingit in motu recto. quia semper fit exitus ab
eodem et reditus in idem per idem medium. idē
exitus et reditus sunt motus oppositi. et contin-
git hoc quia in linea recta finis non coniungit
principio. et similiter contingit in semicirculo
vel in alia minore portione circuli. Ex ista
ratione sequitur q nullus motus preter circula-
rem potest esse perpetuus. patet quia in omni
alio si fiat reditus fiet per idem medium. vt si in
alteratione ex calido fiat frigidum fit transitus
per tepidum. et similiter est in aliis.

Conclusio secunda. motus

circularis est primus omnium motuum. Patet
quia motus localis est prior aliis motibus. sed
omnis motus localis est rectus vel circularis
vel mixtus ex his. sed mixtus nō potest esse pri-
mus. et circularis est prior recto. qd ostenditur
quia perfectum et incorruptibile natura perfec-
tione et tempore est prius imperfecto et corrupti-
bili. sed omnis motus rectus est imperfectus
et corruptibilis. motus autem circularis est per-
fectus. ergo r. Minor patet quia nulla mag-
nitude recta est infinita. alias supra ipm nō cō-
tingeret moueri. quia impossibile est fieri quod
impossibile est factū esse. ergo omnis magnitudo
est finita. ergo nullus motus rectus potest
esse infinitus. et per omnes quilibet motui recto po-
test aliquid addi. ergo est imperfectus. et pertinet
ad terminū et tandem cessat. et sic est corrup-
tus. Nec potest dici q motus rectus sit infinitus
per reflexionem vt supra patuit. sed motus cir-
cularis est perfectus. quia semper in eo finis cō-
iungitur principio et ē incorruptibilis. qd semp
est in principio suo. ergo. r. Secunda ratio
motus qui potest esse perpetuus prior est non p-
petuus natura et tempore. sed circularis potest esse
perpetuus. rectus aut nō potest esse perpetuus. g. r.

Tercia ratio. esse principium in aliquo genere et esse mensura omnium que sunt illius generis conuertuntur ad inuicem. sed motus circularis est mensura omnium aliorum motuum ergo etc. Quarta ratio. motus regularis prior est irregulari. sed solus circularis potest esse regularis. nam si motus rectus naturalis est velocior in fine quam in principio. si vero violentus e conuerso. In circulari vero ut dictum est non est assignare principium medium et finem que tamen possunt assignari in magnitudine recta. ergo in motu circulari non est assignare partem que intendatur et remittatur. Et predictis patet quomodo perpetuatur motus non per successionem plurimum motuum consequenter se habentium. Sed quia est vnus motus perpetuus cuius continuas perpetua est causa successionis perpetue generationis et corruptionis illorum in ferorum. et quia in prima ratione huius conclusionis supponebatur quod motus localis sit prior aliis. Quis hoc probatum sit tamen iterum probat philosophus per opiniones antiquorum philosophorum. Primo per Empedoclem qui posuit litem et amicitiam esse principia motuum per congregationes et segregationes que sunt motus locales. 2. per Anaxagoram qui posuit intellectum agentem esse primam causam motus. 3. per Democritum qui posuit vacuum esse causam motus. modo vacuum est causa motus localis. 4. per opiniones antiquorum ponendo vnus principium materiale motus per condensationem et rarefactionem. 5. per opinionem Platonis qui posuit animas esse primam causam motus. 6. per opinionem vulgarium qui dicunt nihil moueri proprie nisi moueatur motu locali. ergo motus localis est primus motus aliorum motuum.

Ad rationes ante oppositum
Ad primam dicitur quod motus circularis est infinitus non quidem secundum terminos quia in qualibet die naturali pertingit de termino ad terminum. sed infinitus secundum durationem perpetuam per continuas rerum creationes et circulationes que sunt continue et non diuise. Ad secundam patet quod non est simile de motu circulari et de recto. quia in circulari non fit reditus per idem medium. Ad tertiam dicitur quod illa diffinitio intelligitur in partibus motus quas habet a mobili. et non de partibus quas habet secundum durationem. Sequitur textus. *Quod autem necesse est.*

Queritur Tredecimo.

Utrum mouens tempore infinito sit infinite virtutis de necessitate. Arguitur contra suppositum. quia mobile motus et tempus equaliter di-

uidantur et se habent ad esse finitum et infinitum sed nullum est mobile infinitum. ergo nullus est motus tempore infinitus. ergo non potest concludi quod primum mouens sit infinite virtutis. 2. sic ponendo perpetuitatem mundi cum Aristotele. Sol mouet. et mouet hec inferiora tempore infinito. et tamen est finite virtutis. ergo. etc. 3. sic. si esset aliquod mouens infinite virtutis tunc moueret suum mobile in instanti temporis ut ostenditur de grauitate infinita primo celi et mundi.

Ad oppositum arguitur per philosophum in textu. qui ex perpetuitate motus concludit infinitatem virtutis primi motoris. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post

quod philosophus ostendit quis et qualis sit motus primus qui est circularis continuus et perpetuus. consequenter vult ostendere quale sit primum mouens et principaliter quod est impartibile et nullam habens magnitudinem. ad cuius ostensionem predebetur minatur quedam necessaria. Primo quod est infinite virtutis. 2. quod virtus infinita non potest esse in magnitudine finita. et cum nulla magnitudo sit infinita. sequitur suum principale intentum.

Sciendum est Secundo. quod

In omni motu tria concurrunt. scilicet mouens. mobile. et tempus in quo fit motus. et hec tria necesse est aut esse finita. aut omnino esse infinita. aut vnum finitum aliis duobus existentibus infinitis. et e contra. Et dimissis duobus primis membris quia nihil faciunt ad propositum. tertium prosequitur Aristoteles quod scilicet impossibile est esse vnum infinitum aliis duobus existentibus finitis aut e contra. et specialiter hoc facit de tempore quia magis facit ad propositum. Tunc sit.

Conclusio prima. Impossibile

est tempus esse infinitum aliis duobus existentibus finitis. Probatur. et sit mouens finitum a. et mobile finitum. b. et tempus infinitum. c. capiatur ergo vna pars mouentis proportionata toti que sit. d. et pars mobilis que sit. e. cum ergo pars mobilis equaliter mota in minori tempore pertranseat signum magnitudinis supra quam sit motus quod totum mobile. sequitur quod ipsum in minori tempore quod sit. c. pertransit aliquod spatium magnitudinis quod totum. b. pertransit. sit ergo illud minus tempus. 3. que sit pars illius temporis infiniti. et cum mouens et mobile sint finita. et omne finitum per ablationem eiusdem quantitatis prius pluries sumptarum tandem consumatur. capiatur in motu et mobili pres equalibus partibus iam acceptis do

Liber Octauus.

nec consummant mouens et mobile et addatur partibus iam acceptis. cuius ergo prima pars mobilis iam accepta in parte temporis finita mouetur a parte mouentis et pertransierit determinatum signum magnitudinis sequitur quod quaelibet pars eius similiter in parte temporis finita pertransibit. sed cum nunquam possit consumi totum tempus. et etiam ex partibus finitis multitudine et magnitudine resultet finitum. sequitur quod omnes partes mobilis mouebuntur ab omnibus partibus mouentis tempore finito. ergo et totum mobile mouebitur tempore finito a motore finito. ergo si tempus sit infinitum oportet mobile esse infinitum. et sic necesse est esse mouens infinitum. quod mouens per tempus infinitum necessario est infinite virtutis. Sed contra argueretur. quia hec ratio intelligenda est de primo mobili et de primo mouente. Quibus repugnat commentator quod aliqua condicionalis bene est vera cuius partes sunt false. et ita est in proposito. Sed melius dicendum est quod in talibus demonstrationibus videtur Aristoteles diuisione partium mobilis et mouentis non realiter ita quod secundum actum fiat diuisio. sed solum fit talis acceptio secundum imaginationem nostram per intellectum vel rationem signando unam partem sine actuali diuisione ipsius continui. dicendo. si hoc totum moueatur hec pars prius pertingit ad aliquod signum spacii et alia. et debent sic intelligi rationes philosophi. Sed iterum argueretur. si sit aliquod mouens finite virtutis ingenitum et incorruptibile tale semper se habebit ad mouendum. ergo poterit mouere tempore infinito. quia vero semper manens idem semper natum est facere idem. ergo ex infinitate motus secundum tempus non potest Aristoteles concludere infinitatem motus secundum virtutem. Pro responsione huius rationis sciendum est quod diuisio motus potest capi dupliciter scilicet ex parte mobilis et secundum partes eius. et ex parte magnitudinis supra quam fit motus. una enim pars mobilis prius pertransit unam partem magnitudinis et totum mobile. et similiter totum mobile prius pertransit unam partem magnitudinis et totam. et si bene consideretur ratio Aristotelis clarum est quod totus motus capitur ex parte mobilis. quod patet cum dicitur quod pars mobilis in minori tempore mouetur et totum. hec enim minoritas temporis accipi non potest ex parte magnitudinis nisi in ordine ad aliquod signum determinatum. quia posset capi pars mobilis ex parte mouentis sibi proportionata equali tempore equali spacium pertransire sicut totum mobile. debet ergo capi minoritas temporis ex parte mobilis. ita quod pars alicuius

mobilis in minori tempore aliquod signum magnitudinis supra quam fit motus prius peruenit et totum mobile. et ita si totum mobile pertranscat aliquod signum tempore infinito oportet necessario quod in ipso mobili sunt infinite partes. et quod mobile sit infinitum. et si mobile sit infinitum oportet necessario quod mouens sit infinite virtutis. quia virtus mouentis debet excedere virtutem mobilis. que quidem virtus mobilis erit infinita si mobile sit infinitum. Cum autem sol mouet hec inferiora tempore infinito non est intelligendum quod moueat aliquod mobile infinitum cuius motus sit infinitus ex parte mobilis. sed bene mobilia infinita secundum successionem. Sed iterum replicatur fortius. quia nullus est motus infinitus ex parte mobilis. cum nullum mobile sit infinitum. sed solum est infinitus ex parte magnitudinis resumpe et iterate. et sic ad motum tempore infinito sufficit virtus infinita. ergo ratio Aristotelis non potest concludere primum mouens esse virtutis infinite. Respondetur necessario quod illud quod est prima causa motus infiniti oportet quod sit per se causa infinitatis motus. quia causa que est per se prima prior est causa per accidens sive per se. ut dictum fuit prius. et causa per se primo terminatur ad effectum per se. quia causis prioribus correspondent effectus proprii secundo butus. dictum est autem quod tempus motus potest accipi ex parte mobilis. et ex parte magnitudinis. et ita similiter dicendum est de infinitate motus. tempus autem motus quod capitur ex parte mobilis sibi per se conuenit. et etiam infinitas si talis esset. quia sibi conueniret per proprium eius subiectum. tempus autem motus quod accipitur ex parte magnitudinis sibi per accidens conuenit. et ita similiter infinitas. postquam tamen mobile totum motum suum compleuit supra unam magnitudinem quo reiterato redeat et sic infinitum tale tempus et talis infinitas sic veniens ex parte magnitudinis per hoc quod mobile resumit suum motum accedit motui illius quod est causa prima huius infinitatis virtus non terminatur per se ad illam infinitatem per accidens. sed terminatur ad infinitatem motus per accidens que esset per se. et hoc esset mouendo mobile infinitum si esset. et propter hoc secundi motores quantum moueant motu infinito per accidens non oportet quod sint infinite virtutis. quia cause per se non sunt cause illius infinitatis. quia ut dictum est causa per se debet terminari aliquem effectum per se. sed etiam illam virtutem non habet ex se sed ex alio. et similiter dictum est de sole qui mouet hec inferiora.

motu infinito supponendo perpetuitates mundi et tamen non est infinite virtutis. nec etiam oportet illud quia non est causa per se illius infinitatis. unde si esset aliquod mobile infinitum neque sol neque alie intelligentie mouere possent. sed primum mouens ipsum mouere possent. et hec fuit mira subtilitas Aristoteli qui ex hoc quod postquam motus est in finitus per accidens concludit primum mouens esse infinite virtutis ex eo quod effectus per accidens non potest esse terminus alicuius cause per se. et tamen primum mouens simpliciter est causa illius infinitatis per accidens. quare oportet quod possit esse causa per se alicuius infinitatis per se sic quod ex parte eius non sit defectus. unde patet repositio ad quesitum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primas dicitur quod solus procedit de tempore quod habet motus a mobili secundum partes eius. et sic verum est quod motus non possit esse infinitus nisi mobile esset infinitum. sed non procedit de tempore quod habet motus ex parte magnitudinis resumpte. Ad secundam patet solutio.

Ad tertiis dicitur quod processus maioris in de celo de grauitate et lenitate intelligitur de virtute naturali. virtus autem primi motoris quous sit infinita tamen est intellectualis et voluntaria. ideo non agit secundum vltimum sui posse sed secundum quod intelligit et vult.

Queritur decimoquarto

Utrum in magnitudine finita possit esse virtus infinita. et e contra in magnitudine infinita possit esse virtus finita. Arguitur primo quod sic. primus motor qui est infinite virtutis est in primo orbe ut habetur in 2° celi et mundi. sed primus orbis est finite magnitudinis ut dicitur per de celo. 2° in magnitudine finita est virtus infinita. 2° sic quia stat in minori corpore maiorem esse virtute quam in maiori. ergo ut videtur possibile est quod in magnitudine finita sit virtus infinita. Ad oppositum arguitur per Aristoteli in primo ca. 4° quarti tractatus huius octauis ad vtriusque partem per inuersionem.

Sciendum est primo quod post

quod Aristoteli monstrauit quod mouens tempore infinito necesse est infinite virtutis. consequenter ostendit quod virtus infinita non potest esse in magnitudine finita. et hoc valet ad probandum quod primum mouens est penitus indiuisibile et non habens magnitudinem. ostendit etiam Aristoteli quod in magnitudine finita non potest esse virtus infinita. et sic istud per concomitantiam ad primas questionem se habet. Quis non sit a philosopho principis palter intencum. Tunc sit

Conclusio prima. In magni

tudine finita non potest esse virtus infinita. Pro cuius probatione duo supponuntur. Primus quia maior virtus equalem effectum perficit in minori tempore quam minor virtus. 2° est quous maior virtus equalē effectum perficiat in minori tempore quam minor in minori tempore. Impossibile est tamen virtutem aliquam quantumcumque magna sit in non tempore mouere. quia omnis motus est in tempore. Tunc arguitur sic si in magnitudine finita esset virtus infinita sequeretur quod ipsa in non tempore moueret quod est impossibile per secundam suppositionem. patet consequentia. quia si talis virtus infinita tempore aliquo finito moueret quantumcumque modico significetur illud tempus et sit. a. et deinde capiatur virtus finita alicuius magnitudinis finite que etiam mouebit tempore finito sed in maiori et sit illud tempus. a. b. cum ergo cuiuslibet finiti ad finitum sit proportio. erit tempus. a. b. ad tempus. a. determinata proportio secundum quam maius excedit minus. addatur ergo secundum eandem proportionem qua vnum tempus excedit aliud virtus finita ad virtutem finitam datam. tunc aggregatum ex his virtutibus quod finitum erit. e. r. mouebit in equali tempore ipsi. a. quia quantum crescit virtus tantum decrescit ipsius tempus ergo virtus finita et infinita in equali tempore mouebunt. et cum adhuc virtuti finite possit fieri additio absque hoc quod adequetur virtuti infinite quia semper erit finita sequitur quod virtus finita in minori tempore mouebit quam infinita quod est impossibile sicut dicebat suppositio. impossibile est ergo virtutem infinitam mouere tempore finito ergo si talis esset moueret in non tempore quod est iterum impossibile. ergo impossibile est virtutem infinitam esse in magnitudine finita. Sed contra obiceretur quia hec ratio non solum videtur probare quod in magnitudine finita non potest esse virtus infinita. vmo etiam quod nulla est virtus infinita quod est contra predicta. Responsetur quod virtus que non est in magnitudine est agens per intellectum et a tali mouetur celum ut dicitur duodecimo metha. virtus autem que est in magnitudine agit naturaliter. Et inter istas virtutes talis est differentia. quia agens naturale semper agit secundum vltimum sui posse. et actio eius proportionatur sue nature. et ideo si sit virtutis infinite actio est infinita. quare si in magnitudine aliqua esset virtus infinita cum esset agens naturale motus ab ea procedens esset infinite velocitatis et in non tempore.

222.5.

Andreas
 Maior virtus semper equalē effectum perficit in minori tempore quam minor virtus quod in parte impossibile est virtutis finiti magnam in non tempore mouit.

sed actio agentis per intellectus non proportiona-
liter sue nature sed insequitur modus forme ap-
prehense. et ideo edificator non facit domum
quam et qualem posset. sed quam et qualem
vult et intelligit. quare non oportet quod si sit ali-
qua virtus infinita sue magnitudine quod moue-
at velocitate infinita. sed tanta velocitate quam
ta congruit sibi propter quam agit.

Sciendum est ulterius quod nihil
mouetur nisi habens magnitudinem. impossibile
est autem aliquid habens magnitudinem recipere
effectum adequatum virtuti alicuius agentis per
intellectum. quia natura corporea se habet ad in-
tellectum sicut particulare ad universale. ideo quod
uis sit aliqua virtus infinita extra magnitudi-
nem non oportet quod in aliqua magnitudine faciat
effectum sibi adequatum. quare non oportet si pri-
mus motor sit infinite virtutis celum infinita
velocitate moueri. sed aliquod habens magni-
tudinem potest recipere effectum minorem et etiam
equalem virtuti actiue existenti in magnitudine.
et ideo si esset virtus infinita sequeretur quod possit
habere effectum sibi correspondentem in aliqua mag-
nitudine. effectus autem sibi correspondens esset in
finita velocitas motus. et sic oporteret talem vir-
tutem mouere et non moueri. et mouere in non
tempore quod est impossibile. Et si iterum obiciatur
quia celum potest moueri tempore infinito. ergo
possibile est ipsum moueri infinita velocitate. ergo
in non tempore. Respondetur autem quod illud non repug-
nat magnitudini circulari. sed negetur potentia quod
illud repugnet magnitudini circulari moueri in
non tempore. oporteret enim quod omnia puncta
circuli in vno et sub eodem instanti temporis
essent in vno et eodem puncto quod est impossibile.

Et si obiciatur iterum si in celo non sit virtus
infinita ad mouere vel moueri infinita velocita-
te sequeretur quod in eo non erit virtus ad esse tem-
pore infinito. Ad hanc rationem dicitur in primo
de celo.

Conclusio secunda. In mag-
nitudine infinita non potest esse virtus finita. p-
qua notat Aristoteles quod oppositum eius maxi-
me videtur verum propter illud quod tactum est
in vna ratione ante oppositum. quod tamen nulla
tenus concludit. quia licet paruus ignis sit ma-
ioris actiuitatis magna parte aeris. poterit tamen
tantum accipi de aere quod equabitur virtus eius
virtuti ignis. et cum infinitum nunquam possit acci-
pi totum simul impossibile esset ignem quatecum-
que quantitatis esset dum tamen esset finite vir-
tutis aeri adequari virtute aeris infinite quanti-
tatis. Probatur conclusio et sit magnitudo in-
finita. a. b. cuius virtus sit finita. deinde capiatur
aliqua magnitudo finita que sit. b. c. cuius

etiam virtus sit finita. deinde capiatur aliqua
pars magnitudinis infinite que sit. a. c. vel ergo
illius partis erit aliqua virtus vel non. non po-
test dici quod non. quia impossibile est corpus na-
turale esse sine virtute. si ergo non possit adequari
virtus partis virtuti totius. sequitur quod virtus
eius erit minor quam virtus totius. et se habebit in
aliqua proportionem ad virtutem totius et etiam
ad virtutem magnitudinis finite. et si capiatur al-
lia pars que sit equalis parti iam accepte ipsius
etiam erit aliqua virtus equalis virtuti alteri
et cum virtus totius sit finita sequitur quod possit
accipi tot partes eius quod virtus partis adequa-
bitur virtuti totius. et tamen nondum accepta
erit tota magnitudo. quare sequitur quod erit eadem
virtus totius et partis finite et infinite. et quod erit
aliquae partes magnitudinis infinite quantum
nulla erit virtus. que omnia sunt impossibilia.

Itaque sequeretur quod magnitudo finita in equa-
li tempore ymo in minori mouebit quam magnitudo
in infinita. Patet quia ex quo virtus magni-
tudinis infinite erit finita ipsa mouebit tempore fi-
nito. virtus enim magnitudinis finite mouebat
tempore finito. deinde fiat additio illi magnitudi-
ni finite. et fiat additio virtutis. quare continget
virtuti magnitudinis finite adequari ymo exce-
dere magnitudinem virtutis infinite. et sic moueri
in equali ymo in minori. et tamen per talem additionem
finitam nunquam adequabitur infinite. ergo mag-
nitude finita in minori tempore mouebit quam in-
finita. Tercia ratio est que sumitur ex parte
magnitudinum que sunt eiusdem nature. in talibus
enim crescente virtute crescit magnitudo. et
econtra. ergo si sit infinitus aer cuius virtus sit
finita. et sumatur finitus aer cuius etiam virtus
sit finita. tunc per additionem aeri finito adequa-
bitur virtus eius virtuti aeris infinite ab a. b. h.
quod aer finitus fiat infinitus. quare sequitur quod si
nitus aer erit equalis infinito. vel quod in his que
sunt eiusdem nature magnitudo non proportio-
netur virtuti quod est impossibile. ergo impossibile
est in magnitudine infinita esse virtutem finitam.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod primus motor est in pri-
mo orbe non tantum sibi inherens ut forma eius
sed tantum sibi assistens ut motor mobili. Ad
secundam negetur consequentia. et causa dicta
est in secunda conclusione. Sequitur textus.

Queritur Decimoquinto

Utrum proiecta a primo prohibente post recessum
moueantur a medio. Arguitur primo quod
non. quia medium resistit sue diuisioni. ergo non
mouet proiecta. sed resistit motui eius. 2o sic.
arguitur inquirendo a quo mouetur ipsum me-
dium cessante primo mouente. nam ipsum medium

non mouetur a se. ergo o^s q^d ab alio moueatur. sicut et proiectus. 3° sic. quia si sic sequeretur q^d lata proiecta velocius moueretur q^d rotunda vel acuta. consequens est falsum. et patet o^mnⁱa quia facilius pelleretur a medio. 4° sic quia mirabile videtur q^d aer qui tam diuisibilis est. facilius tam graua corpora mouere et susuⁿere possit. Ad oppositū est pbūs iⁿ 2° cap^o quarti tractat^o huius octauⁱ. Pro respōsiōe

Sciendum est primo q^d Ut

Aristoteles concludat vnitatem primi motus ostendit q^d in quibusdam mobilibus vt in proiectis impeditur vnitatis et continuitas motuum propter pluralitatem motoris. quare si primus motus debeat esse maxime vnus et continuus oportet etiam q^d motor primus sit vnus. Et gratia huius mouet Aristoteles dubiū a quo moueantur proiecta post recessum a primo prohibente. que quide^m dubitatio oritur ex hoc q^d demōstratū est inanimata a se moueri non posse. et etiam ex illo q^d ostensum est q^d mouens simul est cum moto. Et huius ergo oritur dubium a quo moueantur proiecta postq^d non tanguntur a p^o prohibente. Circa quā dubitationem pbūs cōcludit quandam falsam opinionem. que vt dicunt aliqui fuit Platonis. qui vt dicunt posuit primum prohibens cum ipso proiecto mouere aliquod aliud corpus vt puta aerem. qui quide^m aer motus concommittatur semper et mouet ipm proiectū durante toto motu eius. S^z contra arguit Aristoteles. quia eadem dubitatio oritur de ipso aere a quo scilicet moueatur postq^d separatur a primo mouente. quia sicut a se non mouetur proiectum. ita nec ipse aer. et hūc modum mouendi proiecta vocant aliqui anti-parites in hoc est contra resistentiam medii. ymaginantes ipm mediū resistendo vnire se retro mobile et vniendo mouere mobile. Sed vt dictū est hec solutio Aristoteli non placet propter causam dictā. ideo ipse Aristoteles aliter soluit dicens. q^d primū prohibens corpus sibi propinquū puta aerem vel aquā mouet et mouendo ipm sibi ipi attribuit virtutem mouendi aliud mediū o^mnⁱter sibi se habens. ita q^d illud mediū propinquū primo mouēti ab ipso primo habet quo moueatur. et q^d moueat aliud. et sic deinceps. et quia mouere et moueri non insunt de necessitate eiusdem. alias non esset dare mouēs non motum. ideo hoc secundum mouens licet postq^d cessauerit primum mouere cesset moueri. tamen bene mouet aliud consequēter sibi se habens. quod satis patet ad sensum de lapide proiecto in aqua qui aquaz mouet sibi propinquā primo causando in ea quendam circulum. qui circulus factus causat alius circulus mouendo

aliam aquam consequenter se habere. et hoc mō non oportet totum aerem vel totam aquā moueri simul quando primum mouens mouet. et simul quiescere quando primum cessat mouere. sed propinquū mediū primo mouenti simul mouetur quando primus mouet et simul cessat moueri quando primum cessat mouere. et in termino sui motus mouet aliud mediū sibi propinquū. et ita dicendū est de illo alio in ordine ad aliud. Et quia virtus motiua impressa a p^o in secundum fortior est ipso secundo q^d in tercio. ideo continue minoratur et tandem adeo debilitatur q^d sufficit ad hoc q^d illud in quo est. moueat aliud sibi propinquū. sed non tribuit virtutem mouendi ulterius. et tunc cessante illo in quo debilis est ita mouere cessat aliud moueri. et deficit motus perfectionis. et iste est motus positus ab Aristotele quo proiecta mouentur. Sed circa hunc modum aduertendum est q^d licet virtus motiua in medio propinquo. primo mouenti maior sit intensiue q^d in magis distanti. non tamen habet actum suum maximū ideo non est maior extensiue. quia virtus illius cum sit corporalis requirit sicut quelibet virt^o corporea determinatam quantitatem. maxime q^d tum ad hoc q^d h^z suum maximam actum. et idē videmus proiecta proprie primum prohibens minus ledere q^d distantiora a primo prohibente. in fine vero motus propter debilitatem virtutis tarde mouentur. ideo proiecta velocius mouentur in medio q^d in principio et in fine. Exemplum sensibile patet in aqua. nam si lapis cadat in aquā et prope lapidem sint ligna ista tardius mouebuntur iuxta lapidē q^d in maiori distantia a lapide. etiā circuli minores tardius mouebuntur iuxta lapidē q^d distantiores a lapide.

Sciendum est ulterius q^d cor

pora nata mouere aliquod proiectum post recessum a primo prohibente debent habere aliquas condiciones. et ponit Albertus quatuor. Prima est q^d nata sint moueri et quiescere. quia vt dictum est secundū mouetur mouente primo et quiescit cessante primo. Secunda est q^d oportet h^z mōi corpora non esse alicuius determinate figure. sed facilius permutari ad quancunq^s figuram. ideo oportet ea esse humida. quia humidum male terminatur termino proprio. et facile est terminabile termino alieno. et sic male dixerunt aliqui proiecta moueri per impetuz eius ipius prohibentis ipis proiectis impressum a primo prohibente. quia contingit ipa proiecta adeo esse dura et compacta q^d ipis imprimi nō possent h^z mōi impetus. Tercio oportet h^z mōi corpora spiritalia esse rara et subtilia. et facilius

diuisibilia vt vna pars possit moueri sine alia et vna pars possit alteri superferri hoc est super illam moueri vel iuxta sine hoc q̄ alia moueat. Quarto oportet ipsa corpora esse vicina materie prime propter quam vicinitatem sunt in potentia ad recipiendum quemcunq; motum et a quocunq; motore. Sit igitur.

Conclusio prima et responsa lis ad quesitum. Projecta post recessum a primo proiciente a medio mouentur modo expresso. Patet. quia h̄mōi projecta post recessum mouentur vt ad sensum patet. et non a se cum non sint animata. ergo ab alio. et cum proximum mouens debeat esse simul cum moto oportet huiusmodi corpora moueri ab aliquo corpore intermedio inter primum proiciens et ipsa. quod est immediatum projectis ipsis. Ex quo sequitur q̄ non mouentur ab vnico motore. sed a pluribus consequenter se habentibus se inuicem tantum gentibus. quia non est semper idem corpus immediatum ipsis projectis. et quia pluralitas seu diuersitas non est sine diuisione. ideo bene dicitur primum q̄ oportet medium a quo moueat esse faciliter diuisibile. Ex quo infert Aristoteles conclusionem principaliter intentam. que talis est.

Conclusio secunda: Licet motus alicuius proiecti videatur esse vnus et continuus propter continuitatem mobilis et corporis. non tamen est vnus et continuus simpliciter. Probatur quia h̄mōi motus est a pluribus et diuersis motoribus. inter se habentibus et non simul ipsum proiectum mouentibus. ergo ille motus non est similiter vnus et continuus. et hoc ad sensum patet in aqua mota ab aliquo lapide incidente. Ibi enim patet successio motorum ad motum secundum diuersas partes aque. id est esse apparent diuersi circuli. etiam ibi apparet quo modo vna pars aque aliam mouet. alia non mouente. et quo modo vna pars mouetur alia non mota. et similiter est in aere quantum ad corpora projecta per aere. licet non sit ita sensibile nobis propter maiorem aeris subtilitatem. Ex his sequitur q̄ motor primus est vnus quia alius primus motor non esset vnus et ceterum a pluribus motoribus.

Ad rationes ante oppositas

Ad primam conceditur antecedens et negat consequentia. quia virtus motiua primi mouentis excedit resistantiam ipsius medii. ideo mouet ipsum medium et sibi virtutem mouendi attribuit. Ad secundam dictum est q̄ primum mouens mouet medium sibi propinquum quousq; deficiat virtus mouendi. Ad tertiam negat consequentia. quia rotunda vel acuta facilius

diuidunt medium q̄ lata. ideo facilius mobilia sunt a medio. Ad quartam dicitur q̄ hoc non est mirabile scienti materiam propter causas dictas. quia ex aere et aqua non sunt simpliciter corpora graua. nec sunt similiter leuia. ideo facilius ab eo mouentur ad latus. quare etiam primum mouens est magne virtutis in mouendo. id potest tanta velocitate mouere medium sibi propinquum. quia velocitas sui motus recipit medium sibi vnitum et preuenit diuersionem eius. ideo medium sic motum velociter et vnitum bene potest corpus multum graue mouere et sustinere. et per hoc motus aeris radicatur arbores. et magna edificatia conuere facit. Sequitur textus.

Queritur Decimosexto:

Utrum primum mouens sit omnino impartibile et nullam magnitudinem habens. Arguitur primo q̄ non. quia primum mouens est in circumferentia primi mobilis. sed forma que est in materia quantificatur ad quantificationem sue materie. ergo mouens primum habet magnitudinem. 2° sic. mouens primum habet orbem. ergo habet magnitudinem. 3° sic. mouens primum est infinite virtutis. ergo est diuisibile. Ad oppositum est Aristoteles in ultimo capitulo huius octauum. Pro r̄sione.

Sciendum est primo q̄ post q̄ Aristoteles ostendit q̄ primum mouens est infinite virtutis. quia mouet tempore infinito et q̄ virtus infinita non potest esse in magnitudine finita. et etiam q̄ motus proiecti non est vnus. quia est a diuersis. Consequenter et finaliter in hoc ultimo ex his concludit finaliter intentum suum in hoc libro. scilicet condiciones primi mouentis. Sit ergo.

Conclusio prima. primum mouens est vnus. Probatur conclusio. quia prius probatum est q̄ in his que sunt potest esse aliquis motus sempiternus et continuus quare de facto ita est. sed motus sempiternus et continuus vnus est. ergo est aliquis motus semper vnus. sed motus est vnus magnitudinis. quia impartibile mouetur. etiam impartibile est ab vno motore. quia diuersitas motorum impedit unitatem motus. vt patuit de motu projectorum. 6° motus semper vnus existens qui est motus primus est ab vno motore qui primus est. ergo motor primus siue immobilis existens siue motus moueat est vnus.

Conclusio secunda. Licet iam probata sit tamen eam adhuc reiterat philosophus. quia talis est q̄ primus motor est immobilis. Patet

quia omne quod mouetur mouetur ab alio. g^o cum non sit procedere in infinitum in motorib⁹ et in motibus vt patuit prius. necesse est deuenire ad aliquod mobile primū motum a motore immobili. Ex hac conclusione infert Aristo- teles. Primo q^o ille motor necessitati non potest vt moueat. patet quia omne quod necessitatur mouetur a necessitate. sed q^o motor primus est immobilis. igitur. Secundo infert q^o ille mo- tor est infatigabilis. patet quia fatigatio nō ac- cidit nisi quia motor mouetur. quia huic quod variatur de dispositione in dispositionem acci- dit fatigatio. cum ergo motor primus non mo- ueatur sequitur q^o mouet sine fatigatione. 3° infert q^o mouere potest motu sempiterno. ergo motus primus qui est ab eo est sempiternus. p^o ergo non mouetur semper est in eadem dispo- sitione. ergo si hic nunc moueat semper mouere potest. q^o in perpetuis non differunt esse et posse hoc est nō distant. sequitur propositū. Infert g^o q^o solus motus primus est regularis aut saltem iter oēs ē maxie regularis. quod pabat Aristo- teles. quia aliqua mouentia mota aliquando possunt mouere sub eadem dispositione. et ita vt videbitur possunt mouere motu regulari. p^o quia ex hoc q^o primus motor semper est manēs in eadē dispositione semper mouere potest equa- liter. et cū mobile suū non suscipiat aliū motū a circulari. quia si alteretur alteraretur ad aliū motū et quodāmodo mutaretur ex dispositione in dispositionē. et sic nō posset mouere motu semp- continuo. ergo mobile suū non suscipit aliū mo- tū. ergo semper potest equaliter moueri. ergo pri- mus motus est maxie regularis. Et si obicia- tur contra terciū et quartū corollaria. quia pri^o probauit Aristoteles motū primū esse continuū et sempiternū et regulare. ergo nunc superflue p- bat ipm. Ad hoc dicendū est q^o in motu duo oportet considerare. scilicet durationē et^o per in- finitū tēpus. et hoc prius probatū est ex infinita- te primi motoris. quia ex quo est virtutis infini- te ē causa infinitationis motus. Aliud est consi- derare. scilicet continuā reiterationē circulatio- nis. et hoc habet motus primus ex immobilita- te primi motoris. et istud nunc probat Aristote- les.

Conclusio tercia. motor pri- mus est in circumferentia primi mobilis. Patet sic. quia primus motus ē circularis. ergo primū mobile est circulare siue circularis figure. circula- ris autē magnitudinis non sunt nisi duo prin- cipia. scilicet centrum et circumferentia. a centro enī ad circumferentiam ducunt linee. et sic vnū se habet vt primū principū. reliquū autē vt ter- minus. ergo oportet motorē primū esse in centro

aut circumferentia. sed rationabilius est ipsum esse in circumferentia. q^o probat Aristoteles. q^o propinquiora primo mouenti velocius mouen- tur. quia prius et fortius suscipiunt impressionē mouentis. et sic extrema circumferentie ipius pri- mi mobilis velocius mouentur. ergo est ibi pri- mus motor primi mobilis. Sed obiceretur contra. quia motor primus est impartibilis nullā habens magnitudinem. ergo non habet deter- minatum sitū in corpore. ergo non est in circums- ferentia primi mobilis. Respondetur q^o primus motor debet esse in circumferentia primi mobi- lis non per determinationem sue substantie. sed per efficaciam sui motus. nam ibi primo in- fluit motus celi. et ibi scilicet in circumferentia primi mobilis primo incipit motus. et sic rōna- bilius ē q^o sit in celo q^o in terra. et adhuc in orie- te q^o in occidente. non sic tamen q^o assignetur a- licui determinate parti existerenti ipius primi mo- bilis. quia pars que nunc est in oriente postmo- duū est in occidente. sed debet intelligi q^o secun- dum sitū orientis primo aspicit primū mobile influendo sibi motū vt in 2° celi et mundi dicitur de dextro et sinistro.

Conclusio quarta. motor

primus est oīno impartibilis et nullam habens magnitudinē quā informet. licet habeat magni- tudinē qua vtitur. Probatur prima pars con- clusionis dupliciter. Primo quia virtus omnis in magnitudine existens per se non mouet loca- liter nisi pellens aut trahens. aut vtroq^o modo se habens. quod autē sic mouet non mouet nisi motū. ergo variatur de dispositione in disposi- tionem. et per cōsequens non potest mouere mo- tu semper regulari vno et continuo. quorum op- posita sunt demonstrata de primo motore. Ex his patet solutio dubitationis quam hic mouet Aristoteles. An scilicet aliquod mouens motū mouere possit motu vno et simpliciter continuo Respondet q^o non. quia tale mouens ex quo motū est licet videatur esse vnū. est tamen quo- dāmodo plura. quia variatur de dispositione in dispositionē. ergo non potest mouere motu sim- pliciter vno et continuo. vt patuit in motu pro- rectorum. licet aer videatur esse vnum mouens vel aqua. tamen ibi sunt plura mouentia prop- ter facilem diuisionē ipius aeris vel aque. et sic solum motus qui est a motore immobili simpli- citer vnus est et continuus. Secundo probatur ista conclusio. q^o si primus motor haberet mag- nitudinē aut esset finita. aut infinita. non infini- ta. vt patuit in 1° tercio huius. nam preceden- tes libros in ordine ad istum philosophi appella- unt phificos. quia consideratio motus in octa- uo quodāmodo contracta est nec habet etiam

diuisibilia vt vna pars possit moueri sine alia et vna pars possit alteri superferri hoc est super illam moueri vel iuxta sine hoc q̄ alia moueat Quarto oportet ipsa corpora esse vicina materie prime propter quam vicinitatem sunt in potentia ad recipiendum quemcunq; motum et a quocunq; motore. Sit igitur.

Conclusio prima et responsalis ad questionem. Projecta post recessum a primo proiciente a medio mouentur modo expresso. Patet. quia h̄m̄d̄i projecta post recessum mouentur vt ad sensum patet. et non a se cum non sint animata. ergo ab alio. et cum proximum mouens debeat esse simul cum moto oportet huiusmodi corpora moueri ab aliquo corpore intermedio inter primum proiciens et ipsa. quod est immediatum projectis ipsis. Ex quo sequitur q̄ non mouentur ab vnico motore. sed a pluribus consequenter se habentibus se inuicem tantum gentibus. quia non est semper idem corpus intermediatum ipsis projectis. et quia pluralitas seu diuersitas non est sine diuisione. ideo bene dicitur batur prius q̄ oportet medium a quo moueat esse faciliter diuisibile. Ex quo infert Aristoteles conclusionem principaliter intentam. que talis est.

Conclusio secunda. Licet motus alicuius projecti videatur esse vnus et continuus propter continuitatem mobilis et temporis. non tamen est vnus et continuus simpliciter. Probatur quia h̄m̄d̄i motus est a pluribus et diuersis motoribus. p̄ter se habentibus et non simul ipsum projectum mouentibus. ergo ille motus non est similiter vnus et continuus. et hoc ad sensum patet in aqua mota ab aliquo lapide incidente. Ibi enim patet successio motus ad motum secundum diuersas partes aque. id est esse apparent diuersi circuli. etiam ibi apparet quo modo vna pars aque aliam mouet. alia non mouente. et quo modo vna pars mouetur alia non mota. et similiter est in aere quantum ad corpora projecta per aerem. licet non sit ita sensibile nobis propter maiorem aeris subtilitatem. Ex hiis sequitur q̄ motor primus est vnus quia alius primus motus non esset vnus et cetera a pluribus motoribus.

Ad rationes ante oppositas

Ad primam conceditur antecedens et negat consequentia. quia virtus motiva primi mouentis excedit resistentiam ipsius medii. ideo mouet ipsum medium et sibi virtutem mouendi attribuit. Ad secundam dictum est q̄ primum mouens mouet medium sibi propinquum quousq; deficiat virtus mouendi. Ad tertiam negat consequentia. quia rotunda vel acuta facilius

diuidunt medium q̄ lata. ideo facilius mobilia sunt a medio. Ad quartam dicitur q̄ hoc non est mirabile scienti materiam propter causas dictas. quia ex aere et aqua non sunt simpliciter corpora graua. nec sunt similiter leuia. ideo facilius ab eo mouentur ad laus. quare etiam primum mouens est magne virtutis in mouendo. id est potest tanta velocitate mouere medium sibi propinquum. quia velocitas sui motus recipit medium sibi vnitum et preuenit diuisionem eius. ideo medium sic motum velociter et vnitum bene potest corpus multum graue mouere et sustinere. et per hoc motus aeris eradicat arbores. et magna edificata conuertit. Sequitur textus.

Queritur Decimosexto.

Utrum primum mouens sit omnino impartibile et nullam magnitudinem habens. Arguitur primo q̄ non. quia primum mouens est in circumferentia primi mobilis. sed forma que est in materia quantificatur ad quantificationem sue materie. ergo mouens primum habet magnitudinem. 2° sic. mouens primum habet orbem. ergo habet magnitudinem. 3° sic mouens primum est infinite virtutis. ergo est diuisibile. Ad oppositum est Aristoteles in ultimo capitulo huius octauae. Pro ratione.

Sciendum est primo q̄ post Aristoteles ostendit q̄ primum mouens est infinite virtutis. quia mouet tempore infinito et q̄ virtus infinita non potest esse in magnitudine finita. et etiam q̄ motus projecti non est vnus. quia est a diuersis. Consequenter et finaliter in hoc ultimo ex hiis concludit finaliter intentum suum in hoc libro. scilicet condiciones primi mouentis. Sit ergo.

Conclusio prima. primum mouens est vnus. Probatur conclusio. quia prius probatum est q̄ in hiis que sunt potest esse aliquis motus sempiternus et continuus quare de facto ita est. sed motus sempiternus et continuus semper vnus est. ergo est aliquis motus semper vnus. sed motus est vnus magnitudinis. quia impartibile mouetur. etiam impartibile est ab vno motore. quia diuersitas motorum impedit unitatem motus. vt patuit de motu projectorum. 6° motus semper vnus existens qui est motus primus est ab vno motore qui primus est. ergo motor primus siue immobilis existens siue motus moueat est vnus.

Conclusio secunda. Licet iam probata sit tamen eam adhuc reiterat p̄b̄is. q̄ talis est q̄ primus motor est immobilis. Patet

quia omne quod mouetur mouetur ab alio. g^o cum non sit procedere in infinitum in motoribus et in motibus vt patuit prius. necesse est deuenire ad aliquod mobile primū motum a motore immobili. Et hac conclusione infert Aristoteles. Primo q̄ ille motor necessitari non potest vt moueat. patet quia omne quod necessitatur mouetur a necessitate. sed q̄ motor primus est immobilis. igitur. Secundo infert q̄ ille motor est infatigabilis. patet quia fatigatio nō accidit nisi quia motor mouetur. quia huic quod variatur de dispositione in dispositionem accidit fatigatio. cum ergo motor primus non moueatur sequitur q̄ mouet sine fatigatione. 3° infert q̄ mouere potest motu sempiterno. ergo motus primus qui est ab eo est sempiternus. p̄ ex quo non mouetur semper est in eadem dispositione. ergo si hic nunc moueat semper mouere potest. q̄ in perpetuis non differunt esse et posse hoc est nō distant sequitur propositū. Infert g^o q̄ solus motus primus est regularis aut saltem iter oēs ē maxie regularis. quod pabat Aristoteles. quia aliqua mouentia mota aliquando possunt mouere sub eadem dispositione. et ita vt videbitur possunt mouere motu regulari. p̄ quia ex hoc q̄ primus motor semper est manēs in eadē dispositione semper mouere potest equaliter. et cū mobile suū non suscipiat alius motus a circulari. quia si alteretur alteraretur ad aliū motū et quodāmodo mutaretur ex dispositione in dispositionē. et sic nō posset mouere motu sempiterno. ergo mobile suū non suscipit aliū motū. ergo semper potest equaliter moueri. ergo primus motus est maxie regularis. Et si obiciatur contra terciū et quartū corollaria. quia prius probauit Aristoteles motū primū esse continuū et sempiternū et regulare. ergo nunc superflue p̄bat ip̄m. Ad hoc dicendū est q̄ in motu duo oportet considerare. scilicet durationē et^o per infinitū tēpus. et hoc prius probatū est ex infinitate primi motoris. quia ex quo est virtutis infinitē ē causa infinitationis motus. Aliud est considerare. scilicet continuā reiterationē circulationis. et hoc habet motus primus ex immobilitate primi motoris. et istud nunc probat Aristoteles.

Conclusio tercia. motor primus est in circumferentia primi mobilis. Patet sic. quia primus motus ē circularis. ergo primū mobile est circulare siue circularis figure. circularis autem magnitudinis non sunt nisi duo principia. scilicet centrum et circumferentia. a centro enim ad circumferentiam ducuntur linee. et sic vnū se habet vt primū principium. reliquū aut vt tercius. ergo oportet motū primū esse in centro

aut circumferentia. sed rationabilius est ipsum esse in circumferentia. qd̄ probat Aristoteles. q̄ propinquoza primo mouenti velocius mouentur. quia prius et fortius suscipiunt impressionē mouentis. et sic extrema circumferentie ipsius primi mobilis velocius mouentur. ergo est ibi primus motor primi mobilis. Sed obiceretur contra. quia motor primus est impartibilis nullā habens magnitudinem. ergo non habet determinatum sitū in corpore. ergo non est in circumferentia primi mobilis. Respondetur q̄ primus motor debet esse in circumferentia primi mobilis non per determinationem sue substantie. sed per efficaciam sui motus. nam ibi primo influit motus celi. et ibi scilicet in circumferentia primi mobilis primo incipit motus. et sic rationabilius ē q̄ sit in celo q̄ in terra. et adhuc in oriente q̄ in occidente. non sic tamen q̄ assignetur alicui determinate parti existenti ipsius primi mobilis. quia pars que nunc est in oriente postmodum est in occidente. sed debet intelligi q̄ secundum situm orientis primo aspicit primū mobile influendo sibi motū vt in 2° celi et mundi dicitur de dextro et sinistro.

Conclusio quarta. motor

primus est oīno impartibilis et nullam habens magnitudinē quā informet. licet habeat magnitudinē qua vtitur. Probatur prima pars conclusionis dupliciter. Primo quia virtus omnis in magnitudine existens per se non mouet localiter nisi pellens aut trahens. aut vtroq̄ modo se habens. quod aut sic mouet non mouet nisi motū. ergo variatur de dispositione in dispositionem. et per cōsequens non potest mouere motu semper regulari vno et continuo. quorum opposita sunt demonstrata de primo motore. Et his patet solutio dubitationis quam hic mouet Aristoteles. An scilicet aliquod mouens motū mouere possit motu vno et simpliciter continuo Respondet q̄ non. quia tale mouens ex quo motū est licet videatur esse vnū. est tamen quodāmodo plura. quia variatur de dispositione in dispositionē. ergo non potest mouere motu simpliciter vno et continuo. vt patuit in motu p̄ceptorum. licet aer videatur esse vnū mouens vel aqua. tamen ibi sunt plura mouentia propter facilem diuisionē ipsius aeris vel aque. et sic solum motus qui est a motore immobili simpliciter vnus est et continuus. Secundo probatur ista conclusio. q̄ si primus motor haberet magnitudinē aut esset finita. aut infinita. non infinita vt patuit in 1° tercio huius. nam precedentes libros in ordine ad istum philosophi appellant phificos. quia consideratio motus in octauo quodāmodo contracta est nec habet etiam

Liber Octauus.

finitam magnitudinē. quia cum moueat tēpore infinito oportet q̄ sit virtutis infinite. modo virtus infinita non potest esse in magnitudine finita. ergo. &c. Ex quo sequitur q̄ est indiuisibilis. quia nihil est diuisibile nisi quantum. Secunda pars conclusionis patet. quia motor primus habet primum mobile quo utitur tanq̄ instrumento ad explicationem formarum naturalium in materia generabilium et corruptibilium ad conseruationem ipsarum. et per hoc soluitur secunda ratio ante oppositum.

Ad rationes ante oppositum

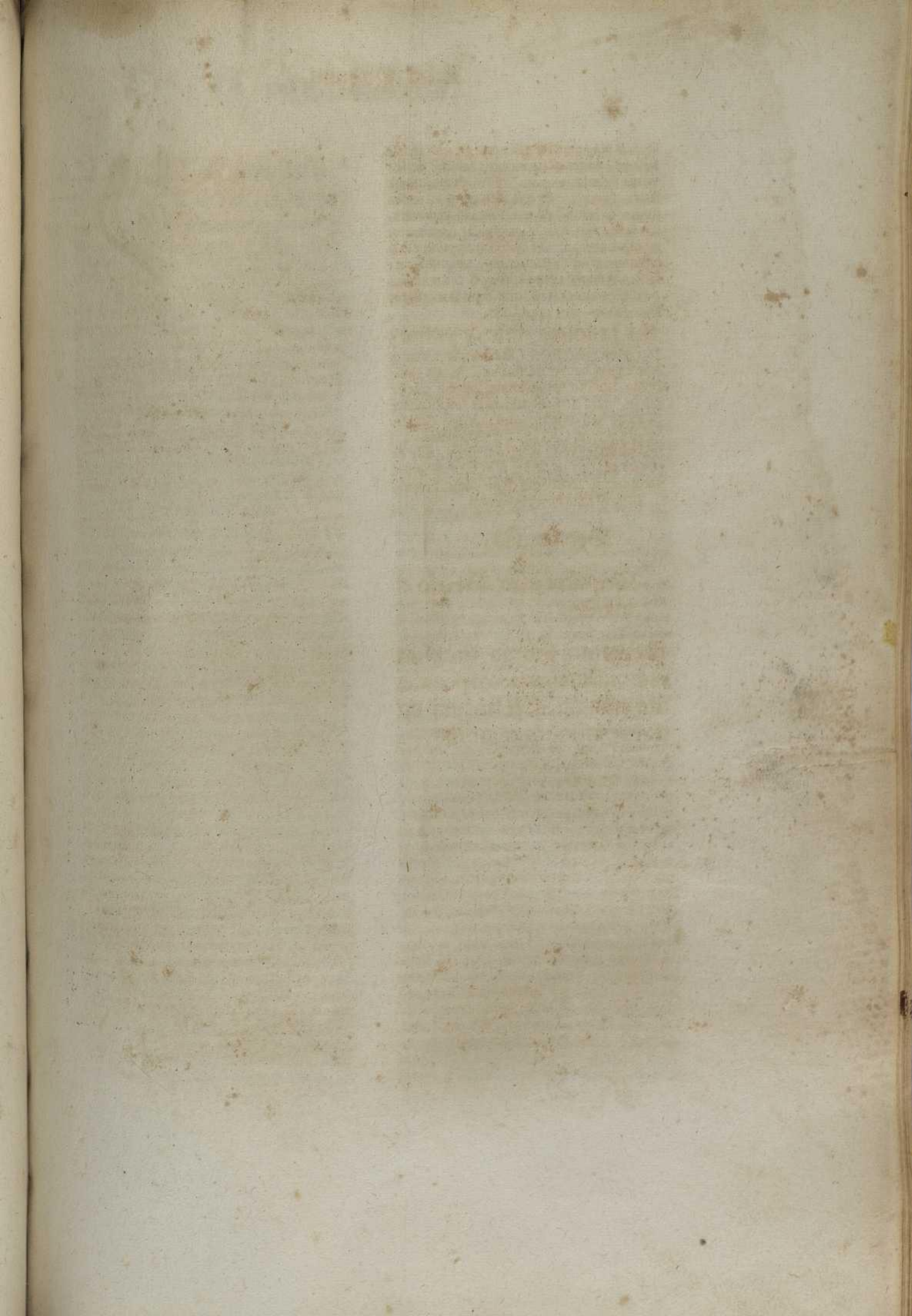
Due prime solute sunt. Ad terciam dicitur q̄ motor primus non est infinitus infinitate quantitatis diuisiue. sed infinitate virtutis que sequitur formā. id perfectissima et simplicissima est. Et ita finit peripateticorum princeps Aristoteles communem considerationem de rebus naturalibus quam tradit in libro physicorum siue de physico auditu in primo et in vniuersali totius nature incio quod deus est per omnia beatus.

Et sic est finis libri physicorum

Deo gratias.

Sequitur liber De celo et mundo.

De natura scientia fere plura videtur circa corpora et magnitudines. et horum existens passiones et motus.

**Circa incipium primi
libri de celo et mun-
do Queritur primo**

Utrum scientia naturalis sit circa corpora et magnitudines. Arguitur quod non. Nam mathematica est circa corpora et magnitudines. ergo scientia naturalis non est circa corpora et magnitudines. Consequentia patet quia diuersae scientie versantur circa obiecta diuersa. 2° arguitur multa cadunt sub consideratione scientie naturalis que non sunt corpora neque magnitudines ut anima. Nam materia pura. motores obiecti. infinitum. vacuum ergo scientia naturalis non est circa corpora et magnitudines immo circa multa alia. Ad oppositum est philosophus in principio huius libri de celo et mundo sic dicentis. De natura scientie fere plurima videtur circa corpora et magnitudines et horum existens passiones et motus. Ideo primo videtur de quaesito. 2° declarabuntur aliqua dubia. Quantum autem ad primum.

Sciendum est primo. quod ut

Dabitur philosophus in premissis philosophorum tunc opinamur scire unum quodcumque cum causas cognoscimus primas et prima principia usque ad elementa. Et quo manifeste philosophus ostendit in scientiis esse processum ordinatum quoniam proceditur a primis causis et principis usque ad proximas causas que sunt elementa constituentia essentiam rei. Et hoc est rationabile. Nam processus scientiarum est opus rationis cuius proprius est ordinare. ideo in omni opere rationis aliquis ordo inuenitur secundum quem proceditur ab uno in aliud. Et hoc patet tam in ratione practica cuius consideratio est circa ea que nos faciunt. quam in ratione speculativa cuius consideratio est circa ea que sunt alia de facta. scilicet anima. In consideratione autem practice rationis inuenitur processus de priori ad posterius secundum quadrum duplicem ordinationem. Primo secundum ordinem apprehensionis. puta practicus ut artifex primo apprehendit formam domus absolute et postea inducit eam in materia. 2° secundum ordinem intentionis scilicet quod artifex intendit totam domum perficere et propter hoc facit quicquid operatur circa partes 3° secundum ordinem compositionis prout patet dicitur lapides vel ligna et postea componit adiuncta ad constructionem parietis et totius. 4° secundum ordinem sustentationis artificii puta artifex facit fundamentum supra quod ceterae partes domus sustententur. Et similiter inuenitur quadruplex ordo rationis in consideratione rationis speculative conformiter ad ordinem rationis practice. Primum ordo est secundum quem ratio speculativa procedit a simplicioribus ad minus diuersa. et hic ordo rationis correspondet primo ordini rationis practice qui di-

cebat ordo apprehensionis. Universalis enim consideratur secundum formam absolutam. particularis vero secundum applicationem forme ad materiam. sicut dicit philosophus in hoc primo. qui dicit celum dicit formam. qui autem dicit hoc celum dicit formam in materia. Secundus ordo est secundum quem totum prius cadit in consideratione et partes et hoc loquendo de partibus secundum materiam que sunt partes individui. et ille ordo correspondet ordini intentionis quo prius intenditur totum et pars. Tertius ordo est secundum quem ratio procedit a simplicioribus ad composita in quantum composita cognoscuntur per simplicia sicut per principia. et hic ordo comparatur 3° ordini quem dicimus compositionis. Quartus est secundum quem necesse est rationem prius considerare partes principales sicut corpus in corpore animalis perfecti que partes principales. et ille ordo correspondet ordini sustentationis. Unde ut habet sanctus Thomas ille quadruplex ordo in processu scientie naturalis inuenitur. Pro quo.

Sciendum est secundo. quod in

Scientia naturali primo determinatur eorum et hoc in libro philosophi. cum determinatur de ente mobili in communi considerato in quantum mobile est. In aliis autem libris applicatur communia ad propria et specialia subiecta motuum specialium. Et quod subiectum motus est corpus vel magnitudo. quod nichil mouetur nisi quantum ut dicebatur 7° philosophi. In corporibus ergo necesse est tres alios ordines attendere. Unum secundum quem totum uniuersum corporis prius cadit sub consideratione et sue partes. Alium vero secundum quem corpora simplicia prius cadunt sub consideratione et composita siue mixta. Tertium autem secundum quem inter simplicia corpora necesse est de priori considerare scilicet de celesti corpore per quod omnia alia firmantur. Et hec tria in hoc libro aguntur. in quo traduntur quedam pertinentia ad corpus celeste. sicut in 2° libro. quedam etiam pertinentia ad alia simplicia corpora sicut patet in 3° et 4° in quibus de terminatur de elementis. In primo autem huius determinatur de pertinentibus ad totum uniuersum et de ipso toto uniuerso in se considerato. modo iste liber est primus post librum philosophi. inter omnes libros philosophie naturalis. Propter quod etiam in principio huius libri incipit philosophus a definitione corporis ad quod applicantur omnia que in libro philosophi in communi tradita sunt. Et ex hoc clare patet ordo huius libri ad precedentes et sequentes philosophie naturalis. Patet etiam ordo librorum partialium huius libri. Nam in primo agitur de toto uniuerso et de pertinentibus ad ipsum. In 2° vero agitur de perfectissima eius parte. scilicet de corpore celesti et de pertinentibus ad ipsum. In 3° vero et 4° libris agitur de grauibilibus et leuibilibus

simplicibus in quantum mobilia sunt ad ubi. in 3.º
hº opinionem antiquorum. in 4.º hº opiniones. p.
pnam. Patet etiam quare hic liber vocat de ce
lo et mundo. et quare hic agit de corporibus simplicibus

quoniam philosophus in ista materia
fuit considerat motum et
fuit de magnitudinibus

Sciendum est tertio quod aliter
et aliter considerat philosophus naturalis et mathematicus
corpora et magnitudines. nam philosophus considerat cor
pora et magnitudines in quantum sunt termini corporum na
turalium mobilium diversis motibus. sed mathematicus
considerat corpora de genere quantitatatis secun
dum se abstractendo ab omni materia sensibili. in quantum
sunt magnitudines mensurabiles abstra
hendo ab omni motu et mutatione. id est per se sub a
lia ratione formali considerat huiusmodi corpora a philoso
pho. et alia a mathe. Quibus notatis sit.

Conclusio Responsiva Ad
questionem. Scia natural versat circa corpora et mag
nitudines et horum extrinsecus passiones et motus. Proba
tur hoc ratione tertius. nam res naturales sunt cor
pora et magnitudines et que ad hoc pertinent. sed scia
naturalis est de rebus naturalibus. ergo scientia naturalis
est circa corpora et magnitudines.

Dubitatur primo. De subie
cto attributionis huius libri. Et ad hoc respondet
Alexander quem videt in sequenti tractatu Thomas. quod totum
universum est subiectum in hoc libro. quia in hoc li
bro determinat de corporibus simplicibus hº quod sunt
partes constitutive totius universi. et confirmat dictum
suum. nam hic liber intitulat de celo et mundo.

Alter vero philosophus notat huiusmodi videtur quod i
ter corpora simplicia primum est corpus celeste.
ideo dicit ipsum esse subiectum huius libri. et quod de aliis
corporibus simplicibus solum agit hic ex parte propter
to ab ipso celo continent. et influentias eius reci
piunt. istud dicit Avicenna qui est de Avicenna opinione
vel saltim per accidens pro quanto noticia ipsorum
corporum assumunt ad manifestandum ea que de cor
pore celesti hic dicuntur. Sed hoc videtur irratio
nabile. quia philosophus fecit speciales libros de aliis cor
poribus simplicibus gravibus et levis. modo de hiis
que ex sequenti vel solum per accidens in aliqua sci
entia considerant non est motus apud Aristotelem. speciales
facere libros. ideo Simplicius dicit quod in hoc li
bro agitur de omnibus corporibus simplicibus
hº quod conveniunt in communi ratione corporis simplicis. Sed ob
missis omnibus illis opinionibus. Respondet cum Alber
to qui in hoc passu cominus tenet. quod in hoc libro
agit de corpore mobili ad ubi in quantum est tale. hº
enim elementa sunt generabilia et corruptibilia hoc tamen
non habent in quantum mobilia sunt ad ubi ut habet
idem Albertus. quia motus localis secundum se est entis perfe
cti nichil varians nec de substantialibus rei nec de hiis
que substantiam rei absolute consequuntur. hº precise se
cundum motum localem mobile transmutat de loco
ad locum. ideo corpus mobile tali motu absolute
et in universali consideratum est unius potentie et unius

scientie et unius definitionis. non quidem logice ta
m sed philosophice. analogice tamen convenientis ipsis cor
poribus simplicibus. Ideo non est sic intelligendum
quod talis definitio sumat ab aliqua una forma
substantiali aut accidentali in quantum omnibus corporibus
mobilibus ad ubi. Et ex hoc patet quare ille
liber immediate sequitur libris philosophorum. quia si po
tentia ad motum localem est simplicior prior et uni
versalior quam sit potentia ad quicumque alium mo
tum ut dicit Albertus. Patet etiam quare in hoc
libro non agit de corporibus mixtis quia non habet
motum localem nisi per naturam elementum predominantis.
Patet insuper quod in hoc libro agit solus de elem
entis in quantum sunt gravia vel levia et localiter mo
bilia. et non in quantum sunt calida frigida humida
vel sicca.

Dubitatur secundo circa ter
tum quare philosophus dicit fere in textu. Respon
ditur quod causa est ut dicit sanctus Thomas. quia paulo
post dicit tertio naturalis constitutio quod sunt corpora et
magnitudines ut sunt inanimata corpora. quodam
vero sunt huiusmodi corpora et magnitudines ut animata
corpora. corpus enim animatum magis est id quod est hº animatum
et secundum corpus id potius dicitur huiusmodi corpus vel
magnitudinem quam sit corpus vel magnitudo.
Alia vero sunt principia istorum sicut sunt anima et ma
teria. Et adhuc propter ista quedam considerant in scia
naturali que conveniunt corporibus et magnitudinibus
vel secundum rem et veritatem ut motus et tempus. vel
hº opinionem ut vacuum et infinitum. id est philosophus dicit
fere. quia non omnia hec considerata sunt corpora et mag
nitudines. Et si querat quid intelligit philosophus per pas
siones et motus. Dicit sanctus Thomas. quod per pas
siones intelligit alterationes et alios motus. Secun
tes alterationem hº quos aliquid mutat de substantia
rei. sed per motus intelligit motus locales que inter
alios sunt perfectiores et prioris. Dicit tamen Alb.
quod per passiones intelligit proprietates corporum. quia
scientia non solum considerat subiectum sed etiam proprie
tates. Sed per motus intelligit operationes que non
sunt sine motu. Et quia scia non solum considerat subie
ctum et proprietates. sed etiam principia subiecti. Ideo
subiungit philosophus quod scia naturalis est circa principia
elementi substantie et corporis mobilis. Et per hoc patet
quod philosophus considerat corpus de genere substantie. quia
solum tale est primum subiectum motus. mathematicus
vero considerat corpus de genere quantitatatis cum tali
corpore de genere substantie. capiendum tamen per forma
li corpus de genere quantitatatis.

Rationes ante oppositum
sunt solute. Sequitur in tertio. Continuum
quidem igitur est quod divisibile est in se divisibilia.

Queritur secundo. Utrum
mundus sit perfectus. Et arguitur quod non illud
non est perfectum cui potest fieri additio. sed mundus

De Celo et mundo.

do pot fieri additio. gº nō est pfectº. 2º ar
guit. in mūd o cōtingunt plures defectus puta.
monstra ꝛ peccata. sꝫ defectº est tra rōes pfecti
gº mūdus nō est pfectº. Ad oppoº ē pbūs in
pº capº primi tractatº huius libri.

Sciendum est primo: Qz pbūs
intendit in illo libro determinare de toto vniuer
so corporeo. ꝛ de pibus pꝛincipalibus eius q̄sūt
simplicita corpora. s. celestia ꝛ elemēta. iō p̄mittit
diffinitionē cōtinui qđ est genus ad corpus. et
postea posita diffinitōe cōtinui subisūgit diffini
tionē corpis. ex qua cū pbatiōe eiº infert pfecti
onē vniuersi corporei. q̄ tñ perfectio etiā pibus
totius pūēt vniuersi cōsili modo. Pro quo

Scienduz est secundo. Qz cōtinu
um diffinitº qđ est diuisibile i semp diuisibilia.
ꝛ hec diffinitio cōtinui sumit ex pibus opatis
ad totuz que vt sic habēt rationē materie. vt di
ctº. 2º pbūicoꝝ. ꝛ hec diffinitio oīs est pbūico
qz cōsideratio naturalis versatº circa materiā. sꝫ
qz cōsideratio logica circa spēs ꝛ formā versatur
iō logicus aliter diffinit cōtinuū diffinitōe for
mali dicēs. Cōtinuū est cuiº ptes copulantº ad
aliquē t̄minū cōez. qz vero termiº cōtinui ē qua
si forma ipsius in vtraqz diffinitione dꝫ intellis
gi quantū pro genere

Scienduz est tertio. Qz pbūs cōn
diffinit corpº. Corpus ē qđ ē vndiqz diuisibile
hoc ē ex omni parte siue sꝫ oēs dimēsiōnē. quā
diffinitōnē pbat pbūs tali rōe. qz corpº diuidit
tripliciter sꝫ tres dimēsiōes. quod aut diuidit
sꝫ tres dimēsiōes diuidit sꝫ oēs. gº corpº ē vn
diqz diuisibile. Maiorē manifestat pbūs quasi
p diuisiōnē. manifestū ē enī qz magnitudinuz
quedā diuidit ad vnā pte ꝛ hec dicitº linea. qđā
ad duas ꝛ hec dicitº superficies. qđā vero diuidit
sꝫ tres ꝛ talis ē corpus. Sꝫ minorē illius rōis
pbat pbūs. s. qz pter tres dimēsiōnes nō sit alia
dimēsiō p hoc qz tria habēt rōnē vt sint oīa. qz
habēt rōnēz cuiusdā totalitatē. ita vt ternarius
numerus sit numerus oīs ꝛ totus. gº qđ diuisi
bile ē sꝫ tres dimēsiōes diuisibile ē sꝫ oēs. qz
aut ternarius sit nūerus oīs ꝛ totus pbat pbūs
ex dicto Pictagorē. dicētū totū ꝛ omē cē deteria
ta tribz. s. principio medio ꝛ fine. Ubi.

Sciendum est quarto. Qz hoc
idez. s. qz numerus ternarius sit numerus oīs et
totus pbat pbūs ex hīs que cultu diuino serua
ta sūt apud antiquos. Antiqui enī in legibz su
is quas quasi naturaliter acceperūt p̄stituerūt
facrificādiū eē duis numero ternario. s. igne t̄bu
re ꝛ orōe. p̄stituerūtqz hoc fiēduz tribz vicibz. s.
mane vespe ꝛ meridie. ꝛ secundū tria p̄cta emi
spū. vñ quedaz ex legibz p̄cepit deum adorare

ad orientē. ꝛ hec fuit lex Pictagore ꝛ cōsonat le
gi nostre. sed alia lex p̄cepit deuz adorare i me
ridie. ꝛ hec fuit gelli pº ꝛ huic cōsonat lex mabo
meti. quedā vero alia lex p̄cepit adorare deū in
occidēte ꝛ hec fuit moysi. Et hoc pbat pbūs ex
cōi mō loquēdi qui eo qz cōis ē oibus videt ex
eo sumpsisse p̄ncipiuz. cū enī sunt duo solū nō
vtimur noīe omnis sed dicimº ambo. ita qz pi
muz circa qz vtimur noīe oīs est numerº ternar
ius. quare sequitº qz numerº ternariº est numerº
oīs ꝛ totus. que oīa sunt adiūctē p̄p̄nqua aut
idem. Et sic patz minor illius rationis. qz. s. p̄ter
tres dimēsiōnes non sit alia dimēsiō. ꝛ cum
corpus diuidatº secunduz tres sequitº qz diuidit
secundum omnes.

Scienduz est quinto. Qz hec tria
omne totū ꝛ perfectū nō differūt ad iūuicē sꝫ
speciē hoc est sꝫ formalē rōnē. qz quodlibz illo
rum qđaz integritatē importat. sed si in aliquo
differūt hoc ē in materia ꝛ subiecto i q̄tum de di
uersz dñe Inaz omē attribuit discretis ꝛ cōtinuis
que facliter diuisibilia sunt. sicut sunt cōtinua
humida. sicut nos dicimus oīs homo ꝛ omnis
aqualz totū indifferenter attribuit oibus con
tinuis. ꝛ etiā qñqz discretis. perfectū vero in
differētē attribuit cōtinuis ꝛ discretis. ꝛ non so
lum ipsis sed etiā formis ꝛ virtutibz. Vel aliter
posset dici ꝛ quasi in idem redit. qz forma dicitº
oīs secundū qz ipsa vna enī multiplicata est
in diuersa subiecta. sed dicitº tota siue totuz sꝫ
qz vniuersa est puz integraliū. sed dicitº perfecta
sꝫ qz dat esse materiē ꝛ ipsā perficit.

Sciendum est sexto: qz mun
dus duplītiter pot accipi. Unoº p tota vniuer
salitate rez ꝛ hoc mō prima causa de mundo ē
2º mō pot accipi p vniuersalitate rez pdu
ctaz ꝛ illoº intelligētē sūt de mundo sed non
prima causa. 3º mō capitur strictius p vni
uersalitate reruz corporeaz ꝛ hoc mō magi ca
pitur i pposito. 4º mō p aggregatōe ex ele
mentis ꝛ elemētatis secundū quod dicitº primo
met̄erē. qz necesse est hunc mundū inferiorē lati
onibus superioruz corpuz cōtinuum esse vt tota
virtus eiº inde gubernet. Perfectum etiam
duplītiter accipit. vnoº simpliciter exponēdo ip
sum negatiue. s. cui nichil deest. sed cōtinet oēm
pfectionē rez. ꝛ hoc mō sola prima causa dicitº
perfecta. 2º dicitº pfectū in genere quod scilz
habet oīa que ad perfectionē sui generis requi
runt. ꝛ hoc modo mundus dicitº perfectus ꝛ ho
mo ꝛ cetera habētia omnia ad suuz esse requi
sita. Tunc sit.

Conclusio prima. Corpus ē
perfecta magnitudo. pbat. nā corpus habz tres
dimēsiōnes. gº bz omēs. cōnā iam pbata est qz
aa z

*qualiter antiqui legi p̄cepit
deuz adorare.*

Mundus q̄ modo dicitur

perfectum dicitur nō

omne totū & perfectū idē sūt. g^o in genere mag-
nitudinū corpus est pfecta magnitudo. z^o p-
bat illud qd est terminus in pgressionibz & a quo
id fit termin^o in aliā magnitudines et perfectū
qz nō fit trāsitus de vno in aliud nisi propter a-
liquē defectū sicut fit transit^o ex linea in superfi-
ciem. & ex superficie in corp^o. ex corpore autē nō
fit transitus.

Conclusio responsiua. mun-
dus tertio^o acceptus est perfect^o. Probat nā
omne corp^o est perfectū. sed mund^o tertio^o est
corpore^o. ergo perfectus. sed qz bec perfectio ge-
neralis est omni corporei idē p̄b̄s ponit vnā ali-
am p̄p̄iam ipsi vniuerso. quia in ipsis corporei-
bus reperiunt aliqua que cōtinēt & nō continēt
tur vt vltima corpa. quedā vero que cōtinēt
& non cōtinēt vt terra. quedā vero que conti-
nent & continent vt corpora media. s; quicquid
continet vel cōtinēt vel vtroq; modo se habet
quodāmodo ad aliqd terminat & est quodam
mō multa. & habet aliquid impfectionis. ergo
corp^o simplex & pfectū neq; cōtinēt neq; cōtine-
tur. tale autē est totū vniuersū. g^o & d.

Dubitatur primo. Que sunt
partes principales vniuersi. Dicendū est q sunt
corporeā que sibi determināt certū sitū in vni-
uerso cuiusmodi sunt corpora simplicia celum &
quatuor elemēta qz mixta secundū se nō habēt
sitū in vniuerso nisi rōne simplicium.

Dubitatur secundo. Quali-
ter intelligitur dictū Pictagore. s. oia sunt deter-
minata tribus. Rōdet q sic. qz perfectio
vniuscuiusq; rei consistit. s. in essentia seu substā-
tia tanq; in principio. in virtute tanq; in medio
& in operatione tanq; in fine & vltimo.

Dubitatur tertio. Utrūq; pro-
batio p̄b̄ per quā p̄bat q non sunt nisi tres di-
mensiones sit efficac. qz salz numerus ternari^o
est numerus omnis & totus. Et videtur q non
nam ex eodem principio possemus concludere
q non sint nisi tria elementa & tres digiti i vna
manu. Ad hoc respondet Simplicio q p̄b̄
lofophus i isto passu nō p̄cedit demōstratiue s;
probabilr & hic modus est sufficiens post demō-
strationes suppolitās in aliis scienciis. qz deter-
minare de dimensionib^o in q̄tūz huiusmodi spe-
ctat ad mathematicū. s. ad geometraz. sicut pro-
bat Ptholome^o. quia impossibile est plures line-
as perpendiculares quā tres p̄currere in eodem
puncto hoc est se inuicēz interfecare ad angulos
rectos sperales. Supposita igit demōstratiō e-
a mathematico vtitur p̄b̄s in presenti passu te-
stimonio & signis antiquoz. Dicitur vltierus q
propter affinitatē numerorū & multitudinum

philosophus vtitur numeris secundū motem
Pictagoricorū quod nusq; in suis libris alibi
inuenitur facere.

Ad rationes ante oppositu
Ad primaz dicitur q vniuerso nichil potest ad-
di quod pertineat ad eius pfectionē per ratio-
nem. Ad secundam dicebatur. z^o p̄b̄is corū
q monstra sunt peccata in ordine ad naturam
particularē & nō ad vniuersalē siue ad totū vni-
uersum. Sequitur in textu. De hīs au-
tem q secundū sp̄m ipsi^o partib^o & d.

Queritur tertio. Utrum
vnius corporei simplicis sit tantū vnus motus
simplex secundum naturā. Arguit primo con-
tra suppositū qz celum est corpus simplex & tamē
non mouetur naturaliter siue secundū naturaz
eo q mouetur ab intelligētia. ergo non cuiuslibet
corporei simplicis est aliquis motus simplex
secundum naturam. z^o arguitur motus ce-
li compositus est ex tardo & veloci. naz partes p̄-
pinq; polis tardius mouentur partibus remo-
tioribus polis. Ieo q in equali tempore minus
spacium pertransiunt. ergo motus celi nō ē sim-
plex tamen celum est corpus simplex. ergo nō cu-
iuslibet corporei simplicis est motus simplex.

z^o arguitur omnis motus compositus est ex
partibus quantitatem habentibus. ergo null^o
motus est simplex sed compositus. Ultimo
arguitur contra questum. Ignis est corpus sim-
plex tamen mouetur pluribus motibz. quia mo-
uetur motu sursum & motu circulari. ergo vni-
us corporei simplicis non est tantū vnus mo-
tus simplex. In oppo^o est p̄b̄s in .3° cap^o
huius primi libri. Pro rōne ad questūz

Sciendum est primo q post
q p̄b̄s ostendit vniuersum esse perfectum rōe
sue corporeitatis & ratione sue vniuersalitatē
ratione corporeitatis quia habet tres dimen-
siones. ratione vniuersalitatē quia extra ip-
sūz nichil ē sed omnia complectitur. p̄ter qz in
tertio p̄b̄is corū antiqui dixerunt infinitum esse
extra quod nichil est. ideo posset aliquis suspi-
cari & dicere ipsum vniuersū esse infinitū. ideo
huic opinioni occurrens p̄b̄is philosoph^o concludit
q p̄ter determinatā perfectionem vniuersi cō-
siderandum est an ipsum vniuersum infinitum
sit secundū magnitudinē vel finitum. & qz hoc
fieri non potest nisi primit^o sciā^o partes ex quib^o
bus integratur ipsum vniuersum & etiam nume-
rus earundem partium: ideo per prius p̄b̄is philo-
sophus determinat de ipsis principalibus partibus
vniuersi & de numero earum. que quidem
principales partes sunt ipsa corpora simpli-
cia. naz animalia & plante & cetera talia sunt se

corpore ad aliam magni-
tudinem impossibile est
transitus sicut a linea ad
superficiem ut a superficie
ad corpus quia perfectio
est motus in ordine p̄fectio
est quod nō dicitur aliquid
corporei.

quod sunt partes primi vniuersi

De Celo et mundo.

condarie partes que magis pertinent ad bene esse ei⁹ q^o ad primariā ei⁹ integritatē.

Scienduz est secundo. q^o ad sciendū numerz et distinctionē principalū partium vniuersi. s. simplicū corporū p^omittit p^ob^os aliqua circa numerz et distinctionē motuuz localium quia mot⁹ localis est primus omnium motuum. ideo ex distinctionē et numero motuuz localū cōuenientius arguitur distinctio corporū. et de hac distinctione motuuz localū videbitur in sequēti cap^o et questione.

Scienduz est tertio. Quz philosopho q^o omne corpus p^ob^osicū mobile est secūduz locū secūduz sui naturā. s. sicut omis magnitudo naturalis. puta superficies et linea cōsiderata p^o ut sunt termini corporū naturalū. ita tamē q^o corpora per se mouentur alie vero p^o accūs. et hoc capiēdo corpus prout corpus est de genere substantie. Et hoc ē quod dicit p^ob^os. omia p^ob^osica enī corpora et magnitudines secundū se ipsa mobilia esse dicimus secundū locū. Et ad eius probationē adducit p^ob^os distinctionē nature. ex qua sic argumentat. Corpora naturalia sunt que habēt naturā. sed natura est principū motus in eis in quibus est. ergo corpora naturalia habēt principū sui motus in seipsis. sed q^o cūq^o mobilia sunt quocūq^o motu sunt etiam mobilia localiter licz nō eodē modo eo q^o mot⁹ localis prior est omnium motū. oīa ergo corpora naturalia naturaliter mobilia sunt motu locali.

Sciendum est quarto. q^o corporū naturalū quedā sunt mixta et quedā simplicia. vt dicit⁹ et p^ob^osicoz. et cūq^o motus sit act⁹ mobilis. et actus proportionetur suo p^ofectibili. oportet ipsos motus p^oportionari omnib⁹ mobilibus. s. corporū simplicium. et ideo motus locales eoz que. s. naturaliter cōueniūt ipsis sunt simplices. et motus mixtoz mixti. ideo si corpora mixta interdū reperiant⁹ moueri aliquo motu simplici. vt lapis mouetur deorsus. hoc tñ nō est secundū naturā propriā. sed secundū naturam elementi p^oednant⁹ in ipsis. Et hoc modo sanct⁹ Thomas distinguit motus simplices a motibus mixtis. s. ex parte corporū mobilū. ita scz vt motus simplex dicatur qui est alicui⁹ corporis simplicis. Albert⁹ tamen aliter distinguit et de hoc videbit⁹ in sequēti questione.

Sciendum est quinto. q^o vt dabet Sanct⁹ Thomas. corpus simplex ē q^o d^o habet principium alicuius motus naturalis in seipso secundū naturā propriā. sicut patet de igne qui ē simpliciter leuis. et de terra que ē simpliciter grauis. et de sp^obus eoz sicut flāma dicitur species ignis. et etiā sicut sunt media elemē

ta. quoz aer h⁹ maiorē affinitatē et cum igne et aqua cū terra. sed corp⁹ mixtus est quod secū se ipsū non habet principū alicui⁹ motus simplicis. Vel aliter posset dici. q^o corpus simplex ē quod non est resolubile in partes diuersaz rationū hoc est speciez. ita q^o cōpositū est ex materia et forma simplicibus. sic q^o forma eius nō gerit in se virtualiter p^ofectiones aliaz formarum specificaz cuiusmodi est forma elemēti vel vniuersi que simplex est secundū essentiā vel virtutem. materia etiā elemēti vel alicuius corporis simplicis nō est resolubilis in plures materias. et cūq^o mot⁹ sequatur formas quonias est effect⁹ nature. et forma principaliter est natura. sequit⁹ q^o corporis simplicis hoc est h⁹ simpliciē formas et materiaz vñ est motus simplex.

cor. simplex

Conclusio responsua. Unius corporis simplicis non est nisi vnus motus simplex secundū naturā propriā. Probat⁹ q^o vnus corporis simplicis non est nisi vna p^opria forma et simplex. sed effectus consequitur formā vt dictum est. q^o motus est effectus nature. et forma principaliter est natura. ergo vnus corporis simplicis non est nisi vnus motus simplex. Et notanter dicebatur secundū naturam propriā quia idem corpus simplex bene mouetur diuersis motibus. Vno modo secundū naturam propriam. et alio modo secundū naturam cōmuniem. vt probat vltima ratio ante oppositum. Videmus etiam aquā quandoq^o ascendere secundū naturā cōmuniem ad repletionem vacui. Et si queratur. an sit eadem natura propria et cōmunis. Respondetur q^o in eodem ē eadem secundū rem: differens secundū rationem. q^o alia ratione dicitur propria. et alia dicitur cōmunis secundū diuersos respectus. nam inquantū ordinatur ad esse propriū et ad cōseruationē propriam rei dicitur natura propria inquantū vero ordinatur ad bonum et esse totū vniuersi dicit⁹ natura cōmunis. et sic vna et eadem natura cōmunis dicitur propria et cōmunis secundū diuersas rationes.

an sit eadem natura propria et cōmunis

Ad rationes ante opposituz
Ad primam dicitur vt alias dicebatur in p^ob^osicis. celum habet in se principium passiuū sui mot⁹. vt habet Albert⁹ in presenti passu dicens naturalissime celū moueri anima motrice. ideo in corpore celesti nō ponuntur organa quibus anima moueat ipsū corp⁹ celeste. sicut in corpore aialis ponuntur nerui et muscoli quibus aia mouet corpus propriū. Ad hoc autē q^o mot⁹ dicitur naturalis sufficit q^o sit a principio intrinseco passiuo. sicut patet in motu grauiuz et leuium. Ad secundā dicit⁹ q^o illud non impedit motū celi esse regularē. q^o pars formaliter dicta celi

in hoc tempore nō mouetur uelocius q̄ in alio. q̄ partes celi non mouentur in actu sed solum in potentia. et ideo in tali motu non est diuersitas actualis. sed solū potentialis. ut dicit Sāctus Thomas que nō repugnat simplicitati motus. Ad tertiam dicitur q̄ motus dicitur simplex quia non est compositus ex ueloci et tardo sed quia est alicuius corporis simplicis et non quiescat indiuisibilis. Ultima soluta ē in corpore questionis. Sequitur in textu. **Dis autem motus secundū locū r̄q̄.**

Queritur quarto: Utrum

vnus corporis tantum sint tres motus simplices. Arguitur q̄ nō. naz tantū sunt due magnitudines simplices. s. recta et circularis. g. tantum sunt duo motus simplices Tenz dīa. nam ex numero magnitudinū simplicium concludit p̄b̄s numerz corporz simplicium. 2. sic. tot sunt motus simplices quot sunt corpora simplicia. sed quinqz sunt corpora simplicia. s. celuz et quatuor elementa. ergo sunt quinqz motus simplices. In oppo^o ē p̄b̄s in 3. cap. huius libri. Pro r̄sione ad questū.

Sciendum est primo quod

Postq̄ p̄b̄s ostendit q̄ omne corpus p̄b̄s mobile est secundum locū. et q̄ vnus corporis simplicis est vnus motus simplex secundū naturam propriam. d̄nter in eodez cap. philo. ponit distinctionē motus localis dicens. q̄ omnis motus localis quē uocamus lationē: aut est rectus aut circularis aut mixtus ex his. sicut est motus obliquus illoz qui hac et illac ferunt. Quam distinctionē probat p̄b̄s. Nam motus simplices non sunt nisi duo. s. motus rectus et circularis qui p̄porcionaliter dicuntur ad magnitudinē rectam et circulem. q̄ ergo non sunt nisi due magnitudines. sequitur q̄ non sunt nisi duo motus simplices. s. rectus et circularis. Sed arguit Sanctus Thomas contra hanc distinctionē. quia transcendēt in aliud genus scibile non contingit demonstrare. ut dicitur. p. posteriorz. ergo inconueniens est per diuisionem magnitudinū pertinentium ad mathematicos. aliquid concludi circa motus pertinētes ad p̄b̄s. Ad hoc dicendū est cum ipso Sācto Thoma. q̄ scientia que se habet ex additione ad aliam utitur principiis eius in demonstrando. sicut geometra utitur principiis arismetice. q̄ magnitudo addit positionē supra numerū. Unde punctus dicitur unitas posita in esse. Similiter autē corpus naturale addit materiā sensibilem supra magnitudinē mathematicaz. ideo nō est inconueniens si naturalis in suis demonstrationibus utatur principiis mathematicis. non enī

omnino est aliud genus p̄b̄s a genere mathematico. sed aliquid addit p̄b̄s supra genus mathematicum. Sed iterū obicitur forte contra probationem. nam uideret esse falsum q̄ solū sunt due magnitudines simplices. ut recta et circularis. naz elis uideatur esse vna linea simplex quia omnis pars eius ē vni formis. et tamen linea elica nec est recta nec circularis. ergo non tantum sunt due magnitudines simplices. Ad hoc dicitur q̄ si elis consideretur quātū ad eius originē non est linea simplex sed recta et circularis. causatur enī elis ex duobus motibus ymaginatis quoz vnus est lineae nec circueūtis columnā. alius est puncti moti p̄ lineam rectam. si enim vtrinqz motus simul et regulariter perficiatur constituitur linea elica p̄ motum puncti in linea mota. sic ergo relinquitur q̄ solum sunt due magnitudines simplices. s. recta et circularis. Unde in antiqua translatione Auerois motus rectus dicebatur equalis. Vnī simplicitatem motus aliqui uolunt attendere ex parte dimensionum. ita q̄ motus simplex qui ē dimensionis simplicis recte. s. vel circularis. s̄ ut in precedenti questione dicebatur textus simplicitatem motus attendit ex simplicitate mobilis fundans se in dicto philosophi dicens in p̄fenti capitulo q̄ corporum simplicium motus sūt simplices compositorum uero compositi. Alii uero simplicitatem motus accipiunt ex simplicitate motoris. Alii uero ut moderni dicunt q̄ motus rectus tantum simplex est qui est a medio uel ad medium sine participatione circularis motus. Sed circularis simplex est qui est sine participatione ascensus et descensus. Et iste opinioniones non contradicunt inter se. quia omnia ista se concomitantur. s. simplicitas dimensionum mobilis et forme motoris.

Sciendum est secundo quod

cum dicitur q̄ motus circularis est qui est circa medium. intelligitur de medio mundi quod est centrum grauitatis terre. rota enim que mouetur circa medium sui non mouetur proprie circulariter. ymo motus eius est compositus ex. despositione et eleuatione. Sed obicitur contra illud quod dictum est. nam secundum hoc uideretur q̄ non omnia corpora celestia moueantur circulariter. nam secundum P̄tholomeum planete mouentur in eccentricis et epicyclis. et hic motus non est circa medium mundi. s. circa centrū grauitatis terre. s̄ motus epicycli qui est circa centrum ipsius epicycli quod est circa circumferentiam orbis. centrum autē eccentrici est extra centrū mundi. et de hoc latius uidebitur. Dicendum est ergo cum Doctore Sancto. q̄ p̄b̄s nō fuit huius opinionis. sed eliminauit et admittit nichil dicere in contrariū q̄ motus corporum ce

Motus localis simplicis est
aut rectus uel circularis
et mixtus

p. posterior

Linea adspira helica.

lestium est circa centrum gravitatis terre vt etia poncbant astrologi sui temporis. Ptholomeus autem inuenit motus eccentricoz 7 epicidiorum ad saluandum que apparent in corporibus celestibus. que forte tamē possent aliter saluari cōcedendo tamen istos motus ad huc necessariuz ē omnia corpora celestia moueri circa cētruz mūdi secundum motum diurnum qui est supreme spere secum reuoluens totum vniuersum.

Et si dicatur vltra q̄ motus circularis non est simplex q̄ partes celi circulariter moti ascēdunt 7 descendunt. q̄ planeta cum est in auge plus distat a medio mundi q̄ cum est in opposito angis. ergo ascendit 7 descendit. ergo motus celi non est simplex. Dicitur ad hoc q̄ ascēsus 7 descēsus proprie loquendo solum capiūtur in illis inferioribus. s. infra concauuz orbis lune. Diceretur etiam ad formam obiectionis q̄ licet aliqua pars determinata alicuius orbis quandoq̄ plus, accedat ad mediuz mūdi 7 q̄ plus recedat. tamen totus orbis secundū extremas superficies equaliter semp distat a medio mundi. Et sic apparet q̄ motus circularis est circa medium mundi. 7 motus rectus simplex est a medio vel ad medium. a medio si sit motus leuium. 7 ad medium si sit motus grauium. Et notanter dicitur q̄ medium mundi est medium gravitatis terre 7 non magnitudinis. quia cum terra sit aquis discooperta secundum aliquam partem sui ad vitam animātium tuenda. 7 alia pars sit aquis cooperta. pars discooperta cōtinue calefit a sole 7 rarefit 7 leuificatur 7 ascendit. 7 ideo non est idem medium magnitudinis 7 gravitatis. Quibus notatis sit.

Conclusio Responsiua Ad

questum. Tantum sunt tres motus simplices. nā ois motus simplex vel est rectus vel circularis si circularis sic est circa medium mundi si rectus hoc est dupliciter. vel est a medio 7 sic est motus sursum. vel est ad medium 7 sic est motus deorsum. ergo tantum tres sunt motus simplices.

Doc autem est consonum prius dictis de perfectione corporis que consistit in tribus ergo bñ ē q̄ motus simplices diuiduntur in tres. Nec tamen ratio perfecta est 7 non necessaria. quia solū dat quandā adaptationez. et sic patet responsio ad questum.

Ad rationes ante opposituz

questionis. Ad primam dicitur q̄ in genere superior non sunt nisi duo motus simplices vt ratio probat in genere tamē minus gñali reperit tur tres. Ad vltimā dicitur q̄ in speciali sunt quinqz motus simplices. s. in generali reducūt ad tres distinguendo eos in ordine ad mediuz Sequitur in textu. Si quidem igitur est

motus simplex qui in circuitu corporis 7c.

Queritur tertio. Utrum

Preter quatuor elementa ponendū sit aliquod corpus simplex circulariter motum ab ipsis realiter distinctum quod cēntia quinta a pbis nūcipat. Arguit q̄ nō. q̄ aer mouet motu circulari vt apparet in motu comete. etiam ignis circulariter mouet. ergo ppter motū circulare non o3 ponere corp⁹ simplex aliud a quatuor elementis. 2. nō o3 ponere tot mixta quot sūt motus mixti. q̄ motus mixti in infinitū possūt variari. ergo non ē necesse ponere tot simplicia corpora quot sunt motus simplices. ergo propter motuz circulatez non o3 ponere quintū corpus

3. arguit q̄ preter quatuor elemēta sint ponenda plura corpa simplicia. nam duo sunt mobilia motu recto. s. sursum 7 deorsum. ergo erunt duo mobilia motu circulari. ergo erunt plura q̄ quinqz. 4. arguit. sicut preter quatuor elemēta ponendū est corpus mobile motu circulari quod ē causa transmutatiōis inferiorū corū oruz. ita ponendū ē aliquod corp⁹ quiescere qd sit causa pmanētie in rebus. g. erūt plura quā quinqz. Ad oppo^o est pbis in. 4. cap. hui⁹ primi. Pro rāione.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ pbis pmissit quedā necessaria ad intelligendū verā distinctionē 7 numerū corū simpliciu3 q̄ sunt primarie partes vniuersi. pñr ex ipsis incipit ad ppositū argumentari oñdendo pri⁹ ex natura 7 distinctione motū simpliciu3 corū celesse eē alterz a quatuor elemētis. Sit igitur

Conclusio prima. p̄ter

quatuor elemēta ponendū est quintū corp⁹ simplex quod ē celū distinctum a quatuor elementis 7 circulariter motū s. nāz qd a pbis quinta cēntia solz nūcipari. Dec 2. p̄ba^o in textu. quinqz rōib⁹. p̄ia est. mot⁹ circularis est mot⁹ simplex. g. alic⁹ mobilis simplicis. Tenet oīa q̄ motu simplici corū dēdet corp⁹ simplex 7 econtra. nā 7 si mixta quinqz motu simplici moueātur hoc est secundū nāz elemēti in eis p̄stantis. mot⁹ autē circularis nō est alic⁹ quatuor elemētoz p. 7 p se. q̄ quatuor elemēta naturalier recte mouētur. g. est alic⁹ alterius corp⁹ a quatuor elemētis. 7 sic ponendū ē quintuz corp⁹ simplex circulariter motū. Et si obieitur q̄ duoruz corū bñ est vnus motus simplex s. nāz vt terre 7 aque ē mot⁹ deorsuz. g. nō cui⁹ libet corū simplicis ē vn⁹ mot⁹ simplex 7 proprius

Rādet ad hoc q̄ mot⁹ locales nō cōueniūt elemētis s. q̄ calida 7 frigida sunt. s. quas qualitates inter se distinguūt vt p3 ex. 2. de ge

Handwritten marginal notes in the left margin, including a decorative flourish at the top and several lines of text.

Handwritten marginal notes in the bottom left margin.

Liber primus.

neratione. sed sibi cōueniūt s³ gravitatē velle
 uitatem. et q² in gravitate pueniūt aqua et terra
 ideo secūduz bec quodā mō dicunt vnuz corp⁹
 et quodā mō mouēt vno motu. Et sicut diceret
 de aere et igne puenientib⁹ in leuitate. Verūtn
 aqua et terra differūt in gravitate. q² terra gra
 uis est simpliciter. aqua vero s³ quid et in ordie
 ad superiora elemēta. et sic grauitas aque dif
 fert specie a gravitate terre. id hec magnitudi
 nes sunt principia mouēdi ad diuersa loca spe
 cie distincta. Et sicut diceret de leuitate aeris et
 ignis. Si obuiat etiā cōtra hanc rōnē vt ob
 uiciat in secūda rōe an oppo⁹. Dicit q² mot
 us cōposit⁹ nō cōmūdet corpori mixto s³ gra
 dum mixtionis quatuor qualitatz primarum
 quibz etiā nō cōueniunt mot⁹ locales inquan
 taz hūdi sed s³ diuersas proportiones in gra
 uitate et leuitate. Et si itez obuiat. q² s³ il
 lam rōnē videtur q² essent plura corpora sim
 plicia. q² sicut mot⁹ sursum et motus deorsus di
 cuntur simplices. ita etiā motus qui sunt ad a
 lias positionuz differentias. s. ad dextrū et ad si
 nistrum. ante et retro. Rūdet q² cū corpa sim
 plicia sint essentialia partes vniuersi o³ q² mot⁹
 simplices ipsis corporibz simplicibz naturales at
 tendant s³ conditionē vniuersi. quod cū sit spi
 cum vt p⁹ ea pbabitur. o³ q² mot⁹ eius attendā
 tur per p⁹ationē ad mediū quod est immobis
 le. q² ois mot⁹ sup aliquo immobili fundatur
 sed secūduz habitudinē ad mediū nō attendi
 tur nisi triplex diuersitas in motu s³ quod con
 tingit moueri a medio. ad mediū et circa mediū
 dextruz aut et sinistrum an et retro solum cōsiderā
 tur in aialibus et in celo et non ponunt in motu
 elementoz. vt p⁹ ea pbabitur in. 2° hui⁹. g^o. 24.
 Pro secūda rōne ad p⁹o⁹. supponunt tria
 quoz duo habēt i littera. et 3° est ad sensuz ma
 nifestū. Primum est q² mot⁹ cōueniēs alicui corpo
 ri extra naturā contrariā motui puenienti sibi scuz
 naturā. 2° est q² tantū vnu vni est cōtrari⁹
 quod est intelligendū s³ idem. q² nichil differ
 idē s³ diuersa plurib⁹ cōtrariari vt vnu viciū
 reliquo vicio et virtuti cōtrariat. 3° est quod ē
 ad sensum manifestū. s. q² est aliquod corp⁹ mo
 tum circulariter. Tunc formatur secūda ratio.
 q² vel motus circularis conuenit illi corpori s³
 naturam aut preter naturā. si secūduz naturā
 tunc nō pōt ēē aliq⁹ quatuor elemētoz vt 3° et
 prima ratione et sic habet intentuz. si preter na
 turā tunc contrariat motui qui sibi cōuenit s³
 naturā. et ita si tale corpus sit ignis cōtrariabit
 motui sursum ignis. cui etiā contrariatur motus
 deorsum. g^o non tantū vnu vni opponit quod
 est contra aliam suppositionē. et pari modo ostē
 detur q² nō sit aliq⁹ aliud a quatuor elementis
 q² sibi conueniat ille motus secundum natu

ram. et sic habetur intentuz. **T**ertia ratio ad
 p⁹o⁹. motus circularis est prior motu recto.
 nam circularis perfectior est eo. nam linea circu
 lari. pfectior ē recta. Quia circulari nihil pōt ad
 di recte finite aliquod pōt addi si vero fuerit in
 finita est imperfecta quia caret fine et perfectiōe
 et sic motus circularis est prior recto. sed motus
 prior naturaliter est prioris corporis. cum ergo
 motus simplex sit naturaliter alicuius corporis
 simplicis quod nō dicit aliquod elementoz. se
 quitur q² motus circularis est naturalis alicui
 corpori digniori et priori ipsis elementis. Et
 si obuiat cōtra hanc rationem nam linea recta
 habet principiu et finem in quibus cō
 silit perfectio vniuscuiusq³ rei. ergo non est im
 perfecta. Dicitur. ad hoc q² aliquid sit perfectuz
 particulariter oportet q² habeat principium me
 dium et finem in seipso in quibus consistit per
 fectio vniuscuiusq³ rei. Sed ad rationem per
 fecti simpliciter requiritur q² non sit aliquid ex
 tra ipsum. et hic modus perfectionis reperitur in
 primo corpore quod est aliorum corporum con
 tentium. Et sic linea circularis dicitur perfecta
 quia nichil sibi potest addi. linea vero recta di
 citur imperfecta. Et si arguitur iterum de di
 ametro cui etiam nichil potest addi et tamen est
 linea recta. ergo non cuilibet linee recte potest a
 liquid addi. Dicitur q² diametrum potest recipere
 additionem in quantum linea recta potest
 recipere additionem. licet ex parte medii in quo
 est nichil possit addi sibi. **P**ro quarta ratione
 supponuntur duo. Primum est q² omnis motus
 simplex conueniens alicui corpori conuenit sibi
 aut secundum naturam aut preter naturam. Se
 cundum est q² mot⁹ pueniens alicui pter naturā cō
 uenit alteri secundum naturam. Tunc argu
 itur sic manifestum est aliquod corpus moueri
 circulariter vt patet de suprema regione aeris.
 et etiam de corporibus celestibus. vel ergo se
 cundum naturam vel preter naturam mouetur
 non primum quia aer sicut ignis secundum na
 turam propria mouetur recte. ergo preter natu
 ram mouetur circulariter. et per consequens o³
 ponere aliud corpus ab igne quod secundum
 naturam mouetur circulariter. tale autem cor
 pus non est aliquod quatuor elementoz. ergo
 preter quatuor elementa ponendum est. 5°.
 corpus. **Q**uinta ratio. solus motus circula
 ris est perpetuus vt patet ex octauo phisicorum
 ergo corpori moto circulariter naturaliter con
 uenit. Tenet cōsequētia q² vt h³ text⁹. quod p
 ter naturam est transit citissime. et hoc est quod
 dicit q² nullū violentuz ppetuo durat. sed nullū
 elementoz secundū naturam mouetur circular
 riter. ergo preter quatuor elemēta ponenduz est
 quintuz corpus circulariter motū secundū natu

ram. quod segregatum est a corporibus inferioribus et qualitatibus ipsorum. et tanto habens bonioris naturam quanto plus elongatum est ab his elementis sui et ordine. Et quo patet primum celum inter cetera corpora celestia fore nobilissimum. quia est continens omnia et a nullo continetur et ideo suo modo excedit alia. sicut forma excedit materiam. quia continens habet rationem forme et contentum materie. ut dicebatur. 4. philosophorum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur quod nec ignis nec aer mouetur circulariter secundum naturam sed preter naturam. hoc est supra naturam et non contra. nam nata sunt obedire corporibus superioribus.

Secunda ratio soluta est. Ad tertiam dicitur quod duo sunt mobilia motu recto genere subalterno distincta. scilicet sunt plura species distincta. similiter sunt plura mobilia motu circulari secundum species determinata. sed omnia conueniunt in hoc quod mouentur circa medium mundi. motu diurno.

Ad quartam dicitur quod philosophus naturalis ex motu circulari deuenit in cognitiones corporis celestis. ideo non posuit corpus quiescens. sed posuit primum mobile quod per motum suum maxime uniformem est causa permanentie rerum. et posuit quod motus solis sub obliquo circulo et aliorum planetarum est causa generationis et corruptionis per accessum et recessum ad nos. ut videbitur in secundo huius. et in libro de generatione. Theologi autem propter alium finem posuerunt corpus immobile quod celum empiricum vocauerunt. Sed de hoc non est sermo apud philosophos. Sequitur in textu.

Quoniam autem hec supponunt.

3. Queritur sexto. Utrum

Celum sit leue et graue. Arguitur quod sic. nam ascendit et descendit. ut patet in eccentricis et epicyclis circularibus. Sed grauitas et leuitas sunt principia ascensus et descensus. ergo celum est graue et leue. Secundo arguitur. Celum est rarum et densum. sed rarum est leue et densum est graue. ergo celum est graue et leue. Maior patet per commentatorem dicentem. quod planeta est densior pars sui orbis. Tertio arguitur. Si pars celi separaretur a toto tenderet ad locum totius et moueretur sursum et cum idem sit motus totius et partis. sequitur quod totum celum mobile est sursum. et per consequens est leue. In oppositum est philosophus in quinto capitulo huius libri sic dicens. manifestum quia nec grauitatem nec leuitatem habet corpus totum.

Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post

philosophus probauit quod preter quatuor elementa ponendum est aliquod corpus simplex. Consequenter ostendit differentiam huius quatuor corporum ab aliis quatuor corporibus que elementa dicuntur. et primo ex parte motus localis. secundo ex parte aliorum motuum. Et quia grauitas et leuitas sunt principia motuum localium in istis inferioribus. ideo ostendit philosophus differentiam huius corporis ab elementis ex parte grauis aut leuis. Et quia principium demonstrationis est ipsa diffinitio sine quod quid. ideo ad hoc ostendendum premitit philosophus diffinitiones grauis et leuis. leuissimi et grauissimi. Quibus diffinitionibus ad presens utitur tanquam quibusdam suppositionibus. Sed in quarto huius diffusius considerabit de ipsis. in quo quidem quarto libro agitur de substantia seu natura grauis et leuis.

Diffinit ergo philosophus graue hoc modo. Graue est quod natura est ad medium moueri. Leue autem quod natura est moueri a medio.

Unde philosophus utitur tali modo loquendi ut seruet se a contrarietate Platonis dicentis eo quod vniuersum est rotundum et sphericum. et rotundum est uniforme. Dicebat ipse Plato quod in vniuerso non reperiuntur sursum et deorsum nisi forte quo ad nos. nam nos vocamus sursum quod est supra caput nostrum. et deorsum quod est sub pedibus nostris. et si essemus a contrario situati e contrario nominarem sursum et deorsum. et ita ut a contrarietate se seruet non diffinit graue et leue per habitudinem ad sursum et deorsum sed per habitudinem ad medium. Verumtamen istis nominibus sursum et deorsum utitur philosophus secundum communem modum loquendi. quia ut dictum est secundo thopicorum. utendum est nominibus ut plures. de rebus ut sapientes. Sursum vero vocatur in quem leuia feruntur. et deorsum in quem grauia descendunt. Secundum quem modum ab omnibus communiter approbatur sursum et deorsum. Nec tamen huiusmodi distinctio sursum et deorsum posita est quo ad nos ymo etiam secundum modum rei. sicut enim in animalibus dicuntur et secundum naturam. dextrum et sinistrum ex parte motus progressiui qui est motus localis sic in vniuerso dicitur sursum et deorsum secundum naturam secundum habitudinem ad motum simplicium corporum que sunt principales partes vniuersi. Propter hoc dicit philosophus. sursum est locus in quem feruntur leuia. et hoc rationabiliter. nam sicut nobilior pars est sursum.

de mpro...

Libri primus:

ita in mundo corpora leuiora nobiliora sunt & quasi formaliora. Et quibus patet qd sursum et deorsum non attenduntur nisi infra concauum orbis lune. ita qd deorsum est medium gravitatis terre quod est medium mundi. sursum vero concauum orbis lune.

Sciendum est secundo. qd philosophus diffinit grauissimum & leuissimum dicens qd grauissimum est quod omnibus substat deorsum latis. leuissimum vero quod omnibus superferatur superlatis. & in istis diffinitionibus debent intelligi nomina positini gradus ita qd grauissimum sit de numero eorum qd deorsum ferunt. & leuissimum de numero eorum qd sursum ferunt. Et ita licet celum superemineat omnibus elementis. non tamen propter hoc debet dici leuissimum. quia non est de numero eorum que sursum ferunt. Unde leuissimum inter omnia elementa est ignis. grauissimum est terra. Elementa vero media. scilicet aer & aqua grauiora sunt & leuiora. aqua scilicet grauiora. & aer leuiora. non simpliciter sed in respectu. Quibus notatis sit.

Conclusio prima: Celum non est graue nec leue. Decimo rōe philosophi probatur. Nam omne graue vel leue natum est ferri ad medium vel a medio ut patet per diffinitiones grauium & leuium. Sed celum non est natum ferri ad medium vel a medio 1º rōe. Minor patet. nam si esset natum ferri ad medium vel a medio hoc esset secundum naturam vel contra naturam. non secundum naturam. nam secundum propriam naturam mouetur motu circulari ut probatum est. modo unum corporis simplicis est tantum unum motum secundum naturam propriam. Nec potest dici qd aliquo aliorum motuum moueatur contra naturam. quia tunc motus oppositus sibi ipsi inesset. & cum motus circularis insit ei secundum naturam. ideo unius corporis simplicis essent duo motus simplices secundum naturam. quod impossibile est. 2º probatur. Grauitas & leuitas sunt qualitates secundum causam a quatuor primis. sed celum denudatum est a quatuor primis qualitatibus ergo celum nullas habet grauitates vel leuitates. Et si aliquis dicat qd licet celum totum non moueatur ad medium vel a medio. tamen si aliqua pars detraheretur extra totum ipsa moueretur ad medium. sicut tota terra non mouetur a medio vel ad medium. Sed si pars terre detraheretur ad extra ipsa mouebitur ad medium. Ad hoc dicitur qd ad eundem locum feruntur pars & totum sicut terra & vnus globus. Et patet hoc ex quicquid te. quia vnus quocumque naturaliter mouetur ad locum in quo naturaliter quiescit ut tota & quolibet pars eius. ideo tota terra habet naturalem inclinationem ut scilicet ipsa ad medium moueatur extra. si esset extra suum locum. sed quia toti corpori celesti non conuenit moueri alio motu qd circulari nec secundum naturam nec preter naturam ut probatum

est prius. cum eadem sit ratio de toto & partibus ut dictum est. ita nec parti eius si traheretur ab eo conueniret moueri sursum & deorsum nec secundum naturam nec preter naturam. Et per hoc patet solutio tertie rationis ante oppositum.

Dixerunt tamen aliqui qd si per impossibile detraheretur aliqua pars celi a toto moueretur circulariter. si illud tamen impossibile poneretur in esse multa sequerentur impossibilia. quia illud repugnat celesticorpori. Et per hoc patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur qd ascensus & descensus proprie solum reperiuntur sub concavo orbis lune sicut sursum & deorsum ut dictum est. Et dicitur ultra qd licet vna pars determinata vnus orbis puta solis vel lune per motum in eccentrico quandoque sit propinquior medio mundi: quandoque remotior. orbis tamen secundum se totum semper est in eadem propinquitate & remotione a medio. sicut etiam circulus concentricus. Unde totus orbis est concentricus licet deferens sit circulus eccentricus. Ad secundam dicitur qd raritas & densitas in celo non sunt eiusdem rationis cum raritate & densitate in his inferioribus. ymo opposite rationis. nec causatur a quatuor qualitatibus primis. Unde in celo densior pars est formalior & raritas materialior. sed in inferioribus dicitur precise oppositum. Tertia soluta est. Sequitur in textu. Similiter autem. rōe.

Queritur septimo: Utrum

Celum sit ingenerabile & incorruptibile. Arguitur qd non auctoritate Platonis dicitur. celum esse generabile. ergo celum non est ingenerabile. Secundo arguitur. Corpus celeste finitum est. cuiuslibet autem corporis finiti virtus finita est. sed virtus finita non se extendit ad infinitam durationem. ergo non est ingenerabile nec incorruptibile. Tertio arguitur corpus celeste est corpus naturale. ergo habet materiam primam admixtam. quod autem habet tale materiam generabile est & corruptibile. ergo celum est generabile & corruptibile. 4º corpus celeste est alterabile. ergo generabile & corruptibile. Antecedens patet quia corpus celeste est susceptiuum luis & tenebre. 5º est alterabile. In oppositum arguitur per philosophum in hoc capitulo dicens. Similiter autem ratio nabile est existimare de ipso qd ingenerabile: ingenerabile incorruptibile & inalterabile est. Quia propter primo videbitur de aëre. 2º de aliquibus rubis

Sciendum est primo. qd post qd philosophus probauit qd preter quatuor simplicia corpora naturaliter mota motu recto ponendum est. 5º. corpus simplex. scilicet celum quod habet naturam propriam

ans aliquo passu dicitur
fuit ab ipso passu passu
moueretur sursum & de
orsum & non sursum & de
orsum. Nam
contra philosophum
2º ad motum mundum proprium motum
deorsum patet quia videtur motum moueri
sursum & deorsum & totum & partem & quia
deorsum. nam videtur deorsum moueri
motum deorsum & grauitatem sursum & deorsum
patet moueri ad medium moueri & non sursum
& deorsum. Nam motum circulari
perfectissimo mouetur

De Celo et mundo.

monetur motu circulari. ostendit etiā differentias huius quinti corporis ab aliis ex parte gravitatis et leuitatis. qz. s. est carens gravitate et leuitate quas habet corpora recte mota. pñr in hoc capitulo ostendit pñs differentias huius quinti corporis ab aliis corporibus ex parte aliorum motuum ostendendo ipsius non subici gnationi corruptioni augmentatiōi nec diminutioni nec alterationi.

Sciendum est primo qd De

hmodi quinto corpore tres fuerunt opiniones antiquorum. Prima fuit Empedoclis et ceterorum caldeorum ponētium celū esse primam causam qd deus est. et per dñs ingentū et incorruptibile. Sed hec opinio nō valet sustineri qz impossibile ē primam causam esse corp⁹. nā omne corp⁹ habet aliquod prius se partes. s. ipsius cōponentes. Alia fuit opinio Platonis ponentis ipsum eē pductus a deo et habere causas sui esse cū multitudine et diuisione in suis partibus. nō tñ per generatiōes naturalē que ē ex aliquo subiecto p̄supposito. s. magis p̄ emanatiā simplicē secundū quā quēlibet res a deo dicitur ex nichilo emanasse. Unde qz corp⁹ celeste multitudine h̄ ptius et diuersitatez in partibus. pñs est qd sit distans a p̄io a quo oīs multitudine et diuersitas remouēda ē. et hec fuit opinio trius legū. s. indeorum saracenorum et xpianorum. Sed de hac questione determinare magis spectat ad philosophos primū. Tertia fuit opinio quorūdam naturalium dicentium celū eē gnabile et corruptibile per actionē qualitatum actiuarum et passiuarum ad modū aliorum corporum. et isti noīe gnationis proprie vsi sunt et naturaliter locuti sunt. et de hac opinione in pñti agendū est. Sit.

Conclusio responsiua. Celus

est ingenerabile et incorruptibile. Probaturōne philosophi. nāz omne quod gnatur ex subiecto. et ex cōtrario. ex p̄trario quidē sicut ex nō p̄manēt. et ex subiecto vt ex p̄manēt. vt patuit. 1. philosophi. Sicut omne corruptibile corrupit in alio quod subiectū eēt. et etiā oīs corruptio ē ab aliquo actio. qz oīs corruptio terminat in p̄trariū vt est p̄ ex. 4. philosophi. Sed quinto corpi nihil est p̄trariū. g. est ingnabile et incorruptibile. Minor p̄ qz p̄trariū p̄trariū sunt mot⁹: sicut p̄ de leui et graui. sed motui celesti qui ē circularis nō est mot⁹ p̄trariū. g. quinto corpi nichil ē p̄trariū. nō bene cōcludit philosophus. qd recte videt ingentū et incorruptibile celū esse et eē exemptū a cōtrariis. nā gnatio et corruptio est inter cōtraria.

Conclusio secunda. Celum

nō est augmentabile nec diminubile. Patet. nā oē quod augetur aut diminuitur s̄ aliquid gnatur et corrupit. sed celū est ingnabile et incorruptibile vt immediate probatū est g. 2. Maior patet nā omne quod augetur: augetur mediāte aliquo qd

prius dissimile eēt efficiat sile. et cōuertit in substantiā alii. ergo quod proprie augmentatur s̄ aliquid gnatur. Sicut omne quod diminuitur: diminuitur recedēte aliquo intrinseco. ideo videtur qd ea qd diminuitur statim corrumpunt.

Conclusio tertia. Celum est

inalterabile. Patet. nā oīs alteratio est s̄ passiones et passibiles qualitates. s. oīa corpora que trāsmutantur secundum passiones et passibiles qualitates videntur habere augmentū et decrementū. sicut p̄ de corporibus aialium et de partibus eorum. et etiā de plātis in quibus proprie est augmentū. p̄ etiā de elementis qd secundū alterationē calidi et frigidi rarefiunt et dēstant et trāsmutantur in maiores et minores quantitates quod ē quodāmodo augeri vel diminui. cū g. celū non sit augmentabile nec diminubile sequitur qd nec alterabile.

Et illis p̄ nobis p̄ differentia hmodi quinti corporis a quatuor elementis et aliis corporibus qd sunt prope nos. qz. s. ipsius est sempiternus non habens augmentum nec decrementum. sed ē inalterabile et impassibile. Et ad istas conclusiones adducit philosophus quodam signa in quibus ratio se conformat hijs que sensu appetit. Primū. nā omnes quicūqz locuti sunt de celo sine barbari sine greci qui aliq̄ cognitionē de deo et substantiis separatis habuerunt inde sibi attribuerunt celum p̄ loco cōaptantes in mortale immortalē. et signum ē experientia longi temporis. nam si cōsideremus ea que nunc in toto celo et partibus eius oculis propriis cōspicimus. et cōparemus ea huius qd tradiderunt antiqui astrologi in scripturis. nō percipiemus mutatū in ipso celo aliquid. nec secundum totū nec secundum partes. sed illud esse non posset si celum alterationi et corruptioni subiecte retur g. 2. 3. signū est ex noīe dato ab antiquis ipsi celo. quod quidē nomen adhuc durat tempore presenti. Antiqui enim vocauerunt celus ethera quasi sempiternē curiens. quod autem sempiternē curit: sempiternum est. ergo ex nomine dato ipsi celo ab antiquis videtur ex opinione eorum fuisse qd celum sit sempiternum. Sed circa illud nomen deceptus fuit Anaxagoras tribuens hoc nomen igni. et hoc credens qd celum sit de natura ignis. propter hoc interpretatus est Anaxagoras ethera quasi sempiternē ardens. Cū celus non pōt sic interpretari. qz. s. in se ardeat. et si sic denotetur denotatio sit ab effectu. qz. s. motu suo velocissimo et lumine suo perpetuo naturam sibi propinquā ardere facit et inflamat. Et sic ex istis signis patet conclusio nes p̄dicte. scilicet qd celū ē sempiternū ingnabile et incorruptibile. et p̄ h̄ p̄ rursū ad p̄m argum.

Dubitatur primo. Quali

ter differunt philosophi a theologis circa productionē ipsius celi. Dicendum qd tam

ether.

Not.

philosophi & theologi ponunt ipsius esse produ-
 ctus a deo prima causa. nō quidē per gnationes
 naturalē q̄ sit mediāte agente particulari. sed per
 influxū simplicē a primo principio a quo pficit
 solus eē oim rex. & hoc mō potuit intelligere Pla-
 to celū esse genuū q̄ p̄ductū ab aliqua superiori
 causa. Hoc etiā ostēdit pb̄s in methaphi. sua
 in qua claudit solū eē vnū primū a quo celus &
 tota natura dependēt. Sed differūt pb̄i & theo-
 logi in fide. nā pb̄i dicūt deus p̄duxisse celus si-
 bi coeternū & nō ex determinato principio tempo-
 ris. vt pb̄atū ē. 8. pb̄ificoz. Theologi ponunt
 celus eē p̄ductū a deo s̄ sui totas subam & in a-
 liquo determinato t̄pis principio. Contra quod
 obicit Simplicius tribz rōnibz. Prima. q̄ deus
 p̄ducit celus s̄ sui eē. & nō per aliqd̄ ei sup̄ ad-
 ditus. cū ḡ eē suus sit eternū & inuariabile sequi-
 tur q̄ celū ab ipso semp̄ p̄cedit. Secūda rō. cū
 bonitas dei sit causa rex & ex aliquo dete. mia-
 to principio t̄pis celus incepit eē. sequit̄ q̄ boni-
 tas ei⁹ fuit ociosa & vacās anquā celū essz qd̄
 est absurdū. Tertia rō. id quod incepit sic q̄ an-
 nō fuerat incepit esse ex ordine alicui⁹ superioris
 motus. sed supra motus celi nō est ali⁹ mot⁹ su-
 perior. ḡ celus nō incepit eē. Istis tribz ar-
 gumentis nititur iste Simplicius pb̄are p̄petui-
 tatez mundi. q̄ tamē nō cōducūt. y⁹ q̄ fidei re-
 pugnant & veritati solūntur sic p̄ ordinez. Ad
 primā dicit q̄ illud quod p̄ducit ab aliquo ag-
 gēte intelligente & volente p̄ducit. sicut & quā-
 do ipsū p̄ducēs vult & intelligit. & nō p̄ducit eo
 mō quo ipsū p̄ducēs ē s̄ sui eē. cū igit̄ priā
 causa q̄ deus ē p̄duxerit celū s̄ sui eē & non p̄
 aliquod sup̄ additū. & eē suus non sit a suo itel-
 ligere & velle distinctū. sequit̄ q̄ produxit celū se-
 cundū intelligere & velle. id nō oportuit ipsius p̄-
 ducere tale quale ē esse diuinū aut diuinum
 aut sibi equale duratione. sed tale & tantū qua-
 le & quantū voluit & intellexit ipsa causa prima
 Ad 2. dicitur. q̄ illud ē ociosū quod nō cō-
 sequit̄ finē ad quē est ordinatū. id creature eēt
 ociose si nō consequerēt̄ dictas bonitatē q̄ t̄p̄
 est ipsi⁹ possibile. s̄ q̄ dei bonitas nō est. p̄pter
 creaturas y⁹ e conuerso. ideo nunq̄ p̄pter hoc ē
 ociosa diuina bonitas si nunq̄ celum aut aliq̄
 creaturā p̄duxisset. q̄ ipsa diuina bonitas sibi
 ipsi est sufficiens. Ad 3. argumentū dicit q̄
 bene arguit de eo quod producat ab aliquo parti-
 culari agente quod nō p̄ducit totū temp⁹ & ea-
 que cū tempore simul producant̄ vel producta
 fuerunt. sed q̄ prima causa est agens v̄le quod
 simul producat ipsius totū temp⁹ cū hūis q̄ sunt
 in tempore. id celū nō in tempore sed in princi-
 pio temporis fuit p̄ductus. & cū hoc flant demō-
 strationes pb̄i posite in precedenti cap⁹ que cō-
 ducūt celus nō esse productū per generationes
 naturalē. s̄ nō pb̄ant nec est pb̄abile quā ad
 huc a deo secundū simplicē emanationē ipsius

celus fuerit productus.

Dubitat̄ secundo. An in
 celo sit materia. R̄ndet ad illud cōmentas-
 tor Auerois q̄ nō dicens q̄ corp⁹ celeste ē sub-
 iectum actuans ad quod cōparat̄ eius aīa si-
 cut forma ad materiaz. sed hec r̄sio falsa est vt
 iacet. Nam cū celum agat in ista inferiora ne-
 cesse ē q̄ sit actus vel habēs actum. sed non est
 actus purus. q̄ sic esset forma subsistens et solo
 intellectu & nō sensu apprehenderet. quare relin-
 quitur q̄ est habēs actus. omne ḡ tale h̄z mate-
 riaz. ergo in celo est materia. Sed tūc dicen-
 dum est q̄ materia celi nō est eiusdē rationis cū
 materia illoz inferiorz. sed differt ab ipsa non
 quidē per aliquid quod faciat cōpositiones in
 ipsa materia. sed p̄ relationē ad diuersos actus
 q̄ forma celi vniuersalis ē in causādo. quod ex
 vniuersali eius opatione pōt cōprehendi. ideo
 h̄mōi forma totaz potestātē sue materie replet
 nō relinquēs in ea p̄uacionē alicui⁹ alterius
 forme. q̄ ois alia forma virtualiter & effectiue
 in forma celesti cōtinet̄. forme autē ipsoz inferi-
 oꝝ particulares sūt q̄ t̄p̄ ad virtutes. sicut etiaz
 particulares habent opatōes. & ideo nec replet̄
 totaz potēntialitē sue materie. sed cū vna for-
 ma est in materia secū p̄mittit aptitudinē ad
 aliaz formā cuius p̄fectionē nō continet emine-
 ter hoc est causaliter & effectiue. ideo hic ē sermo
 de eminentia efficientis sed non cause formalis
 Quom⁹ aut̄ differūt ille due eminentie alias
 dictum est

Dubitat̄ tertio. Circa rati-
 onem cōclusionis responsiue. in qua dicit q̄ mo-
 bilia n̄ sūt contraria quoz mot⁹ nō sunt contrarij
 q̄ si contrarietati motū r̄nderet cōtrauetas mo-
 bilium & e conuerso videret̄ sequi q̄ ignis magi ter-
 re q̄ aque contrariet̄. q̄ mot⁹ ipsoꝝ simpliciter
 sunt cōtrarij. cū est flm q̄ ignis & terra cōuer-
 niūt in vna qualitate. & n̄ aqua & ignis. ad illud
 r̄ndet̄ conformiter vt ad p̄dicta. q̄ hic agitur
 de elementis secundū q̄ habēt determinatū sūt
 in vniuerso quoniā sic p̄stitūt vniuersū vt par-
 tes & secundū hoc maior contrarietas est ignis
 ad terrā q̄ ignis ad aquā. licz contrarietas ignis
 ad aquā sit maior secū s̄ qualitates actiue
 & passiuas. de quib⁹ nō est hic ad p̄positum.

Dubitat̄ quarto circa illud
 idē. q̄ nō videt̄ q̄ contrarietas motūz p̄sequat̄
 contrarietātē mobilium. nā vna & eadē substantia
 numero susceptiua ē contrarioz. vt dicebat̄ i p̄di-
 camētis. Itē act̄ mouet̄ sursum exis in loco a
 que. & deorsū exis in loco ignis. & sic idē contrari-
 us motib⁹ moueret̄. videtur etiam q̄ eadem
 aīa mouet̄ motū virtutis & vici ḡ r̄d. Circa
 hoc dicendū est q̄ pb̄s v̄t̄ hac p̄pōne q̄ si mo-
 tus nō sūt cōtrarij q̄ mobilia nō sunt cōtraria

Sufficiens | Tamē si q̄ motū simpliciter p̄ sufficiens. oē cor⁹ inter
 Si 2. sic est r̄d. Si p̄mo h̄ ē d̄. Est ad m̄. h̄ d̄
 + ad m̄ in s̄m̄ sic ē t̄ra & s̄m̄ q̄ sic ē n̄. Si a m̄ d̄
 h̄ d̄. t̄ a m̄ simpliciter sic est ignis & s̄m̄ p̄ t̄ra

De Celo et mundo.

nō aut ponit eoduerso. s. q. mobilia nō sūt ptra
ria qz mot⁹ nō sūt ptrariū. qz si possit aliquis di
cere q. omniū corp⁹ ptrarictatē hūitūz sūt cō
trariū mot⁹: nō tñ oēs cōtrariū mot⁹ sunt ptrari
oum. z ptra illud obiectiōes p̄dicte pcedūt tñ
secundū rei veritatez ptrarictas naturalīū mo
tūz cōsequē p̄prietatē p̄cipioz actioz siue
formaliū ad que sequūtur z motus. nō aut pro
prietatē p̄cipioz materialīz z passioz qz ea
dem materia susceptiua est ptrarioz id alterati
ones que fiunt ex p̄ncipiis extrinsecis nichil p
bibet eē circa idē subiectū quīs sint contrarie. si
qua vero alteratio sit ex p̄ncipio extrinsecō si
cut sanatio oꝝ q. ptrarictas taliū alteratio cō
sequat ptrarictatē mobiliū z eadē rō ē de moti
bus localib⁹. Ad illud vero q. obicif de aere di
citur q. nō ē p̄tradictio i oib⁹ qz oppositoz ē q.
sunt in idē z h⁹ idē z respectū eiusdē q. sūt de rōe
ei⁹. mot⁹ aut aer⁹ naturalis nō est sursum z deor
sum respectū eiusdē. s. sursum respectū aque z terre
deorsū respectū ignis. Un̄ tales motus nō sunt
p̄trariū qz nō sunt ad cōtraria loca s. ad eundē

Dubitaturo quinto

de hoc quod di
cit phis q. omē alterabile ē augmētabile z dimi
nubile hoc videt eē falsū. nā augmētatio fit p
aduentū ali⁹ extrinseci p̄uersi in subaz aliti. z
hoc nō pōt puenire nisi plātis z aialib⁹ g. z c.
Dicendū ē breuiter ad dubiū q. phis capit
augmētū z decrementū ḡnāliter p. oī motū qui
ē ad maiorē vel minorē p̄tate. z sic se extendit
ad rarefactionē z p̄densatōez. nec p̄ter hoc im
pedit rō p̄bi. nā sicut augmētatio z diminutio
p̄prie nō sūt nisi cū alteratōe. ita nec rarefactō
z p̄densatio sūt sine alteratōe z hec de z. p̄ucto

Ad rationes ante opposituz

q̄stionis. Prima soluet ex p̄io notabili. Ad
secūdā r̄ndet Auerois q. in celo nō ē virtus
ad eē s. dūtarat ad motū secūdū locū. s. in hoc
manifeste videt p̄tradicare p̄bō qui in. z. me
thaphi. ponit virtutē in sempiternis ad hoc vt
semp̄ sint. iste aut fuit decept⁹ qz existimauit vir
tutē essendi solū p̄tinere ad potētā passiuam. s.
materiā cū tñ magis p̄tineat ad formā g. vnū
quodqz est p. suā formā. id taz diu habz vnaq
qz res eē quāta ē vis forme. id aliter ē dicendū
id q. requirit virtutē infinitā oꝝ eē infinitū. infi
nitū aut z finitū vnūquodqz dicit s. q. quan
tū. s. cū p̄stat q. ipsū eē ali⁹ rei p̄sideratū abso
lute nō ē quātū si p̄stat ipsū nō habere ptes s.
totū simul ē. hū tñ p̄tingit z accidit ei q. sit quā
tūz z hoc dupliciter p̄tingere pōt s. duratiōe
in p̄tū subm̄ ē motū z p. p̄ns tēpori sicut est esse
rez variabiliū. vn̄ virt⁹ ē s. rei c. eē subiectū ē
motū variari nō pōt nisi p. duratiōe finitā qz
tale finitū est p. duratiōe finitā. Alio eē cui⁹
libz rei pōt dici infinitū p. accidēs sicut quātūz

ex pte. s. subiecti qd̄bz determinatā p̄tate. Dicē
dūz ē g. q. eē celi nō est subm̄ variatōis z ipis
id non ē p̄tate duratiōis. z p. p̄ns nec fi
nitū nec infinitū nec p. se nec p. accidēs. ē aut p̄
tuz s. p̄tate corp⁹ exūtis qz corp⁹ cuius ē
est finitum. z secundū hoc eē est finitum. sic er
go virt⁹ eēndi corp⁹ celestī hoc mō finitā ē z ip
suz finitū ē. id nō se extendit infinite hoc est vsqz
ad infinita. nō tñ sequit q. sit determinatū ad eē
tempe finitū qz finitū z infinitū ipi nō accidūt
loquēdo de infinito s. temp⁹ qz nō subicitur
variationi aut tēpori sed sūt eē mēsurat eo q.
est in primo eterno. verūtamē virt⁹ ei⁹ finitā
est nō se extendēs ad infinita qz magnitudo ce
li cui⁹ est finitā est z ideo eē ei⁹ finitūz est ex pte
mobilis z ei⁹ duratio trāscendit omē gen⁹ p̄ti
z infiniti vel finiti p̄prie z illud nō videbatur
illi Aueroi. Tertia soluta ē ex dictis in. z. du
bio. Ad quartā dicit q. nō est alterabile alte
ratiōe corruptiua que fit ab abiectiōe alicuius
forme sed hū est alterabile alteratiōe p̄fectiua q.
fit retinēdo formā sine abiectiōe alteri⁹. Se
quit in textu. Qz aut nō est circulatōi z c.

Queritur octauo. Utrum

Motui circulari sit aliquis mot⁹ p̄trariū. Ar
guif q. sic. nā motui recto est aliquis p̄trariū g.
z circulari. p̄na tenz a sūt. z. arguif. mot⁹
circulares facti in eodē circulo se inuicē impedi
unt g. ad inuicē cōtrariant. In oppo eē. p.
in hoc cap. hui⁹ primi tractat sic dicens. Qz
aut circulationi nō est p̄traria latio alia ex m̄
tis vtiqz quis accipiet fidē. Pro m̄sione.

Sciendum est primo q. post

q. phis oñdit q. necesse ē aliquod corp⁹ esse f.
ter quatuor elemēta. z oñdit differētiam b̄mōi
quiti corp⁹is a quatuor elementis. p̄nr oñdit
q. integritas vniuersi requirit aliquod corpus
simplex p̄ter quatuor eia z illud ē quintū corp⁹
dicēs q. sicut ex dictis p̄batū est q. p̄ter corpa
grauia z leuia ponendū est quintum corp⁹. Ita
etiā manifestū est q. impossibile est eē maiorez
numez simpliciu corp⁹. Quia sicut supra di
ctuz ē necesse ē q. cui⁹ libz corp⁹is simplicis sit
aliquis mot⁹ simplex. s. nō ē aliquis mot⁹ sim
plex p̄ter predictos. quoz vnus est circularis
ali⁹ rect⁹ qui in duas ptes diuidit. nā rectoruz
quidā est a medio qui dicit sursum. ali⁹ ad medi
uz qui dicit deorsūz ille aut qui ē circulari ē pri
mi z sup̄mi corp⁹is. id relinquit q. p̄ter predicta
corpa simplicia nō sit aliq. aliud corp⁹ simplex.
z ita itegritas vniuersi ex illi. s. corpib⁹ p̄sistit. qz
p̄ter illos tres mot⁹. s. a me. ad me. z circa me
dū nō ē ali⁹ mot⁹. z ideo ex pte motus cōclu
ditur integritas vniuersi ex illis quib⁹ corpib⁹
quoz quatuor mouent recte. z aliud circulari

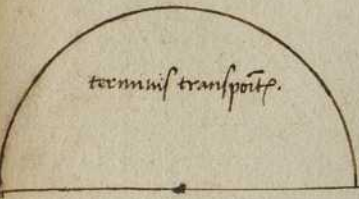
Quinto simplicium motuum sunt
vniuersi p̄sistunt corporum colligit
dicit.

3

ter. sed qz pbūs pbādo celū eē ingenitū r incorruptibile supposuerat qz motui circulari nullū sit motū cōtrariū. id in pūti capō hoc ondit. p qz

Sciendum est secundo qz multi pliciter ymaginari possumus qz aliquis motū sit cōtrariū motui circulari. Uno qz ei opponat motū rectū. vt puta. motui facto supra diametru motū factū supra semicirculū. si enī vt bz textū motui circulari aliqz motū opponeret maxie videret eē motū rectū. qz linea recta pna fractionē bz. linea aut circularis p totūz videt habere fractionē. r hz hoc rectū r circularē videt eē contraria. Itē videt et ex alio. qz figura diuidit p rectā r circularē tanqz p differentias cōtrarias. gō videt qz motū rectū maxime sit cōtrariū motui circulari. 2o mō ymaginari possumus qz in pūti bus circularitōis eēt cōtrarietas r hoc multipliciter. Uno qz motū facti sup eundē semicirculūz termis trāspōsitis ad inuicē crūt cōtrariū. Alio qz motū facti sup semicirculos diuersos ex eadē pre diametri descriptos ad inuicē cōtrariantur. Alio qz motus facti super vnū semicirculū essent cōtrarii alii motui facto supra semicirculū ex opposita pte semicirculi descriptū. 3o mō r minus pncipaliter ymaginari possumus qz vna tota circulatio alteri toti circulatōi cōtrariet. Illi modis r nō pluribz ymaginari possumus motui circulari aliqz motū eē cōtrariū. vbi.

terminis trāspōsit.

inter duo pūta.

duo requirunt ad cōtrarietatem motū localis

Sciendum est tertio qz ad cōtrarietates motū localis duo requirunt. Primū ē qz sint ad loca cōtraria. r hō rō ē. qz cōtrarietas est oppositio hō formā. mō motū causat formā r specie a. termino ad quē id illi motū sunt cōtrarii quoz termini cōtrariant. Secūdū quod requirit est qz cōtraria hō locū sunt qz maxie distāt hō locū. r hō locū maxie distātia inter aliqua mēsurari d3 p lineā rectā qz finita ē r recta. id seqt qz illi motū fiāt hō lineā rectā. qz sola linea recta inter duo pūta ē finita. qz nō sūt nisi vna recta hō lineē curue infinite describi possunt inter duo pūta. r ita cōtrarietas in motibz localibus d3 attendi secūdū lineā rectā. Et hoc est qd dicit pbūs. 5o pbūscōz. qz cōtraria hō locū sūt qz hō rectitudinē distāt plurimū. Quo notato sit.

Conclusio prima. Motui circulari nō cōtrariat motū rectū. Probat nā motui recto cōtrariat motū rectū. gō nō circularis. tenet pna. nā tantū vnū vni ē cōtrariū. r sic p3 qz motū factū supra diametru nō cōtrariat motui facto supra semicirculū. Et ex hac conclusiōe posset inferri qz motui circulari nullū sit motū cōtrariū. qz cū motui circulari maxie videatur oppositi motus rectū. r tū nō sibi opponit. seqt qz nullus aliū motū sibi cōtrariat. p locū a maiori.

Conclusio secunda. Motū facti supra diuersos semicirculos ex eadē pte diametri

tri descriptos ad inuicē nō cōtrariant. Probat nā supra eadē diametrum possūt describi infiniti circuli r sic vnū infinite cōtrariat qd est impossibile. Et sic possit pbari pcedēs 2o. s. qz motū factus supra diametru nō cōtrariat motui facto supra circulum. Nec valet si dicat qz motū factū supra vnū semicirculū cōtrariet motui facto supra aliū semicirculū r nō motibz factis supra quē libz. nā in pposito vt dictū ē attendit cōtrarietas ex pte terminoz. r id eadē est rō qz motū vnū cōtrariet motui qui esset ex oppo termini r omnibz aliis in eundem terminū.

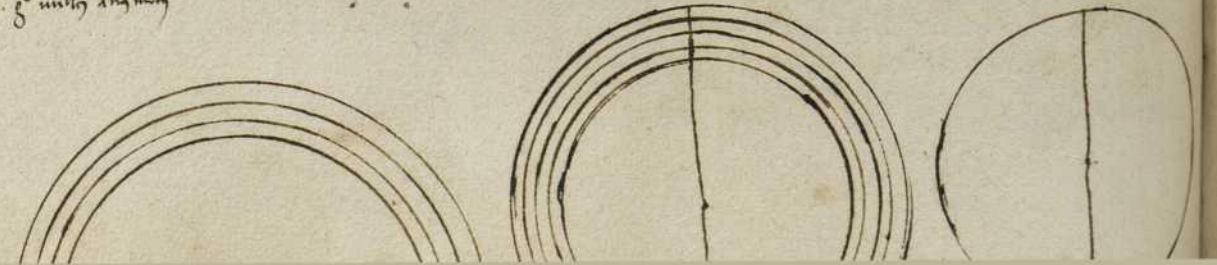
Conclusio tertia. Motū facti supra eundē semicirculū terminis trāspōsitis nō sūt ad inuicē cōtrarii. Patz. nā nō fiūt hō lineā breuissimā. sed cōtrarietas in motibz localibz d3 attendit hō lineā breuissimā. gō r d.

Conclusio quarta. Motū facti supra diuersos semicirculos eiusdē totalis circuli nō sūt ad inuicē cōtrarii. Patet p rōez immediate factaz. P3 etiā aliūde. nā illi motū possūt ad inuicē cōtinuari motū aut cōtrarii ad inuicēz non cōtinuant. vt dicit. 5o pbūscōz. gō 2o vera.

Conclusio quinta est ista. qz vna totalis circulatio nō cōtrariat alteri totali circulatōi. P3. nā illi motū sūt ab vno tercio in eundē terminū. gō nō sūt cōtrarii. Tenet pna. nā motū cōtrarii d3 eē a cōtrariis teris in cōtrarios terios. vt dicit. 5o pbūscōz. 2o pbat 2o qz vel illi duo motū essent hō eundē circulū vel hō diuersos. Nō pōt dici hō. qz tūc nō essent cōtrarii. nā cōtraria habēt fieri circa idē. nec pōt dici pna. qz vel essz in eodē mobili vel in diuersis. nō in eodē. nā idēz moueret simul cōtrariis motibz. nec in diuersis. qz vel illi motū essent eque fortes vt vnus eēt fortior alio. si eēt eque fortes tūc mutuo se impedirent r sic ambo mobilia essent frustra. vel vnū dīaret alteri r tūc vnū mobile essz frustra qz nō moueret sicut frustra ē calciatū cui nō est calciatio. mō deo r nāa nihil faciūt frustra vt dicit textū. Et sic nō pōt dici qz illi motus sint cōtrarii. Et p pna p3 qz motui circulari nullus pōt esse motus cōtrariū. gō r d.

Ad rationes ante oppositūz
Ad primā negat pna. et dicat qz nō ē sile. qz in motui recto sūt duo pūta maxie distātia hō rectū. hō boc nō est verū in motui circulari. Ad secundā dicit qz qz mobile motui recto ē corruptibile. id pōt impediri a suo loco r motu naturalibz r qzto plū impedit tantū tendit in corruptionē sed mobile motui circulari nō est corruptibile id nō pōt impediri a suo motu naturali. Quātū ad hoc qz motū sint cōtrarii o3 qz sint ad cōtrarios terminos siue ad loca cōtraria r hō lineā breuissimā vt dictū ē. Seqt i textū. S3 quoniam manifestū est de his r de reliquis r d.

p locū a maiori si qd quod ma
ore videt esse nō inest qd n
id quod videt qz motū rectū dū
pūta videt qz motū circulari
dū est hō r gō nullū aliqz motū

De Celo et mundo.

Queritur nono: Utrum Sit

Aliquod corpus circulariter motu infinitum. Arguitur sic. nam motor celi est infinite virtutis. g. celus est infinite magnitudinis. tenet omnia nam motoris ad mobile debet esse aliqua proportio. modo infiniti ad finitum nulla est proportio. g. d. 2. aliquod corpus circulariter motu est finitum. ideo est aliquid infinitum. tenet omnia quia si unum oppositorum est in re natura et reliquum si celus esset finitum magnitudine extra celum esset spatium infinitum. et cum huiusmodi spatium non possit esse vacuum. sequitur quod esset repletum corpore infinitum. sed non recte motu g. circulariter. Ad oppositum est philosophus in 1. cap. secundi tractatus sic dicitur quod quidem igitur necesse est quod circumscribitur corpus finitum esse omne ex his palam. Pro responsione ad questionem

Sciendum est primo. quod post

quod philosophus ostendit perfectionem universi ex quibus partibus et quot perfectio eius integratur. dicitur inquit de infinitate ipsi. nam ut dictum est. 3. philosophus. quidam rationes perfecti attribuerunt in infinito. et quod aliquid dicitur infinitum tripliciter. Uno. secundum multitudinem. 2. modo secundum multitudinem. Et 3. modo secundum durationem. Ideo primo inquit an universum sit infinitum secundum magnitudinem. 2. ut sit infinitum secundum multitudinem. Et 3. ut sit infinitum secundum durationem. Et hoc considerationis rationem assignat philosophus ex diversitate que accidit propter positionem infiniti. quia quidam posuerunt infinitum esse. que quidem positio diversitatem inducit circa omnem materiam naturalem et sunt principia omnium contra dictorum inter illos qui aliquid emendauerunt. Illi enim qui posuerunt unum materiale principium infinitum posuerunt alia fieri quasi per separatorem ab illo. et propter infinitatem illi principium dixerunt etiam infinitas esse rerum generationes. ut si aliquis diceret quod ex infinita massa parte possint fieri partes in infinito. Illi vero qui posuerunt principia finita ut Empedocles dixerunt generationes fieri in infinito per reparationem et segregationem elementorum.

Sciendum est secundo quod cau

saque tanta differentia inter philosophos sequitur ex positione infiniti assignat philosophus. quia qui modicum transgressus a veritate discedes sit longe plus decies milies. et hoc est quod sepe dicitur quod parum error in principio magnus est in fine. quia omnia subsequenter dependent ex principiis. ut Democritus inducens numerum in quantitate continua destruit maximas proportionum mathematicarum. Et hoc est maxime apparet in errore viarum. quia qui parum elongat a via recta plus hoc continue procedens multo longius efficit ab ea et ab eius termino. et huiusmodi causa est nam principia quibus sit modicum in magnitudine est tamen maximum in virtute. sicut ex modico semine generatur magnus arbor vel arbor magna. quia g. omnes qui locuti sunt de

infinito posuerunt ipsi esse principium ut dictum est. 3. philosophus. in additionibus infiniti datus ab antiquis. ideo omnia ipsi esse magnam in virtute. et cum modo infinitum sit maximum in quantitate ex quo infinitum est si principium quod est minimum in quantitate faciat magnam distantiam in sequentibus quia magnam est in virtute: multo magis infinitum quod non solum excedit in virtute principium sed est in quantitate. id est privans est philosophus naturali facere considerationem de infinito an sit aliquid corporis infinitum vel non. qualiter autem in hoc 1. libro et in 3. philosophus. differenter agatur de infinito satis dictum est ibidem.

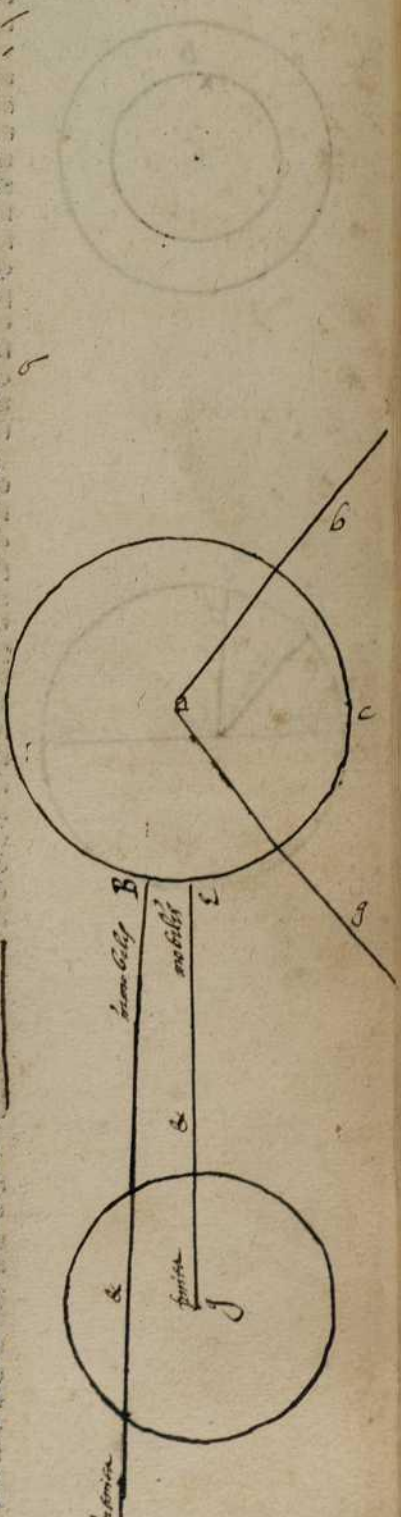
Sciendum est tertio

quod si sit aliquid corporis infiniti necesse est ipsi esse simplex vel compositum quia omne corpus est simplex aut compositum. quia tantum habet quantitate compositum quanta est quantitas simplicium ex quibus componitur. id est si simplicia corpora finita sint multitudinem et magnitudine omnia composita sit etiam finitum. quod autem simplicia sunt finita multitudinem iam super probatum est. Restat ergo videre solum vel aliquid corporis simplex possit esse infinitum magnitudinem. Et primo videndum est de corpore circulariter motu quod est primum inter corpora simplicia. Pro quo ponitur.

Conclusio Responsiva. Im

possibile est corpus circulariter motu esse infinitum Probat sex rationibus textus. Prima ratio. Si corpus circulariter motu esset infinitum impossibile esset ipsum moveri circulariter. sed huiusmodi corpus primum circulariter movetur igitur id. Prima pars autem conceditur probatur philosophus. nam si sit aliquid corporis circulariter infinitum ducatur due linee. s. a. et b. a centro ipsi. et extendantur ad extensionem eius. hoc est in infinitum. et a. moveatur continue. b. vero quiescat. Tunc arguitur sic philosophus. ad hoc quod huiusmodi corpus arcuat necesse est lineas. a. pertingere ad situm ipsi. b. sed hoc est impossibile. quia inter ipsas est infinita distantia. quia hec est natura linearum egredientium ab eodem centro quod quanto a centro plus distant tanto plus a se invicem recedunt. et ita si recedunt in infinitum a centro in infinitum a se invicem distabunt. cum ergo infinitum non sit pertransibile. sequitur quod si tale corpus est infinitum non poterit moveri circulariter. Secunda pars preterea declarat ut philosophus. Primum quod ad sensum videmus corpus celeste moveri circulariter. 2. quod probatum est quod motus alicuius corporis est naturalis et non alicuius eorum. g. corpori celesti

Pro secunda ratione supponitur primum. quod si a tempore finito auferatur tempus finitum residuum erit finitum. 2. supponitur ex his in 6. philosophorum quod motus magnitudo et tempus similiter se habent ad esse finitum et infinitum. Tunc arguitur sic. si corpus circulariter sit infinitum extra eius centrum describatur linea. a. b. ex utraque parte infinita et immobilis. et a centro ipsi corpus ducatur linea. g. e. q. movendo compleat circuitum in corpore celesti. cum ergo celus in 24. horis voluatur: tempus in quo linea. g. e. transit lineas. a. b. erit finitum quia circueundo totum celum necesse est circuire totam lineam. a. b. et per omnes lineas. a. b. esset finita per suppositionem factam

Autem parvus error in principio magnus est in fine
Frustra est calculus qui non est calculatio.
Deus & natura nihil faciunt frustra.
primum modicum in magnitudine maximum in virtute.

Tanta habet quantitate quod potest quantitate est quantitas simplicium

z cum linea. a. b. denotet extensionem predicti corporis sequitur predictum corpus esse finitum.

Protertia ratione supponitur q si una magnitudo iuxta alias moueatur tunc ille due magnitudines eque cito z simul se inuicem absoluunt. siue ambe moueatur ptra se inuicē. si ue una quiescat z alia moueat. nec est differentia nisi in hoc q si ambe cōtra se inuicē moueantur uelocius absoluuntur supposito q sit equalis uelocitas utrobiz. z ita ex hac suppositione sequitur q si linea infinita pertrāseat finitaz in eodem tempore ab eadē pertrāsitur. 2° supponitur ex. 6° pbsicorū. q spacū infinitū pertransiri nō potest tempore finito. Tūc arguitur sic. tempore finito scz. 24. horaz celū pertrāsit circulum descriptum circa centū mundi. ergo in eodem tempore ab illo eodes circulo pertransitur. z per pns ipsum celum non est infinitum.

Quarta ratio. corp^o circulare ē figuratū qz circulus est figura. quod autem est figuratū est finitum qz figura est que terminat vlt terminis clauditur. omne uero tale est finitū. Quinta rō pro qua signetur centū in corp^o circulari z sit g. per quod producat^r linea. a. b. ex vtraqz parte infinita. deinde ducatur alia linea extra centū predicti corporis z sit. e. z perpendiculariter intersecet illam lineam. a. b. z ille due linee quiescat deinde producat^r alie due linee a centro corporis que sit. g. 3. infinita uersus 3. z moueatur ad motum predicti corporis. Tūc arguitur sic ad hoc q bndi corpus circueat. necesse est lineam. 3. pertransire lineā. e. z lineam. a. b. sed hoc est impossibile cū vtraqz pars ipsaz sit infinita ergo si corp^o celeste eēt infinitū non moueret circulariter. auz g^o ad sensū pateat circulariter moueri. g^o Sexta rō si celū esset infinitū tūc circueūdo transiret spacū infinitum. sed si spacū esset infinitū ita esset temp^o. ergo non mouebit nisi in tpe infinito cuius oppo^o p3 ad sensum. Aliter potest formari rō onliue. qz tēpus i quo celum circuit est finitū ergo spacū est finitum z per consequens mobile. qz tempus mobile z spacium simul diuiduntur. Sed circa istas rōnes.

Dubitatur primo. An sit as

signare centrum in corpore infinito circulari. si enim esset ut videntur supponere rōnes sequit^r q non esset infinitum. qz centz equaliter distat ab extremis. hoc autem nō cōstat i infinito. g^o zc. Ad hoc dicitur q si corpus infinitū moueret circulariter oporteret i spacio assignare centrum. qz omnis mot^o circularis procedat a centro immobili. Sed si quereret aliquis an in tali infinito corpore esset dare medium. Rū detur q medium dicitur dupliciter. Uno^o positue. quod. s. equaliter distat ab extremis Alio

modo dicitur negatiue. s. quod non plus accedit ad vnum extremū q ad aliud. z hoc m. d. bene daretur mediū ymo infinita darēt. Uno ut dicat pbs implicat dicere q sit corp^o ifinde circulariter motū. qz in qtu infinitū carz mediū positio z in qtu motū circulariter h3 tale mediū

Ad rationes ante oppositu 3

Ad primā dicitur q si motor celisit infinite virtutis. nō oportet celum esse infinitum. qz talis motor mouet per intellectum z voluntatē. z nō mouet motu naturali h3^o extremū sui posse. Et ad pbationē cum dicitur q motoris ad mobile debet esse proportio. nō oportet q sit pportio e qualitatis sed equalitatis. oz eni in omni motu monēs excedere resistentiaz moti. Ad secundā negat pntia ad ei^o pbationē dicitur q illud habet veritates de contrarie oppositis. z ad huc non oportet q si vnum sit in rex natura q propter hoc alterz sit. sed sufficit q possit esse ut dicitur in p^o pdicamentis q eadē est potētia contrariorū. Ad tertiā negatur pntia. qz extra celū nichil est nisi h3^o ymaginationē. ymagiatōi autem nō oz credere. y^o est incōueniēs ut dicit^r 3° pbsicorū. Sequitur in textu. Sed adhuc neqz quod ad mediū neqz quod a medio fertur infinitū erit.

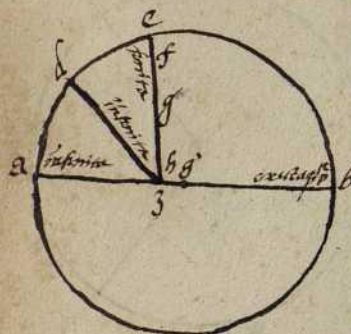
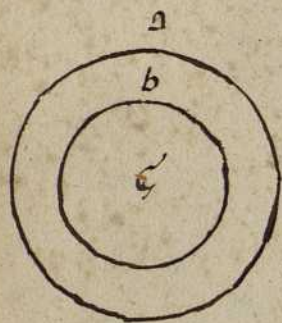
Queritur decimo. Utrum

Possibile sit aliquod corpus simplex recte motum esse actu infinitum. Arguit^r q sic aucto ritate pbi in 2° de aia qui dicit q si igni apponeretur infinitum cōbulibile in infinitū cōbureret z augmentaretur. z tamē est corpus simplex recte motum g^o. Ad oppo^o est pbs dicens in 4° capitulo hui^o secūdi tractatus. h3^o adhuc neqz quod ad mediū neqz quod a medio fertur infinitū est. Pro rōne ad quēsum.

Sciendum est primo. q post

q pbs determinauit de corpore simplici circulariter moto q nō potest actu esse infinitū. pnt hoc idem probat de recte moto. Et primo ex parte locorū que ipsis corporib^o recte motis ppria sunt. z^o ex parte grauitatis z leuitatis eorum.

Pro prima ratione supponit pbs q omnis motus rectus simplex vel est sursum vel deorsum Supponit secūdo q mot^o sursum z deorsum cōtrariū sunt. qz sunt ad loca contraria. ut habetur. 5° pbsicorū. Ex quo sequitur q sursum z deorsum sunt finita z determinata. ergo corpora q in bndi loc^o sunt sunt finita etiā z determinata. nam cum contraria maxime distant adinuicem. z in infinito nō sit dare maximum. sequit^r q cum bndi loca cōtraria sint q sunt finita z determinata. Pretermissa autem hac pbatione tā

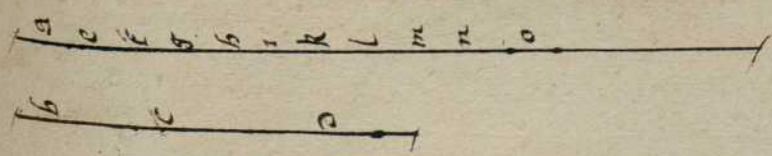
De Celo et mundo.

quod evidente et manifesta alia probatione videtur. per quod supponitur tertio quod si unus contrariorum determinatus est et finitus reliquus determinatus erit et finitus quod contraria sunt unius generis et unius potentie.

Conclusio responsiva. Impossibile est aliquod corpus recte motus simplex esse infinitum. Probat. nam medium mundi quod est terminus motus deorsum finitus est et determinatum. ergo locus sursum qui est sibi contrarius finitus est et determinatus. et per omnia corpora in huiusmodi locis locata finita erunt et determinata. Assumptum probatur per philosophum. nam unum quodque simplex quod est de natura eorum que subsistant si deorsum feratur tendit ad aliquod determinatum. a quo si recedat ascendere dicitur. et ostendit hoc esse medium mundi. ergo medium mundi est determinatum. et per omnia sursum est determinatum. Ex quo sequitur quod locus medius inter sursum et deorsum finitus est. ergo corpora ibi posita finita erunt. Probat philosophus. nam si locus medius esset infinitus. tunc motus de sursum in deorsum esset infinitus vel econtra. quod probatur. 6° philosophorum est impossibile. Et probatur et alio. nam corpora que naturaliter moventur sursum et deorsum. naturaliter inclinant ad esse sursum et deorsum. si motus de sursum in deorsum esset infinitus nunquam posset sursum aut deorsum esse corpus latum. quia propter naturalis inclinatio frustrarent quod est impossibile. nam deus et natura nihil faciunt frustra. 2° probatur per partem gravitatis vel levitatis. nam probatio precedens arguit ex parte locorum. Et arguitur. si esset aliquod corpus grave actu infinitum. necessarium esset gravitatem eius esse infinitam. sed impossibile est gravitatem esse infinitam. et similiter argueretur de levi et eius levitate. Et probatur prima pars illius conditionis. quod si non sisset oppositum. et sit corpus grave infinitum. a. b. cuius gravitas finita sit. g. deinde capiat una pars corporis infiniti que sit. b. d. que cum sit minor toto. eius gravitas erit minor gravitate totius. sit ergo gravitas eius. e. que erit finita ergo habebit proportionem ad gravitatem. g. que ponitur finita. capiat ergo alia pars in corpore infinito que se habeat ad acceptam partem. b. d. sicut gravitas. g. se habet ad gravitatem. e. et sit illa pars d. 3. et addatur parti prius accepte et sit totum. b. 3. tunc ergo sicut pars gravitatis que est. e. se habet respectu partis corporis que est. b. d. ita tota gravitas. g. est totius. b. 3. Ex quo inferunt tria in convenientia. primum quod erit eadem gravitas corporis finiti et infiniti. 2° erit aliquid corpus grave cuius non erit gravitas secundum totum residuum illius corporis infiniti. 3° inconueniens. quod cum iterum parti. b. 3. possit addi alia pars corporis infiniti et crescente magnitudine gravitatis crescit et gravitas. sequitur quod corporis finiti maior erit gravitas quam infiniti. 3° inconueniens est quod in equalium magnitudinum essent equalitates hec

autem sunt inconuenientia. ergo inconueniens est corpus finiti gravitatem esse infinitam. Nec differt in proposito an gravitas. e. et gravitas. g. sint commensurate aut non. quia cum utraqque sit finita gravitas. e. multoties sumpta reddat totam gravitatem. g. vel excedat ipsam vel deficiat ab ea. Item si in gravitate. g. potest accipi aliqua pars commensurabilis toti. et tunc in corpore gravi infinito accipietur aliqua pars finita cuius erit illa pars gravitatis que est pars gravitatis. g. sibi commensurata. et tunc procedet argumentum. quia nichil differt ad primam demonstrationem an primo accipiat pars corporis aut gravitatis. nichil etiam differt demonstrando an tale grave corpus sit anomiometum aut non quod si sit anomiometum adhuc in eo erit maior gravitas partis quam totum sit illa que gravitas totius. nec unquam poterunt in eo capi tota partes quantum tecumque accipiantur quod possit ipsum totum corpus sumi. Deinde probatur per philosophum minoris sue rationis. scilicet quod impossibile sit infinitam esse gravitatem quia tunc moveret et non. quod est impossibile. Pro cuius probatione supponitur primo quod maior gravitas idem mobile movet per maius spatium in equali tempore aut per equale in minori quam minor gravitas moveat. Supponitur 2° quod qualis est proportio gravitatum talis est proportio temporum. ita scilicet quod crescente gravitate decrescit ipsa proportionaliter. ita quod maior gravitas movet in minori tempore. 3° supponitur quod omnis gravitas finita quamcumque fuerit movet tempore finito. Tunc arguitur sic. gravitas aliqua finita movet mobile suum per maius spatium in minori tempore finito. ergo a fortiori gravitas infinita si esset moveret mobile suum per maius spatium in minori tempore per primam suppositionem. et sic illa gravitas moveret. Sed quod non moveret probatur quia qualis est proportio gravitatum inter se talis est proportio temporum ut dicitur secunda suppositio. Sed gravitatis infinite ad finitam nulla est proportio. ergo nec tempus in quo movet gravitas infinita ad tempus in quo movet finita erit proportio. sed cuiuslibet temporis divisibilis ad tempus divisibile est aliqua proportio. ergo si gravitas infinita moveret ipsa moveret in indivisibili temporis quod non est tempus. quia omne tempus divisibile est. et sic in illo indivisibili non sit motus quia omnis motus sit in tempore ut probatur septimo philosophorum: ergo non moveret et per consequens sequens moveret et non moveret. Et si dicatur quod moveret in minimo tempore secundum sensum. contra hoc arguitur et capiat alia gravitas finita que movet in maiori tempore. cum hec duo tempora finita sint habebunt proportionem. augetur ergo illa gravitas finita secundum illam proportionem qua tempus quo movet excedit tempus in quo movet gravitas infinita. tunc cum crescente gravitate de crecat tempus. sequitur quod gravitas finita et infinita movebunt in equali tempore quod est impossibile

bb

bile. g. impossibile est gravitatez esse infinitam. et per pñs etiã impossibile est corpus grave esse simplex infinitum. Ita dicendum est de levi.

Ad rationes ante opposituz

Ad primã cõcedat q̄ si apponerentur infinita cõbustibilia igni in infinitũ posset augeri sic q̄ non repugnaret nature particulariter accepte multum augeri eo q̄ tales forme elementoz latam possunt habere quantitã. simpliciter tamẽ loz quẽdo forma ignis non potest informare infinitam materiam hoc est materiã sub infinita quãtitate. eo q̄ manẽte forma ignis manet determinate speciei. et per cõsequẽs determinate virtutis. Et parte etiã nature ignis in communi accepte et secundum q̄ est pars uniuersi repugnat sibi materiã infinitã habere. propter proportionẽ partis ad totum. Dec aut̄ auctoritas dicitur a phõ cõtra antiquos et per illã vult innuere q̄ forme elementoz non requirũt materiã circa quantitatem determinatã sicut forme aiatorum et brutorum. Sequit̄ in textũ. Post hec autem intendendũ vtrũ si nõ infinitũ et q̄.

Queritur vndecimo. Utruz

possibile sit aliquod corpus sensibile esse actu infinitum. Arguitur q̄ sic. nã quocũqz corpore sensibili dato contingit dare maius g. et ces. Et cõfirmat̄ per geometriã qui in suis demõstrationibz facit lineã infinitã ergo et corpus. 2.º arguitur. multa sũt corpora sensibilia ad max.º indeterminata vt ignis et cetera elementa. qz vt habet. 2.º de aia si apponunt̄ infinita cõbustibilia i infinitũ contingit ignez augmẽtari. g. ignis potest esse infinitus. et per consequẽs aliqñ esset infinitus. In oppo.º est phũs in quinto cap.º huius secundi tractatus. Pro responsione.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ phũs probauit multitudinẽ corporoz simplicium esse finitã ex parte motus localis. et deinde rationibz propriis ondit nulluz corporoz simplicium esse infinitũ magnitudine. ex quibz satis sequitur q̄ nulluz corpº cõposituz esset infinitum. q̄ probatio q̄ est per mediũ cõmune pfectiuorem facit scientiam. ideo in pñti capitulo rõne cõdi ostendit nullũ corpº esse infinitũ magnitudine. Et per corpº sensibile intelligitur omẽ corpº naturale siue sensibile sensu tactº siue sensu visus tantum. Et hoc primo ondit phũs rõne naturali sumpta ex parte motus. deinde rõnibz logicis que ex cõibus procedunt. Et primo pcedit ratõ naturalis ex pte motus localis de qua in pñti questione videbitur. deinde eaz format ex parte actionis et passionis q̄ sunt in omni motu. vt videbitur in questione sequenti. Pro probatione igit̄

de qua videndũ est in pñti questione pmittit. p. vnaz diuisionẽ trimẽbrem. cuius primũ est q̄ necesse est omne corpº esse finitũ aut infinitum. qz hoc dictũ finitũ aut infinitũ est passio quãtitati adequata. si aut̄ omne corpus sit finitũ iã habetur intentũ. si vero dicatur q̄ tale corpº sit infinitũ tũc sumitur s.º membz diuisionis qz aut est anomomex hoc est dissimilituz partuz sicut est homo qui ex carne et ossibus est. aut est omniomerum. i. similitũ partũ vt aqua cuius quẽz pars est aqua. Si vero sit anomomex tunc est tertuz mẽbz qz. i. vel sue partes finite sũt vel i finite. Si ergo pbatũ sit q̄ nullũ corpus infinitum põt cõponi ex infinitis speciebz qz etiã nullum corpus omiomex aut anomomeruz nec a liquod ipsoz põt esse infinitũ. vniuersaliter est conclusũ q̄ nullũ corpus naturale est infinitum. Sit igitur.

Conclusio Responsiua pro

Prima pte. Nullũ corpº partũ dissimiliũ est cõpositũ ex partibus infinitaz speciez. Probatur nam si ita esset cũ cuiuslibet corporis simplicis sit tantũ vnus simplex motus secundũ naturã nec motus vnus simplex possit duobz corporibus simplicibus secundũ speciem cõuenire ita q̄ cuiuslibet s.º naturã cõueniat. sequitur q̄ oportet infinitos esse motus simplices. sed prius pbatũ est q̄ nõ sunt nisi tres. g. impossibile est ali quod corpº pði ex ptibz infinitaz speciez qz ille ptes essent corpora simplicia. cũ prima pponenda aliquod mixtũ oportet esse simplicia.

Conclusio secunda. q̄ impos

sibile est esse aliquod corpº infinitũ partuz dissimilituz partibz exãtibz finitis secunduz numeruz. Pz nã si esset infinitũ s.º numeruz oporteret aliter eaz aut plures esse infinitas magnitudines qz ex finitis multitudine nõ resultat nisi finituz sed nõ est possibile aliqua partuz primo pponendam aliquod mixtũ infinitaz esse magnitudine qd̄ probat̄ quadrupliciter. Primo sic. nã si esset possibile aliqua partũ talium esse infinitã magnitudine vel eẽt grauis vel leuis. g. haberez grauitatẽ vel leuitatẽ infinitã qd̄ in pcedenti reprobatum est. 2.º sic qz tunc haberet locuz naturales infinitũ quod nõ potest dici. nã ut pñ.º dictum est. locº deorsuz finitº est et determinatº g. et locus sursum. qz sicut vnũ oppositorum finitũ est ita et reliquuz. et per pñs locº intermediº finitus est. 3.º si loca naturalia grauiũ et leuiũ essent infinita. tunc motº sursum et deorsuz eẽnt infiniti qd̄ est impossibile. nã si sic mobilia nõ eẽnt essent mota ad sua loca. s.º qd̄ est impossibile factũ eẽ ipossibile fieri. sic q̄ nõ est possibile te albatũ eẽ nõ cõtingit dealbari. sicut qd̄ impossibile est itum esse in egiptũ impossibile est ire. g. impossibile est lo

quod probatur per philosophum

De Celo et mundo.

ca naturalia eē infinita. 4.º omne corpº habet dīlctōnē in omnē partē. si ergo aliqua ps mixti eēt infinita ipsa haberet dīlctōnē in oēs partē sui ⁊ sic occuparet oēm locū. ⁊ sic alie ptes nō possunt in ipso manere. Et sic q nō est possibile aliquod corpus omogeneuz esse infinitum

Forisā tñ diceret aliquis q nō est possibile aliquod corpº quātitatīuz vnū ⁊ cōtinuū esse infinitū. sunt tamē infinita discreta ⁊ diuisa vt posuit Democritº infinita corpora Atbomialia ⁊ Anaxagoras infinitas ptes carnis ⁊ ossis.

Contra hoc replicat pbūs q si ista ponānt nībil prohibēz hōiī corpa sic diuisa ad inuicē cōiungi quo facto ex ipsis fiet vnū infinitum. ⁊ sic proce dit ratio sicut prius.

Conclusio tertia. Impossibi

le est aliquod corpº similitū prius eē infinitū Pz nā si sic haberet motū naturalē. vel ergo sursum moueret vel deorsuz aut circulariter. non sursum nec deorsuz qz tunc haberet leuitatē aut grauitatem qd prius est improbatū. nec circulariter qz impossibile ē aliquod corpº circulariter motū esse infinitū vt priº dictū ē. Qñ nichil differt corpº circulariter motū esse infinitū ⁊ dicere celum esse infinitū. sed pbatū est celū nō esse infinitū qz tē pore finito cōplet suā reuolutionē gº nō est infinitū. Item si esset aliquod corpº tale infinitū esset mobile qz omne corpº est mobile vt pbatū ē in hoc libro qz habet naturā. ⁊ natura est prin cipālī motus ⁊ quietis. vel ergo naturaliter moueretur vel violenter. si violenter necessario haberet aliquē motū sibi naturalē. qz motº violētus cōtrariā naturali. si ergo haberet motū naturalem oporteret habere locū sibi naturalē. qz locus naturalis est terminus motº naturalis vt patet. 4.º phisicorū. Sed impossibile ē loca naturalia esse infinita vt pbatū est. ergo impossibile ē corpº omniomēz eē infinitū. Ex hūis sequit

Conclusio responsiua. qz Im

possibile ē corpº sensibile esse actu infinitūz siue sit omiōmēz siue anomiōmēz.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā negat assūptuz qz nō contingit dare maius corpº toto vniuerso. Et ad cōfirmatōez geometricam dicit q geometra ⁊ mathematicº abstrahūt a motu sensibili vt alias dictū est. id capit lineā infinitā. non actu. qz ymaginatio nō caperet se quātāz quātitate indeterminata ⁊ nūqz capit tantum quin possit capere maiorē. nec p ca sequit q ponat lineā actu eē infinitāz. Sicut diceret ad secūdā q si ignis nō habeat terminūz p̄fici sui augmētī. repugnat tñ sibi actu eē infinitū. nūqz. n. ē tantº quin possit eē maior vt quidā volūt ⁊ videt autoritas p̄cedere. Sequit in textu. Quod aut oīno ipossibile ifinitū ⁊ cl.

Queritur duodecimo. Utruz

ex parte actionis ⁊ passiōis cludi possit aliqd corpus sensibile nō eē infinitū. Arguit q nā si eēt aliquod corpº infinitū haberz virtutē actiua ⁊ passiua gº eēt actiuuz ⁊ passiuuz. ⁊ p cōsequēs si poneret aliquod corpº infinitū nō ppter hoc tolleret actio aut passio. gº ex parte actionis ⁊ passionis nō pōt cludi nulluz corpus eē infinitū. 2.º sic. virtº motiua primi motor est finita cū mouet corpº finitū ⁊ tpe finito. ergo ex parte actōis nō pōt pbari nulluz corpº infinitū. In oppoº ē. p. in caº vltio textº. Pro Rē.

Sciendum est primo q post

q pbūs oñdit euidenter nullū corpº sensibile esse actu infinitū rōe sumpta ex pte motº localis p̄r idē oñditer pte actōis ⁊ passiōis que oēm motū cōsequunt. ⁊ postremo in vltio caº huius tractatº ad hoc adducit quāsdā rōes logicales ex silibus pcedentes. Pro quo.

Sciendum est secundo. q oē

Corpº sensibile aut ē actiuuz aut passiuū. accipiendo actiuuz ⁊ passiuuz extēso noīe aut mouēs ⁊ mobile qz oē corpº sensibile necessario hz virtutes actiua aut passiua aut p̄trāqz. ⁊ si ē ad corpus actiuū necērio agit in corpº finitū aut infinitū. ⁊ si ē passiuū necessario patit a finito aut infinito. Oñtēso gº. q ifinitū nō pōt pati a finito nec finitū ab infinito. nec infinitū ab ifinito. p̄sequēter cluduz erit q nullº corpº sensibile potest eē actu infinitū.

Conclusio prima. Corpº infini

tuz nō pōt pati a finito. pbat nā si nō sit ita de tur oppoº ⁊ sit infinitū paciēs. a. ⁊ finitū agens b. ⁊ tempº in quo fit actio sit. g. q quidē tempº oportet eē finitū. nā oīs actio necērio hz finē. capiat gº ps finiti agētis. b. q sit. d. ⁊ cū virtus p̄tis sit minor virtute totī sequit q illa. pars. d mouebit in tpe. g. minº mobile q sit. a. Det ergo illa ps ipsiº. a. mota ab ipso. d. in tpe. g. ⁊ sit e. cū gº ipsuz. d. ad. b. habeat p̄portionē capiat in ipso. a. ps que se habeat ad p̄tē. e. sicut se hz b. ad. d. ⁊ sit illa ps. 3. Tūc arguit sic. sicut se hz b. ad. d. ita se hz. e. ad. 3. gº p locū a trāsmutata p̄poriōne sicut se hz. d. ad. e. sic se hz. b. ad. 3. sed d. mouet. e. in tpe. g. gº b. mouet. 3. in eodē tpe qz in equali tpe. b. finitum mouebit. a. ⁊. 3. scz finitū ⁊ infinitū totū ⁊ p̄tē. qd est impossibile gº impossibile ē infinitū pati a finito.

Conclusio secunda. Est. f. impossi

bile ē finitū ab infinito pati pbat. qz si nō sic de tur oppoº ⁊ sit agēs infinitū. a. ⁊ finitū paciēs b. ⁊ tps sit. g. ⁊ capiat ps infinita agētis. a. q sit e. q cū sit minor virtutis q totuz nō mouebit i tpe. g. totū. b. mouebit gº p̄tē ipsiº. b. sit gº illa

pars. d. q̄ habebit p̄portionē ad totū, quā sit finitū. capiat ergo in ipso. a. alia pars q̄ se habeat ad partē. e. iam acceptā sicut se b. b. ad. d. tunc per locū a trāsmutata p̄portionē quod iā d̄cludit sup̄ illa pars secundo accepta in. a. mouebit ipsū. b. in tpe. g. quare finitū equali tpe mouebitur ab infinito et finito a toto et pte qd̄ ē impossibile. igitur finitū nō pōt pati ab infinito.

Conclusio tertia. Infinitum nō pōt pati ab infinito. Probat q̄ si nō detur oppo. et sit infinitū agēs. a. et infinitū paciēs. b. et tēpus. g. capiat ergo pars infiniti paciētis q̄ sit. d. cū ergo infinitū agēs magis ualeat sup̄ ptes ipsius. b. q̄ totū sequit q̄ ipsā mouebit in parte tempis. g. sit igitur illa pars tēpis. 3. q̄ cū tps finitū sit habebit p̄portionē ad totū tps. capiat g. alia pars in ipso paciēte infinito. b. q̄ se b. ad partē. d. iam acceptā sicut se habz totū. g. ad ptem. 3. cōcludet ergo per locū a trāsmutata p̄portionē q̄ sicut. d. mouet a toto. a. in pte tempis ipsius. 3. ita illa secūda pars ipsi. b. mouebit ab ipso toto. a. in toto tpe. g. g. in equali tpe finitū mouebit finitū et infinitū. impossibile ē g. infinitū pati ab infinito. Quare sit.

Conclusio responsiua. Scilicet q̄ ex parte actionis et passionis sufficēter cōcludit nullū corp⁹ sensibile ē actu infinitū. q̄ si esset aliquod infinitū tale nec ēēt actiū nec passiuū. nō omē corp⁹ sensibile ē actiuū vel passiuū. Et in rōib⁹ hanc p̄nū semp supponit q̄ virtus partis mōi ē virtute toti⁹. Supponit etiā q̄ ois actio sit in tpe finito. q̄ tps infinitū nō h̄ finē. et ois actio ē habere finē. nā impossibile ē fieri qd̄ impossibile ē factū ē. Supponit etiā q̄ oē finitū ad finitū h̄ p̄portionē et p hoc p̄ r̄sio ad q̄sitū igit̄ r̄d. Deinde p̄bi losophus pbat hanc p̄nē rōib⁹ logicis. Prima si esset aliqd̄ corp⁹ sensibile actu infinitū vel moueret circulariter vel recte. nō primū q̄ mot⁹ circularis est circa mediū. nō i infinito nō ē dare mediū sicut nec extrema. nec moueret recte. q̄ oē mobile motu recto naturaliter mobile ē ad aliquē locū. et violēte ad locū oppo. et cū loc⁹ sit equalis locato si esset mobile motu recto opterz ēē duo loca infinita. et cū loc⁹ nō sit sine locato sequitur q̄ ēēt duo infinita corpora qd̄ ē impossibile. Secūda rō. oē corp⁹ mouet ab alio siue naturaliter siue violēte. s̄ virt⁹ mouētis semp excedere resistētiā mobilis. g. si ēēt corp⁹ infinitū virt⁹ mouētis ēēt infinita. et cū ēēt aliqd̄ ab eo sequeretur q̄ iā essent duo infinita. Un̄ q̄ virt⁹ infinita nō possit ēē finiti corporis. neqz finita infiniti iā pbatū est. 6. p̄bi corz. 3. q̄ ad hanc rōnē possz aliquis dicere q̄ aliqua mouent a seipsis. et ita si ponam⁹ aliquod corp⁹ finitū

tū poterimus dicere q̄ a seipso mouebit. quare nō oportebit duo esse infinita. Cōtra hoc pōt p̄bū tertīā rōez. q̄ oē quod mouet a seipso aiatū ē. s̄ oē aiatū finitū est. q̄ h̄ detiātā figuraz et detiātā p̄portionē p̄tū ad totū. g. impossibile ē aliqd̄ corp⁹ infinitū ēē aiatū aut aiatū et p̄ p̄ns moueri a seipso. Et q̄ etiā ad has rōes possz aliquis dicere q̄ nō est aliqd̄ corp⁹ vnum vere p̄tinuū infinitū. Et nō aliquod corp⁹ infinitū p̄stitūtū ex atomis per vicinatē ad inuicem quē admodū pbauerūt Democrit⁹ et Leucipus. Ideo adhuc cōtra hoc ondit. p. q̄ nō est possibile illo. ponere corp⁹ infinitū. q̄ s̄ Democritū illa atomalia sūt ei⁹ dē et vni⁹ generis et nature positioē ordine et figura dūtazat. differētia. sed corz q̄ sunt ei⁹ dē nature idē est mot⁹ toti⁹ et p̄t vt vni⁹ sint ille ignis et toti⁹ ignis. quare si vni⁹ illoz atomaliū sit leue totū p̄stitūtū ex ill' atomalibus erit leue. et p̄ns nullum erit graue et si vni⁹ sit graue totū erit graue et sic nullūz erit corpus leue. Itē vbi nō est assignare mediū nec extrema ibi nō est assignare sursū aut deorsū. q̄ deorsū est mediū et sursū extremū. 3. in toto p̄posito ex atomis et vacuitatibus si sit infinitū nō erit in eo assignare mediū nec extrema idē nec sursū nec deorsū. et p̄ns nichil erit graue aut leue. q̄ graue est qd̄ mouet deorsū. et leue quod mouet sursū. ergo nō pōt poni corp⁹ infinitū quē admodū posuerūt illi antiqui. Sic g. ex oib⁹ istis patet intēd. p. in hoc tractatu. videlicet q̄ nullū est corp⁹ infinitū sensibile. Ex quo inferi pōt q̄ nec mathematicū siue intelligibile. q̄ nō sunt corpora mathematica nec itelligibilia s̄ ēē exētia preter sensibilia. igit̄ r̄d.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primā p̄ceditur q̄ si est aliquod corp⁹ sensibile infinitū opteret ipsūz habere virtutē infinitāz. et q̄ hoc est impossibile q̄ ad positionem virtutis naturalis infinite sequunt̄ p̄dictiona ideo impossibile ē aliquod corp⁹ sensibile ēē in finitū actu. Ad secūdā p̄cedit assūptūz s̄ dicitur q̄ prim⁹ motor nō est agēs naturale simpliciter. 3. p̄ intellectū et volūtātē. id nō ois agat s̄ vltimū sui posse. hic autē ē s̄mo de virtute actiā naturali vel passiuā et de agēte naturali Sequit̄ in textu. Quoniā autē nec plures r̄d.

Queritur tredecimo. Utrum

Si essent plures mūdi terra vni⁹ naturaliter moueret ad terrā alit̄. Arguit q̄ nō. q̄ si ēēt plures mūdi terra vni⁹ mūdi adhuc habere naturalē inclinationē iā quā an̄ hēbat scilicet naturales ad mediū h̄ mūdi. g. si ēēt plures mūdi adhuc inclinaret naturaliter terra ad terrā h̄ mūdi. et arguit. si terra h̄ mūdi casu pōtōna

De Celo et mundo.

turaliter moueretur ad mediū illi⁹ mūdi seqret
q̄ naturaliter ascenderet quod ē impossibile. p̄
cōtra q̄ nō pōt vere moueri naturaliter ad me-
diū alteri⁹ mūdi nisi nafaliter pcedēdo a medio
h⁹ mūdi accedēdo ad extremum. et hoc est ascen-
dere. Ad o^o ē p̄būs in trib⁹ p̄mis capitul⁹
h⁹ tractatus. Pro r̄sione.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ p̄būs pbant totū vniuersūz corporeūz nō ēē
infinitū secundū magnitudinem. hic cōr̄ oñdit
ip̄s nō esse infinitū s̄z multitudinē p̄bādo q̄
nō est nisi vn⁹ mund⁹. et hoc triplici rōe. quaz
prima sumitur ex pte inferiorūz corpōz. Secūda
ex pte superiorūz. Tertia ex pte vtrozq̄z. Pro
prima rōe p̄mittit quatuor suppositōes. Prima
est q̄ oē corp⁹ naturale inferi⁹ nafaliter mobile
est et etiā violēte. naturaliter quidem q̄ h̄z in se
naturā. violēte quidē q̄ quodl̄z tale p̄ virtutē
fortioris agētis trāsmutari pōt a sua specie cum
comptibile sit. g^o et a p̄prio loco. Secūda
suppositio ē q̄ oē corp⁹ nafaliter quiescēs in ali-
quo loco est mobile naturaliter ad illūz locū et
ecōtra. et si violēte quiescat etiā violēte mobile
est. rō est q̄ quies est finis mot⁹ iō p̄portionari
debent mot⁹ et quies. Tertia sup^o est q̄ si
aliquis mot⁹ p̄ueniat violēte alicui corpōi p̄tra-
rius est sibi naturalis. Quarta est si eēt plures
mundi ex quib⁹ p̄staueretur vn⁹ mund⁹ conue-
nient in specie et virtute cū corpōib⁹ ex quib⁹
cōstituitur ali⁹ mund⁹. Quod probat p̄būs du-
pliciter. primo. Nisi ita esset tūc illi plures mūdi
solum noie p̄uenirent sicut et partes eoz. et ita p̄
p̄rie nō deberēt dici plures mūdi. sicut sid⁹ cele-
ste et bellua marina nunq̄ dicunt⁹ duo sicut plus-
res canes. et t̄m illi qui posuerūt plures mundos
dixerūt eos vniūm sicut se habere in noie mūdi
Secūdo q̄ mot⁹ simpliciu⁹ corpōz ex quib⁹ cō-
stituitur alius mūd⁹ finiti sunt s̄z specie. nō .n.
sūt nisi tres vt oñsū est. et ita si eēt plures mūdi
op̄teret etiā corpōa alteri⁹ mūdi habere vnū v̄
plures illoz motūz qui cōueniūt corpōibus
hui⁹ mūdi. sed quoz corpōz est idē mot⁹ secū-
duz species illa sunt eadē s̄z species et virtutē igit̄
si essent plures mūdi corpōa vni⁹ mūdi eēt
vniūz sp̄i et nature cū corpōib⁹ alteri⁹ mundi
vt terra vni⁹ cūz terra alteri⁹ et sic de aliis.

Conclusio responsalis. Si

essent plures mūdi terra vni⁹ naturaliter moue-
retur ad mediū alteri⁹. et ignis vni⁹ ad ignē al-
teri⁹. et sic deinceps. p̄ q̄ si esset ita terra vni⁹
mundi cūz terra alteri⁹ est eisdē sp̄i. et virtutis
cūz terra alteri⁹. sed corpōz eiusdez species mot-
us nafalis est ad eundē locūz naturales. ergo
terra vni⁹ mūdi ad mediū alteri⁹ naturaliter
moueret. q̄ mediū vni⁹ mūdi ē loc⁹ naturalis
alteri⁹ mūdi. Itēz si essent plures mūdi terra

vni⁹ mūdi moueret ad mediū alteri⁹ mundi
vel violente vel nafaliter. nō violēte q̄ nafalis
ter mouet recedēdo a medio h⁹ mūdi. vt habet
per secūda suppositionēz. s̄z videm⁹ q̄ natura
terre h⁹ mundi nō est moueri recedēdo a medio
h⁹ mūdi. g^o nec a medio alteri⁹ mūdi. cū iessz
eiusdez species et nature cūz terra h⁹ mūdi. quare
sequit⁹ q̄ terra naturaliter moueret ad mediū al-
teri⁹ mundi. Vel argueret sic. Terra h⁹ mū-
di nafaliter quiescit in medio. g^o etiā terra alte-
ri⁹ nata ē quiescere nafaliter in medio h⁹ mū-
di cū sint ei⁹ dē nature. g^o p̄ secūda suppositōēz
nafaliter moueret ad mediū h⁹ mūdi. sic g^o si
essent plures mūdi. terra vni⁹ nafaliter moueret
ad mediū alteri⁹. Et q̄ hoc ē impossibile. q̄ ex
hoc sequeret⁹ q̄ terra ascēderz vt p̄bat secūda rō
aū oppo^o g^o et d. Et sic argueret de igne q̄ nafa-
liter descēderz q̄ sunt impossibilia.

Conclusio secunda. Non

Sunt plures mūdi. Probat q̄ terra h⁹ mun-
di nafaliter moueret ad mediū alteri⁹ et sic nafa-
liter ascenderet q̄ est impossibile. et t̄m si essent
plures mundi terra vni⁹ nafaliter moueret ad
mediū alteri⁹. g^o nō sunt plures mūdi. S̄z cō-
tra obiciūt quidā p̄ hoc. terra vni⁹ mundi t̄m
tū distat a medio alteri⁹ q̄ nō possz ad eūz mou-
eri. Sed ad hāc obiectiōē r̄ndz p̄būs p̄ hoc q̄
cū mot⁹ nafalis cōueniat mobili a principio in-
trinfeco nō pōt ab eo remoueri nafaliter p̄ distā-
tiaz localē. S̄z v̄tra z^o. cap^o. itoz obiciūt q̄ q̄
uis terra vni⁹ mūdi est; eiusdez sp̄i cū terra alte-
ri⁹ et ita de aliis differt t̄m numero et ita vt dicūt
illa terra moueret ad diuersa loca numero licz ef-
sent eiusdez species. et ita nō sequit⁹ q̄ terra vni⁹
moueret ad locū terre alteri⁹. S̄z ad hoc r̄ndz
p̄būs. q̄ huic terre nō cōiungit mutatio nafalis
s̄z q̄ hec sed s̄z q̄ terra. et iō quelibz terra h̄z
inclinationē nafalē ad eundē locū numero ad
quēz et illa terra. Itē remouet p̄būs obiectiōēz
dicent⁹ q̄ mot⁹ corpōz nō sunt ad determinata
loca. Cōtra qd̄ arguit q̄ oīs mot⁹ nafalis ē ex
quodā termino in quēdāz terminū det̄mātum. q̄
oīs mot⁹ nafalis ē de p̄trario in cōtrariū. quia
motu circulari null⁹ ē mot⁹ cōtrariū. R̄ndet
q̄ licet totali motui circulari nō sit ali⁹ totalis
mot⁹ p̄trari⁹. t̄m in motu circulari reperit⁹ quedā
oppositio q̄ attēdit⁹ s̄z terios diametri. et sic oīs
nafalis mot⁹ est a determinato i determinatuz ter-
minūz. Quod p̄bat inductōe et signo. Inductōe
sic. q̄ sanatio ē ex egritudine in sanitatē. et aug-
mētatio a p̄uitate i magnitudinē. et sic in omi
motu nafali. A signo sic arguit⁹. q̄ si mot⁹ non
haberet determinatū terminū tūc essz infinit⁹ et cū
mot⁹ naturalit⁹ velocior in fine q̄ in principio.
et sic mot⁹ nafalit⁹ i infinitū velocitaret et sic essz
infinita velocitas raritas aut tarditas. que

mut. solum.

*motus h̄z est ex p̄rio v̄tra m̄
et quibz d̄mātūz determinatūz*

*quom̄ in motu circulari reperit⁹
contrarietas*

Liber primus:

sunt impossibilia igitur. Sed iuxta tertiam partem cap^o sponit pb^{us} opinionē dicentē graua et leuia nō naturaliter moueri ad loca detriata. qz crediderunt corpora moueri p^{er} quandā extrusionē et violentiā et hoc modo corpora non habere loca detriata ad q^{uod} simpliciter moueāt. Contra hoc arguit pb^{us} tripliciter. Primo sic. qz seq^{ue}ret^{ur} q^{uod} maior terra tardi^{us} descēderet q^{uam} minor. qz facilius est violēte pellere min^{us} corpus q^{uam} mai^{us}. 2° sequeret^{ur} q^{uod} terra descendēs nō veloci^{us} descēderet in fine q^{uam} in principio. cuius oppo^{sit} manifestū est ad sensū. 3° tñ qz oīa que mouētur per extrusionē q^{uod} longi^{us} sunt a principio extrudēte tanto tardi^{us} mouent^{ur}. 3° oīa corpora naturaliter ferunt^{ur} ad illuz locū a quo violēte recedunt sed elementa violēte recedūt a detriatis locis vt terra a medio mundi. ergo elementa naturaliter ferunt^{ur} ad detriata loca et nō per extrusionem. Et si querat^{ur} vñ est q^{uod} mot^{us} naturalis velocior est in fine q^{uam} in principio. R^{es}pondet sanctus

Thomas q^{uod} causa est qz mobile quanto pl^{us} accedit ad locū generabilem et propriū in quo ē virtus et conseruatiua et generatiua eius. tanto plus confortat^{ur} et fortificat^{ur} virtus motiua eius. ideo velocius mouetur. Hoc ergo restabat ostendere qz nichil refert quedā esse falsa q^{uod} tamē non sunt impossibilia. g^o sunt q^{uod} cōcernunt vltimāz ratio. nem q^{uod} sumit^{ur} ex parte inferiorū corporū.

Secūda rō ad cōclusionē q^{uod} sumit^{ur} ex parte. s. celi ē qz mot^{us} primus. s. superioris corporis. s. celi est sempiternus. ergo a motore infinite virtutis qui necessario innumerabilis ē. ergo ē vnus numero. qz multiplicatio indiuiduoz sub vna spē nō est nisi per materiā. ergo ē vnus prim^{us} motor. ergo ē vnus prim^{us} mobile. et per dñs ē vnus vnus mundus. Et si obicit^{ur} qz motor celi mouet celū sicut amatus et desiderat^{ur}. mō nichil p^{ro}hibet vnū et idē amari et desiderari a plurib^{us}. g^o si sit vnus motor infinite virtutis nō sequit^{ur} q^{uod} sit vnus mot^{us} ab eo. Dicit^{ur} ad hoc q^{uod} lz idem a plurib^{us} appetat^{ur} et desiderat^{ur} hoc tñ nō potest eē equaliter lz secūduz magis et min^{us}. et vbiq^{ue} reperit^{ur} aliqua q^{uod} se habent ad vnum secūduz ordinē magis et min^{us} o^{mn} q^{uod} inter ea sit vnus pri^{us} et ob hoc cū celum sit id quod mouet^{ur} a pri^{us} motore oportet q^{uod} celū sit vnū. et p^{ro} dñs mund^{us} sit vnus. 3° arguit^{ur} ad dñs ex pte omniū corporū in communi. qz sicut sunt tria corporalia elementa ex quibus iste mund^{us} constituit^{ur}. s. corp^{us} graue. corpus leue. et centrum. ita o^{mn} esse tria loca ipsorū elementorū quorū vnus sit circa mediū. ali^{us} qui est locus extremus. ali^{us} qui ē loc^{us} medius qui sit corporis leuis. lz si essent plures mūdi terra huius mundi non esset in medio huius mundi ymo esset supra celum et supra ignem. ergo terra non supponeretur omni corpori. nec ces-

lum esset supereminens omni corpori. nec ignis corp^{us} mediū nec in medio existens. et sic p^{ro} q^{uod} nō est nisi vnus mundus. Et si queratur qua vnitate est vnus iste mundus. Dicit^{ur} q^{uod} ē vn^{us} vnitate ordinis contiguationis. qz vltima vnus corporis sunt simul cum vltimo alterius corporis. est etiam vnus vnitate virtutis formalis quia continens se habet ad contentū. sicut for male ad materiale.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam conceditur assumptum et negatur consequentia. ymo si essent plures mundi terra huius mundi naturaliter inclinaretur ad medium huius mundi et ad medium alterius. et quia hoc est impossibile. ideo per hoc concluditur q^{uod} non sunt plures mundi. Sequitur in certu. Primum aut^{em} diuidendū quō ingnalia et gnabilia et c.

Queritur Decimo quarto.

Utrū possibile sit esse plures mūdos. Arguit^{ur} q^{uod} lic. qz in oībus hōtibus formas et materiā alia est rō forme s^{ed} in se et in vniuersali cōsiderate. et alia ē rō forme vt i materia. s. celū sine mūdo h^{ab}et formā in materia. ergo alia est rō celi h^{ab}et se et huius celi. et ideo dicit^{ur} p^{ro}us. cū dico celū dico formas. sed cū dico hoc celū dico formam in materia. sed quorūcūq^{ue} ē alia rō forme secundum se et forme in materia possūt esse plura indiuidua sub vna specie. ergo possunt esse plures mundi 2° arguit^{ur}. mund^{us} iste non constat ex tota sua materia. g^o possūt eē plures mūdi. aut^{em} patet qz extra hunc mundū est aliquod corpus quod sic ostendit^{ur}. qz si esset aliquis in cōuero vltime spere huius mundi. vel poss^{et} extēdere brachiū suū extra vel nō. si sic g^o extra celū est locus. et cum in omni loco sit natū esse corp^{us} sequitur q^{uod} extra hunc mundū est corpus. g^o hic mūdo nō cōstat ex tota sua materia. si vero nō possit extēdere brachiū hoc est propter aliquod corp^{us} resiliens. g^o quodcūq^{ue} dicat^{ur} mund^{us} h^{ab}et materiā extra se. 3° arguit^{ur}. mund^{us} iste fact^{us} est a pri^{us} causa infinita. sed potētia infinita nō totaliter tiatur ad hunc mundū finitū. g^o rōnabile ē p^{ro} mai^{us} causaz facere plures mūdos vt magis manifestet^{ur} infinitas sue potentie. 4° arguit^{ur} quāto aliquid ē nobilior tanto ē maioris virtutis. sed mund^{us} est nobilior qualibet re naturali hic exi^{te}. et tñ quelib^{et} res naturalis habet virtutes faciendi plura indiuidua. g^o a fortiori mund^{us} hoc ē forma mundi poterit perficere plura indiuidua. 5° arguit^{ur}. melius ē meliora multiplicari q^{uam} min^{us} bona. sed mūdos est ens optimum g^o p^{ro} dñs melius ē esse plures mundos q^{uam} plura aialia vt cetera hōi. Ad oppo^{sit} ē pb^{us} in

quod est pro quo mouetur
balo hinc in fine qz in primis
pro mouetur

ultimo cap. b. tractatus dicēs. Itaq; neq; sūt
plures celi neq; fuerūt. neq; contingit fieri plu-
res. sed vnum solum et perfectum est illud celum

Sciendum est primo q post

q pbis pbavit q non sunt plures mundi. n̄r
ostendit q non possunt esse plures. q; illud resta-
bat ostendere. eo q nichil refert quedam esse fal-
sa non tñ impossibilia.

Scienduz est secundo. q om

nis forma in materia existens quātum est dese-
cōmunicabilis est plurib. nō pōt tamē cōicari
nisi in altero duoz modoz. s. vel q; talis tota
materia nata est informari cum forma et non est
cōprehensa aliquo vno individuo vnus speci-
ei. v. si sit cōprehensa illud tamen individuum
est corruptibile et dissolubile. et sic per corruptiōez
ipsius poterit generari alter. ideo dicit pbis q
si esset vnus natus cōpositus ex omnib. carnis
bus et omnibus ossibus ex quibus posset cōpos-
ni natus ille esset dissolubilis. et si in eo esset cimi-
tas nō esset nisi vnus cimus nec possent plures
esse. Dñso igitur q mundus ille constat ex tota
sua materia quod ostenditur probando q extra
celū nō sit neq; esse possit aliquod corpus neq;
sensibile neq; mixtū. neq; secundū naturā neq;
preter naturā. neq; etiā aliquid habēs habitū
dinē ad corpus. q; corpora sensibilia sunt mate-
ria huius mūdi. supposito etiā hoc q iste mun-
dus sit ingeniū et incorruptibilis necessario se-
quitur q non ē nec potest esse nisi vnus mundus.
Et p probatione huius. s. q; extra celū nō sit cor-
pus. Notat pbis quot modis dicitur celūz dicēs.
q; tribus modis. Primo dicitur celūz suprema
circularis sphaera circulariter mota. 2. modo dicitur
celūz aggregatū ex omnib. aliis circulariter mo-
tis q; infra suprema sphaerā cōtinent. 3. modo
magis cōiter p aggregatione ex omnibus cor-
porib. tam circulariter motis q; recte. et hoc modo
celum idē est quod mundus siue totū vniuersū
et hoc modo capitur cū dicitur extra celum non esse
corpus. Pro quo sit.

Conclusio prima: Extra ce

lūz circulariter motū nō est aliquod corp. pba-
tur 2. q; vel esset simplex vel cōpositū. nō sum-
plex q; vel eēt circulariter motū vel recte motūz
nō circulariter q; corp. circulariter motū nō est
natus egredi suūz locū vt patuit. 4. pbis corūz.
q; si egredere aut ascēderet aut descēderet. nō
pōt ascēdere nec descēdere nec nasaliter nec vio-
lente vt pbatur est pri. g. nō pōt egredi a suo
loco. g. extra celū nō est aliqd corpus circulari-
ter motū. tenet dñā q; ibi esset nasaliter vel vio-
lente. si nasaliter cū sit idēz locus naturalis cor-
porū eiusdē speciei corpora g. mūdi circulariter
mota nasaliter mouerēt ad locū illius corporis

moti extra celum. et sic corp. circulariter motū re-
cederet a pprio loco et ascēderet et descēderet.
Neq; pōt dici q; sit ibi violētēz q; cū ibi tūc natus
est eē aliquod corp. secundū naturā. et non cir-
culariter motū vt ostēditur est. g. recte motum q;
statim pbabitur esse impossibile. g. nō pōt esse
aliquod corp. extra celū circulariter motū. ne-
q; etiā recte motū q; ibi esset s. naturā vel pre-
ter naturā. nō prius. q; loca naturalia grauius
et leuius simplicia sunt in hoc mundo. cum ergo
corporis eiusdē speciei sit vnus et idē loc. nume-
ro. sequit q; extra celū non ē aliquod corp. sim-
plex recte motū s. naturā. nec extra naturā. q;
tunc ibi esset natus esse aliqd corp. s. naturā. q;
vbicūq; est aliqd corp. simplex extra naturā il-
lic natus est eē aliquod corp. s. naturā. modo
extra celū nō pōt esse corp. circulariter motum
s. naturā vt pbatur est. g. nullū corp. pōt ibi
esse extra naturā simplex. Et quo sequit q; neq;
mixtū. q; ista nō habent locū nisi s. naturā
simplicis in eis predñantis. Et sic p; vltimē nullū
ibi eē corpus. et per pñs q; celum constat ex tota
materia. et q; materia celi siue mundi sunt cor-
pora sensibilia.

Conclusio responsiua. Non

possunt eē plures mundi. P; q; mundus constat
ex sua tota materia vt pbatur est. et ē ingeniū et
incorruptibilis vt postea pbabit. g. non est ne-
q; fuerunt neq; esse poterūt plures mūdi. Et
prima 2. ne sequit q; extra celum nō est loc. ne-
q; vacūz neq; motus neq; tps. q; nō sit locus
patet. q; requiret loc. sine corpore. Et quo sequi-
tur q; neq; vacūz. q; vacū est loc. nō replet
corpore vt dicebat. 4. pbis corūz. Et quo sequi-
tur q; neq; mot. q; nihil mouet nisi corp. Nec
etiā temp. q; nō est sine motu. Et quo vlti-
tra infert text. q; entia que sunt extra celū non
sunt nata esse in loco. Sequit etiā q; sunt immo-
bilia. Ad videndū tñ qualiter extra celūz en-
tia esse dicantur.

Sciendum est q; Extra po

testi cap. tripliciter. Uno. positue vt illud ē p-
prie extra locū quod ē in alio loco. vt dicitur extra
domū qui est in vico. Alio. priuatiue. s. p eo
quod non est in aliquo loco in quo natus est eē
et istis duob. modis capiendo extra nichil est ex-
tra celūz. 3. modo capit negatiue vt illud dicitur
extra locū qd non ē in loco neq; apū natus est
esse sic q; cōtineat et circum scribatur loco. et hoc
modo extra celūz sunt aliqua entia. Et illud p;
q; in vniuerso sunt quedam entia non circum-
scripta nec nata loco circūscribi. g. extra celum
hoc modo sunt aliqua entia que vt dicit text. sūt
inalterabilia. impassibilia. immobilia. optimā vi-
ta; et per se sufficientissimā habētia quam pfici-
tū i toto eterno. a quib. derivatū est esse et viues

Liber primus.

re his quidē clarior et his obscurior. Ratio primi quare sunt inalterabilia est ista. quia extra celum non est motus neque tempus. generatio sunt immobilia in passibilia et infensibilia quia tempus sensum inducit. Sed specialiter probat philosophus de primo illorum entium. scilicet quod sit primitus immobile. quia movens immobile dignius est et prius mobili moto. generatio si illud supremum ens esset movens motum iam non esset primitus.

Item omnis motus est ratione carere alicuius boni modo primum movens eternum cum sit optimum nullo bono caret neque alicui malo subiacet. generatio est peius immobile.

Ratio secundi est quia secundum entia habent vitam intellectualem cum sint in corporea et prima modo primi est regere et ordinare alia quod est officium intellectus. ergo habent optimam vitam. Ratio tertii est. quia cum sint incorporea non indigent aliquo ad conservationem sui esse. neque quod conservacionem operum vite que intellectualis est generatio habent vitam sufficientissimam et nullo indigent.

Ratio quarti est. nam cum hec entia sint immobilia in corruptibilia et incorpalia duratio eorum excedit durationem vite celi. et cum duratio celi sit carens fine. sequitur quod secundum entia a fortiori perficiunt suam vitam in toto eterno. Et cum apud grecos seculum et eternum idem sunt. seculum tamen dicitur unum seculum quid. et sic duratio hominis est tempus forsan centum annorum seculum hominis dicitur. Alio modo accipitur simpliciter et hoc modo est duratio carere principio et fine. Entia tamen de quibus est sermo excedunt seculum hoc cum duratione celi. non habent extensionem a priori in posterius. sed quia est duratio tota simpliciter et indivisibiliter comprehendens sub se totum tempus lapsus a principio usque ad finem. Ratio quinti est. quia a perfectissimo in omnibus aliis derivat perfectio. generatio cum talia sint perfectissima ab ipsis derivant perfectiones omnibus aliis que sunt esse et vivere. Ratio ultimi est. quia non omnia hec inferiora sunt eque propinqua istis entibus. ideo his quedam clarioribus quedam obscurioribus perfectiones ille elargiuntur.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam conceditur totus primus processus. et ad maiorem secundum processum dicitur quod veritatem habet solum in his que non constent ex sua natura vel que sunt generabilia et corruptibilia cuiusmodi non est mundus. Ad secundam dicitur quod non extenderet brachium. non propter resistentiam extrinseci corporis. sed propter resistentiam partium universi. quarum quolibet nata est a celo mediate vel immediate contineri. Ad tertiam negatur consequentia. quia sapientie divine non congruit facere plures mundos. nec in hoc minus manifestat

eius bonitas ymo plus dum ille fuerit perfectus. Ad aliam dicitur quod maioris virtutis est facere unum perfectum quam multa imperfecta.

Ad ultimam dicitur quod ad summum pertinet quod sit unus. nam unitas est quedam bonitas. nam accidit quacumque rem perdat cum a bonitate recedit. Ideo simpliciter loquedo non est verum quod melius plus debeat multiplicari aliis. Et hec de questione.

Sequitur in textu.

Dis autem determinatis dicamur post hoc verum ingenuus aut genitum.

Queritur Decimo quinto.

Utrum totalis mundus sit genitus et corruptibilis. Arguitur quod sic. quia omne compositum ex materia et forma est generabile. mundus est huiusmodi. ergo etc. et arguitur. generatio est progressio rei de potentia ad actum. sed mundus processit in esse de potentia ad actum. generatio mundus genitus est. omnia probat. quia mundus compositus est ex potentia et actu. modo in eodem potentia precedit actum. ergo mundus primitus fuit in potentia quam in actu et per omnes processit de potentia in actum. 3o arguitur auctoritate fidei nostre que ponit mundum incepisse et desitum fore. non quod nullo. postea sit sed et alio. et alio ita ut dicit Dionysius. In oppositum est philosophus in primo capitulo ultimi tractatus huius libri.

Sciendum est primo. quod post

philosophus demonstravit totum universum finitum esse magnitudine et multitudine. consequenter inquit an finitum sit duratio et eternitate. Et circa hanc questionem philosophus sic procedit. nam primo ponit opiniones antiquorum philosophorum contrarias sue opinioni et veritati et eas improbat deinde questionem determinat secundum opinionem propriam et veritatem. et huiusmodi procedendi triplicem rationem assignat opinionum contrariorum. Prima est quia rationes contrariorum opinionum sunt dubitationes. modo dubitationis solutio est veritatis quesite manifestatio et inuentionis. Secunda ratio est quia per hoc magis credibilia sunt illis dicenda qui preaudierunt solutiones rationum ex quibus dubitatio emergebat de veritate quesita. Tertia ratio est. quia oportet philosophos sufficienter verum inquirere et iudicatos non perhibere se inimicos neque multos de quorum opinionibus iudicandum est ne odio opiniones condemnare videantur

De Celo et mundo.

quod tamen contingeret si opiniones assererent falsas esse antequam rationes earum ponerent et soluerent. Et illis de causis in hac questione et in omnibus aliis philosophus semper pertractat opiniones antiquorum antequam secundum opinionem propriam determinet veritatem.

Sciendum est secundo quod ut dicit philosophus antiqui qui fuerunt ante ipsum de hac questione in hoc conveniunt quod posuerunt mundum fuisse genitum et quod determinato principio temporis incepit per generationem. Qui tamen antiqui tripliciter diversificati sunt. Nam Orpheus et Hesiodus quos insecutus est Plato dixerunt mundum incorruptibilem esse. Alii vero dixerunt mundum corruptibilem sicut et quodlibet aliorum generatorum. ita tamen quod postea non regenerabatur. et huius opinionis fuit Democritus ponens mundum a casu fuisse genitum per concursum atomorum. et aliquando per segregationem eorundem esse corruptibilem. Alii vero dixerunt mundum vicissim generari et corrumpi ita quod illa vicissitudo semper duravit et durabit. et huius opinionis fuit Empedocles dicens per litem et amicitiam mundum generari et fieri ut alias dictum est. Ad hoc etiam fuit Heraclitus ponens aliquando ignem exire re totum mundum et postmodum generari per ignem. quia posuit ignem principium totius mundi. Contra autem illas opiniones ponuntur tres conclusiones.

Conclusio prima est quod irrati-
onabile est dicere mundum fuisse genitum et tamen esse incorruptibilem. Probat. quia quod rationabiliter dicitur habet veritatem in omnibus vel in pluribus. sed in nullis videtur quod aliquid sit genitum quod non corrumpatur. ergo talis positio est irrationabilis. Secundo. si mundus sit genitus tunc incepit esse ex aliqua materia precedente secundum aliquod tempus esse mundi in qua materia erat in potentia ad aliter se habere. cum ergo in mundo sit aliqua materia et eadem ex qua factus fuit. Sequitur si mundus fuerit genitus ipsa est in potentia ad aliter se habere. ergo est corruptibilis. Nec valet illud quod dicit Zenocrates et aliqui Platonis discipuli volentes sustinere Platonem dicentes quod huius Plato posuit esse genitum mundum non tamen ex aliquibus que per tempus fuerunt antequam sit ipse mundus. Sed sicut in geometricis descriptionibus descriptores prius describunt aliquas partes et postea alias. non quidem quod ipsis prefuerunt antequam ex ipsis

constituatur figura. sed ut magis explicite et causa doctrine ostendant illa que circa huiusmodi figuras demonstrare volunt. Ita dicunt quod Plato cum aliquos de natura mundi et partium eius vellet instruere generabat ipsis totum mundum ex partibus. Primo partes accipiendo. et inde ex ipsis constituendo totum. ut magis explicite ostenderet quid partibus conveniret secundum se et quid ratione compositionis prout scilicet sunt in toto constituto. non quod vellet huiusmodi partes secundum tempus prefuisse antequam mundus constitueretur ex ipsis. Contra istum Zenocratem arguit philosophus quod non est simile in descriptionibus geometricis et in constitutione mundi et suis partibus. quia idem accidit ipsis descriptionibus siue simul accipiatur partes in figura constituta siue non. siue enim accipiantur simul linee siue non dicimus huiusmodi partes esse lineas et angulos. sed idem non accidit de partibus mundi si simul accipiantur ut sunt in toto constituto et si non simul accipiantur. immo ut ipse Plato dicit in Timeo elementa que erant inordinata a constitutione mundi facta sunt ordinata constitutione. impossibile modo est idem simul esse ordinatum et inordinatum. ergo secundum opinionem Platonis oportet dicere partes ex quibus mundus est prefuisse antequam mundus ex ipsis constitueretur in esse. quare stat illud auxilium esse inutile. quia isti discipuli communicabant cum Platone in sua positione. Verum est tamen quod aliqui docti et magni viri dicunt Platonem non intellexisse positionem suam ut verba sonant. sed voluit mundum genitum esse hoc est habere esse a prima causa omnium. Quicquid tamen sit in hoc: ut decet Philosophus capit verba et impugnat ad litteram secundum quod verba sonant.

Conclusio secunda. Dicere

Mundum vicissim generari et esse corrumpi per hoc quod congregantur et segregantur elementa per amicitiam et litem est irrationabile. Probat. quia generatio et corruptio sunt mutationes in substantiam. modo per talem motum congregationis et segregationis non fit in ipsis elementis immediate mutatio in aliquo accidentali. sed dumtaxat in situ et ordine. ergo propter hunc modum non est conveniens dicere mundum generari aut corrumpi. Unde ut habet philosophus hoc simile esset dicere sicut cum dicimus si ex puero fieret vir puerum corrumpi et mundum generari.

Liber primus:

Conclusio tertia. Irrationabile est dicere mundum sic corrupti et postea generari non possit. Patet. quia secundum sic ponentes mundus est genitus ex materia que antequam fieret mundus erat in potentia ad fieri et esse mundi. cum ergo per corruptionem mundi non corumpatur huiusmodi materia sed maneat. sequitur quod per corruptionem mundi ipsa adhuc erit in potentia ad esse et fieri mundi ut prius. et per omnes inconueniens est mundus dicere esse genitum et postea corumpi et quod iterum generari non possit. Et sic patet quod opiniones antiquorum de generatione et corruptione mundi sunt irrationabiles. Ex quo patet.

Conclusio responsiua scilicet quod mundus est ingenerabilis et incorruptibilis. Et hec patet per amplius probabitur postea. Verum tamen per generationem hic solum intelligit philosophus generationem philosophicam et proprie dictam presupponentes materiam primam subiectum quod etiam presupponit alterationes. et hoc modo ponere mundus esse ingentum non repugnat nostre fidei et confirmat quia cum fides dicat mundum esse genitum accipit generationem communiter pro simplici emanatione que nullo subiecto presupposito ab agente infinito est immediate.

Ad rationes ante oppositum Ad primam negatur consequentia. quia maior solum habet veritatem de materia priuationi ad mixta. Ad secundam negatur minor si intelligatur de potentia philosophica. Et ad probationem dicitur quod celus est compositus ex potentia semper actu composita. modo id quod subsumitur. scilicet quod in eodem potentia precedit actus tempore hoc habet veritatem de potentia philosophica non semper actu composita. Tertia soluitur in fine tertie propositionis et sequitur in textu. Quia autem non solum vnus est sed et impossibile fieri

Queritur decimo octauo.

Utum omnis potentia terminet ad maximum. Arguitur quod non quia non est dare maximum pondus quod fortes potest portare. ergo impossibile est potentiam aliquam terminari ad maximum. Ans patet quia si datur maximum pondus vel quod virtus fortis excedat gravitatem ponderis vel non. non potest dici quod non. quia a proportione minoris inequalitatis non fit actio. si dicatur quod excedat vel excedit indiuisibiliter vel diuisibiliter. non indiuisibiliter. quia excessus in indiuisibili non est excessus quia indiuisibile additum indiuisibili non facit maius. si diuisibiliter tunc diuidatur illud in quo excedit per medium et addatur illi ponderi aliquid correspondens medietati illius excessus. tunc sequitur quod fortes poterit illud portare. quare patet non da

bat maximum pondus. et cum adhuc virtus fortis excedat gravitatem ponderis diuisibiliter poterit iterum diuidi excessus et ad dare secundum medietatem dicto ponderi et sic in infinitum. sequitur quod potentia non est determinata ad maximum.

2° arguitur. potentia visiva auditiva et cetera tales non trahuntur ad maximum et ad minimum quod non omnis potentia trahitur ad maximum. Ad oppositum est philosophus in 2° capitulo 2° tractatu. Pro ratione.

Sciendum est primo quod post philosophus mouit questionem de durate mundi an scilicet sit genitus vel ingentus. corruptibilis vel incorruptibilis. et de illa posuit opiniones antiquorum eas improbandas. contra autem veritatem determinet secundum opinionem propriam distinguit aliqua multiplicia. quia multiplex indistinctum parit confusiones nisi in vna significatione capiat. ideo distinguit philosophus multipliciter horum nominum. scilicet genitus et ingentus. corruptibilis et incorruptibilis. Et quia in rationibus eorum specialiter corruptibilis et incorruptibilis clauduntur possibile et impossibile. ideo etiam ea distinguit.

Sciendum est secundo pro hu-iusmodi determinatione quod in generatione sunt duo. scilicet inceptio et deus modus incipiendi qui est per generationem que dicitur transmutatio naturalis. cum quod dicitur ingentus potest dicere negationem in modo incipiendi vel ipsius inceptiois. si prius vel dicit illam negationem secundum potestatem et actum simul vel hoc actus tantum. si prius sic est prima significatio ingentus secundum quam illud dicitur ingentus quod nunc est et prius non fuit. sed non incipit per generationem naturalem. et hoc modo dicitur motus ingentus. quia motus non est motus nec mutatio. Si autem neget actum incipiendi et non potentiam sic est secunda acceptio hoc quam dicitur ingentus quod nondum est hoc potest esse. ut patet ex nasciturus cras. Si vero inceptioem neget sic est tertia significatio. hoc quam dicitur ingentus quod non est aut potest esse per generationem nec alio. sic quod quicquid sit et quicquid non sit. et sic capitur in opposito. Et opposito modo distinguitur genitum corruptibile et incorruptibile. et hoc modo impossibilia et necessaria ingentia dicuntur. Dicitur tamen impossibile dupliciter. vno simpliciter ut diameter et simeter. alio hoc quod id est quod non facile. et secundum hanc determinationem possunt distingui tertius modus ingentus. scilicet in titulo quod nunc motus de generatione modo dicitur impossibile simpliciter. Et quibus faciliter sciri possunt modi geniti per oppositum ad modos ingentus. Similiter etiam faciliter capi possunt modi incorruptibilis distinguendo tres modos ex parte definitiois et modi definiendi. scilicet definiti sunt tres modi ingentus et ex parte inceptiois et modi incipiendi. et per oppositum capiuntur modi corruptibilis.

Sciendum est tertio quod circa

omnis potentia terminat ad maximum.

modos possibilis et impossibilis de attendi determiatio eo quod possibile et impossibile dicuntur uno modo simpliciter et absolute. ut scilicet illud dicatur impossibile quod se tale est ut possit esse verum. et impossibile quod se tale est ut non possit esse verum. et modo dicitur possibile et impossibile non simpliciter sed alicui. et secundum hoc attenditur scilicet potentia activa vel passiva. et recipiuntur in rebus naturalibus. et hoc modo accipiuntur magis precise. ut scilicet agens vel paciens aliquod dicatur potens vel impotens quod potest in aliud vel non potest. Unde potentia activa ut dicitur in textu est principium transmutandi alterum ut alterum est. Passiva vero transmutandi ab altero vel in quantum ab altero.

Ad videndum autem quid dicatur possibile aut impossibile in ordine ad aliquam potentiam activas dicitur philosophus quod oportet capere maximum in quod potest illa potentia. et illud est possibile respectu talis potentie. et omne illud quod est infra tale maximum et extra est de impossibili. Et si obicitur contra hoc quod dicit philosophus quod aliquod maximum possibile est alicui. et omne minimum contentum infra illud erit possibile. ita quod quicquid potest in maius potest in minus per secundam rationem ante oppositum. non sequitur quod si quis videat aliquid maius quod ille minus videat. Ad hoc respondetur quod illud maximum potest capi in re vel in virtute. si in re tunc talis excellentia attenditur in potentia activa. si in virtute tunc maximum de attendi ex parte virtutis et potentie et non rei. si enim aliquis potest pati ex parvo potest pati a magno. Sed e contra est in potentia activa si enim agat non sequitur quod qui possit agere in parvo. quod possit agere in magno. sed bene potest e contra. Potest tamen univocaliter dici quod omnis potentia terminatur ad maximum. Albertus tamen deducit illud de potentia activa. ubi dicitur est quod noiales assignant multos modos terminorum dicendo quod potentia activa terminatur in se seu positive et ex se seu negative. Et similiter dicebant de potentia passiva. Unde terminus intrinsecus active est maximum in quod potest. sed terminus extrinsecus est minimum in quod non potest. sic quod inter ea in que non potest illud est minus. Et terminus intrinsecus potentie passive est minus in quod potest quod ab illo pati potest et a nullo minorum. scilicet terminus extrinsecus est maximum a quo non potest pati. sic quod inter ea a quibus non potest pati hoc est maximum. Et ista vera sunt scilicet a philosopho non ponantur. scilicet a philosophis sunt adinventa. Dicebant etiam potentiam primo terminari ad resistentes. deinde ad instantem. tertio ad actum. 4. ad velocitatem et tarditatem. scilicet hec non sunt vera. quia potentia essentialiter respicit actum et per ipsum cognoscit complete. et actum per obiectum. Ex quibus patet.

Conclusio. Omnis potentia terminatur ad maximum vel ex parte rei vel ex parte

te virtutis. Probat quod potentia actus et obiecti proportionaliter se habent. non quicquam actus scilicet actus ultimus et maximus illius potentie cui actus non proportionaliter quodcumque obiectum sed solum ultimus et maximus. ergo potentia non terminatur nisi per maximum. si enim potentia possit in centum libras non cognoscat in quinquaginta. et ita est in singulis. Nam cuiuslibet rei esse cognoscitur in completo termino.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam negatur antecedens et ad probationem dicitur quod oportet virtutem divisibilem excedere pondus. et cum dicitur ultra quod dividatur talis excessus et fiat additio tali ponderi. non oportet quod adhuc possit ipsum portare. quia quicumque excessus est excessus in deteriorata proportione. a qua si deficiet non poterit portare. Ad secundam dicitur ut prius dictum est quod in potentia passiva sumitur maximum ex parte potentie et non ex parte rei. Sequitur in textu. Deterioratis autem his dicendum quidem deinceps.

Queritur Decimo.

Utrum ex parte sempiterni possit demonstrari omne incorruptibile esse ingentium et omne ingentium esse incorruptibile. Arguitur quod non quia falsum non est demonstrabile. sed falsum est omne incorruptibile esse ingentium ut patet in anima rationali et de celo que incorruptibilia sunt et tamen fuerunt genita. similiter aliqui homines sunt facti incorruptibiles et fuerunt geniti. ergo falsum est omne incorruptibile esse ingentium. In oppositum est philosophus in tertio et 4. capitulis huius tractatus.

Sciendum est primo.

quod post philosophus exposuit significationem geniti et corruptibilis de quibus patuit in questione precedenti. Consequenter arguuntur incipit ad hanc questionem prepositam. an scilicet mundus sit genitus et corruptibilis. ostendendo prius quod nullum ingentium est corruptibile. et quod nullum incorruptibile est genitum. sed omne genitum est corruptibile et e contra. et debent termini accipi in sua propria significatione pro ut scilicet dicuntur de his que sunt. nam proprie accipiendo ingentium et incorruptibile ea que sunt simpliciter impossibilia et non entia dicerentur simpliciter non genita. Debet ergo accipi ingentium pro eo quod nunc est nec prius verum suum ipsum dicere non est. et corruptibile pro eo quod nunc est et posterius non erit verum dicere ipsum non est. Et quibus incorruptibile simpliciter possit quodammodo dici sempiternum debet tamen capi pro eo quod semper est.

Sciendum est secundo.

quod verum falsum possibile et impossibile et necessarium dicuntur dupliciter. scilicet simpliciter et ex supposito. ut verum est

Liber primus:

simpliciter triangulū habere tres. s; falsus ē sup-
posito q̄ triāgul⁹ esset quadrangul⁹. sicut falsus
est simpliciter dyametꝝ eē simetꝝ. i. mēsurabi-
lez lateri quadrati. sed falsus est ex suppositione
te stare dū tu curris. unde falsus ē impossibile sim-
pliciter nō idēz sunt. falsus enī est te stare qm̄ nō
stas. nō autē ē impossibile. r̄ ideo si ex aliquo fal-
so sequit̄ aliq̄d impossibile oꝝ illud falsus eē fal-
sū simpliciter. cū ḡ impossibile sit aliquid eē r̄ ali-
quid nō eē simul si ex aliquo hoc iferat̄ oꝝ illud
falsus eē simpliciter.

Sciendum est tertio q̄ vt pri-

us dictū est possibile dicit̄ secundū aliquid des-
terminatū. vt si aliquid possit eē r̄ nō eē necesse
est q̄ possit accipi aliquid primū temp⁹ respectu
ipsius eē sic q̄ in priori tpe esse nō possit. r̄ etiam
respectu ipsi⁹ nō esse sic q̄ ampliori tpe nō potu-
it nō esse. nā si non sit ita detur oppo⁹. s. q̄ ali-
quid possit eē r̄ nō esse. r̄ nō sit determinatū tps
p̄ quod possit esse nec per quod possit nō eē tūc
sequitur q̄ habebit potētiā ad esse tpe infinito
r̄ nō esse tpe infinito. r̄ cū nō possint eē duo tpa
infinita alias duo tpa eēt simul quoz vnū nō
esset pars alterius sequit̄ q̄ aliquid habebit po-
tentiā ad eē r̄ nō eē in eodē tpe. quod ē impossi-
bile. Impossibile est igit̄ q̄ si aliquid habeat po-
tentiā ad esse vel nō esse q̄ nō detur tps deter-
minatū r̄ finitū in quo possit eē r̄ p̄ quod possit
nō esse. Un̄ licet aliquid idē habeat potētiā ad
esse r̄ nō eē: tū nichil ē in potentia ad esse r̄ non
esse simul. Sit igitur.

Conclusio prima: Omne sem-

piternus est generabile r̄ corruptibile. Proba-
tur qz sempiternū est quod semp ē. illud autē qd̄
pōt nō esse est corruptibile. r̄ cū illud tps sit de-
terminatū vt dictū est. sequit̄ q̄ corruptibile qm̄
qz nō erit. quare si aliquid sit sempiternū r̄ cor-
ruptibile. sequitur q̄ idē simul erit r̄ nō erit qd̄ ē
impossibile. oꝝ ergo q̄ omne sempiternū est incor-
ruptibile. Similiter etiā argueret̄ de ingenito qz
sicut corruptibile dicit̄ illud quod pōt non esse
postq̄ fuit r̄ genitū dicit̄ q̄ pōt nō esse postq̄ fu-
it. r̄ ita genitū nō semp est. cū ergo sempiternus
semper sit sequitur q̄ oē sempiternū est ingenitū
Sic ergo patet q̄ omne sempiternū est incorrup-
tibile r̄ ingenitū. Ex quo patet q̄ sempiternus in
genitum r̄ incorruptibile cōuertuntur.

Conclusio secunda. Nullum

Sempiternus est corruptibile. Pro cui⁹ pbatōe
p̄mittit p̄b̄s oppositionē aliquoz ad inuidē. ca-
pit enī semp esse r̄ semp non esse que opponunt̄
cōtrarie. r̄ capit nō semp ens r̄ semp ens q̄ oppo-
nunt̄ cōtradictorie. r̄ nō semp nō ens quod op-
ponitur cōtradictorie ad semp nō ens. Ex quo
sequit̄ q̄ inter semp ens r̄ sp̄ nō ens est medium

scilicet nō semp ens r̄ nō sp̄ nō ens. cui⁹ qz ergo
nō cōuenit ip̄ ens neqz etiā semp nō ens oꝝ q̄
illud sit nō semp nō ens aut nō semp ens. r̄ illd̄
ē quod qm̄ qz ē ens r̄ qm̄ qz nō ens r̄ genitū r̄ c. r̄
ruptibile. quare genitū r̄ corruptibile nō est sp̄
ens neqz sp̄ nō ens. r̄ sic nō est sempiternus. r̄ p̄
d̄ns nullū sempiternū ē corruptibile. r̄ ponit̄ p.
argumētū in litteris vt sit. a. sp̄ ens. b. semp nō
ens. d. nō semp ens r̄ g. nō sp̄ nō ens. Tūc ar-
guit̄ sic. cui⁹ qz nō inest. a. neqz. b. illi necessa-
rio insunt. g. r̄ d. s; aliquid est cui nō inest neqz
a. neqz. b. scilicet illd̄ quod qm̄ qz ē r̄ quādoqz
nō est. ergo illi insunt. g. r̄ d. sed illud quod qm̄
qz ē r̄ quādoqz nō est est genitū r̄ corruptibile
ḡ nullū genitū r̄ corruptibile ē neqz. a. neqz. b.
sed omne quod est. a. vel. b. est sempiternum er-
go nullum genitum r̄ corruptibile est sempiter-
num.

Conclusio tertia. Omne in-

genitum est incorruptibile r̄ econtra. Probatur
quia omne sempiternum est incorruptibile. sed
omne ingenitū ē sempiternum. ergo omne inge-
nitum est incorruptibile. r̄ eodem modo argui-
tur q̄ omne incorruptibile est ingenitum. vel sic
arguitur. Nullum sempiternum est genitum aut
corruptibile. sed omne ingenitum est incorrup-
tibile r̄ sempiternum. ergo nullum ingenitū est
corruptibile. s; nullum corruptibile est incorrup-
tibile et ingenitū. r̄ sic patet qualiter ex parte sem-
piterni omne ingenitū esse in corruptibile r̄ eō-
tra. Verumtamen omnia debent intelligi de po-
tentia prime cause ordinata scilicet secundū or-
dinem quem posuit in rebus. quia de potentia
prime cause absoluta aliquid genitum quod in-
cepit esse per potentiam naturalem r̄ non solum
per simplicem emanationem potest perpetuari.
Et similiter si esset aliquid ingenitum posset de-
sinere de potentia prime cause absoluta.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primam dicitur anima rationalis r̄ celum i-
ceperunt esse per simplicem emanationem r̄ non
per generationem naturalem. ideo possunt ha-
bere perpetuam durationem a parte illi⁹ ex parte
sui quia non sunt genita generatione proprie
dicta. Quod autem aliquis hō vel aliquid ge-
nitum naturale perpetuetur hoc est in poten-
tia prime cause absoluta r̄ nō ordinata ad.

Sequitur in textu. Palam autem quia
r̄ si genitū aut corruptibile nō sempiternum.

Queritur Decimooctauo.

Utrū genitū r̄ corruptibile cōuertantur r̄ sicut
ingenitū r̄ incorruptibile. Arguitur q̄ nō qz
aliquid ē corruptibile quod nō ē plus generabi-
le. puta ea q̄ iam facta sunt corruptibilia r̄ non

Quāto uis exgressio de nō esse ad esse potō p̄supposito altatōe p̄
ante
Omne qd̄ ē ingeneratū + nō pot̄ esse uel nō: si nō nō pot̄ esse sic ē 3° mot⁹
Maxima pot̄ ē ultimū tūm quod pot̄ t̄ pot̄ eē nūqz eo
Incorruptibile
1° m̄ qd̄ desinit esse sūmō d̄ desinit esse p̄ nālē corruptibile
2° m̄ qd̄ nō d̄ d̄ corruptibile s; postea corruptibile
3° m̄ qd̄ nō d̄ d̄ desinit esse t̄ qd̄ nō pot̄ ē desinere esse

plus sūt gñabilia q̄ iā sunt corrupta. ergo non omne corruptibile ē gñabile. et sicut pbaretur q̄ non omē icorruptibile sit ingñabile. 2° arguitur sic. auctoritate fidei ponētis aliquod gñitū posse ppetuari et aliquod īgenitū posse corūpi. In oppo^o ē p̄b̄s in penultio ca. h^o p̄mi libri

Scienduz est p̄mo. q̄ post

q̄ ex parte sempiterni p̄b̄s ondit p̄tra Platōez omē ingenitū ēē icorruptibile et oē icorruptibile esse ingenitū q̄ vtrūq̄ cōuertit̄ cum sempiterno. p̄n̄r ondit q̄ etiā genitū et corruptibile cōuertunt̄ ad se inuicē. et p̄ hoc ondit supponēdo ex p̄ius bitis q̄ ingenitū et icorruptibile cōuertunt̄. deinde idē p̄bat absolute nulla suppositioe p̄cedente.

Scienduz est secundo. q̄ per

genitū in p̄posito intelligit̄ id quod habet potentias ad eē postq̄ nō fuit siue illa potētia iam sit reducta ad actū ita vt iā de facto sit. siue nō. nā per hoc q̄ talis potētia reducta est ad actū non est delucta sed actui suo p̄iūcta q̄ per p̄m^o erat distans ab actu et p̄ talē vñionē dicitur perfecta. Cū et de illo qui actu currit dicere possumus q̄ p̄t curere. et ita in p̄posito illud dicitur genitū quod h̄ potētia ad eē et nō esse ordine quodā et sicut illud dicit̄ corruptibile quod h̄ potētia p̄ q̄ fuit ad nō eē siue etiā illa potētia sit iā sub actu siue ad actū. sic igit̄ genitū et corruptibile i h̄ cōueniūt q̄ vtrūq̄ habet potētia ad eē et cū b̄mōi potētia ad eē nō possit eē tpe infinito ad esse neq̄ etiā ad nō esse tpe infinito vt p̄m^o probatū ē q̄ sequeret̄ q̄ idē haberet potētia ad eē et nō eē simul quod implicat cōtradictionē. sequitur ergo q̄ quodlibet illoz habet potētia ad eē tpe finito et nō esse tpe finito. et p̄ cōns vtrūq̄ h̄ potētia ad q̄nq̄ esse et q̄nq̄ nō esse. et sic ambo cōueniūt in illo tertio quod est quādoq̄ esse et quādoq̄ nō esse. Diuis notatis sit.

Conclusio responsiua. Cor

ruptibile et genitū cōuertit̄. ista cōclusio probat̄ sic. q̄ si aliquid est corruptibile vel illud est genitū vel ingenitū q̄ quodlibet cum quolibz vtrūq̄ oppo^o stat. si genitū habet intentū. si ingenitū cū ad ingenitū sequat̄ icorruptibile vt supponitur ex p̄ius dictis siue p̄batur. sequitur quod idē ē corruptibile et icorruptibile. et eodē modo p̄baretur q̄ oē genitū est corruptibile. p̄ ergo q̄ genitū et corruptibile cōuertuntur inter se. Se cūda rō. semp ens et semp nō ens cōtrarie opponuntur. ergo inter ea est dare mediū cū neutruz cōsequatur q̄ sc̄z nec est semper ens nec semp nō ens sed quādoq̄ est ens et quādoq̄ nō est ens et cū taz genitū et corruptibile sit quādoq̄ ens et quādoq̄ nō ens. sequitur q̄ oē corruptibile ē genitū et e cōtra. Et si quis obiciat q̄ nō sequit̄

q̄ si aliquid sit mediū inter duo cōtraria q̄ illud sit vtrū et idem numero. Cum inter duo cōtraria repunt̄ plura media q̄ nō cōuertunt̄ ad inuicē neq̄ sunt idē. vt inter albū et nigrū mediāt̄ rubrum fuscū viride et crocē quoz vtrū nō est alterum. Rōndet̄ q̄ genitū et corruptibile nō semper cōuertit̄ur dumtaxat quia semper mediānt̄ inter semp ens et semp nō ens. sed etiā quia cōuertunt̄ cū illo tertio quod est q̄nq̄ ens et q̄nq̄ nō ens. quod quidē 3°. mediāt̄ inter semp ens et semp nō ens. ita vt fiat tale argumētū q̄ cūq̄ cū eodē 3° cōuertit̄ur inter se illa cōuertuntur. sed genitū et corruptibile cum eodē 3° cōuertunt̄. 6° inter se cōuertit̄ur. Et ista p̄ne sequitur alia responsiua ad secundā partē questū q̄ licet p̄bata fuerit tñ itex p̄batur. videlicet q̄ in genitū et icorruptibile cōuertit̄ur. p̄batur q̄ si aliquid eēt ingenitū necessario illud esset corruptibile vel icorruptibile q̄ quodlibet cū quolibet vel eius oppositū stat. si icorruptibile habetur intentū. si corruptibile cū ad corruptibile sequatur genitū vt dictum est. sequitur q̄ idem erit genitū et ingenitū quod implicat cōtradictionē. oportet ergo dicere q̄ omne genitū est corruptibile. et similiter probaretur q̄ ingenitū non corrupitur. Et istis cōclusionibus inferitur falsitas opinionis Platōis dicentis aliquod genitū cuiusmodi dicebat esse mundum perpetuari et esse icorruptibile. et aliquod ingenitū cuiusmodi dicebat esse illa ex quibus genitū ē mundus posse corūpi. Tenendus est tamē philosophus in istis loquendo de generatione et corruptione proprie dictis. loquendo etiam de potentia ordinata scilicet ponente ordinem et legem rebus ipsis. Philosophi enim est inquirere ordinem et legem rerum quam participant res a primo et non ordinem vel legem quem vel quā prima causa infinita potest facere. quia eius potentia infinita excellit intellectum cuiuslibet creati.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam patet solutio. quia scilicet illud q̄ iā genitū ē de facto est generabile non quia habeat potentiam separatam ab actu. sed magis coniunctam actui. ideo est generabile prout idem est q̄ quādoq̄. Si vero capiatur generabile pro eo quod nondū ē sed potest esse. tunc habet potentiam separatam ab actu et generatiōis et corruptionis. Ad auctoritatem fidei dicitur vt p̄ius dicebatur. illa que dicuntur intelligenda sunt hic de potentia ordinata rebus insita hoc est dante ordinem et legem rebus ipsis productis. et non de potentia absoluta. Et hec de questione. Sequitur in textu.

Dicere itaq̄ nichil prohibere factum esse quod icorruptibile et d.

Queritur de cōtionono. Utruz

Omne corruptibile de necessitate corrupat. Ar-
guif q̄ nō q̄z omne corruptibile p̄quolibet instā
ti in quo est cōtingens ipsum non corrupi ergo
pōt nō corrupi. 7 per dñs dñs corrupere cōtin-
genter corrupere 7 non ex necessitate. 2°
arguit quod bona cōpositione est cōpositus nō
debet de necessitate dissolui. sed corruptibile omī
bona cōpositione est cōpositū. ergo nulluz cor-
ruptibile de necessitate corrupet. Ad oppo^e
est phūs in vltimo capit^o h^o primi.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ phūs probauit q̄ genitū 7 corruptibile 7 etiā
ingenitū 7 incorruptibile cōuertātur. dñs repro-
bat opinionē cōtrariā per hoc q̄. s. ex cōtraria o-
pinione necesse est aliquod principiorū supraposi-
torū destrui. 7 primo ostendit quomōdō per hanc po-
sitionē destruitur id quod suppositū est. scilicet
q̄ nō contingit simul esse 7 nō esse. Plato enim
ponēs aliquod factū siue genitū esse incorrupti-
bile. 7 aliquod ingenitū esse corruptibile destrue-
bat ipsum principius 7 etiā aliquod quo dicit^r
q̄ omne habens virtutem essendi necessario h̄z
binōdi virtutē respectu temporū finiti 7 determi-
nati simpliciter aut infiniti simpliciter. ymo po-
nere sicut Plato dicit est ponere aliquod habere
virtutē essendi. p̄ tempore ex vna parte infinito et
altera parte finito. Itē sic dicere est destruere illū
p̄ncipiūz p̄positus. quod nō cōtingit. habere
potentiam ad esse 7 nō esse simul. nam si ali-
quid sit genitū h̄z potentia ad q̄nq̄z non esse. et
si sit incorruptibile ad semp esse. 7 cū vnūquod
q̄z tādiu est q̄ diu potest esse. si habeat potentia
ad semp eē semp erit. 7 cū habeat potentiam ad
q̄nq̄z nō esse vt dictū est si ponat q̄ aliquū non
sit sequit^r q̄ idē erit 7 nō erit. 7 sicut pbaret q̄ di-
cere aliquid ingenitū eē corruptibile est destrue-
re illud p̄ncipiūz q̄z potētia sēp p̄cedit actum
in eodē. si g^o aliquid sit genitū ita q̄ nō semp p̄
fuerit habet potētia ad nō esse. si vero sit incor-
ruptibile tūc haberet potētia ad esse 7 sic prius
haberet potētia ad esse 7 nō eē simul. Et sicut ar-
gueret si diceret q̄ aliquid sit ingenituz 7 incor-
ruptibile. Si quis tñ obuiet istis rōib⁹ dicēdo
illud quod ē genitū 7 incorruptibile h̄z potētia
ad q̄nq̄z eē. p̄ tpe p̄terito p̄ quod nō fuit. s̄z nō
p̄ tpe futuro p̄ quod semp erit. Et similiter si ali-
quid ingenitū 7 corruptibile h̄z potētia ad esse
respectu p̄teriti 7 nō futuri. Contra hoc replicat
phūs dicēs. q̄ ad p̄teritū nulla est potentia. s̄z
solū ad p̄ns vel futurū q̄z omne quod ē in potē-
tia cōtingit eē in actu. p̄teritū autē impossibile ē
eē in actu. g^o ad p̄teritū nulla ē potētia. Et ita
si aliquid sit genitum 7 cōcedat q̄ habeat po-
tentia ad q̄nq̄z esse ōz q̄ sit respectu futuri. 7 sicut
ter si illud incorruptibile habeat potētia ad sem-
per esse in futuro. 7 p̄ dñs ad eē 7 nō esse simul.

similiter si aliquid sit ingenitū 7 cōcedat q̄ habe-
at potentia ad semp esse ōz q̄ sit respectu futuri
7 si illud sit corruptibile h̄z potētia ad q̄nq̄z nō
esse respectu futuri 7 sic habebit potentia ad esse
7 nō esse simul. P̄z ergo qualiter Plato diffini-
ens illa duo destruit illud principū. Sed iterūz
possz aliquis obuiere q̄ licet sit aliquid ingeni-
tuz 7 incorruptibile 7 ita habeat potētia ad semp
eē 7 nō esse nunq̄ tñ corrupet 7 ita nō sequit^r
q̄ siml sit 7 non sit. Cōtra h^o sit.

Conclusio responsiua scilicet

q̄ oē corruptibile naturaliter de necessitate cor-
rupitur capiēdo hāc p̄positionē in sensu cōpo-
sito vt sit sēsus bec ē necessaria omne naturaliter
corruptibile corrupet. s̄z q̄ si necesse dicit ne-
cessitate ex natura secundū se sēpta q̄ nichil p̄-
hibet aliquid quod naturaliter est corrupibile
virtute prime cāe nūq̄ corrupi. Probat^r bec q̄z
si aliquid est corruptibile aut necessario corrupet
vel nō. si primū habetur intentuz. Si nō. sed cō-
tingēt: 7 poterit nō corrupi. ponat ergo q̄ nun-
q̄ corrupat tūc sequit^r q̄ aliquid eris a natura
p̄petuo ē frustra. Probat^r 2° si aliquid sit corrup-
tibile pōt q̄nq̄z non esse. si vero non corrupat
necessario possibile est q̄ nunq̄ corrupatur. pos-
nat^r g^o q̄ ita sit tūc erit sēp. ergo habet potentia
ad semp esse quia vnumquodq̄z est quaz diu
potest esse cum igitur habeat potentiam ad sem-
per esse 7 semper sit 7 etiam habeat potētia ad
quandoq̄z non esse si ponatur q̄ non sit aliqua
do. tunc sequitur q̄ possibile erit idē esse 7 nō
esse simul. Itēz arguitur ad 2° nē rōe natura
li. q̄z omne corruptibile cōpositus est ex cōtrariis
7 similiter generabile. q̄z tam generatio q̄z cor-
ruptio sunt termini alterationis que est de cōtrariis
in cōtrariū. s̄z omē cōpositū ex cōtrariis necesse
est q̄nq̄z corrupi. q̄z cōtraria in se inuicē agūt et
se inuicē destruit. g^o necesse ē oē corruptibile q̄n-
q̄z corrupi. Ex his p̄z intētio phī cōtra Pla-
tonē. nā phūs istis rōib⁹ probat q̄ impossibile
est aliquid esse genitū ḡnatione phica 7 natura-
li 7 esse incorruptibile naturaliter quoz op^o sen-
sit Plato vt dicit phūs. Verūtñ dicit quidam
Platonē nō sic intellexisse mūdūz sic eē incor-
ruptibile sicut ea q̄ in se habēt necētiaz causā corrup-
tionis. s̄z Plato voluit mūdo designare depē-
dētia sui eē ab alio q̄z necitas essendi nō inest ei
a seipso s̄z a prima causa. s̄z quicūq̄z fuerit intel-
lect^o Platōis nō aufert aliquid a p̄posito q̄z p̄-
obicit cōtra verba ipsi⁹. Un dicit manifestū eē q̄
impossibile ē q̄ idēz quod est corruptibile q̄nq̄z
nō corrupi q̄z si q̄nq̄z nō corrupitur nō corrupi-
petur 7 ita erit incorruptibile. phūs. n. impugnat
Platonē vt verba sonant. id vult dicere phūs
q̄ licet mūdus depēderit 7 dependeat a prima
causa. sed cum illa dependentia stat q̄ ē inge-
nit^o 7 incorruptibilis vt probauit octauo phīlico
rum. Itē tamen rōnes tam hic q̄ ibi debēt in-

Liber Secundus.

telligi naturaliter et hoc non repugnat 7° magis oppo^o repugnat.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q^o omne corruptibile in instāti in quo corrupitur cōtingēter corrupit. et cū infertur g^o vnū corruptibile de necessitate corrumpit. p^o nō valet q^o arguit secundum quid ad simpliciter. multa enī sunt necessaria in vniuersali q^o sunt cōtingentia in particulari. ibi etiam est fallacia p^opositionis arguēdo a sensu diuiso vero ad sensū cōposituz falsum. Ad secundam dicit q^o res sic se habēt ad eē sicut ab bonū q^o esse est quoddam bonam. et ad malum sicut ad non esse. et ideo res que habent compositionem bonū simpliciter. sed res cui^o esse est p^omixtū potentie ad eē nō sunt cōposite bona p^opositione simpliciter sed solum in suo genere et tales simpliciter sunt generabiles et corruptibiles.

Et hec de questione et de primo de celo et mūdo.

Sequitur Liber Secundus

Quod quidem igitur neque factuz est omne celum. neque contingit corrumpi quemadmodum quidam dicunt ipsum. et cetera.

Circa incipiū secundī libri de Celo et mundo Queritur primo.

Utrū celū sit sempiternū et imortale motū motū sempiterno sine fatigatōe et pena. Arguit q^o nō q^o celū h^oz materā g^o nō est sempiternū. 2° arguit. Celū nō uiuit cū non habeat animā g^o celuz nō est imortale. 3° nullus mot^o est in finit^o vt p^obat. 6° p^ophicorū. g^o celuz nō mouet motū sempiterno. Ultimo arguit. mot^o celi ē successiu^o. oīs aut^o successio in motū p^ouenit ex aliqua resistentia. sed omnis resistentia causat dolorē et fatigatōem mouētis. g^o celū mouet cū dolore et fatigatōe. In 1° p^o tract. h^oz secūdi.

Scienduz est primo. q^o post

q^o p^oph^o i^o p^o libro determinauit de toto vniuerso in quo ostendit quedā esse corpora mota circulariter et quedā mota motu recto. p^o in hoc 2° incipit determinare de corporib^o circulariter motis q^o sūt perfectiora corporibus recte motis. Et primo agit de ipsis q^o ad substantiā eorū. et ita in p^oposito celū accipit p^o aggregato ex oib^o corporibus circulariter motis: Pro quo.

Scienduz est secundo. q^o Fa

tigatio sic solet diffiniri. Fatigatio est diminutio potētie actiue cogitiue. p^opter diurnā actionē restaurabilis p^o quietē. et ponit^o ibi diminutio tā q^o genus. et ponit^o potētie actiue q^o potētia passiuā nō fatigat. et ponit^o cogitiue. p^opter potētia naturalē q^o nō fatigat vt ignis nō fatigat in calefaciendo. dicit^o insup^o p^opter diurnā actōez q^o si diuidat^o p^o a p^ota. p^o egritudinem aut^o senū non p^opter hoc dicit^o fatigatio. et eadē de causa dicit^o restaurabilis p^o quietē. nā senū ē diminutio potētie et in nō dicit^o fatigatio q^o nō restaurat^o p^o quietē. fatigatō. n. accidit p^opter inclinōez naturalē ad aliquē aliū motū contrariū motui. cuius potētia ē fatigata et p^oncipiū. Quib^o notat^o sit.

Conclusio prima. Celuz ē sempiter

nū. hec 2° vt dicit^o i^o textu. sat^o p^obatā ē rōib^o et si gnis iq^o oīsū ē q^o celū ē igētū et icorruptibile et etiā mūd^o id p^oncipū dimitit^o vlterior^o p^obatō ei^o.

Conclusio secunda. Celum est im

mortale p^o q^o celū ē sempiternū g^o ē imortale Verūtū. p^opter loquēdo sempiternitas refert^o ad eē et imortalitas ad op^o vitale q^o quidē opus vitale est quidā motus ipsi celo.

Conclusio tertia Respōsima. Mot^o

celi ē finis oīm aliorū motū et nō ē alt^o mot^o finis ei^o. P^o q^o oē dētū se h^oz ad p^otinēs sic ad finē q^o tial^o ad ip^oz. s^o ip^ofectū se h^oz ad p^ofectū sicut dētū ad p^otinēs. g^o ip^ofectū se h^oz ad p^ofectū sicut ad finē suū. s^o sol^o mot^o circulari ē p^ofect^o q^o in

diff. — Fatigatio est diminutio potētie actiue cogitiue p^opter diurnā actionē restaurat^o p^o quietē

Liber secundus:

eo solum finis cōiungitur cum principio. omnis autē motus recti sunt imperfecti. qz in talibus finis non coniungitur principio. et quando sunt in suis finibus terminantur quiete. ergo motus celi est finis omnium motuum. Et cum motus circularis sit cōtinuus et perpetuus ipsius celi ut ostensum est in primo libro. sequitur quod motus celi etiam sit finis omnium motuum. Sic igitur patet quod motus celi est sempiternus et hoc satis probatum est in octavo philosophorum. Et quo sequitur quod celum est immortale. patet quod motus celi est opus vitale ipsius celi. eo quod opus vite est mouere seipsum. ergo si capiatur celum sub anima eius dicitur mouere se. et mediante eius motu dicitur esse causa omnis vite in illis inferioribus.

Conclusio quarta. Celum

mouetur sine dolore et fatigatione. Patet quod non habet naturalem inclinationem ad aliquem alium motum cum non sit graue vel leue. ergo mouetur sine dolore et fatigatione. Et per istam infert fallitatem opinionum quorundam dicentium de causa permanentie celi in suo loco. quidam enim dixerunt celum esse naturaliter graue. sed dicebant ad hoc quod cōseruetur in suo situ indiget quodam gigante ut cōseruetur in situ suo. et huc vocabant Atlantem stantem supra duas columnas cum sustentantes ne gravitate sua caderet deorsum. Alii vero istam opinionem sustentantes dixerunt quod per illum Atlantem dicitur intelligi materia horum inferiorum que est ita compressa ut amplius comprimere non possit. et sustentet celum ne cadat deorsum. quod cadere non posset sine penetracione dimensionum. Et si illi per Atlantem intellexerunt primam causam que producit celum et cōseruat ipsum tunc aliquid diuinum continet et est vera sua positio. si vero ipsi intellexerunt ut verba sonant frivola eorum opinio est et satis reprobata est per hoc quod iam probatum est quod celum non est graue nec leue. Alia fuit opinio ipsorum Empedoclis ponentis celum permanere in suo loco per velocitatem sue circulationis preuenientis eius motum deorsum. Sed contra hoc arguit philosophus. quod licet quandoque ita accidat quod aliquid a suo motu naturali impediatur propter velocitatem motus oppositi. irrationabile est tamen dicere aliquid perpetuum deservi ab eo quod est sibi naturale. et id quod est sibi violentius perpetuo inesse. quod ea que sunt a natura ut in plurimum insunt. et ea que insunt contra naturam ut in paucioribus. Alia fuit opinio Platonis ponentis celum esse animatum. et animam eius sic detinere ipsum contra suam naturalem inclinationem sed hec positio non potest stare ex parte corporis quod impossibile est aliquid coactum in tali coactione durare perpetuo. 2º ex parte anime. quod cum anima mouet celum contra naturalem inclinationem non mouet ipsum sine dolore et tristitia. et

si motus celi sit cōtinuus et perpetuus sequeretur quod esset in cōtinuo dolore et perpetua tristitia et sic talis anima nunquam posset vacare speculationi. et esset miserabilior animabus brutorum que quandoque quiescunt videlicet in somno. Et sic positio Platonis sustineri non potest. Verum tamen philosophus non cōtradicit positioni Platonis. eo quod ponit celum esse animatum. quod hoc etiam ponit philosophus ut patebit infra. sed quantum ad hoc quod Plato posuit animam celi per quandam coactionem et vitam mouere celum et detinere ipsum in loco violente in quo est. Verum tamen alii dicunt quod Plato non intellexit hanc positionem ut verba sonant eo modo quo philosophus reprehendit ipsum. sed voluit exprime re quod natura secundum quam contingit talis motus est ei ab alio. De causa autem permanentie celi in suo loco dicendum est quod per naturam suam permanet in suo loco et sic mouetur in eo. Nec est querenda causa alia quam secundum suam naturam propriam. et ita motus sursum aut deorsum non potest sibi conuenire nec secundum suam naturam nec preter naturam. ideo oportet quod secundum suam naturam in tali loco et situ permaneat.

Ad rationes ante oppositas

Ad primam negatur ratio. quod materia celi non est cōtrarietati nec priuationi admixta. Ad secundam dicitur quod aliquid dicitur viuere dupliciter ut sufficit ad propositum. Uno quod habet principium vite substantialiter constitutum ipsum et isto modo celum non viuere. Alio dicitur aliquid viuere quod recipit quandam motum et spiritum vite a superiori viuente. et illo modo celum dicitur viuere suscipiens motum ab intelligentia viuente. qui quidem motus est causa vite in istis inferioribus. Ad aliam dicitur quod in octavo philosophorum probatum est motus non esse infinitum ex parte mobilis sed non est probatum quod motus non sit infinitus per reiterationem plurium circulationum. Ad ultimam dicitur quod intelligentia mouet celum tanta velocitate quantum requirit habere in ordine ad suum finem. ideo causa successiones ipsius celi est intelligentie mouentis celum ad nutum et voluntatem etc. Sequitur in textu.

Quonia autem quidam sunt qui dicunt esse a liquid dextrum et sinistrum celi.

Queritur secundo. Utrum

In omni corpore reperiantur sex differentie positionum ex natura rei distincte. Arguitur quod sic quod sex differentie positionum sumuntur a terminis dimensionum. sed in omni corpore sunt tres dimensiones quarum quilibet terminata est duobus terminis. ergo in omni corpore sunt sex differentie positionum. 2º si est instantia de aliquo hoc esset de corpore inanimato. sed in tali corpore re-

De Celo et mundo.

periuntur sex differentie positionū. dicimus. n. co
lūam esse dextrā & sinistrā. & etiā ymaginis
vna partē dextrā & aliā sinistrā. vna partē inferi
ores aliā superiorē. g. repiunt in oī corpore. In
oppo^o est. p. i. 2. cap. b. secūdi de celo & mūdo

Sciendum est primo q post
q phūs egit de ppetuitate celi. pūr tractat de di
uersitate pūū situatū ipsi^o celi. & p. tractat res
probando opiniones Pictagonicoz. deinde ses
cundum opinionē ppriam.

Sciendum ē Secundo. q de
vniūsmōi pūcipiū q dicunt differentie positi
onū determinatū est in libro de pgressu aīaliūz.
qī sunt pprie nascē illoz aīaliū. in aīalib^o enim
maxime vident differentie positionū existere s^o
debitas partes. ita q aliquib^o aīalibus. s. pfecti
q nō solū sentiunt s^o etiā mouent motu locali
insunt oēs tales partes. s. dextrā & sinistrā. aī. & re
tro. sursum & deorsūz. Quibusdā vero aīalib^o. s.
imperfectis & immobilib^o insunt quedā tantū. s.
sursum & deorsūz. ante retro. vegetabilib^o & plā
nō insunt nisi due. s. sursum & deorsūz.

Sciendum est tertio quod

differentie positionū p dicitur sumunt a terminis
dimensionū nō absolute sed s^o q in ipsis redi
dent & sunt qdā pūcipia motūz. vt p3 in aīali
pfecto in quo repiunt. sursum enī dicit illa ps in
qua sitaē ps p quam sumit alimētū & incipit
mot^o augmētū & nutrimentū qd quidē extremū ē
dimensionis q est longitudo. & oppositū ei^o mag
nitūdis dicit deorsūz. Similiter illa ps in qua
incipit mot^o sensatōis. que quidē ps ē vniū ex
tremū pūditatis dicit ante. & opposita ps. s. in
extremo alio dicit retro. Similiter dextrā dicit illa
ps a qua incipit mot^o localis. s. enī mot^o localis
distinguat^o cerebro i quo maxie viget sensus vt
habet in libro de motib^o aīaliūz. Primo tñ ex
plicat mot^o iste in latere dextro. qī nuca que est
vicari^o cordis & cerebri a quib^o deriuat mot^o i
ceteris pūb^o corpis latiores & ampliores h3 cri
tus & venas versus lat^o dextrā & sinistrā. qī ibi
residz maior calor propter sūū cordis qd ē fons
& origo totius caloris i aīali. Et ita dextrā est illa
pars a qua incipit mot^o localis. q quidē ps est
vniū extremū latitudinis. & oppo^o extremū dicit
sinistrā. Et sic p3 q i aīali pfecto repiunt oēs di
fferentie positionū. Et quib^o p3 q in quibus
cūq3 nō repiunt pūcipia alicui^o mot^o ibi non
reperiunt differentie positionū distincte ex nasa
rei. s3 vbi reperiunt pūcipia augmētatōis & sens
sationis & mot^o localis ibi repiunt ille sex differen
tie positionū ex nasa rei distincte. s3 vbi repit so
lum pūcipiū actiūz mot^o augmētū & decemētū
vt in plāis solū repit sursum & deorsūz. & vbi rep

iunt pūcipia mot^o augmētū & sensatōis simul
& nō pūcipiū mot^o localis ibi repiunt sursum &
deorsūz. aī & retro. & nō dextrā & sinistrā vt in aīa
lib^o imperfecti q nō mouent motu pgressiūo. S3
vbi reperiunt pūcipiū mot^o localis tantū & nō pū
cipiū alicui^o motūz vt in celo. qī ille mot^o pfect
tissim^o ē & ē entis pfecti vt dicebat. 8. pūficorū
id ibi repiunt ille sex differentie positionū ex nasa
rei distincte s3 diuersas hūditates pūūz corpis
ad motū locale vt declarat in sequenti cap. & se
quēti questione. Quib^o notatis sit.

Conclusio prima. In corpo
rib^o inaiatis nō repiunt aliquę differentie posi
tionū distincte ex natura rei quib^o hūdi differē
tie dicant^o de hūdi aīatis p respectū ad hūdi
nes ad nos. Probat^o pūa ps. qī he differentie
nō sunt ex natura rei in aliquo corpore nisi p quā
to in illo repiunt pūcipia pluriūz motūz aut ali
cui^o mot^o. s3 nullū inaiatū h3 in se pūcipiū. ac
tiūz alicui^o mot^o. g. pūa ps. pūis vera. Se
cunda ps p3 p secundā rōnē aī oppo^o. Vñ in
corpib^o inaiatis hūdi differentie dicunt^o esse tri
pliciter in ordinē ad nos vt dicit in textu. Pūo^o
vt illud dicit dextrā quod est ad dextrā partem
& sinistrā quod est ad sinistrā. 2. mō dicit ali
quid dextrā vel sinistrā. ante vel retro p s. l. tūdis
nes ad partes nostras. sicut in statua dicit^o dex
trūz quod ē sise dextro boīs. & sinistrā sinistro. 3.
modo aliquid dicit dextrūz p oppositionē dican
do. s. illud dextrā quod opponit^o sinistro nostro.
& sinistrā quod opponit^o dextro. sicut p3 in yma
gine resultante in speculo. Et eadē rō est in aliis
positionib^o. S3 in ipsis rebz inaiatis s3 se cōsi
deratis nulla inuenit diuersitas talū pūūz. Et
hoc p3. qī si compent^o ad nos ecōtrario q pū
illud quod erat dextrā dicit^o sinistrū & econuer
so. & sise est in aliis positionib^o. in rebz aut^o aīa
tis qualitercūq3. vertant^o eodem mō semp se ha
bent hūdi partes. ideo ibi est distinctio realis
& ex nasa rei sed non in aliis.

Conclusio secunda. In omī
corpore aīato reperiunt differentie positionū ex
nasa rei distincte. vt in plantis sursum & deorsūz.
& in aīalib^o imperfectis cū illis duab^o aī. & re
tro. In aīalib^o aut^o pfectis reperiunt^o omēs. p3
batur conclusio quo ad primā partem. qī omne
aīatum h3 in se pūcipiū alicui^o mot^o. vt plan
te habent pūcipiū augmētū & decemētū. aīa
lia vero imperfecta cum hoc habent pūcipiūz
sensatōis. sed preter illa duo animalia pūf. cta
habent pūcipiūz motus. ergo sequitur q in oī
corpore animato reperiuntur ille sex differentie ex
nasa rei distincte oēs vt alię. S3 pōt aliquis
querere que pars in plantis dicitur sursum. & que
deorsūz. qī in plāis solū repiunt^o ille due. s. dicit

*Andr^o Vniū quodq. ē pfectū ad rōnē suā pū.
Contūto finit^o & contentū.*

Liber Secundus:

¶ Radices dicuntur sursum s^o naturam rei. s. plāte. q. in eis incipit motus augmenti. et pars opposita. s. rami dicuntur deorsum ex natura rei. s. sēs cū nō situm toti^o vniuersi rami sunt sursum. et radices sunt deorsum. q. plus recedūt a loco leniori. s. pars que dicitur sursum in homine ex natura rei. s. ex natura ipsius hominis dicitur etiam sursum ex parte totius vniuersi. In animalibus autem perfectis aliis ab hominibus mouentibus se de loco ad locū sursum et deorsum medio modo se habent q. sursum in ipsis secundū naturā rei non est simpliciter sursum. nec deorsum simpliciter deorsum sed medio mō se h^o. Et q. in istis aīatis absolute distinguat differentie positionū patet. q. non mutantur in ipsis ad mutationē cuiuscūq. alteri^o qualiter enī homo disponat pars dextra semper est dextra et sic de aliis partibus. Ex dictis patet ordo istarū differentiarū positionis ad inuicem Sursum enī et deorsum sunt priores differentie aliis. priores quidē secundū viam generationis a qua prioritate in istis inferioribus non conuertitur subsistendi cōsequētia. quia sursum et deorsum sunt extrema longitudinis. ante et retro profunditatis. dextrum et sinistrum latitudinis. longitudo autem prior est aliis dimensionibus. ergo sursum et deorsum sunt priores differentie. Item in aliis animalibus sursum est principium alimentati. ante principium sensatiōis. dextrum est principium motus localis. sed in animalibus perfectis motus augmenti precedit motum sensatiōis. et motus sensatiōis motum localem. ergo rē. Itē in quocūq. reperunt alie differentie ibi reperit sursum et deorsum. similiter vbi reperuntur dextrum et sinistrum ibi reperuntur ante et retro. sed non conuertitur. ergo sursum et deorsum sunt priores. Ex quo infert textus q. iustum est increpare Pythagoricos qui attribuerūt celo dextrum et sinistrum et non sursum et deorsum et ante et retro que sunt tamē priores ex natura rei ipsi dextro et sinistro. nam cum celum sit perfectissimum. si iste differentie ponentes perfectionem in corpore attribuant alii corpori. rationabile ē q. attribuāt celo veluti perfectissimo. Itē cū celū sit primū corpus rōnabile ē q. priores differentie pri^o libi attribuāt. vti sunt sursum et deorsum. Et q. sursum et deorsum sint priores adhuc p̄b̄s oñdit q. videmus de aīali p̄fecto q. dextrum et sinistrum differūt soluz virtute. sed sursum et deorsum differūt virtute et figura. et sicut ante et retro. et ita magis differūt iste quatuor q. dextrum et sinistrum. et illud attestat quādam prioritate in ipsis differentiis. Secundū mediū ē. sursum in aīali p̄fecto dicitur principium vni motus localis ē. qui vt dicitur ē originē et distinctionē capit a cerebro. dextrum vero a quo motus localis explicat. et ante dicitur illud ad qd est motus localis. g. sursum et deorsum habēt quādam virtutes principii in ordine ad alias. Et sic

iusse increpare Pythagoricos q. reliquerūt priores differentias et posteriores attribuebāt p̄fectissimo corpori. s. celo. Increpare est rōnabiliter q. attribuebāt dextrum et sinistrum oib^o corporibus. cum tū reperiantur in solis corporibus hūitibus in se ipsis p̄cipuus motus localis. Ex oib^o istis p̄s in quibus b^o corporibus reperiant ipse differentie positionum ex natura rei distincte. et in quibus nō. P̄s et in quibus reperunt omēs. et in quibus alique et a lique nō. in animalibus enim perfectis reperuntur omēs. et in imperfectis quatuor. et in solis vegetabilibus reperunt due ex natura rei distincte. Rationes ante oppositum solute sunt ex dictis. Sequitur in tertio. Nobis autem quoniam determinatū est pri^o.

Queritur tertio. Utrum

In omni corpore celesti reperiantur sex differentie positionum ex natura rei distincte. Arguitur q. non. q. in illo solo corpore distinguuntur ex natura rei differentie positionum quod est animatum. sed celum non est animatum. ergo rē. Minor patet. quia si haberet aliquas animas haberet vegetatiuam et sic aueretur et nutretur quod in primo reprobatur. Secundo arguitur. sursum et deorsum ante et retro distinguuntur in corpore quo in reperuntur non soluz virtute sed etiam figura vt dictum est prius. sed corpus celeste cum sit sphericum habet omnes partes similes in figura. ergo in eo non reperuntur sursum et deorsum. ante et retro et per consequens nec dextrum et sinistrum cum sint posteriores aliis. Tertio arguitur. In omni corpore in quo reperuntur dextrum et sinistrum ex natura rei distincta vna pars mouetur ante alias scilicet dextram ante sinistras quia vt dictū est prius motus localis incipit a dextro. sed in corpore celesti omnes partes simul mouentur et celū nunquā moueri incipit vt probatum est octauo p̄b̄s conu^o. ergo et cetera. Quarto arguitur. Sursum est principium augmenti. et ante est principium sensatiōis vt dictum est prius. sed isti motus non reperuntur in celo. ergo nec eius differentie arguitur. Sursum et deorsum attenduntur secundum extrema longitudinis. s. in celo nō est longitudo. q. de rōe longitudo ē q. sit maior aliis. et cum celum sit sphericum in eo non est dimensio vna excedens aliam. ergo in celo non est sursum nec deorsum. In oppositū. est p̄b̄s in tertio. Pro responsione.

Sciendum est primo. q. post q. dictum est pri^o q. sex differentie positionum reperiantur in celo. Consequenter in isto passu determinatur secundum quas partes accipiuntur. Et ideo intelligendum q. sumuntur secundum

De Celo et mundo.

dum extrema dimensionū in quibus distincte virtutes que sunt principia actiua et passiva pluriū motuum inueniunt. in his. n. que habet principiu dūtaxat motus localis in seipsum distinguunt differentie positionū et natura rei secundum diuersas habitudines ad motum localem. sursum enim in aīatis est principiu vnde motus localis. dextrum est a quo motus explicatur. et ante est ad quod est motus. Et quo sequitur. q̄ licet celū solum moueatur motu locali. nichilominus in eo possunt reperiri sex differentie positionum et natura rei distincte secundum diuersas habitudines ad motū localem ipsius. et per hoc soluitur quarta ratio aī oppo^o.

Sciendum est secundo q̄ in animali perfecto sursum et deorsum. et sicut ante et retro nedum virtute distinguunt. s; etiā figura ut dictum est prius. sed tamen distinctio in figura minus principaliter facit ad distinctionē harū differentiarū. q; distinctio secundū virtutem principaliter facit et sufficit ad hoc q̄ distinguant et natura rei. Unde si homo in quo distinguunt iste differentie virtute et figura efficeretur specie figure. dum tamē in qualibet parte hominis retineret proprias virtutes quā habet nūc. nichilominus in homine adhuc remaneret iste differentie et natura rei secundū diuersas virtutes et per hoc soluitur secūda rō aī oppo^o.

Sciendum est tercio. q̄ licet in animali perfecto quod sēp mouet quādo incipit moueri motus eius incipit a dextro. et ita pars dextra mouetur ante sinistram. ad hoc tamē q̄ in celo reperiantur ex natura rei dextera et sinistra non requiritur q̄ incipiat moueri de mono et q̄ moueatur vna pars ante aliam. sed sufficit q̄ in celo sit vna pars determinata. in qua principaliter resideat virtus motiua in qua incipit moueri si quiesceret et postea moueretur. et ita est in celo. et illa pars vocatur dextra. et per hoc soluetur tertia ratio ante oppo^o.

Sciendum est quarto. q̄ licet in celo omnes linee ducte a cetro ad circumferentiam sunt equales. neq; vna ē maior alia q; celum est corp^o sphericū. q; tū in vnoquoq; genere ipsius perfecti^o pri^o ē. et cū longitudo inter dimensiones sit prior. in celo illa linea que est perfectior potest dici prior et pri^o longitudo celi. et per pri^o q; vnu quodq; tantū perfectū ē quantum est immobile. g^o illa dimensio in celo q̄ est immobilis sicut est axis mundi sup cuius polos immobiles mouet celū est perfectior. et per pri^o dimensio. pri^o sequit^o q̄ sit longitudo. Vñ nō o; q; longitudo alicui^o corporis sit maior dimensioe latitudinis et ceteris. s; sufficit q̄ sit prior. et per b^o soluitur

quinta ratio.

Sciendum est quinto. q̄ plato et Aris^o. dixerūt celū esse aīatum. Et circa hoc quidam dixerūt q̄ intelligentia sepata nō posset mouere celū immediate. ideo posuerūt Aris^o. et Plato celum esse aīatum. q; cū intellect^o sit vniuersaliū. si intelligentia moueret celū immediate nō potest moueret hoc motu q̄ illo. nec hac velocitate q̄ illa. et ideo illi dixerūt aīatū habere virtutē imaginatiuā q̄ determinet motū vlt^o intelligentie ad hūc motū vel illū. Sed hec positio sustineri non potest. q; virtus ymaginatiua est virt^o sensitua organica. S; organū sēsus sūdatū est in aliqua cōplexione qualitatum primarū. a quib^o denudatū ē ipsū celū. ideo in celo nō potest esse virtus ymaginatiua. Nec v; motiū q̄ intelligentie nō solū cognoscūt vlt^o et vlt^o. sed etiā per species vniuersales cognoscunt singularia et singulariter. Alii autē dixerūt vt refert Simplic^o celū esse aīatū q̄ habeat aīas ratiōalē seu intellectuāle. s; q; h; quāda vitā s; cōtemplatiuā per quā cōuenit sibi sic naturaliter moueri. ita q̄ aīa celi nō est aliud q̄ natura corporis celestis. ita q̄ celū per aīas ei^o moueatur eo modo quo ptingit graui moueri deorsum et leui sursum. Et sic h; eos nō haberet principiu sui mot^o actiuū s; passiuū tantū. Hoc autē ē contra intentionē Aris^o. qui ponit celū esse aīatū. q; d^o non diceret si in seipso haberet principiu passiuū sui mot^o quēadmodū graua et leuia. Itē i. 8° philosoph^o. philosoph^o pbat q̄ deueniendū est in ordine mobiliū ad vnu primū q; in se h; principiu sui motus q; est diuisibile in pte per se mobile et pte per se mota. s; h; nō potest esse aliud q̄ celū. g^o h; intentionē Aris^o. o; celū esse aīatū. S; tūc dubitat. an ipsa aīa quā o; est spūalē et a qua dicitur celū aīatū sit sibi diuisa aut ab eo sepata. Ad h; potest rōderi q̄ nō mltū refert q̄ tū ad modū mouēdi vtrū moueat a substantia sepata vel coniuncta. Sed q; cum ipsum mouetur a substantia coniuncta que dicitur anima eius ipsum celum est nobilior ad istā nobilitatē intēdentes Plato et Aris^o. dixerūt celū esse aīatū. S; diceret aliq; q̄ celū ppter diuisiōne aīe nō ē nobili^o cū ipsa aīa si sit sepata nobilior ē q̄ diuisa. Dicit. n. Plato q̄ bonū aīerōalis ē q̄ sepata a corpore. cū g^o mouēs sit digni^o et perfecti^o moto. et mot^o mouēte magis depēdeat quā a moto videt^o q̄ mot^o celi nobilior erit ab aīa sepata q̄ diuisa videt^o q̄ cū attēderēt ad nobilitatē ipsi^o debuisset dixerūt celū nō esse aīatū s; moueri a substantia sepata. Sustinendo ergo probabiliter Plato neq; Aris^o sine aliqua temeraria exceptione posset dici q̄ anima nostra rōnalis q̄ tū ad aliū quid nobili^o ē esse extra corp^o q̄ in corpore q̄ tū ad hoc q̄ mouet ipsū corpus cōtra naturalē in

et aīa sū

Libri Secundus:

clinationem quando est in corpore. sed quantum ad aliquid nobilius est esse in corpore. quantum ad hoc. scilicet quod ipsa extra in corpore consequitur perfectius esse speciei. Si ergo esset aliqua substantia spiritualis coniuncta ipsi celo ut forma eius pre determinata esset ad motum celi sic quod non moueret ipsum celum contra naturalem eius inclinationem et ex qua cum corpore celesti constitueretur una species. tunc motus celi perfectior esset per hoc quod talis substantia esset constituta et separata. quia actio siue motus qui fit per instrumentum coniunctum principali agenti ut sic perfectior est quod motus qui fit per instrumentum separatum. Et hoc modo possent defendi Plato et Aristoteles. si intellexerunt celum esse animatum hoc est moueri a substantia spirituali coniuncta secundum esse.

Dubium est tamen apud antiquos an sic intellexerunt. qualitercumque autem intellexerint tenendum est quod celum non mouetur a substantia intellectuali coniuncta secundum esse sed separata. et quod natura celi se habet ad motum eius ut principium passiuum naturaliter etiam inclinationem ad talem motum. et intelligentia separata secundum se. se habet ad motum celi ut principium actiuum et principale

Sed ad videndum qualiter celum potest dici animatum. Notandum est cum Alberto. quod anima nostra habet triplicem habitudinem ad corpus. Una est quantum ad esse. non quod in esse dependeat a corpore. sed quia naturaliter habet esse in corpore. et hanc habitudinem non habet intelligentia ad celum mouens ipsum. quia non faciunt unum secundum esse. Et hoc videtur Aristoteles. sensisse in octavo physicorum. cum dicit. quod moto celo non mouetur motor eius nec per se nec per accidens. Aliam habitudinem habet ad corpus quantum ad apprehensionem quia acquirit suam cognitionem mediante sensu qui est corpus. Et iterum hanc habitudinem non habet intelligentia mouens celum. quia non cognoscit mediante celo. sed per lumen prime cause diffusum per omnes substantias intellectuales.

Tertiam habitudinem habet anima ad corpus quantum ad agere siue pati. quia influit motum ipsi corpori. quo ipsum corpus agit et operatur et hanc habitudinem ad celum habet intelligentia ipsum mouens. nam sicut intellectus noster practicus utitur corpore ad explicandum formas artis in materia artificiali. ita intelligentia mouens celum utitur celo tanquam instrumento ad explicandum formas naturales generabilium. et hoc modo potest dici celum esse animatum quod recipit motum qui est tanquam vita ab ipsa intelligentia mouente ut a principio vite. et ita intelligentia vnitur ipsi celo. non sicut forma materie sed dumtaxat sicut motor mobili. Et huic dicere

oppositum est articulus condemnatus. Et quibus patet.

Conclusio Responsiua. Scilicet quod in omni corpore celesti sunt sex differentie positionum ex natura rei distincte. Probatur quia celum in se habet principium motus localis. ergo in eo reperiuntur huiusmodi differentie positionum. consequentia tenet. quia ille differentie distinguuntur ex natura rei secundum determinatas virtutes habentes habitudines ad diuersos motus vel ad motum localem tantum. et cum celum sit corpus perfectissimum. et moueatur tantum motu locali qui est perfectissimus. sequitur quod celum in se habet huiusmodi differentie. Et accipitur celum cum dicitur quod habet in se principium actiuum motus pro aggregato ex corpore celesti et intelligentia mouente. ex quibus fit sensum non secundum esse sed secundum operari. Auctoritates sunt pro dictis. Rationes soluntur ex dictis. Sequitur in textu.

Dico autem longitudinem quidem ipsius etc.

Queritur quarto. Utrum

In celo polus semper nobis manifestus qui dicitur arcticus sit deorsum. et polus semper nobis immanifestus qui dicitur antarcticus sit sursum. et oriens sit dextrum et occidens sinistrum. punctus meridiei ante. et punctus noctis retro. Arguitur primo contra primam partem quesiti. quia sursum et deorsum ubi distinguuntur ex natura rei attenduntur secundum extrema longitudinis rei. Secundum astrologos longitudo attenditur secundum distantiam orientis et occidentis. et latitudo secundum distantiam septentrionis et meridiei. ergo sursum et deorsum non sunt poli mundi. sed magis oriens et occidens. et arguitur secundum Pythagoricos nos sumus in emisferio superioris et ad dextram celi. quia polus nobis manifestus est sursum et ei oppositus est deorsum. ergo etc. Deinde arguitur contra secundam partem quesiti quia oriens sit dextrum celi. et occidens sinistrum cum eadem pars que nunc est in oriente statim sit in occidente. sequitur quod in celo nulla pars determinata erit dextra et sinistra. ergo eadem pars successive erit dextra et sinistra. Item in celo oriens et occidens non sunt detiata. neque similitudine meridianes. neque punctus noctis. sed huiusmodi vna regionem attendit vnum orientem et aliam meridianes. et huiusmodi aliam attendit aliud orientem et aliam meridianes. ergo similitudine et dextrum attenduntur in celo penes orientem et occidentem. ergo sequitur quod dextrum et sinistrum non sunt partes determinate in celo. In octavo philosophus in textu. per rationem

Sciendum est primo quod post philosophus ostendit quod in celo reperiuntur sex differentie positionis ex natura rei distincte eo quod sunt principium motus localis. consequenter ostendit penes quas partes ipsius celi sumantur huiusmodi differentie.

*Nota localis orientis est a cerebro proceduntur
est a parte dextra*

Sciendum est secundo. qd pro ostensione huius secundus quas partes celi accipiantur hic sex differentie positionis supponit ex dictis qd sursum et deorsum ubi distinguuntur ex natura rei sumuntur secundum extrema longitudinis p[er] quanto ex vno extremo originatur motus localis. qd omnis motus localis ab aliquo immobili procedit. ideo in omni corpore dicitur esse principium unde motus ubi reperitur aliquid immobiliter se habens in illo corpore. et qd in corpore celesti omnia puncta sunt mobilia demptis duobus polis. sequitur qd ipsi poli mundi quodammodo possunt principia dici motus ipsius celi. sequitur etiam qd distantia que est inter duos polos debet dici longitudo. qd de r[ati]o longitudinis est qd sit maxima dimensio. non quidem s[ed] quantitates s[ed] secundum virtutes et perfectiones. et cum sit simplicior. eo qd conuenit soli distantie que est inter polos qd sola illa est immobilis. g[er]o. r[ati]o. Supponitur ulterius ex dictis qd ubi cumq[ue] distinguuntur sursum et deorsum ex natura rei s[ed] diuersitate partium illius corporis penes sursum et deorsum attenditur maior distantia qd penes alias. sequitur etiam qd non reperiuntur alie differentie. Supponitur etiam qd illa pars a qua incipit motus localis alicuius mouentis se ipsum dicitur dextra. et pars opposita dicitur sinistra. et pars ad quam est motus est anterior. et pars opposita dicitur posterior. Tamen in textu philosophus non facit mentionem de ante et retro qd habet alius differentis satis habetur ante et retro. qd dictum est prius sursum esse principium unde motus. dextrum a quo motus. et ante ad quod est motus. **Duis satis probat.**

Conclusio prima: Sursum

et deorsum in celo sunt poli mundi. Probatur. qd vt dictum est sursum et deorsum sumuntur s[ed] extrema longitudinis. sed distantia que est inter polos est longitudo celi. qd illa sola est immobilis ergo sursum et deorsum sunt extrema illius distantie que quidem extrema dicuntur poli mundi. 2o probat. per habitudines huiusmodi colorum ad equinoctiales ab utroq[ue] distant equaliter distant in celo duo emisperia. s[ed] superius et inferius et sic secundum h[abitu]m distantia attenditur in celo maior diuersitas que sit in ipso. cum ergo sursum et deorsum in aliquo corpore sint partes maxime distantes. in animalibus enim differunt virtute et figura. ideo sequitur qd sursum et deorsum sunt poli mundi. 2o probat s[ed] eodem modo loquedi. nos enim consueuimus dicere qd poli mundi sunt latera mundi s[ed] latera mundi sunt id quod est iuxta polos ex utraq[ue] parte. ita qd oriens sit vnus latus. et occidentis aliud. cum ergo latera in aliquo corpore sint id quod est iuxta sursum et deorsum vt patet in animalibus. sequitur qd sursum et deorsum sunt poli mundi

Conclusio secunda. Dextrum

Celi est in oriente. et sinistrum eius est in occidente. Probatur. qd cuiuscumq[ue] mouetur se ipsum pars a qua motus incipit dicitur dextrum. et pars sibi opposita dicitur sinistrum. g[er]o in celo cum se ipsum moueat est vna pars determinata que dicitur dextra. et alia que dicitur sinistra. et cum pars in celo a qua incipit motus dicitur oriens et opposita occidens vt patet de ortu et occasu astroz. sequitur qd oriens est dextra pars celi. et occidens sinistra. Et est hic sermo de oriente et occidente simpliciter. et non in ordine ad habitantes in diuersis regionibus. vt ad motus astroz et planetarum. qd s[ed] hoc diuersi diuersa habent orientia et occidentia. 2o in diuersis temporibus diuersa sunt puncta orientis et occidentis habitantibus in eadem regione s[ed] ascensus et descensus solis in obliquo circulo. Oriens autem et occidens simpliciter in celo debent dici et attendi in ordine primi mobilis qui est super polos mundi. Et quia eadem pars celi prius sit in oriente et postea in occidente. qd tamen motor celi manet immobilis et per se et per accidens a quo deriuantur virtutes in celo s[ed] quas distinguunt perfectiois differentie. ideo semper oriens et occidens sunt immobilia et similiter dextrum et sinistrum. et hoc ideo. qd intelligentia mouens celum penitus immobilis dicitur residere in vna determinata parte. et ibidem primo influere motum. et hec pars dicitur dextra et oriens simpliciter. Neq[ue] est ymaginandum qd vna pars dicatur densior aliis que primo suscipiat motum intelligentie que quidem pars dicitur dextra a qua inciperet motus celi si inciperet. quia cum illa pars circueat totam terram. non videtur ratio quare nobilior effectus causaretur in vna parte terre qd in alia. et ita non attenditur dextrum in celo in ordine ad aliquam partem simpliciorum et determinatam ipsius celi. vt quidam dicunt Albertum ymaginari. Sed vt doctor sanctus vult attenditur ad aliquem determinatum situm secundum quem intelligentia respicit celum.

Conclusio Responsiua . polo

lus arcticus est deorsum in celo et antarcticus est sursum. Patet quia nisi ita esset sequeretur qd motus celi esset a sinistro ad dextrum redeundo iterum in sinistrum. Patet consequentia. quia si polus arcticus esset sursum et emisperium nostrum superius. tunc si ymaginaretur vnus homo cuius caput esset in polo arctico. et pedes in polo antarctico habens faciem supra emisperium. tunc ipse haberet manum dextram in occidente et sinistram in oriente. et cum motus sit ab oriente in occidentem vt patet ad sensum. sequeretur qd motus celi esset a sinistro ad dextrum iterum redeundo in sinistrum. Sed si opposito modo ymaginaretur

orient & occidentis.

Liber Secundus:

ille homo haberet dextram et sinistra in occidente. quare sequitur arcticus est deorsum et antarcticus sursum. Et quo concludit philosophus quod habitates sub antarctico polo si sunt sunt in emisferio superiori et ad dextram celi. et nos habitates sub polo arctico vel versus polus arcticum sumus in emisferio inferiori et ad sinistram. Et si arguat contra hoc quod tam in emisferio superiori quam inferiori aliqui possunt esse ad dextram et ad sinistram. ergo non sequitur quod si nos sumus in emisferio inferiori quod propter hoc sumus ad partem sinistra celi. Respondet quidam ad hoc. quod philosophus loquitur secundum greciam in qua habitabat quod est versus occidentem et ad sinistram partem celi. Quia tamen philosophus indifferenter tam de habitantibus in inferiori quam superiori locutus est. ideo dicendum est aliter. quod philosophus locutus est secundum modum Pictagoricorum qui quidem referebant sursum ad dextram. et deorsum ad sinistram et cum nos sumus in emisferio inferiori dicit nos esse ad sinistra partem. et illos qui sunt in superiori ad dextram. Sed contra hoc arguitur quod dixerunt Pictagorici nos esse in emisferio superiori et apud dextram. Ad hoc dicitur quod forsitan hoc dixerunt conspicientes ad polus nostrum. quod polus nostrus semper eminent. ideo dixerunt ipsum esse sursum. Vel aliter dicitur quod ita dixerunt aspicientes ad motum planetarum oppositum motui diurno quodam modo et hunc motum planetarum arcticus est sursum et antarcticus deorsum. et dextram est in occidente et sinistra in oriente. et sic patet secundum quas partes celi sumant differentie positionum in celo.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod astrologi dicentes et loquentes longitudinem esse ab oriente in occidentem loquantur de longitudine terre habitabilis sive climatum et universi totius. unde longitudo climatum attenditur ab oriente in occidentem. et latitudo ab aquilone in austrum sive in septentrionem. Ad alias patet solutio ex dictis. Sequitur in textu. Quoniam autem non est contrarium et.

Queritur quinto. Utrum

Necesse sit celum moveri pluribus motibus ad salvandum generationes et corruptiones in istis inferioribus. Arguitur quod non. quod nobile non est propter minus nobile. sed celum nobilissimum est et etiam motus eius qui sunt hec inferiora et generationes et corruptiones eorum. ergo non est necesse ponere pluralitatem motuum celestium propter generationes et corruptiones istorum inferiorum.

2° arguitur. celus agit in hec inferiora triplici instrumento. scilicet motu lumine et influentia et fierent generationes et corruptiones in istis inferioribus

3° sic. cessante motu celi adhuc maneret elementa contraria adinvicem. ergo adhuc agerent et paterentur adinvicem. et per consequens non est

necesse ponere celum moveri pluribus motibus ad salvandum generationes et corruptiones in istis inferioribus. In oppositum est philosophus

Sciendum est primo. quod postquam philosophus determinavit de diversitate partium celi secundum situm. consequenter agit de diversitate partium celi. que attenduntur secundum ordinem plurium corporum celestium.

Sciendum est secundo quod si

Motui celi esset aliquis motus contrarius cuius contraria differant secundum speciem univrsum si esset simpliciter perpetuum quod esset unus motus circularis et non esset alius sibi contrarius et ideo pro se facile esset assignare rationem unam de pluralitate motuum celestium et etiam corporum. sed quod motui circulari nullus est motus contrarius id ostendit alio assignare rationem et causam pluralitatis. et hoc est difficile ut dicit philosophus. quod accidentia corporum celestium sunt nobis ignota. tum propter elongationem corporum celestium a nobis. tum secundo quod corpora celestia non continentur in accidentibus cum istis inferioribus. ergo accidentia corporum celestium sunt alterius nature eo quod ista inferiora sunt generabilia et corruptibilia et ideo pro isto statu in quo cognitio nostra intellectiva ortu habet a sensu cum ex cognitione accidentium veniamus in cognitionem substantie difficile est nobis questiones formatas de celestibus a nobis determinari. et quis hoc sit difficile. tamen philosophus per viam resolutionis resoluendo effectus in causas et posteriora in priora determinat presertim questionem et alias questiones que sunt de celo et accidentibus eius. et per determinat de presertim questionis positum philosophus sex rationes. Prima. si celum est quid diuivum et sempiternum necesse est motum eius esse sempiternum et circulem. Secunda si motus celi est sempiternus et circularis necesse est in medio motui esse aliquod corpus quiescens quod vocatur terra. Tertia ratio est. si terra est necesse est ignis esse. Quarta. si ignis et terra sunt. necesse est elementa intermedia esse. Quinta. si elementa sunt necesse est generationes et corruptiones esse. Sexta. si generationes et corruptiones sunt necesse est celum moveri pluribus motibus. et esse plura corpora mota pluribus motibus. si enim sunt plures motus circulares oportet esse plura corpora celestia. quod unum corporis simplicis non est nisi unum motus simpliciter hunc naturam propriam. et motus conveniens alicui supra naturam vel preter naturam necessario convenit alicui secundum naturam propriam. Prima ratio sic probatur. quod unum quod quod est aliquod proprium oportet illud esse gratia sui operis. hunc dei. i. celi est aliquod proprium quod dicitur immortalitas. ergo est gratia illius operis et quod nichil desinit a sua propria operatione. si celi sit sempiternus. sequitur quod motus eius erit sempiternus et per rationes circulares. hunc solus motus circularis potest esse perpetuus. Secundam rationem probatur sic. quod motus circularis est circa medium. ratio autem medium est accidentale ergo non

9°
2°
3°
4°
5°
6°

De Celo et mundo.

potest esse sine subiecto 03 ergo in medio mudi
aliquid esse et cum mundus sit corporeus 03 illud esse
corpus quia medium corporis est corpus. sed illud non
potest esse aliqua pars celi. primo quia celum secundum
se totum perpetuo mouetur circulariter. ergo nulla
pars eius potest quiescere in medio. 2o quia vel
ibi quiesceret secundum naturam et tunc celum esset
mobile ad medium secundum naturam quod prius im-
probatum est. vel ibi quiesceret contra naturam 2o
est irrationabile quia cum motus celi sit perpetuus 03
illud corpus quiescens perpetuo quiescere in medio
et illud quod mouet contra naturam perpetuo moueret
quod non potest dici. ergo 03 quod in medio mundi sit
aliquid corpus perpetuo quiescens quod non sit ali-
qua pars celi. et illud est terra quod supponitur per nunc
et in fine huius secundi probabitur 6o et 7o. Ter-
tiam consequentiam probat duplici ratione. prima
si unum contrariorum est in re natura ita et reliquum
et si unum contrarium sit habet aliquam materiam
sibi subiectam. modo eadem est materia et potentia con-
trariorum. que quidem potentia ad duo contraria non
potest esse perpetuo frustra. et ita si sit unum contrariorum
necesse est reliquum esse. sed ignis et terra contrari-
antur. ergo si terra est necesse est ignem esse.

Tertia ratio. Dabitur sepe prior est priuatione
sed ignis se habet ad terram sicut habitus ad
priuationem. ergo ignis se habet ad terram sicut
prius ad posterius. sed posito posteriori ponitur
prius. ergo posita terra ponitur ignis. quod autem
est ignis est ut habitus et terra ut priuatio. Patet
quia motus et leuitas conueniunt igni. quies
autem et grauitas conueniunt terre. sed motus
est habitus respectu quietis et leuitas respectu gra-
uitatis. igitur et cetera. Quartam consequen-
tiam probat philosophus. Ignis et terra habent
contrarietatem ad alia elementa media. nam
unumquodque elementum habet contrarietatem
ad omnia alia ut probatur secundo de genera-
tione. sed si unum contrariorum sit in natura
ita et reliquum. ergo si ignis et terra sint necesse
est alia elementa esse. Quintam consequen-
tiam probat philosophus duplici ratione. Pri-
ma omnia elementa sunt contraria adinuicem.
contraria autem agunt et patiuntur adinuicem
et corrumpunt se inuicem. ergo si omnia elemen-
ta sint. necesse est generationes et corrup-
tiones esse.

Secunda ratio. irrationabile est
aliquid mobile esse sempiternum cuius motus
non possit esse sempiternus. sed motus qui est per
prius elementis non potest esse perpetuus et sempiternus.
ergo nec elementa possunt esse sempiternum.
ergo generabilia sunt et corruptibilia.

Sextam consequentiam probat philosophus
quia nichil potest esse causa permanentie rerum
in esse et successionis generationis et corruptio-
nis. et diuersitas genitorum in speciebus et figu-

ris. quia contrariorum contrarie sunt cause per se
Quapropter ad saluandum illa in istis inferiori-
bus oportet ponere celum moueri pluribus mo-
tibus. Unde primus motus qui est maxime
uniformis ponitur causa permanentie rerum in
esse. sed motus solis sub obliquo circulo qui mo-
uetur motu accessus et recessus in ordine ad nos
ponitur causa successionis generationis et corrup-
tionis. motus autem firmamenti et planetarum
qui quidem motus variatur aspectu planeta-
rum ponitur esse causa diuersitatis rerum in spe-
ciebus et figuris et aliis accidentibus. Ex omnibus
precedentibus per responsio ad quesitum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur quod efficiens nunquam pro-
ducit effectum nisi in quantum forma generati-
est quedam similitudo forme generatis. et ita ef-
fectus ipsius cause efficientis non est finis ip-
sius cause efficientis. sed magis econtra causa
efficientis finis effectus. Ad secundam dicitur
quod quamuis Alexander dicat quod cessante mo-
tu celi fierent generationes et motus in istis infe-
rioribus per lumen et influentiam sed non essent
ordinati. quia celum per suum motum secun-
dum determinata tempora facit generationes
et secundum alia tempora corruptiones. quod
non esset nisi esset motus celi. tamen probabili-
us videtur esse dicendum quod cessante motu ce-
li cessarent omnes motus hic inferius. eo quod mo-
tus est principale instrumentum et primum inter
illa tria instrumenta mediantibus quibus celum
agit in hec inferiora. et alia duo non sufficiunt
mouere hec inferiora sine motu celi. lumen enim
et influentia descendunt in hec inferiora per
motum. Ad secundam dicitur quod si elementa
manerent sub suis qualitatibus actiuis et passi-
uis cessante motu celi non agerent. quia virtutes
eorum sunt adeo materiales quod non mouerent nisi
si motu. ideo si remoueret motu primum mobilis cui-
us sunt instrumenta non mouerent nec agerent
nec paterentur adinuicem. Et hec de questio-
ne. Sequitur in textu.

Figuram autem sphericam necesse est habere ce-
lum et.

Queritur sexto. Utrum Ce-

lum de necessitate sit sphericæ figure. Arguitur
quod non quia sphaera est corpus solidum unica
superficie contentum. sed orbis de sua ratione habet
duas superficies concavam scilicet et conuexam
ergo celum est orbicularis figure et non sphericæ
2o celum potest esse ovalis figure lenticularis et col-
luminaris. ergo non est necesse esse figure sphericæ.
Ans probatur quod si ita ponatur ex hoc non sequitur aliud

Libri Secundus:

Inconueniens dum moueatur super polis longi tudinis huiusmodi figurarum. 3° sic figura spherica est minima. cum ergo celum sit maximum et omnium contentuum sequitur quod talis figura non sit proportio nata celo. Ad oppositum est philosophus. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post philosophus determinauit de perpetuitate celi et de diuersitate partium eiusdem. Philosophus determinat de figura ipsius quod figura facit ad motum. ostendit ergo philosophus quod celum est spherice figure et hoc quadruplici via sine medio. Primo ostendit ex prioritate spherice figure in ordine ad alias figuras rectilineas. 2° ostendit ratione necessitatis ducendo ad inconueniens. 3° ex ordine motus celi ad omnes alios motus. 4° ex ratione sumpta ex figura corporum inferiorum. Juxta hoc sit.

Conclusio prima. Inter omnes figuras planas circulus est prima figura. primum quod unum est prius multitudinem et simplex compositum. sed figura plana spherica. scilicet circulus continetur una linea. rectilinea uero continetur pluribus quod ut dicit Euclides due linee recte superficiem claudere non valent unica uero linea circulari superficiem claudit. ergo inter figuras planas spherica est prior. contra tenet quod omnis figura plana uel est circularis uel rectilinea. 2° probatur. perfectum prius est imperfecto natura et tempore et diffinitione. sed figura spherica est secundum le perfecta. linea autem recta est imperfecta. quod si sit finita potest recipere additionem. si uero sit infinita caret sine qua nata est habere. ergo inter omnes figuras planas spherica est prior.

Conclusio secunda. Inter omnes figuras solidas superficiales spherica est prior. patet quod corpus spherice figure una superficie continetur. rectilinea uero continetur pluribus. unum autem prius est pluribus generatim. 2° sicut se habet figura circularis ad rectilineam in planis. ita se habet figura spherica ad rectilineam in solidis. sed in planis spherica est prior rectilinea. ergo etiam in solidis. 3° adducitur ad hoc testimonium antiquorum qui generantes corpora ex superficiebus et ea resoluentes in superficies non sic resoluiebant corpus sphericum in superficies. quod licet corpus sphericum sit diuisibile in partes integrales plures. non tamen in plures partes sphericas sicut rectilineum corpus diuiditur in plures superficies rectilineas. Ex quo patet de intentione illorum figuram sphericam esse primam. ad hoc etiam adducitur testimonium Pythagoricorum qui proportionantes numeros ad figuras attribuebant ueritatem circulo et pluralitatem triangulo. triangulus autem habet tres equales duobus rectis et ita

secundum eos circulus est prima figura. et quauis sit prima figura tamen ingreditur compositionem aliarum figurarum sicut unitas ingreditur compositionem numerorum.

Conclusio responsiua. Totum celum est sphericum hoc est aggregatum ex omnibus corporibus celestibus. Probatur. figura spherica est prima. 2° primo corpori debetur quod est supremum corpus celeste motum circulariter. ergo illud est sphericum et per consequens primum corpus tangens ipsum est sphericum. et ita argueretur de aliis corporibus celestibus quod sunt spherica et quod totum celum est sphericum. et per consequens cum ignis tangat celum sequitur quod est spherice figure. et ita argueretur de aliis elementis. quod oportet quod corpus tangens aliquod sphericum semper sit sphericum secundum superficiem secundum quam tangit illud. Patet ergo quod totum mundus est sphericus. Sed poterit aliquis dicere quod supremum corpus est sphericum secundum concuuum. non tamen oportet dicere quod sit sphericum secundum concuuum. et ita non oportet quod primum contentum sit sphericum secundum superficiem concuuum. et ita descendendo non oportet elementa esse spherica. Respondetur ad hoc quod ipsum supremum corpus celeste sit eiusdem dispositionis in omnibus suis partibus oportet quod si in parte superiori sit sphericum quod etiam in inferiori. et ita diceretur de inferioribus corporibus celestibus et de elementis. cum enim aer et ignis secundum suas naturas sint equaliter leues secundum quilibet partem. et similiter cum terra et aqua sint equaliter graues secundum omnes suas partes equaliter tendunt ad medium. et ita si unum illorum elementorum sit spherice figure secundum unam superficiem oportet etiam secundum aliam. ergo celum est sphericum. Supponitur pro secunda ratione quod celum si mouetur. et quod mouetur pluribus motibus. Tunc arguitur sic. si celum est alterius figure quam spherice puta rectilinee. sequeretur quod ibi esset corpus sine loco. et locus sine corpore. contra est falsum et impossibile. contra tenet quod in corpore figure rectilinee non omnes partes equaliter distant a medio ymo quedam sunt magis eleuate et quedam minus. cum ergo celum semper moueatur sequitur quod pars non eleuata quandoque ueniret ad locum partis magis eleuate et ita sequeretur inconuenientia prius illata. Sed diceret aliquis ut arguebatur ante oppositum. quod celum non est spherice figure nec rectilinee. sed est qualis aut columnaris siue lenticularis figure. 2° ex hoc non sequitur inconuenientia prius illata dum tamen moueatur super diametrum per quam denotatur longitudo istarum figurarum. Dicitur quod si celum moueretur unico motu et moueretur modo prius dicto non sequeretur inconuenientia prius illata. sed quod mouetur pluribus motibus et quodammodo opposi-

De Celo et mundo.

ns. plures aut motus non possunt esse sup eandem dyametru. ideo si esset alicuius predictarum figurarum non soluz moueret sup dyametru longitudinis. sed etiam latitudinis et pfunditatis. et sic sequeretur incoherentia prius illata. Pro tertia ratione supponit qd motus celis semper pitemus continuus et regular. Ex qua suppositio one sequit qd est mensura oim alioz motu. Tunc arguitur sic. motus celi est mensura oim alioz motu. sed in vnoquoqz genere primu est mensura alioz illi generis. g. motu celi e minimu oim motuum. minimu autem motu dicitur qui est velocissim. velocissim autem qui est in minimo tempore et secundum figuram breuissimam et minimam. sed inter omnes figuras redeuntes in idem punctum figura spherica est minima qz in figura rectilinea linee recte ducte ad angulos sunt longiores aliis. ergo motus celi e secundum figuram minimam que est spherica. Quarta ratio si aqua est spherica aer sphericus. et si aer est sphericus et ignis. et si ignis et celus. sed aqua est spherica. ergo celus et ignis intermedie tenent virtute illi principii corporis tangens aliquod sphericum secundum se totum est sphericum sicut illa superficies secundum quam tangit. qd autem aqua sit spherica secundum superficiem conuexam. Probat philosophus supponendo primo qd medium loci. s. medium mundi est locus infimus simpliciter. Supponit secundo qd cum aqua sit grauis semper fluit ad locum inferiorem. Arguitur sic. capiatur medium mundi et sit. a. ducatur due linee a medio mundi ad duo puncta signata in conuexa aque que quidem linee sint. a. b. z. a. g. deinde ducatur linea a puncto. d. a quo ducatur linea ad medium mundi. tunc arguitur sic. vel g. ibi le tres linee. a. b. a. d. z. a. g. sunt equales vel non si sint equales per diffinitionem circuli sequitur qd linea ducta ad extremitatem linearum ipsarum e equalis et sic superficies aque erit spherica. Si vero vna earum sit breuior. tunc punctus terminans eam est propinquior medio mundi. et sic erit inferiorem. et sic per primam suppositionem aqua stans in illis duobus fluet ad illud punctum quousque fiat equalitas illarum linearum. et sic aqua fiet spherice figure. Sed forte aliquis diceret qd si aqua sit spherice figure secundum superficiem conuexam. bene sequitur qd aer sit sphericus secundum superficiem conuexam. sed non conuexam. Respondetur qd eadem ratione qua probatur esse aquam esse sphericam sicut conuexam etiam probaret de igne et aere qd sint spherice figure secundum conuexam. sicut enim corporis grauis omnes partes equaliter tendunt ad medium mundi ita corporis leuis omnes partes recedunt a medio. et ascendant equaliter ad locum superiorem et sursum. Ex precedentibus patet qd elementa sunt spherica et corpora celestia. de terra probabitur tamen specialiter inferius. et illud sic debet intelligi de elementis considerate

rat esse proprio et naturali et non alteratis. et ita totus mundus est sphericus et magis quam quodlibet corpus particulare siue sit naturale siue artificiale et inter partes mundi corpora continentia sunt magis spherica quam contenta. ideo ignis est magis sphericus quam aer. et aer quam aqua. ex quo sequitur qd terra est minus spherica ut patet ad sensum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur qd ibi capitur sphericum large ut se extendit ad orbiculare vel etiam per continentem et contento. Secunda soluitur ex dictis. Ad tertia dicendum qd figura spherica est minima ad occupandum locum. et est maxima ad continentum. ideo debetur primo corpori omnia continentem magis quam quecumque alia figura. Et hec de questione. Sequitur in textu.

Quoniam autem est dupliciter in circulo etc.

Queritur septimo. Utrum

Rationabile sit celus semper moueri versus vnam partem determinatam. s. illam versus quam nunc mouetur et nunc non moueri versus oppositam. et incipere moueri ab vna determinata parte et nunc non ab opposita parte. Arguitur qd non. quia motus qui sunt versus partes oppositas sunt oppositi. sed si vnum oppositorum est in natura ita et reliquum. ergo celus non sepe mouebitur ad vnam partem ymo quandoque deberet moueri versus oppositam et a parte opposita incipere. 2o arguitur si motus celi semper inchoaretur in vna parte versus vnam determinatam partem tendendo cuius perpetuus non habeat causas. sequitur qd vane queritur an rationabile sit celus moueri semper quem admodum nunc mouet. In oppositum est philosophus in textu in 2o capitulo huius tractatus.

Sciendum est primo qd post

et philosophus determinauit de figura celi quia figure faciunt ad modum motus. nunc determinat de modo motus celi circa quem mouet philosophus questione per sententiam. Pro quo.

Sciendum est secundo. qd illa

que sunt a casu et a fortuna sunt extra semper et frequenter quia raro sunt ut dicebat 2o philosophorum ideo in sempiterno nichil est a casu vel fortuna. et quia celum est sempiternum et etiam motus eius. ideo nec celum neque motus eius potest esse a casu et a fortuna. et ita oportet quietus celi et etiam motus eius ideo nec celum neque motus potest esse a casu vel a fortuna. Et ita oportet qd motus celi et motus eius vel sit causa prima vel habeat causam determinatam. sed manifestum est qd non potest esse causa prima cum sit a mouente. ergo oportet qd habeat causam determinatam. quare non est vanum querere de causa motus celi et de modo eius.

velle de oibus causam
q2024 465

Sciendum ē tertio: q̄ quan-
tum ad solutionem presentis q̄dis. P. ponit
excusationes. q̄z posset aliquis dicere q̄ velle de
omnibus causam querere z causam omnium as-
signare z nichil pretermittere est signum magne
stulticie z p̄sumptio. Stulticie quidem eo q̄ talis
nescit discernere inter facilia z difficilia. p̄sum-
ptionis vero q̄z talis homo non cogitat sue fa-
cultatis circa inquisitionē veritatis. Sed ad h̄c
dicit p̄b̄s q̄ licet aliqui super hoc sint increpan-
di z vituperandi non tamen iustus est omnes si-
militer increpare. sed o3 ad duo attendere. p̄io
quidem ad causam que mouet hominē ad in-
choanduz z determinanduz de talibus an sc̄z h̄c
faciat ex amore veritatis an faciat ad omissiones
sue scientie. z o3 considerare qualiter se ha-
beat ad inquirenduz z agnoscenduz ea que asserit
vtrum sc̄z habeat de h̄is debilem cognitiones
aut firm̄ eam cognoscat q̄ quicūq3 alius cog-
nouerit. quando enim aliquis ad inquirenduz
causam alicuius rei difficilis mouetur ex amo-
re veritatis z p̄t attingere ad hoc q̄ causas
cognoscat necessarias certius q̄ secundum com-
munem modum possunt cognosci. tunc iustum
est reddere grates illi qui tales causas necessa-
rias adinuenit magis q̄ increpare.

Conclusio Responsiua Ra-
tionabile est celum incipere moueri ab vna de-
terminata parte sc̄z a dextra z nunq̄ ab altera. z
semper moueri versus determinatam partem q̄
dicitur anterior siue punctus meridiei z nunq̄
versus oppositā. capiendū sēper finios formali-
ter z non materialiter vt dicitur ē p̄ius. Probat
cōclusio. q̄z cum natura sit mota z directa a pi-
mo mouēte semper facit de possibilibus q̄ d' me-
lius ē. ergo celum debet moueri digniori z nobi-
liori motu q̄ ē possibile fieri. sed ille motus loca-
lis est dignior qui est a digniori parte. in celo au-
tem dextra pars dignior est sinistra. z anterior pos-
terior sicut in animali. vt illud dicitur in textu.
dignior locus est sursum z minus dignior est
deorsuz locus. eodem mō etiā ea que anterior z
posterior se habent similiter ad dextrum z ad
sinistrum. ergo rationabile ē celū sēper moueri a
dextra parte versus partem anteriores. Sed
aliquis obiceret contra processuz p̄b̄i. q̄z p̄b̄is
p̄ius assignauit distinctiones partuz in celo ex
parte motus celi. q̄z sc̄z motus celi incipit ab vna
parte z non ab alia. ideo in illa pte a qua inci-
pit est dextruz. hic autē econuerso assignat ratōz
quare celum mouetur ab vna parte z non ab a-
lia ex distinctione partuz celi. z ita videtur q̄ sit
circulatio in p̄cessu p̄b̄i. Ad hoc respōdetur q̄
motus celi non est causa diuersitatis partuz. sed
virtus motiua ipsius celi est causa diuersitatis

in diuersis partibus celi. z diuersitas partuz celi
est causa modi motus celi. z modus motus celi
est bene signū z non causa diuersitatis celi. ideo
per motum celi z modum eius tanq̄ per signum
b̄n ostenditur q̄ sunt distincte z diuersae partes
in celo secundum situm distincte ex natura rei
z hoc dixit p̄b̄s p̄ius. sed hic ostendit per diuersi-
tatem partium in celo causas p̄ quas motus
celi incipit ab vna determinata parte z mouetur
versus aliam partem determinatā z nunq̄ econ-
tra. Patet ḡo q̄ genus Demonstrationis varia-
tum est in duobus processibus p̄b̄i. q̄z variat ge-
nus demonstrationis q̄z est in p̄pter quid. z ideo
non ē circulatio. z simile est sicut per motū vene
pulsatilis tanq̄ per signuz cōcluderem̄ cor mo-
ueri. z tñ si queratur causa ipsius vene pulsant
conuenienter assignabitur cor pro causa z mo-
tus cordis. variando demonstrationē q̄z ē in de-
mōstrationez propter quid.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicebatur q̄ motui circulari nullus
est motus contrarius qualitercuq3 possit yma-
ginari. Ad secundā dicitur q̄ multa semp̄
terna habent causam ymo omnia dempto p̄io
multa tñ sunt que causam habent in lubiecto
proprio sicut principia demonstrationū. ḡnatio-
nes tamen necesse omnes habent causam zc̄.
Sequitur in textu.

Queritur octauo. Utrum

Ad saluandum ea que in motu apparent necesse
sit ponere in celo circulos eccentricos concen-
tricos z alios epiciclos. Arguit q̄ non quia
cum celuz sit corpus simplex debet esse vnus na-
ture z per consequēs vnus figure. ergo i eo nō
est tanta diuersitas circuloz ponenda. z ar-
guit. si ita esset sequeretur q̄ nullus esset locus sur-
sum simpliciter. tenet p̄na. q̄z cum essent diuersi
circuli habentes diuersa centra. id quod celsus
perius in ordine ad vnum esset inferius in ordi-
ne ad alium. z ita nullum esset centrum deorsum
simpliciter neq3 determinatum quod est in cōne-
niens. 3o arguitur. si ponerēt circuli eccentrici
a in celo cum celi moueatur continue z vniformi-
titer pars magis eleuata in circulo eccentrico q̄n
q3 veniuz ad locū partis minus eleuate. z p̄ cō-
sequens oporteret penetrationem dimensionum
fieri et esse vacuz. q̄z cum pars magis eleuata
veniat ad locum partis minus eleuate plus re-
plebit de loco. ista autē sunt impossibilia. ḡo po-
nere tales circulos est impossibile. In op̄o
est Ptholomeus z alii astronomi qui arte z experi-
entia p̄ius Aristotele tales circulos ad saluā-
duz ea que in motibus planetaz apparēt assign-

De Celo et mundo.

nauerunt. qz pbūs nullas fecit mentiones de bu
iusmodi circulis in isto passu. lz fecerit in vi. d^o
cimo sine methaphisice.

Sciendum est primo qz Cir
culus ille dicitur concentricus qui bz idem centz
cu3 centro mundi. Unde concentric^o dicit^r a con
quod est simul z centrum qz est circulus. sed dicit^r
eccentricus qui continet centz mundi. z centz
suū habet extra centz mundi. z dicitur ab ex qz
ē extra. z centrum quasi habens centz suū ex
tra centrum mundi. Notandum vltimus qz
duplices sunt eccentrici. qz quidā sunt eccentri
ci secundum vtramq3 superficiem. s. conuexaz z
concauam vt sunt quidā deferentes. Alii sunt
eccentrici secundum vnā superficie tantū z cen
trica secundū aliā et hoc dupliciter. qz quidā sūt
eccentrici secundum conuexum sicut inferiores
circuli orbūz. vel secundūz cōcauum sicut sunt
superiores qui sunt supra deferentem. Unde
circulus eccentricus s^o superficie concauā z cō
uexam dicitur deferens corpus planete. z ad mo
tum ei^o planeta mouetur. z pars talis circuli ma
gis distans a centro mundi vocatur qz est ele
uatioz. z pars opposita dicit^r oppo^o angis. z por
tiones inter medie diam^o statōes. Unde iste
circulus deferens ponitur inter duas superficies
sui orbis. vnaz superiorē eccentricaz quo ad con
cauūz. z aliā inferiorē eccentricā quo ad cōuexū

Sciendum est secundo qz cir
culus epiciclus dicitur paruus non continēs in
fra se centz mundi z est in circumferentia circuli
deferentis. z habet ibi centrum. z dicitur ab epi
qd est supra z cidos quod est circul^o quasi exis
supra circulūz deferentem. z in circumferentia hui^o
circuli epicicli. mouetur planeta

Sciendum est tertio. qz In
epiciclo quatuor puncta describunt. z ad viden
dum descriptionē horū punctoz possum^o yma
ginari qz sint due linee pcedētes a centro ecētri
ci cōcludētes epiciclū vnā ex pte orientis z aliā
ex parte occidentis. z tūc punctus cōtactus ex p
te orientis dicitur stacio prima. z punctus cōta
ctus ex parte occidentis dicit^r stacio secunda. et
quando planeta ē in aliqua illaz duaz stacio
num dicitur stacionari^o. arc^o vero epicicli supe
rior interceptus inter illa duo puncta siue inter il
las duas staciones dicit^r directio. z quando ille
planeta est in illo arcu siue situ dicitur directus
arcus vero inferior epicicli intercept^o inter illas
duas staciones siue puncta dicit^r retrogradatio
z quādo planeta ē in illo situ vel arcu dicitur
retrogradari. Et sic pz de ymaginatione istoz
duoz circulozum. Pro quoz intellectu.

Sciendum ē quarto. qz arte

z experientia cōpertuz est qz vnus z idē planeta
citus pertrāsit vnū signū qz reliquūz quīs pla
neta semper moueatur equaliter z vniformiter z
signa sunt equalis longitudinis. s. triginta gra
duūz. sicut sol tardius transit signum capricorni
qz cancri oppositū. conpertū est etiā qz vn^o z idē
planeta citius transit vnū et idem signū in nu
mero in vno tempore qz in alio. cū tamen semp
planete moueantur vniformiter ex parte deferen
tis. quib^o sic suppositis. Sit igitur.

Conclusio prima. ad saluan
dum primā diuersitates. s. qz vnus z idem plane
ta citi^o transit vnū signū qz reliquū sibi equa le
videt^r necessariū ponere circulos ecētricos i qō
cu3 circumferētia moueāt planete. Probat^r. qz cū
quilibz planeta semp moueatur vniformiter et
signa sunt equalis. s. equalis longitudinis non
posset assignari ratio quare vnus z idem plane
ta citi^o transiret vnū signū qz reliquū nisi ponat^r
qz deferens a centro mūdi sub vno signo pl^o dis
taret qz sub alio qd ad potest fieri nisi circul^o de
ferens ponat^r eccentricus. g^o oportet ponere cir
culos eccentricos. Unde si ducant^r due linee
a centro mundi vsq3 ad vnū signūz celeste con
cludentes ipsū signū habebūt maiorem distā
tiam inter se sub illo signo in parte distantiori a
centro mundi qz in parte ppinquiori. hec enī est
natura duaz lineaz egrediētū ab eodē centro
qz pl^o distant a centro tanto pl^o distant inter
se z qz pl^o distant concludēdo cancrum signum
solis qz concludēdo capricornum signū opp^o
z in opposito angis. z ideo plus distat i cancro
qz in capricorno.

Conclusio secunda. Ad sal
uādum secundā diuersitates. s. qz vnus z idē pla
neta citius transit vnū z idem signūz in vno tē
pore qz in alio necesse est ponere circulos epicic
clos. Probat^r. qz cū planete vniformiter semp
moueant^r. z idē signū nō ē maius se ipso nō pos
set assignari ratio cur planeta citius trāsiret vnū
signūz in vno tempore qz in alio. nisi preter circu
lum deferentē z motum suū poneretur in circum
ferentia eius aliquis circulus motus cui^o motu
planeta reduceret^r in signū cōtra motum circuli
deferentis. z talis mot^o dicitur epicicli. Unde
quā planeta est in stacione prima. tunc ipse plane
ta motu circuli deferentis ptransit signū. sed ū
planeta est in stacione secunda mot^o circuli epi
cicli reducit planetā in signū cōtra motum defe
rentis. z tūc planeta tardius transit illud signū
qz transeat quā est in stacione prima. ergo p bu
iusmodi circulos epiciclos saluat^r hūmō diuersi
tas secunda. Item nos videm^o ad sensum qz
illa pars in macula lune que est superior in ascē
su ē etiam superior in descensu qd non posset su

Libet Secundus:

eri nisi per motū epiciclorū lunā habere aliū motū in epiciclo. vnde et illi qui primo inuenerūt illos circulos et hūmōi motus saluantes illas diuersitates fuerunt Caldei qui attribuerūt quilibz planete illos circulos excepto sole cui attribuerunt solum circulū eccentricū. s. deferentem quia in motu solis non reperitur illa diuersitas. sed solū in aliis. ideo secundum ipsos sol hz circulū et non epiciclus sed eccentricus. Et isti caldei maiori arte et experientia locuti sunt de motu astroꝝ et planetarū. Verūtamē multi dicunt q̄ huiusmodi diuersitas posset aliter saluari. nullus tamen ē efficacior modus v̄ratio neqz aliquid videtur esse ita cōforme rationi. Unde sciē dū ē q̄ Egip̄tīi qui fuerūt primi philosophantes dixerunt causam p̄me diuersitatū esse qz sol nutritur quodam humore abstracto a calore ei⁹ ab oceano per quē humores sol efficitur grauis et descendit tardius. sed illo humore digesto et consueto p̄ calores ei⁹ leuior efficitur et ascendit et mouetur velocius. et isti quodāmodo iudicabāt secundum sensus. De tñ locutio est poetica et fabulosa. et min⁹ rōi cōformis. qz oñsolum est prius celum non esse graue nec leue. angimētabile nec diuiniabile. Alii vero dixerunt q̄ omnes orbēs celestes et omnes planete mouentur eadez virtute. s. virtute primi. que quidem virtus diuersimode diffunditur in diuersis orbibus et planetis qz illa virtus est perfectior in orbibus propinquioribus. et magis remissa in orbibus distantibus. et ita secundū illos quanto aliquis orbis distat a primo magis tanto tardius mouetur. et propter illaz tardationem iudicamus illos orbēs inferiores moueri ab oriente in occidentē quibus non sit ita. Sed cū p̄ illud non possz saluari diuersitas apparens in ascensu et descensu planetarū id oportet dicere q̄ licet orbēs superiores moueantur motu primi mobilis. tñ quilibz orbis habet propriū motū preter primū qui ē super alius polis. et ad hoc in orbe sunt diuersi motus particulares preter illos mot⁹ predictos sicut i corpore humano. h̄eniz moto corpore humano mouentur omnes partes ad motū totius preter tamen motum totius oculus habet alium motū preter motū capitis. et ideo ad saluandū predictas diuersitates videt̄ necessariū ponere predictos circulos. Et de istis designatione eorundem habetur plenior et maior declaratio eorundem in 4. tractatu de spera.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primā dicitur q̄ licet vnus orbis sit vnus speciei s̄q̄ substantiā habet tñ ptes differentes secundum accidentales dispositōes ita q̄ vna pars est rarior et alia densior. alia luminosior et alia minus luminosa. et ita in vno orbe preter motū orbis possunt intelligi multi motus p̄p̄rii

sed omnes isti motus p̄p̄rii sunt ignoti et naturales sicut motus totius ex parte ipsi⁹ celi. Ad secundā dicitur q̄ deorsum simpliciter debet attendi in ordine ad centūz totius orbis sicut in ordine ad centūz primi mobilis qd̄ idem est. et nō in ordine ad centūz alicuius circuli particularis deferentis. Unde quilibz orbis secundū se totū est concētric⁹. Ad aliam dicitur q̄ aut vn⁹ circuli nunq̄ iungitur augi alteri⁹ sed semper stat aut vnus cū opposito auge alterius. id nō sequuntur inconueniētia illa. quidam tñ dicunt q̄ in eccentricis sūt quedā corpora rarefacibilia et cōdensabilia per que saluatur vt non fiat penetratio dimensionū. prima tñ solutio melior ē facilior et clarior. Sequitur in tertio.

De motu autem ipsius qz regularis et q.

Queritur Nono. Utrum

Motus celi sit regularis. Arguitur q̄ nō. qz partes propinquiores polis tardius mouentur q̄ distantiores polis. g. celum nō mouetur regulariter. Arguit. et. In motu planetarū accidit tans valriatio vt quidaz planete quandoqz sit directionarius et quāqz retrogradus et quāque stationarius quāqz in auge et quandoqz in opposito augis. vt dicitur est i precedenti questione g. motus celi non ē regularis et maxime quoad motus planetarū. In oppo. est p̄b̄s in tertio in vltimo cap. huius secundi tractat⁹ sic dicitur. De motu autē ipsius qz regularis est et non irregularis deinceps vtiqz dicitur est pertransire. Pro responsione.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ in precedenti cap. p̄b̄s assignauit causam quare celum mouetur semper versus vnā ptes et nunq̄ versus alias. p̄b̄s in vltimo cap. vltius tractatus determinat de regularitate mot⁹ eius

Sciendum est secundo. q̄ illi

qui ponunt differentiaz inter motūz vniformes et regularem. qz vniformitas motus sumitur per partes mobilis quando. s. oēs partes mobilis equali velocitate mouentur. et sic dicitur q̄ nihil sphericū corp⁹ potest moueri vniformiter licet moueat circulariter. sed corpus recte motūz moueri potest vniformiter. Sed regularis motus attenditur penes partes mot⁹. quā sez est equalis velocitas motus in toto et pte. Et sic dicitur q̄ corpus sphericū potest moueri regulariter motu circulari. Sed nullo modo motus rect⁹ potest esse regularis. qz cū motus rectus est naturalis velocior est in fine q̄ in principio. et violentus eōtra est. Sicut alias dicebatur i p̄b̄is. nec hic necibi p̄b̄s facit mentionem de ista differentia. s. vocat motū regularem. cuius nō intendit nec remittit

De Celo et mundo.

tur velocitas in aliqua parte sui sed semper est eque velox.

Sciendum est tertio: φ In proposito est sermo de motu primi celi maxime qui dicitur diurnus et non est nisi vnus in tali primo mobili. quod philosophus intelligit per celum stellatum in quo sunt stelle fixe. quia tempore philosophi non erat computus illud celum. scilicet firmamentum mouetur pluribus motibus. quare neque dicebat neque apparebat aliud celum esse supra ipsum. vel forte philosophus dixit firmamentum primum celum propter insensibilitatem superiorum orbium. quia celum stellatum est primum sensibile. intelligit autem de motu primi mobilis cum querit utrum motus celi sit regularis quia omnes inferiores orbis mouentur motu primi celi scilicet motu raptus.

Conclusio Responsiua Ad questum. Motus primi mobilis est regularis probatur. quia si esset irregularis in eo esset intensio velocitatis et virtus. id est status intensiois velocitatis et remissio. id est diminutio velocitatis. hec enim tria conueniunt motibus irregularibus. sed omnis intensio vel accidit in principio motus sicut in motu violento. vel in fine sicut in motu regulari recto. vel in medio sicut in motu proiectorum. sed in motu primi celi non possunt assignari principium medium neque finis neque secundum durationem cum motus sit sempiternus. neque secundum magnitudinem; mobilis cum celus sit circularis figure non habentis principium medium et finem distincta. ergo non est irregularis. Et si queratur quid intelligit philosophus per motum proiectorum. Respondet Simplicius quod intelligit motum animalium qui non est simpliciter sursum neque deorsum sed ad latus. et est in medio maxime intensus quia organa motus in principio non sunt bene disposita neque excitata ad motum. et in fine sunt lassata. Vel dicendum est quod per proiecta intelliguntur ea que percussa mouentur ad latus. ut sagitta vel lotius mouetur in medio et in principio vel fine. quia in fine virtus deficit. licet in principio maxima sit intensio tamen in medio est maior extensio. Secunda ratio. Si motus primi celi esset irregularis. vel esset ex parte mobilis vel motoris vel ex parte vtriusque simul. non ex parte mobilis quia ipsum est omnino intransmutabile et incorruptibile et per consequens semper in eadem dispositione ad obediendum motori. et cum mouens semper sit prius mobili. sequitur quod motor primi celi erit omnino inuariabilis et sic semper equaliter mouebit. Tertia ratio. Si celum irregulariter moueretur vel hoc esset verum de toto celo vel de partibus eius. non de partibus eius. quia tunc videremus astra variata in elongatione et propinquitate ad inuicem quod falsum est. nec

potest dici de toto celo. quia tunc remitteretur motus eius. sed omnis remissio fit propter impotentiam et defectum virtutis. omnis autem defectus et impotentia est preter naturam vel senium et decrementum conueniunt animali preter naturam. quia animal est mixtum ex elementis quorum nullum in animali existens est in loco naturali. et quia id quod est preter naturam non potest semper esse in istis inferioribus. ideo tandem dissoluuntur elementa et corrumpitur animal. sed ipsum celum est corpus simplex et non mixtum ex elementis. neque habens in se aliquid contrarietatis. et est semper in suo naturali et proprio loco ex eo quod in ipso celo non potest esse aliqua contrarietas neque defectus et per consequens neque in motu eius est remissio. Quarta ratio. Si motus primi celi esset irregularis vel semper intenderetur vel semper remitteretur vel pro medietate temporis finiti remitteretur et pro alia parte temporis intenderetur. vel vicissim et pluries intenderetur et remitteretur. non potest dici quod semper intendatur et remittatur. quia motus celi esset indeterminatus. quia non esset determinatus terminus sue velocitatis aut tarditatis. hoc autem est impossibile. quia ut alias probatum est omnis motus finitus est. nec potest dici secundum. quia medietas temporis infiniti infinita est. et sic in tempore infinito duraret aut iam durasset remissio celi que tamen remissio accidit per impotentiam que est preter naturam vel iam dictum est. et sic aliquid preternaturalis sic durasset tempore infinito aut duraret in futuro quod est impossibile. quia id quod est preter naturam vel in paucioribus est. Item irrationabile est dicere quod tempus eius quod est preter naturam sit equale tempori eius quod est secundum naturam. ergo irrationabile est dicere quod tempus in potentie sit equale tempori potentie et per omnes quod tempus remissionis sit equale tempori intensiois. et ita non potest dici quod in vna medietate temporis infiniti intendatur. et pro alia remittatur. Nec potest dici tertium. quia de hoc non potest assignari causa. cur in vno tempore plus intendatur et remittatur et in alio. et ita sic dicere est simile fictioni. Item si vicissim intenderetur et remitteretur hoc deberet nobis apparere. quia contraria iuxta se posita magis nobis apparent et sunt sensibiliora. et tamen hoc non apparet. ergo etc. Patet ergo quod motus primi celi est regularis. et ex eisdem rationibus posset hoc probari de motibus inferioribus suo modo quibus philosophus applicet suas rationes ad motum primum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam patet solutio. Nam illud non habet veritatem. quia in vno corpore vna pars fortius maliter dicta non mouetur velocius in vno tempore et in alio. Ad secundam dicitur quod quibus vnus planeta habeat illos motus quilibet

Libet Secundus.

tamen est regularis suo modo et ideo non tollit regularitas propter pluralitatem motuum. unde planeta in eodem situ collocatus semper mouetur vno modo licet in vno situ moueatur aliter et in alio. puta in auge mouetur velocius et in opposito augis. et directus citius mouetur et retro gradus etc. Sequitur in textu.

Queritur decimo. Utrum

Astra sint de natura ignis. Arguitur quod sic nam omne quod fit sit a sibi simili. sed calor et lumen in istis inferioribus sunt et causantur ab aëre. ergo astra sunt calida et luminosa. sed omne calidum et luminosum sunt de natura ignis. ergo astra sunt de natura ignis. In oppositum est philosophus in primo capitulo secundi tractatus huius libri. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post

et philosophus determinauit in tractatu precedenti de celo de sempiternitate celi et motus eiusdem. et distinctionem partium situalem de causis motus secundum regularitatem et generaliter de omnibus pertinentibus ad totum celum secundum eius totalitatem. Et sequenter in hoc secundo tractatu determinat de nobilissimis partibus celi que sunt astra. et de omnibus accidentibus ipsorum astrorum. ostendendo que sit natura astrorum. qui sit motus astrorum. et qualis ordo. et cuius figure sint. Et primo determinat de natura astrorum. et de hoc videbitur in ista questione. et de aliis in sequentibus. Pro quo.

Sciendum est secundo. quod Ali

qui propter rationem factam ante oppositum dixerunt astra esse de natura ignis. sed decepti sunt nescientes distinguere inter generans. vniuersum et equiuocum. non enim oportet quod omne quod fit per se fiat a causa sibi simili in natura et secundum speciem. sed hoc solum habet veritatem quando generans est vniuersum. sed a generante vniuersali equiuoco bene fit aliquid per se absque quod factum attingat formam generantis secundum eandem rationem speciei secundum quod est in generante. Et sic ex motu orbis et astrorum et etiam lumine eorum tanquam ab agentibus equiuocas generat calor in istis inferioribus absque quod astra formaliter sint calida licet sint virtualiter.

Sciendum est tertio quod

Motus localis de per se est calefactiuus in materia susceptibili. quod sic deducitur in textu per sagittas moras. que cum sunt plumbee et frusta ad aliquam partem sui ex vehementia motus calefiunt et quandoque liquefaciunt plumbeus propter ca-

lorem. si ergo ipse sagitte sic ignis et motu. necesse est quod multo magis aer qui est in circuitu sagittarum ignis. Nec est intelligendum quod calefactio sagittarum sit causa calefactionis sicut Simplicius intelligit. Sed intelligendum est quod calefactio aeris per motum sit causa calefactionis sagittarum ut exposuit Alexander. Philosophus enim vult per locum a minori quod si sagitte calefiunt necesse est quod aer circumdans calefiat. et sic ex motu astrorum et lumine causatur calor in istis inferioribus.

Nec vult propter hoc quod si sagitte calefiunt per motum earum quod stelle calefiunt per motum earum cum vnaquodque stellarum feratur non per aerem sed in propria sphaera. ideo ille stelle non igniuntur nec calerunt. quia sunt longe ab aere qui ignitur per motum etiam quia non sunt susceptive peregrine impressionis. sed aer qui stat sub sphaera corporum corruptibilium necessario calefit per motum sphaere celestis quia nequaquam mouetur ignis ad motum celi. sed etiam aer vult quod ad illum aerem qui infra montes continetur ut patet ex motu comete. ut habet primo methex.

Nec propter hoc sequitur quod orbis interiores etiam calefiunt. quia non sunt susceptivi caloris sicut nec ipse planeta. Et si quis diceret quod aer sepe equaliter distans terra et continue mouetur quare non semper est idem calor in vere: yeme et in estate. et de die et de nocte. Respondet philosophus in octavo physico quod causatur maxime calor per motum sphaere cui insigitur sol. et ideo generatur calor per propinquitatem solis ad nos. Et hoc dupliciter vno modo secundum quod per suum ortum ascendit ad nostrum emispherium. et ideo vniuersaliter est maior calor de die quam de nocte. Alio modo quando accedit ad chentem caput nostri per proprium motum sub obliquo circulo. et ideo est maior in estate quam in yeme et in meridie quam de mane. Et sic patet quod planetae causant lumen vniuerso in istis inferioribus sed non calorem. Sed tunc quereretur aliquis unde habet motus localis quod sit calefactiuus. Ad hoc respondet Sanctus Thomas. quod videtur octavo physico. motus localis est primus omnium motuum. in quolibet autem genere id quod est primum est causa omnium motuum que sunt post in eodem genere. ut dicitur secundo methaphysice. Unde motus localis est causa quia est primus inter omnes alios motus. et precipue calefactionis. nam omnis calefactio fit inter qualitates primas vel in secundis mediantibus primis. inter quas qualitates primas sunt due actiue. scilicet calidum et frigidum. ut habet quarto methaphysice. et hee qualitates actiue sunt priores passivis. scilicet humido et sicco. Inter autem qualitates actiue calidum est prius frigidum sic forma priuatiua. ideo calidum ex virtute sua habet quod sit calefactiuum et generatiuum caloris et non alterius primo. et in propinquo corpore. licet alie qualita-

De Celo et mundo.

tes prime causentur a qualitatibus celestibus suo modo. Sic ergo causatur in istis inferioribus a motu astroꝝ et lumine eorū. et alie qualitates ab aliis influentibus. Quibus notatis sit.

Conclusio responsiva. Astra sunt de natura orbium suorum et non de natura ignis. Prima pars patet. quia pars est eiusdem nature cum suo toto. sed astra sunt partes orbium in quibus sunt. dicit enim p̄metator quod stella est densior pars sui orbis. Probatur ratione tertius. vnumquodque est eiusdem nature cum illo in quo est. sed astra sunt in suis orbibus et in ipso mouentur et non sunt in igne. ergo sunt de natura suorum orbium et non de natura ignis. Secunda pars probatur. quia celum est alterius nature ab elementis cum moueatur circulariter. et elementa mouentur recte. sed astra mouentur circulariter ut patet ad sensum. et etiam naturaliter quia semper mouentur tali motu. ergo astra non sunt de natura alicuius elementi. Item aliqui antiqui dixerunt astra esse de natura ignis quia credebant celum esse de natura ignis. quia ut dictus est vnumquodque est de natura eius in quo est. cum igitur celum sit alterius nature ab elementis ut prius probatum est. sequitur quod astra sunt alterius nature ab elementis.

Sed forte instaret aliquis contra primam partem conclusionis. quia astra videntur contrariari suis orbibus in quibus sunt. quia astra sunt densa et luminosa quod non conuenit aliis partibus suorum orbium. ergo videtur quod non sint de natura sui orbis. quia celum est deuidatum ab omni contrarietate. Respondetur quod licet omnis diuersitas habeat rationem contrarietatis. Ad hoc tamen quod aliqua diuersa dicantur contraria duo requiruntur ut vult Sanctus Thomas. Primo quod ea que dicuntur diuersa possunt esse in eodem subiecto propinquo vel remoto. Quis enim ignis non possit esse frigidus. natura tamen ignis potest suscipere frigiditatem. Secundo requiritur quod illa diuersa que sunt graua non possunt simul esse. constat igitur quod in celo neque prius subiecti neque propinquo in quo est densitas potest fieri rarum nec e contra. astrum etiam non potest fieri alia pars neque e contra. raritas ergo et densitas in celo non contrariantur. quia in eis deficit prima conditio quibus in istis inferioribus contrariantur.

Aduertendum tamen cum Sancto Thoma quod rarius et densum contrario modo se habent in istis inferioribus et superioribus. quia hec inferiora sunt passiva et superiora celestia sunt actiua. ideo contrario modo accidit in istis elementis et corporibus superioribus. nam corpora inferiora tanto magis congregantur et spissantur quanto sunt magis materialia et passiva et minus habentia de luce. sicut terra que dominatur in corporibus mixtis. sed in celestibus quanto est maior congregatio productiua

spissatione tanto magis multiplicat luminositas et virtus actiua. sicut patet in corporibus planetarum. Et sic talis diuersitas apparet in celestibus non habet rationem vere contrarietatis. nec propter hoc sequitur talia corpora celestia esse corruptibilia nos enim videmus quod quibus album et nigrum contrariantur in rebus. tamen non contrariantur in intellectu. Si ergo rarius et densum contrariantur in inferioribus. non sequitur propter hoc quod contrariantur in superioribus. Sed istis obiceret forte aliquis quod si astra sit eiusdem nature cum suo orbe et sit diuersum a suo orbe. videtur quod celum non est omnino simplex. Dicit ad hoc Sanctus Thomas quod corpora celestia intantum dicuntur simplicia quod non componuntur ex contrariis. est tamen in eis diuersitas secundum naturam speciei licet conueniant secundum naturam generis. sicut conueniunt in eadem ratione motus licet differant in speciali ratione. quia omnia circulariter mouentur non tamen eodem motu speciali. Verum etiam celum patitur diuersitatem in suis partibus quod ad qualitates. nec illud tollit eius simplicitatem materie. quia semper materia eius manet simplex non resoluibilis in plures materias. neque habet priuationem alicuius forme.

Ad rationes ante oppositas

Patet solutio ex dictis. dictum est tamen quod calor in istis inferioribus causatur a lumine et motu tanquam a causis equiuocis. Sequitur in textu

Queritur vndecimo. Utrum

Omnia astra alia a sole et omnis planeta lumen suum recipiat a sole. Arguitur quod non. quia si ita esset sequeretur quod omne aliud astrum a sole partem et successiue illuminaret sicut et ipsa luna. Quis est contra experientiam. ergo illud ex quo sequitur est falsum. 2° sic. in ordine corporum vniuersi superiora sunt digniora. ergo superiora corpora non recipiunt lumen suum ab inferioribus sed multa astra sunt sole superiora. ergo non recipiunt suum lumen a sole. Quis tenet. quia dignius nichil potest suscipere ab indigniori. In oppositum est probatum in hoc primo capitulo huius secundi tractatus et omnes expositores eiusdem dicentes omnia astra accipere lumen suum ab ipso sole.

Pro responsione.

Sciendum est primo quod ad hoc quod aliquod corpus luceat oportet quod habeat in se lumen compactum et sit etiam corpus densum et unitum. et propter hoc aer qui est bene rarus non lucet propter eius raritatem. Quis recipiat lumen suum a sole. Et etiam partes aliorum orbium alie a stellis et planetis non lucet. quia tales partes sunt rare et non unite nec compacte inter se. Et si

115

quis diceret q̄ tempore sereno aliquid aliud ab astris i celo percipimus visu. Dicit q̄ illud qd sic percipimus non est celum neq; aliqua pars celi sed est aer. qui propter suam magnitudinem visum nostrū quodammodo terminat habēs in se lumen solis ⁊ aliorū astrorum. ⁊ propter eius nimiam distantiam a nobis iudicamus illam partē que terminat visum nostrum continuari astris. et decipimur. q̄ visus noster propter sui debilitatem ⁊ impotentiam non potest de vltionē pte sine p̄p̄inquoī astris iudicare.

Sciendū ē secundo. q̄ Sol inter cetera alia ⁊ planetas debet esse maxime lucidus primo propter eius magnitudinem. iō maius habet lumen. q̄ crescente magnitudine crescit virtus. 2° mō propter spissitudines ⁊ densitatem. ideo habet lumen multum intensum et vnitum. 3° propter eius actiuitatem. ideo lumen suum est maxime actiuus ⁊ penetratiuum. alterando ⁊ transmutādo hec inferiora. 4° est maxime lucidus ex propria sua natura. Dominus enim habet supra ignem qui ē maxime calidus. ideo oportet q̄ sol habens domiū supra ignem sit maxime lucidus eo q̄ lumen est causa caloris ⁊ per om̄s lumen solis vt docet experientia. Celum vero stellatum habet dominiū super terram. luna supra aquā. ⁊ alii planete super aerem ⁊ super aerea.

Conclusio Responsiua ad quesitum. Omne astrum siue planete alii a sole lumē suū recipiūt ab ipso sole. Quia quādo aliquid inuenitur in plurib⁹ necesse est q̄ illud vni eorū per se ⁊ primo insit. sed lux siue lumen inuenitur in plurib⁹. ergo necesse est q̄ vni eorū primo ⁊ per se insit. Illud autē est sol. quod patet per expo. itionez nomis. q̄ sol dicitur quasi solus lucens. Patet secundo q̄ illud quod i ordine plurium est magis tale primo ⁊ per se est tale. sed sol inter alia alia est magis lucidus propter causas dictas. ergo sol primo ⁊ per se est lucidus. Tunc possz sic argui ad conclusionē primū in vnoquoq; genere est causa omnium que sunt illius generis. sed in genere lucidorum sol est primus. ergo est causa lucis in omnib⁹ lucidis aliis a se. ⁊ per om̄s omnia alia alia suscipiunt lumen suū a sole. Item sicut est in minori mundo. ita rationabile est extimare esse in maiori mundo. sed in minori mundo qui dicit homo. eo q̄ homo quodammodo dicitur oīa. cor quod ponitur in medio corporis est primū ⁊ fōtale principiu a quo virtus diffunditur in omnibus aliis partib⁹ corporis. ergo a simili sol qui est in medio planetarū est primū ⁊ fontale principium luminis a quo diffunditur lumen in omnibus aliis astris. ideo 2° vera. Et si quis

querat quomō differunt astrū ⁊ planeta. Dicit q̄ si proprie capiat astrū dicitur fixus in suo orbe. s. in celo stellato. Et dicitur fixus q̄ p̄ter motum orbis non habet aliū motum. Sed planeta dicitur qui existens in aliis orbibus h; motū propriū in suo deferente. ⁊ ideo dicitur errans. eius ⁊ mouetur sub zodiaco. In presenti tñ qd̄ne est sermo tam de planetis q̄ de astris.

Dubitatur primo. Utrum

In omnibus aliis astris sicut planetis lumē sit eiusdem virtutis. Videtur q̄ sic. q̄ procedit ab eodem principio ⁊ fonte. g^o ⁊ d. R̄ndetur q̄ lux siue lumē potest dupliciter cōsiderari. Uno^o secundū se ⁊ absolute. ⁊ sic quū est de se est causa caloris vt dictū est. Alio^o secundū esse quod habet in recipiente. ⁊ secundū hoc contrahit diuersas virtutes secundū diuersas naturas astrorū ⁊ planetarū ex aquib⁹ recipitur. ⁊ inde ē quedā alia sūt frige factiua. quedam hūmefactiua. quedam calefactiua. ⁊ quedam desiccatiua. quia vniūquodq; receptū est in recipiente secundū modū recipientis ⁊ non recipit. ideo licet lumen secundū se ⁊ in se sit calefactiuum ⁊ vnituum. non propter hoc sequitur q̄ in aliis. Et posset dari simile exemplum de calore qui ex propria vi ⁊ natura habet incinerare ⁊ alia in naturam ignis cōuertere ⁊ tamen secundū q̄ est instrumentum potentie vegetatiue habet nutrimentum in substantiam nutriri cōuertere. vni ficare. ⁊ vegetare. ideo vnaqueq; qualitas agit vt instrumentum quodammodo motum a forma substantiali que est quodammodo ratio essendi.

Dubitatur secundo. Utrum

Omnia alia alia a sole siue planete equaliter luceant. Dicitur breuiter q̄ non. ⁊ hoc patet ex diuersitate naturarū ipsoz planetarū ⁊ astrorū. Quedam enim sunt pure ⁊ nobilissime substantie. ideo suscipiunt lumen suū clarum ita q̄ in eis nichil obscurat relinquitur sicut in Jove. In aliis vero lumen tendit in rubedines sicut in Marte. i quibusdam vero declinat lumē ad pallorem sicut in Venere. In aliis lumen declinat ad albedinem sicut in galacia. ⁊ ita lumen in aliis astris recipitur a sole diuersimode ⁊ secundū diuersas dispositiones. De istis autem alias latius videbitur.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primam negatur consequentia. quia luna inter omnia alia alia est corpus material⁹ ⁊ densius ⁊ impenetrabilius ⁊ ideo minus dispositus ad receptionem luminis. ideo recipitur solum lumen ex vna parte. s. ex illa parte qua opponitur soli. sed cetera alia siue planete ad illuminatio

maior mundus ⁊ minor.

De Celo et mundo.

nam unius partis illuminatur totaliter p[er] totum corpus lumen ipsius solis diffunditur. Recipiunt enim solis lumen in profundo propter transparentiam corporum ipsorum. quare &c.

Ad secundam dicitur q[uod] natura sagax hoc e[st] ordinata a sagacissimo principe ordinavit soles qui est principium luminis esse in medio ut patet v[er]itate istis inferioribus. Nam si sol magis distaret a nobis per situationem in superioribus orbibus. videntia non possent vivere propter nimiam frigiditatem. et si esset propinquior nobis nimis calefieret. Et ita sapientia primi opificis cuius non est nisi pulcrum facere. quoniam ab ipso omnis invidia relegata est. sagaciter solem ordinavit in medio ut equaliter diffundatur virtus eius in alios partibus. Posset tamen dici probabiliter q[uod] cum commississet lumen superioribus corporibus et astris. aliquid tamen nobile recepit ab ipsis nobis innotatum nomine specialiter. nec illud est inconueniens. ideo convenientissimum est q[uod] corpora vniuersa ad se inuicem recipiant. Sequitur in textu.

Quoniam autem videntur et astra translata ad totum celum.

Queritur Duodecimo. Utruz

Astra moueantur motu proprio distincto a motu suorum orbium.

Arguitur q[uod] sic. quia astra sunt corpora distincta a suis orbibus. ergo habent motum proprium alium a motu suorum orbium. Quia tenet q[uod] omne corpus mobile mouetur naturaliter aliquo proprio motu. ergo.

Secundo arguitur. astra sunt spherice figure sed figura spherica est aptissima ad motum. ergo astra nata sunt moueri aliquo motu proprio.

Tertio sic. luna circumgiratur in suo epicyclo. ergo mouetur motu proprio alio a suo orbe et ita erit de aliis ergo &c. Sol etiam videtur circumgirare in suo ortu et occasu. stelle fixe videntur etiam sintillare. ergo &c. In oppositum est philosophus in 2o cap. b[er]o secundi tractat[us].

Sciendum est primo q[uod] post

q[uod] philosophus determinauit de natura astrorum ostendendo qualis sit natura ipsorum. Quia determinat de motu eorundem. dependente a sua natura prima

Conclusio Responsiua. Ad

questum. Astra circa arem mundi non mouentur motu proprio ab oriente in occidentem. sed solum mouentur ad motum orbium in quibus sunt. Probatur conclusio tribus rationibus tertus. Prima est. Vel astra et orbis quiescunt vel simul mouentur ambo motibus diuersis. vel astrum mouetur et

orbis quiescit. vel orbis mouetur et astra quiescit sic q[uod] non mouetur motu proprio. Non potest dici q[uod] ambo quiescant. quia cum terra semper quiescat ut postea probabitur. non posset assignari ratio diuersitatis que apparet in ortu et occasu astrorum. et in accessu et recessu planetarum. Nec potest dici q[uod] ambo moueantur motibus diuersis. quia cum videamus astrum et orbem in quo est simul complere suas circulationes. vel hoc est naturaliter vel a casu. non naturaliter. quia motu naturali maiora corpora velocius mouentur minoribus. ut maior terra minori terra. et etiam in celestibus quo ad motum diurnum maior orbis velocius mouetur minori. et in eodem orbe maiores circuli magis scilicet distantes a polis velocius mouentur minoribus qui sunt propinquiores ipsis polis. ergo non potest esse q[uod] astra adequentur in velocitate suis orbibus. Item si transferantur ita q[uod] illa que sunt in maioribus circulis hoc est in distantioribus a polis ponerentur in minoribus et contra. Si velocitates astrorum adequarentur velocitatibus circulorum tunc astra minorum circulorum velocius mouebuntur q[uam] prius mouebantur. et per consequens in suis circulis propriis non haberent motus naturales determinatos. Nec potest dici q[uod] hoc contingat a casu. quia illa que sunt a casu raro et ut in paucioribus tenentur. Sed ut in pluribus videmus q[uod] astra simul complent suos motus cum suis orbibus ergo et cetera.

Item cum celum sit incorruptibile nichil ibi potest esse preter naturam. neq[ue] a casu. ut dicitur secundo philosophorum. Nec potest dici tertium membrum scilicet q[uod] astrum moueatur et orbis quiescat. quia si astra deferrentur de minori circulo in maiorem et contra oporteret q[uod] variantur suas velocitates. ergo ex propria natura non haberent determinatas velocitates. Item si astrum moueretur et orbis quiesceret. astrum disrumperet substantiam orbis diuidendo orbem si moueretur contra suum orbem. vel diuelleret substantiam orbis contigui si moueretur in superficie sui orbis. vel oporteret q[uod] orbis non essent contigui. et q[uod] inter eos esset aliquod passibile quod frangeretur ab astro sic moto. Dec autem omnia sunt impossibilia. quia prius ostensum est q[uod] totum celum est impassibile. Responsum est q[uod] quartum membrum verum scilicet q[uod] orbis moueatur. et astrum infirmo suo orbi quiescat. sic q[uod] non mouetur alio motu sui orbis. ideo dicitur quiescere quia non mouetur.

Tertia ratio principalis ad conclusionem est ista. cum astra sint de natura suorum orbium oportebit astra esse spherica in figura. Sed corpora spherica nullo modo possunt esse duo motu

Astra suis motibus non causant sonos armoniarum de q[uo] supra in q[uo] sequenti

and[em] Fig[ur]a spherica est ad motu[m] p[ro]gressiu[m] inepta.

Liber Secundus:

proprii scilicet circungirationis et uolutionis. Si ergo astra mouerentur motu proprio. oportet quod altero istorum motuum mouerentur. Sed neutro modo possunt moueri. quod patet per de circungiratione. quia si corpus motu motu circungiratois mutat locum subiecto et rōe sicut partes. tamen totum corpus non mutat locum subiecto. quia axes et poli corporum sic moti sunt immobiles. sicut quolibet astrum mutat locum ratione et subiecto cum moueatur ab oriente in occidentem et contra. ergo nullum astrum mouetur motu circungiratois. Item nullus alius uidetur circungirare nisi sol in ortu et occasu. et tamen secundum veritatem non circungirat. sicut patet nimiam eius distantiam a nostro visu et propter nimiam eius claritatem ut visus noster non possit habere certum iudicium de sole. nam visus noster videndo solem tremet. ideo videndo solem iudicat ipsum moueri motu circungiratois. quia nihil prohibet rem visibiles moueri vel visum ad hoc quod iudicet res moueri per visum. Et propter istam causam iudicamus stellas fixas sintillare. propter nimiam distantiam a nobis. Sed quia planete sunt propinquiores a nobis quam ipse stelle. ideo nos non iudicamus ipsos sintillare. dempto tamen mercurio. sicut habet et propter nimiam paruitatem. Sic ergo patet quod astra non circungirant et precipue circa medium mundi. Nec mouentur motu uolutionis. quia quod sic mouetur: mouetur de facie in faciem. sed cuiuslibet astra eadem facies semper manet versus nos sicut patet de macula lune. Dicunt tamen aliqui quod inter lunam et visum nostrum sunt quedam corpora que prohibent nos videre totam claritatem lune. Alii dicunt quod luna est sicut quoddam speculum et in ea reperiuntur similitudines corporum inferorum grossiorum opaciorum. puta terre maris et ceterorum corporum. et similitudines ipsorum corporum recepte in luna faciunt apparentiam macule lune. Licet ille opinionem facilius improbarent per hoc quod in quacumque parte celi sit luna semper apparat in ea similis diuersitas et sicut eandem dispositionem. quod non posset esse si macula lune fieret ex aliquo trium partium modorum. Ideo videtur esse dicendum cum Sancto Thoma quod illa macula siue obscuritas est in luna propter diuersam dispositionem. Lumen per se grossum et subtile. ideo diuersimode in diuersis partibus recipit lumen a sole. et magis illuminatur in quibusdam partibus quam in aliis. Et si querat quare illa diuersitas est in luna et non in aliis astris. Respondet quidam philosophus nomine Jamblicus quod effectus continentur in suis causis. et quanto forme sunt magis superiores. tanto magis unite continentur in ipsis. et quanto cause sunt inferiores tanto forme continentur in ipsis magis disperse. corpora autem celestia sunt cause corporum inferiorum. et inter corpora celestia luna est inferior et ideo secundum eius superficiem inferiores con-

tinentur quasi exteriorum diuersitatis corporum generabilium et corruptibilium. Alii dicunt quod tamen in idem redit. quod quia luna inter corpora celestia est corpus infimum. ideo est corpus materialius. et habet quandam proportionem cum terra que inter corpora generabilia tenet locum infimum. et ideo sicut terra est tota obscura et illa corpora participant aliquid luminis vel perspicuitatis. ita luna habet aliquid perspicuitatis et aliquid opacitatis. sed illa corpora superiora sunt tota luminosa et perspicua.

Solet etiam queri de figura huius macule apparentis in luna. Ad hoc respondetur communiter quod est figura hominis. ideo philosophus vocat eam faciem cum dicit. Semper eadem facies lune versus nos. Sed dominus Albertus eam ymaginatur quod in superiori parte lune est quidam leo habens caput versus occidentem et caudam versus orientem factam ad modum folii habentis figuram trium proportionum circuli. Et super tergum leonis erigitur quedam arbor que a stipite curuatur versus occidentem. in qua curuatura apparet homo sedens. De illo.

Tertia et principalis ratio ad conclusionem est. si astra mouerentur motu proprio cum non mouerentur motu circungiratois vel uolutionis. oportet quod mouerentur progressive per suum orbem. sed hoc est impossibile. ergo et cetera.

Quoniam patet. quia astra nulla organa habent apta ad motum progressiuum. ideoque videtur irrationabile quod natura prouideret animalibus de organis aptis ad motum progressiuum et desuperisset corpora celestia digniora et magis preclara non prouidendo de organis ergo etc.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur. ut alias dicebatur quod astra sunt de natura suorum orbium. et non differunt a suis orbibus substantia. sed solum differunt accidentali. Ideo non oportet quod habeant motum localem alium a motu suorum orbium circa axem mundi. possunt tamen habere alios quos motus particulares et partiales in suis deferentibus ut alias dictum est. Similiter dicitur ad aliam quod astra non sunt corpora distincta secundum quantitatem a suis orbibus.

Ad tertiam concedatur quod luna circungirat in suo epicyclo circa centrum epicycli. Nec vult hoc philosophus improbare. sed improbat lunam habere motum proprium circa centrum mundi ab oriente in occidentem et e contra. De illo autem quod dicitur quod sol circungirat. dicitur quod sol vere non circungirat. sed videtur circungirare propter causam dictam.

Similiter stelle fixe videntur sintillare propter eandem causam.

De Celo et mundo.

Sequitur in textu. Manifestum est ex
his quoniam et dicere etc.

Queritur Tredecimo

Utrum astra et orbis quibus insunt
sonos armonicos. Arguitur primo quod causent so-
nos. Quia corpora apud nos mota quando sunt
quantitate magna et velociter mota et plurima mul-
titudine causant sonos. sed corpora celestia sunt quan-
titate maxima et velocitate mota et multitudine
plurima. ergo causant sonos. Deinde probatur quod
causent armonicos supponendo primum quod velocitas
in motu facit sonus acutus et tarditas sonus gra-
ues. Supponit 2° quod armonia siue consonan-
tia in sonis causatur ex proportione numerali detra-
cti acuti et grauis. Illis suppositis sic arguitur. Cor-
pora celestia in motibus habent velocitatem et tardita-
tem. sic quod quedam mouentur tardi^o et quedam veloci^o
secundum debitas et determinatas proportiones nu-
merales. ergo soni causati a motu eorum habent propor-
tiones in acuto et graui. et per consequens sunt armonici
sine consonantia habentes. In oppositum est. p. in
3° capitulo huius secundi tractatus.

Sciendum est primo. quod post

et philosophus detrauit de motu astro-
rum. contra detrauit de
sono eorum 3° opinionem antiquorum. quod ut habet
2° de anima. sonus est effectus motus localis.

Sciendum est Secundo. quod

Pictagorici dixerunt astra et orbis quibus insunt
guntur suis motibus causare sonos armonicos
multum delectabiles et delectatores et quicumque
soni sunt hic inferuntur facti. Et mouebantur propter ratio-
nem factam ante oppositum. Et cum quis obiecit de
tra eos cum 3° eos tales soni sunt maximi. nos de-
beremus audire eos cum audiamus et minores et tamen
non audimus. ergo non sunt ponendi tales soni. Rursus de-
bant illi Pictagorici quod non percipimus tales sonos
nos propter consuetudinem. quia tales soni sunt nobis
consueti eo quod consunt nobis a natiuitate et sine
intermissione silentii. ideo dicebant quod non poteramus
tales sonos percipere. Et ad hoc adducunt simile
de malleatoribus et ferris. qui propter consuetudinem
neque audiendi sonos eorum malleorum non percipiunt
humani sonos nec seiplos iudicant audire tales sonos.
Sed philosophus hanc impugnando opinionem
contra eas sic arguit. quod si corpora celestia per suos
motus causarunt tales sonos maximos non solum
esset inconueniens quod nos non percipemus tales sonos.
sed etiam esset inconueniens quod corpora inanimata non
paterentur ab ipsis talibus sonis. si enim essent ita ma-
ximam soni sicut dicunt illi Pictagorici destruerent
omnia corpora inferiora etiam dura sicut lapides.
Videmus enim quod magni soni sicut soni tonitruorum
per accidens tamen et ratione corporum moti violentas et

magnas actiones inferunt corporibus inferioribus
et maxime duris. ita quod findunt lapides. edificia
destruunt. et ligna diuisunt. Obicit 2° con-
tra simile inductum ab ipsis Pictagoricis. quod si
malleatores etis non percipiunt sonos suorum mal-
leorum. ita neque percipiunt minores sonos aliorum
corporum. ergo si nos non percipiamus motum corpo-
rum celestium propter consuetudinem audiendi. cum 3°
Pictagoricos tales soni sunt maximi. a fortiori
non deberemus audire alios minores sonos. Dice-
bant illi Pictagorici quod Pictagoras alias audi-
erat istos sonos. tamen cum consuetus fuit eos audire
si plus percipit. Dicebant etiam quod sicut canes percipi-
unt multos odores quos homines non possunt per-
cipere. ita unus homo potest homini sonos percipere
et non alius. Illud tamen cum non potest stare pro-
pter iam predicta. propterea hoc ipsum reprobat et
philosophus. quia sicut intellectus est perceptus
omnium intelligibilium. ita auditus omnium
audibilium. ideo si esset aliquis auditus qui non
esset perceptus cuiuslibet soni. oporteret huius
modi sonum equivoce dici aut talem auditum
potest tamen dici quod sensus unius animalis de-
lectatur in uno sensibili in quo non delectatur
aliud animal licet percipiat suo modo.

Conclusio Responsiua

Neque astra neque orbis motibus suis causant
quoscumque sonos. Probatur. quia ad hoc
quod aliquod corpus motu suo causet sonum oportet
ipsum facere plagam. hoc est motu suo diuisi-
dere et frangere aliquod corpus et natum sit di-
uidi et frangi. ita quod velocitas motus fuerit
diuisionem medii. Oportet etiam quod corpus mo-
tum percussat contra aliud corpus. oportet ergo
corpus causans sonum moueri per medium diuisi-
bile. id est dicitur 2° de anima. quod sonus fit in aere vel in
aqua tanquam in proprio susceptiuo. orbis au-
tem celestes sunt omnino indiuisibiles et impassibi-
les cum sint incorruptibiles. neque etiam mouen-
tur per medium diuisibile. Astra etiam non mo-
uentur nisi motu suorum orbium. et ita non mo-
uentur per suum orbem tanquam per aliquod
medium diuisibile quod sit inter duos orbis.
quia inter duos orbis non est medium. oportet
enim illud medium esse de natura celi. et tunc
esset infrangibile. vel de natura elementi tunc
esset ibi perpetuo violente quod est impossibile.
ergo neque astra neque orbis motibus suis causant
quoscumque sonos.

Ad rationes ante oppositum

Dicitur quod illa tria non sufficiunt ad hoc quod ali-
qua corpora causent sonos. Sed cum habet requiritur quod mo-
ueantur per medium frangibile. quod non dicitur orbibus
neque astris. quia astra mouentur ad motum orbis
sicut clauus ad motum rote. modo quoniam aliquod

corp^o mouet ad motu^o alteri^o non facit sonum sicut nauis mota ad motu^o fluuii nō facit sonu^o in fluuiio. nisi forte faciat in aere q̄tū ad partem exsistentes in aere. Et sic p̄ q̄ nō causant armoniam qz armonia presupponit sonu^o. r̄. Sequitur in textu. De ordine autem ipsorū r̄.

Queritur quarto. Utrum

Orbes superiores sup̄remo celo p̄p̄inquoiores veloci^o moueant motu diurno & inferiores & distantiores. & ipsi inferiores veloci^o moueant motu proprio qui est ab occidentē in orientem. Arguit primo q̄ nō quo ad primā partē. qz omnes orb̄es motu diurno in equali tempore cōplent suos circulos. g^o motu diurno in equali velocitate mouent. Arguit. 2° p̄tra secundā partē. qz vt habz p̄b̄s in. 2° cap^o hui^o tractat^o. quāto aliquod corp^o maius est tanto velocius mouet motu proprio. sed orb̄es p̄p̄inquoiores sunt maiores qz magis distant a centro. g^o debent velocius moueri motib^o p̄p̄riis & distantiores. In oppo^o ē. p. quo ad vtrāqz partē in quarto cap^o huius tractat^o. Pro responsione.

Sciendum est primo q̄ post q̄ p̄b̄s determinauit de natura & motu astrorū et stellarū. hic determinat de ordine & situ earū. & maxime de situ planetarū. qz de stellis fixis est manifestū q̄ sunt in octaua sphaera situate.

Sciendum est secundo. q̄ De ordine & positōe planetarū ad inuicē ostēdēdo. s. qui planete sunt superiores & etiā distantiores & q̄ inferiores & numero eorū dē p̄tinet ad astrologū. nec illa possunt sciri ex p̄ncipis naturalis p̄b̄ie qz oīa q̄ cōsiderat reducit ad motū. s. iquirere quare aliqui planete veloci^o mouent alius vno motu & alio motu tardi^o ad naturales p̄tinet. Verūtamē p̄pter doctrine bonitatē de numero & ordine orbū celestium & planetarū aliqua dicent in presenti questōe. Pro quo sit.

Conclusio prima. propter septem planetas. necesse ē ponere septē orb̄es distinctas inter se & a celo stellato. Probat qz sensu apparet planetas variari in p̄p̄inquitate & distantia ad inuicē & stellis fixis. & cū alibz sine planeta moueat motu proprio ab occidentē in orientē vt p̄batū est p̄i^o. sequit^o q̄ 03 ē septē orb̄es a se inuicem distinctos & ab orb̄e aliarū stellarū.

Conclusio secunda. omnes stelle fixe sunt in vno & eodē orb̄e. Probat. qz semper se h̄nt in eadem p̄p̄inquitate & distantia ad inuicē. g^o sunt in vno & eodē orb̄e. tenet p̄na qz cū orb̄es diuersi n̄ possunt moueri equali velocitate secūdu^o suos p̄p̄rios circulos eo q̄ superiores sunt maiores oportet q̄ stelle variarent in p̄p̄inquitate & distantia ad inuicē quod nunq̄ visum est. ergo sunt in eodē orb̄e quod dicit

firmamentū & a p̄b̄o ponit^o celū p̄pter causas assignatas. & sit habent^o octo orb̄es. s. celum stellatū & septem orb̄es septē planetarū. quorū planetarū numer^o & ordo habetur in hoc versu.

Post sim sum sup̄ est vltima luna subest. Vn̄ p̄ primaz. s. intelligit saturnus. & per. J. Jupiter. et per. m. mars. per. alia. s. sol. per. v. venus. per. alia. am. m. mercuri^o. Actoz tñ de sphaera posuit alud celū supra firmamentū. qz vidit ipsum moueri duobus motibus. Sed Ptholome^o & Algafel & Albumasar quos insectus est Albertus posuerunt supra firmamentū duos alios orb̄es celestes.

Pro cuius p̄b̄atione supponunt celū stellatū moueri tribus motib^o. s. diurno ab oriente in occidentem quo peragit suūz circulus in 24. horis. & motu accessus & recessus quo perficit. i. gradum in. 80. annis. & renissionis motu ab occidente in orientem super polis zodiaci. & hoc motu perficit in. 100. annis gradū vnūz. Et qz i toto zodiaco siue circulo none sphaere sunt duodecim signa. & quodlibet habet. 30. grad^o. ideo h^o motu complet suum circulum in. 30000. annoz.

Supponunt secūdo q̄ vnus corpori simplicis est tantū vn^o mot^o simplex secūdu^o naturā 3° supponūt q̄ mot^o p̄ueniēs alicui p̄ter naturā aut supra naturā necessario p̄uenit alicui p̄p̄riam naturā. 4° supponūt q̄ motus p̄ueniēs alicui corpori inferiori secūdu^o naturā p̄p̄riam nō conuenit corpori superiori p̄ter naturā sed bene e contra. Supponūt. 5° q̄ in celestib^o nichil est violentū aut p̄ter naturā qz sunt in corruptibilia. Ex istis suppositionibus sic argunt.

Firmamentū mouet trib^o motib^o vt p̄ p̄ experiētiā. g^o 03 q̄ duo illoz cōueniāt sibi p̄ter naturā aut contra naturā per secūdas suppositionē sed nō cōueniūt ei p̄tra naturā qz ip̄ sibi cōueniunt. modo nullū violentū est p̄p̄riū. g^o p̄ueniūt ei supra naturā. g^o 03 q̄ p̄ueniāt alius duobus orb̄ib^o s^o naturāz p̄ terciā suppositionē. & cū nō cōueniāt corpib^o inferiorib^o vt p̄ p̄ quartā suppositionē. 03 q̄ superiorib^o p̄ueniāt. & per p̄is supra celū sūt duo orb̄es. & sic sūt decē orb̄es celestes. & hec opinio p̄ter tenet. Vn̄ p̄im^o mot^o s. diurnū est causa vniformitatis & p̄manētis rez in cel^o mot^o aut accessus & recessus ē secūda^o & applicat eē ad materiaz & mot^o firmamētū tertius est causa diuersitatis rez inferiorū i sp̄eb^o. motus aut planetarū sūt causa diuersarū p̄plexionū in materia s^o diuersas naturas ipsorū planetarū. Et sic p̄z aliquāliter de numero & positione & ordine planetarū & orbū celestium.

Conclusio Responsiua. Ad q̄sitū. Quanto orb̄es sunt sup̄remo p̄p̄inquoiores tanto motu diurno velocius mouentur & motu proprio tardi^o. Prima pars patet. qz p̄p̄inquoiores primo celo in equali tempore ad modum p̄mi mobilis describunt maiores circulos. ergo velocius mouentur. Secunda p̄

3. mot^o
celi

De Celo et mundo.

pater quia vt dictum est celum stellatum motu proprio soluz facit vnaz reuolutionē in .36000. annis. saturnus in .30. annis. iupiter in .12. mars in duobus. sol venus mercurius fere consimiliter in vno anno. Luna vero in mense. Causam vero vtriusq; partis consequenter assignat philosophus. quia quāto aliquis orbis est propinquior supremo tanto supremum magis preualz ipsū. et ita quāto velocius mouet illū motu diurno tanto tardius motu proprio. quia motus diurnus est ab oriente in occidentem. motus vero propius planetarum est ab occidente in orientem et quodammodo contrariū primo motui.

Et si quis obiiciat quia secundum philosophum sol immediate ponitur supra lunam. et tamen motu proprio aliquantulus tardius mouetur q̄ venus et mercurius qui sunt superiores. Respondetur q̄ quamuis secundum ordinem situs sol sit inferior q̄ venus et mercurius secundum opinionem philosophi. tamen secundum ordinem perfectionis sol est superior. In hoc tamē communiter non tenetur philosophus. ymo astrologi moderni tenent q̄ sol est supra mercurium et venerem et supra lunam. Nec valet si obiiciatur. quia tunc venus et mercurius deberent eclipsare solem sicut luna. Dicendum non valet. Et causa est quia corpus minus non potest eclipsare maius nisi ad illud tantum quod potest cadere in piramidem vmbrosam corporis minoris. quamuis ergo venus et mercurius quandoq; sint inter aspectum nostrum et solem. quia tamen sunt multo minores planete q̄ luna. ideo vmbra eorum non potest pertingere ad nos. id non eclipsant nobis solem. Et quamuis luna octies octoaginta sit minor sole. tamen quia ē prope nos ideo q̄ vmbra eius attingit ad nos. ideo nobis eclipsat solem. Vel diceretur aliter et forte melius. q̄ venus et mercurius sunt planete transparentes et non grossi sicut luna. ideo non faciunt solem eclipsari impediendo lumen eius ne pertingat ad nos quemadmodum luna. Sed poterit aliquis obiicere contra causam conclusionis assignatam a philosopho. quia et verbis philosophus videtur innuere q̄ a primo iteratur violentia orbibus inferioribus. quod non potest dici. cum semper moueantur motu diurno. Obmissis variis modis dicendi plurimum philosophorum. Respondetur secundum opinionem Doctoris Sancti q̄ in vniuerso est duplex naturaz considerare. scilicet naturaz sempiternę permanentię et vniuersitatis que est spūalis et illa est maxime in substantiis separatis. Alia ē generabilis et corruptibilis q̄ reperitur in illis inferioribus. Corpora autem celestia sunt media inter naturaz spūalem et corruptibiles. ideo aliis qualiter participant vtranz naturaz secundum duos motus. Nam primus motus. scilicet diurnus ē

causa sempiternę durationis et vniuersitatis in rebus. sed motus qui est sub circulo obliquo est causa generationis et corruptionis corporum inferiorum. Primus ergo motus tanq̄ aliquid nobilissime nature et propinquissimum substantiis separatis habet solum primum motum qui pertinet ad naturam vniuersitatis rerum. Alia vero corpora celestia in quantum recedunt a substantiis spūalibus applicando se formis generabilibus et corruptibilibus aliquid participat de motu qui pertinet ad naturam difformitatis. et quanto corpus est nobilius et superius tāto plus habet de illo motu. et ita superior planeta qui ē saturnus plus habet de primo motu et minus de secundo inter alios planetas. Sed luna propter propinquitatem sue nature ad corpora generabilia et corruptibilia plurimum participat de secundo motu. scilicet proprio. et velocissime mouetur. et minus habet de primo. scilicet diurno. Medii autem planete medio modo se habent secundum propinquitatem et distantiam ad vtranz naturam. Nec oportet q̄ sit proportio velocitatis et tarditatis secundum proportionem distantie ad substantias immobiles et incorruptibiles.

Cuius ratio est. quia motus celestes non sunt omnino naturales. sed sunt voluntarii propter finem desideratum. ideo in quantum sunt naturales hec proportio velocitatis et tarditatis inuenitur in eis. sed in quantum motus eorum sunt voluntarii propter finem variatur proportio motus eorum non secundum proportionem distantie sed secundum aliquod finis talis motus.

Et quia venus et mercurius deseruiunt planete solis vt sibi colligati ad sui effectus productionē. id q̄ vniuersimouentur cum motu solis. Illis sic premissis. Respondetur ad obiectionē quā philosophus dicit q̄ supra sphaera marie preualet in orbem propinquius et minus in remotis. hoc nō est intelligendum s̄ aliq̄ coactionem altius violentiam. quia nihil a superioribus receptum in inferioribus est contra naturā inferiorum. s̄ intelligendū ē q̄ plus preualet s̄ naturalis impressionē in quibus. scilicet naturā et motū superioris orbis magis participat propinquiora corpora q̄ distantiora. et s̄ hoc salua principiū philosophi in quo dicebat plus. q̄ maius corpus velocius mouet q̄ minus. scilicet n. planete insit vterque motus. scilicet propius et diurnus. tñ motus diurnus ē naturalis planete s̄ id q̄ est dignius in planeta. sicut i bove ē anima intellectiua et sensitua. et quanto plus habet est dignior tāto plus habet de motu digniore nature. scilicet intellectiue et minus de sensitua. et per hoc soluit rō an̄ opposit.

Ad rationes ante opposituz
dicit q̄ quis omnes sphaere in equali tpe cōpleat motū diurnū. tñ maiores in equali tēpore maiores faciūt circulus. quia velocius mouentur. Sequitur in textu. figuraz aut vniuersiuisq; .

Queritur decimo quinto.

Utum astra sint sperice figure. Arguitur q non. quia figura queritur propter motus. s; nul lum astrum habet proprium motum vt probas batum est prius. ergo nullum astrum habet fi guram propriam. Secundo sic. pars circuli non est circulus. ergo etiam cum astra sint par tes corporum spericorum vel orbium ideo n̄ erunt sperica. Tertio sic. Astrum est eiusdem na ture cum suo orbe. ergo sequitur q non est diuis sum a suo orbe. et per consequens non est figura tum. tenet consequentia vltima. quia nichil est figuratum nisi terminatum. In oppo^o est pb̄us in 5° cap^o huius tractatus.

Sciendum est primo. q post

q philosophus determinauit de natura motus positione et differentia velocitatis et tarditatis motus astrorum quantum spectat ad philoso phum naturalem. consequenter agit de figura ipso rum. q; figura facit ad modum motus.

Sciendum est secundo. quod

philosophus non intendit probare figuram de quarta specie qualitatis inesse astris. que sci licet est terminatio superficialium vel linearum de genere quantitatis. sed intendit probare figu ram inesse astris secundum aliquas virtutes et ali quas qualitates.

Conclusio Responsiua ad

questum. Rationabile est existimare figuram vniuscuiusq; astri esse spericam. Probatur duabus rationibus. Prima ratio. Natura nichil irrationabiliter nec frustra facit. ergo cum astra non sint nata moueri motu progressiuo vt dictu est. sequit^r q natura dedit eis figuram tale que maxime est apta ad motum spericum. sed fi gura sperica maxime apta est ad talem motum quia figura sperica nullam secum patitur distin ctionem organorum. que tamen organa necessa rio requiruntur ad motum progressiuum. ergo naturam necesse est dedisse astris figuram spericam. Sed obiiceret aliquis quia prius. P. probauit astra q; sperica non moueri motu pro gressiuo. Dic vero ostendit astra esse sperica per hoc q non sunt nata moueri motu progressiuo. ergo videtur in suis rationibus facere circulari onem. Ad hoc respondet Alexander q pri us philosophus probauit astra non moueri mo tu progressiuo n̄ solum per illud medium q; essent sperica. sed pluribus aliis mediis. Si militer hic probat astra esse sperica non solum per hoc q non mouentur motu progressiuo. sed etiam pluribus aliis mediis. et ideo non est cir culus. Sed huic responsioni opponit Sim plicius quia non impeditur ratio demonstratio

nis circularis per hoc q vtraq; conclusio pluri bus mediis ostenditur. et ita videtur q; demon stratio philosophi sit circularis. Dicendum est ergo q quamuis per hoc q vtraq; conclusio pluribus mediis demonstratur non impediatur ratio demonstrationis circularis. reinouetur ta men inconueniens propter quod impugnatur demonstratio circularis. vt scilicet idem su matur tanquam notius et ignotius eodem mo do. si enim pluribus mediis ostensa fuerit vna conclusio poterit fieri notior vno illoz mediis; per se sumpto. ita poterit alia conclusio accipi ad ampliozem nocionem illius medii. et illo mo do possibile est vti circulo i demonstrationib⁹ vt di ctum est primo posteriorum. sic est in proposito.

Secundo probatur conclusio. astra sunt vni us nature. ergo similiter se habent ad figuram omnia astra. sed ex hiis que sensu apparent ma nifestum est vnum astrorum esse spericum scilicet lunam. ergo alia sunt sperica. Minor patet du plici signo. Primo. quia luna crescit et decrescit se cundum arcuales portiones. ergo luna est sper ica. Antecedens patet. quia cum luna directe co iungitur soli totum emispermium superius a sole illuminatur et totum inferius remanet obscuru sed cum incedit recedere a sole pars que primo a sole distat incipit obscurari. et inferius in tan ta quantitate ex opposita parte incipit illustrari quousq; veniat ad quartam partem circuli. ad quam cum peruenerit media pars superioris emispe ri est clara et alia obscura. et ita est de aliis et tunc luna dicitur Dyathomos sine Dytoma. a dya quod est duo. et thomos quod est diuisio. quia vtrunq; eius emispermium in duo media est diuisum per clarum et obscurum. Deinde cum lu na magis recedit a sole maior pars inferiori emi spereni illustratur versus nos. et maior pars su periori obscuratur quousq; ad medietatem circuli peruenerit. ad quam cum peruenit totaliter est opposita soli. et tunc dicitur ambitricos secundum aliam litteram. et tunc dicitur plena lumie versus nos. quia inferius emispermium est luci du et totum superius obscurum. Et deinde cum per alterum semicirculum incipit moueri iterum ac cedendo ad solē. et tunc inferiori emisperni incipit ob scurari et superius illuminari. et secundum easdem portiones secundum quas illustratur inferius etiam obscuratur superius recedendo. et dicit^r in accessu ad solem ambitricos et dyathomos in recessu. Hoc autem nō posset contingere q. si lu na cresceret et decresceret araaliter nisi esset spei ca. ergo luna est sperica. Secundum signū ē quia eclipses solis fiunt secundum figuram ar cualem. ergo cum fiant per interpositionem lu ne inter nostrum aspectum et solem. ergo luna est sperica. quia proprium est corporum spericorum seinuicem arcualiter interfecare. Sed tūc arca

assumptum istius secunde rationis in quo dicebatur q̄ alia sunt vnus nature.

Dubatur primo. an ita sit

Respondet Auerrois q̄ alia sunt vnus nature secundum speciem. et non differunt nisi numero. Sed si Auerrois intelligat solum de astris fixis cum dicit q̄ sunt partes vnus orbis scilicet firmamenti dictum suum poterit sustineri. Si vero intelligat de astris fixis et planetis dictum suum non potest stare in veritate. Primo quia ea que sunt eiusdem speciei habent easdem operationes secundum speciem et eosdem effectus ut patet in rebus naturalibus. sed non omnia alia habent easdem operationes. ergo et cetera.

Secundo. Motus corporum celestium sunt naturales. ergo si omnia alia essent eiusdem speciei deberent habere eosdem motus et vniformes. quod patet esse falsum tam de planetis comparatis inter se q̄ de stellis fixis comparatis ad invicem. Tertio. multitudo individuum

contentorum sub vna specie non est nisi propter aliquam imperfectionem. utpote q̄ species non poterit perpetuari in vno individuo. id sub vna specie reperitur multitudo individuum vel successio ut perpetuetur in illis. Arguitur etiam q̄ in vno individuo tali non potest recipi perfecte operatio illius speciei. sicut vnus homo non potest acquirere perfecte omnem scientiam. constat autem q̄ quilibet orbis perpetuus est et incorruptibilis. et etiam ad suos motus non indiget aliquo alio quantum est ex parte sui. et ita quilibet orbis est perfectus. et per consequens perfectioni repugnat multitudo sub vna specie.

Item multitudo specierum cuius sit formalis est perfectior q̄ multitudo que est materialis. ergo cum corpora celestia sint perfectissima conuenienter est ipsa differere specie q̄ numero. et ita cum orbis celestes sint specie differentes. ergo alia que in ipsis sunt sicut planete non solum differunt numero sed etiam specie. Nec valet ratio quam adducit Auerrois sic arguens. Si diuersa corpora celestia essent diuersae species contentae sub genere oporteret materiam esse sub ipsis.

Ad hoc enim dicendum est q̄ non est inconueniens ponere materiam in celo. vno necesse est cum celum continue moueatur. Dicebatur enim secundo metaphisice. q̄ in eo quod mouet necesse est materiam esse. Sed bene verum est q̄ materia celi non est eiusdem rationis cum materia horum inferiorum. Argumentum enim istius Auerrois est magis contra ipsum q̄ pro ipso. quia si corpora celestia solum differrent numero. et quia cum multitudo specierum sub vna specie non sit nisi per rationem materie. multo magis in ipsis esset materia quam si differrent specie et conuenirent genere. genus enim reperitur in re

bus specialibus in quibus non est materia.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur q̄ oportet alia habere figuram sphericam secundum qualitatem de secunda et tertia speciebus. non tamen habent figuram actu diuisam et separatam a figura totius. sic q̄ alium sit vnus corpus distinctum figura a suo orbe. sed ibi est diuisio secundum qualitatem et ideo non oportet q̄ alia habeant motum proprium secundum actum distinctum a motu sui orbis. et hoc intelligendo de motu completo circa centrum mundi quo circueunt terram. quia planete in suis orbibus et circulis deferentibus habent circulos epiciclos in deferentibus ut alias dictum est. Ad secundam dicitur q̄ in plano pars circuli non est circulus diuidendo ipsum per circumferentiam circuli. sed tamen intra maiorem circulum potest describi minor circulus qui dicitur pars alterius. ideo similiter pars orbis celestis si diuidatur orbis per circumferentiam non est orbis siue sphaera. tamen quia quilibet orbis habet magnam similitudinem inter superficiem concuam et conuexam. ideo in illa portione possunt describi multe partes spherice modo declarato.

Ad tertiam dicitur q̄ non est intelligendum ut dictum est alium esse terminatum termino quantitatis sed modo declarato. et cetera.

Sequitur in textu. Duabus autem dubitationibus entibus etc.

Queritur de cōserto. Utrum

Motus orbium celestium debeat multiplicari secundum proportionem distantie vnus cuiusq̄ orbis ad supremum orbem. Ita q̄ supremus orbis mouetur vno motu et secundus duobus et tertius tribus. et quartus quatuor. et quintus quinque. et sic deinceps recedendo a primo. Arguitur sic. quia sicut est in quatuor primis orbibus ita videtur esse in aliis. sed in primis quatuor motus multiplicatur secundum proportionem distantiarum ad supremum orbem. ergo debent multiplicari in aliis. Secundo quanto aliquid est perfectius tanto paucioribus indiget. sed ordo in motibus attenditur secundum proportionem ad primum. ergo quanto aliquid est propinquius primo tanto paucioribus motibus debet moueri. et quanto remotior tanto paucioribus. igitur motus multiplicatur secundum proportionem distantie. Ad oppositum est philosophus in sexto et septimo capitulis huius tractatus. in quibus duobus capitulis philosophus mouet duas dubitationes quas reputat difficilimas. Prima est titulus questionis.

Secunda mouebitur in fine questionis.

Pro responsione.

Sciendum est primo qd vt supponitur et dictis decem sunt orbes celestes. quorum decimus mouetur vnico motu scilicet motu diurno. et sexibus duobus motibus scilicet motu accessus et recessus et diurno. et octauus qui dicitur firmamentum mouetur tribus motibus. quia cum predictis mouetur ab oriente in occidentem. sed mouetur preter istos motu proprio ab occidente in orientem super polis. 30 diebus a ci. Quartus vero orbis qui est saturni. et quintus scilicet iouis. et sextus scilicet martis quantum ad astra illorum orbium mouentur quatuor motibus. scilicet motu diurno ab oriente in occidentem. motu proprio ab occidente in orientem. et motu eccentrici. et epicicli. Sed septimus scilicet solis mouetur tribus motibus. scilicet motu diurno. motu proprio. et motu eccentrici quoniam vt dictum est non mouetur motu epicicli. Venus autem et mercurius inferiores sole mouentur quatuor motibus sicut planete superiores. Sed luna que est in infimo orbe cum illis quatuor motibus habet alium motum quo circumgyrat in suo epiciclo. Patet ergo qd non multiplicatur motus secundum proportiones distantie ad supremum. Et qd istud sic accidat oportet aduertere qd corpora celestia non mouentur pure naturaliter sed mouentur a motore intelligente et volente propter determinatum finem.

Quibus notatis sit.

Conclusio Responsiua Ad

Primam questionem. Non oportet motus orbium celestium multiplicari secundum proportionem distantie ad supremum vt dicebatur in titulo questionis. Probatur conclusio. quia orbes celestes non mouentur solo impetu nature. sed mouentur ab aliquo cognoscente et volente propter aliquem finem. oportet ergo qd non habundent nec deficient in motibus secundum exigentiam finium quos attingunt per suos motus. cum ergo ordinentur ad diuersos fines 05 quosdam inferiores moueri paucioribus. et superiores pluribus et hoc propter diuersitatem finium. Aduertendum tamen cum philosopho. qd sicut est in quodam genere entium scilicet animalium: ita est in celestibus. sed sic est qd in genere animalium sunt quedam que a toto genere ordinantur ad sanitatem que est perfectum bonum animalis. etiam inter animalia quedam sunt que habent sanitates absque mala immutatioe et motu. et hec animalia sunt in perfectissimo gradu. Alia animalia sunt que consequuntur sanitatem vnica actione vel motu. et hec sunt in secundo gradu. Alia vero que pluribus actionibus et motibus. puta. ambulatione: euacuatione: alteratione et cetera. et sunt in tertio gradu. Alia ve-

ro que nullo modo consequuntur perfectam sanitatem sed aliquam meliorem dispositionem ad sanitatem et hoc paucioribus motibus. et hec sunt in quarto gradu. Ita gradus encium inueniunt in animalibus. nam perfectissimus bonus quod est prima causa habet in se bonum perse sine motu et mutatione. Alia vero participant bonum perfectum vnico motu seu actione sicut sunt in corporalia. Alia vero consequuntur pluribus actionibus sicut corporalia per continuam generationem et corruptionem. In tertio ponuntur planetes superiores qui pluribus motibus attingunt esse perpetuum. in quarto gradu ponitur sol et planete inferiores qui suis motibus non attingunt esse perpetuum. sed aliquid ordinatum in ipsum scilicet generationem et corruptionem. Et quamuis quilibet planeta cum sole ordinatur ad generationem et corruptionem. tamen sol est primus planeta attingens huiusmodi esse. et quod paucioribus motibus mouetur quam inferiores. id magis habundat in lumine. sicut etiam celum stellatum habundat in lumine et deficit in motu.

Et sic patet qd pluralitas vel paucitas motuum non attingit perfectionem aut imperfectiorem. nisi duntaxat in his que ordinantur ad vnum finem. ideo licet sol pluribus motibus moueatur quam superiores speres. non est tamen eis perfectior. licet bene inferioribus. quia ad eundem finem commune cum eis ordinatur. ideo sol hec inferioria attingit paucioribus motibus secundum principia Aristotelis. Ordo tamen dignitatis et perfectionis in celestibus debet attendi secundum ordinem situs ipsorum. eo qd inferiori spera continetur a superiori. continens aut nobilior est contento. vt supra dictum est in primo. et dicitur infra capitulo de figura terre. Et sic patet solutio ad primam questionem. Secunda questio difficilis est quam mouet Aristoteles. Quare in octauo orbe que a philosopho vocatur primum celum est tanta multitudo astrorum. cum in vnoquoque orbium inferiorum est tantum vnum astrum. Ad hanc questionem ponit philosophus tres solutiones. Prima est excellentia primi celi quod est propinquius primo motori et alios orbes mouet et renouit motu velocissimo et simplicissimo. ideo primum celum est excellentissimum et nobilissimum. Et quia stella est excellentior pars sui celi. ratio comenti eius est qd in primo celo propter eius perfectionem

De Celo et mundo.

sunt maxima astra. Secunda solutio est. quia sicut primum celum alios excedit in astris ita alii excedunt ipsum in motibus. ideo ad eodē natura ordinauit q̄ sicut in primo celo plura astra mouentur vno motu. ita in aliis vnum astrum moueatur pluribus motibus. Et si obiiciatur contra hanc solutionem q̄ quis secundum rationem philosophi celum stellatum sit primum et moueatur vno motu. tamen secundum opinionem astrologorum non est primum celum et mouetur pluribus motibus. ergo hec solutio non est sufficiens. Dicitur q̄ si forte moueatur pluribus motibus. minus tamen habet de secundo motu qui est ab occidente in orientem q̄ alii celi inferiores. q̄ illo motu tardius mouetur scilicet in. 100. annis gradu vno ideo hec solutio per aliquid procedit. tamē alio principio scilicet principio philosophi. Tertia solutio est. primum celum quodammodo mouet omnes inferiores orbis. et quia omne mouens debet excedere in virtute et perfectione mobile suum. ideo conueniens est q̄ in primo celo sint plurima astra. et in orbibus inferioribus sit vnum astrum propter nobilitatem primi supra alios orbis. et per hoc soluitur secunda questio difficilis.

Ad rationes ante opposituz

Patet solutio ex dictis. Procedunt enim supponendo q̄ illi orbis ordinantur ad finem proprium. quod est falsum. quia quidam ordinantur ad permanentiam. alii ad conseruationem. alii ad diuersitatem figuraruz. ideo non oportet q̄ adequentur in motibus. et tantum de questione.

Sequitur in textu.

Reliquum autem de terra dicere vbi exstat. et cetera.

Queritur decimo septimo.

Utruz terra naturaliter quiescat in medio mundi. Arguitur q̄ non. q̄ terra non est in medio mundi. ergo ibidem non quiescit. Antecedens patet quia nobiliori debetur nobilior locus. sed ignis inter elementa est nobilior et similiter locus medius est nobilior. ergo ignis est in medio mundi. q̄ autem locus medius sit nobilior patet per simile in animalibus. in quibus nobilius membrum scilicet cor ponitur in medio tanquam in nobiliori loco. Item ille locus est nobilior in vniuerso in quo concurrunt et vniuntur virtutes vniuersi. sic est de medio mundi quia equaliter ab vtraq̄ sui parte circum datum est ab omnibus partibus vniuersi. ergo locus medius est nobilior. Deinde arguitur contra questum. Omne corpus naturale natu-

raliter est mobile. sed terra est corpus naturale ergo terra est naturaliter mobilis. et per consequens aliquando mouetur et non quiescit perpetuo in medio mundi. Nec potest etiam dici q̄ moueatur motu alterationis et non motu locali. quia motus localis est primus et supponitur ab omnibus aliis motibus. In oppositum est philosophus in fine vltimi tractatus huius secundi.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ philosophus determinauit de corpore celesti et de accidentibus ipsius celi et partium eiusdem. Consequenter determinat de terra circa quam celum mouetur circulariter. nec intendit philosophus in isto tractatu tractare de terra. secundum quod est vnum de quatuor elementis. quia secundum hoc determinatur in tertio et quarto libris sequentibus. sed determinat de terra secundum quod est centrum sere celestis. et secundum hoc tractant astrologi. Et determinando de terra philosophus tria facit. Nam primo determinat de situ et positione terre. Secundo de eius quiete. Tertio de figura ipsius. Et determinando de istis tribus prius ponit opiniones antiquorum circa hec tria et motiua ipsorum. et post ea improbat illas opiniones et ipsa motiua. 3° ponit opinionem propriam. De omnibus istis et de opinione antiquorum et etiam philosophi videbitur in presenti questione. Et primo de opinionibus antiquorum.

Sciendum est secundo. quod

quantum ad situm terre ponentes mundum infinitum non habuerunt ponere terram in medio mundi eo q̄ in infinito non est medium neq̄ extremum. Sed inter illos qui posuerunt mundum finitum quidam qui vocantur Pythagorici qui circa talia dubitauerunt ponunt ignem in medio mundi propter rationem factam ante oppositum. quia posuerunt terram moueri circa medium. et motu suo causare diem et noctem. Et non solum dixerunt hanc terram in qua habitamus sic moueri. sed etiam posuerunt vnam aliam terram quam vocauerunt Antistionam. ab antiquo q̄ est contra. et isto stas quasi semper stans contra nostram terram. et ideo secundum eos per terram nostram que semper mouetur sicut et alia impeditur ne possimus videre aliam terram. Et ad ponendum pluralitatem terrarum mouebatur propter hoc q̄ eclipses lune causatur per interpositionem terre inter solem et lunam. eclipses autem solis fit per interpositionem lune inter nos et solem cum igitur sint plures eclipses lune q̄ solis et sepius fiant q̄ solis. oportet q̄ istarum eclipsium sint plures cause. et illud non potest saluari vt ipsi dicunt conuenienter. nisi ponendo plures terras. Sed hec opinio falsa est. Primo q̄ ut

du. mediu.

ad hoc q̄ isti pictagorici posuerunt ignes in medio. in hoc enim fuerunt decepti ex equiuocatione. duplex enī ē mediū scilicet magnitudinis et virtutis. n̄ tamen q̄ mediū magnitudinis sit perfectius quia tale mediū circumdatur et continetur ab aliis. modo continens est perfectius contento. sed mediū virtutis est perfectius. et ideo in tali medio debet poni perfectius corpus ideo ignis debet poni in medio secundū virtutem. locus enim ignis est finis corporum.

Ad rationem autem Pictag. potest dici q̄ animalis non est in medio magnitudinis. ymo vmbilicus est in medio magnitudinis. sed cor ē in medio virtutis. Ad aliud motuum de pluralitate terre dicitur q̄ pluralitas eclipsium lune non est propter pluralitatez terre. sed quia luna pluries dyametraliter respicit terras. cum maneat inter ipsam et solem. sol autem non eclipsat nisi a luna minore ipso sole.

Alii autē philosophi dixerunt terram in centro mundi. et dixerunt moueri ipsam circa medium eius. Sed hec opinio quantum ad hoc q̄ ponit terram esse in medio mundi vera est. sed quantum ad hoc q̄ ponit terram moueri in illo medio falsa est vt postea probabitur. Alii autem dixerunt terram esse in medio mundi et ibi quiescere. et secundū hoc verum dixerunt. Sed de causa quietis terre in medio mundi diuersificati sunt in quinque opiniones. quidam enim dixerunt terram quiescere in medio mundi propter eius profunditatem in medio quam non contingit pertransire. et huius opinionis fuerunt xenophales et zenopolis. Sed hanc opinionem destruit Aristote. tanquam irrationabilem. Alia fuit opinio Thalio Mille sui qui posuit terram supra aquam natam sicut lignum. et hec opinio admittit similem difficultatem de aqua quid subiret ipsam.

Item aqua est leuior terra. leuiora autem semper superferuntur. Item sicut est de partibus terre ita est de tota terra. sed quelibet pars terre posita in aqua tendit in fundum et descendit. ergo et tota terra. Tertia fuit opinio ponens terram esse late figure et propter hoc non posse diuidere aerem subtus exilentem. qui aer sic compressus et non habens locum in quem cedat sustinet ipsam terram. et huius opinionis fuerunt Anaximenes et Anaxagoras et Democritus et dabant exemplum de quiete ad confirmationem sue opinionis. Sed hec opinio falsa est. qz infra probatur terram esse sphericam. Quarta opinio fuit Empedoclis ponentis q̄ terra sic permanet in medio vndiqz depulsa et delecta propter velocitatem circumrotationis corporis celestis. sicut videmus q̄ vas repletum aqua habens foramen si velociter circumferatur retinet aquam et non cadit aqua. quia velocitas circum-

rotationis preuenit motum aque deorsum.

Sed hec opinio improbat. quia si ita esset terra detineretur in illo loco violente. quod autem detinetur in aliquo loco violente naturaliter est mobile ab illo loco. et ita terra naturaliter esset mobilis in medio quod falsum est.

Alie multe rationes ponuntur in textu contra illam opinionem que causa breuitatis relinquuntur.

Quinta opinio fuit q̄ terra permanet immobilis in medio eo q̄ vndiqz equaliter distat a circumferentia celi. et ideo oportet vt q̄ non moueatur vel q̄ simul moueatur ad diuersas partes quod est impossibile. quia qua ratione moueretur ad vnam eadem ratione ad aliam. Et hec opinio fuit Anaximandri que falsa est. qz tunc si ignis poneretur in medio mundi pari ratione quiesceret. Est etiam irrationabilis quia non assignat causam motus terre ad medium. cum videamus q̄ vnaqueqz pars terre tendat ad medium. Et quia eadem est causa motus ad aliquem locum et quietis in eodem. Idcirco philosophus dicit q̄ mirabile fuit illos inquirere de causa quietis terre et non de causa motus ad medium. Et ille sunt opiniones de quiete terre. Et istis patet quid isti antiqui senserunt et dixerunt de situ terre. de quibus omnibus restat videre veritatem secundū opinionem phi. Et circa hoc sit.

Conclusio Responsiua.

Comprehendens situm et quietem terre. Necessesse est terram in medio mundi quiescere. Nec conclusio probatur. quia idem est motus totius et partium. sed vnaqueqz pars terre naturaliter fertur ad medium vt docet experientia. ergo tota terra naturaliter mobilis est ad medium. Sed vnum quodqz corpus quiescit naturaliter in loco ad quem fertur. ergo terra in medio mundi naturaliter quiescit. Secundo si terra moueretur naturaliter in medio mundi oporteret terram moueri circulariter. quia non posset recte moueri nisi recedendo a medio. et ita naturaliter ascenderet. ergo oportet q̄ moueatur circulariter si moueatur a medio. et hoc est impossibile. quia vnum quodqz corpus circulariter motum mouetur pluribus motibus dempto primo mobili. ergo oporteret terram moueri pluribus motibus. et ita si per motum terre saluaretur apparentia in motibus planetarum pari ratione similis diuersitas deberet apparere in motibus astrorum.

Tertia Ratio. Pro qua supponitur primo. q̄ idem est motus naturalis totius et partium. Secundo supponitur q̄ vnaqueqz pars terre naturaliter fertur ad medium. Et quo sequitur q̄ terra naturaliter in medio quiescit. Item probatur per signum. quia si aliquid terre sursum periciatur per quodcumqz tempus ibi permanet

De Celo et mundo.

vel si in superficie proiciatur accidet illud reuertitur in eundem locum terre a quo recessit. s; hoc contingere non posset si terra moueretur in medio mundi ergo et cetera. Item nos videmus ad sensum q; nulla pars terre auferatur a medio nisi per violentiam. ergo neq; terra tota. s; vnũ quodq; naturaliter quiescit in loco a quo per violentiam auferatur. g^o 24.

Dubitatur primo. Utrum

Sit idem medium mundi et terre. Respondetur q; duplex est medium terre scilicet gravitatis terre. et magnitudinis. Dicendum ergo q; idem est medium mundi et gravitatis terre sed nõ est idẽ mediũ magnitudinis mñdi et terre. Unde mo^o p magnitudis grauitatis a medio mñdi e a medio grauitatis et si a medio magnitudinis nisi forte p accidens in quantum accidit idem esse medium magnitudinis terre et gravitatis eiusdem.

Dubitatur Secundo. Que

Sit causa gravitatis terre in medio mundi. Respondetur q; propria natura terre. neq; est querenda alia causa extrinseca nisi prima causa. ergo 24.

Dubitatur tertio. Utrum

Tota terra sit mobilis ad medium. Dicitur q; sic. et si per violentiam poneretur extra locum suum naturaliter moueretur ad ipsum.

Rationes facte ante oppositum soluntur ex dictis. Sequitur in tertium figuram autem habere sphericam necessarium est ipsam. 24.

Queritur Decimo octauo.

Utrum terra sit sphericæ figure. Arguitur q; nõ est quia nullus corpus sphericum interfecat solem orientem vel occidentem secundum lineam rectam ergo non est sphericæ figure. Arguitur secundum do. figura sphericæ est maxime mobilis quia solum tangit superficiem in puncto. sed terra nõ est maxime mobilis cum non moueatur neq; in suo loco nec ad alium locum. ergo cum natura nihil faciat frustra. sequitur q; non dedit sibi figuram sphericam. Arguitur tertio. Omne corpus sphericum secundum omnem partem superficie equaliter distat a centro eius. strarius p de montibus qui magis elongantur a centro terre q; alie partes superficie. ergo terra non est sphericæ. In oppositum e. p.

Sciendum est primo. q; post q; philosophus ostendit veritatem de situ et quibus

ete terre. Consequenter determinat de figura et quantitate per rationes naturales. et per signa sumpta secundum sensum ostendit illam esse sphericæ figure. et ex illis signis ostendit terram esse modice quantitatis in ordine ad totum celum et in hoc repugnat opinionibus antiquorum qui dicebant terram nõ esse sphericæ figure.

Sciendum est Secundo.

Q; terra potest dupliciter considerari. Uno modo secundum propriam naturam. et hoc modo omnes partes eius debent esse equaliter graues et equaliter tendere ad medium. ideo si esset disposita secundum suam aptitudinem sue nature particularis deberet esse sphericæ figure.

Alio modo potest considerari in quantum est alterata per actionem caloris naturalis. et sic ea sunt montes et valles que intenduntur natura vniuersali propter bonum et utilitatem terrenascentium et viuentium. sed ista conueniunt terre quoddammodo violente et preter naturam particularem eius licet sit secundum naturam vniuersalem. Et quia vnumquodq; magis debet dici quale quod est secundum naturam vniuersalem et propriam q; quale quod est preter naturam particularem siue per accidens. ideo terra magis est dicenda sphericæ figure q; alterius figure. et quia montes et concauitates terre non sunt magne in ordine ad totam terram. ideo non impediunt quin possit dici sphericæ in ordine ad celum.

Conclusio prima. Terra est sphericæ figure secundum aptitudinem nature sue particularis. Primum probat philosophus duabus rationibus et tribus signis.

Prima ratio est vnaqueq; pars terre habet gravitatem per quam tendit ad medium. et semper maior pars pellit minorem quousq; equalis ter sint in illo medio. ita q; equalis grauitas ex vtraq; parte centri relinquatur. Et sic omnes partes terre equaliter recedunt a circumferentia celi et accedunt ad medium ipsum. Sed omne tale corpus est sphericum. ergo et cetera. Et hoc posset argui per dictum antiquorum ponentium terram esse in medio per circumgrationem motus celi vndiq; depellentis ad medium. ergo secundum eos oportet terram esse sphericam. Verumtamen est conuenientius dicere terram esse situatam in medio mundi et habere figuram sphericam secundum naturam propriam ipsius terre quia est corpus grauissimum q; propter aliam quam violentiam. Et si dicatur contra istam rationem q; ista bene concludit supposito q; omnes partes equales ex vna parte medii sunt ex alia. Sed hoc non supposito non videtur concludere. Respondet philosophus q; siue hoc supponatur siue non semper tenet veritas. Ideo

Liber Secundus.

si supponatur tenet p̄ntia. si vero non adhuc tenet p̄ntia. quia ut dictum est prius partes grauiiores versus vnam partem exiitentes depellunt alias quousq; occupent medium vt tanta velocitas grauis sit ex vna parte sicut ex alia. Neq; iterum valet dicere q̄ terra est ingenta et incorruptibilis ergo non oportet omnes partes concurrere equaliter ad medium. quia si terra esset ingenta oporteret q̄ esset naturaliter disposita. et si esset naturaliter disposita esset quodammodo ordinata ac si fuisset genita per actionem nature. Secunda ratio est que sumitur ex figura motus partium terre. Quia omnia corpora grauia ex qua que parte celi descendunt feruntur ad terram secundum angulos equales scilicet rectos que causantur ex linea recta per quam est motus. et linea existente in superficie terre. quia corpus graue non firmius stat supra terram nisi secundum lineam perpendiculari arcum. ergo terra est spherica. Tenet consequentia quia si terra esset naturaliter lata in sua superficie non fieret motus corporum grauium ad terram ab ipso celo vndiq; secundum angulos rectos.

Secundo modo patet Conclusio per signum q̄ Eclipsis lune et decisiones penes clarum et obscurum in Eclipsi fiunt per lineam circula rem. sed tales Eclipses causantur per vmbriam terre cadentem inter solem et lunam. ergo illa vmbra est rotunda. sed solum corpus sphericum est natum facere vmbriam rotundam. ergo et cetera.

Secundum signum est ex apparētia astrorum. quia procedendo modicum a septentrione ad meridiem vel e contra variantur astra que sunt supra caput nostrum. quia alte et alie stelle sunt apparentes in egipto versus meridiem que non videntur versus polum arcticum. Et e contra. Multe apparent versus septentrionem que nō apparent exiitibus versus austrum. Similiter procedendo ab oriente in occidentem vel e contra contingit magna varietas in ortu et occasu astrorum. sed hoc non est nisi propter rotunditatem terre. ergo terra est rotunda.

Tertium signum est q̄ Mathematici mensurauerunt quantitatem terre per habitudinem circuli eius ad circulum celi. sed hoc non potuissent facere nisi terra esset rotunda. Ipsi enim primo inuenerunt quantitatem circuli qui supponitur vni gradui celi. et deinde in equali proportionem attribuendo cuiuslibet gradui celi tantum spatium inuenerunt quantum est circuli terre.

Ex illis signis patet q̄ terra est modice quantitatis in ordine ad celum. Patet primo. quia si esset magne quantitatis non ita cito fieret apparētia astrorum procedenti a septentrione versus austrum et e contra. vel ab oriente in occidentem. et cum hoc contingat sequitur

q̄ terra est modice quantitatis in ordine ad celum. Secundo. q̄ Aliqui voluerunt adaptare locum qui est inter columnas Herculeas in occidentem loco qui est circa indiam id est in orientem et q̄ nō est nisi vnus mare inter ista duo loca. Quod probat p̄ntis q̄ in vtroq; illorum nascuntur Elephantes quod videtur propter propinquitatem illorum locorum. Sed hoc nō esset nisi terra esset p̄ntis et titat. 3° q̄ mathematici. terram mensurantes extendunt rotunditatem eius ad quadraginta milia stadiorum. i. quadragies decem milia q̄ valent quatuorcentis milia stadiorum. et cuius stadii sit octaua pars miliaris. et octaua pars illius numeri sit. 50000. ideo secundum istos ambitus terre p̄ntet. 50000. miliaria. et cuius duo miliaria faciunt leucam sequitur q̄ continet. 25000. leucas. sed secundum modernos astrologos ambitus terre ponitur minoris quantitatis. q̄ ponitur continere octenta et. 52000. stadiorum que valent. 15. milia. et septuaginta et. 50. leucas quod potest inueniri facilius quod vni gradui celi supponitur. 700. stadia q̄ habent 46. leucas cuius. 12. stadii. et applicando tot leucas cuius gradui celi inuenitur p̄ntis numerus.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicit q̄ s^o rei veritate terra intersecat solem s^o lineam circularē. s^o aut apparētiā videtur interfecare s^o lineam rectā. et hoc contingit propter elongationem solis a terra et magnitudinem rotunditatis terre rōe quare vna pars circuli terre includitur in angulo visuati. 5° videtur solem admodum magne partis circuli visē a longe videnti recte linee esse. et si hoc nobis apparet in illis circulis maxime erit circa rotunditatem terre q̄ s^o sit minima respectu celi. est t̄n maria respectu corporum mixtorum et aiatorum. Ad secundam dicit q̄ terra est spherice figure propter equalitatem motus suam prius ad centum. et q̄ ille motus nō sibi conuenit frustra. ideo nec illa figura. Ad tertiam p̄ntis latio. Et hec de. 2° de celo et mundo.

Super. 3° libro Jobānes veroris nullas fecit glossulas s^o morez scole parisiensis. 5°

Sequitur Quartus liber De graui autem et leui. et celi

**Irea incium quar
ti Libri de celo et
mundo Queritur
primo Utrum.**

Sit aliquod corp⁹ simpliciter graue. et aliquod simpliciter leue. et aliquod graue et aliquod leue ad alterum siue in respectu. Arguitur primo quo ad primam partem q̄ non. quia illud est graue aut leue simpliciter. quo existere aut graui aut leui nihil est grauius aut leuius. Sed quo cuiq; corpore graui dato aut leui adhuc est dare grauius aut leuius. ergo nullum est graue aut leue simpliciter. Minor potest. quia dato quo cuiq; corpore graui potest sibi addi aliquid graue et sic erit grauius. Secundo arguitur quo ad secundam partem negatiue. quia si esset aliquod corpus graue vel leue in respectu tale esset aqua vel aer. sed hoc non. quia illud dicitur graue aut leue in respectu cuius grauitati est leuitas admixta. vel cuius leuitati est grauitas admixta. sed grauitati aque non est leuitas admixta. neq; leuitati aeris est grauitas admixta. quia forma substantialis aque et aeris sunt forme simplices. oportet ergo virtute consequentis huiusmodi formas esse simplices. ergo et cetera. In oppositum est probum in primo capitulo h⁹ quarti libri.

Sciendum est primo. q̄ post

Philosophus determinauit de corporibus simplicibus mobilibus motu recto. scilicet de elementis secundum opinionem antiquorum. consequenter determinat de eisdem secundum q̄ sunt mobilia motu recto secundum opinionem propriam. ostendendo quid sit corpus graue. et quid corpus leue. et quas proprietates habeant corpora grauia et leuia secundum q̄ sunt mobilia motu recto.

Sciendum est Secundo.

q̄ quadrupliciter potest intelligi aliquod corpus esse graue simpliciter. Uno modo ut aliquid dicatur graue simpliciter quo existente graui nihil est ipso grauius. Et hoc modo parua gleba terre non esset grauis simpliciter. quia tota terra est grauior ea. Secundo modo dicitur graue simpliciter quod nihil leuitatis habet admixtum. et isto modo quodlibet corpus graue simplex diceretur graue simpliciter. Tertio modo dicitur graue simpliciter. ut simpliciter idem est quod sine addito. ut dicatur graue simpliciter hoc est sine addito. et illi modi non sunt ad propositum. Quarto modo dicitur graue simpliciter quod natum est descendere in om-

nibus elementis preterquam in vno. et illo modo parua gleba terre. dicitur graue quoddam simpliciter. Et similiter posset fieri distinctio de leui simpliciter.

Sciendum est Tertio. q̄ ali

quid dicitur graue ad alterum siue in respectu dupliciter. Uno modo dicitur graue in respectu quod habet aliquid leuitatis admixtum. et sic nullum corpus simpliciter potest dici graue in respectu. et sic non capitur in proposito. Alio modo dicitur aliquid graue in respectu quod in vno elemento est natum ascendere et in aliis duobus descendere. Et hoc modo aqua dicitur quoddam graue in respectu. quia ascendit per aquam et descendit per aerem et ignem. et simili distinctio potest fieri de leui in respectu.

Conclusio prima:

Ali quod est graue simpliciter. et aliquod est leue simpliciter. Probatur quia est aliquod corpus natum moueri simpliciter deorsum et ad medium mundi. et aliquod corpus simpliciter ferri sursum et ad extremum vniuersi. ergo est aliquod corpus graue simpliciter. et aliquod leue simpliciter. consequentia tenet a diffinitione ad diffinitum.

Uel aliter arguitur. Est aliquod corpus simplex natum descendere per tria elementa. scilicet per ignem aerem et aquam. et illud est terra. Et est aliquod corpus simplex natum ascendere per tria elementa. scilicet per terram aquam et aerem. ergo est aliquod corpus graue simpliciter. et aliquod leue simpliciter.

Conclusio secunda.

Est Aliquod corpus graue ad alterum et aliquod corpus leue in respectu. Patet. quia est aliquod corpus natum descendere per duo elementa. et ascendere per vnum scilicet aqua. Est etiam aliquid quod natum descendere per vnum elementum et ascendere per duo. et illud est aer. ergo est aliquid quod corpus graue in respectu. et aliquod leue in respectu. Consequentia patet. per diffinitiones grauis et leuis in respectu siue ad alterum. et hoc graue aut leue communiter vocatur graue aut leue secundum quid.

Dubitatur primo. An gra

uitas et leuitas sint forme substantiales grauius et leuius. Respondetur q̄ nō. nam grauitas et leuitas sunt qualitates motiue ipsorum elementorum consequentes esse substantiale completum ipsorum eorum. Dantur virtutum operationes siue actus secundum quos carēt nobis propriis ut habet textus. Si tñ si liceret fingere nosa possem⁹ dicere ut Albert⁹ q̄ act⁹ ipsi⁹ grauitatē ē grauire. s. moueri deorsum. Et leuitatis est leuire scilicet moueri sursum.

Dubitatur Secundo. vtrum

Aliquod elementum in suo loco naturali sit leue aut graue. Videtur q̄ sic. quia in suo loco naturali retinet suam formam substantialem. ergo retinet grauitatem vel leuitatem que sunt qualitates motiue consequentes formas elementorum. Ad oppositum tamen videtur esse experientia. quia aliquis existens in aqua nō percipit grauitatem aque existentem supra se ipsius. similiter situle posite in aqua et plene aqua leuatur sursum violentia. hoc autem non esset si aqua esset grauis in suo loco. ergo et cetera.

Ad dubium respondetur q̄ aliquid dicitur graue aut leue dupliciter. Uno modo habitu aliter hoc est in actu primo. quod scilicet habet grauitatem aut leuitatem per quam tenderet in locum suum si esset extra locum. quamuis non moueatur a loco suo naturaliter. Alio modo aliquid dicitur graue aut leue actualiter hoc est in actu secundo. quod scilicet tendit ad suum locum actu. quia habet motum consequentē grauitatem vel leuitatem. Elementum ergo in suo loco naturali existens bene est graue aut leue primo modo. sed non 2° mō. Et p̄ b? solum rationes facte hinc et inde.

Dubitatur tertio. Vtrum

quodlibet corpus quod est alio grauius in aere sit grauius in aqua. Respondetur q̄ non et hoc satis docet experientia. nam magnum lignum est grauius in aere paruo plumbo. et tamen paruum plumbum in aqua est grauius q̄ magnum lignum. nam lignum in aqua supernatat et plumbum submergitur. Et hoc contingit. quia in ligno est plus de aere porositate et de aqua. sed in plumbo est plus de terra q̄ de aere. hoc ergo est propter diuersam mixtionem elementorum in mixto. Ex precedentibus ergo patet. quid sit graue simpliciter. et quid leue simpliciter. quid graue in respectu. et quid leue in respectu.

Ad rationes patet solutio

ex dictis. et sequitur alia questio.

Sequitur in textu. Alteram causam putant et dicunt quidā et c.

Queritur Secundo. Vtrum

Vacuum et plenum sint causa grauis et leuis.

Arguitur q̄ sic auctoritate omnium philosophorum antiquorum fere concorditer conuenientium in hoc. ergo et cetera. Secundo arguitur. Vacuum et plenum sunt causa raritatis et densitatis. sed raris est leue et densum est graue. et

go vacuum et plenum sunt cause grauitatis et leuitatis. In oppo^o est. p. in textu.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ philosophus determinauit quid sit graue simpliciter et quid leue simpliciter. et quid graue in respectu. et quid leue in respectu. Consequenter agit de causis grauium et leuium. Et ponit primo opiniones antiquorum et eas improbat. Et de illis videbitur in presenti questione. Secundo determinat veritates. et de hoc videbitur in sequentibus questionibus.

Sciendum est Secundo q̄

Plato posuit corpora componi sex superficiesibus et in superficies resoluuntur ut alias dictum est. Et quia trigonus est prima figura inter figuras rectilineas. ideo posuit corpora constitui ex trigonis. Et consequenter posuit illud corpus esse grauius quod consistit ex pluribus trigonis. et illud leuius quod ex paucioribus consistit. Sed in hoc defectus et errauit Plato. quia nichil tractauit de causis grauis et leuis simpliciter. sed solum determinauit de graui et leui in respectu. ostendendo solum quid sit corpus grauius et quid leuius. Defecit etiam determinando de grauius et leuis in respectu. quia in hoc fallum dicit dicendo q̄ illud sit grauius quod constat ex pluribus trigonis. et leuius quod ex paucioribus. quia si ita esset sequeretur q̄ paruus ignis esset leuior et citius ascenderet q̄ magnus ignis. Consequens est falsum. Patet tamen consequentia. quia secundum opinionem platonis paruus ignis constat ex paucioribus trigonis q̄ magnus ignis. et sic secundum diffinitionem leuioris dataz a Platone paruus ignis esset leuior q̄ magnus. quod est falsum. Sequeretur etiam si sic esset q̄ magnus ignis esset grauior q̄ parua terra. Consequens est falsum. Patet tamen consequentia. quia magnus ignis constat ex pluribus trigonis q̄ parua terra. Et sic patet qd̄ Platonis opinio de grauitate et leuitate stare non potest in veritate. Unde opinio Platonis magis videtur intelligi de corpore de genere quantitatis q̄ de genere substantie. Alia fuit opinio antiquorum philosophorum dicentium quosdam vacuitates esse causas leuitatis. et etiā dixerunt partes plenas esse causas grauitatis. et ita sicut illos vacuos esse causas leuis et plenos esse causas grauis. Et isti tripartiti sunt quod quidā posuerunt illud corpus esse leuius qd̄ constat ex maioribus suis habeat plures partes plenas sine pauciores sine equales q̄ corpus leue. Alii dixerunt illud corpus esse leuius quod constat ex maiore vacuo et minore pleno q̄ illud quod econtra. et

nota q̄ dupliciter aliquid dicitur graue aut leue habitu aliter et actualiter.

vacuum et plenum sunt causa raritatis et densitatis. sed raris est leue et densum est graue. et

De Celo et mundo.

Sed alii dixerunt illud corpus esse leuius cuius proportio sui vacui ad suum plenum est maior & proportio alterius leuis ad suum plenum. Et isti omnes nichil tractauerunt de graui & leui simpliciter. sed solum de grauiori & leuiori nec illi de opinione prima. Isti tamen contemniunt in hoc & ponunt vacuum impellere corpora sursum sine monere sursum. & plenum deorsum. Philosophus tamen reprobat ista in textu tanquam falsa. Quapropter contra hanc opinionem nec sit.

Conclusio prima: Illud non est leuius in quo est plus de vacuo. Probatum sic. quia sic magnus aurum esset leuius modico igne. Patet consequentia. quia secundum istos in magno auro est plus de vacuo & in modico igne. Contra secundas opiniones sit.

Conclusio secunda. Illud non est leuius alio quod constat ex maiori vacuo & minori pleno. Patet quia si sic sequeretur & magnus ignis esset leuior aliqua parte terre. & non est concedendum quia terra non est leuis. Patet consequentia. quia magnus ignis secundum eos constaret ex maiori vacuo & minori pleno & alia pars terre.

Conclusio tertia. Contra tertiam opinionem. Aliquid non dicitur leuius aliis quia proportio sui vacui ad suum plenum maior sit & proportio alterius. Patet quia si sic sequeretur & minor ignis eque cito moueretur sursum sicut magnus. Patet consequentia quia in paruo igne est equalis proportio sui vacui ad suum plenum. & similiter sequeretur & parua terra eque cito descenderet sicut magna pars terre.

Conclusio quarta. vacuitas non est causa mouens corpora sursum. neque plenitudo deorsum. Patet quia cum vacuum secundum istos sit corporibus inhibitorium & sit distensum secundum tres dimensiones. sequeretur & vacuum moueretur ad motum corporis. in quo infunditur & imbibitur. & ita argueretur de plenitudine. Si ergo vacuitas moueret sursum & plenitudo deorsum sequeretur & idem esset motus & mouens seipsius quod improbat in 7. philosophis corporum. Item improbatum est in 4. philosophis corporum. & vacuum non potest esse in natura. & quod ponentes vacuum propter motum destruit omnino motum. Item cum illud quod est simpliciter leue sit in terris leuitatis nichil habens de permutatione contrarii. sequeretur & isti non poterant dare corpus aliquod simpliciter leue. quia non dixerunt aliquod corpus componi solum ex vacuitatibus & similiter argueretur & secundum eos nullum

esset corpus simpliciter graue. quia non posset rari aliquod corpus componi ex plenitudine tantum. Sic ergo patet & isti non sufficienter tractauerunt de causa grauis & leuis.

Conclusio Responsiua:

Vacuum non est causa leuitatis. nec plenum causa grauitatis. Patet quia tunc nulla res esset simpliciter grauis aut leuis quod patet ex precedentibus. Si queratur ergo que sit causa grauitatis & leuitatis in corporibus grauibus & leuibus. Dicatur ad hoc quod ipsa forma & materia grauium & leuium corporum est natura grauitatis & leuitatis eorum. grauitas autem & leuitas sunt qualitates naturaliter consequentes & per se naturas substantiales corporum grauium et leuium. nec est querenda alia causa intrinseca & natura grauis et leuis.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur. quod antiqui non sunt tenendi nec auctoritandi in hoc. Ad secundam negatur & vacuum & plenum sunt causa raritatis & densitatis. ymo natura propria rarorum et densorum sunt eorum causa. ergo & cessat.

Sequitur in textu. Nos autem dicimus primum determinantes de quo

Queritur tertio. Utrum

Ex parte qualitatum motuarum sufficienter concludi possit numerus quaternarius elementorum. Arguitur & non. quia in elementis non sunt nisi due qualitates motiue scilicet grauitas & leuitas. ergo non erunt nisi duo elementa

Secundo arguitur. si illo modo posset concludi numerus elementorum quaternarius hoc probaretur sic arguendo. Est aliquod corpus leue simpliciter quod natura est ferri sursum simpliciter. & est aliquod graue simpliciter quod natura est ferri deorsum simpliciter. sed hec duo sunt grauia simpliciter quia sunt extrema alicuius grauitatis simpliciter. sed inter quatuor duo extrema simpliciter que sunt extrema unius grauitatis necesse est esse duo media quorum unum magis accedat ad unum extremum & aliud ad reliquum ergo sequitur quod quatuor erunt corpora grauia & leuia scilicet duo media & duo extrema. Tunc contra hoc arguitur. Inter duo extrema grauia possunt plura esse media duobus. ut in coloribus & odoribus in quibus possunt esse plura media duobus. ergo non sequitur si sit aliquod graue simpliciter & aliud leue simpliciter quod non sunt nisi duo media. & quod non sunt nisi quatuor corpora grauia & leuia. 3. arguitur in 2. de generatione sufficienter probatur numerus quaternarius eorum. ergo superfluum est hoc probare bic. In oppositum est probatum in textu. Pro Resolutione.

Sciendum est primo. q̄ post q̄ philosophus improbauit opiniones antiquorum de graui & leui. & ostendit q̄ non est querenda alia causa grauitatis & leuitatis preter naturas corporis grauis & leuis. p̄n̄ in hac parte intendit determinare ex parte illarū qualitatum. s. grauitatis & leuitatis numerū quaternarium ipsorū elementorū.

Sciendum est Secundo. q̄ inter corpora vniuersi & maxime inter easq̄ sunt per se & principales partes vniuersi & maxime sicut sunt quatuor elementa continens semper est dignius contento. & se habet ad ipsum sicut forma ad materiam. Et quo patet q̄ aqua se habet ad terram sicut forma ad materiam & actus ad potentiam. Et similiter dicendum est de aere respectu aque. & de igne respectu aeris. Ex quo sequitur q̄ terra inter cetera elementa est materialius & potentialius eorū. q̄ continet & non continet. Et propter hoc etiam est minimē actiuitatis q̄ actiuitas oritur a forma. Et maxime resistentie q̄ resistentia oritur a materia. E conuerso aut dicitur de igne. ignis enim est inter omnia elementa formalius & actualius elementum. & ob hoc est magis actiuus. q̄ habet plus de forma. & minus passiuus. ḡ minus resistentius. q̄ minus habet de materia. Media autem elementa actualia sunt & potentialia sed respectu diuersorū. q̄ continent & continentur.

Sciendum est tertio q̄ cum

Elementa sint distincta specie & sint corpora simplicia simplices formas & naturas habentia oportet q̄ motus eorū sint distincti secundum speciem. & q̄ motus eorū sint simplices. Et sic oportet q̄ sint quatuor motus recti simplices specie specialissima distincti. & q̄ sint quatuor localia specie & natura distincta.

Sciendum est quarto. q̄ aliter in secundo de generatione probatur numerus quaternarius quatuor elementorum. & aliter in hoc libro. q̄ in secundo de generatione probatur ex combinatione quatuor qualitatum primarū simpliciter. in quibus non potest reperiri nisi quadruplex conueniens combinatio & possibilis. S; in illo libro probatur numerus elementorum ex parte locorum naturalium ad que mouentur naturaliter ipsa elementa. & ex parte motuum elementorum & etiam virtutum motuarum eorū & ideo ratio probatiua huius numeri quaternarii elementorum in hoc libro est numerus locorū in libro vero de generatione est motus ad formam. Et ideo quamuis probetur numerus elementorum ex parte illorum trium. hoc. s. locorū motuum & virtutum motuarum. tamen ex illis

tribus sumitur vna ratio. quia virtutes motiue distinguuntur secundum speciem ex parte motuum. & motus distinguuntur specie ex parte locorū.

Conclusio Responsiua

Ex parte qualitatum primarū sufficienter probari potest numerus quatuor elementorum s; q̄ sunt corpora simplicia mobilia ad vbi.

Probatur conclusio per rationem recitatam in secunda ratione ante oppositum. que sufficienter probat numerū quatuor elementorum quaternarium. Item probat. omne corpus simplex mobile motu recto aut est graue aut leue.

Si graue hoc est dupliciter. aut est graue simpliciter s; secundum naturam & semper natum est moueri deorsum simpliciter. s. per tria elementa & sic est terra. aut est graue secundum quid in respectu & sic est aqua. Si sit leue hoc est dupliciter aut est leue simpliciter & sic est ignis. aut est leue secundum quid & sic est aer.

Dubitatur primo. Utrum

Leuitas ignis & leuitas aeris differant specie. et similiter grauitas terre & grauitas aque. Arguitur q̄ non. quia caliditas ignis & aeris non differunt specie. similiter frigiditas terre & aque non differunt specie. ergo nec leuitas ignis & aeris specie differunt. nec grauitas terre & aque. Tenet consequentia. quia leuitas videtur causari a caliditate. & grauitas a frigiditate.

Oppositum arguitur. quia vni⁹ corporis simplicis est tantum vnus motus simplex sibi conueniens secundum naturam propriam. Sed natura propria ignis differt specie a natura propria aeris. ḡ & motus ignis specie differt a motu aeris. & per consequens proximū principū motus ignis quod est leuitas ignis specie differt a virtute motiua aeris que est leuitas aeris. Et similiter argueretur de grauitate terre et aque.

Dicitur ad dubium. q̄ ille qualitates motiue differunt specie & conueniunt ḡne vt probatur ē

Et posset sic probari ex parte locorum. quia loca naturalia. ad que mouentur elementa differunt specie. & motus elementorum specie differunt. ḡ p̄ consequens virtutes que sunt principia huiusmodi motuum differunt specie. quia positione distinguuntur secundum speciem per suas operationes. Ad rationem dubii negat consequentia. nec valet probatio. quia leuitas ignis non solum causatur a caliditate. sed etiam a siccitate ignis. & sic ab illis duabus. Et similiter leuitas aeris a calore & humiditate aerea. & similiter diceretur de grauitate aliorum elementorum suo modo. Unde grauitas & leuitas sunt qualitates priores via perfectionis. posteriores tamē secundum generationem. post enim grauitatem & leuitatem sequitur motus localis immediate qui est perfectissimus. generatione tamen

De Celo et mundo.

ultimus.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ virtutes motiue elementorum non sunt nisi due in genere. sunt tamen quatuor specie.

Ad secundam dicitur q̄ illa pbatio n̄ est sufficiens s̄ est probatio insufficiens. quia hoc assumptum. s̄ q̄ inter duo extrema contraria possunt esse plura graua duobus habet solum veritatē in contrariis extremis inter que sunt media per participationem extremorum. sicut est in coloribus. et saporibus. aer autem aqua neq̄ ea que sunt aeris aut aque nō sunt media per participationem extremorum. s̄ sunt formaliora altero extremorum. Nec dicitur leuias in respectu eo q̄ aliquid grauitatis immixtum habeat. sed sic nominatur propter penuriam nominum. et sic dicitur per similitudinem ad grauitatem proprie dictam. et similiter dicitur de grauitate. Ad tertiam patet solutio ex dictis. Sequitur in textu.

Quoniam autem locus est continentis terminus. r̄.

Queritur quarto. vtrum

Loca naturalia grauium et leuium simplicium sint cause suorum motuum. Arguitur q̄ nō quia vel essent extrinsece vel intrinsece. Non intrinsece. quia intrinsece non separantur ab eo cuius sunt. modo locus est diuisus a loco. Neq̄ sunt cause extrinsece. quia vel essent efficientes vel finales. non efficientes. quia omne mouens effectiue est cuius mobilis quod mouetur ad locum. neq̄ etiam sunt cause finales quia finis et forma coincidunt vt dicitur secundo phisico et forma cum ergo non sint cause formales neq̄ essent cause finales. Secundo arguitur q̄ nō sint cause finales. quia finis nō mouet motu reali immediate. ergo sequitur q̄ loca non possunt esse cause finales motuum grauium et leuium.

In oppositum est philosophus in textu.

Pro responsione.

Scienduz est primo. q̄ post

q̄ phis̄ remouit opiniones antiquorum de causis grauis et leuis. grauium et leuium. p̄r ostendit secundum opinionem propriam que sunt cause grauium et leuium.

Sciendum est Secundo.

q̄ omnis motus naturalis est per se inter terminos contrarios et non solum per accidens. Et hoc potest probari inducendo in omnibus motibus et mutationibus. Potest etiam ostendi ratione quia nisi sic motus naturalis non esset de determinato termino in determinatum terminum. s̄

esset inter terminos diferentes. et quodlibet fieret ex quolibet quod est inconueniens. Dimis ergo motus localis est per se inter terminos contrarios. et per consequens inter determinatos terminos. Cum igitur cuiuslibet potentie passive cor respondeat determinata potentia actiua a qua speciem habet. oportet dicere q̄ quodlibet mobile motu recto habeat potentiam motiua mouētem ipsum ab vno determinato loco in vnuz de terminatum locum. et tale mouens actiuum in grauibz et leuibz est generans vt probatum est et hic dicitur. Nunc ergo restat dicere quā habitudinem habeant loca naturalia grauium et leuium ad ipsa graua et leuia.

Sciendum est tertio: q̄ loca

Grauium et leuium simplicium in ordine ad ipsa non possunt habere rationem cause effectiue quia oportet mouēs simul esse cum moto. Nec potest dici q̄ loca moueāt attrahēdo sicut magis attrahit ferum. quia quanto corpus ē grauius tanto tardius deberet moueri deorsum. Nec potest dici loca naturalia habere rationem cause materialis nec formalis. quia sunt extrinseca locatis. et scilicet cuius mobilia actu mouentur ad loca. Quibus notatis sit.

Conclusio Responsiua.

Loca naturalia grauium et leuium simplicium sunt cause suorum motuum in genere cause finalis. Probat̄. quia sicut se habent sanabile et sanationis motus ad sanitatem. et augmentatio et augmentabile ad quantitatem. ita se habet mobile localiter et suus motus ad vbi et ad locum sed sanabile et sanatio ordinantur ad sanitatem etiam augmentabile et augmentatio ad quantitatem vt ad finem ordinatur. ergo mobile localiter et motus eius se habent ad locum vt ad finem. Item illud ad quod mobile mouetur est finis mobilis et motus intenti a motore. sed graua et leuia simplicia mouentur ad sua loca naturalia a generante aut per se intendente. ergo loca sūt cause motuum. Item vnūquod q̄ naturaliter appetit se esse perfici et conseruari tanquam finem desiderando illa per que perficitur et conseruatur in esse. sed mediantibus locis naturalibus in quibus sunt virtutes generatiue et conseruatiue corporum grauium et leuium generantur et conseruantur graua et leuia. ergo sequitur q̄ loca grauium et leuium naturaliter appetuntur a grauibz et leuibz. Unde in ipsis locis corporum grauium et leuium sunt inflexe quedam virtutes a primo locante ipsorum grauium et leuium secundum determinatas differentias ipsorum locorum ad primum locans et ad primum locum. ideo ratio quare est illa ratio sita in loco terre et in loco aque est certa distantia que habet vnusquisq̄ loc⁹ ad primum locans

et non alius. Pro ergo quod loca naturalia sunt fines grauius et leuius et motuum eorumdem.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur quod loca naturalia grauium et leuium sunt fines motuum eorum. non quidem intrinseci sed extrinseci. Unde finis generationis debet esse extrinsecus et semper conuenit cum forma. et ideo finis generationis in motu locali est ubi et ad quem intrinsece terminatur motus. Sed finis rei genite est duplex. nam quidam est inherens et dicitur propria operatio rei ad quem res ipsa ordinatur. et dicitur finis pro quanto mediante tali operatione attingit aliquid extra se. et illo modo motus grauium et leuium habet modum finis. scilicet locus naturalis est finis extrinsecus si inherens qui aliquando vocatur species corporum grauium et leuium pro quanto habent esse in suis locis mouentibus completum. Ideo dicit philosophus quod moueri ad locum est moueri ad propriam speciem. Vel hoc dicit quod semper continens se habet ad contentum sicut forma ad materiam.

Ad secundam dicitur quod finis non mouet realiter sed in se efficiente. sed motu reali dependens ab efficiente in mouente dependet a fine suo modo. ideo ille motus realis philosophicus est a quatuor causis et a qualibet suo modo scilicet propter finem ab efficiente immobili propter determinatum ubi seu formam.

Sequitur in textu. **Figure autem** non causa eius quod est fieri simpliciter deorsum aut sursum.

Queritur quinto: Utrum

figure grauium et leuium sint cause motuum sursum et deorsum eorumdem. Arguitur quod sic. quia nos videmus corpora plumbea et ferrea late figure quamuis sint multum graua manere supra aquam et supernatare ipsi aque. et corpora minus graua scilicet sunt rotunda aut acuta deorsum cadere. sed hoc non esset nisi figure eorum essent cause motuum. ergo sequitur quod figure grauium et leuium sunt cause motus eorumdem sursum et deorsum.

In oppositum est philosophus in ultimo capitulo sic dicens. figure autem non quod est causa huius simpliciter fieri sursum aut deorsum. sed eius quod est velocius aut tardius. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post philosophus ostendit que sint cause motuum grauium et leuium simplicium scilicet loca naturalia de quibus visum est in precedenti questione. Consequenter in hoc ultimo capitulo ostendit qualiter figure eorum se habeant ad huiusmodi

motus. circa hoc inquirens causam huius scilicet quare corpora graua late figure etiam si sint grauiora supernatare aque et etiam volitant per aerem. sed corpora minus graua scilicet sunt rotunda vel acuta descendunt per aerem. Et iuxta hoc philosophus recitat opinionem Democriti dicentis quosdam vapores eleuatos ab aqua pellere corpora sursum si sint late figure. quia ut dicebat philosophus tales exalationes vel vapores contra pullant ipsi corporibus late figure. sed si corpora grauiora sunt figure stricte tunc pauci vapores vel exalationes contrapullant. et ideo digestis huiusmodi vaporibus corpora graua cadunt deorsum. Et cum arguitur contra hanc opinionem corpora late figure cum supernatent aque magis deberent fieri sursum in aere propter plures exalationes eleuantes corpora lata sursum.

Hanc obiectionem solvebat Democritus dicens quod huiusmodi exalationes cum sunt in aere sunt disgregate que in aqua erant congregate. Et idem ut dicebat ipse exalationes non possunt contrapellere corpora graua sursum in aere sicut in aqua. Sed illud dictum Democriti non est ratio nabile quia nisi ille exalationes essent eleuate contingeret graua late figure cum supernatare in aqua et per aerem volitare aut saltem tardius moueri. et corpora minus graua rotunda cadere deorsum et descendere et velocius moueri.

Ideo aliam causam assignat philosophus dicens quod corporum quedam sunt facilius diuisibilia sicut sunt que non sunt terminabilia termino proprio sed bene termino alieno. et quanto sunt magis terminabilia termino alieno et minus termino proprio tanto sunt facilius diuisibilia. ob hoc aer est facilius diuisibilis quam aqua. Alia sunt corpora bene terminabilia termino proprio male termino alieno. et quanto sunt magis terminabilia termino proprio et minus alieno tanto sunt difficilius diuisibilia. et ideo terra inter omnia elementa est difficilius diuisibilis. Et hec potentia scilicet facilius diuisibilis perficitur ex quo bus scilicet raro et humido. Similiter corporum que nata sunt diuidere quedam facilius diuisunt et alia difficilius. Unde potentia actiua ad diuidendum maxime videtur compleri et perfici in tribus scilicet duro graui et acuto. et quanto minus habet de istis tribus tanto aliquid est minus diuisuum.

Sciendum est secundo. quod latitudo est impeditiua potentie diuisiue. et rotunditas et acuties iuuant potentiam diuisiuam. Ratio huius est. quia corpus late figure sub se comprehendit multum de medio et ita est maior resistentia ex parte medii quam quando corpus est rotundum vel acutum. quia tunc non multum compre-

De Celo et mundo.

bendit sub se de medio diuisibili. rita non est magna resistentia ex parte medii. Et qz aqua e difficilins diuisibilis qz aer a toto genere. ideo quedã corpora late figure nõ descendunt in aqua que cadunt deorsum in aere. Quibus notatis sit.

Conclusio Responsiua.

Quãuis figure grauius et leuius simplicius non sint cause suoz motuuz. sunt tñ cause velocitatis et tarditatis motuuz eorũdem. Prima pars patet. qz nature corporũ grauius et leuiũ sunt cause suoz motuuz. cu; ergo figure eoz non ptineant ad naturam eorũdem exinde sequitur qz non sunt cause motuuz eoz. Secunda pars patet. qz maior vñ minor virtus corpis grauis vñ leuis facit ad maiorem velocitatem motus aut tarditatez. ergo figure eoz nõ sunt totales cause velocitatis et tarditatis motus eorũdem. et cu; ipse figure aliquid faciant ad tarditatem et velocitatez pro quãto impediunt vel iuuãt diuisionẽ medii vt dictus e. sequit qz figure sunt cause velocitatis et tarditatis motus grauius et leuiũ. Ideo dicit phis qz qto potentia motiua ipsius mobilis magis excedit potentiam medii ad trahendi et diuidendi. tanto mobile velocius mouetur p mediu. et potẽtia motiua ad hoc qz excedat resistentiam medii iuuat per figuraz rotundam vel acutaz et impeditur p figuraz latam. ergo figura facit ad velocitatez et tarditatez et quo ad equalitatem motus. Et per hoc patet insio. ad qz situm.

Ad rationes ante opposituz

dicunt. qz bene probãt qz figure corporũ simplicium aliquid faciunt ad velocitatez et tarditatem motus. sed non pbãt qz faciant ad essentiam ipsius vt patet in 2. ne. Auctoritas allegata est pro dictis. Et tantuz de questione et per consequens de toto libro de celo et mundo.

Sequitur Liber De generatione et Corruptione primus.

De generatione autem et corruptione et natura. et ceteris.

De generatione et corruptione

I circa initium libri De generatione et corruptione queri- tur primo vtrum

De corpore mobili ad formam sit scia tanq̄ de
subo h^o libri pprie aristotelis qui grece dicit py-
geneos. Arguit q̄ nō q̄ de corpore mobili ad
formam nō est scia. quia tale est gnabile et cor-
ruptibile et p̄sequens singulare. sed de corrup-
tibilitate et singularitate nō est scia. vt habet. 1°
posterior. ergo 2°. 2° arguit de nō ente nō
est scia. sed mltā entia gnabilia et corruptibilia
nō sunt vt rosa pluvia et h^o di. ergo de corrup-
tione et gnatione nō est scia. Tertio sic scia
denotatur a suo subiecto. sed hec scia dicit̄ de
gnatione et corruptioe. ergo corpus gnabile et
corruptibile est subiectus hui^o libri et nō corpus
mobile ad formam. Ad oppositū sunt rōnes
expositoris phi partem affirmatiuaz tenentis.

Sciendum est primo Quia in octo li-
bris philosophorum deterioratum ē de corpore mobili
considerato secundū communē rationē corporis mo-
bilis. et in libro de celo et mundo deterioratū ē de
corpore mobili ad vbi. sed in isto libro determinat̄
naturā de corpore mobili simplici ad formam in cōi-
sue sit forma essentialis. siue accidentalis. siue cor-
poris simplicis. siue mixti. siue perfecti siue imp-
fecti. sed de corpore mobili ad formam corporis
mobilis imperfecti prout est i^o via ad talē mix-
tionē considerat̄ in libro meteororum. sed de
corpore mobili mixto ad formam inanimati imperfecti
considerat̄ in libro de mineralibus. de corpore autē
mobili mixto ad formam animati considerat̄ in se-
quentibus libris de anima. scz in libro de vegeta-
bilibus et plantis. et in libris de animalibus. Et
isto patet q̄ iste liber tenet tertium ordinē inter li-
bros philosophie naturalis. nā cōe ē āte speciale ideo
liber philosophorum prim^o est. Et q̄ motus localis
siue ad vbi simplicior ē aliis motibus et cōior
ideo liber de celo secundū ordinē tenet. Et q̄
prius est aliquid considerare simpliciter q̄ strac-
te. ideo corp^o mobile ad formam in cōi considera-
tam de quo agit̄ in isto libro prius cadit in cō-
sideratione scie q̄ corp^o mobile ad aliq̄ formam
deteriatā. Et sic p̄ ordo h^o libri pygeneos ad
alios libros naturalis philosophie.

Sciendum est secundo Quia corpus mo-
bile gnabile et corruptibile. dupliciter potest
considerari. Uno^o secundū suū esse singulare. et
hoc modo q̄ tale gnatur et corrupit̄. ideo de ipso
tali nō est scia. Alio^o potest considerari secundū
suū esse vlt abstractū a singularitate in quibus
est comparando ipsum ad suas causas et prius

cipia vlt a quibus habet eē in suis singulari-
bus: et sic de ipso est scia. Nam ratio mobilis est
immobilis. et rō gnabilis est ingnabilis hoc ē
ingenerabiliter inest. Unde licet verū sit dice-
re de corpore naturali vlt accepto q̄ gnali possu-
mus dicere q̄ est generabile et corruptibile sens-
sibile nō tñ sic consideratū mouet. gnali. corrupi-
tur aut sentit̄ de perse. sed solū ex cōsequenti pro-
quāto est in suis singularibus. Nec valet ar-
dicēdo q̄ sensus ē singularis. cū de nullo verū
est dicere q̄ sit sensibile nisi sit singulare. et hoc
est q̄ act^o et opatiōes sunt singulariū. ergo de
nullo potest dici q̄ sit sensibile nisi sit singulare.
Quis enī sensus q̄tuz ad actū sentiendi sit ipso
singulare. ita q̄ id quod sentit̄ sit singulare nō
tñ secundū quā sensus percipit sensibile nō enī
color particularis ē obiectū pprie Quis numq̄
videt nisi hic color particularis. et hui^o rō est. q̄
visus videt 2° modū sui qui est naturalis sub
hic et nunc. Et proportionabiliter dicendum ē
de gnabili et corruptibili respectu gnantis et
corruptentis.

Sciendum est tertio Quia mot^o et mu-
tatio tantū in quatuor generibus inueniuntur. scz
in subia quātitate. qualitate. et vbi. Mot^o
autē ad vbi nō potest dici mot^o ad formam. et rō
hui^o est. q̄ per ipsum non acquir̄ in mobili ali-
qua forma absoluta. et ita per corpus mobile
ad formam in titulo quēstionis intelligitur mo-
bile ad substantiā qualitatem et quātitatem. Et q̄
inter illos motus vel mutatiōes mutatio ad
subam ē principalior et anectum et supbiūt aliū
motus. scz augmentatio. alteratio. ideo ille lib-
denotatur de gnatione et corruptioe. Quis in
isto libro agatur de omī motu ad formam. Nec
sequit̄ q̄ corp^o gnabile et corruptibile sit subm
hui^o scie. quia nō oportet semp denotari sciaz
a subo pprio. scz aliqñ a pte digniori. vt in isto
libro vel aliquo alio

Conclusio responsiva. De corpore
mobili ad formam est scia tanq̄ de pprio subo
hui^o libri. P̄ia ps patet. q̄ corp^o mobile
ad formam est ens intelligibile habēs ptes et pro-
prietates. ergo 2°. Secūda ps p̄ per diffini-
tionē subiecti attributiōis sibi cōuenientes. 2°.

Dubitatur primo An de corrup-
tione sit scia naturalis. Videt̄ q̄ nō. q̄ corrup-
tio nō est naturalis y^o preter naturā vel tra-
ergo de corruptioe nō est naturalis scia. Di-
cit̄ q̄ aliqua res potest dici naturalis dupliciter.
Uno^o quia cadit sub intentione nature vltis n̄
primo et p se. sed secundario p q̄to nō potest fieri
gnatio aliquid sine corruptione alterius. sed
corruptio est tra naturā particularē q̄ dicitur
forma. Alio^o potest dici naturalis. q̄ euaiat
a. i.

absol. sup̄ dicitur in 2° lib^o

quaratione corruptio fit no
doloa fornta

secundū naturā ita q̄ habeant fundamētū in aliquo naturali principio. et hoc? corruptio dicitur naturalis q̄ fundat̄ i materia q̄ dicitur natura. materia ei naturaliter ē privatio i admixta sc̄z materia horū inferiorū. Et sic de corruptione est sc̄ia naturalis. q̄ sc̄ia naturalis h̄z considerare de oī eo quod p̄t sequi ex principio nature et quod etiā p̄t cadere sub itentioe nature. Dicitur vltra q̄ sc̄ia naturalis n̄ est practica ideo n̄ solū h̄z considerare vnū oppositorū sicut practica. sed ē speculatiua q̄ est eadē oīuz oppositorū. ideo nō solū h̄z considerare ḡnatiōem. sed etiā corruptionē oppositā generationi.

Dubitat̄ur secundo Utrum

Re corrupta possit sc̄ia ei⁹ pmanere in anima
Ad hoc dicit Egidius q̄ res ip̄e p̄t habere triplex esse. Vnū in se ip̄is quod eē h̄nt q̄ existunt i re⁹ natura. Aliud esse h̄nt i suis cāis Et aliud h̄nt in intellectu. Et hec tria se habēt p ordinē. nā si res sint i se ip̄is b̄n sunt i suis cāis et in intellectu. si vero sint in suis cāis v̄l intellectu nō oīz q̄ sint in se ip̄is. mlt̄a ei sunt in intellectu q̄ nō sunt i se ip̄is nec i suis cāis sicut ens rōis Si ergo res n̄ sit i se ip̄is tū tū habeāt eē i suis cāis b̄n sūt sc̄ibiles. q̄ quiditas rei material̄ est oībm nostri intellect⁹. Et ad hoc q̄ cognoscat̄ ab intellectu sufficit q̄ sit in potētia. Nec placet ip̄i Egidio hic mod⁹ loquendi q̄ destructa re q̄tū ad eē actuale q̄ remaneat q̄tum ad esse essentie. q̄ impossibile ē q̄ destruat̄ penes eē existentie et q̄ reāneat cētia. q̄ destructis primis subiectis ipossibile est aliquid aliorū remanere. q̄ vnū quodq̄ remanet sub suo esse. Nisi quis velit dicere q̄ res maneat i potētia tātz sc̄z in suis principis actiuis et passiuis pp̄inquis et etiā remot̄ et nō in potētia formali. q̄ ip̄e Egidius nō possit inchoationē formaz. Sic ergo illa potentia actiua ⁊ passiuā sufficit ad hoc q̄ res sc̄iat̄ et remaneat sc̄ia in intellectu. Sed verum ē vt dicit ip̄e Egidius q̄ n̄ possumus de nouo acquirere sc̄iaz de aliqua re ḡnabili ⁊ corruptibili nisi haberet eē actuale. q̄ intellectus noster acquirat sc̄iaz mediāte sensu qui ē singulariū actu existentiū. s̄z sc̄ia acquisita si destruitur res q̄tūz ad essentiā manēt fantasmat̄a in fātal̄ia ⁊ sp̄s intelligibilis in intellectu quibus mediātibus adhuc p̄t sc̄iri et intelligi. ⁊ sic si nunquā fuisset rosa in actu nō haberem⁹ sc̄iaz de ea sed postq̄ haberemus sc̄iam de rosa ip̄a corrupta q̄tum ad esse existentie remaneret in potētia in suis causis modo predicto possum⁹ habere sc̄iam de ea nā species intelligibilis que est in intellectu est formalis in cognitione rei. destructo aut̄ materiali et remanente formali dicitur res remanere. sicut patet de significatio

Egidius.
-ff. tel. ee resp.

in p̄dica. to. 1. 1. 1.

ne nois. nā in significacione nois res existens extra intellectū est quasi materiale significacionis nominis sed cōceptus rei formatus in aīa per sp̄m intelligibilez est tātum fo: male in significacione. q̄uis igit̄ varietur materiale in re remanente fo: mali in aīa nō cadit nomē a sua significacione. ideo re existente aut̄ non ex̄ite in nomie idem significat. ex⁹ est de loco qui est immobilis ratiōe formali in eo quod est sit⁹ ⁊ ordo a concauo celi q̄uis materiale loci quod est superficies corporis p̄tinētis variat̄. ⁊ ita dicere de fluuio et cineribus. vt patet 4⁹ p̄bi. Ad rōes ante oppo⁹ patet so⁹ et dicit. ⁊c. Sequitur textus. Antiquorū quidem igit̄.

Queritur secundo. Utrum

Ponentes vnū principū materiale possunt saluare distinctionē generatiōis ab alteratiōe. Arguitur q̄ sic. motus et mutatiōes distinguuntur per terminos ad quos sunt. ergo ad distinctionē motū et mutatiōis impertinēs est distinctio suborū. ⁊ sic p̄bi⁹ ponit vnū materiale principū omniū alterationum et saluat distinctionē alteratiōis a generatione ergo similiter antiqui ponentes vnūz materiale principū poterūt saluare distinctionē ḡnatiōis simpliciter ab alteratiōe. In Oppo⁹ est p̄bi⁹ in 2⁹ capitulo h⁹ libri. Pro responsiōe

Sciendum est primo

De postq̄ p̄bi⁹ posuit materiam huius libri et ordinem tractatū in probemio p̄sequēter determinat ordinē p̄missum de natura generatiōis et corruptionis et de natura annexorū ipsius alterationis augmētationis nutritionis actionis et passionis tactus et mixtionis. et hec est materia per ordinem hui⁹ libri primi. Deinde in secundo peragit de natura ḡnatorū et corruptorū ⁊ de causis ḡnatiōis et corruptionis determinādo autē de natura generationis et corruptionis. primo recitat oppiniones antiquorū ⁊ impbat eas. Deinde determinat sc̄iā oppinione pp̄iam et tractat de natura ḡnatiōis et corruptionis simpliciter.

Sciendum est secundo

De antiqui p̄bi⁹ ignorauerunt naturā materie et forme et non considerauerūt nisi principū materiale insufficienter quia cōsiderauerūt ip̄m esse actū ens. ⁊ quidā posuerunt ip̄m ignē esse principū materiale. alii aerē. alii aquā. alii aliquod medium inter aerem et aquā. Alii posuerunt plura principia materialia sicut Empedocles posuit quattuor elementa esse principū oīum et licet. et amicitiam esse principia existentie ⁊ non existentie. Sed anaxagoras posuit infinita principia

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

De generatione et corruptione

pia homiomeria esse principia reru vt infinitas pres ossis ee principia ossis. Sz democritus et leucippus posuerunt infinita corpora indiuisibilia...

Sciendum est tertio: Quod

generatio simpliciter distinguitur a generatione secundum quid. ex parte duorum scz subiecti. z termini. ubi quidem quia subiectu generationis simpliciter est ens in pura potentia...

Conclusio prima. Antiqui

ponentes vnu principiu materiale necessario habent dicere generatione esse alterationem. Probatur quia materiale principiu debet manere vnu et idem in tota transmutatione...

Conclusio secunda: ponentes

plura principia materialia videntur apparere saluare generatione z alteratione distingui ab aliis motibus. tñ dictum illorum destruit omne mutatione ad formam. Prima pars patet quia ex congregatione illorum principiorum...

cupia. et ponendo generari et corrumpi esse idem quod alterari. quia ponentes esse plura principia habent ponere omnes mutationes ee distinctas.

Secunda pars patet quod destruant omne motum ad formam. quia secundum illos illa plura principia materialia sunt prima principia. ergo illa prima principia non fiunt ex alteris...

Conclusio.iii: Empedocles in positione sua contradicit sensui et rationi et sibi ipsi et insufficienter tractauit an sit vnum principium vel plura. Primum patet quia posuit quod vnu elementum non potest in aliud transmutari. cuius oppositum patet sensui. Secundum patet quia dicit elementa non posse transmutari adinuicem...

Conclusio.iiii: Empedocles in positione sua contradicit sensui et rationi et sibi ipsi et insufficienter tractauit an sit vnum principium vel plura. Primum patet quia posuit quod vnu elementum non potest in aliud transmutari. cuius oppositum patet sensui. Secundum patet quia dicit elementa non posse transmutari adinuicem...

Atoma
Sed

generatio
simpliciter
distinguitur

habito

conclusionem
ad vnu
principiu

patet

quod probant simpliciter in generatione ab ex motibus in quibus prima principia sunt. a. ii. diuisibilia. tñ dicitur per congregationem autem esse generationem. tñ dicitur...

pprincipia non fiunt ex se in vnum ergo illa prima principia non fiunt ex alteris neqz ex aliis sequit qd non sunt generabilia nec corruptibilia. sed si generatio sit impossibilis alteratio erit impossibilis. ergo ponentes plura principia materialia destruant omne mutationem naturalem.

Duplex alteratio perfectiua et corruptiua

Empe. opinio

Libri primus.

bile est mixta ex his fieri. Tertius patet quod dicitur elementa ingenerabilia et incorruptibilia et tamen ponit quod adueniente vniuersali amicitia congregantur elementa remotis eorum qualitatibus in vnum chaos et destruitur mundus et adueniente lite vniuersali recuperatis qualitatibus omnibus eorum segregantur elementa et generatur mundus. et ita posuit elementa generari et corrumpi. nam elementa non possunt amittere et recuperare suas qualitates quo niam generantur et corrumpuntur. Sed diceret Empedocles quod tunc solus quando adueniret vniuersalis amicitia erant corruptibilia et non semper. Sed hoc dicere non valet. quia cum corruptibile et incorruptibile radicentur in natura rei. In corruptibile non potest fieri corruptibile aut econtra. ergo si elementa sunt tunc corruptibilia. sequeretur quod et semper. 4° patet scilicet quod insufficienter determinauit an sit vnum aut plura principia. quia Empedocles non declarauit an ipsum chaos sit principium elementorum aut econtra. an ipsa elementa sint principia ipsius chaos. ergo etc.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur quod distinctio subiectorum non est impertinens ad distinctionem motuum quia motus est actus entis in potentia secundum quod in potentia tanquam subiecti proprii. ideo subiectum quodammodo pertinet ad motum sicut materia ad formam. Ad aliam dicitur quod philosophus ponit vnum principium materiale quod secundum se est principium non actu ens tantum et non tota substantia rerum. Sed isti antiqui ponunt vnum vel plura principia materialia esse actu ens et totam substantiam rerum quod est impossibile. etc. Sequitur in textu Quoniam autem.

Queritur tertio. Utrum sit

vna materia omnium habituum transmutationem ad invicem

Arguitur quod non. quia philosophus. 5. metaphysicis. distinguens modos vnius dicit quod illa sunt idem numero quorum materia est vna. sed nunquam aliquid transmutatur in idem numero. cum transmutatio fiat semper in oppositum. ergo nulla entia transmutationem habentia ad invicem habebunt vnam materiam ad invicem. 2° arguitur. non quodlibet est in potentia ad quodlibet. nam materia equi non est in potentia ad generationem hominis. et cum essentialiter materie sit esse in potentia sic debemus loqui de potentia sicut de materialitate. cum ergo in omnibus corporibus non reperitur vna ratio potentialitatis sequitur quod in eis non reperitur vna materia. Tertio sic. si omnium transmutabilium

ad invicem materia est vna vel est vna secundum esse vel secundum essentiam. non secundum esse. quia quorum non est vna forma horum non est dare vnum esse. modo diversorum generabilium sunt diverse forme et per consequens diversa esse. Nec est vna secundum essentiam. quia cum diversorum generabilium sint diverse essentie. materia que est de essentia vnius poterit etiam esse de essentia alterius. nullo ergo modo materia generabilium potest esse vna. ergo etc. In oppositum est philosophus in 3. capitulo huius libri. disputans contra antiquos ponentes plura principia materialia ubi dicit quod omnium transmutabilium ad invicem materia est vna. etc.

Sciendum est primo: quod

Materia potest dupliciter considerari. vno modo quantum ad actum scilicet quod est sub forma et per habitudinem quam habet ad determinatam formam per distinctas dispositiones quibus disponitur ad illam et non ad alias. Alio modo potest considerari secundum essentiam videlicet ut est denudata et expoliata per intellectum ab omni forma determinata et ab omni dispositione ad formam determinatam.

Conclusio prima. materia

accepta secundum eius potentiam scilicet ut est denudata ab omni forma per intellectum est vna omnibus generabilibus et corruptibilibus

Probat. quia in quolibet genere causarum est status et est devenire ad vnum. ut probatur. 2. metaphysicis. sicut ergo devenire est ad vnum primum efficiens et ad vnum finem et ad vnam primordiale formam. sic devenire est ad vnam primam materiam. ergo materia omnium generabilium et corruptibilium talis est vna. Item in omni motu et mutatione semper supponitur aliquid quod non auerbitur neque per motum acquiritur quod manet sub vnoque termino mutationis. hoc autem non est forma. ergo materia.

Secunda conclusio. materia

proxima et disposita ad susceptionem forme non est vna in omnibus habentibus transmutationem ad invicem. Patet. quia alii et alii actus requirunt aliam et aliam potentiam cum actus proprius vnius cuiusque rei recipiatur in propria potentia. cum ergo materia secundum suam naturam sit in potentia ad formam. sequitur quod secundum diversitatem formarum est diversitas materialium. ut liquabilium materia est aqua et ycopermatum et ignitorum materia est sicca. ergo non habentium transmutationem ad invicem materia proxima non est vna.

Ad pot. diu. una dicit. mo. p. ind. q. 2. alio q. 2. in qua forma inferit. & ind. q. 2.

Sed dubitatur quomodo

materia secundum se considerata dicatur una in omnibus generabilibus et corruptibilibus cum nihil idem videatur esse in diversis speciebus. Sciendum est quod prout habet commentator duodecimo methaphisicorum materia non est una per aliquam unam individualem formam sed est una per indifferentiam quia si omnis materia absolueretur ab omni forma vel consideraretur ut absoluta ab omni forma non remaneret nisi ipsa sola. nam cum sit actus qui distinguit ut habetur 9° methaphisicorum ubi nullus est actus ibi nulla est distinctio. et quia in materia ut sic nullus intelligitur actus sed est pura potentia excludens omnem actum. ideo nulla est ibi distinctio. ergo materia prima secundum se considerata est una omnium per indifferentiam. quia non habet per quid differat.

Unde philosophus 5° methaphisicorum loquens de modis unius vult quod unitas materie sit quasi unitas generis. non est ergo aliquid unum per unitatem forme. licet enim species sit una: genus tamen non est una forma. nam ut vult tenuissimus primo de anima conceptui speciei correspondet hypostasis hoc est respondet in natura aliquid unum scilicet una forma quam recipit talis conceptio ut fundamentum. sed generi non competit talis unitas. et ideo generis conceptus sine hypostasi sumptus est ex tenui singularium similitudine collectus. unitas ergo generis est ex quadam tenui similitudine singularium et ex remotione differentiarum. ut remouendo ab homine et leone rationale et irrationale remanet animal. Bene ergo dicitur quod unitas generis est quasi unitas materie. et 9° cum quelibet illarum sit per indifferentiam et non per unitatem forme.

Patet igitur materiam esse unam. non quamlibet: sed primam. et patet qua unitate est una quia per quandam indifferentiam una est. Ut autem preter hanc unitatem sit alia unitas. Possumus dicere quod est etiam unitas per attributionem ad omnem formam. quia data quelibet materia generabilium ipsa potest fieri materia cuiuslibet forme date et proportionari actui et de hoc videbitur alias latius quod generabilium et corruptibilium materia non potest esse una.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod illa sunt eadem numero que habent unam materiam numero singulari rem et individualem. sed ista non sunt eadem numero ergo eandem materiam habent remotam per indifferentiam modo declarato.

Ad secundam dicitur. Quis modo quodam generabile sit in potentia specifica ad quodlibet aliud. tamen ex quolibet generabili potest fieri aliud propter potentiam remotam nisi forte accidat impedimentum per accidens propter improportionem qualitatum. quia ex grano muli non posset fieri leo cum scilicet proportionem requiratur alia materia.

Ad tertiam dicitur quod non est eadem materia omnium generabilium et corruptibilium secundum esse sed bene secundum essentiam si accipiatur secundum se sed si accipiatur ut est determinata per formam est pars determinate essentie. et hec de questione.

Sequitur in textu.

Queritur quarto: Utrum

De motibus ponens corpora indivisibilia esse principia rerum possit saluare distinctionem generationis ab alteratione et ab aliis motibus.

Arguitur quod sic. unumquodque componitur et fit ex his in que resolvitur. sed res naturales resolvuntur in corpora atomalia positio ordine et figura differentia. ergo ex his sunt et componuntur. et per consequens per aggregationem huiusmodi corporum sunt generationes et per disgregationem corruptiones et per transmutationem huiusmodi corporum in unogenito in positione et ordine sunt alterationes et per ingressum et recessum diminuuntur et augentur corpora. Minorem probat democritus. quia possibili posito in esse nullum sequitur impossibile. sed possibile est quodlibet corpus naturale secundum quodlibet signum siue punctum diuidi. quia diuisibile si secundum aliquod signum et de facto diuiditur. ergo secundum quodlibet. quia non est maior ratio de uno quam alio. ponatur ergo quod aliquod corpus actu sit diuisum secundum quodlibet signum vel ergo diuisione facta nihil remanebit vel remanebunt magnitudines diuisibiles vel puncta ut superficies vel passiones vel corpora indivisibilia. sed nullum horum potest dici preter ultimum. Non enim primum potest dici. quia corpus ex nihilo fieret et esset. Nec secundum quia punctum additum puncto non auget ipsum quod patet. quia in linea recta sunt tantum duo puncta in actu lineam terminantia. et si diuidatur in duas medietates fient quatuor puncta. si ergo puncta aliquid augerent cum in magnitudine diuisa sint plura puncta in actu quod in non diuisa sequeretur quod omnes partes magnitudinis simul sumptae essent maiores quod a. iiii.

Nullus accūs pot esse sine scto

Sup cap. 2m. in toto in cap. 2m. de huius

possibile
to

tot.
9.
p. 20 m. 2
una s. 2
h. m. s. m.

totum. in resolutione ergo corporis non relin-
quuntur puncta. Et eadem ratione probari pos-
set q̄ neq̄ superficies. quia cum sit indivisibi-
lis secundum profundum vna addita alteri
non auget ipsam sc̄a. fundū. cū igitur cor-
pus sit profundum non potest componi ex su-
perficiebus. et per consequens neq̄ resolu-
i in superficiebus. Nec pot̄ dici quintū. sc̄s q̄ relinquitur
passio. quia illud quod relinquitur ex diuisione
ne segregabile est ab alio et existit diuisione fac-
ta. sed nulla passio segregabilis est a suo sub-
iecto. ergo passio non relinquitur corporibus
diuisis. Relinquitur ergo q̄ corpora que diui-
duntur diuiduntur in corpora indivisibilia.
quare per consequens componuntur ex ipsis.
et sic talia corpora sunt ponenda. Rursum
arguit sic Democritus. Quicquid apparet sen-
sui est verum. sed sunt aliqua corpora secundū
sensum indivisibilia. ergo sunt ponenda.

Preterea illa sunt ponenda per que saluari pot̄
generatio et corruptio rerū s̄ hoc n̄ sit nisi segrega-
tione et segregatione principiorum. principium
autem est indivisibile. quia si esset diuisibile
iam esset principium. corpus etiā non potest
fieri ex non corpore. ergo oportet ponere cor-
pora atomalia. quorum congregatione res
generantur et segregatione corrumpuntur. &c.

In oppositis est p̄b̄s in quarto. et quinto
capitulis huius tractatus.

Sciendum est primo: quod

Postq̄ p̄b̄s recitauit opiniones antiquorū
de principiis naturalibus et ostendit q̄ nullus
eorum secundum rei veritatem rerum natura-
lium saluabat transmutationem. consequenter
comparat positionem Platonis et Democriti
adinvicem. Pro quo.

Sciendum est secundo. quod

Plato posuit corpora componi ex superficiebus
et in superficies resolu. que autem fuit opinio
Democriti satis patuit in rationibus ante op-
positum. Posuit enim p̄b̄s corpora indi-
uisibilia esse principia rerum. et ad saluandum
diuersitates que in sensu app̄z posuit huiusmodi
corpora esse infinitarum specierum. et secundū
q̄ congregantur saliter et aliter figurata gene-
rant diuersa. sicut ex eisdē litteris aliter et aliter
ordiatas sūt comedie et tragedie. et secundū q̄
hmodi corpora indivisibilia in aliquo corpore
se habent in alio situ et ordine dicebat tale cor-
pus alterari sicut colores etiā alii et alii secundū
aliū et aliū situm.

Sciendum est tertio. Quod

Quia pro inconuenienti habuit Democritus
aliquod corpus fieri ex incorporeo. ideo licet
posuerit corpus diuisibile posse diuidi secundū
quodlibet signum. non tamen posuit q̄ diui-
deret secundum quodlibet signum continua-
tuum sed secundum quodlibet signum diui-
suum. q̄ si diuideretur secundū quodlibet sig-
num continuatum et diuisuum tunc diui-
sione facta non remaneret aliquod cotinuum
et per consequens neq̄ aliquod corpus. quare
cū corpus diuidatur in ea ex quibus compo-
nuntur sequeretur q̄ corpus fieret ex non corpore
quod habuit Democritus pro inconuenienti.

Conclusio prima: positio

Platonis est irrationabilior positio Democriti
probat. q̄ irrationabilior est corpora p̄poni ex n̄
corporibus q̄ ex corporibus. ergo irrationabilior est
componi corpora ex superficiebus que nō sunt
corpora sicut Plato posuit q̄ ex corporibus indi-
uisibilibus ut ponit Democritus. Secūdo
quia Plato per suam positionem non potuit
saluare nisi generationem et corruptionem. De-
mocritus autem apparenter saluauit omnes
alios motus. et adhuc Plato non locutus est
de omni generatione. sed solum de generatiōe
elementorum. Democritus autem de omni ge-
neratione curam habuit. Item ratio Plar-
tonis secundum quam suam positionem per-
suadebat sophistica est et extranea p̄b̄o naturali.

Arguebat enim q̄ si non essent dabilem su-
perficiebus indivisibiles ex quibus constituntur
corpora sequeretur q̄ atē triangulū essent mille
figure quod est falsum. Democritus autem pro-
p̄s et philosophicis rationibus persuadebat
suam positionem ut patet ex rationibus ante
oppositum. Democritus etiam considerabat
sensibilia particularia que sunt plura et a quibus
sumebat experientiam. quia experientia
est de singularibus. Sed Plato considerat uni-
uersalia que sunt tota pauca in ordine ad par-
ticularia de quibus non habetur experientia.
ideo dicitur in textu q̄ platonici qui fuerūt de
numero existentium indocti id est in experti in
tūctes ad pauca id est vniuersalia facile id est
debiliter annunciauerunt. Et hoc est quod so-
let dici q̄ aspicientes ad pauca de facili para-
logizantur.

Conclusio secunda. Licet

respicentes ad pauca &c.

Platonis opinio
2
democriti.

De generatione et corruptione.

positio Democriti sit magis apparatus tamen ad eam sequuntur impossibilia. Patet quia cum corpus sit continuum omne corpus est diuisibile, ergo neque corpus indiuisibile additum alteri auget ipsum, et per consequens ex corporibus indiuisibilibus non potest aliquod corpus componi. Nec valet quod dicit Democritus quod corpus non diuiditur secundum quodlibet signum continuatum quamuis diuidi possit secundum quodlibet signum diuisuum, quia in linea idem est punctum secundum rem quod terminat partes adiuuicem et super quod cadere potest diuisio, et ita idem est signum continuatum et diuisuum.

Conclusio tertia. generatio non est idem quod congregatio corporum indiuisibilium neque corruptio est idem quod segregatio eorum. Patet quia tunc generatio et corruptio essent motus locales, et genitum non esset aliquod unum simpliciter sed solum esset unum congregatione sicut aceruus lapidum. Sequeretur etiam quod generatio et corruptio non essent mutationes secundum substantiam sed solum secundum accidens. Item generatio est huius totius in hoc totus et similiter corruptio, ergo generatio fit absque diuisione continui et per consequens generatio non est idem quod congregatio et corruptio idem quod segregatio.

Ad rationes ante oppositum
Ad primam dicitur quod quodlibet corpus diuisibile est infinitum si consideretur sola ratio continua, non tamen oportet propter hoc quod corpus sit actu diuisum in infinitas partes, quia potentia non est ad actum perfectum sed est ad actum imperfectum scilicet quod corpus sit actu diuisum in partes ulterius diuisibiles, nam diuisio semper fit in puncto et cum illi puncto super quod fit diuisio non continetur neque contiguatur aliud punctum semper cadit linea media, nam duo puncta a linea per diuisionem unam media possunt auferri nisi lineae et ita nunquam auferretur continuitas quin semper relinquatur in partibus diuisio. Ad secundam dicitur quod non est verum quod omne quod apparet sensui sit verum et maxime circa sensibilia communia vel per accidens, sed sic est in proposito, magnitudo enim est sensibile commune. Ad aliam dicitur quod corpora atomalia et si sunt parua quantitate sunt tamen composita ex materia et forma, ideo non sunt simpliciter minima immo sunt composita et resoluntur in materiam et formam, et ita sunt

principiata et non principia. et c. **Sequitur tertius.** Determinatis autem his, primo videndum est utrum generatur quid simpliciter et corrumpitur: aut proprio quidem nihil. et c.

Queritur quinto. Utrum

Sit aliqua generatio simpliciter. Arguitur quod non, quia si esset aliqua talis generatio esset ex non ente simpliciter, modo ex non ente simpliciter nihil fieri potest, ergo et cetera. Minor patet, quia simpliciter idem est quod principaliter vel universaliter, modo si simpliciter idem est quod principaliter siue primum tunc non ens simpliciter idem est quod non substantia que est primum ens, sed non existente substantia non existit aliquod aliorum predicamentorum, ergo non ens simpliciter illo modo idem est quod nihil et per consequens ex non ente simpliciter illo modo nihil fit. Similiter si li simpliciter idem sit quod universaliter tunc certam non ens simpliciter idem erit quod nihil, modo ex nihilo nihil fit, ergo ex non ente simpliciter qualitercumque dicatur non ens simpliciter nihil fieri potest, ergo et c.

Secundo sic, si esset aliqua generatio simpliciter vel esse successiva vel instantanea, non secundum quia omne quod generatur prius generabatur ut dicitur secundo philosophorum, nec potest dici primum, quia tunc forma substantialis intenderetur et remitteretur quod est inconueniens. Tertio sic, nihil debet poni a philosopho nisi quod notum est et manifestum ad sensum sed non est manifestum aliquid generari simpliciter, ergo et c. In opposito philosophus in sexto septimo et octauo capitulis huius tractatus.

Sciendum est primo: quod

Postquam philosophus determinauit de generatione secundum opiniones antiquorum quas improbauit, sequenter determinat de ipsis secundum opinionem propriam. Et primo querit philosophus an sit aliqua generatio simpliciter, et similiter de corruptione. De hoc enim dubium fuit apud antiquos. Nam quidam posuerunt generationes simpliciter esse alterationes. Alii licet ex suis dictis cognoscerentur ponere differentiam inter generationem et alterationem: tamen suas positiones saluare non poterant, ideo conueniens est dicere an sit aliqua generatio simpliciter vel non.

Sciendum est secundo quod

Generatio est transmutatio de non esse ad esse

corruptio vero per oppositum est de esse in non esse et quia mutationes capiunt speciem a terminis ad quos sunt. Conformer sicut reperit duplex esse scilicet esse simpliciter quod est esse substantiale et esse quod est esse accidentale ita duplex est generatio. quedam enim est simpliciter que est ad formam substantialem. et quedam secundum quid que est ad accidens.

Sciendum est tertio. Quod generatio potest dici secundum quid et simpliciter dupliciter. scilicet comparative et absolute. si absolute tunc generatio cuiuscumque substantie erit generatio simpliciter. et generatio cuiuscumque accidentis erit generatio secundum quid. quia absolute loquendo omnis substantia est ens simpliciter et omne accidens est ens secundum quid.

Si vero comparative tunc comparando substantiam ad accidens generatio simpliciter et generatio cuiuscumque accidentis est secundum quid. sed comparando unam substantiam ad aliam tunc in genere substantie est generatio simpliciter et generatio secundum quid. quia una substantia est perfectior alia. et generatio perfectionis substantie est generatio simpliciter. et generatio substantie minus perfecte est generatio secundum quid. Et similiter de accidentibus. quia etiam unum accidens perfectius est alio. Sed preter illos duos modos antiqui posuerunt alium modum per quem distinxerunt generationem simpliciter a generatione secundum quid. distinxerunt enim sic. quia cum sit aliquid multum sensibile est generatio simpliciter et corruptio secundum quid. Sed quoniam e contra fit aliquid multum insensibile est generatio secundum quid et corruptio simpliciter. Sed isti ponebant differentiam inter intellectum et sensum. ita quod sicut dicebant quod illud quod non est sensibile sit non ens et quanto aliquid est magis sensibile tanto est magis ens. et absurde cum oportet e contrario dicere. quia inter res corporeas minus sensibiles minus habent de materia et plus de forma.

Conclusio responsiva. Aliqua est generatio simpliciter. Probat. quia est aliqua transmutatio de non esse substantiale ad esse substantiale. ergo est aliqua generatio simpliciter et proportionaliter arguetur quod est aliqua generatio secundum quid. quod est aliqua transmutatio de non esse substantiale ad esse accidentale. igitur.

Aduertendum secundo. quod non ens simpliciter potest accipi tripliciter. Uno modo ut idem est quod vniuersaliter. et sic non ens idem est quod nihil. et hoc modo est non ens simpliciter nihil fit naturaliter. Alio modo simpliciter idem est quod primum siue principale. et sic ens simpliciter

idem est quod substantia. et hoc modo est non ens simpliciter nihil fit. quod si non est substantia non est aliquid aliorum predicamentorum. et per consequens nihil est.

Tertio modo non ens simpliciter idem est quod actualiter. et hoc modo non ens simpliciter idem est quod non ens actu. et hoc modo generatio simpliciter est ex non ente hoc modo dicto. scilicet ex eo quod non est actu aliqua substantia sed tantum potentia. nam generatio est mutatio que est actus entis in potentia. et cum potentia ad esse substantiale sit potentia ad esse simpliciter oportet quod generatio simpliciter sit ex non ente in potentia ad esse substantiale. Sed contra hoc obicitur in textu. quia vel illud ens quod est in potentia ex quo est simpliciter generatio est actu aliquid aliorum predicamentorum. vel actu unum sed omnia in potentia. non primum. quod tunc accidentia existerent sine subiecto. nec secundum. quod quod non est actu aliquid non debet dici illud sicut nigrum quod est in potentia albi non propter hoc dicitur albus si ergo illud ex quo est generatio simpliciter non est actu substantia neque accidens cum ens sufficienter diuidatur in illa duo. illud erit non ens. et sic ex nihilo fiet aliquid quod est impossibile.

Ad huiusmodi solutionem habendam interponit philosophus quedam dubitationes que est via ad solvendum predictam difficultatem. Est ergo dubitatio de causis perpetuitatis generationis et corruptionis. Ad quod respondet quod duplex est causa scilicet effectiua et materialis. causa effectiua est duplex quedam est mouens et immobilis et hec est prima causa. et de tali pertinet determinare ad primum philosophum. Alia est mouens perpetuo motu que est celum et precipue sol qui continue mouet sub obliquo circulo et de hac determinabitur in fine secundi libri. Nunc autem solum restat determinare de causa materiali. Et videtur quod ex parte materie non debeant generationes et corruptiones perpetuari. quia quod corrumpitur tendit in nihil simpliciter. et ita videtur quod iam sit consumptum principium materiale nisi sit infinitum in actu quod non est dicendum ut probatum est. philosophus. Nec potest dici infinitum quod sit infinitum in potentia diuisionis. quia sequeretur quod posterius generata essent minora prioribus.

Ad hoc dicendum est quod ex parte materie est perpetuitas generationis et corruptionis eo quod generatio unius est corruptio alterius id est ad corruptionem unius immediate sequatur generatio alterius. Unde cum aliquid corrumpitur fit resolutio usque ad materiam. et non corrumpitur materia secundum substantiam immo manet eadem sub utroque termino generationis et ita non oportet quod materia ad hoc quod generationes et corruptiones sint perpetue. Et per hoc patet solutio difficultatis motu. nam sub

quod unius non est corruptio alius per se
sed per contrarietatem et per hoc patet solutio per
ar.

ex parte materiae perpetuitas generationis.

Epil

dubia

ad 2m

corruptio

De generatione et corruptione.

Effectum generationis est in potentia ad formas rei generande: sed est actu sub forma rei conu-
pende. materia enim per nullū instans est sine
forma. Verum est tamen q̄ generatio non ē
per se ex materia secundum quod est actuata p̄
formam abiciendam. sed secundum quod est
in potentia ad formam acquirēdā. et ita sub-
iectum generationis simpliciter per se est ens in
potentia et per accidens in actu ens. Et per hoc
patet solutio alteri⁹ dubitationis quare sc̄z dici-
mus omnē generationem esse ex aliquo corrup-
to. hoc enī nō est q̄ materia sit denudata ab
omni forma sed cum est in potentia ad vnā
est actu sub alia. et simul esse n̄ potest sub dua-
bus formis substantialibus. ideo nunq̄ intro-
ducitur forma in materia quin abiciat secūda
sub qua ē: ideo dicimus q̄ generatio semper ē
ex aliquo corrupto. Ex illis patet quid est
generatio simpliciter et quid corruptio. et quot
modis potest dici generatio secundum quid. et
quot modis accipitur simpliciter. et que sit cau-
sa perpetuitatis generationis et corruptionis.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ ratio illa procedit
ex insufficienti diuisione vt añ patuit. Ad
secundam dicitur q̄ generatio simpliciter secun-
dum propriam rationem mutationis est instan-
tanea. sed si capiatur secundum quod est ad
mixta alterationi sic est successiua. Ad vl-
timam dicitur q̄ nihil debet poni a philosopho
naturali nisi sit cognoscibile ad sensum vel p̄
intellectum. modo generatio simpliciter non ē
intellectui immanifesta. et potest eius cognitio
accipi per sensū. ergo. Sequitur in textu.
Propter quid autem hoc quidem simpliciter
dicitur generari et corrumpi. et q̄.

Queritur Sexto. Utrum

Generatio vnus sit corruptio alterius. Ar-
guitur q̄ sic. quia generatio et corruptio sunt
mutationes opposite. ergo vna non est alia.

Secundo sic. cum mixtum corrumpitur resol-
uitur in quatuor elementa sicut ex his compo-
nuntur. ergo corruptio vnus non erit semper
generatio alterius ymo quandoq̄ plurium.

Tertio arguitur in mutatione aliquid corrup-
tū salicet nutrimentum et tamen nihil vide-
tur generari. Quarto sic generatio scientie
in intellectu et lumis in medio nullius est cor-
ruptio. In oppositum est philosophus in
textu pro responsione ad questionem.

Sciendum est primo quod

Titulus questionis potest habere duplicem

sensum. vnum quidem talem. an generatio et
corruptio sint vna et eadem mutatio sine mo-
tus. Et quo ad hoc dicendum est q̄ dupliciter
potest considerari generatio et corruptio. Vno
modo secundum proprias et essentielles ratio-
nes et hoc modo non sunt vna et eadem mu-
tatio ymo habent rationes oppositas. Alio⁹
possunt considerari secundum esse. et hoc mō
sunt idem mot⁹. quia in omni motu aliquid
abicitur salicet terminus a quo. et aliquid ac-
quiritur sc̄z terminus ad quem. id in omni mo-
tu est generatio quedam et corruptio. licet alia
ratione motus dicatur generatiuus. et alia ra-
tione dicatur et corruptiuus. Alium sensum
potest habere titulus q̄ dicitur talem. Utrum ad
vnus compositi substantialis corruptionem
sequitur generatio alterius et e contra. et istum
sensem capit aristoteles.

Sciendum est secundo quod

Materia simul et semel non potest habere plu-
res formas substantiales. alias vnum ens eēt
plura entia. quia cū quelibet forma substan-
tialis dat esse simpliciter sicut posset habere du-
as formas substantiales. pari ratione posset
habere tres vel quatuor etiā in infinitum. et ita
vnum ens posset esse infinita entia. Item
actus actiuorum sunt in patiente predisposito
secūdo de anima. modo alia et alia forma sub-
stantialis aliam et aliam dispositionem in ma-
teria requirit. ergo si due forme substantia-
les simul essent in vna materia sequeretur q̄ in
vna materia possent simul esse dispositiones
contrarie.

Et si obiciatur de formis

substantialibus eiusdem speciei que requirunt
eādē dispositionē ergo videtur q̄ simul plures
possunt esse in eadem materia. Responde-
tur q̄ cum in habentibus materiam ipsa sit
principium indiuiduationis: impossibile est
duas formas substantiales vel etiam acciden-
tales esse simul in eadem materia adequata.

Sciendum est tertio Quod

Materia per nullum instans potest esse nuda
et separata ab omni forma. quia materia se-
cundum se non est ens s̄ ē in potentia ad ens
solum. et efficitur ens actu per formam. si ergo
separaretur actu ab omni forma sequeretur q̄
simul esset et non esset quod implicat contra-
dictionem. Hoc etiam potest ostendi ex or-
dine agentium. nam semper agens posterius
plura presupponit in actione q̄ agens prius si
cut artifex plura presupponit q̄ natura. et na-
tura quam agens primum. cum ergo agens

ma nō pot ee
muda si for.

agens posterius plura
presupponit in actione.
93 agens prius //

Epilogus

primum possit agere nullo subiecto presupposito sequitur q̄ agens naturale in sua actione presupponit materiam. Et cum agens naturale non agat nisi per motum et transmutationem cuius subiectum oportet esse actu. sequitur q̄ omne agens in sua actione presupponit materiam actu existentem. et cum non sit in actu nisi per formam substantialem. sequitur q̄ materia sine forma permanere non potest nec sustinere transmutationem agentis naturalis ad formam.

Conclusio responsiua. generatio vnius est corruptio alterius et contra id est ad vnius compositi substantialis corruptionem semper sequitur generatio alterius et contra. ita q̄ in predicta propositione non sit predicatio per se et essentialis seu ydenticā sed sit predicatio per concomitantiam. Probatur conclusio. quia corruptio compositi substantialis nihil aliud est q̄ abiectio forme illius compositi a materia. vel ergo illa forma abiecta inducitur noua forma vel non. si sic sequitur q̄ ad corruptionem vnius sequitur generatio alterius. si vero illa forma abiecta non inducatur noua sequitur q̄ materia manebit nuda quod est impossibile. Eodem modo posset probari q̄ ad generationem vnius sequitur corruptio alterius. quia cui generatur aliquod compositum substantiale acquiritur noua forma in materia. et cum materia prius non esset nuda sequitur q̄ erat sub aliqua forma. vel ergo illa abiicitur adueniente alia vel non. si abiicitur sequitur q̄ ad generationem vnius sequitur corruptio alterius si vero non abiicitur sequitur q̄ due forme substantiales erunt in eadem materia quod prius probatum est esse impossibile. ergo relinquatur conclusio vera.

Ex quo inferitur q̄ cum materia sit ingenerabilis et in corruptibilis secundum suam substantiam et eius appetitus faciri non possit per vnā formam. et tamen non potest simul habere plures formas substantiales. nec potest manere nuda ab omni forma. sequitur q̄ materia est causa proprietatis generationis et corruptionis.

Dubitatur An generatio secundum quid semper presupponat corruptionem quemadmodum generatio substantialis. Respondetur q̄ accidentia sunt duplicia quedam enim habent contrarium. et q̄

dam non habentia enim contrarium duplicia sunt. quia quedam sunt que se habent ad inuicem q̄ ambo separari possunt a materia sicut dulce et amarum. alia vero sic se habent q̄ vnum semper inest materie. vt sunt contraria immediata. Dicendum ergo primo ad dubium q̄ in accidentibus non habentibus contrarium sed tantum p̄inationem oppositā generatio vnius non est proprie corruptio alterius de quibus arguebat tertia ratio ante oppositum sicut est generatio luminis in medio que non est alicuius corruptio. Dicendum secundo q̄ in contrariis que possunt ambo separari a materia non oportet in generatione vnius presupponere corruptionem alterius. illius scilicet quod potest separari a materia cuius alio contrario. Quis sit verum dicere q̄ semper ad generationem vnius contrarii sequitur alterius corruptio contrarii medio vel extremo. Dicitur tertio q̄ in contrariis immediatis generatio vnius semper est corruptio alterius.

Ad rationes prima soluta est in primo notabili. Ad secundam dicitur q̄ impertinens est vtrum ad corruptionem vnius sequatur generatio vnius vel plurium. Ad tertiam dicitur q̄ in nutritione non acquiritur noua forma simpliciter neq̄ nouum esse et ita non est ibi generatio simpliciter sed tantum est ibi partialis generatio pro q̄to acquiritur forma ipsius nutrimenti in materia ipsius nutriti. et ita sicut non est ibi generatio simpliciter ita nec corruptio simpliciter. Ad quartam patet solutio ex solutione dubii. 24. Sequitur i textu. De generatione autem et alteratione. 24.

Queritur. vii. vtrum generatio differat ab alteratione Arguitur q̄ non. quia alteratio est mutatio qua aliquis aliter et aliter se habet. sed ita est de generatione. quia secundum ipsam aliquid aliter et aliter se habet ergo generatio est alteratio. Secundo sic forma substantialis que per generationem introducitur est quedam qualitas vt dicitur. s. metaphis. cum ergo omnis mutatio ad qualitatem sit alteratio. sequitur q̄ generatio erit alteratio. Tertio sic in omni motu aliquid abiicitur et aliquid acquiritur. ergo in omni motu erit generatio et corruptio. et per consequens generatio et corruptio non differunt ab aliis motibus.

accidentia s̄ duplicia

De generatione et corruptione.

In oppositum est pbūs in ^{primo} ultimo capitulo secundi tractatus huius libri.

Sciendum est primo. quod

Postq̄ philosophus in precedenti tractatu de terminauit de generatione consequenter determinat in hoc secundo tractatu de augmentatio ne et alteratione. et prius de alteratione q̄ de augmentatione. quia alteratio est via ad qualitatem et etiam forma substantialis qualitas quedam dici potest vt aut ostendat in quo differunt generatio et alteratio.

Sciendum est secundo quod

In qualibet re transmutabili duo oportet considerare scilicet accidentia inherencia et ip̄m subiectum et secundum vtraq̄ p̄t̄ fieri transmutatio. differēter tñ. q̄ qñ ip̄o subiecto sensibili manente eodē secundum substantiam fit mutatio in passionibus et passibilibus qualitatibus

Alteratio.

ip̄is sine sint contrarie siue medie tunc dicitur esse alteratio. et hoc est diffinitio alterationis. sed cum totum subiectum mutatur in aliud. nullo sensibili manente eodē tunc dicitur esse ḡnatio. Vñ hec est diffinitio ḡnatiois. ḡnatio ē mutatio totius in hoc totum nullo sensibili manente eodē. et ita generatio est maxime sensibilis et apparens quando ex insensibili fit sensibile hoc est quando ex paruo sensibili fit multum et magnum sicut cum ex aere fit aqua. et ita corruptio est maxime apparens quando aliquid multum sensibile corrumpitur in paruum sensibile sicut cum aqua corrumpitur. Sed quereret aliquis an sit contra rationem generationis quod in genito remanet eadem qualitas que erat in corrupto: Ad hoc respondet pbūs. q̄ in huius corruptibilibus q̄ aduincē trāsmutāt qñq̄ manet aliqua passio eadem in genito et corrupto. sicut patet quando ex aere fit aqua quia ambo sunt dyaphana. non oportet tñ q̄ huiusmodi permanentes sc̄z dyaphanū aere vel aque que trāsmutātur sunt passionēs alioquin ipsa talis transmutatio esset alteratio quia quando cumq̄ illud q̄ trāsmutatur est passio permanens est alteratio. sed tantū est generatio quando illud q̄ trāsmutatur non est passio permanens. et hoc manifestat pbūs per exemplum. nam homo musicus corrumpitur quando amittit habitum musicę. et tunc homo immusicus generatur eo q̄ musica non est passio hominis musica cum sit de ratione eius si multer musica est de ratione hominis immusicus. ideo homo musicus non manet sed ta-

men homo manet idē numero. si ergo musica et immusica n̄ essent passiones. sed essent de rōe eius tunc per trāsmutationem musicę et immusice fieret generatio vnus. sed quia musica et immusica sunt passionēs hominis. ideo quādo fit de homine immusicus fit alteratio hoīs q̄uis sit generatio musicę ex immusico. Aduertendum tamen q̄ non vult dicere pbūs q̄ manet eadem qualitas in numero in genito et corrupto sed bene manet eadē secundum speciem et genus.

quandū transmutationē id quod est mutatur non est de ratione eius quod transmutat. aliquid non generat sed alteratur.

Conclusio prima. generatio

differat ab alteratione. Probatur. quia in generatione est mutatio huius totius in hoc totum nullo sensibili manente eodem. sed in alteratione manet idem subiectum secundum substantiam et fit solum mutatio in passionibus et passibilibus qualitatibus eius igitur conclusio vera.

Conclusio secunda. ḡnatio

etiam differat ab aliis motibus. Patet quia generatio est ad formam substantialem. alii vero ad formas accidentales. vt alteratio ad qualitatem et augmentatio ad quantitatem. et loci mutatio ad vbi. Item proprium et inuicem diuina subiectum generationis estyle. hoc est materia prima. sed immediatū subiectum aliorum motuum est materia existēs in actu substantiali. scilicet ip̄m compositum substantiale ergo generatio differat ab aliis motibus. Sic ergo patet q̄ generatio differat ab aliis motibus ex parte terminorum et subiectorum. Alię etiā differentie multę solent assignari inter generationem et alterationem. nam subiectum generationis non generatur sed subiectum alterationis alteratur. Alia differentia est quia per generationem acquiritur aliquid nobilius. hoc non autem per alterationem. Alia differentia est quia generatio est successiua sic quod est inter formas intensibiles et remissibiles non autem alteratio. Alia differentia est q̄ semel generatum et idem in numero nō potest naturaliter amplius in idē generari. sed quod semel alteratū est iterum bene alterabitur.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ aliter sicut et alterum dupliciter solet capi. Uno modo vt dicit diuersitatem accidentalem tātuz. et sic in generatione n̄ reperit aliter et aliter. sed aliud et aliud. Alio modo p̄t̄ capi large vt dicit q̄ cumq̄ diuersitatē siue subalē siue accidentalē et hoc modo est eodē ad

Ad dicitur ḡnatio ab aliis motibus.

ḡnatio.

generatione; et ad alterationē. Ad secundā dicitur q̄ forma substantialis non est qualitas secundū se sed tamen bene habet modū qualitatis. Ad ultimam dicitur q̄ in omni motu ad formam bene est generatio et corruptio secundum quid sed in omni tali est generatio simpliciter de qua hic intenditur et hec de questione. Sequitur in textu. De gñatiōe aut̄ 21.

Queritur septimo. Utrum

In corruptione substantiali ex parte formarum substantialium necesse sit resolutionem fieri vsq; ad materiam nudam. Arguitur q̄ non prius est vna forma abici quam alia; introduci. ergo si abiciantur omnes forme substantiales in illo priori materia manet nuda quod est contra prius dictum. Secundo sic nihil corrumpitur nisi a suo contrario. sed forma corporeitatis nulli forme contrariatur cum sit communis omnibus generabilibus et corruptibilibus. ergo semper manet in materia et per consequens nō fit resolutio vsq; ad materiam nudam. Tertio sic secundū philo⁹ embuo prius viuit vita plante quam vita animalis. et vita animalis quam vita rationali. vel ergo adueniente sensitua abicitur vegetatiua vel non. si non habetur intentus. nō potest dici etiam q̄ abiciatur quia anima vegetatiua non contrariatur sensitue neq; sensitua rationali. ergo vna adueniente nō abicitur alia. Quarto sic cum ex viuo fit cadauer manet forma ossis. ergo non omnes forme abiciuntur a materia. Ultimo cum generatur mixtum ex elementis forme elementorum remanent in mixto. quia vt habetur capitulo de mixtione non corrumpitur vnum elementū neq; ambo. sed manet virtus eorum. ergo nō fit resolutio vsq; ad materiam primam. In oppositum videtur esse aristoteles ponens differentiam inter generationem et alios motus per hoc quod yle est propriū subiectum generationis. yle autem est materia nuda.

Sciendum est primo. quod

Si in eodem composito possent esse plures forme substantiales non oporteret in corruptione substantiali resolutionem fieri vsq; ad materiam. sed si in vno composito sit tantus vna forma substantialis necesse est in corruptione substantiali resolutionē fieri vsq; ad materiam.

Sciendum ē secundo. quod

est quedam opinio ponens elementa formas liter in mixto sub ipsis formis substantialibus sub esse tamen ligato. et de hac opinione postea videbitur. Alia ē opinio q̄ in homine sūt plures anime distincte secundum rem. et prior est anima vegetatiua. et postea aduenit sensitua sine abiectioe vegetatiue. et inde aduenit anima rationalis. Tertia fuit opinio auicembron ponentis in quolibet composito substantiali tot formas substantiales quot predicata essentialiter distincta possūt predicari de illo composito. Quarta fuit opinio aberti et auicenne ponentium formas corporeitatis perpetuam et manentē sub vtroq; transformationis naturalis. termino. Quinta opinio ponit q̄ in quolibet viuente sunt forme plures partiales substantiales. ita q̄ alia est forma carnis. et alia ossis. et alia sanguis. sed est vna totius que dicitur aīa. Sic ergo omēs iste opiniones conueniunt i hoc quod yle est subiectum generationis simpliciter. et q̄ in corruptione substantiali nō fit resolutio vsq; ad materiam primam. Et de omnibus istis opinionibus satis visum est in aliis libris.

Conclusio prima pformans

ad ea que dicta sunt in aliis libris. In composito substantiali non est nisi vna forma substantialis simplex in essentia. licet in aliquibus sit multiplex in virtute. hec conclusio satis probata est in pluribus locis. nam si essent plures forme substantiales in composito illud compositum non esset simpliciter vnum sed plura entia. generatio etiam non esset nisi alteratio. quia que libet forma substantialis dat esse simpliciter. ergo et cetera.

Conclusio responsiua.

In corruptione substantiali ex parte formarum substantialium necesse ē resolutionem fieri vsq; ad materiam primam. Patet ex conclusione precedenti. et cetera.

Dubitatur primo: Utrum

eadem qualitas vel etiam quantitas maneat in genito que prius fuit in corrupto. Videtur q̄ sic. quia nisi sic non esset facilior transitus in elementis habentibus symbolum q̄ in non habentibus. consequens est cōtra philosophū in secundo huius. patet tamen consequentia q̄ in habentibus symbolum tot qualitates conseruentur quot conseruentur in non habentibus. nec facilior

ratio de hāc dicitur.

J

dm

400

De generatione et corruptione.

transitus attendetur penes hoc quod est pau-
ciora corrumpti. Item eadem cicatrix manet
ret in genito que prius fuit in corrupto. et idē
color et eadē figura manet in genito q̄ prius erat
in corrupto. et ita de multis aliis accidentalibus.

In oppositum tamen arguitur per diffinitio-
nem generationis a phō datam. generatio est
mutatio huius totius in hoc totum nullo sensu
sibili manente eodem. Ad illud dubium
respondendū est aliter secundum eos qui ponunt
inchoationem formarum. et aliter secundum
eos qui negant. Non ponentes inchoationē for-
marum dicunt q̄ accidentium quedam sunt in
subiecto ratione forme generice et alia ratione
forme specificice. Dicunt ergo q̄ accidentia que
insunt subiecto ratione forme specificice non ma-
nent eadem in generato et corrupto. quia in cor-
ruptione substantiali abicitur forma specifica.
et remota causa remouetur effectus. Sed
accidentia que insunt subiecto ratione forme
generice cuiusmodi est forma coporis bene ma-
nent eadem secundum essentiā que prius fue-
rant in subiecto. quia causa manente eadem
manet effectus idem. sed non manent eadem
secundum esse. quia licet forma generalis ma-
neat eadem secundum essentiā non tamen secundum
esse. Sed illi qui ponunt tantū vnā formā
substantialem in vno composito et negant in-
choationem formarum Respondēt q̄ accidēs
manet bene idem secundum substantiam in
genito quod prius fuit in corrupto. nullum tamen
met idem secundum numerum. et accidēs
numeratur per suum subiectum. cū ergo genitum
et corruptum sint subiecta numero distincta. se-
quitur q̄ accidentia vnus erunt numero dis-
tincta ab accidētibus alterius. ideo dicit q̄ im-
possibile est accidēs migrare de subiecto in sub-
iectum. Et secundum hoc respondetur ad rōes
ante oppositum dubii. Ad primam dicitur
q̄ facultas transitus in elementis habentibus
symbolum attendit penes hoc quod est pau-
ciora accidentia corrumpti. Unde in habentibus
symbolum corrumptur tantū vnā qualitas
per se et alia ex consequenti. sed in nō habentibus
symbolum due qualitates per se corrumpuntur
et de hoc videbitur in. 2. Ad aliam dicitur
q̄ bene probat q̄ eadem accidentia manent secun-
tum species in genito que fuerūt in corrupto
sed non probat q̄ manent eadem secundum
numerum. accidens enim non est ens sed est entis
compositio. transmutato ergo aliquo subiecto
substantiali quod erat in eo dicitur transmu-
tari et corrumpti. et si maneret eadem qualitas
post corruptionem illa non maneret vt est cor-

rupti sed vt est geniti. et ita manēt alia secundum
numerum. sicut etiā manet eadē materia secundum
essentiā in genito et corrupto nihilominus
dicitur q̄ in generatione substantiali est mutas-
tio totius in totum. quia materia non manet
in genito vt est in corrupto sed vt est geniti.

Dubatur secundo. Utrum
a plurium agentium quolibet possit idē effectus
numero produci. Respondetur q̄ duplicia
sunt agentia quedam enim sunt essentialiter
subordinata. et sic idem effectus ab omnibus
istis numero produciatur et quodlibet illorum
suo modo. Alia sunt agentia non per se sub-
ordinata sed per accidēs. et hoc dupliciter. qz
vel sunt agentia per accidens et de istis non ē
ad propositum. quia non influunt formam in
effectum ymo idem effectus potest esse ab in-
finitis causis. secundum q̄ infinita possunt ac-
cidentia accidere alicui agentis. Alia sunt
agentia per se que tamen non sunt subordinata
sicut agentia particularia. et loquendo de istis
agentibus dicendum est q̄ a plurimum agentium
quolibet nō potest idē effectus produci. qui a idē
numero bis produceretur. quod ē inconueniēs.

Dubatur tertio. Utrum ab
eodem agente plurium instantium possit idem
effectus numero produci. Respondetur q̄
non si tale agens producat suum effectum per
motum et mutationem. quia ad preteritū nulla
est potentia. et ita nulla potentia q̄ preterita ē
potest redire. et sic non potest redire idē effectus
numero. nō ad identitatem numeralē motus
requiritur identitas temporum et forme siue ter-
mini. ideo non possunt idem effectus numero
produci in diuersis temporibus. aut diuersis
instantibus. neqz ē aliquis effectus contingens ex eo
potest produci instantibus diuersis. sed qz
potest produci et non potest produci. Sed ab a-
gente cuius actio subiacet nec tempori neqz
motui idem effectus numero productus potest
produci et hoc tenet articulus resurrectionis.
Et si arguatur. quia simili ratione potest pro-
ducere effectum existentē in actu sicut potest pro-
ducere effectum prius corruptum. Respondetur
consequētia. quia reproductio presupponit nō
esse illius quod reproductur.

Ad rationes ante oppositum
Ad primam dicitur q̄ ex parte materie recipiē-
tis oportet formam preexistētem prius abici-
quam sequentem introduci. sed e conuerso est
ex parte agentis. non est tamen ibi prioritas tē-
porum sed solū nature. Unde primam nō

Dū

agentia sūt du-
plicia. //

1072

Dū

ponentes magis
abicitur forma

aliqui nō
est //

eodem sententia essentialis et secundum q̄ talis forma est nō tamen est eadem sententia esse qz nō est eadem
talis numerum

esse forme preexistentis est primum esse forme sequentis. et ista materia nunquam est per aliquod in stans sine forma. Ad secundam patet solutio et alias dicitur. nam forma corporeitatis et consequenti abicitur pro quanto continetur sub forma specifica. qua remota remouentur omnia que virtualiter continet. Ad tertiam patet etiam solutio in libro de anima. Et cum arguitur de contrarietate. Respondetur quod ibi est contrarietas large accepta que est imperfecti ad perfectum.

Ad quartam dicitur quod cum ex viuo fit cadauer non manet caro nec os nisi equiuoce. nec est eiusdem speciei sicut prius. Ad ultimam solutio patebit in fine huius primi. Dicitur enim ibidem quod forme substantiales elementorum non manent formaliter in mixto sed in existente pro quanto forma mixti simplex est in essentia. et multiplex in existente. continet enim perfectiones omnium formarum elementalium sicut anima rationalis continet virtualiter vegetatiuam et sensitiuam. etc. Sequitur in textu. De augmenta tione autem etc.

Queritur octauo: Utrum

Augmentatio et diminutio sint motus distincti ab aliis motibus. Arguitur quod non quia tunc ignis augetur per appositionem noui ignis et albedo per appositionem noue albedinis. sed non aduenit ignis nouus nec noua albedo nisi per generationem. ergo augmentatio non differt a generatione. Secundo sic arguitur in augmenta tione necessaria est corruptio nutrimenti sed corruptio unius est generatio alterius. ergo in augmenta tione est generatio et per consequens non differt a generatione. Tertio arguitur augmentatio est conuersio nutrimenti in substantiam aliam. ergo augmentatio est motus ad substantiam et per consequens est generatio. Et similiter arguetur quod diminutio sit corruptio. quia diminutio fit per egressum alicuius intrinseci suba lis. ergo est corruptio etc. 4. sic in augmenta tione nutrimentum prius existens dissimile efficitur simile. hoc autem fieri non potest nisi per alterationem. ergo augmentatio est alteratio.

5. sic augmentatio est motus nutrimenti distinguens partes uiuentis generatio non differt a motu locali. Item illius quod augetur partes ex crescunt in maiorem locum et illius quod diminuitur decrescunt in maiorem. ergo augmenta tione et diminutio sunt motus locales. In oppositum est probatum in 2. capitulo huius secundi tractatus. Pro responsione.

Sciendum est primo: quod
Postquam probatum determinauit de generatione et

corruptione et alteratione. et ostendit qualiter adinuicem et ab aliis motibus distinguantur. consequenter determinat de augmenta tione et diminutione ostendens primo qualiter differunt ab aliis motibus. et deinde circa quid et in quibus et qualibus habent fieri. Pro deca ratione primi de quo est questio presens.

Sciendum est secundo. quod

Augmentatio solet accipi tripliciter in modo pro quacumque maioratione alicuius rei. cuius cumque nature sit siue substantia siue accidens siue substantia corporalis et materialis siue spiritalis. siue fiat talis maioratio per appositionem noue materie siue acquisitionem quantitatis absque additione noue materie. siue fiat per intentionem aliquam siue complexionis.

Secundo solet accipi magis stricte pro maioratione alicuius siue discreti siue continui qualitercumque fiat. Tertio accipitur proprie pro maioratione alicuius quantitatis alicuius uiuentis finita per ingressum extrinseci conuersi in substantiam uiuentis per actionem caloris naturalis.

Sciendum est tertio. Quod

in quolibet uiuente calor naturalis agit in nutrimentum uiuentis aliquid consumendo de humido radicali id uiuens semper indiget nutrimento per quod restauretur deperditum. et cum plus restauratur quam deperditum sit. tunc augetur uiuens. sed cum equaliter tunc nec augetur nec diminuitur. sed nutritur tantum.

Et istis potest assignari quid est augmenta tione proprie dicta. Unde augmentatio est conuersio nutrimenti in substantiam aliam plus quam deperditum sit per actionem caloris naturalis facta ab anima. ut uiuens suam debitam quantitatem attingat. Per hoc enim quod dicitur conuersio quodammodo tangitur causa formalis. et per hoc quod ponitur nutrimenti tangitur causa materialis et cum adiungitur plus quam deperditum sit denotatur differentia augmenta tione a nutritione. et cum dicitur per calorem naturalem tangitur causa efficiens principalis. cum vero subiungitur ut uiuens etc. tangitur causa finalis. Patet ergo quod hec differentia est causalis. patet etiam quod in augmenta tione quasi omnes motus sunt. nam si in augmenta tione inueniatur corruptio scilicet nutrimenti et etiam generatio partialis efficitur sub forma uiuentis: adnectatur sibi etiam altera tione qua nutrimentum prius dissimile existens efficitur simile nutrimento. adnectitur etiam ei quodammodo motus localis quo atrahitur nutrimentum ad singula membra uiuentis. etiam illius quod augetur partes crescunt in maiorem locum et sic augmenta tione quodammodo adnectuntur omnes motus et per hoc soluitur argumeta ante opposita.

de similitudine

De generatione et corruptione.

Conclusio responsiua. Licet

augmentatōni quodāmodo adnectuntur oēs alij motus tamen augmentatō secundū se est vnus motus ab alijs distinctus secundum rez et rationem et simili modo dicēdum est de diminutione. prima p3 in notabilibus. secundā partē declarat aristotiles dupliciter. Primo qz alteratio est ad qualitātē. generatio et corruptio ad substantiam. loci mutatio ad vbi. augmentatō et diminutio p se sūt ad q̄ritatē. cū illi termini sunt realiter distincti et motus eiusdez esse cum termino ad quē: sequit̄ q̄ augmentatō secundū se eēt motus ab alijs secundum rem distinctus. 2º pbat aristotiles differētiā ex modo trāsmutationis. qz non est necesse illud quod alterat̄ neqz etiā illud quod generatur trāsmutari secundū locum. nec secundū totū. nec secundū partem. sed illud quod augetur et etiā illud quod diminiuit̄ trāsmutat locum. quia in augmentatōne partes occupant maiorē locum et in diminutiōe minorē. Aduertens tamen q̄ illius quod augmentatur vel diminiuit̄ partes mutant locum. Aliter tamen q̄ id quod mouet̄ motu recto. Nā illiº quod mouetur motu recto partes mutant locum totaliter. Sed illius quod et aliter mouetur partes mutant locum toto semper remanēte in loco sic autē non contingit de illo quod augetur et diminiuitur. Patet ergo ex modo trāsmutatis q̄ augmentatō et diminiuitō differant ab alijs motibus. possēt etiam assignari differētia ex parte materie siue obiecti. nam nutrimentum pōt cōsiderari vt est in potentia ad formā vniuersitatis et sic est materia siue obiectū nutrimentis. Potest etiaz cōsiderari vt est potentia talis et sic est materia alterationis. Potest etiā cōsiderari vt est potentia q̄ritum et sic est obiectū augmentatōnis. Et si querat̄ qualiter differt augmentatō a rarefactiōe de hoc factis habitū est. 4º pbi. nam rarefactio per se terminat̄ ad qualitātē. augmentatō vero per se terminat̄ ad quantitātē. et itez in rarefactiōe non aduenit noua materia sed solum materia exilens sub parua quāritate efficiat̄ sub maiori. ideo in rarefactione non est augmentatō nisi primoº aut secūdoº dicta. Sed in augmentatōne proprie dicta aduenit noua materia et noua q̄ritas que quidem noua materia per calorem vniuersitatis conuertit̄ in substantiam eius. Rationes facte solute sunt in corpe q̄stōis. Sequitur in textu. Circa quid aut. 2d.

Queritur nono. vtruz illud

quod augetur sit solum in potentia quantum nullam penitus habens quāritatē. Arguit̄ q̄ sic quia augmentatō est motus ad quāritatē

tem sed omnis motus est actus entis in potentia sed ad terminū motus. ergo augmentatō ē ex quanto in potentia et nō in actu. Arguit̄ secundo augmentatō est ad q̄ritatē in actu ergo non est ex quanto in actu alias augmentatō esset ab eodem in idem. Tertio arguit̄. idē est subiectum augmentatōnis et generatōnis vt dicitur in textu. sed subiectū generatōnis non est actu quāritum ergo neqz subiectum augmentatōnis. igitur 2d. In oppositum est aristotiles in textu.

Sciendum est primo: Quod postq̄ phis ostēdit qualiter augmentatō differt ab alijs motibus cōsequēter ostēdit circa q̄ qualiter et per que habeat fieri augmentatō.

Sciendum est secundo Quod idē ē subiectum radicale et primum generatōnis et aliorum motuū. ideo aristotiles inquirens an subiectū augmentatōnis sit separatū oīno a corporeitate et magnitudine illud primo inquiret de subiecto generatōnis. Et dicit q̄ dupliciter potest ipm esse separatū a magnitudine. vno modo secundū esse et secundum locum. Alio modo secundum esse et nō secundū locū. sed sit in aliquo loco sicut vinū in dolio

scilicet p̄ se materia p̄ ad quantitatē sub̄stantiā p̄ se ad eūdem adiecti hanc mutatio

Conclusio prima. subiectuz generatōnis non est separatū secundum esse et secundum locum ab omni corporeitate et magnitudine. quia si sic tale corpus non haberet nisi vt punctus vel vacuum id est corpus insensatum que secundum antiquos idē sunt. Sed si vt punctus tunc locus esset vacuum. Punctus enī nō est in loco eo q̄ locus est diuisibilis et mensurat̄ p̄ se. si vero vt corpus insensatum esset vacuum quod est in cōueniēs quia vacuum non est vt. 4. pbi. ergo 2d.

Secunda conclusio Subiectum generatōnis non est separatū secundum esse ab omni corporeitate et magnitudine exilens tamē in aliquo corpore non sicut pars eius sed quasi locatum in loco sicut vinum in dolio. Probatur primo conclusio ducendo ad tria inconuenientia. primū est. Quia si sic sequeretur q̄ ex aqua fieret aer aqua non trāsmutata. patet quia si aer sit in aqua et sit separatū secundum esse ab aqua tunc aer potest separari ab aqua non trāsmutata sicut vinum trahit̄ a dolio vino non trāsmutato. Sequeret̄ item q̄ in aliquo corpore puta in aqua possent esse infinite materie. patet cōsequētia. qz cum materia sit seclusa ab omni corporeitate et magnitudine sequeretur q̄ non occupat locū et ita possunt simul esse infinite materie et per consequens infinita simul ex vno generari.

3º ad idem p̄ augmentatōnis affir
 1º est q̄ i. quod auget̄ q̄libz pars auget̄
 2º augmentatō fit adueniens alij q̄tiferō
 3º est q̄ id qd auget̄ alij mōte id s̄b̄to ut p̄us
 4º dicitur in textu
 3º p̄ dicitur in textu
 1º in eo quod auget̄ nō ē p̄one uacuo
 2º in augmentatōne nō fit penetratō dimensio
 3º augmentatō nō fit adueniens alij in corrupto

Item sequeret q̄ gñatio non esset nisi exitis a materialitate. i. extractio vnus ab alio ip̄o ñ mutato. 2º pbat̄ cõclusio ista on̄sue sic. subiectũ gñatiõis nõ est indiuisibile ergo o3 q̄ sit q̄ et diuisibile. añs p3. q2 indiuisibile est teriº alicuº diuisibilis. sed materia nõ est terminº yº e terminata ergo nõ e indiuisibilis

Conclusio. iiii. Idem est subiectum generationis naturalis et augmentationis. Patet quia generatio naturalis terminatur ad corº naturale et augmentatio ad corº q̄tũ. sed eadẽ est materia corporis naturalis et corporis quanti. ergo idẽ e subm gñatiõis et augmẽtationis. et cũ subm gñatiõis ñ sit sepatum a magnitudie vt ostensuz e. sequit̄ etiã q̄ subm augmẽtatiõis nõ est actu sepatũ a magnitudine. Aduertẽdũ est q̄ quũ subm augmẽtatiõis sit actu quãtũ tñ augmentatio non e ex eo secũdũ q̄ est actu q̄ s3 2º q̄ e ipotẽtia ad maiorem q̄tũtate et hoc bene pbat̄ ratiões ante oº. Unde in q̄tũtate cõsiderata 2º suaz simplicez formã nõ est cõtrarietas neq3 morº. vt3. s. pbi. sed in q̄tũtate cõsiderata vt e terminº corporis naturalis imposiº a forma naturali determinate sibi maximũ et minimũ in q̄tũtate hoc e in q̄tũtate cõtrarietas ñ qdẽ 2º diuersas rõnes q̄tũtatis. sed in eadẽ spẽ s3 rõnes perfecti et impfecti et ita augmẽtatio est ex q̄to impfecto ad q̄tũtate pfectũ. ideo q2 q̄tũ impfectũ est in potẽtia ad q̄tũ pfectũ. ideo augmẽtatio est ex q̄to i actu et q̄to in potẽtia p se tñ e ex q̄to secũdũ q̄ e in potentia ad maiore q̄tũtatem.

Aduertẽdũ etiã q̄ licz sit idẽ subm p1º. et radicale gñatiõis. et augmẽtiõis. tñ aliud et aliud est ppiũ et primũ vtriusq3. Quis enĩ materia sit sub aliquo actu subali et sub aliqua q̄tũtate tñ vt sic nõ est p se subm gñatiõis simpliciter. s3 solum p accidẽs yº ipa cõsiderata vt est in potentia ad actũ subalẽ est p se ppiũ subm gñatiõis. sed ppiũ et p se subm augmẽtatiõis est materia existẽs in actu subali et sub q̄tũtate pfecta. secũdũ q̄ est in potẽtia ad pfectã q̄tũtate sed ipa materia existẽs in actu subali et sub q̄tũtate pfecta s3 q̄ est in potẽtia ad minorem q̄tũtate est p se subm diminiõis. S3 hic oritur vnũ dubium quod mouet aristotiles in textu.

Dubitatur Utrum in augmentatiõe illud quod adueit puta cibus augeat̄ vel illud cui adueiat puta mẽbrum vel vtrũq3. Pro solutiõe dubii premitit tres cõditiões augmẽtationis. Prima est q̄ illiº quod augeat̄ que libet ps augeat̄. et illiº quod diminiuit̄ quel3 ps diminiuit̄. Secũda est q̄ augmẽtatiõ sit adueniẽte aliqº extrinseco. Tertia e q̄ illd q̄ augeat̄ manet idẽ numero post et añ. Sed cõtra secũdã cõditiõẽ obicit̄. q2 illud extrinsecũ vel

esset corporeũ. vel incorporeũ. nõ incorporeũ. quia tale nõ augeat̄. nec corporeũ. quia esset penetratio dimensionuz in re augmẽtata et ppter hanc rõem dicit̄ sic obiciẽtes augmẽtationem fieri per rarefactiõem sicut cũ aqua fit aer e augmẽtatio et cũ ex aere fit aqua est diminiõ.

Sed cõtra hoc arguit̄ pbius. q2 qñ ex aqua fit aer si ibi esset augmentatio vel aqua augeat̄. vel aer. vel aliquid cõe ambobº. vel aliquid tale. Nõ aqua q2 corũpit̄. nec aer. q2 incipit̄ e de nouo in fine trãsmutatiõis. modo augmẽtatio rei sequit̄ in ceptionẽ rei. nec aliquid cõe ambobº. q2 oportet illud quod augeat̄ manere idẽ añ augmẽtationẽ et post 2º esse et rõem cũ ea forma sit e et ratio rei. et cũ ex aqua fit aer variet̄ forma sequit̄ q̄ nõ est aliquid cõe ibi manẽs idẽ secũdũ rõẽ. Oportet ergo dicere q̄ augmẽtatio fiat adueniente aliquo extrinseco quod est primo dissimile et efficit̄ simile p alteratiõem et cõuertit̄ in formã illiº cui aduenit. nec ibi est penetratio dimensionum. quia illud quod aduenit augeat̄ illud cui adueit et crecit̄ in maiore locũ et etiã restituit̄ depdituz. Unã illud extrinsecũ cõuertit̄ in subam illius cui adueit et fit vnũ cũ ip̄o quod pbat̄ pbius. q2 nisi fieret vnũ cũ ip̄o p se existeret et sic non esset augmẽtatio. sed gñatio. Ex quo p3 solutio dubii sc3 q̄ illud cui nutrimentũ adueit e illud quod augeat̄. p3 q2 illud quod augeat̄ manere o3 idẽ añ augmẽtationẽ et post. sed sic est de corpore vel mẽbro cui adueit nutrimentũ et non de nutrimento ergo rã. Item sicut est in alteratiõem ita est in augmẽtatiõem. sed in alteratiõem illd quod maet̄ vnũ et idẽ dicit̄ alterari sc3 ip̄ subm et nõ qualitas adueniẽs. ergo similt̄ in augmẽtatiõem corpus vel mẽbrum quod maet̄ vnũ et idẽ dicit̄ augeri. et nõ sibi adueiens. Unã in augmentatiõem aia est primuz pncipiũ augmentã et alterã non alteratuz vel augmẽtatũ. s3 alterã alteratũ e ip̄m corpus vel mẽbruz quod in se h3 virtutẽ augmẽtatiã et alteratiã et cõuertendi illud in sui naturam sed cibus vel nutrimentũ nõ augeat̄ effectiue. sed vt materia augmẽti. Rões sunt solute in corpe quelidõis. rã. Sequit̄ in textu.

Queritur decimo vtruz tres cõditiões augmẽtatiõis sint sufficĩter poite In quaz p̄ia dicit̄ q̄ illiº quod augeat̄ q3 ps augeat̄ et illius quod diminiuit̄ quel3 ps diminiuit̄. Secũda e q̄ illiº quod augeat̄ añ augmẽtatiõem et post manet vnũ et idẽ. Tertia est q̄ augmẽtatio sit adueniente aliquo extrinseco. Arguit̄. 1º cõtra primã ptem. quia si sit aliqua pars corporis infirma et alie sane. ptes sane possunt augeri pte infirma nõ aucta

tres conditiões
augmẽtatiõis /

De generatione et corruptione.

Secundo arguitur. si ita esset oporteret nutrimentum transire ad singulas partes illius quod augetur. et cum tales sint infinite oporteret nutrimentum dividi in infinitum quod est impossibile. Tertio sic contra secundam partem. partes illius quod augetur continue fluunt et defluunt. ergo non manent idem. 4. sic contra tertiam partem. quod quedam animalia vivunt et augetur sine adventu alicuius nutrimenti extrinseci. sicut patet de multis avibus. ergo etc. Item si adveniret aliquod extrinsecum vel illud esset corporeum vel incorporeum. si incorporeum. quod incorporeum illud non est quantum in actu et ita per sui appositionem non faceret maius secundum quantitatem. si vero esset corporeum sequitur quod duo corpora erunt in eodem loco scilicet corpus quod augetur et corpus quod additum auget. hoc autem est impossibile. igitur etc.

In oppositum est probatum in textu.

Sciendum est primo quod

Postquam probatum ostendit circa quid habeat fieri augmentatio consequenter manifestat quaedam conditiones augmentatiōis quae sunt sex. scilicet tres affirmative de quibus titulus praesentis questionis est formatus. et tres sunt negative. quarum prima est quod in illo quod augetur non oportet ponere vacuum ut augmentatio fiat. Secunda est quod augmentatio non fit adveniēte aliquo incorporeo. Tertia est quod in augmentatiōe non est penetratio dimensionum. Et ex tribus primis conditionibus declaratis relinquit aristoteles alias tres conditiones negativas manifestas.

Sciendum est secundo quod

In vivente corpora dissimilium partium augetur per hoc quod partes similitium partium augetur. sicut manus que componitur ex carne osse nervo et musculo et sic de aliis augetur cum quolibet illarum partium augetur.

Sciendum est tertio. quod

Quaedam sunt partes secundum formam et speciem que dicuntur formales et quaedam sunt secundum materiam que dicuntur materiales. eadem vero pars dicitur secundum speciem et secundum materiam. sicut caro vel os. scilicet dicitur secundum speciem et secundum materiam alia et alia ratione. nam caro dicitur pars formalis et secundum speciem put in ea consideratur id quod pertinet ad speciem carnis. scilicet dicitur secundum materiam put in ea consideratur id quod est materiale. ideo dicitur pars quod si accipiatur secundum speciem illius quod augetur quolibet pars augetur. in quolibet enim parte secundum speciem considerata addit aliquid tanquam permanenti. sed pars materialis non augetur quod illud quod augetur oportet permanere idem. non autem permanet eadem quolibet pars considerata secundum materiam sed solum secundum speciem et formam sicut dicitur philosophi. species separata a materia sicut conti-

nens ad contentum et mensura ad mensuratum. sic ergo oportet intelligere de carne secundum speciem et materiam sicut de mensura et mensurato sive de continente et contento. Si quis ei aquam mensurat ita quod sit semper alia et alia aqua puta si ex vase pleno guttatim effluat et guttatim supinfundatur datur erit tamen semper eadem considerata mensura aquae. non autem erit eadem considerata materia aquae. Similiter oportet intelligere quod species et forma carnis in vivente semper manent eadem tanquam quaedam mensura. non tamen semper manet eadem materia in qua suscipitur species et forma carnis. Et similiter de fluvio qui semper manet idem quantum ad speciem fluviu et tamen materiale aquae semper est alia et alia. Similiter est etiam in igne cuius species et forma manent idem in fornace inferni ligna in quibus materialiter ignis ardet consumatur et iterum alia apponantur. Idem etiam apparet in populo civitatis qui semper manet idem secundum id quod est speciei. Quis homines ex quibus materialiter constitutus est populus quidam moriatur et alii succedant. Sic igitur semper manet in vivente illud quod pertinet ad speciem carnis vel ossis vel alterius partis licet materia in qua est talis species vel forma fundatur paulatim et consumatur per actionem carnis et alia de novo adveniat per nutrimentum. Sic ergo quando aliquod corpus augetur augetur materia carnis quia plus generatur per nutrimentum quam perditur sit per actionem carnis.

Sciendum est quarto quod

Non oportet augmentatiōem fieri adveniēte aliquo incorporeo. neque tamen propter hoc sequitur duo esse simul. neque corpus quod augetur esse vacuum. quia plus fluit illud quod restituitur per nutrimentum. quam illud quod perditur fuit per carnem. virtus eius naturalis quae pertinet ad speciem extendit illud quod est generatum ex alimento in maiorem quantitatem secundum dimensionem. et ita occupat maiorem locum quam ante. Illis visis sit.

Conclusio prima. augmentatio

Debet fieri secundum partes formales et non materiales. patet quod pars materialis non manet eadem sed quedam defluit consumpta per carnem et quedam evenit restituta scilicet per nutrimentum. partes autem secundum speciem manent. et quia ipse sole in virtute formae habent virtutem convertendi nutrimentum in sui substantiam. ergo conclusio vera.

Conclusio secunda. Illius

Quod augetur quolibet pars formalis augetur et illius quod diminuitur quolibet pars formalis diminuitur licet non quolibet pars materialis. quia pars formalis manet et habet virtutem convertendi nutrimentum in sui naturam non autem pars materialis ut dictum est. Hanc etiam conclusionem probat philosophus per signum. quia manifestum est

b. i.

Nō q̄ porci dicitur q̄dam frumina parva p̄ q̄
est suavis repleta subtili sanguine & subtili
sua q̄ facit pot. reddere adveniet alij cor.
alto

utur nalis. /

¶ partes dissimiliū partium augentur per hoc
 ¶ partes similium partium augentur vt dictū est
 prius. sed cū caro augetur non ita manifestū est
 ¶ quolibz pars eius sanguinea augetur sicut
 cū manus augetur manifestū est ¶ quolibet ps
 manus augetur. et ita inter partes materiales
 quedā sunt manifeste ille scz que habēt opatio
 nes extrinsecus opantes sicut partes organice
 vt manus et oculus. Sed alie sunt ptes orga
 nice occulte ille scz q̄ non hnt opationes ap
 parentes sicut est caro. et inde est q̄ de carne
 mortua dicim⁹ q̄ est caro quasi videat se ha
 bere in mortuo sicut se habebat in viuēte. ita
 ac si n̄ haberet aliquā opationē in viuēte. sed
 oculus extract⁹ a corpore in viuēte nō dicitur
 oculus nisi equiuoce. qz oculus in viuente ha
 bebat opationē manifestā

Conclusio.iii. Illud quod
 augetur semper manet vnū. et idē secundū nu
 merū. Patet. qz licet ptes materiales con
 tinue fluāt et resuuant tñ ptes formales secūdu
 quas fit augmentatio semp manēt eadē. ergo
 augmentatio semp manet idē secūdu numerū.

Conclusio quarta. Augmen
 tatio fit adueniente aliquo corporeo. p3 quia
 augmentatio fit secūdu ptes formales p actio
 nem virtutis naturalis q̄ est in ipis et exten
 dit secūdu omnē dimensionē p actionē ipius
 virtutis naturalis. hoc autē fieri non potest sine
 noua materia adueniente q̄ non est sine quali
 tate que p hmo i actionē conuertit in substātiā
 iparū ptiū formalium ingrediendo eas et
 extendendo eas. ergo p̄ vera.

Conclusio responsiua scilicet
 ¶ tres conditiones augmentationis sunt suf
 ficenter assignate. patz p ea que dicta sunt. Sz
 circa predictā oriuntur dubia.

Dubitatur primo An ad
 saluandum augmentationem conueniens sit
 ponere poros. Respondet q̄ cū augmenta
 tio fiat per transmutationē nutrimenti quod ē
 corporeū ad singulas partes viuētis oportet
 ¶ in viuente sint pori in singulis partib⁹ ad
 recipiendū nutrimentū vt auertatur in substā
 recipientis.

Dubitatur secundo Utrum
 calor naturalis continue in humidū radicale
 agat. Respondet ad dubiū q̄ per humidum
 radicale intelligit^r omis ps viuētis q̄ corrupta
 restaurari nō potest per naturā sicut manus v^l
 oculus. sed per humidū cibale intelligitur nu
 trimentū dispositū ad cōuersionē i viuētis
 substātiā sicut est sanguis vel aliquid aliud.

Dicitur ergo ad dubiū q̄ q̄ diu calor natu
 ralis inuenit humidū cibale sp̄ agit in ipm. et
 quādo non inuenit humidū cibale agit in hu
 midum radicale.

Dubitatur tertio An nutri
 mentū sit simile v^l dissimile ei q̄ nutrit. Ad
 hoc respōdetur q̄ in principio est dissimile et in
 fine alterationis est simile cū scz conuertitur in
 substātiā mēbrū. nō tñ adeo efficit simile quin
 retineat naturā illius a quo sumptū est. sic san
 guis factus ex lactuca est frigidus. de hoc autē
 latius in primo dubio sequentis questionis
 determinandū est.

Dubitatur quarto Qualiter

Differūt nutritio et augmentatio a gñatione.
 Respōdet q̄ differunt ex parte obiectorum
 formaliter distinctoz vt dicit^r in libro de aīa.
 quia genitū accipit formā educatā de materia
 que est suba generatiōis et ē ipm subiectū p se
 subsistēs. sed in nutritione et augmētatiōe nu
 trimentū accipit formā mēbrū nō manens p se
 sed vnitū secūdu substātiā cū membro.

Dubitatur quinto Utrum

Augmentatio sit q̄m aut quale. Respō
 det q̄ sicut omnis mot⁹ et mutatio est ad sin
 gulare p se et ex psequēti est ad vniuersale. ita
 dicendū est de augmentatiōe.

Dubitatur sexto An motus

nutrimēti quod trāsmitit^r ad singulas ptes vi
 uētis sit naturalis. Respondet q̄ si cōside
 retur natura nutrimentū nō est naturalis. sed si
 cōsideret^r motus aīe qui est in nutrimentō que
 quidē aīa habet mouere sz omne differentia
 positiōis talis motus est naturalis.

Ad rationes añ oppositum

Ad primā dicit^r q̄ cū dicitur q̄ illius q̄ au
 getur quibet ps augetur intelligendum est si ptes
 sint bene disposite et sane. Ad secūda dicit^r
 q̄ sicut ptes viuētis sunt finite secūdu actū
 ita nutrimentū. nec sunt diuisibiles ptes mēbrū
 in infinitū cōsiderata forma substātiāli q̄m
 considerata sola q̄titate sint diuisibiles in in
 finitū. Ad tertiā dicit^r est q̄ ptes mate
 riales fluunt et resuunt sed nō ptes formales.

Ad aliam dicit^r q̄ sunt quedāz aīalia ha
 bētia calore debile. nō p longū tēpus calor eoz
 debilis pōt pseruari circa nutrimentū assumptū
 vt nō de nouo sumat extrinsecū nutrimentū.

Ad vltimā rñdet^r ex dictis. qd. Sequit^r in
 textu Queret aut aliquis quale oz ēē. r. q.

Queritur vndecimo Utrum

Augmentatio sit vnus motus et continuus.

De generatione et corruptione.

Arguitur quod non. quia augmentatio fit secundum singulas partes viuētes. quod non est vnus motus sed plures secundum pluralitatem partium eius quod augetur. 2° si augmentatio est continua a principio augmenti usque ad terminum sequitur quod cor^o augmentati per totum aliquod tempus augetur sed quod quantitate puta bipede dale ad tripedale et quod in qualis parte illius temporis habet partem sensibilem illius quantitate augetur. hoc autem videtur impossibile. 3° augmentatio non est motus continuus. In oppositum arguitur. quia augmentatio est motus distinctus ab aliis. ergo est vnus. sed motus est vnus in ipso esse continuo. ergo est motus continuus.

Sciendum est primo quod

Postquam probatum est modum augmentatiōis scilicet quod fit per actum nutrimenti ad singulas partes nutriti. et per hoc saluantur adiciōes augmentatiōis. et quod ipsa fit mediante aliquo corpore. Desiderat quater mouet aliqua dubia de nutrimento et de differentiā augmentatiōis a nutritiōe et generatione.

Sciendum est secundo pro

responsione ad questionem supponendam est primo quod in quantitate philosophice considerata termini reperiuntur maxime distantes ab invicem iter quos potest fieri exitus de vno in alterum. et ita potest esse motus qui dicitur augmentatio vel diminutio. 2° supponitur ex philosophico quod ad unitatem motus requiruntur hec tria simul. scilicet unitas mobilis per se. unitas forme scilicet quod unitas motus. unitas scilicet in specie specialissima. et unitas temporum.

Conclusio responsiva quam

uis augmentatio alicuius viuētis sit continua per aliquid quod tempus. tunc contingit augmentatiōem non esse continuam a principio augmenti usque ad terminum completum nisi forte accipiēdo augmentatiōem pro dispositione ad augmentum. prima pars patet quod per aliquod tempus viuēs potest habere alimentum sibi ducens in magna abundantia et habet virtutem per quam plus auertat de alimento in substantiam suam quam fuerit deperditum. ergo per illud tempus potest continue augeri.

Secunda pars patet quod viuēs non in specie habet alimentum ducens nec sufficiens. neque habet semper virtutes sufficientes ad conuertendum plus de alimento quam sit deperditum. et etiam augmentatio non est nisi in fine alterationis ipsius alimenti. cum ergo alteratio sit successiva sequitur quod augmentatio non est in specie continua cum preterit quirit alterationem nutrimenti quam non potest simul esse cum augmentatiōe. sed sit dispositio in eo quod augetur a principio augmentatiōis usque ad finem est semper dispositio ad augmentatiōem vel augmentum si non sit egritudo in ipso viuente non oportet ipsum augeri et dispositionem fieri ad augmentum quod est dispositum.

Dubitatur primo an viuēs

quod viuūt nutriti. Et videtur quod non. quia nu-

tritio fit per sumptionem nutrimenti. sed quodammodo sunt animalia que per longum tempus non recipiunt nutrimentum. et sic in illo tempore non nutriunt et tamen viuunt. Item alie vires aie quibus cessant a suis operatiōibus. 3° et nutritiua. Ad dubium respondetur. quod viuēs quod viuūt nutriti sed non augetur quod viuūt. Prima pars patet quod vita consistit in humido et calido. et ideo oportet viuēs habere caliditatem et humiditatem. sed quia calor nequit non agere. 3° in vita calor semper agit in humidum consumendo et resoluendo ipsum. ergo in viuēs debeat remanere se necesse est quod nutrimentum suscipiat et conuertat ipsum in sui naturam ad restaurandum humidum radicale deperditum alias viuēs consumere. ergo necesse est viuēs quod viuūt nutri.

Secunda pars patet quod calor naturalis est instrumentum aie subserviēs sibi ad augmentatiōem. sed instrumentum imponit terminum a principio agēte quod est anima. principale vero agēs requirit determinationem quantitate in materia. 3° sequitur quod habita illa determinata quantitate calor naturalis est instrumentum aie cessat ab actu augēdi. Item in principio augmentatiōis humidum naturale quod est proprium subiectum et connaturale caloris est purum. ideo calor naturalis est adeo fortis quod potest multum de humido extraneo auertere in substantiam viuētis. et quia humidum radicale quod est in principio purum per continuam admixtionem et in se susceptiōem humidum extranei efficit impurum. nam aliquod humidum retinet naturalis illius ex quo fit sicut sanguis naturalis et lactuca retinet quodammodo naturam lactuce. Ex quo sequitur quod calor naturalis continue debilitatur sicut virtus vini continue debilitatur per hoc quod aqua miscetur vino. et etiam calor naturalis ad hoc debere non potest quod non sufficit auertere de alimento in substantiam alicuius plantę deperditum sit tunc cessat augmentatio. et cum adhuc debilitatur venit ad illud statum in quo sufficit auertere plus de alimento quam deperditum sit et tunc viuēs dimittit et deinde adeo debilitatur quod non plus sufficit auertere de alimento in substantiam aliam et tunc necesse est viuēs mori. quia plus non nutrit. Sic ergo pars patet quod quod viuēs viuūt nutriti sed non in specie augetur vno in vna parte tempus augetur sed in principio vite et in alia parte tempus vite sue dimittit. Ad rationes autem ostenduntur dubium dicendum est quod calor in animalibus illis est debilis et parum sufficit conuertere de nutrimento. et quia assumunt plus de nutrimento quam calor suus digerit. ideo in illo tempore vite nutrimento proprio sumpto digerendo et consumendo ipsum et conuertendo in substantiam. Ad secundam dicitur quod vis nutritiua est prima inter potentias aie. et ita magis est naturalis. et ita sicut potentie naturales habent in se suas operatiōes ita potentia vegetatiua

Dubitatur secundo Circa

tertium quale debeat esse nutrimentum. Respondetur probatur quod oportet esse in potentia ad illud quod augetur ut si debeat augeri caro in actu alimentum debet b. ii.

Calor naturalis est instrumentum aie.

humidum naturale est sicut calor purum.

no

simplex de deo

quod in esset augere

necessitas nutriti

esse caro in potētia. nō tñ debet esse in potētia ad hoc q̄ illud secundū se et solitarie fiat caro. q̄ alias esset gñatio. s̄z sufficit q̄ illud nutrimentū cū alio fiat caro alicuius viventis.

Dubatur. iiii. Quid patitur ipm membra ab alimento. Respōdet q̄ nō patitur corruptionē sed patit quādam mixtionē. sicut si aliquis infundat in vino aquā in pura q̄titate. vinū patit mixtionē nō autē corruptio nem. Unde sicut ignis facit vrenda q̄ tāgit eē adulta et cōuertit ea in sui naturam. ita illud quod auget illud quod nō est actu caro esse actu carnes. Verūtmixtio ipa dupliciter capit proprie sc̄z qñ mixtabilia ambo alterātur et veniunt in vnū mediū. et sic mēbrūz non patitur mixtionem ab alimento. Aliomō impprie. qñ vnū cōuertit aliud ita q̄ cōuertens ppriū op̄ et ppriā spēm retinet. et hoc mō mēbrū patit mixtionē a nutrimento. et qñ nō potest ampli⁹ cōuertere in se amittit opus vel speciem.

Dubatur quarto. Utrum illud quod augetur sit q̄tum in vniuersali v̄l in particulari. Respondet pbūs q̄ sicut singulare primo et p se gñat et ex dñti vniuersale. Ita et illud quod auget primo et p se est q̄mz singulare et ex dñti q̄tum vniuersale.

Dubatur quinto. qualiter differunt obiectū augmentationis et nutritionis. Ad illud dubium p̄ solutio ex dictis. et etiam videbit in 2° de anima.

Ad rationes ante opposituz Ad primā dicit q̄ eodē mō quo pres sunt in toto dicunt augeri. pres autē sunt in toto secundū potētiā et nō sunt actu diuise a toto ymo factū vnū cōtinuū s̄z actū. Ideo est vna augmentatio secundū actū continua. Ad secundā p̄ solutio ex dictis. q̄ nō ōz q̄ si aliquid augetur per aliquod tēpus q̄ in qualz pte illi⁹ tēporis augetur secundū quālz ptes illius q̄tatis. q̄ in aliqua pte tēporis disponit tantū ad augmentationē et nō augmentat. si tñ ps temporis accipiat in qua aliquid augetur in qualz pte illi⁹ tēporis augetur secundū aliquā partē q̄tatis.

Rō facta post o^o est pro prima parte. Sequitur tractatus secundus. Quomā autē oportet primo de materia. 24.

Queritur duodecimo. Utruz Omne agens agat per contactū. Arguit q̄ nō q̄ tāgentia sunt quoz vltima sunt simul. mō aliqua agūt q̄ nō habent vltiā cuiusmōdi sunt substantiē spirituales. ergo. 24. 2° sic celū agit in bec inferiora et tamen nō tangit ea. quia

omne tāgens tāgendo tangit. cōstat autē q̄ celum ab illis inferioribus nō tāgit quomā nō patit cū sit i coruptibile. g^o celū n̄ agit i bec inferiora per contactū. 3° sic visibile agit in visū et magnes attrahit ferrum et tñ non tanguntur. et ita argueretur de multis aliis. g^o 24. In o^o est aristoteles in. 1° capitulo tertii tractatus huius primi libri.

Sciendum est primo. quod

Postq̄ pbūs determinauit de gñatione augmentationē et alterationē q̄ sunt principales motus ad formā. dñter q̄ in 2° libro determinatum est de gñatione et corruptione eoz et de natura gñatorū et corruptorū. ideo in fine primi determinauit de tactu actione et passione et mixtione q̄ oia subseruiūt deteriorati in precedenti parte et determinandis in 2° huius vbi deterioratur de natura eoz ostēdendo vtrū sit vnū elementū quod sit principū materiale oium rerum vel sint ponenda plū 24. vt ibidē patebit et q̄ ad determinādū de ipis oporteat primo determinare de actione et passione et tactu hoc pbat pbūs tripliciter. primo nā s̄z antiquos ponentes principia materialia gñatio et corruptio fiūt per cōgregationē et segregationē q̄ nō pnt fieri sine mixtione et illa nō potest esse sine actione et passione. nec actio et passio sine tactu. g^o s̄z eoz opionē bec tria deseruiūt generationi. 2° secundū ponētes vnū principū materiale generatio et corruptio nō possūt fieri sine actione et passione. ymo vt dicit Diogenes si nō esset vnū principū materiale nō possent saluari actio et passio. q̄ caliditas nō agit in frigiditatez nec trāsmutatur in ipsam. sed actio et passio sunt in subiecto quali ambob^o. g^o 24. Tertio etiā s̄z ponentes plū principia materialia gñatio et corruptio nō possunt fieri sine actione et passione et tactu. g^o 24. Itē secundū positionē aristotelis et rei veritatē alteratio precedit gñationē et corruptionē. alteratio autē nō potest esse sine actione et passione et sine tactu. id determinādū est in hoc libro de actione et passione et tactu. Et q̄ gñatio et corruptio nō fiunt sine cōgregatione et disgregatione q̄m cōgregatio n̄ sit gñatio nec disgregatio sit corruptio. cōgregatio autē non est sine mixtione q̄ nō est sine actione et passione et tactu. id etiā ad hunc librum in quo agitur de generatione et corruptione pertinet deteriorare de mixtione. p̄ ergo q̄ de illis tribus agendum est in 2° libro. Et q̄ tactus cōior est q̄ actio et passio. et actio et passio q̄ mixtio. id prius agēdū est de tactu deinde de actione et passione. et vltimo de mixtione. p̄ ergo quare agit de illis trib^o in vltimo hui^o primi et quo ordine determinādū ē de ipis.

.I. 2us

f. 6^m

7
5

De generatione et corruptione.

Sciendum est secundo quod

ad tactu ppe
dicitur qd
est illud

Tactus dupliciter accipitur. vno modo proprie. alio modo methaphorice. ad tactum autem proprie dictum tria requiruntur. primum est quod sit in habentibus positionem et magnitudinem et per se in habentibus locum. quia magnitudo a loco separari non potest. Secundum est quod vltima illorum positionem habentium et magnitudinem sint simul. Tertium est quod ipsa quorum vltima sunt simul sint actiua et passiuua ad inuicem. et huius ratio est quia vt dictum est illa que proprie se tangunt habent diuersas magnitudines. et per se diuersa loca. et quia in diuersis locis sunt diuersae virtutes et proprie. id est omnia que nata sunt tangere proprie esse contraria. et per se actiua ad inuicem. Sicut ergo per se tangencia proprie dicta sunt corpora habentia diuersas magnitudines et actiua et passiuua ad inuicem. et ita tactus proprie est corporum habentium diuersas magnitudines quorum vltima sunt simul actiuorum et passiuorum ad inuicem. Et sic per se quid sit tactus proprie dicitur. et quomodo ad ipsum requiruntur. Sed ad videndum de tactu methaphorico quid sit et qualiter habeat fieri.

Notandum est tertio quod

Ut habet proprius mouere et agere in aliquo conueniunt et in aliquo differunt. conueniunt enim in hoc quod sicut est aliquod mouens immobile ita est aliquid quod agens impassibile. Sed differunt quia agere si proprie accipiat opponitur ei quod est pati proprie dictum. Vnde proprie dicitur agere inferre motum mobili qui quidem motus est passio. vt dicitur in textu. quia motus dicitur passio quia si ipse alterat mobile alteratio ne proprie dicta facta per aliquam qualitatem sensibili. Sed mouens dicitur illud quod inferre motum mobili siue sit alteratio siue quicquid motus. Et quo per se mouere est in plus quam agere. nam omne agens in agendo mouet sed non omne mouens in mouendo agit proprie sicut intelligentia in mouendo celum non agit in ipso. celum autem mouet hec inferiora et agit in ipsa quous ab ipsis non repatiatur. Ex his per se quod duplex reperitur tactus methaphorice quidam enim tangens et tactus vt cum intelligentia nec tacta nec passa mouet celum quod mouet nec patitur. et huic tactui deficiunt omnes conditiones tactus proprie dicti. Intelligentia enim nec habet magnitudinem nec vltimum magnitudinis nec agit nec patitur. Alius est tactus methaphoricus ex parte tangentis tantum et non ex parte tacti et hoc modo celum suo modo tangit hec inferiora. mouet enim ea et agit in ipsa. sed non patitur ab ipsis. et ita deficit sibi tertia condicio tactus proprie dicti. sed omnia hec inferiora generabilia et corruptibilia nata sunt se tangere tactu proprie dicto. Ex quibus patet.

Conclusio responsiua quod

Omne agens proprie dictum agit per contactum

immediate passi ab ipso. Patet quia omne tale agens inferre mobili motum qui est passio. et cum talis motus sit accidens et per se non possit esse sine subiecto oportet quod agens et patiens sint simul per immediationem.

Conclusio secunda. Omne mouens mouet per contactum siue proprie siue methaphorice dictum. Patet quia omne mouens inferre motum mobili. ergo est simul cum ipso. Et iste due conclusiones intelligende sunt de motibus et agentibus proximis vt satis determinatum est in 5. phisicorum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod intelligentia tangit celum tactu methaphorico ex parte mobilis et mouentis. vt dictum est. Ad secundam dicitur quod celum tangit hec inferiora tactu proprie dicto ex parte ipsorum inferiorum sed tactu methaphorico ex parte celi quod non repatiatur ab istis inferioribus. Ad tertiam dicitur quod arguit de agente remoto et de tangente methaphorico. Sed sequitur in textu Suscepimus autem a prioribus. et dicitur.

Queritur quid dicitur Utrum

Simile agit in sibi simile. Arguitur quod sic. quodlibet non agit in quodlibet neque quodlibet patitur a quolibet indifferenter. ergo omnia agens et patientis esse aliquam similitudinem. Et confirmatur quia simile non resistit suo simili. sed ubi est minor resistentia ibi est maior actio. ergo quanto aliquid est magis simile patienti tanto magis agit in ipsum.

Item magis calidum agit in minus calidum et fortius agit in tepidum quam in frigidum et est magis lucidum agit in minus lucidum. ergo. et dicitur. In oppositum arguitur. quia omnis actio est ratioe aliquid cuius contrarietatis. contraria autem sunt dissimilia igitur. et dicitur.

Sciendum est primo. quod

Postquam proprius determinauit de tactu sequenter agit de actioe et passione. Primo secundum opinionem antiquorum. deinde secundum opinionem propriam. Determinando autem de agere et pati secundum opinionem antiquorum primo agit de ipsis quantum ad ad rationem actionis et passionis et deinde quantum ad modum agendi et patiendi.

Secundo notandum est quod

Quantum ad rationem actionis et passionis due fuerunt opiniones antiquorum. Prima fuit Platonis et antiquorum dicitur quod nullum simile agit in sibi simile nec patitur. sed semper dissimile agit in sibi dissimile. et eorum ratio fuit. quia duorum similitudinem non esset maior ratio quam vniu esset magis actiuum quam aliud. Et secundum illos dissimilitudo est

b.iii

ppie dicitur
Tactus est tactus proprie
& methaphorice
Alius est per se agens & tactus
Alius est per se agens & tactus
si agit in habentibus magnitudinem et positionem
2. quod vltima illorum sunt simul
3. quod sint actiua & passiuua ad inuicem.

tota ratio actionis. id dicunt q si qnqz pnis ignis patiat a maiori hoc est nisi p quada3 cō trarietate. nā multū pauco est contrariū. Alia fuit opinio Democriti dicētis so^o simile agere in sibi simile et pati a sibi simili. et si contingat contra agere et pati ad inuicē hoc nō est in q̄tum sunt altera et differētia. s3 in q̄tū ē aliquid i ip sis similitudinis. Et s3 illā opinionē similitudo est tota rō actiōis et passiōis. S3 sicut dicit aristoteles due opiones sūt p parte vere et p parte false quappter Arist. vocat eas sub contrarios sermones. ipsi vero credentes inspicere ad totū solūmō considerauerūt prem. Un qn nos dicim⁹ hominē sanari et calefieri attribui mus actionē et passiōē subo. qn3 enī dicimus laborātes sanari et frigidū calefieri. et sic attribui⁹ actionē et passiōē contrariis. Opio g^o q̄ dicit sile agere i sibi sile solū inspicit formā z materiā actiōis et passiōis. hā eadē ē natura contrariorū. S3 opio q̄ ponit dissimile agere i sibi dissimile solū inspicit et considerat qualitates sue formas s3^o quas sit actio et passio. et ita inter opinātes alii solūmō inspecerūt formā. Alii vero solū materiā. Illis notatis sit.

Conclusio prima. Omnino

simile alteri non agit in ipm neq3 patitur ab eo Probat qz n̄ cēt assignare causā quare vnū esset magis actiuū q̄ aliud. Hic sequit⁹ q̄ idē ageret i se ipm et moueret se ipm. qz vnū quod q3 est maxime sibi ipi simile. Et quo sequit⁹ q̄ nihil cēt immobile et incorruptibile. qz vnū quod q3 ageret z moueret se ipm qz maxie sibi simile Et scias q̄ ibi capit similitudo large put se extē dit ad idēitatē et omnē pueniētā. Et si obi ciat⁹ contra secundā rōnez qz itellec⁹ se ipm intel ligit et agit in se ipm mouēdo se ipm et ita nō videt⁹ in cōueniēs aliquid agere in se ipm. Re spōdet⁹ q̄ duplex est actio qdā ē pfectiua. alia ē corruptiua. actione aut pfectiua aliquid agit in se ipm p alterz in q̄tū ē quoddāmō alterz a se ipso. s3 actiōe corruptiua z pbi ca idē nō agit in se ipm per se primo.

Conclusio secunda. omnino

dissimile nō agit in sibi oino dissimile. p3 quia albedo nō agit in lineā vel magnitudinē nisi p accidēs p q̄to accidit linee eē albā et nigrā. nigrū aut patit⁹ ab albo qz cōtraria q̄ pueniūt in gñe prio. ergo o3 actiua et passiua puenire in aliquo. Quod pbat pbūs sic. quecumq3 nō sunt cōtraria nec ex contrariis nō sunt nata se facere exterius a natura sua. i. corūpe. con traria aut nata sunt se inuicē corūpere z agere z pati ad inuicē. et ita quecūq3 sunt actiua aut passiua sunt cōtraria aut ex cōtrariis. sed contra rā cōueniūt in gñe et differunt in specie. ergo

actiua et passiua ad inuicē debent esse similia genere et dissimilia specie Itē pbūs pbat in ductiue p̄clusionē. nam corpus agit in corpus et patit⁹ ab eo. et sapor a sapore. et calor a calo re z vniuersaliter hō geneū ab homogeneo. g^o omne agēs pbi ca3 o3 puenire cū passo in gñe. et differre in specie. g^o oino dissile n̄ agit neq3 patit⁹ a sibi dissimili.

Conclusio tertia. Tota ratio

actionis nō est similitudo aut dissimilitudo. sed vtraq3. p3 qz oino similia nō sunt actiua neq3 passiua. vt patet p primā conclusionē. nec oino dissimilia similt. vt p3 p secundā p̄clusiōz ergo sunt aliquomō similia et aliquo modo dissimilia. Un cōtraria q̄ sunt maxime actiua et passiua cōueniūt in gñe et materia q̄ est sub iectū et differūt in specie. quare q̄cumq3 con3⁹ ueniūt in materia et cōtrariant⁹ in forma agūt et patiunt⁹ a se inuicē. vt est calidū et frigidū. Verū tamen est q̄ si aliqua duo nō cōicarēt in materia nihilomin⁹ vnū agere pōt in reliq^o sed nō ecōtra sicuti celū agit in bec inferiora. sed nō econtra. similiter intelligentia mouet ce lū et n̄ ecōtra. ergo sequit⁹ q̄ si aliqua duo sūt actiua et passiua ad inuicē o3 q̄ saltim aliquo mō cōueniant et sint similia et aliquo mō dis similia. zc. Sequit⁹ in textu. Eodem modo suscipiendum esse de facere.

Queritur decio sexto: utrum

Omne agens in agendo repatit. Arguit⁹ q̄ non. nō omne mouens mouēdo mouet. ergo non oē agens in agēdo repatit. an3 p3 primo finis mouet et tamē mouēdo nō mouetur. me dicina etiā mouet egentem et nō mouetur. et intelligentia mouet celū et non mouet. celum etiā agit in bec inferiora. et non patit⁹ ab eis. et sensibile mouet sensum et non patitur ab eo. 2° arguit⁹ si ita esset sequer⁹ q̄ a pportione minoris inequalitatis fieret actio. p3 qz cum oinē agēs debeat excedere suū paciēs si repate retur agens a suo paciēte a pportione minoris inequalitatis fieret actio. 3° si ita esset sequer tur q̄ agens et paciēs possent semp agere ad equales distantias. et p dñs cū summe calidū possit agere in minus calidū p equales distan tias possent agere. et ita haberent equales vir tutes quod ē impossibile. 4° sic si ita esset se quere⁹ q̄ agēs nunq̄ possent sibi assimilare paciēs patet psequētia qz si agens repateret i virtute sua cōtinue debilitaretur. et p dñs non possent esse tante virtutis quante erit ipsum agens in principio sue actionis. Ultimo sic si ita esset sequer⁹ q̄ contraria simul essent in eodem. t3 pñā. qz si agens ageret in paciēns ageret per

actio ē dū p̄fina
x corruptiua

dit. est motus
methafora ut fimo
p̄p̄e dicitur ut effatuz
alud unūsalē
alud p̄ti. qd mouendū mouet
alud miale quod mouet x mouet
alud finiale quod mouet x nō mouet

De generatione et corruptione.

medium cū omne agens prius agat in propinquo & in distans. sequeretur q̄ ip̄m medium moueret motibus cōtrariis scz motione agētis et motione patientis. et ita posset simul calefieri et frige fieri quod est impossibile. In 2° est pb̄us in 3° capi. huius tractatus.

Sciendum est primo: quod

Postq̄ pb̄us ostendit quo modo agens et patientis debeant esse similia secundū genus et diffinitia secundū species cōsequēter ostendit quādam diuisionē mouentium quare mouēs dicatur agens et quomō diuersimode diuersa agentia cōueniunt cū suis passiuis.

Sciendum ē secundo. quod

Finis aliter mouet quā efficiēs. finis enī mouet materiam immediate & mouet efficiēs ad opādum. et ip̄m efficiens mouet vel trāsmutat mobile ad formā v̄ ad vbi. Et tale mouēs est duplex quoddā est vniuersale primū. aliud est primū. Ad huc primū est duplex. qz quoddam est primū simpliciter quod est immobile. vt est intelligētia mouēs orbē. aliud ē primū in genere sicut celū est primū alterās. sed non est primū mouens. et tale mouēs mouēdo mouetur. sed non mouet ab eo in quod agit. qz nō cōmunicat in materia cū eo. Sic ergo p̄z qz sicut est dare aliquod mouēs immobile. vt est intelligētia. ita est dare aliquod agens impāssibile. sed agens particulare quod cōicat in materia cū suo patiente habet cōtrarietate cū eo vt repatiatur ab ipso patiente.

Sciendum est tertio: quod

Mouens se habet in plus q̄ agens. quia de ratione huius quod est mouere est influere formam que est motus in mobili siue per talem motum variet mobile in suis naturis siue non. Sed de ratione huius quod est agere si sumat proprie est influere talem formā mobili per q̄ in sua natura varietur. Ex quo sequitur qz mouere cū dicat actū qz omne exiēs in actu pōt mouere. Et q̄to aliquid est magis actu tanto magis est actiuū. Ideo intelligētia q̄ est actus siue materia in ordine mouentū est primū. Sed cū moueri dicat potentia. oportet omne quod mouet habere materia. et omne tale moueri potest. et sic cū pati dicat motū dicit variationē mobilis in sua natura. Quare illud solū dicit passibile quod in suis naturalibus ē trās mutabile. ideo celū est mobile et nō passibile.

Conclusio responsiua. Omne

agens pb̄ficū et naturale immediatū et propriū ip̄i patienti cōicans in materia cū ip̄o in agēdo repati. Pz qz agens et patientes accepta predicto modo cōicant in materia et sunt suffi-

cienter apprimata. sunt etiā cōtraria. qz nihil agit in alterū nisi ratiōe contrarietatis. ergo sequit qz sicut patientis est in potentia ad aliquā formā agentis quā nō habet ita ip̄m agens ē in potētia ad aliquā formā quā habet patientis et ita repatiatur ab eo. Unde oē agens naturale est in potentia et in actu respectu diuersorū. nā illud quod ē actu calidū est in potētia frigidū et per formā quāz habet in actu pōt agere in aliud. sed p̄ quāto est in potentia ad oppositā formā patit ab alio. et ita calidū agit in q̄tum calidū est in illud quod est potētia calidum. s; repatiatur ab eo in q̄tum est potētia frigidū.

Dubitatur quomodo agēs

capitur in proposito. Respondetur qz capitur pprie vt distinguit ab agente methaphorico et ab agente vniuersali siue sit materiale siue im materiale dū tamen nō cōicet in materia cum ip̄o passo. et hic capitur p̄ actiōe pprie dicta q̄ est inter quatuor qualitates primas scz calidū hūidū frigidū et sicū. Nā omis actio proprie dicta fit per eas et inter eas secundū p̄portionē maioris vel minoris inequalitatis. Unde natura dictas qualitates sic ordinavit qz ille que sunt maioris actiuitatis sunt minoris resistentie vt saluent species elemētorū p̄ cōtinuā actionē et passionē ad inuicem. r̄d.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primā dicit qz oēs iste instantie arguunt v̄ de agēte methaphorico v̄ de agēte nō appriato vel de agente nō cōicante in materia et in orb̄ his nō est necesse agens repati a patiente. Ad secundā negat p̄na quia qualitates actiue et passiue sunt sic disposite vt q̄ sunt maioris actiuitatis sunt minoris resistentie et extra. id possibile est aliquod agēs secundūz vnā formā excedere in virtute actiua resistentiā alterius. et tū illud alterū p̄ aliā formā potest quodā modo excedere in agendo resistentiā illius. Unde q̄n dicit qz actio debet semp fieri a p̄portionē maioris inequalitatis hoc d; intelligi cōparādo actiuitatē agētis ad resistentiā patientis et nō ad actiuitatē ip̄ius patientis quā potest habere p̄ aliā formā. Ad tertiā negat p̄na et ratio patebit in solutiōe quarte rōnis. Ad quartā dicit qz aliquid potest agere dupliciter. vno modo p̄ formā sibi naturalē et intrinsecā et tale agēs potest assimilare sibi patientes. et quis repatiatur a patiente nō tū sic repatiatur qz ip̄m patientis preualeat aduersus agēs vmo cōtinue debilitat patientes. et patientes minus agit i ip̄m agēs vmo in fine nihil pōt plus agere. Aliud est agens p̄ formā nō naturalē et virtus talis agētis cōtinue debilitat. et id non o; qz tale agens semper sibi assimilatur patientes. Ad vltimā dicit qz nō est idem mediū moueri contrariis b. iiii.

de agens nāle ē in p̄na qz in actu repatiatur

ad p̄na p̄na dicitur in p̄na qz in actu repatiatur

ille qz si maior actiuitas p̄na impugnat resistentie

si repatiatur ad huius agens nō est in materia

1° qz utrius actiua passi excedit resistentiā agentis
2° qz resistentia agentis nullo p̄tensero huius
3° qz ip̄m agens cadat nisi p̄p̄horat adimptat a passo

Diffini / Agē est trahere passiu ad conditionē agentis

motibus vt calefieri et frige fieri. pōt ergo dici in casu p̄dicto q̄ mediū mouet ab agēte et paciente in acquisitione caliditatis et frigiditatis sed n̄ est ibi calefactio et frige factio simul. q̄ calefieri nō solū noiat acquisitionē caliditatis in aliquo sed etiā noiat acquisitionē maioris caloris q̄ noiat p̄cessū de min⁹ calido in magis calidū. nō est ei impossibile q̄ idē acquirat maiore caliditate et frigiditate. sic g⁹ h̄ mediū sit recipiat duas formas contrarias tñ vna illarū p̄ualet aduersus aliā. et ita h̄ vna illarū est intensio et secūduz aliā est remissio. id non sunt ibi contrarii motus. et hoc de q̄stione. Sequitur in tertio. **Quomodo autē contingat hoc accideri rursus dicamus.**

Queritur decimosextimo:

Utrum actio et passio habeat fieri per poros vt dicit Empedocles. aut per corpora indiuisibilia vt dicit Democrit⁹. Arguit. 1⁹ q̄ habeat fieri per poros. q̄ corpora rara facili⁹ trāsmutantur et dura. sed hoc nō videt nisi q̄ porosa sunt. 2⁹ actio fit per poros. et sic in actōe oꝝ actū agentis recipi in paciēte. h̄ nō pōt recipi nisi in poros alias duo corpora eēt simul. 3⁹ actio habet fieri per poros. 4⁹ sic quod habeat fieri per contactū corporū indiuisibilium vt dicit Democrit⁹ q̄ videm⁹ p̄tes aliorū totū citi⁹ moueri et totū ergo indiuisibile pri⁹ trāsmutat. In oppo⁹ est p̄bū in littera quo ad vtrāq̄ p̄tem.

Sciendum est primo quod

Postq̄ aristoteles deteriauit de actione et passione q̄tū ad rōes actiuorū et passiuorū. dñter deteriat de ip̄is q̄tū ad modū agendi. et circa hoc recitat quatuor op̄iones antiquorū quas compat. et eas improbat. deinde determinat veritatem.

Sciendum ē secundo quod

fuit opinio Empedoclis dicentis actionem et passionē fieri per poros per quos dicebat actū agentis recipi in paciēte. eodē mō dicebat sensationē fieri. dicebat enī corpora esse trāsp̄arātia per q̄ egrediuntur radii visuales et ingrediuntur rem visam. Eodē mō dicebat et mixtionē fieri et q̄ miscibilia habēt poros mēsurabiles. **Secunda** opinio fuit Democriti et Leucippi qui vno sermone cōpendiosa determinauerunt de oī trāsmutatione dicentes corpora indiuisibilia esse principia omnium per quorū congregatiōe fit gēnatio et per trāsmutationē in situ et ordine alteratio. et ita dixerūt actionem et passionē fieri per contactū illoꝝ indiuisibilium. **Tertia** opinio

fuit Melissi ponētis vñ ens et immobile et infinitū. et ille negauit actionem et passionem et omnem motum. Quia autē sit tātū vñ p̄bat sic q̄ distinctio entium nō pōt fieri nisi per vacuum. ergo nō sunt entia distincta. Nec potest dici et q̄ in aliquo vno continuo sūt pl̄a entia secūduz potētia diuisiōis. q̄ diuisio fieri nō pōt nisi per vacuū. et ita si esset aliquid vñ continuo diuisibile in pl̄a oporteret q̄ vbiq̄ eēt vacuū si h̄ quālibet parte sit diuisibile. si nō dicis q̄ secūduz vñ sit diuisibile et aliaz n̄ hoc est irrationabile

Arguebat etiā illud ens esse immobile. q̄ vel moueret ad pl̄nū vel ad vacuū. nō primū q̄ esset penetratio dimēsiōis. nec 2⁹ q̄ eēt vacuū. Et similiter q̄ esset infinitū. q̄ nō posset teneri nisi per corpus extra ip̄m. et inter illa oporteret ponere vacuū quod nō ē ponēdū. Un̄ q̄ Melissus credebat diuisiōe et motū non posse fieri nisi per vacuū et abhorruit vacuū esse. id negauit multitudinē entium et motū. Sed hāc opinio nō nō s̄pbat Aristoteles q̄ o⁹ eius satis ē manifestū ad sensum. **Quarta** fuit opinio Platonis ponētis indiuisibiles superficies esse principia rerū sicut Democrit⁹ posuit corpora indiuisibilia esse principia. differunt tñ in hoc q̄ Democrit⁹ ponit corpora indiuisibilia solida. et infinitarū figurarū esse principia rerū. sed Plō posuit superficies infinitarū figurarū esse principia rerū. dicit enī resolutionē fieri ad superficies triangulares quas dicebat indiuisibiles. De cōpactione autē istarū opinionum dicit philosophus q̄ opinio Democriti et Melissi est inactionabilior.

Conclusio prima: Contra

positionē Democriti. Positio Democriti de actione et passione est irrationabilis. P̄ q̄ ad eā sequit̄ duo contradictoria sc̄z indiuisibilia eēt alterabilia et indiuisibilia nō esse alterabilia. p̄ q̄ posuit actionē fieri per vacuū. et cū indiuisibile nō sit vacuū sequit̄ q̄ indiuisibile nō est alterabile. Itē indiuisibile non potest suscipere qualitatem actiua et passiuam. ergo non est alterabile. an̄s patet q̄ talis qualitas esset ab eo trāsmutabilis vel non. Nō secūduz. q̄ est eadē materia contrariorū. Nō primū q̄ trāsmutatio fit per motū et omne mobile est diuisibile. ergo si indiuisibile trāsmutaretur esset diuisibile quod implicat cōtradictionē. 2⁹ secūduz ip̄m non oꝝ dicere q̄ indiuisibile nō sit alterabile. et tñ ad positionē ei⁹ sequit̄ ip̄m eēt alterabile q̄ ponit indiuisibile esse frigidū et calidū. Sed si vñ contrariorū sit in natura. ergo reliquum. et sic qualitates prime sunt indiuisibiles sequitur

De generatione et corruptione.

q̄ indiuisibile erit alterabile quod est incōueniens. ergo illud ex quo sequit̄. Item male posuit corpora esse indiuisibilia cū diuisio sequatur corpus. cū omne corpus est diuisibile. Itē qualitates naturales presupponunt cōtuitatem q̄tum ad modum. inessendi necessario. sed in diuisibile non est quantum alias esset diuisibile. ergo non est quale. et per cōsequens non est alterabile. ergo actio et passio non fiunt per corpora indiuisibilia.

Conclusio secunda. Actio et

passio non fiunt per poros. vt posuit Empedocles. Patet quia si ponerentur illi pon hoc eēt ad recipiendum actum agentis. sed pori non possunt recipere vnicū actū quia nō sunt illud quod patitur. Item illi pon essent pleni vel vacui. si pleni non suscipiūt actum. agentis sic nec alie ptes. Nec vacui quia vacuū non est ponendū. Item actus agentis est forma recepta in passio. sed talia in vacuo recipi non possunt. ergo. Itē si augmentatio fieret p̄ poros sequer̄ q̄ autē n̄ cresceret sicut nunq̄ crescit murus in altū s̄ solū foramina repleret. ergo.

¶ S̄ qualiter fiat actio et passio p̄ Aristoteles aliquas cōditiones. Prima cōditio ē q̄ patiens ō esse tale in potētia quale agens in actu. et ita dicit agēs et patiens esse actu dissimilia et potētia similia. Secunda cōditio est q̄ patiens debet esse tale vt secundū quālibet sui p̄tētiatū sit suscipere actū agentis. Tertia cōditio est q̄ patiens magis et minus patitur ab agente secundum q̄ est magis et minus dispositum ad suscipiendū actum agentis. Quarta cōditio est q̄ quis ip̄m patiens sit cōtinuū tñ debet esse potentia diuisibile. non tñ ō q̄ actu diuidat per hoc q̄ suscipit actionē agentis q̄ ip̄m totū indiuisū potest alterari. Quinta cōditio est q̄ ō ip̄m agens esse approximātū ip̄o patienti. potest tñ agere in aliud distās ab eo et hoc est per mediū sibi p̄pinquum p̄ quod passus a primo agente agit in patiens remotus.

¶ Et illis cōditionibus p̄ q̄ modū fiat actio et passio. P̄tētiā q̄ non sit per contactus neq̄ p̄ corpora indiuisibilia. neq̄ p̄ ingressū actus agentis in poros patientis.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ corpora rara sunt facilliter transmutabilia. quia minus habent de materia quam corpora densa. et ideo minus resistunt actioni agentis. et facilius sunt transmutabilia. Ad secundam dicitur q̄ cū aliud quod agit in patiens non est ymaginandum q̄ aliquod corpus aut aliqua forma egre-

diatur ab agente et per motum localem transferatur in patiens. et per motum localem ingreditur per poros patientis. sed virtute agentis naturalis tangētis ipsum patiens cuius materia est in potentia naturali ad formam agentis. et de potentia materie patientis educitur forma substantialis similis in specie vel genere forme agentis. et hoc modo dicitur actus recipi in patiens. Ad tertiam dicit q̄ quādo agens extrinsecum agit in patiens quādoq̄ vna pars patientis prius transmutatur quam totum. sed negatur propter hoc q̄ i indiuisibili transmutetur. quia in corpore passibili non est dabile aliquod corpus indiuisibile secundū actum. Sequitur in textu. Scitandum autem quid est mixtio.

Queritur de octauo vtruz

Mixtio sit possibilis. Arguitur q̄ non. q̄ si sic vel ambo miscibilia manerent. vel ipsa corrumperentur. vel vnum maneret et alterum corrumperetur. non primum q̄ miscibilia se haberent similiter sicut prius. nec secundum. quia non potest videri quo modo posset fieri mixtio nisi per diuisionem. nec tertium quia in mixtione miscibilia similiter se debēt habere. 2° sic si mixtio esset possibilis vel fieret per diuisionem. miscibilium. vel sine diuisione. non primum quia tunc non quelibet pars mixti esset mixta eo q̄ semper remaneret alique partes indiuise que non essent mixte. Nec secundum q̄ non potest videri quo modo fiat mixtio nisi per diuisionem. Tertio sic si sic vel miscibilia essent adequata in potentis et virtutibus vel non. Non primum quia tunc non agerent inter se. si vero sint nō adequata tunc illud quod esset maius corrumperet minus. 4° sic. nihil potest agere vltra gradum proprium. ergo elementa non possunt producere mixtum quod habet perfectiorem formam quam sint forme elementorum. et per consequens misceri non possunt. In oppositum ē philosophus Pro responsione.

Sciendum est primo quod

Postq̄ philosophus determinauit de tactu actione et passione. consequenter determinat de mixtione. Circa quam quatuor determinat.

Primo an mixtio sit possibilis. Secundo an fiat per diuisionem miscibilium. Tertium est quomō sit mixtio et que et qualia sint miscibilia. Quartum quid sit mixtio. Pro quoz omnium solutōne. et primo primi p̄tēti ponenda est hec conclusio.

Miscibilia s̄ adēta in mixtione ēq̄tate p̄portōnis.
Et isto uerū est. Et ēq̄tate p̄tētiatōnis. Et isto uerū est.

1^a q̄ passio dicitur eē tale in potētia q̄le est agens in actu

2^a q̄ ō passio s̄m p̄hibz s̄m p̄m recipere aduocē agens

3^a q̄ passio s̄m magis et minus pati s̄m ē dispositio

4^a q̄ passio esse diuisibile s̄m p̄tētiatōnis

5^a q̄ agens dicitur esse approximātio passio ita q̄ tangat illud q̄ tunc ab eo patitur.

Quia aduocē agens
ad aduocē patientis.

Conclusio prima: mixtio

differt a gnatione et corruptioe. augmētatiōe. diminutiōe. et alteratiōe. Patet qz ad gnationē concurrunt materia et forma. ad augmētationē nutrimentū et nutritū. ad alteratiōē subiectum et accidens. s; forma nō miscet materie qz vtrūq; manet in ppria materia. Nec etiam nutrimentū miscetur nutrito. qz nutritū maet et nutrimentū corrupit. Nec accidēs miscetur subiecto. vt figura nō miscet cere nec albedo cor pori eo q vtrūq; manet in actu. miscibilia aut manēt in mixto neq; corrupunt ambo neq; al ter. ergo mixtio differt ab oibus aliis modis.

Conclusio secunda. Actiua

nō sunt ad inuicē miscibilia. p; qz miscibilia habēt esse p se ante mixtionē vel post. s; actiua nō possunt a subiecto separari. g. Ex quo p; q nō quodlibet est miscibile cū quolibet.

Conclusio tertia. miscibilia

in mixto nec sunt penitē corrupta nec penitus manent. P; p; qz miscibilia sūt sepabilia a mixto ergo nō sunt penitē corrupta. Secūda p; p; qz si manerent penitē ex ipis non fieret aliquod vnum.

Conclusio quarta. miscibilia

manent in mixto virtute et potētia sub eē mixti pposito. qz nō manent sub actib; ppriis neq; corrupunt simpliciter. ergo o; dicere q manent potētia et virtute in mixto. et hoc magis de clariabitur in questione sequenti.

Conclusio responsiua scilicet

q mixtio est possibilis. p; qz ad mixtionē requirit q miscibilia anteq; misceantur sint sub actibus ppriis sub quibus nō manent mixtione facta sed manēt potētia et virtute hec aut sunt possibilis. ergo conclusio vera. Circa secundū punctū declarādū sciendū ē q isti phi antiqui non ponebāt mixtionē fieri p trāsmutationem miscibiliū ad inuicē ex quibus alteratis fieret vna materia cōis media. sed ponebāt mixtionem fieri per diuisionē p hoc s; q vnum minimum ponebat iuxta aliud minimum et hoc tripl; qz quidā dicebāt q mixtio fiebat per appositio nē minimoz secundū sensum. Alii dicebant q fiebat secundū iuxta positionem minimoz s; spēm et formā sicut cū grana milii miscetur cū granis frumenti. Alii vero dicebant q fiebat s; quantitatem. sed contra hoc ponuntur conclusiones.

Conclusio prima. mixtio non

fit per diuisionē miscibiliū i minima secundū spēm et formā. p; qz talia minima manent sub actib; ppriis nō trāsmutata. g. nō possūt face

re vnū p se. Itēz quelz ps mixti est mixta. sic aut n̄ esset si mixtio fieret eo modo ergo. rē.

Conclusio secunda. mixtio

non fit p diuisionē in minima secundū sensum. p; qz qd vni eēt mixtū puta nō videnti alteri nō eēt mixtū s; illud qd actu vidz. et ita nō esset mixtio simpliciter. et ita non quelz ps mixti esset mixta. ergo. rē.

Conclusio tertia. mixtio non

fit per diuisionē in minima secundū q̄titatē. p; qz impossibile est q̄titatē diuidi in minima simpliciter eo q eēt diuisibilis in infinitū. Ex quib; p; q mixtio n̄ fit secundū miscibiliū diuisionē quia miscibilia debeant esse diuisibilia. et per hoc p; z quod erat declarādū. Pro 3o puncto.

Sciendum est. q Entium

quedā sunt actiua et passiuua ad inuicē s; que habent cōtrarietates ad inuicē et q cōicant in materia. Alia vō n̄ sūt actiua et passiuua ad inuicem sicut sūt illa q nō habēt cōtrarietates ad inuicem. sed eoz q patiuntur ab aliis quedā sūt facilliter diuisibilia et passibilia sicut sunt humida. Alia vō sūt q cū difficultate patiuntur sicut sunt sicca et dura. Sic ergo.

Conclusio prima: Illa que

non cōicant in materia nō sunt ad inuicē miscibilia. p; qz nō sunt actiua et passiuua ad inuicē. id ars medicane nō miscetur sanitati. eo q subm sanitatis est corp; . et artis medicie subm ē aia.

Conclusio secunda. Cōicantia

in materia et habētia cōtrarietate ad inuicē sunt miscibilia. p; qz talia sunt ad inuicē actiua et passiuua. g. p eoz actionē et passionem ad inuicē possūt se inuicē alterare vt ex ipis possit fieri vna natura comunis media.

Tertia conclusio. actiuozum

et passiuozum ad inuicē multū cum pauco siue magnū cū paruo non est miscibile. p; qz nullū miscibiliū o; manere sub actu proprio. mō si multū misceat cum pauco cōuerteret illud pau cū in sui naturā et ita vna gutta vini nō posset misceri cū mille amphoris aque.

Quarta conclusio. Actiua et

passiua adequata in potētis et virtutibus vt quod vnū sufficiat alterz corruppe neq; abo tertū sunt ad inuicē miscibilia. p; qz in mixto ne neutrum vel ambo debēt manere sub actu proprio. ergo si ipsa. debent esse adequata ad inuicem oportet q vnum nō sufficiat alterum cōuertere in sui naturā nec ambo tertū. Et si arguis cōtra istam p; qz si sint adequata in virtutib; vnū non poterit agere in reliq;

nō q ele. abou esse adq̄ta in mixto adq̄tione geometria vno adq̄tione arit.
Est adq̄tione q̄ntitatis. adq̄tione autē geometria ē adq̄tione p̄portione duaze
requit. ele. sic cū adq̄ta sūt p̄portione ad se inuicē p̄ vna nō corrupat
aliud n̄ eē s; sufficiat altere se inuicē ad q̄titionē. vnaq; sūt. s. mixti.
p; q; miscibilia sunt actiua et passiuua ad inuicē
2. q; sunt adq̄ta in mixto adq̄tione geometria
3. q; ante mixtionē p se existunt sub pprijs actibus
4. q; in mixtione nō manent sub actib; pprijs
5. q; ipa possunt separari vtrūq; p se existē sub pprijs actibus

nō q in q̄libz mixto n̄ h̄t plus p̄
de demēto q̄libz in p̄dere h̄t
in q̄ntitate imp̄ de ele. s. mixti
- f. dēre de igne.
In q̄libz mixto n̄ h̄t plus p̄
tute de ele. s. mixti
Abm̄ydo & mixto de ele. s. mixti
- f. frigido & sicco

De generatione et corruptione:

cū actio semp fiat a proportione maioris in equalitatis. Respōdet q̄ illa equalitas miscibilitū nō debet sic intelligi q̄ vnū elementū p̄ dicitur alteri sed q̄ vnū nō ita dicitur i reliq̄ ut sufficiat ip̄m corrumpere et hoc latius videbit in sequenti conclusione.

Quinta conclusio. que sic se habēt ad inuicē q̄ vnū est faciliter passibile et reliq̄ difficulter nō sunt ad inuicē miscibilia. quod patz. qz vnū maneret sub actu pprio et aliud corrūperet et euanesceret sicut ltannum nō bene miscetur cū ere eo q̄ ltannum est faciliter passibile.

Sexta conclusio. Faciliter di- miscibilia non sunt bñ miscibilia dū tamē pua cū paruis admisceant. p̄ qz faciliter trāsmutā tur. Ex quo p̄ q̄ bñda si non sint viscosa sunt faciliter miscibilia sicut vinū vel aqua. s̄ tñ oleū non ē bene miscibile cū aqua vel vino eo q̄ est viscosum et supnatat aque eo q̄ h̄ humiditatē acera modo aer natus ē ferri sup aquā. ex omnibus istis p̄ q̄ sunt bñ ad inuicem miscibilia et que nō quod erat tertiū declarandum. Ex tribus ergo p̄nctis declaratis p̄ quartū sc̄z quid sit mixtio. cū enī miscibilia nō penit̄ maneāt in mixto nec penitus corrūpant sed manēt eminenter et virtualiter sequitur q̄ mixtio est miscibilitū alteratoz vnio. ita q̄ forma mixti virtualiter continet formā ip̄ozū miscibilitū. et hoc declarat in sequenti q̄stione.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur sicut dicitur est q̄ neqz alterz corrūpitur neqz ambo. nec semp manēt miscibilia. sed manent virtualiter in mixto. Ad secundā dicitur q̄ mixtio non fit per diuisionē miscibilitū sed fit per alterationē eoz per actōz et passionē ip̄oz. miscibilitū ad inuicem. Ad tertiā dicitur est qualiter miscibilia debent esse adequata in potētis et virtutibus. Ad vltimā. miscibilia n̄ educunt effectiue formā mixti de potētia materie in virtute. sed hoc fit in virtute superioris agētis. Sequit in textu Continūā autem hīs questionem dicendū.

Queritur Decimo nono.

Unum elemēta maneant formaliter in mixto.

Arguit q̄ sic auctoritate p̄bi in textu dicitur nō corrūpit̄ alterū neqz ambo. seruat̄ aut̄ virtus eoz. virtus aut̄ rei non pōt esse sine subactō. igit̄. 2. sic mixtio ē miscibilitū alteratoz vnio qz alteratū est substācialiter actu ens. ḡ miscibilia manēt in mixto formaliter. 3. sic mixtū cōponit̄ substācialiter ex elemētis. ergo elemēta substācialiter manēt in mixto. alias mix-

tum nō esset substācialiter. 4. sic in mixto manēt qualitates et opatiōes naturales eoz ergo et ip̄a elemēta formaliter manēt. 5. n̄a s̄ qz propria pa. 7. ppria opatio separi non pōt a suo subo. 6. sic q̄to aliqua forma est magis eleuata sup materiā tāto requirit materiā eē magis eleuatā et magis p̄fectā. s̄ forma mixti est p̄fectior et magis eleuata quā forma elemēti. talis aut̄ eleuatio nō pōt fieri nisi per formas eoz que medie sunt iter materiā et formā mixti. ḡ o3 elementa formaliter manere in mixto.

6. sic mixtū mouet̄ naturaliter secū dū naturā elemēti p̄dñantis i eo vt h̄z. p. in p̄ de celo ergo o3 elemēta manere i mixto formaliter alias vnū elemētu non p̄dñaret̄ alteri. In o. arguit p̄ si elemēta manerēt formaliter i mixto cum ip̄a specie differūt sequeret̄ q̄ ip̄m mixtū eēt diuersarū speciez et eēt pl̄ra entia subalia. 2. sic si elemēta manerēt formaliter i mixto vt iuxta se inuicē ponerētur et tūc non q̄l̄z p̄ mixti eēt mixta quod ē cōtra naturā mixtiōis. vt siml̄ i qualibz pte materie adequate eēt forme quatuor eoz. Hoc aut̄ videt̄ impossibile. p̄ qz in eadem materia eēt pl̄res forme subales. et sic essent pl̄res actō subales et pl̄ra eē. Itē videret̄ ibi eē penetratio diuisionū. qz q̄l̄z forma subalis requirit deterioratā q̄tūtatē in materia. Itē si elemēta manerēt i mixto tūc manerēt actu i mixto et p̄ o3 non essent. Pro respōsione

Sciendum est primo q̄ Auer- rois dicit formas eoz eē inēnsibiles et remissibiles. dicit et̄ q̄ duplices sūt forme subales q̄ dā enī sūt p̄fecte q̄ simpliciter teriant materias cuiusmōi sūt forme mixtoz. ita q̄ materia recipēs formā mixti nō sit in potētia ad vltiorē formā subalē. s̄ forme eoz nō actuant materiā in terio s̄ magis sūt q̄dā dispositiōes et eleuatiōes materie ad maiores p̄fectiōes forme recipiēde. id elemēta dicunt̄ quasi eleuata. Et ex hoc dicit q̄ ela. pprie nō sunt spēs qz non sunt gradus deteriorati et s̄xi entibz s̄ magis sunt vis in spēs. Et s̄ hoc dicit Auerrois q̄ forme substāciales eoz sūt quasi medie iter formas substāciales p̄fectas et formas accidētales. et ita nihil p̄hibz formas subales eoz eē itēnsibiles et remissibiles. nā s̄ eū nō videt̄ qualiter possint manere ela et qualr diuersimode i diuersis mixtis. manerēt nisi forme ip̄oz eoz possēt itē di edremitti. Et ita s̄ Auerroim forme eoz remanētes i mixto i diuersis mixtis diuersimode remittunt̄. nā in vno mixto magis remittit vnū elemētu q̄ aliud. i alio at̄ mixto stat o. ita vt secū dū diuersos gradō remissōis eoz fiāt diuersi gradus mixtoz. sed quando elemēta existunt in se ipsis separata forme elemētorum sunt ibi in esse extensō. Sed si Auerrois

for. ~~est~~ duphoro
Auerro.

In
lib
emp

In
lib
emp

esse in contradietoria
mediu

Qualitates prime que sunt in
elemento pro illo eto

opinio alberti.
de eto manetibus
in mixto.

opinio egidij

intellegerit q forme substantiales elementorum
pro qto sunt de genere substantie sunt intensibi
les et remissibiles hoc est impossibile. qz esse sub
stantiale cu sit primu in analogia i indivisibili
consistit. si eni ibi esset intensio et remissio opor
teret q inter cotractoria esset mediu scz in
ter esse et non esse. cu forma substantialis dat ee
simpliciter. S; si Averis. intelligat q forme sub
stantiales elementoz accepte secundu esse pblicu
et naturale prout scz sunt activa et passiva sunt
intensibiles et remissibiles sic veru dicit. quia
qualitates prime que sunt principia substantia
lia elementoz pro illo elemento p qo sunt actia et
passiva sunt intensibiles et remissibiles sicut ei
de ratione hominis albi est albedo. ita etiā de rō
ne et substantia elementoz acceptoz sub attūe
et passione sunt qualitates prime. Alius est
modus secundu Albertu respondendi ad qstioez
predictā. dicit eni q elementa habent duplex esse
scz esse substantiale et primu. et esse accidentale
et secundu. Iterum esse substantiale est duplex
quoddā est integrū et perfectū siue liberum. et
tale esse habet quodlibet elementū in se ipso. Aliud
est esse substantiale quodāmodo ligatū et diminu
tum siue fractū et tale habet elementū alteratū
ab alio et cū eo mixtū. Dicit ergo Albertus q
elementa manēt in mixto qtum ad esse substa
ntiale ligatū et fractū et etiā qtum ad ee accide
ntale. Sed nō manent in mixto qtum ad esse li
berum et integrū. Et hāc materiā tractat Alber
tus diffuse in 3o. de celo insequēdo Avicennā.

Alius est modus respondēdi Egidij de roma
insequent doctorem sanctū in hac parte. dicit
eni q vna forma potest virtualiter et eminēter
contineri in alia. forma eni imperfecta continet
in forma perfecta eminenter et virtualiter sicut
vegetatiuum in sensitivo. et sensitivum in ra
tionali. et quia sensitivū potest quicquid pot
vegetatiuū et cū hoc plus iō vegetatiuum est
eminenter in sensitivo. sed nō actualiter et in p
pria forma. alias ibi essent due forme substan
tiales. sed vegetatiuū est in sensitivo sicut trago
nū in tetragono et tetragonus in pentagono vt
dicit phis in 2o de aia.

Conclusio Responsiva Ad
quesitū. forme elementoz cōtinētur in forma
mixti virtualiter et eminenter. sed non manent
in mixto formaliter et actualiter. ita q sint due
forme et diverse a forma mixti ymo forma mix
ti continet virtualiter formas elementoz et est
simplex in sua essentia et indivisibilis. Patet
prima pars qz forme elementoz ordinantur in
formā mixti. ergo in eo virtualiter manent. nā
forme et species rerum se habent sicut numeri.
vt habet phis octavo methaphisice. vñ sicut
minor numerus cōtinetur in maiori ita forma

imperfecta in perfectioni. et secundū hoc mix
tum est substantialiter mixtum. quoniam in
eo non solum manent elementa virtualiter.
vt quidam dicunt qui male intellexerūt aristo
telem ymo manent qtum ad formas substantia
les quia reservāt substantialiter et eminenter in
forma mixti. et secundum hoc possent solui rati
ones ante oppositū facte. etiā accidētales for
me elementoz in mixto non manent secundum
actum proprium sed manent in quadam for
ma seu qualitate complexionali que se habet
vt medium inter qualitates primas elementoz
et huiusmodi qualitas complexionalis ē propria
dispositio materie ad mixti formam. Sic ergo
patet q forme elementoz manēt in mixto vir
tualiter vt probant rationes ante oppositū. s;
nō manent formaliter et actualiter in mixto vt
probant rationes post oppositū et videtur
via ista esse probabilis. Albertus autem in 3o
de celo non videtur loqui secundum opinionē
propriam sed ibi exponit opinionem Avicēne
siue tamen loquatur secundum opinionē siue
non posito sua est probabilis et subtilis s; hec
ultima videtur esse probabilior.

Ad rationes ante oppositū

Ad primaz et ad omnes alias dicitur q bene
probant q elementa virtualiter manēt in mixto
secundum formam mixti que continet eminen
ter omnes perfectiones substantiales et accide
ntales elementorum que ad ipam ordinantur.
et per hoc dicitur aliquid formaliter mixtum.
sed non remanēt formaliter in esse substantiali.
ergo. et c.

Sequitur liber secundus.

**De mixtione quidez igitur
et tactu et de facere et pati dic
tuz est quomodo erunt in
rebz transmutantibus secun
dum naturam.**

forme sūt sic numeri
i. s. matha.

Nō q ad quāt mixto oīa electa uenientia ad mixtionē corrumpūt. Ex qhitate electa quāt quip
quāt qhitas media q dī mixta qhitas. Ex qhitate nō differt in spē a qhitate qhitate ad
pōho sit dīa sū magis et mixta sū alios nō sū differt. Ex qhitate media est qhitas mixta
q se hā ad qhitate electa sū coloris medij ad extremos q q. medij ut ita dīa mixta
quāt electa manet in mixto quāt ad qhitate suas et nō sū sū. Ex sū bene saluat mixto
nāq. Ex est ueritas.

Circa initium secundi
libri de generatione.
et corruptione queri-
tur primo.

Utrum materia prima sit principium materiale
quatuor elementorum. et quatuor qualitates prime
sunt principia formalia eorum. Arguitur. 1° contra
primam partem. quia si materia que est tantum ens in po-
tentia sit principium materiale eorum. aut est separa-
bilis ab ipsis elementis et qualitatibus eorum aut
non. non secundum. quia tunc illa non essent corruptibili-
lia. nec primum cum sit tantum ens in potentia. 2° non
est principium materiale eorum. 3° sic contra se-
cundam partem quia accidentis non potest esse principium
formale substantie. sed qualitates prime sunt
accidentia. ergo non possunt esse principia formalia
elementorum que sunt substantie. 4° sic quod vni est
accidens nulli est substantia. scilicet qualitates prime
respectu mixti sunt accidentia. 5° respectu eorum
non sunt substantie. et per consequens non sunt principia for-
malia eorum. In oppositum est probatum in 1° et 2°
capitulis huius secundi libri.

Sciendum est primo. quod

Postquam probatum in primo libro deteriorat de genera-
tione et corruptione. augmentatio et diminutio. et
de alteratione. et de his que habent motum de ser-
uatis scilicet de actio et passione et mixtione. prout
secundo deteriorat de natura generationis et corruptionis
Et quia per naturam eorum inest essentia naturaliter ge-
neratio et corruptio. quia qualitates prime actus et
passive sine quibus non fit transmutatio ad formam
per se per inest essentia et per illa elementatis. et propter
hoc in isto libro in quo per intendit de natura genera-
tionis corruptionis in quadam unitate per materia lib-
erum dignum est ut prius consideret de generatione et
corruptione eorum. Et quia generationis et corruptionis sunt transmu-
tationes naturales. et in omni naturali transmuta-
tione oportet aliquam naturam esse subiectam. et esse etiam
aliqua principia contraria ad inuicem. id probatum in
quirit in primis naturas eorum ante que determinet de
generatione et corruptione et transmutatione eorum.
Circa quod.

Sciendum est secundo quia

ut sepe dictum est antiqui determinantes de prin-
cipis rerum naturalium prout sunt. nam aliqui posue-
runt plura principia materialia et inter illos aliqui
posuerunt finita et aliqui infinita. Alii vero unum
materiale. scilicet unum elementum puta ignem vel aerem
vel aquam vel aliquod medium inter aerem et ignem.
et istud medium dicebant esse separatam a contrariis.
Sed quia iste opinioes improbate sunt. nam opinio
ponens plura impobata existit in primo philosophorum.
cum dicebat. quod omnium transmutabilium ad inuicem

materia est una. Cum etiam dicebat quod isti non sal-
uabant generationes et corruptiones cum habeant po-
nere illa plura principia esse intransmutabilia et
quodlibet eorum est ens in actu. Etiam quodammodo
fuit impobata opinio ponentium unum materiale
principium. quia cum poneret ipsum in actu non poterat
saluare distinctionem generationis et corruptionis
ab alteratione. Ideo pro nunc probatum eas non rep-
bat sed supponit probatum quod sunt quatuor que vo-
cantur illa que sunt prima in genere corporum et sunt prin-
cipia corporum mixtorum. tamen ista resoluntur in unum
materiale principium primum respectu cuius sunt
principiata et illud primum materiale sibi vendi-
cat nomen elementum. ideo cum loquitur probatum de illis
corporibus primo non dicit ea illa sed vocata elemē-
ta. quia nomen elementum prout dicitur materie que est pri-
mum principium in compositione et etiam vltimum in
resolutione. et secundo prout dicitur quatuor primis
corporibus que dicuntur illa in ordine ad alia corpora.

Conclusio Responsiva Ad

primam partem quesiti. Materia prima que est tantum ens
in potentia est principium materiale eorum. Probat
illa sunt corpora ut patet ad sensum. et non sunt simpli-
cia cum sint passibilia. nec sunt potentie pure cum
sint actia. 5° oportet quod sint opposita et actu et poten-
tia. et cum sint prima in genere corporum ut supponit
non resoluntur in priora corpora. 6° oportet quod eorum resolu-
tio sit in actu et essentia et in potentia per essentiam.
et per consequens principium materiale eorum est materia
prima que est tantum ens in potentia que quidem materia
non est separabilis a quolibet eorum nec a contrariis. sed
semper et continue stat sub aliqua forma et sub
aliqua contrarietate et susceptio. tamen separabilis est
a quolibet eorum et a qualibet contrarietate ut alias dictum
est. Pro responsio ad secundam partem quesiti dicitur
aduertendum quod illa prout dupliciter considerari. vno
modo scilicet suum esse substantiale absolute sumptum. Alio
modo prout ad esse materiale et physicum. prout sunt
actia et passiva ad inuicem. Et istis ponit.

Conclusio Responsiva Ad

secundam partem quesiti. scilicet qualitates prime non sunt
principia essentialia eorum consideratis ipsis in esse
substantiale absolute sumpto. tamen sunt principia
formalia eorum consideratis eis scilicet quod sunt actia
et passiva ad inuicem prout habent esse naturale. Prout
patet per primas duas rationes factas ante. Secun-
da patet per quod illa constituntur in esse naturali per illas
formas per quas efficiuntur prout actia et passiva
ergo. Et per consequens sequitur quod sunt quatuor qualita-
tes prime non sunt de ratione eorum scilicet quod de ipsis agit
in libro de celo vbi consideratur secundum quod
sunt mobilia ad vbi licet etiam non sint de ra-
tione eorum prout consideratur a metaphisico
qui abstrahit a motu et a materia sensibili. tamen
sunt de ratione eorum. prout considerantur in hoc libro. quia
in libro isto considerantur illa. prout sunt generabilia et

Prout dicitur elementa resoluntur in unum prin-
cipiale primum respectu cuius sunt principiata
et illud primum materiale sibi vendit
nomen elementum

per prout et postquam dicitur hoc unum
elementum de materia per se per prout
in hoc

corruptibilia. actia et passiva. hoc autem dicitur eis per qualitates primas. Unum non est inveniens aliquid esse de ratione aliquid rei uno? accepte quod non est de ratione eius alio modo accepte. et sic per se ad quod situm. Res solvuntur et dicitur. Sequitur in textu. Sed non minus et ut corpora qualia.

Sup. C. 2

Queritur secundo. Utrum

Tantum sunt quatuor qualitates prime. Arguitur quod sint pauciores. quia quod per superabundantiam dicitur uni soli dicitur. sed per superabundantiam dicitur cum sit suplativi gradus. ergo tantum est una prima qualitas. 2o sic calidum et frigidum sunt active. humidum sunt et siccum passive. sed agens prius est patiente. ergo sequitur quod tantum sunt due qualitates prime. scilicet calidum et frigidum. 3o sic frigiditas est privatio caliditatis ut habetur 2o de celo ergo non est qualitas. contra tenet quia privatio est posterior suo habitu. 4o sic lumen est qualitas primi corporis scilicet celi. et est causa omnium qualitatuum elementorum. ergo tantum est una qualitas prima scilicet lumen. vel si quatuor qualitates eorum sint prime erunt quatuor prime qualitates igitur. In 1o est probatum in textu.

Sciendum est primo quod

Postquam probatum ostendit quod qualitates prime sunt formalia principia eorum oppositorum in esse naturali et transmutabili. contra ostendit. per quod iter qualitates conveniunt corporibus generalibus et corruptibilibus ille sunt prime que primo continent ad sensum tactus et sunt quatuor tales nec plures nec pauciores. Sit igitur.

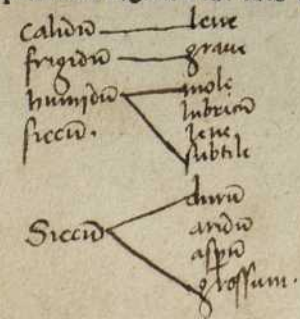
Conclusio prima. Inter

qualitates sensibiles corporibus generalibus et corruptibilibus convenientes in quantum habentur qualitates tangibiles sunt priores. quia sicut sensus tactus est fundamentum omnium sensuum et primum sine quo non potest esse alius sensus. ita omnes qualitates sensibiles sensus tactus sunt priores aliis qualitatibus per alios sensus. ergo alie qualitates sensibiles non possunt esse sine qualitatibus sensibilibus siue tangibilibus. contra tamen quia qualis est ordo in potentia talis debet esse in obiectis. Item generalia et corruptibilia sunt actia et passiva in quantum habentur. sed quoniam sunt activa ad invicem nata sunt se tangere. ergo qualitates prime sunt priores sine quibus non possunt esse alie qualitates. in corporibus corruptibilibus. Excludit se sequitur quod omnes qualitates per alios sensus causantur a qualitatibus tangibilibus primis. ut per quod per. in unoquoque genere est causa aliorum que sunt post in illo genere.

Conclusio secunda. Inter

qualitates tangibiles sunt tantum quatuor prime.

Due prime et tractatus qualitates tangibiles

Probat quod septem sunt varietates qualitatum tangibilium que sunt calidum frigidum humidum et siccum. grave leve durum molle lubricum aridum. aspidum lenegrossum et subtile. sed quia quatuor varietates reducuntur ad duas contrarietates primas. et due prime non reducuntur ad se invicem nec ad priores. ergo tantum sunt due prime varietates qualitatum tangibilium et quatuor qualitates prime tangibiles Minor declaratur et per quod ille sint tangibiles. quia ille sunt active et passive ad invicem. ergo sunt tangibiles. autem per quod calidum habet aggregare homogenea et disaggregare eterogenea. sed frigidum habet aggregare heterogenea cum etherogeneis. et ita ille sunt qualitates active. unum calidum calefaciendo elevat et evaporat id quod est subtile. et siccum coniungit subtile cum subuli et relinquit densum illud quod est grossum. et propter hoc calidum dicitur aggregare heterogenea et disaggregare eterogenea. sed frigidum habet contrarium coagulare et condensare. quia movet a circumferentia ad centrum. et calidum contrario et id frigidum aggregat subtile cum grossum. id aggregat eterogenea. humidum autem dicitur quod est bene terribile terio alieno et male terio proprio. et siccum est bene terribile terio proprio et male terio alieno. Teriarum autem cum terio proprio vel alieno sonat passivum. id humidum et siccum sunt qualitates passive. per ergo quod calidum et frigidum sunt qualitates active. et siccum et humidum qualitates passive. Unum aduertendum est quod calidum et frigidum non sunt sic qualitates active quin non sint passive. ymo sunt minoris resistentie. sed dicitur active quia sunt magis active quam humidum et siccum. et similiter humidum et siccum non dicitur passive sic quod non sint active. sed quia sunt minus active aliis. Quod autem alie qualitates tangibiles reducuntur ad istas quatuor per inductionem. nam gravitas reducitur ad frigiditatem. nam frigiditas est causa gravitatis et leve ad calidum reducitur. nam caliditas est causa levitatis calidum enim disaggregat et rarefacit. et ita in modica materia facit magnam quantitatem. et per contrarium raritatem. frigiditas autem condensat. id facit quod multum de materia est sub sua quantitate et per contrarium gravitatem. Sicut molle reducitur ad humidum. molle enim subtiliter cedit aliis sicut humidum. videmus etiam quod dura humectata mollescunt Durum autem ad siccum reducitur. nam quando aliquid desiccatur induratur ut patet de luto. Lubricum etiam reducitur ad humidum. nam lubricum habet humiditatem aqueam a siccitate passivam sicut leve quod habet humiditatem aeream. et ita nihil est lubricum nisi sit humidum. Aridum autem reducitur ad siccum. nam aridum id est quod perfecte siccum siue naturaliter siccum. id terra que naturaliter est sicca non cupit arida. Similiter aspidum reducitur ad siccum. et leve ad humidum. nam aspidum dicitur quod habet aliquas partes supereminentes aliis. quia non possunt fluere ad partes decliniores propter defectum humiditatis. quia sunt dure. et autem

Calidum et frigidum sunt qualitates active

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including 'Hic' and 'in ista ratione'.

De generatione et corruptione:

guste. et faciunt asperitatem. modo dictum est quod durum re-
ducitur ad siccum naturale. lene enim dicitur cuius
nulla pars supereminet alteri. et hoc est propter humi-
ditatem eo quod humidum fluit ad partes decli-
viores. et ita lene reducitur ad humidum. Similiter
grossum reducitur ad siccum et subtile ad humidum.
nam subtile est bene repletivum alterius corporis.
ideo oportet quod sit humidum. et grossum est male
terminabile termino alieno sicut siccum. Patet
ergo quod alie quinque contrarietates qualitatum
tangibilium reducuntur ad duas primas contrarietates.
et ille due non reducuntur ad se invicem neque
ad aliquas priores. his que conveniunt corpori-
bus generalibus et corruptibilibus. quod dicitur
propter lumen quod est qualitas primi corporis. et
ita est bene causa qualitatum quatuor primarum
ut dictum est. Ex quo patet.

Conclusio responsiva Ad
quesitum. Tantum sunt quatuor qualitates pri-
me scilicet calidum frigidum humidum et siccum. Nec
conclusio satis patet ex dictis. Et est hic notandum
quod ut habet in textu humidum dicitur dupliciter.
vno modo dicitur humidum quod habet humiditatem
naturalem. ut aqua vel aer. Alio modo dicitur hu-
midum quod habet humiditatem extrinsecam. et hoc
dupliciter. quia vel habet eam in profundis et tunc di-
citur in fufum. vel habet eam in superficie solum et tunc
dicitur humidum.

Dubitatur an ille qualitates
prime possint convenire elementis existens in
sua naturali dispositione. Respondetur quod ali-
que possunt convenire elementis et alique non.
ille enim que non requiritur mixtionem qualitatum
primarum bene conveniunt elementis naturaliter dis-
positis sicut grave et lene grossum et subtile.
sed ille que causantur ex aliqua mixtionem qua-
tuor qualitatum primarum non conveniunt elementis
naturaliter dispositis sicut sunt lubricum et aridum.

Ex quo patet quod qualitates sensibiles per alios
sensus a sensu tactus non conveniunt elementis
naturaliter dispositis. sicut sunt colores odo-
res et saporos. quia tales qualitates sequuntur
mixtionem elementorum et determinatam proportionem
qualitatum primarum factam per actionem et passionem
earum ad invicem. Unde in terra vel in aqua pos-
sit esse formale coloris. tamen si sint naturaliter disposi-
ta non est ibi materiale coloris quod consistit in
certa proportione qualitatum primarum ut dictum est. Et
etiam aqua sit dulcis vel amara hoc tamen est per admix-
tionem qualitatum aliquarum terrestrium aut
aliarum humidum. Et sic patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum
Ad primam dicitur quod si primum dicitur negative
vel dicitur quod in quolibet ordine dicitur esse tantum unum
primum. modo qualitates prime dicuntur prime in

quatuor ordinibus. Ad secundam dicitur quod si con-
paretur caliditas et frigiditas ad invicem atten-
dendo ordinem perfecti et imperfecti hoc modo caliditas
esset prior frigiditate. sed si iterum ea attendatur ordo
causae et effectus vna non est prior altera. modo ille qui dicitur
prime dicuntur prime in ordine ad alias atten-
dendo ordinem cause et effectus. Alie due ras-
iones solvantur ex dictis. etc. Sequitur in textu
Quoniam autem quatuor elementa sunt.

Queritur. iii. Utrum tantum

sint quatuor elementa. Arguitur quod sint paucio-
ra. elementum est ex quo fit aliquid primo in eadem
indivisibili specie in alia specie. hec autem diffinitio
soli materie convenit. ergo est tantum unum elementum
quod est materia. 2° sic quod sunt plura que qua-
tuor. quia sex sunt combinatioes qualitatum primarum
ergo sunt sex elementa. tenet consequentia. quia nume-
rus elementorum sumitur ex combinatione qualitatum
primarum. ergo. 3° sic quinque sunt motus sim-
plices. ergo sunt quinque corpora simplicia. sed
omne corpus simplex est elementum. 4° quinque sunt ele-
menta. 4° sic plura sunt mixta quam quatuor
ergo videtur quod sint plura elementa que quatuor. tenet
consequentia. quia mixtis correspondet simplicia. In
oppositum est probatum in textu.

Sciendum est primo Quod

Postquam probatum est quod tantum sunt quatuor qua-
litates prime active et passive que sunt principia
elementorum dicitur et numero humidum qualitatum p-
bat numerum elementorum. Et quia ad transmutatio-
nem ipsorum facit diversitas locorum. et etiam ordo
diversus ad qualitates primas ideo consequenter
de ipsis determinat.

Sciendum est secundo quod

Docet non elementum potest accipi pluribus modis.
vno modo propriissime ut elementum sit quod est in pro-
positione primum et in resolutione ultimo simpliciter. et
hoc modo materia dicitur elementum respectu corporum
naturalium. et dicitur quidam quod in ista acceptioe
diffinitio elementum. s. metaphis. ut recitat in para-
rōe an o. quidam tamen dicunt quod ista diffinitio con-
venit elementis. Alio modo potest capi minus proprie scilicet
per se et intrinseco alicui rei. et hoc
modo nomen elementum se extendit ad materiam et for-
mam. Alio modo capit elementum in aliquo genere et non
simpliciter sicut quatuor corpora simplicia in genere
corporum dicitur elementa. quia sunt prima et simpli-
cia et non resolvuntur in alia corpora. sed alia mixta re-
solvuntur in ipsa. tamen non sunt elementa simpliciter.
quia resolvuntur in materiam et formam ex quibus consti-
tuuntur. et hoc modo captum diffinitio a philosopho. 3° celi ele-
mentum est in quod omnia corpora resolvuntur in eis
potentia vel actu. et sic capitur in proposito.
Et quia ibi considerantur elementa ut sunt

Sup. c. 3.

Al. omnes elementum dicitur primum

Primum elementum dicitur primum

Elementum

ad invicem et non sunt transmutabilia nisi per quatuor qualitates primas. ideo cōueniēs est ex cōbinatiōe qualitātū assignare numerū elementōrū. huius visis ponitur 2°:

Conclusio responsiua tantuz

sunt quatuor elemēta nec plura nec pauciora capiēdo tertio mō elemētū. Patet. qz qualitates prime sunt p̄cipia formalia elementōrū. istarū autē qualitātū primarū sex sunt cōbinatiōes. Una calidi cū frigido. et alia calidi cū sicco. alia calidi cū humido. et alia frigidi cū humido. et hūidi cū sicco. sed harū due sūt inutilēs scz prima et vltia. qz vnū cōtrariōrū non est natū cōiungi et cōbinari cū alio. ergo tantum sunt quatuor cōbinatiōes vtilēs qualitatum primarū. Et cū ille qualitates cōstituat elemēta in eē p̄fisco et trāsmutabili. sequit̄ qz tāntuz erunt quatuor elemēta. Et hoc est p̄ueniēs huius que sensui apparēt. videm⁹ enī qz ignis est calidus et siccus. aqua frigida et humida. aer humidus et calidus. terra frigida et sicca. Itē ad hoc adducit p̄būs testimoniū antiquorū. nā nullus eorū qui posuit elemēta esse corpa simplicia et p̄cipia excessu numerū quaternariū et quilibet posuit quatuor elemēta vt declarat in textu. Itē quodlibet elemētuz deteriat sibi vnā qualitatem in sup̄mo et cū sunt tāntuz quatuor qualitates. sequit̄ qz erūt tantū quatuor elemēta. nam ignis est maxie calidus. aer vero humid⁹. aqua vero frigida. et terra sicca.

Dubitatur primo. Et quo

quodlibz elemētuz deteriat sibi vnā qualitatem in sup̄mo. quare n̄ sufficit vna qualitas ad cōstitutionē elemēti. Potest dici qz elementa sūt corpa trāsmutabilia ad invicem. ideo oportet quodlibet elemētuz esse actiū et passiū. et ita i quolibz elemento ē vna qualitas per quā est actiū. et alia per quā est passiū.

Dubitatur secundo de loco

ipsorū elementōrū. Ad dubiū patet solutio ex libro de celo et mūdo. qz ignis est simpliciter sursum. et terra simpliciter deorsum. et aer ē sursum secūdū quid. et aqua est deorsum secūdū quid. Unde qz ignis sit sursum simpliciter sic potest ostēdi supponēdo qz mixtū mouet scd^o naturam elementū p̄dominantis in eo. et qz quodlibz elemētū ē in suo loco naturali. et quod nullus motus naturalis est ad infinitū. sed sp̄ ad certū terminū. Tūc arguit̄. videm⁹ in sensibili ignē et flāmā in qua dñatur ignis ascendere per aerem. et quia nō mouetur secūdum naturā terre vlt aque. quia tūc deberet descendere deorsum. neqz secūdū naturā aeris. qz tunc deberet quiescere in loco aeris. ergo mouetur secūdū naturā suā. et cū nullus mot⁹ sit in infinitū

sequitur qz tendit ad aliquē certū locū. et existētem supra aerem.

Dubitatur tertio An ignis

et aqua magis cōtrariētur quā ignis et terra. Respōdet qz si cōsiderētur illa elemēta scz in q̄tum sunt graua et leuia et ad vbi mobilia sic magis cōtrariātur ignis et terra quā ignis et aqua. et ideo plus distāt ignis et terra qz ignis et aqua. sed si cōsiderent̄ vt sunt trāsmutabilia ad formā secūdū quā cōsiderātur in hoc libro. hoc modo plus contrariantur ignis et aqua qz ignis et terra:

Ad rationes ante opposituz

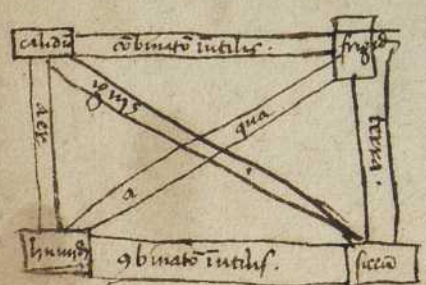
Ad primā pōt dici qz illa diffinitio conuenit quatuor elementis pro respectu materie prime quia materia nō est alicuius speciei. Ad secundā dicit̄ qz due cōbinatiōes quatuor qualitātū primarū sunt inutilēs ad cōstitutionem elementōrū. Ad tertiā dicit̄ qz non sunt nisi quatuor mot⁹ simplices distincū secūdū sp̄s specialissimā p̄ueniēs corporib⁹ corruptibili bus. Ultra dicitur qz celum nō intrat in cōstitutionē substātiālē gñabiliū et corruptibiliū secūdū suā substātiā sicut faciūt elemēta s̄ solū secūdū suā virtutem. et ideo non vocatur elemētū. Ad aliā dicitur qz sicut ex certo numero elemētōrū et deteriato p̄nt fieri dillicte diuisiones. ita ex certo numero elementōrū et pauco possūt fieri pl̄ra et infinita mixta saltem diuicta s̄^o gradus mixti. et. Sequitur in textu.

Queritur Quarto Utrum

Quilibet elemētōrū conueiat primo vna qualitatum primarū. verbi gratia an terra sit primo sicca et aqua frigida et aer primo humidus et ignis primo calidus. Arguitur qz non de terra et aqua. nā quod magis distat a fonte caloris est maxie frigidū. sed terra maxie distat. ergo ipsa est maxime frigida et non aqua. Et cōfirmat̄. qz effectus frigiditatis qui sunt eē graue et densum et cōpactū magis conueniunt terre qz aque. 2° sic de aqua. illud maxime conuenit alicui quod ab eo magis de difficili remouetur. sed humiditas magis de difficili remouet̄ ab aqua quā frigiditas. qz frigiditate remota adhuc remanet humida. ergo 2°. Tertio sic de aere. humidus est humectare. ergo maxime humidus ē maxime humectare. s̄ aqua magis humectat qz aer. ergo aer nō est primo humidus sed aqua. Quarto sic de igne. caliditas exurit et desiccāt. ergo maxime caliditas maxime desiccāt et exurit. ergo si ignis sit maxie calidus erit maxie siccus. et per p̄ns nec abē qualitates p̄ueniēt sibi i sup̄mo vlt neutra. In oppositum est p̄būs in textu.

Qualitas p̄maxe sex
est cōbinatiōes

Nullus motus nātū
est ad infinitū

Sciendum e primo qd pprop
 ter primu argumentu factu ante o. Albertu
 dicit terrā primo esse frigidā. 7 dicit qd li primo
 nō denotat ordinē elemētoꝝ sed qualitatum
 vni elento conueniētiuz. ita qd non est intentio
 pbi dicere qd aqua e primo frigida. i. frigidior
 ceteris elemētis. sed est sensus qd aqua e primo
 frigida. i. cū sit humida et frigida per prius sibi
 cōuenit frigiditas qd humiditas. Et ita vult
 Albertus et plures alii qd terra sit magis frigida
 qd aqua. Et quia bec positio sit pbabilis tamē
 arguit cōtra eaz secundū Egidium de roma.
 Primo sic secundū aristotelē quatuor qualis
 tates prime cōstituant numerū quaternarium
 elentōꝝ. quod non esset nisi quodlz illoꝝ ele
 mentoꝝ haberet vnā primo. sed quod tale est
 est maxie tale. 7. methaphisice. sicut ignis
 qui est primo calidus est maxie calidus. g.
 aqua que est frigida primo erit omnibus aliis
 frigidior. 7. sic nisi cuius elemento cōueni
 ret primo et maxie vna istaz qualitatu prima
 ruz et oibus aliis per ipsam non posset saluari
 cōpleta mixtio ymo possz fieri mixtio absqz eo
 qd cōcurreret quatuor elementa. Pz nōa quia
 mixtū dicit picipare naturā cuius lz elemēti sp
 secundū vnā qualitātē. sicut picipat naturaz
 ignis qui est calidior ceteris. 7. sic si li pri
 diceret ordinē qualitatu vni elemēto cōueniē
 tiū sequerēt qd vna et eadē qualitas posset plu
 ribus elementis inesse. pz qd si aer esset primo
 humidus nō respectu alioꝝ elemētoꝝ sed res
 spectu sui calorē nō esset cōueniēs qd aliquod
 aliud elemētuz esset primo humidū respectu al
 teri^o qualitatis seqret g. qd nō posset assignari
 numerus elentōꝝ secundū numerum quatuor
 qualitatu primaz ymo possent eē plia qd quali
 tates prime cū vna qualitas plurib^o elemētis
 posset cōuenire. o3 ergo dicere qd li primo dicit
 excessum alioꝝ elemētoꝝ. et ita aqua est primo
 frigida 7 maxie qd alia elementa. et terra primo
 sicca. vt dicit pbūs in textu. Sed ad soluē
 dum primū argumentū ante oppo^o.

Sciendum est secundo cum

Egidio qd duplex est calor quidam est cele
 stis alius est elementaris. calor elementaris de
 siccit exurit et cōburit. sed celestis viuificat nu
 trit generat et augmentat. Nō est tñ intellu
 gendū qd sint duo calores distincti secundū rez
 sed calor in qdum est caliditas ignis in virute
 proprie habet et incinerare et cōsumere. sed idem
 calor prout est instrumentum vniuersalis agē
 tis scz celi et etiā agentis particularis mixti ge
 nerare habet et cōfouere nutrire et augere. Et
 similiter distingueret de frigiditate. Dicitur
 ergo qd aqua frigiditate elementari e frigidior

terra cōsiderādo frigiditatē secundū qd est qua
 litas ppria elemēti nōa naturā aque ppriam.
 sed terra est frigidior aqua frigiditate celesti. qz
 plus distat a fonte calorē scz a celo.

Conclusio responsiua: Cuius

elento cōuenit primo et maxie aliqua qualis
 tatū primariū. ita qd ignis e primo calidus. aer
 primo hūidus. terra p^o sicca. aqua p^o frigida.

Patet ergo qd ignis sit p^o calidus. qz calis
 ditas est nobilissima qualitatu qz e maxie acti
 ua et viuificatiua. g. debet nobiliori elemēto.
 tale aut est ignis quod signū est qz situat iuxta
 corpus celeste. Item ignis e ppinquissimus
 fonti calorē. g. est calidissim^o. et p^o nōa primo
 calidus. qz quod est maxie tale e primo tale.

Ex quo sequit qd aer est pri^o hūidus. pz qz
 aer est calidus et humidus. et nō est p^o calidus
 qz cōpetit igni. ergo est p^o humidus. Ex q^o
 sequit vltra qd aqua est primo frigida. pz quia
 aqua e frigida et humida. et nō est p^o hūida.
 ergo est primo frigida. Ex quo sequitur qd
 terra e primo sicca. pz terra est frigida et sicca lz
 non est primo frigida. qz hoc cōuenit aque. g.
 est primo sicca. et sic pz p^o declarata.

Dubitatur primo. An qlz

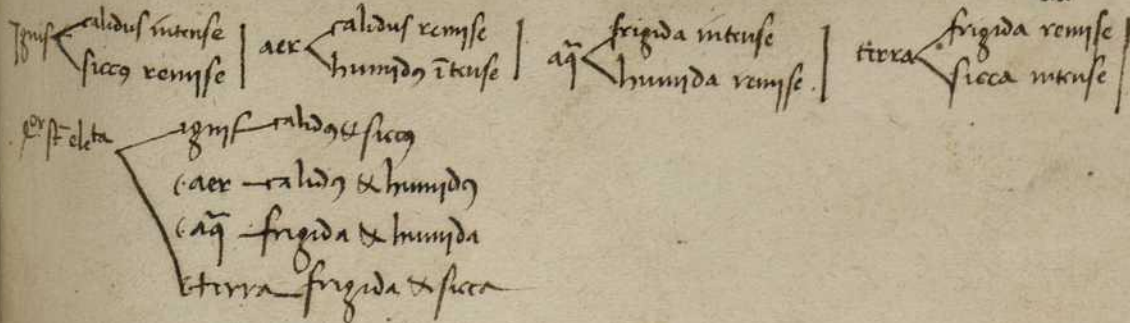
elementū habeat duas qualitates in supremo

Arguit qd sic. simplici debet simplex qualis
 tas modo si vnū haberz vnā qualitātē remif
 sam talis nō esset simplex lz pmixta. Rñ det
 qd quodlz elentū habet vnā qualitātē i supmo
 et alia sibi debet in remisso vt scz sit dispositio
 ad illā qualitātē. Notādū tñ est qd aliter cō
 uenit igni qd sit calidus et aliter corpi mixto. nā
 mixtū dicit esse calidū p mixtionē ignis et est
 hūidus p picipationē primi hūidi quod e aer
 et ita elentū nō hz calorē simplicē sed pmixtu
 cū suo cōtrario. sed aer nō est sic calidus qd ibi
 sit pmixtio frigidi qz nō hz calorē ab alio sed
 a ppria natura. a qua hz talē calorē; tēpatū in
 ordine ad talē qualitātē qd sibi cōuenit in sup
 mo qz hūiditas et caliditas nō pnt siml esse. 7
 ita caliditas aeris est dispositio quasi ad hūi
 ditatē eius. et ita pportionaliter dicit de aliis.

Dubitatur secundo. Utrum

Calor ignis et aeris sunt eiusdē speciei et siml
 queret de aliis. Uidet qd non. vnus forme
 secundū spēm est vna operatio. sed humiditas
 aeris nutrit. et humiditas aque corūpit cam.
 similiter calor ignis vrit et incinerat. calor aut
 aeris fouet et vegetat. g. differūt specie. In
 oppo^o arguitur. qz si differēt specie sequerēt qd
 essent plres qualitates prime quam quatuor.
 Rñ det breuiter qd sunt eiusdē spēi specialif
 sime et similiter de hūiditate et siccitate alioꝝ
 elentōꝝ. Ad rōes dubii dicit qd qualitates
 c. i.

quod calor ignis & aeris
 sunt eiusdē spēi.

prime sunt instrumenta formalia ipsorum elementorum. ideo nihil prohibet in igne calorem pro quo est instrumentum forme ignis habere aliam operationem quam habeat calor aeris pro quo agit in virtute forme aeris. quia forma subtilis aeris differt specie a forma ignis. et ita de aliis qualitatibus.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam per solutio ex dictis. et ad eius confirmationem dicitur quod in aqua calefacta bene remanet humiditas. quia ignis principaliter agit in aquam ratione caloris. quia est magis actiuus quam siccitas eius. ideo quando ignis corrumpit aquam prius tollit eius frigiditatem quam humiditatem. sed si aqua ab aliquo corpore corrumpere sicco puta a vento prius corrumpere per remotionem humiditatis. Dicitur ulterius quod frigiditas est qualitas magis actiua quam humiditas ideo frigiditas est minoris resistentie. ideo non sequitur quod frigiditas primo remoueat ab aqua quod aqua non sit primo frigida.

Nec potest aqua totaliter deperdere frigiditatem quia non potest esse in supremo calida cum hoc solum igni debeatur. Ad aliam dicitur quod aqua est magis compacta. quare magis construngit poros quam aer. ideo magis humectat. Dicitur ultra quod proprium est humidi fluere et faciliter diuisibile esse et male terminabile termino proprio et bene termino alieno. quod omnia magis competit aeri quam aque. Ad tertiam dicitur quod nulla forma agit in subiectum proprium in quantum huiusmodi. Dicitur ultra quod caliditas est instrumentum forme ignis. ideo agit secundum quod agit forma et non ignis. id non oportet quod sicut ignis est maxime calidus quod sit maxime siccus. ratio enim ex ymaginatione procedit. ymaginatur enim quod una qualitas est causa efficiens alterius quod non potest dici cum quatuor qualitates elementorum sint prime. ideo una non dependet ab alia effectiue.

Sequitur in textu. **Quoniam autem determinatum est. et c.**

Sup. c. 4

Queritur quinto: Utrum ex quolibet elemento immediate generari possit quodlibet elementum. Arguitur quod non. quia impossibile est aliquod totum elementum corrumpi. ergo impossibile est ex quolibet elemento fieri quodlibet. **2°** sic ignis existens in concavo lune non potest immediate conuertiri in aquam vel terram. quia oportet quod prius conuertatur in aerem aut saltem quod transeat per aerem eo quod de ratione eorum que transmutantur est quod ad inuicem se tangant. igitur. **3°** sic ex igne non potest generari aer. quod patet quod oportet

ret ignem remitti in calore. quod videtur impossibile. **4°** sic ex terra non potest generari ignis igitur. quod si sic oporteret forma ignis esse in densiori materia multo quam sit aer vel forma terre possit manere in materia rariori multo quam sit aqua vel aer. vtrumque autem videtur impossibile. In oppositum est probum in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo quod

Postquam probum inuestigauit numerum elementorum ex numero qualitatum primarum et ostendit qualiter elementa ordinantur ad inuicem secundum situm et locum et qualiter se habeant ad qualitates primas. consequenter probum agit de transmutatione elementorum ad inuicem. Circa quod tria ostendit. Primo qualiter et quolibet elemento possit generari quodlibet. 2° declarat in quibus est facilior transitus. tertio ex quibus elementis potest fieri vnum tertium et ex quibus non. et de his tribus videbitur in presenti questione.

Pro declaratione primi supponitur quod probum hic agit de elementis consideratis secundum suum naturale scilicet put sunt considerata per qualitates primas. secundum quod inter ea sumitur ordo secundum ordinem qualitatum primarum. et ita in titulo questionis. si immediate debet capi ut medium negat qualitatum siue formarum substantiarum aliorum. non autem ut negat medium locum. ita quod si ex terra fiat ignis non oportet quod prius conuertatur in aquam et deinde in aerem et postmodum in ignem. sed immediate in terram potest fieri. quantum quando ex terra fit antequam fumus eleuatus ex terra in ignem conuertatur bene possit transire per loca intermedia. **Supponitur secundo** quod quodlibet elementum cuiuslibet elemento est contrarium. patet quia sunt qualitates prime conuenientes cuius elemento quarum una est vnius contrarietatis et alia est alterius. ergo suppositio vera. **Supponitur tertio** quod vnum elementum non potest totum corrumpi in aliud. quia fieret disordinatio in vniuerso. et ita cum dicitur quodlibet elementum posse transmutari in quodlibet. non debet si quodlibet capi collectiue et proprie ut sit sensus quodlibet elementum posse transmutari in aliud. sed debet capi distributiue prout scilicet distribuit pro singulis partibus cuiuslibet elementi. elementa autem non sunt transmutabilia ad inuicem nisi secundum partes. quia vnum totum non potest in reliquis totum transmutari. Ex hoc patet solutio prime rationis ante oppositum.

Conclusio prima. Ex quolibet elemento potest generari immediate quodlibet elementum.

De generatione et corruptione:

Patet quia quodlibet comunicat in materia cum quolibet et habet contrarietatem ad ipsum in una qualitate vel duabus. ergo quodlibet elementum immediate est transmutabile in quodlibet. et sic patet primum punctum declaratum.

Pro secundo puncto ad videndum in quibus est facilior et in quibus difficilior transmutatio.

Sciendum est secundo quod

elementa dicuntur simbolisare que in una qualitate conveniunt secundum speciem et contrariantur in alia. Unde dicitur symbolum a sim quod est con vel simul et bole quod est similitudo vel convenientia. Et ista elementa simbolisantia sunt que conveniunt in una qualitate. et hoc modo simbolisant quecumque elementa que sunt immediate in loco situata ut ignis et aer conveniunt in calido. et aer et aqua in humido. aqua et terra in frigido. et terra redeundo circulariter ad ignem comunicat in sicco cum igne. Sed quecumque duo elementa que non se habent immediate non simbolisant ut ignis et aqua contrariantur in duabus qualitatibus. et aer et terra. Supponitur ergo quod facilitas transitus attenditur penes hoc quod est pauciora per se et a suis contrariis corrumpti quia ubi pauciora corrumpuntur est minor resistentia et per consequens maior actio et facilior transitus. Dux suppositis ponitur.

Conclusio secunda ad secundum punctum.

In elementis habentibus symbolum est facilior transitus unius ad alterum quam in non habentibus. Patet quia facilior est transire unum quam multa. sed habentia symbolum transmutantur ad invicem una sola qualitate corrupta. sed non habentia symbolum non transmutantur ad invicem nisi plures qualitates transmutentur. ergo conclusio vera.

Et si obiciatur quia ex hoc videtur sequi quod qualitas symbola manet eadem in genito que prius fuit in corrupto. Respondetur quod facilitas transitus non attenditur in proposito penes hoc quod est pauciora accidentia per se corrumpti a suis contrariis. modo qualitas symbola bene corrumptur ex consequenti ad sui subiecti corruptionem et non manet eadem secundum numerum in genito et corrupto licet bene secundum speciem. non tamen corrumptur a suo primo et per se. et secundum eam non fit resistentia patientis ad agens. ymo secundum eam patientis convenit cum agente. et ita iuvat actionem agentis. Et per hoc patet solutio alterius obiectionis que solet fieri contra conclusio-

tionem quod esset ita facilis transitus in non habentibus symbolum sicut sunt duo resistentia ex parte patientis. nam sunt duo agentia et in habentibus est unum agens et unum resiliens et ita est proportio unius ad unum. et duo: unum ad duo. dictum est enim quod qualitas symbola que est in patiente per quam patientis convenit cum agente iuvat actionem agentis et facit transitum faciliorē. ita quod minor est resistentia in simbolisantibus quam in non simbolisantibus. et ita patet secundum punctum determinatum. Pro tertio.

Sciendum est tertio quod dupli-

citer potest intelligi ex duobus elementis generari unum tertium. vel potest intelligi quod in virtute propria scilicet per actionem duorum elementorum ad invicem generetur tertium. vel potest intelligi quod virtute alicuius tertii ex illis duobus transmutatis generetur tertium. Et secundum hoc sit.

Conclusio tertia. Et quibus-

cumque elementis habentibus symbolum virtute propria potest generari tertium distinctum ab utroque. Patet. nam ex igne et aqua corrupta siccitate ignis caliditate eius remanente et corrupta frigiditate aque et remanente eius humiditate fit aer. vel corrupta caliditate ignis et remanente siccitate et corrupta humiditate aque remanente eius frigiditate fit terra. et similiter ex aere et terra posset fieri et aqua et ignis. Quod autem ex terra et aere fiat ignis adducit philosophus exemplum simile quia flamma nil aliud est quam fumus ardens. fumus autem generatur ex terra et aere eo quod fumus naturam terre et aeris participat.

Conclusio responsiva: Et

duobus elementis habentibus symbolum virtute propria non potest generari tertium elementum distinctum ab utroque. Patet quia cum unum ageret in reliquum vel maneret sola qualitas symbola et alie due corrumperentur. vel corrumperetur symbola. et alie due manerent. sed neutro modo potest constitui elementum. quia nec una qualitas sola neque due contrarie possunt constituere elementum.

Alia conclusio. et quibuscum-

que duobus elementis siue habentibus symbolum siue non virtute alicuius tertii transmutatis ipsa potest fieri unum elementum distinctum ab utroque. Patet quia ignis vel sol ex aqua vel terra que simbolisant corrumpendo ambas qualitates aque et terre potest generare ignem. et similiter sol vel ignis ex aere et terra que

non simbolisant corumpendo humiditatem
aeris et frigiditatem terre potest generari ignis
et similiter deducetur.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam patet solutio ex dictis. quia dic-
tum est quomodo debet capi immediate.

Ad aliam dicitur. q̄ cum ex igne efficitur aer
qualitas ignis remittitur ex consequenti. quia
aer agit in ignem per suam humiditatem cor-
rumpendo siccitatem ignis. ideo ex consequen-
ti remittit caliditate. Ultra dicit q̄ ignis ē
minoris resistentie. et ita cito corrumpitur. et
propter velocitatem eius corruptionis non per-
cipitur eius remissio sensibiliter. licet in rei ve-
ritate remittatur.

Ad aliam dicitur q̄ prop-
ter imperfectionem formarum elementorum q̄
terra in via corruptionis existente forma terre
potest manere in rariori materia q̄ sit aqua sicut
patet de exalatione in qua dominatur. sic
cum terrestre quod rarius est aqua. et similiter
forma ignis in principio generationis potest
esse in materia densiori q̄ sit aer. r̄.

Sequitur in textu. **Sed tamē adhuc sic re-
spiciemus de eius.**

c. 5. **Queritur sexto. Utrum in**

genere corporum quatuor elementa sint prima.

Arguitur q̄ non. quia celum est corpus et
tamen est prius ipsis elementis. ergo. et cetera.

Secundo sic. quia quod per superabundan-
tiam dicitur vni soli conuenit. sed primum di-
citur per superabundantiam. ergo non est nisi
vnu primum corpus. Tertio sic. vnum ele-
mentum fit ex alio. ergo vnum est prius altero
tenet consequentia. quia illud ex quo fit ali-
quid est prius eo quod fit ex eo.

Quarto
sic quodlibet elementum habet vnam qualita-
tem in remisso. ergo participat eam ab elemen-
to cui primo conuenit. et per consequens par-
ticipat naturam illius elementi. sed participas-
tius est prius participante. igitur. r̄. In op-
positum est p̄b̄s in textu.

Sciendum est primo: quod

Postq̄ philosophus probauit elemēta esse trās-
mutabilia ad inuicem. consequenter probat
quatuor elementa esse prima corpora in gene-
re corporum generabilium et corruptibilium.

Sciendum est secundo. quod

Ut sepe dictum est prius quidam antiquorum
posuerunt vnum elementum esse principium

aliorum. Alii vero posuerunt plura elementa
esse principia. vel duo vel tria vel quatuor.

Alii autem non posuerunt aliquod elemē-
tum esse principium sed posuerunt aliquod me-
dium inter elementa esse principium elemēto-
rum et aliorum corporum. Et omnes isti po-
nebant principium materiale esse principium
omnium rerum et actu ens. Sic ergo patet
q̄ secundum eos non quodlibet elementum
est principium in genere corporum. sit igitur.

Conclusio prima. Nullum

elementum est prius aliis ymo omnia elemē-
ta sunt equaliter prima. Patet q̄ si aliquod
elementum esset prius aliis et principium aliorum
cum principium primum oporteat manere se-
cundum substantiam in generatione. et tale
principium sit actu ens secundum antiquos.
sequitur q̄ generatio non est nisi alteratio.

Secundo si ita esset sequeretur q̄ duo contras-
ria simul essent in eodem. Patet quia ex tali
elemento fieret aliud. Et cum omnis transmu-
tatio fiat ratione alicuius contrarietatis. oportet
teret ipsum contrariari alteri. Et tamen maner-
et in eo. quia fit ex eo. igitur in elemento fac-
to essent due qualitates contrarie scilicet qua-
litas illius principii ex quo fieret et qualitas
facti. Sed diceret aliquis q̄ qualitas ele-
menti quod esset principium maneret prius in ipso
elemento quod fit ex ipso. Contra hoc obi-
cit philosophus. q̄ cum tale elementum esset
transmutabile sequeretur q̄ nō esset transmutabile
vt dictū est in primo libro. Item omnia ele-
menta sunt ad inuicem transmutabilia cum
sint contraria. ergo vnum non est prius altero.

Sed diceret aliquis q̄ extrema elemēta nō
transmutantur ad inuicem sed solum proxima

Contra hoc arguit philosophus. quia aer
transmutatur in ignem. ergo contrariatur illi.
similiter transmutatur in aquam. ergo contra-
riatur aque. et q̄ secundum eandem qualitatem
non potest contrariari aque et igni. quia idem
secundum idem non potest pluribus contraria-
ri. sequitur q̄ ignis contrariatur aque et per cō-
sequens erit transmutabilis in aquam. Et simi-
liter posset ostendi q̄ aqua et ignis transmu-
tantur in aquam et aerem. sed etiam transmu-
tantur in ignem. et ita omnia elementa sunt
transmutabilia ad inuicem. et per consequens
vnum non est prius altero. Sed diceret ali-
quis q̄ sunt infinita elementa secundum rectū
et ita extrema non possunt ad inuicem trans-
mutari. Contra hoc arguit philosophus

*factior transitio nō attendit penes h̄ q̄st
pauciora corrūpi s̄ penes h̄ q̄st p̄ se sum
aora corrūpi uel a sup̄ q̄st*

De generatione et corruptione:

nam due sunt contrarietates qualitatum primarum continentis solum quatuor qualitates que non possunt constituere nisi quatuor elementa. et ita si poneretur quintum elementum distinctum ab aliis oporteret ponere novam qualitatem. tandem oporteret ipsum contrariari alii elementis. et per consequens oporteret qualitates esse contrarias in eodem elemento quod est impossibile.

Conclusio secunda. Non est ponendum aliquod materiale principium quod sit de se actu ens et corpus prius ipsis elementis. Patet quia tunc generatio elementorum ex illo materiali principio non esset nisi alteratio. Ex istis duabus conclusionibus sequitur.

Conclusio responsiva quod Quatuor elementa in genere transmutabilium sunt prima. Patet quia unum elementum non est prius alio ut dicit prima conclusio. neque reducuntur ipsa elementa in aliquod corpus commune quod sit prius ipsis quod sit principium ipsorum. ut dicit secunda conclusio. ergo sunt prima. Et ista non resolvuntur in corpora priora ipsis. sed bene resolvuntur in materiam primam que est pura potentia et in formam simpliciter actu et virtute. Et ista elementa non sunt simpliciter prima sed solum in genere corruptibilium et transmutabilium. ergo.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod elementa sunt prima in genere corporum corruptibilium. et per hoc non excluditur quin celum sit primum corpus. Ad secundam dicitur quod quodlibet elementum est primum corpus exponendo licet primo negative. Ad tertiam dicitur quod solum probat quod materia prima ex qua fit generatio est prior ipsis elementis. materia autem non est corpus. Ad quartam dicitur quod elementum habens unam qualitatem in remisso non participat eam ab alio ut contingit in mixto. ut dictum est. licet eam in ordine ad aliam qualitatem que primo competit elemento in quo est. Sequitur in textu. **De elementis autem.**

Super 7. Queritur septimo. Utrum

Ad generationem cuiuslibet mixti existentis circa medium concurrant quatuor elementa. Arguitur quod non. quia multa animalia generantur in centro terre et etiam infra aquam

ad que non videtur concurrere ignis et aer cum non possint esse in aqua nec in terra naturaliter. 2° sic. omnia metalla sunt quedam mixta sicut aurum et argentum. et tamen ad eorum generationem sufficit aqua. ut videtur cum resolvantur in solam aquam per liquefactionem. In oppositum est philosophus in ultimo capitulo huius primi tractatus secundi libri de generatione. in quo postquam determinavit de generatione elementorum. consequenter determinat de generatione elementorum que generantur et corrumpuntur per naturam elementorum. Pro quo.

Sciendum est primo quod

Ponentes elementa intransmutabilia ad invicem sicut Empedocles non possunt saluare generationem mixtorum ex ipsis. quia si non transmutarentur elementa ad invicem et alterarentur manerent a mixto separata et diuisa ab invicem. et ita mixtio solum fieret per iuxta positionem elementorum. et ita quilibet pars mixti non esset mixta. sed faceret solum unum sicut ex multis lapidibus fit unus paries. Ex quo sequitur quod non possent permanere. quia quodlibet elementum existeret extra suum locum proprium. et ita cum nihil esset coniungens elementa in mixto statim compositum dissolveretur.

Sciendum est secundo quod

Ponentes elementa transmutabilia ad invicem et habere unam materiam communem possunt saluare generationem mixtorum ex elementis. Quis quo ad hoc videatur esse difficultas. quia non videtur qualiter ex elementis contrariis generetur mixtum. cum contraria non possint simul esse nisi maneat sola materia vel alterum solum contrarium. Sed hanc difficultatem solvit philosophus dicens quod contingit aliquod esse magis calidum et minus. et esse aliquid magis et minus frigidum. et ita dicatur de aliis. ergo eadem est potentia contrariorum. ita quod illud quod est actu calidum est potentia frigidum et e contra. Ex quo sequitur quod elementa possunt transmutari de excellentiis suarum qualitatum ad unum medium quod participat naturas ipsorum elementorum. ita quod non solum maneat materia ipsorum elementorum. sed etiam in quodam medio manent virtutes elementorum et formae eorum in forma mixti virtualiter. Et ita ad hoc quod ex elementis fiat mixtum sufficit quod elementa sint aliter disposita ex toto alterum corrumpere c.iii.

nec ambo tertium.

Sciendum est tertio. quod non est intelligendum quod qualitates elementorum reducuntur ad unum medium indivisibile. ita quod una qualitas non excedat alteram neque e contra. Hoc enim non est possibile per naturam sed reducuntur elementa mixta ad unum medium in ordine ad formam mixti ad quam sunt dispositiones. que quidem forma secundum suam naturam requirit excessum unius qualitatis ad alias in certo gradu. et ita secundum diversitatem formarum substantialium tam in specie quam in individuo sunt diverse dispositiones elementorum ad invicem in mixto. Omnia bus itaque premissis sit.

Conclusio responsiva Ad

quesitum. Ad generationem cuiuslibet mixti existentis circa medium locum concurrunt quatuor elementa. et per mixtum existens circa medium locum intelligitur mixtum perfectum ad differentiam istorum imperfectorum que suisvis apparent. ad quorum generationem non concurrunt elementa de quibus agitur in libro methaororum. Probatur conclusio. primo quod concurrat terra. quia omne locum naturaliter in aliquo naturaliter participat naturam illius loci sed omnia mixta perfecta sunt in terra vel saltem circa terram. ergo. Deinde arguitur de aqua quia oportet mixtum habere partes mixtas unitas ad invicem. alias non posset consistere. cum ergo terra esset sicca statim decideret in pulveres nisi esset humidum detinens eam. et cum aqua sit humida et bene terminabilis termino alieno sequitur quod concurrat cum terra ad generationem. Nec sufficeret humidum aerium sine aqua ad continendum terminum propter subtilitatem corporis. Deinde probatur de aere et igne. quia aer et ignis contrariantur aque et terre. generationes autem sunt et contrariis. cum ergo in generatione mixti sint aqua et terra necesse est ignem et aerem concurrere. Item natura mixti consistit in quodam medio temperato qualitatuum primarum. ergo ad generationem mixti non sufficiunt elementa frigida. que sunt aqua et terra. sed requiruntur etiam elementa calida. que sunt aer et ignis ad temperandum frigiditatem terre et aque. Probat etiam philosophus per quoddam signum commune sumptum ex parte nutritionis. Et primo arguitur ex parte nutritionis et nutriti sic. Omnia sunt et fiunt ex

eisdem et quibus componuntur et e contra. sed nos videmus elementata misceri non solum ex uno elemento simplici. sed et mixtis et compositis et omnibus elementis. ergo omnia elementa concurrunt ad generationem mixti. Minorem probat philosophus per locum a maiori. nam quecumque videtur uno solo nutriti sicut platea sola aqua adhuc nutritur pluribus. quia ipsa aqua est terre mixta. ideo rustici volentes nutrire plateas adhibent quedam mixta ad nutrimentum earum. puta fenum vel aliquid huiusmodi. Et quia ad nutritionem non solum requiritur materia sed etiam ratio nutriendi que est forma nutriti que per calorem naturalem tanquam per instrumentum alterat nutrimentum convertendo ipsum in substantiam nutriti. Cum ergo ignis sit in summo calidus et formalior ceteris elementis. quia est collocatus in superficie concava celi et in termino corporum corruptibilium. sequitur quod ad nutritionem preter aquam similiter requiritur ignis. quia per calorem fit nutritio. et cum calor aeris sit maxime proportionalis vite cum sit temperatus: ad nutritionem requiritur aer ad temperandum calorem ignis. Sic ergo patet quod ad nutritionem requiruntur quatuor elementa et per consequens ad generationem mixtorum existentium circa medium hoc est mixti perfecti concurrunt quatuor elementa.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod ad generationem mixtorum in aqua et terra concurrunt alia elementa superiora per influentiam et virtutem celestem usque ad centrum terre pertingentes. Ad tertiam dicitur quod in istis liquefactilibus concurrunt quatuor elementa. sed bene verum est quod in illis dominatur aqua. ideo sunt liquefactibilia. Sequitur in textu. Quoniam autem.

Queritur octavo: Utrum

tantum sint tria principia generationis et corruptionis istorum inferiorum. scilicet materia forma et efficiens. Arguitur quod sint plura tribus. privatio est principium generationis. ut patet ex primo philosophorum. philosophus etiam in principio philosophie ponit quatuor causas que sunt plura tribus ergo etc. tenet consequentia quia quelibet causa est principium. et sic quod sint pauciora. nam ab esse et fieri rerum videtur sufficiens actus et potentia. ergo videtur quod sufficiat materia et forma. In octavo est philosophus in principio causa. huiusmodi secundum tractatum.

De generatione et corruptione.

Sciendum est primo. postquam

Philosophus determinauit de generatione et corruptione elementorum et elementarum. Sequenter determinat de causis generationis et corruptionis in hoc ultimo tractatu. Pro quo.

Sciendum est secundo. quod

Principia generationis et corruptionis vno modo sunt duo. Alio modo tria. Alio modo quatuor. Alio modo quinque. Sunt enim duo si solum numerentur principia intrinseca et per se que sunt materia et forma. Sunt autem plura principia si enumerentur solum principia intrinseca tam per se quam per accidens. sicut enumerantur in primo philosophorum. Sunt enim tria si enumerentur ea que realiter concurrunt ad motum primo et per se ut sunt materia forma et efficiens. finis enim non mouet nisi metaphorice et postea mouet efficiens eius comprehendendo sub efficiente. et hoc modo enumerantur in hoc libro. Sunt autem quatuor si enumerentur principia intrinseca et extrinseca per se que sunt materia forma efficiens et finis. et hoc modo enumerantur a philosophorum. Sed sunt quinque si enumerentur principia intrinseca tam per se quam per accidens et extrinseca tam proprie mouentia quam metaphorice que sunt materia et forma materia efficiens et finis. et per hoc soluantur argumenta ante oppositum.

Sciendum est tertio. quod

quia de materia et de forma determinatum est in principio huius secundi et etiam in primo. ideo in residuo huius operis principaliter est agendum de efficiente. de quo recitat philosophus duas opiniones. Prima est Platonis ponentis solum duo principia rerum scilicet materia et ydeam separatam quam dicit esse sufficientem causam generationis secundum quod a materia participat. et corruptionis secundum quod a materia abicit. et non ponit aliam efficientem. Alia fuit opinio aliorum dicentium materia de se esse actus et esse per se sufficiens principium generationis et aliorum motuum. Et huius partium sunt nam quidam vniuersaliter negauerunt causam efficientem tam vniuersalem quam particularem. Alii vero negauerunt causam efficientem vniuersalem. sed posuerunt efficientiam particularem cum materia existentia in actu sicut sunt calidum frigidum rarum et densum. Sit.

Conclusio responsiua. Ad

questum. Ad generationes et corruptiones cuiuslibet rei corporalis concurrunt tria princi-

pia scilicet materia forma et efficiens. Probatum nam generabilia et corruptibilia imitantur secundum quandam analogiam corpora in corruptibilia. ergo principia generabilium sunt in genere et numero eadem et equalia principis corporum celestium. sed in celestibus est materia. quia in omni eo quod mouetur necesse est esse materiam et formam. quia materia nuda non potest esse subiectum motus localis. ut probatur a philosophorum. et efficiens. quia omne quod mouetur ab alio mouetur. ergo multo magis hec principia concurrunt ad generationem generabilium et corruptibilium. Secunda ratio quicquid potest esse et non esse necessario habet materiam partem sui. sed generabilia possunt esse et non esse. ergo habent materiam. Et quia forma est eius cuius est materia. sequitur quod generabilia habent formam. Et quia nihil quod est potentia facit se ipsum in actu. ideo requiritur efficiens preter materiam et formam. ergo sunt tria principia rerum naturalium sub efficiente comprehendendo finem.

Conclusio secunda. Contra

philosophorum. Ad generabilia non sufficiunt materia et ydea separata. Probatum quia si sic sequeretur quod continue et semper essent generationes cuiuslibet rei. Patet quia ydea semper eodem modo se habet. et ideo semper equaliter disponderet materiam. Nec requiritur apprimatio ydee ad materiam. quia ydee nunquam sunt secundum Platonem. ergo semper poterit esse generatio quod est contra ipsum. Tertia ratio sicut est in artificialibus ita est in naturalibus. sed in artificialibus preter materiam et formam requiritur efficiens. ut preter sanantem et corpus requiritur medicus sanans vel medicina. et preter discipulum et scientiam requiritur doctor. et ita est in aliis. ergo in naturalibus preter formam et materiam requiritur efficiens. Nec potest dici quod ydee sint cause efficientes. quia forma et efficiens non coincidunt in numero. ut patet a philosophorum. cum ergo ydee sint forme et quiditates et species particularium secundum Platonem. sequitur quod non sunt cause efficientes. et ita inconueniens est ponere ydeas rerum separabilium ab intellectu. et precipue ab intellectu diuino. Sed non est negandum quin sint intelligendo. Deinde arguit philosophus contra opinionem negantem causam efficientem tam vniuersalem quam particularem. Alterius potentie est agere. et alterius est pati. ut patet in omnibus que sunt ab arte. lignum enim non facit lectum ex se. ergo etiam in naturalibus preter materiam cuius est pati.

necesse est ponere potentiam actiuam que reducat materiam de potentia ad actum. ergo preter materiam oportet ponere efficiens. Sed diceret aliquis q̄ cum isti antiqui posuerunt materiam esse actu ens non concederent q̄ materie esset pati vel esset agere. Ad hoc respōdetur q̄ quicumq; posuerunt materiam esse nō tamen posuerunt esse actu illud quod ex ea debet generari. sicut illi qui posuerunt aquam esse principium aliorum et actu non dicebant aquam esse actu piscem qui fit ex ea. cur ergo nihil quod est in potentia in q̄tum huiusmodi agit sequitur q̄ si ex materia debet aliquid generari oportet q̄ sit aliquod agens educens ipsas de potentia ad actū. Et sic p̄ r̄sio ad quesitum. Rationes ante oppositum soluntur ex dictis. Sequitur in textu.

Queritur nono. Utruz quatuor elementa per suas virtutes actiuas et passiuas sint agentia sufficientia ad generationē mixtorum inferiorum. Arguitur q̄ sic. ois generatio est ex contrariis. sed virtutes actiue et passiuę elementorum sunt contrarie. ergo sufficientiunt ad generationem. Et consumatur. quia ad generationem sufficientiunt agens et patiens. sed vnum elementum actu agit et patitur ab alio et econuerso. igitur 1.º sic illa sunt principia agentia et patientia secundum quorum proportionēs distinguuntur diuersa generata. s; mixta distinguuntur ad inuicem secundū diuersas proportionēs calidi humidī frigidi et sicci. ergo hūmōi virtutes actiue sunt principalia agentia in omni generatione. 3.º sic. si preter hūmōi virtutes requiritur agens primum vel illud esset substantia aliqua separata. sed hoc non quia hec non transmutat materiaz ad formam eo quod omne agens agit in sibi dissimile. vel esset celum. sed hoc non. quia non est proximum istis inferioribus. vel essent ipse virtutes celestes. sed hoc non. quia cum sint accidentia et sunt inferioris gradus substantiis inferioribus. modo nihil potest agere ultra modū sue perfectionis. et ideo quia nō possunt attingere formas substantiales sequitur propositū. 4.º sic. quod est actu tale potest alterum producere quale ipsum est. ergo ignis actu potest generare ignem sine agente exteriori. In oppositum est ph̄s in textu.

Sciendum est primo quod Postq̄ ph̄s ostendit q̄ ad generationē cuiuslibet rei naturalis tria concurrunt principia q̄ sunt materia forma et efficiens. et improbanit opinionēs Platonis ponentis materiā et ydeas

separatam sufficere ad generationem. improbanit etiam insuper opinionem antiquorum philosophorum naturalium dicentium materiam per se sufficere ad generationem sine quocūq; agente. consequenter ponit opinionem quorundam negantium causam primam et vniuersalem que est ipsum celum motum ab intelligentia concurrere ad generationē mixtorum et dicit q̄ nec inferiora per suas virtutes actiuas et passiuas sufficientiunt ad generationem istorum inferiorum. Contra quam opinionem sit

Conclusio prima. Opinio negantium vniuersaliter causam efficientē sine vniuersalē siue particulare est falsa. q̄ alterius potētie est agere et alterius est pati. vt patet in ductine. in artificialibus enim lignuz nō facit lectum sed patitur. nec lapides domum. ergo similiter in natura preter materiā cuius est pati necesse est ponere potentiam actiuā cuius est agere et reducere potētiā passiuam ad actū.

Conclusio responsiua Elementa inferiora in suis motibus actiuis et passiuis nō sufficientiunt ad generationē horum inferiorum sed cur hoc requiritur principale agēs quod est celum motum ab intelligentia. Probat duabus rationibus textus. Prima ratio est q̄ si illud quod est maxime actiuum inter hec inferiora nō sufficientiunt per se ad generationē alius rei. sequitur q̄ nec quicumq; alia inferiora sufficientiunt ad generationem. sed inter hec inferiora ignis est maxime actiuus et tamen nō agit nec mouet nisi motum ab celo. ergo neq; secunda agētia p̄nt nisi mota ab ipso celo. Minor p̄ nam ignis et alia inferiora habēt formā substantiale a celo et sunt in actu per celū. vñ quod q̄ aut agit secundū quod in actu. et agit per illud quod h̄ esse in actu ergo minor est vera. Secunda ratio sicut est in artificialibus ita est in naturalibus. s; in artificialibus nō attribuitur instrumentis agere tanq̄ primis et principalioribus agētibus. ymo est necesse q̄ preter instrumenta sit aliud agens principale. sed ista inferiora magis dependent a celo q̄ instrumenta dependat a principali agente. ergo preter hec inferiora agētia oportet ponere agens vniuersale quod est celum. Minor p̄ quia agētia naturalia particularia h̄nt formā per quam sunt in actu et esse suum a celo. sicut enim si cessarent motus istorum inferiorum cessaret primo motu et celi. ita etiā cessarent omnia que per motū cōseruantur. et sic per impossibile substantie eorum non possent permanere naturaliter sed instrumenta ab ipso artifice nō h̄nt nisi formam accidentalem q̄ si remoueretur ab ipsis adhuc remaneret in esse substantiale. 6.º

De generatione et corruptione.

patet qd si ab ipsis inferioribus remoueret illud quod habent a celo maneret solū in ipsa potentia. et ita se haberent sine celo deterius q̄ instrumenta sine arte a qua solum habent formam accidentalem. quare cōclusio vera.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicit qd quibus virtutes inferiorum istorum agentium sunt contrarie. non tamen sufficiunt agere sine virtute superioris agentis a quo habent esse et ex hoc patet solutio. Ad secundam dicitur qd agens et patiens sufficiunt ad agendum presupposita actione superioris agentis. Ad aliam dicitur qd actus particularis distinguitur ad inuicem secundum suas causas proximas et particulares per quas determinant actiones vniuersalium ad effectum particularē. nec propter hoc sequitur qd particularia agentia sint principalia. quia q̄to aliquod agens est magis vniuersale ē principalius. Ad aliam dicitur qd intelligentia mediante corpore moto ab ea ipsa potest transmutare materiam ad formam et ita celum motū ab intelligentia est principale agens in genere phisico et agit p̄ suas virtutes que simul est cum illis inferioribus. que quibus sit accidentalis agit tamen in virtute celi moti ab intelligentia. et ita vt instrumentum celi potest attingere quicunq; formam eductam de potentia materie sue sit substantialis sive accidentalis. Ad aliam dicitur qd oē tale potest facere alterum tale presupposita actione agentis vniuersalis et aliam non. r̄d. Sequitur in tertio. **Mobis autem vniuersaliter prius dictum est de causis.**

Queritur decimo Utrum

Motus solis sub obliquo circulo sit causa perpetuitatis generationis et corruptionis istorum inferiorum. Arguitur qd non. quia omnes mutationes et motus istorum inferiorum reducuntur ad motum primi mobilis tanq̄ ad causam primam in suo genere. sed motus solis factus sub obliquo circulo non est primus motus ergo r̄d.

2° sic. idem non est causa diuersorum et contrariorum. vt habetur in tertio. sed motus solis factus sub obliquo circulo est regularis. ergo et vniuersalis. 3° nō est causa generationis et corruptionis que contrariantur.

3° sic. vnius effectus vna est causa. sed perpetuitatis generationis et corruptionis materia est causa. ergo non est motus solis sub obliquo circulo. In oppositū est phisus in tertio. in tertio capto. huius tractatus. Pro r̄sione

Sciendum est primo. quod

Post phisus ostendit qd preter efficientia parti-

cularia necesse est ponere agens vniuersale consequenter determinat de h̄mōi vniuersali agente. ostēdendo qd oportet reducere perpetuitates generationis et corruptionis ad motū celi. qz illud quod quicunq; est et quādoq; non est reducitur ad illud quod semper est. omnes autē motus istorum inferiorum quicunq; sunt et quicunq; non sunt. idē reducuntur ad motū celi qui ē perpetuus et vniuersalis. ois enim pluralitas reducitur ad aliquam vnitatem. et potēntialitas ad necessitatē. nunc enim supponit motū esse perpetuum et regularem et phisicis ergo r̄d. Et ex hoc inferitur qd motus celi ē causa ḡnatiōis et corruptiōis in istis inferioribus. qz r̄onabilius est ens esse causam non entis q̄ eōtra. motus autē celi h̄z r̄ōnes entis cū sit perpetuus. ḡnatio autē r̄ōnes nō entis cum possit nō esse. idē motus celi abducit nobis et adducit solē qui ē pater vite. idē in istis inferioribus motus celi ē causa ḡnatiōis et corruptiōis. S; qz ḡnatio et corruptio contrariantur et contrariorū contrarietate cāe. idē vt videat quōd motus celi qui est causa ḡnatiōis possit etiā eē causa corruptiōis

Sciendum est secundo quod

Duplex est motus celi. vnus ē motus primi mobilis p̄tinuus et vniuersalis qui ē ab om̄e in occidentē super polos mūdi quē equinoctialis diuidit p̄ duo equalia et iste motus ē simplicissimus et regularissimus n̄llaz diuersitatē neq; in se neq; in habitu ad motū recipiē. Alius est motus celi qui ē ab occidentē in orientē factus sup obliquo circulo sup polis zodiaci diuisiōibus a polis mūdi. z. gradibus et. st. minutis et hūc zodiacus diuidit in duo equalia et h̄z hūc motus mouet sol motu proprio et facit vna reuolutionē in vno anno. Et quibus motus solis sub hoc circulo sit p̄tinuus perpetuus et vniuersalis se. t̄n secundū habitudinē ad nos h̄z quādam varietatē accessus et recessus nā p̄ medietatem anni scilz a principio capricorni vsq; ad cācū accedit ad nos. s; p̄ alia medietatē hūc oppositā q̄ est a principio cācri ad capricornū recedit. et hoc in motu ē duo p̄siderare. scilz perpetuitatem et varietatē. sicut et in ḡnatiōe et corruptione p̄siderat perpetuus successus ḡnatiōis et corruptiōis et p̄tinuatōes contrarias ḡnatiōis et corruptionis. Quibus notatis sit.

Conclusio prima. motus

primi mobilis et diurnus non est sufficiens causa generationis istorum inferiorum. sed est sufficiens causa permanentie eorum. Probat. quia idem secundum qd idem est similiter se habens semper natum est facere idem. cum ergo motus celi diurnus sit semper idem et similiter se habens. sequitur qd semper natus est

quomodo motus solis in obliquo circulo sit causa generationis et corruptionis inferiorum

facere idem. sed generatio et corruptio contrariantur. ergo non est sufficiens facere generatio nem et corruptionem. Id dicit philosophus quod si non esset alius motus ab eo oportet quod semper esset generatio vel corruptio nec possent ambo fieri.

Conclusio secunda in sua:

ad quesitum. Motus solis sub obliquo cir culo est sufficiens causa perpetuitatis generatio nis et corruptionis in istis inferioribus. Pate t quia motus ille est continuus. et habet diuersi tatem in suis partibus in habitudine ad nos. ideo per suam varietatem accessus et recessus ad nos est sufficiens causa generationis et cor ruptionis que contrariantur. quia per accessus est causa generationum et per regressum corrup tionum. per suam autem perpetuitatem est per petuitas accessus et recessus generationum et corruptionum. Et quia tempus accessus solis ad nos est equale tempori recessus. et id ex hoc sequitur quod tempus generationis horum inferiorum est equale tempori corruptionis eorum. Et hoc videmus ad sensum. quia cum in quolibet anno sol accedit ad nos sunt generationes. et cum a nobis recedit sunt corruptiones. et sicut multo tiens accedit ita multotiens generat. et sicut multotiens recedit ita multotiens corrumpit.

Dubitatur primo. circa ma

giorem rationis prime conclusionis qualiter ha beat veritatem illa propositio. idem in quantum idem et similiter se habens natum est facere semper idem. Hoc enim videtur esse falsum. nam idem calor solis secundum idem et similiter se habens facit contraria. sicut durificat lutum et molli ficat ceram. ita etiam calor ignis rarefacit et du rificat. et ita habet multos effectus. Idem etiam homo potest currere et quiescere. et prima cau sa etiam est causa omnium rerum contrariarum. Pro solutione dubii est sciendum quod duplex est agens scilicet naturale et voluntarium. Agens autem naturale agit secundum modum sue forme que est determinata per materiam in qua est recep ta. et ideo agens naturale determinatum est ad unum effectum immediate. quia habet formam particularem et determinatam per materiam. ut dictum est. sed tamen ad illum effectum im mediate productum ab agente naturali possunt sequi multa. sicut calor habet calorem facere immedi ate. sed ad illum calorem potest sequi mollicatio et durificatio secundum diuersitatem recipientium. Cum etiam aliquod agens naturale sit instrumentum et agat

in virtute alicuius superioris agentis potest multa producere. sed hoc non erit secundum idem Sic ergo propositio principaliter intelligitur de agentibus principalibus que semper facit unum nisi perueniat diuersitas ex parte alterius agentis vel recipientis. Sed agens voluntarium quoddam est agens mediatum quod agit secundum conditionem sue forme que est species per quam intelligit et hoc non potest di uersa simul intelligere. possunt tamen in eo esse plures species intelligibiles successive. Aliud autem est immediatum ut est prima causa in quacumque non sint plures species intelligibiles. quia intelligit per suam essentiam omnia cum se infinite intelligat. ideo potest simul omnia pro ducere. Et ideo sequitur quod omne agens volun tarium potest plura producere vel simul. sicut prima causa. vel successive sicut agentia creata Et ita quodam modo potest verificari propo sitio etiam in agentibus secundum propositum. nam substantie separate producte diuersa faciunt et producant secundum diuersitatem con ceptuum. sed prima causa plura et diuersa pro ducit non secundum diuersitatem conceptuum sed propter diuersitatem ydearum. et rationum ydearum. Et per hoc solvantur obiectiones contra propositionem facte.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod ista inferiora sunt ad illud quod est permanente in ipsis reducuntur ad primum motum. sed sunt ad succes sionem in eorum motibus reducuntur ad motum solis sub obliquo circolo. Ad aliam dicitur quod motus celi in quantum est regularis est causa per petuitatis generationis et corruptionis. sed pro pter hoc habet diuersitatem accessus et recessus in suis partibus est causa successionis generationis et corruptionis. Ad aliam dicitur quod unus ef fectus possunt esse plures cause per se in diuersis generibus causarum ut habet. et philosophorum ideo prima materia potest separari a generatio ne et corruptione et etiam motus solis sub obli quo circolo. et. Sequitur in textu dicitur enim est ordo et omne tempus. et omnis vita mensurantur periodo.

Queritur undecimo. utrum

omne viuens habeat determinatam perio dum sue durationis a celo primo. Arguitur quod non. quia si sic sequeretur quod in constella tionibus celestibus posset infallibiliter legi duras

Dicitur agens naturale
et voluntarium

De generatione et corruptione.

tiōes viuentiū p̄ns est flm. igit. 2° sic nos videm⁹ ad sensum diuersa viuentia s^o species vel eiusdem speciei simul tempore generari vt patet de illis que tamen non habent equalem durationem. ergo non omne viuens habet de terminatas p̄yodum a celo. In oppositū est p̄b̄s in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo quod

Postq̄. p. oñdit q̄ motus celi fact⁹ sub obliq^o circulo est causa p̄peruitatis 2 successus generationis. sequenter ex hoc infero duo corollaria quorum primum est q̄ eorum que generantur et corrumpuntur tempus generatiōis est equale tempori corruptionis. et hoc secundū naturam corporis celestis. et huius ratio est. quia tēpus accessus solis generantis est equale tempori recessus eiusdem et appellat p̄b̄s tempus generationis totum illud tempus in quo res tendit de esse imperfecto ad esse perfectum. et t̄ps corruptionis dicit totū illud t̄ps in quo res diminuitur et tendit in non esse. Est tamen aduertendum q̄ q̄uis hec duo tēpora sunt equalia in qualibet re viuente secundū naturam celestis corporis t̄n possunt esse inequalia propter aliam et aliam dispositionem materie. ideo dicit p̄b̄s in textu propter confusionem elementum ad inuicem. id est propter aliam et aliam mixtionē attingit t̄ps corruptiōis minus esse q̄ tēpus generationis. Secundū corollariū est q̄ quodlibet viuens habet p̄yodum determinatam a celo. cuius ratio est. Quia omnia hec inferiora reducuntur in motum celi sicut in causam primam in genere p̄b̄sico. ideo oportet q̄ quodlibet determinat secundū esse certo numero reuolutionum motus celi. et hec mensura siue mensuratio vocatur p̄yodus. Dicitur enim p̄yodus a peri q̄ est circa et odos q̄ est moderatio siue consonantia. quia omnia generabilia et corruptibilia mensurantur circa reuolutionē celi.

Sciendum est secundo. quod

non omnes res generabiles et corruptibiles mensurantur eadem p̄yodo. ymo quedā minore et quedā maiore. quibusdam g^o rebz mensura durationis est annus. Aliis vero maior. aliis vero minor. et hoc propter diuersam proportionem elementorum que est alia et alia in diuersis speciebus ymo est alia et alia in indiuiduis eiusdem speciei. ideo non oportet q̄ influenza vel cōstellatio tribuat eandem duras-

tionem rebus diuersarum specierum aut eiusdē speciei. nam virtus et cōstellatio celestis recipit in materia secundum modum materie. Et quo patet q̄ si quis per aspectus coniunctiones et cōstellationes siderum velit indicare de duratōe alicuius rei oportet q̄ aspiciat ad causas particulares. puta ad causas contrarias impediētes et ad dispositiones materie aut iudicium suum non habebit certitudinem suā. patet q̄ quelibet materia specifica requirit in indiuiduis determinatam p̄yodum duratiōnis ex parte celi. sed p̄yodus in indiuiduis propter diuersam dispositionem materie. vt dictum est. sicut homo habet pro duratōe vite sue septuaginta annos vt dicit commentator et hoc debetur sibi ratione speciei. 2 ita tempus generatiōis hominis est triginta quinque annorum et corruptionis totidem. sed tamen propter aliam et aliam dispositionem. et etiam propter aliam et aliam cōstellationem que visget in ortu cuiuslibet hominis. aut propter diuersam dispositionem loci. aut propter bonam conseruationem vel liberum arbitrium vel propter malam conseruationem homo potest plus vel minus viuere. Sit ergo.

Conclusio responsiua scilicet

Omne viuens vniuersaliter q̄tum est ex parte celi habet determinatam p̄yodum vite duratiōnis. 2 ex parte speciei pot̄ abbreviari in quo libet indiuiduo propter aliquam causam particularem. vt dictum est. Prima pars patet. qz motus solis sub obliq^o circulo ē prima et principalis pars generatiōis cuiuslibet viuentis. ergo etiam est causa duratiōis viuentium. consequentia tenet. quia generatio ibi per se terminatur ad esse quod mensuratur duratiōne. Secunda pars satis ex precedentibus p̄s.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur. q̄ duratio cuiuslibet viuentis potest legi in cōstellatione vigente hora tempore natiuitatis illius rei. et q̄tum est ex parte celi. sed potest impediri propter aliam et aliam dispositionem materie vel per liberum arbitrium. quia vir sapiēs dominabitur astris vel propter alias circūstātiās particulares. vt dictum est. Ad aliam dicitur q̄ motus celi est primo causa et equiuoca generatiōis horz inferiorum et producit in esse hec inferiora mediātibus particularibus agētibus. id sicut producit hec inferiora ad eē mediātibus agētibus particularibus.

tempus generatiōis
mense 63 q̄ in
corruptiōis 70 q̄ tot

*Nota quoniam
corruptiōis inuēniuntur
indiuiduis*

Liber secundus:

ideo duratio essendi determinat effectibus a celo mediantibus tamen particularibus agentibus. et ideo diversis speciebus debentur diversis peryodi. sed de individuis eiusdem speciei generatis in eodem tempore dicitur quod diversitas resoluenda est ad diversam dispositionem materie et alias circumstantias particulares que sub arte cadere non possunt. Et hec de questione. Sequitur in textu. Quo circa accidit propter horum generationem.

Queritur duodecimo. vtruz

Ex parte finis et cause mouentis sit perpetuitas in generationibus et corruptionibus. Arguitur quod non. quia quelibet generatio est finita et similiter quelibet corruptio. ergo generationes et corruptiones non sunt perpetue. 2° sic generationes et corruptiones rerum inceperunt esse et desinent esse ut tenet fides catholica. ergo non sunt perpetue. In oppositum est philosophus in penultimo capitulo huius libri. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod

Postquam philosophus ostendit causam perpetuitatis successivis generationis et corruptionis ex parte motus solis facti sub obliquo circulo. sequenter hoc idem demonstrat ex parte cause finalis. et etiam ex parte cause mouentis. Pro quo sit.

Conclusio responsiva: gene

rationes et corruptiones sunt perpetue. Probat philosophus ex parte cause finalis. In omnibus enim natura desiderat quod melius est. sed melius est esse quam non esse. ergo natura semper desiderat ipsum. Quedam autem sunt que propter numeram distantiam a principio non possunt semper permanere in suo esse individuali. ergo oportet quod natura continuet ista in esse per continuam generationem individuorum. et per consequens oportet generationem et corruptionem semper esse. Unde quia generatio est via ad esse. et via est propinqua termino ideo est propinqua generatio ipsi esse. cum ergo generabilia non possint perpetuari secundum esse in vno individuo. natura que non potest obtinere esse perpetuum appetit et accipit illud quod propinquum est ipsi esse. et hoc per continuam generationem plurium individuorum. et per istam continuam generationem saluatur esse specificum.

Et si arguatur contra maiorem huius ratio

nis. quia desiderium semper videtur sequi cognitionem. natura autem non cognoscit. ergo non desiderat quod est melius. Respondet quod desiderium semper sequitur cognitionem aliquam superioris dirigentis et mouentis naturam in suum finem. Sed si obiceretur si natura directa a principio desiderat ipsum esse tanquam finem et illud quod melius est. videtur quod esse generabilium et corruptibilium sit finis ipsius dirigentis. et cum ipsum esse generabilium sit extra primum. videtur quod ipsum primum habeat finem extra se et alium a se quod est impossibile.

Dicendum ergo quod ipsum primum intendere aliquem finem potest dupliciter intelligi.

Uno modo quod ipse finis quem intendit sit finis ipsius primi. et isto modo non intendit aliquem extra se. Alio modo quod finis quem intendit sit finis alicuius effectus alicuius mouentis ipsum ad finem et sic bene intendit aliquid extra se tanquam finem sui effectus ordinando vnum ad alterum. et vnamquamque rem ad perfectionem suam. Deinde probatur conclusio ex parte cause mouentis supponendo ex dictis in octavo philosophorum. quod si motus est necesse est mouens esse. et si motus semper est necesse est quod semper sit aliquod mouens. Et si motus sit vnus et regularis et vniformis. oportet mobile esse ingenerabile et malterabile et vnum et esse mouens penitus immobile. Et si sint plura regulariter mota oportet quod sint plura mouentia immobilia habentia tamen ordinem sub vno primo mouente. His suppositis arguitur ad conclusionem. motus corporum celestium et motores eorum habentes ordinem sub vno primo sunt causa generationis et corruptionis in istis inferioribus ut dictum est prius. cum ergo motus corporum celestium sint perpetui et ordo perpetuus. sequitur quod generationes et corruptiones causate ab huiusmodi motibus perpetuis erunt perpetue. Quod autem motus celi sit perpetuus probat philosophus in presenti textu ex parte temporum et generationis et corruptionis esse perpetuas dictum est in sexto philosophorum et in primo de celo. vbi probat quod sicut non inceperunt nec desinent esse per transmutationem naturalem. Et quia philosophus dicit motum esse continuus querit a quo capit motus suam continuitatem. aut a mobili vel a termino. Respondet philosophus. quod motus non potest habere suam continuitatem a termino ad quem. sicut patet